

שבוע פרשת ויצא

(23 – 29 November 14)

א' – ז' כסלו תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבַרֵּי תוֹרָה:

וְהָעֶרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, פְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוָּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתְם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מְצוּה לְהַתְּפִיל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחָלָה לִימֵי הַתּוֹרָה.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

בראי שלכך ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחוד ל"חדר ובית של צדקה".

א הַלְלוּ־יָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהִי לַשַּׁבָּת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאוֹת בָּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲפָר
 ח לִמְאֹשְׁפֹת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפֵּית
 אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵּן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ה מֵהֶלֶךְ
 וַיִּגַּם הִירְדֵּן תִּפְסֹב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

ד-ו – רם על כל גויים הוי' על השמים כבודו. מי כהוי' אלקינו המגביהי לשבת. המשפילי לראות בשמים ובארץ

השפלה שהיא גדולה

ב. והענין בזה⁶, "המשפילי לראות בשמים ובארץ – הוא ע"ד מארז"ל⁷ במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, פירוש ענוותנותו הוא מה שהוא ית' משפיל עצמו להשגיח בשמים ובארץ הגשמים בפרטי פרטיות, להיות בוחן כליות ולב⁸, ומה' מצעדי גבר כוננו⁹, הכל בהשגחה פרטית¹⁰, שזהו ענוה גדולה, שהוא ית' א"ס משפיל את עצמו להשגיח בבריות שפלים וכו'. כי באמת מאחר שהוא ית' קדוש ומובדל וסובב כל עלמין, אין שייך לומר שזהו גדולתו דוקא מה שברא עולמות עליונים, כי אפילו ג"ע העליון הוא רק זיו והארה בעלמא, ולפניו כחשיכה כאורה, ואפילו אור צח וכו' אוכם הוא קדם עילת העילות¹¹. רק אדרבה מה שהוא ית' משפיל את עצמו לראות בשמים ובארץ זהו גדולתו. . ע"ד משל מעיגול בתוך עיגול, שהעיגול הגדול שמבחוץ, כמו שמקיף למעלה בגובה העיגול הפנימי, כך הוא מקיף ג"כ בתחתיתו למטה, ושם הוא נמוך מעיגול הפנימי ונשפל יותר ממנו, כך בו ית' כתיב ומתחת זרועות עולם כו'. וזהו שכתוב מי כהוי' אלקינו המגביהי לשבת המשפילי כו', שמה שהוא ית' משפילי לראות כו', זהו מפני שהוא ית' מגביהי, שמהותו ועצמותו ית' רם ונשא עד שאין ערוך אליו ממש. . וזהו שהגדולה והענווה הם במקום אחד כנ"ל¹².

(6) לקו"ת שם.

(7) מגילה לא, א.

(8) תניא פמ"א.

(9) תהלים לז, כג. וראה "תהילות מנחם" עה"פ.

(10) ראה קונטרס השגחה פרטית – נדפס בלקו"ש ח"ח ע' 277. וש"נ.

(11) ת"ז ת"ע (קלה, ב).

(12) מד"ה וארא אל אברהם ה'תשל"ה (סה"מ מלוקט חלק ה' ע' קמב הערה 41).

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי
שבת פרשת ויצא, יו"ד כסלו ה'תשמ"ו ה
- (ד) משיחות שבת פרשת ויצא,
ז' כסלו, ה'תנש"א יט
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויצא
בלה"ק) כרך ה כח
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לג
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויצא לד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויצא לה
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויצא פז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויצא פח
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויצא צט
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קא
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויצא קד
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויצא קיט
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויצא קכה
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק כג, תהלים פרק קמז קכח
- (יז) משניות – מסכת כלים
ביאור קהתי קל
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קלז
- (יט) מסכת יבמות עם ביאורים
מדף נ עד דף נו קלח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קסט
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסט
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קע
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קעב
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קעג
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קעד
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קעד
- (כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהריי"צ קעו
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהריי"צ קעח
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ קפ
- (ל) חומש לקריאה בציבור קפא
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא קצ
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קצא
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי**

דוד המלך אומר בספר תהלים:

1 פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי כִּי בְּרָבִים הָיוּ עֲמָדַי¹, וַיְדוּעַ,

2 דְּנוֹסָף לְפִשְׁטוֹת הָעֲנָנִים כְּלוֹמַר, פִּירוּשׁ הַפְסוֹק לִפִּי פִּשְׁטוֹ שֶׁפְּסוֹק

3 זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַל עֲצָמוֹ בְּנוֹגַע לְהַפְדִּיָּה הַפְדוֹת וְהַחֲלָה שָׁלוֹ,

4 שֶׁהִקְבִּה פְּדָה וְהִצִּיל אוֹתוֹ

5 מִהִמְלָחְמוֹת שֶׁבָּאוּ עָלָיו²,

6 מְרוֹמָז בְּפְסוֹק זֶה "פְּדָה בְּשָׁלוֹם"

7 גַּם הַפְדִּיָּה וְהַחֲלָה שָׁל כְּמָה

8 צִדִּיקִים³ נִסְפָּים, מִלְבָּד דָּוִד הַמֶּלֶךְ,

9 וּמִכָּל-שָׁכֵן שֶׁפְּסוֹק זֶה "פְּדָה

10 בְּשָׁלוֹם" קָשׁוּר עִם הַפְדִּיָּה שָׁל

11 צִדִּיקִים שֶׁאָמְרוּ פְּסוֹק זֶה

12 בָּעֵת שֶׁנִּפְדּוּ, כִּי שִׁמְפֵּרֵם לַחֲלֹן.

13 וְלִהְיֶירָ⁴, שֶׁבְּכָל ג' הַגְּאוּלוֹת

14 דְּרַבּוּתֵינוּ נִשְׁאִינֵנוּ אֲדַמּוּרִי

15 חֲב"ד שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא מִמַּסָּר -

16 גְּאוּלוֹת אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן בִּי"ט

17 כְּסָלוֹ בִּשְׁנַת תַּקנ"ט, גְּאוּלוֹת

18 אֲדַמּוּרִי הָאֲמָצְעִי בִּי"ד

19 כְּסָלוֹ בִּשְׁנַת תַּקפ"ז, וְגְאוּלוֹת כ"ק

20 מו"ח אֲדַמּוּרִי בִּי"ב תַּמּוּז

21 בִּשְׁנַת תַּרפ"ז - אָמְרוּ 'בְּעָלִי

22 הַגְּאוּלוֹת' פְּסוֹק זֶה בְּיוֹם

23 שֶׁנִּגְאָלוּ.

24 וְהוֹלֵךְ וּמִפְרֵט:

25 בְּנוֹגַע לְגְאוּלוֹת אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן

26 בִּי"ט כְּסָלוֹ, יְדוּעַ מָה שֶׁכָּתַב

27 אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן בַּעַל הַגְּאוּלוֹת

28 בַּעֲצָמוֹ בְּאֶגְרַת-הַקּוֹדֶשׁ שָׁלוֹ⁵

29 שֶׁכָּתַב עִם עֲצָמוֹ מִמַּמַּסָּר, כְּשֶׁקָּרִיתִי

30 בְּסִפְרֵי תִּהְיֶים בְּפְסוֹק פְּדָה

31 בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי כו' יֵצְאֵתִי

32 בְּשָׁלוֹם מָה' שָׁלוֹם. בְּנוֹגַע

33 לְגְאוּלוֹת אֲדַמּוּרִי הָאֲמָצְעִי

34 בִּי"ד כְּסָלוֹ, יְדוּעַ⁶ שֶׁרַבּוּתֵינוּ

35 נִשְׁאִינֵנוּ הָיוּ אוֹמְרִים שִׁיעוֹר

36 תִּהְיֶים כְּמוֹ שֶׁנֶּחָלֵק לִימֵי

37 הַחוֹדֶשׁ, כְּלוֹמַר, חֲלוּקָה שֶׁל סֵפֶר

38 תִּהְיֶים לְקַבּוּצוֹת פְּרָקִים (בְּיוֹם א'⁷

39

בס"ד. שבת פרשת ויצא, יו"ד כסלו ה'תשמ"ו*

1 פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי כִּי בְּרָבִים הָיוּ

2 עֲמָדַי¹, וַיְדוּעַ, דְּנוֹסָף לְפִשְׁטוֹת הָעֲנָנִים

3 שֶׁפְּסוֹק זֶה אָמַר דָּוִד בְּנוֹגַע לְהַפְדִּיָּה שָׁלוֹ,

4 שֶׁהִקְבִּה פְּדָה אוֹתוֹ מִהִמְלָחְמוֹת שֶׁבָּאוּ עָלָיו²,5 מְרוֹמָז בְּפְסוֹק זֶה גַּם הַפְדִּיָּה שָׁל כְּמָה צִדִּיקִים³,

6 וּמִכָּל-שָׁכֵן הַפְדִּיָּה שָׁל צִדִּיקִים שֶׁאָמְרוּ פְּסוֹק זֶה

7 בָּעֵת שֶׁנִּפְדּוּ. וְלִהְיֶירָ⁴, שֶׁבְּכָל ג' הַגְּאוּלוֹת

8 דְּרַבּוּתֵינוּ נִשְׁאִינֵנוּ אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן בִּי"ט

9 כְּסָלוֹ, גְּאוּלוֹת אֲדַמּוּרִי הָאֲמָצְעִי בִּי"ד כְּסָלוֹ,

10 וְגְאוּלוֹת כ"ק מו"ח אֲדַמּוּרִי בִּי"ב תַּמּוּז - אָמְרוּ

11 'בְּעָלִי הַגְּאוּלוֹת' פְּסוֹק זֶה בְּיוֹם שֶׁנִּגְאָלוּ. בְּנוֹגַע

12 לְגְאוּלוֹת אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן בִּי"ט כְּסָלוֹ, יְדוּעַ מָה

13 שֶׁכָּתַב אֲדַמּוּרִי הִזְקֵן בְּאֶגְרַת-הַקּוֹדֶשׁ שָׁלוֹ⁵,

14 כְּשֶׁקָּרִיתִי בְּסִפְרֵי תִּהְיֶים בְּפְסוֹק פְּדָה בְּשָׁלוֹם

15 נַפְשִׁי כו' יֵצְאֵתִי בְּשָׁלוֹם מָה' שָׁלוֹם. בְּנוֹגַע

16 לְגְאוּלוֹת אֲדַמּוּרִי הָאֲמָצְעִי בִּי"ד כְּסָלוֹ, יְדוּעַ⁶

17 שֶׁרַבּוּתֵינוּ נִשְׁאִינֵנוּ הָיוּ אוֹמְרִים שִׁיעוֹר תִּהְיֶים

18 כְּמוֹ שֶׁנֶּחָלֵק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ, וְכִינֹן שֶׁהַפְּסוֹק פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי הוּא בִּשְׁיַעוֹר

19 תִּהְיֶים הַחֲדָשִׁי דְּיוֹם הָעֲשִׁירִי לַחוֹדֶשׁ, הָרִי שֶׁבְּיוֹם גְּאוּלוֹתוֹ (עֲשִׁירִי בְּכְסָלוֹ)

20 אָמַר פְּסוֹק זֶה. וּבְנוֹגַע לְגְאוּלוֹת כ"ק מו"ח אֲדַמּוּרִי בִּי"ב תַּמּוּז, יְדוּעַ⁷ מִנְהֵג

21 רַבּוּתֵינוּ נִשְׁאִינֵנוּ שֶׁבְּזִמְנֵים וּבְמִצְבִּים מִיּוֹחֲדִים הָיוּ מוֹסִיפִים לוֹמַר ה'שִׁיעוֹר

22 תִּהְיֶים' כְּמוֹ שֶׁנֶּחָלֵק לִימֵי הַשָּׁבוּעַ (נוֹסֵף עַל שִׁיעוֹר תִּהְיֶים הַחֲדָשִׁי), וְכִינֹן

23 שֶׁהִקְבִּיעוֹת דִּי"ב תַּמּוּז בִּשְׁנַת תַּרפ"ז (שְׁנַת הַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלוֹת) הִתְהַה בְּיוֹם

24 הַשְּׁלִישִׁי בְּשָׁבוּעַ, וְהַפְּסוֹק פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי הוּא בִּשְׁיַעוֹר תִּהְיֶים' הַשָּׁבוּעִי

25 דְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּשָׁבוּעַ, מוֹכֵן שֶׁבַּע לְגְאוּלוֹת דִּי"ב תַּמּוּז אָמַר פְּסוֹק זֶה בְּיוֹם

26 גְּאוּלוֹתוֹ.

1) תהלים נה, יט. 2) פירש"י עה"פ. וראה ירושלמי סוטה פ"א ה"ח. 3) ראה ב"ר פע"ג, ג. מדרש תלים עה"פ. - הובאו באוה"ת (יהל אור) עה"פ ס"ח (ע' רז). 4) בהבא להלן ראה ד"ה זה ה'תשל"ח סעיף א (תו"מ סה"מ כסלו ע' קמב). 5) נדפסה באגרות קודש שלו סי' לח. וש"נ. 6) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס בקובץ מכתבים אודות גודל ערך אמירת תהלים לקבוצות פרקים (ביום א' 26

(* יצא לאור בקונטרס ט' יו"ד כסלו - תנש"א, "לקראת ט' כסלו, יום ההולדת דאדמו"ר האמצעי (בשנת תקל"ד) ויום ההילולא שלו (בשנת תקפ"ח), ויו"ד כסלו, יום הגאולה דאדמו"ר האמצעי (בשנת תקפ"ז).. יום א' פ' וישלח, שנת ה'תנש"א".

1) תהלים נה, יט. 2) פירש"י עה"פ. וראה ירושלמי סוטה פ"א ה"ח. 3) ראה ב"ר פע"ג, ג. מדרש תלים עה"פ. - הובאו באוה"ת (יהל אור) עה"פ ס"ח (ע' רז). 4) בהבא להלן ראה ד"ה זה ה'תשל"ח סעיף א (תו"מ סה"מ כסלו ע' קמב). 5) נדפסה באגרות קודש שלו סי' לח. וש"נ. 6) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס בקובץ מכתבים אודות גודל ערך אמירת תהלים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומבאר במקום אחר⁷, בשיחות של הרבי שהשיכות דגאולת
 2 יו"ד כסלו לפסוק פדה בשלום נפשי היא (בענין אחד
 3 במובן אחד מסויים) עוד יותר מהשיכות דגאולת י"ט כסלו
 4 וי"ב תמוז לפסוק זה, דכיון שפסוק זה הוא בפרק נה שהוא
 5 ב'שיעור תהלים' דיום
 6 העשירי לחודש, הרי
 7 השיכות דפסוק זה
 8 ל[הגאולה ד]יו"ד כסלו היא
 9 מודגשת בצורה גלויה בכל שנה
 10 ושנה⁸ דבר שלא קיים לגבי גאולת
 11 אדמו"ר הזקן ב"ט כסלו וגאולת
 12 אדמו"ר הרי"צ ב"ב תמוז שבהם
 13 הקשר לפסוק "פדה בשלום" פחות
 14 בולט ומודגש – כי בימים אלו אין
 15 אומרים זאת בכל שנה ושנה.
 16 (ב) והנה ידוע הבאור ד'בעל
 17 הגאולה' אדמו"ר האמצעי שנגאל
 18 ביו"ד כסלו במאמרו דבור-
 19 המתחיל זה הפותח בפסוק "פדה
 20 בשלום" (שנדפס בספרו שיעור
 21 תשובה⁹), שההדגשה
 22 בהפתוח פדה בשלום נפשי
 23 היא (נוסף על ענין הפדיה,
 24 ההצלה עצמה, גם) באופן
 25 הפדיה, צורת ההצלה, שהפדיה
 26 היא בשלום בלא מלחמה עם
 27 המנגדים כלל וכלל¹⁰. ומבאר
 28 שם¹¹, אדמו"ר האמצעי בעל
 29 הגאולה שאמיתית ענין השלום
 30 הוא לא כאשר האדם מצליח להניצל
 31 מהמנגדים לו אלא שאין לו מנגד
 32 כלל. ועל-דרך שהיה בימי
 33 שלמה, שכל הגוים היו
 34 בטלים אליו וכדברי המדרש
 35 ששלמה המלך הוא אחד מאלה ששם
 36 נקרא עליהם עוד לפני שנולדו "שנאמר
 37 הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה
 38 כי שלמה יהיה שמו ולמה נקרא שמו
- שלמה, בלשון ארמית נקרא שלמה על שם שלום ושקט ושלווה אתן על
 ישראל בימיו". ולכאורה הפונה, בדברי אדמו"ר האמצעי ששלום אמיתי
 הוא כאשר אין מנגדים כלל דכל זמן שיש לו מנגדים, גם
 כשפופעל אינם לוחמים עמו (מסיבות שונות כמו, למשל, מפני
 שנפל עליהם אימתו ופחדו¹²
 ובגלל הפחד אינם לוחמים בו
 וכיוצא בזה), אין זה אמיתית
 ענין השלום¹³ עדיין אין זה שלום
 אמיתי. כי כשישנם מנגדים,
 יש אפשרות ונתינת מקום
 למלחמה ואם תחבטל הסיבה
 שמונעת מהם להילחם, ייתכן שיקומו
 ויילחמו. ואמיתית ענין השלום
 שלום אמיתי הוא (לא רק
 שבפופעל לא ישנה מלחמה,
 בגלל סיבה כזו או אחרת, אלא)
 שאין (גם) אפילו אפשרות
 ונתינת מקום למלחמה כי אין
 מנגדים כלל וכלל.
 וזהו שענין השלום לאמיתו של
 דבר היה בימי שלמה דוקא,
 שלכן נקרא בשם שלמה כי
 שלום היה בימיו¹⁴, והטעם
 שבימי שלמה היה שלום ולא היו
 מלחמות כלל הוא כי כל הגוים
 נתבטלו לגבי שלמה (מצד
 עוצם גדולתו), וכשהמנגד
 מתבטל (שאז אין אפילו נתינת
 מקום שילחום ולא רק שאין
 מלחמה בפועל), אז הוא
 אמיתית ענין השלום. וזהו
 שאמר הקב"ה לדוד המלך
 (בשרצה לבנות בית-
 המקדש) לא תבנה בית
- ומבאר במקום אחר⁷, שהשיכות דגאולת יו"ד
 כסלו לפסוק פדה בשלום נפשי היא
 (בענין אחד) עוד יותר מהשיכות דגאולת י"ט
 כסלו וי"ב תמוז לפסוק זה, דכיון שפסוק זה
 הוא ב'שיעור תהלים' דיום העשירי לחודש,
 הרי השיכות דפסוק זה ל[הגאולה ד]יו"ד כסלו
 היא מודגשת בכל שנה ושנה.
 (ב) והנה ידוע הבאור ד'בעל הגאולה' במאמרו
 דבור-המתחיל זה (שנדפס בספרו
 שיעור תשובה⁹), שההדגשה בהפתוח פדה
 בשלום נפשי היא (נוסף על ענין הפדיה, גם)
 באופן הפדיה, שהפדיה היא בשלום בלא
 מלחמה כלל וכלל¹⁰. ומבאר שם¹¹, שאמיתית
 ענין השלום הוא שאין לו מנגד כלל. ועל-דרך
 שהיה בימי שלמה, שכל הגוים היו בטלים
 אליו. ולכאורה הפונה, דכל זמן שיש לו
 מנגדים, גם כשפופעל אינם לוחמים עמו (מפני
 שנפל עליהם אימתו ופחדו¹² וכיוצא בזה), אין
 זה אמיתית ענין השלום¹³. כי כשישנם מנגדים,
 יש אפשרות ונתינת מקום למלחמה. ואמיתית
 ענין השלום הוא (לא רק שבפופעל לא ישנה
 מלחמה, אלא) שאין (גם) אפשרות ונתינת
 מקום למלחמה.
 וזהו שענין השלום היה בימי שלמה דוקא,
 שלכן נקרא בשם שלמה כי שלום היה
 בימיו¹⁴, כי כל הגוים נתבטלו לגבי שלמה (מצד
 עוצם גדולתו), וכשהמנגד
 מתבטל (שאז אין נתינת מקום שילחום), אז הוא אמיתית ענין השלום. וזהו
 שאמר הקב"ה לדוד המלך (בשרצה לבנות בית-המקדש) לא תבנה בית לשמי

(תהלים אהל יוסף יצחק ע' 200); אגרות-קודש שלו ח"ג ע' תעג ואילך. (7) לקו"ש חכ"ה שיחה ליו"ד כסלו (ע' 160 ואילך). (8) משא"כ הדגשת שייכות גאולת י"ט כסלו להפסוק פדה בשלום היא בעיקר בשנת הגאולה שהיתה ביום שנכפל בו כי טוב (אגרת הקודש דאדה"ז הנ"ל). ועד"ז בנוגע לגאולת י"ב תמוז. (9) ח"א (שער התפלה) מט, א ואילך. (10) כ"ה הלשון בשערי תשובה שם פי"א (נה, ד). וראה לקמן הערה 17. (11) פי"א - נה, ד ואילך. (12) וראה סה"מ ה'תש"ד ס"ע 106 ביאור ענין זה בהמלחמה דנה"א ונה"ב. (13) אף שבכללות נק' גם זה בשם "שלום" - ראה סה"מ ה'תש"ד שם "שלום הבא ע"י אימת החרב". (14) כמ"ש (דברי הימים א כב, ט) שלמה יהי שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְשָׁמִי כִּי אִישׁ מִלַּחְמוֹת אֶתֶּה¹⁵, הִגַּם שְׂאֵז (כְּשֶׁרָצָה דָּוִד
2 לְבָנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) הָיָה דוֹד הַמֶּלֶךְ בְּמִצְבַּ שֶׁל מְנוּחָה, כְּמוֹ
3 שֶׁכְּתוּב וְהָ הַנִּיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אוֹיְבָיו¹⁶, וְכִבֵּר לֹא הָיוּ לוֹ עוֹד
4 מִלַּחְמוֹת, בְּכָל זֹאת ה' אָמַר לְדוֹד שֶׁלֹּא הוּא יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּי
5 הַמְּנוּחָה דָּוִד בָּאָה עַל-יָדֵי
6 שְׂנֵאִצַּח כָּל הַמִּלְחָמוֹת, וְלֹא
7 שְׂאוֹיְבָיו נִתְּבָטְלוּ¹⁷ לִפְנֵי
8 וְהַפְסִיקוּ לְהִיּוֹת אוֹיְבִים. וְכִינֵן
9 שְׂבִימִי נִשְׁאַרְוּ עֲדִין מְנַגְּדִים
10 (וַיֵּשׁ נִתְיַנֵּת מְקוֹם שְׂעִלְחָמוֹ),
11 הָרִי לְמִרוֹת שִׁכְעַת אֵין לוֹ מִלַּחְמוֹת
12 בְּפוֹעַל וְהוּא נִמְצָא בְּמִצְבַּ שֶׁל מְנוּחָה,
13 אֵין זֶה אֲמִיתִית הָעֵנִין
14 דְּמְנוּחָה וְשָׁלוֹם וּרְקַ הַשְׁלוֹם כְּפִי
15 שְׁהוּא בִימֵי שְׁלָמָה שֶׁאֵין לוֹ מְנַגְּדִים
16 כָּלל כִּי כֹלָם הִתְבָּטְלוּ לִפְנֵי נֹחַשׁ
17 שְׁלוֹם אֲמִיתִי וְלִכֵּן ה' אָמַר שֶׁשְׁלָמָה
18 יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְזֶהוּ פָּדָה
19 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי, דְּעֵנִין הַפְּדִיָּה
20 בְּשָׁלוֹם שֶׁנִּחַשְׁבַּ שְׁלוֹם אֲמִיתִי הוּא
21 כֹּאשֶׁר הַפְּדִיָּה וְהַמְּנוּחָה הִיא כְּתוּצָא
22 מִכָּן שֶׁהַמְּנַגֵּד מִתְּבָטֵל, כְּמוֹ
23 שְׁהָיָה בִימֵי שְׁלָמָה.
24 וּמִמְשִׁיךְ אֲדַמּוּרִי הָאֲמַצְעִי
25 בְּהַמְּאָמֵר¹⁸, שְׂאֲמִיתִית הָעֵנִין
26 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי כְּמוֹכֵן שֶׁל
27 הַצֵּלָה אֲמִיתִית וּמוֹשִׁלְמַת מִיד הַמְּנַגְּדִים
28 הוּא, שְׂאֵלוֹ שְׁהָיוּ מְקוֹדֵם
29 שׁוֹנְאִים וּמְנַגְּדִים, הֵם הִתְהַפְּכוּ
30 עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁהֵם עֲצָמָם נִעְשִׂים
31 אוֹהֲבִים. דְּעֵנִין זֶה שֶׁהַשְׁנוֹא
32 עֲצָמוֹ הוֹפֵךְ לְאוֹהֵב הוּא לְמַעֲלָה -
33 פְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם בְּדֹרָג נְעִלִית יוֹתֵר גַּם
34 מִהַשְׁלוֹם שְׁהָיָה בִימֵי
- 1 כִּי אִישׁ מִלַּחְמוֹת אֶתֶּה¹⁵, הִגַּם שְׂאֵז (כְּשֶׁרָצָה דָּוִד
2 לְבָנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) הָיָה בְּמִצְבַּ שֶׁל מְנוּחָה, וְהָ
3 הַנִּיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אוֹיְבָיו¹⁶, כִּי הַמְּנוּחָה דָּוִד
4 בָּאָה עַל-יָדֵי שְׂנֵאִצַּח כָּל הַמִּלְחָמוֹת, וְלֹא שְׂאוֹיְבָיו
5 נִתְּבָטְלוּ¹⁷. וְכִינֵן שְׂבִימִי נִשְׁאַרְוּ עֲדִין מְנַגְּדִים
6 (וַיֵּשׁ נִתְיַנֵּת מְקוֹם שְׂעִלְחָמוֹ), אֵין זֶה אֲמִיתִית
7 הָעֵנִין דְּמְנוּחָה וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ פָּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי,
8 דְּעֵנִין הַפְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם הוּא שֶׁהַמְּנַגֵּד מִתְּבָטֵל,
9 כְּמוֹ שְׁהָיָה בִימֵי שְׁלָמָה.
10 וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְּאָמֵר¹⁸, שְׂאֲמִיתִית הָעֵנִין דְּפָדָה
11 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי הוּא, שְׂאֵלוֹ שְׁהָיוּ
12 מְקוֹדֵם שׁוֹנְאִים וּמְנַגְּדִים, הֵם נִעְשִׂים אוֹהֲבִים.
13 דְּעֵנִין זֶה הוּא לְמַעֲלָה גַם מִהַשְׁלוֹם שְׁהָיָה בִימֵי
14 שְׁלָמָה¹⁹, שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁהָיָה בִימֵי שְׁלָמָה הוּא
15 שְׂכוּלָם נִתְּבָטְלוּ מִצַּד הַגִּילּוּי אוֹרִי (אֲכָל לֹא
16 נִהְפְּכוּ לְקְדוּשָׁה)²⁰, וְאֲמִיתִית עֵנִין הַשְׁלוֹם (שְׂגָם
17 הַמְּנַגֵּד נִהְפֵּךְ לְקְדוּשָׁה) יְהִיָּה לְעֵתִיד-לְבָא, כְּמוֹ
18 שְׂכְּתוּב²¹ אֲזִי אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה גוֹ'
19 לְעֵבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד. וְיִמָּה שְׂאֲמַר דָּוִד פָּדָה בְּשָׁלוֹם
20 נִפְשִׁי [הֵגַם שְׂבִימִי לֹא נִתְּבָטְלוּ הַמְּנַגְּדִים וּמִכָּל-
21 שְׂכָן שְׂלֹא נִהְפְּכוּ לְקְדוּשָׁה, דְּעֵנִין זֶה לֹא הָיָה
22 אֲפִילוֹ בִימֵי שְׁלָמָה, וְיְהִיָּה רַק לְעֵתִיד-לְבָא],
23 מִבּוֹאֵר בְּהַמְּאָמֵר דְּבִעַל הַגְּאוּלָּה²², שְׂהָיָה קָאִי
24 עַל נִפְשִׁי דָּוִד כְּמוֹ שְׁהָיָה לְעֵתִיד-לְבָא.

(15) דברי הימים א כח, ג. וממ"ש "איש מלחמות אתה" ולא "עשית מלחמות" וכיו"ב כדברי הימים שם כב, ח] משמע, שגם עכשיו הוא איש מלחמות. (16) שמואל ב ז, א. (17) ראה סה"מ ה'תש"ד שם (ע' 106; 109), דגם כשלוחמים עם האויב ומנצחים אותו - שעי"ז הוא מתבטל קצת (ולא רק שאינו לוחם מפני אימה ופחד) - מ"מ, "עדיין לא העבירו (את האויב) מכל וכל", וע"ד הבינוני בשעת התפלה שנה"ב הוא כישן, שאח"כ יכול להיות חוזר וניעור (תניא פי"ג - יט, רע"א). ועפ"ז יומתק מה שנקרא דוד בשם "איש מלחמות" גם לאחר ש'ה' הניח לו מסביב מכל אויביו, כי גם כשהמנוחה באה ע"י נצחון המלחמה, יש מקום שהרע יהי' חוזר וניעור. ואולי יש לומר דזהו שמדייק בהמאמר "בלא מלחמה כלל וכלל": הלשון "בלא מלחמה כלל" מדגיש דזה שהאויב אינו לוחם כנגדו הוא לא מפני שהוא ירא ומפחד ללחום אלא שנצחו אותו; והלשון "בלא מלחמה כלל וכלל" מדגיש שהאויב נתבטל לגמרי ולא רק שנצחו אותו, שלכן אין שייך כלל שתהי' מלחמה. (18) שם - נו, א. (19) כמפורש בהמשך תע"ר"ב שבהערה הבאה. ועפ"ז יומתק הלשון דבעל הגאולה שם "בדרך שלום.. כמו לע"ל.. וכה"ג הי' בימי שלמה". (20) ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תע"ר"ב ח"ב פ' שעד - ע' תשסט). (21) צפני"ג, ט. - הובא בשערי תשובה ובהמשך תע"ר"ב שם. (22) שם - נה, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי הַיְדוּעַ²³ בַּתּוֹרָה הַחֲסִידוֹת בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
2 וְי"ל²⁴ בַּמִּשְׁנָה נִפְרָעִין מִן הָאֲדָם מִדַּעְתּוֹ וְשִׁלָּא מִדַּעְתּוֹ וְקוֹבְעִים
3 אֶת דִּינוֹ שֶׁל אָדָם עַל-פִּי דְבָרָיו מִבְּלִי שֶׁהוּא עֲצָמוֹ יִהְיֶה מוֹדֵעַ לִכְךָ
4 (וְעַל-דִּרְדְּרָהּ בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה²⁵ דִּין וְחֲשָׁבוֹן שֶׁלכֹּאוּרָה
5 הַסֵּדֶר הִיא צָרִיךְ לִהְיוֹת הַפּוֹךְ כִּי תַחֲלִיל
6 עוֹשִׂים אֶת הַחֲשָׁבוֹן וְאַחֵר כֵּךְ פּוֹסְקִים
7 אֶת הַדִּין), דְּכָאֲשֶׁר אָדָם אוֹמֵר
8 פֶּסֶק-דִּין שֶׁל אָדָם אַחֵר,
9 הוּא פּוֹסֵק בָּזֶה גַם עַל עֲצָמוֹ,
10 וְאִם כֵּן הָרִי פֶּסֶק-דִּינוֹ שֶׁל
11 אָדָמוֹ"ר הָאֲמָצְעִי הַקְּבִיעָה שֶׁל
12 בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוֹרֵי-הַמִּתְחִיל פָּדָה
13 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי, דְּפִירוּשׁ פָּדָה
14 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי הוּא שֶׁהִמְנִיגָד
15 מִתְּבַטֵּל (כִּהְשָׁלוֹם שֶׁהִיא
16 בִּימֵי שְׁלֹמֹה) עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁאֵין
17 נִתְּנָה מְקוֹם לַמִּלְחָמָה, וְיִתְּרָה מִזֶּה,
18 שֶׁהִמְנִיגָד נִהְפָּךְ לְאוֹהֵב
19 (כִּהְשָׁלוֹם שֶׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-
20 לְבָא), הוּא פֶּסֶק-דִּין גַם
21 בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן פָּדָה בְּשָׁלוֹם
22 נִפְשִׁי שֶׁבִּגְאֻלָּה שְׁלוֹ - גְּאֻלָּה
23 דִּי"ד כִּסְלִי, שֶׁהִיוּ בָּהּ אֶת הַמַּעֲלָה
24 וְהַשְׁלִימוֹת הַגְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר [וְנִמְנָה
25 מוֹכֵן גַם בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן פָּדָה
26 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי שֶׁבִּגְאֻלָּה דִּי"ט
27 כִּסְלִי וּבִגְאֻלָּה דִּי"ב תַּמּוּז
28 כִּיּוֹן שֶׁכֹּאמֹר גַם הַגְּאֻלוֹת הִלּוּ
29 קְשׁוּרוֹת בִּ"פָּדָה בְּשָׁלוֹם"], דְּעִנְיַן
30 הַשָּׁלוֹם שֶׁבִּגְאֻלוֹת אֵלּוּ הוּא
31 שְׁלוֹם אִמְתִּי וְנַעֲלָה כֹּאפֵן שֶׁהִמְנִיגָד
32 מִתְּבַטֵּל. וְיִתְּרָה מִזֶּה, תַּכְלִית
33 הַשְׁלִימוֹת בַּעֲנֵן הַשְׁלוֹם שֶׁהוּא
34 הַמְּנִיגָד נִהְפָּךְ לְאוֹהֵב כִּמוֹ שִׁיְהִי
35 לְעֵתִיד לְבָא.

36 (ג) וְהִנֵּה פִירוּשׁ הַכְּתוּב פָּדָה
37 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי בְּפִשְׁטוֹת לִפִּי
38 פִשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא הוּא, שֶׁדּוֹד
39 אָמַר זֶה עַל הַפָּדִיָּה שְׁלוֹ מִיד
40 אוֹיְבָיו כִּמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה,
41 שֶׁפָּדִיָּה זֶה הִיא בְּשָׁלוֹם.
42 וְצִרִיךְ לְהִבִּין הַקָּשֶׁר וְהַשְׁכָּחוֹת
43 דְּהַפִּירוּשׁ שֶׁבִּהְמָאֲמָר, דְּזֶה
44 שֶׁאֲמַר דּוֹד פָּדָה בְּשָׁלוֹם

ביאור בדרך אפשר

45 נִפְשִׁי, קָאִי מִכּוּן עַל נֶפֶשׁ דּוֹד כִּמוֹ שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-לְבָא, אֲבָל
46 הַפָּדִיָּה שֶׁל דּוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲכָן לֹא הִיִּיתָה פָּדִיָּה "בְּשָׁלוֹם" בְּדִרְגוֹת הַגְּבוּהוֹת
47 שֶׁל "שָׁלוֹם", כִּמְבֹאֵר לַעֲלִיל, עִם הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁפָּדִיָּה דּוֹד
48 עֲכָשׁוּ בַחֲיֵיו בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיִּיתָה פָּדִיָּה בְּשָׁלוֹם וְהָרִי לְכֹאוּרָה הַפִּירוּשׁ
49 הַפְּשׁוּט וְהַפִּירוּשׁ עַל פִּי חֲסִידוֹת
50 סוֹתֵרִים זֶה לַזֶּה!
51 וְיֵשׁ לִזְמַר הַבְּאוּר בָּזֶה, עַל-פִּי
52 מֶה שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם²⁶
53 דְּבִפְרָשֶׁת בָּלָעַם בַּפְּסוּקִים
54 הַעוֹסְקִים בְּנִבּוּאָה עַל לְעֵתִיד לְבָא
55 מְדַבֵּר בְּשָׁנֵי הַמְּשִׁיחִים,
56 בְּמִשְׁחֵי הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא דּוֹד,
57 וּבְמִשְׁחֵי הָאַחֲרוֹן שְׁעוֹמֵד
58 מִבְּנֵי שֶׁעַל יְדוֹ תִּהְיֶה הַנְּאוּלָּה לְעֵתִיד
59 לְבָא, וְהַרְמְב"ם שֶׁם מְפָרֵשׁ אֵלּוּ דְּבָרִים
60 מְדַבְּרֵי בָלָעַם הַתִּקְיִימוֹ בִּימֵי דּוֹד הַמֶּלֶךְ,
61 "הַמְּשִׁיחַ הָרִאשׁוֹן", וְאֵלּוּ יִתְקִימוּ
62 לְעֵתִיד לְבָא "בְּמִשְׁחֵי הָאַחֲרוֹן".
63 וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּהַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל
64 זֶה שֶׁדּוֹד נִקְרָא בְּשֵׁם מְשִׁיחַ
65 הָרִאשׁוֹן הוּא, לִפִּי שֶׁכָּל
66 הָעֲנִינִים שֶׁיְהִיוּ עַל-יְדֵי מֶלֶךְ
67 הַמְּשִׁיחַ בְּנִיבּוּלָה הַעֲתִידָה לְבָא
68 (מְשִׁיחַ הָאַחֲרוֹן), הַתְּחַלְתָּם
69 הִיִּיתָה עַל-יְדֵי דּוֹד, מְשִׁיחַ
70 הָרִאשׁוֹן. אֲלָא שֶׁהִגְמָר
71 וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁלָּהֶם יְהִיָּה עַל-
72 יְדֵי מְשִׁיחַ הָאַחֲרוֹן שְׁעוֹמֵד
73 מִבְּנֵי שֶׁל דּוֹד וְלִכְן נִקְרָא דּוֹד
74 "הַמְּשִׁיחַ הָרִאשׁוֹן" כִּי כּוֹ הִיִּיתָה
75 הַהֲתַחֲלָה שֶׁל כָּל הָעֲנִינִים שִׁיְהִיוּ עַל
76 יְדֵי "הַמְּשִׁיחַ הָאַחֲרוֹן". וְעַל-פִּי-זֶה
77 שֶׁבַּעֲצָם עֲנִינֵי הַגְּאֻלָּה הַעֲתִידָה תַּחֲלִילוֹ
78 אֲצֵל דּוֹד הַמֶּלֶךְ יֵשׁ לְבָאֵר הַקָּשֶׁר
79 דְּשָׁנֵי הַפִּירוּשִׁים בַּפְּסוּקִים פָּדָה
80 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט
81 שֶׁמְדוּבָר עַל הַפָּדִיָּה וְהַשְׁלָלָה שֶׁהִיא
82 בִּימֵי דּוֹד וְהַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁמְדוּבָר עַל
83 פָּדִיָּה וְהַשְׁלָלָה בְּמִדְרָגָה כּוֹז שֶׁתִּהְיֶה רַק

31 עַל-יְדֵי דּוֹד, מְשִׁיחַ הָרִאשׁוֹן. אֲלָא שֶׁהִגְמָר וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁלָּהֶם יְהִיָּה עַל-יְדֵי
32 מְשִׁיחַ הָאַחֲרוֹן שְׁעוֹמֵד מִבְּנֵי שֶׁל דּוֹד. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַקָּשֶׁר דְּשָׁנֵי
33 הַפִּירוּשִׁים בַּפְּסוּקִים פָּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי. שֶׁבְּפִנְיָמִיּוֹת, גַם הַפָּדִיָּה דְּדוֹד עֲכָשׁוּ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לעתיד לבוא. שפנימיות, בעצם, לאמיתו של דבר, גם הפדיה דוד
2 עקשו בימיו בעולם הזה היתה פדיה בשלום, הינו שנתבטלו
3 המנגדים לגמרי ובעצם כבר לא הייתה אפילו נתינת מקום למלחמה (ולא
4 רק שלא לחמו עמו בפועל), ויתרה מזו שגם אצל דוד היתה בעצם
5 פדייה בשלום במדרגה כזו שנהפכו
6 המנגדים לאוהבים. אלא
7 שפדור היה זה בפנימיות
8 ובהעלם, בעוד שבחיזיונות ובגלוי,
9 ועל-פי פשוטו של מקרא אכן הפדייה
10 של דוד לא הגיעה למדרגות אלו,
11 ולעתיד-לבא תתגלה
12 הפנימיות דפדית נפש של
13 דוד, שהיא פדיה בשלום
14 בתכלית השלמות, כמבואר לעיל.
15 ועל-פי-זה יובן עוד יותר
16 גודל העילוי דהגאולה דיו"ד
17 כסלו, היא גאולת אדמו"ר האמצעי,
18 דמזה שאומרים עליה שהיא
19 פדיה בשלום (בלי הוספת
20 הסברה שהיא הננה לפדה
21 בשלום דלעתיד-לבא כפי
22 שמבארים לגבי הפדיה בשלום של דוד
23 המלך, וכיוצא בזה או הסבר אחר
24 מדוע היא פדייה בשלום), מוכח
25 דענין השלום שבה [בשתי
26 הדרגות הנעלות האמורות לעיל
27 שהמנגד מתבטל, ויתרה מזו
28 שנהפך לאוהב] הוא (גם)
29 בגילוי כבר עכשיו, ולא שכעת
30 הפדייה בשלום היא בפנימיות ובהעלם
31 ותתגלה רק בעתיד.
32 (ד) והנה ידוע²⁷ בכמה עניני
33 הלכה (מיוסד על הכתוב האמור בתורה
34 לגבי המן 'והיה ביום הששי והכינו את
35 אשר יביא') דשבת ו'יום טוב'
36 צריכים הננה ביום שלפניהם
37 - ערב שבת וערב יום טוב.
38 ובנוגע לענינו, חג הגאולה
39 יו"ד כסלו - הערב דיו"ד
40 כסלו היום שלפניו [שבו הוא
41 ההננה ליו"ד כסלו] הוא יום
- התשיעי בכסלו, שהוא, יום ט' כסלו, יום ההולדת ויום
ההילולא ד'בעל הגאולה' שנולד בט' כסלו (בשנת תקל"ד) ונסתלק
בט' כסלו (בשנת תקפ"ח). והגם שהגאולה דיו"ד כסלו היתה
בשנת תקפ"ז²⁸, שנה לפני ההסתלקות, ואם כן לכאורה אין
מקום לומר שיום ההסתלקות ט' כסלו
הוא יום הכנה ליום הגאולה דיו"ד כסלו,
מפל-מקום בין שגלגלין
זכות ליום זכאי²⁹, ומן השמים
מכוונים שדברים שיש בהם מעלה
וזכות מיוחדת יחולו ביום זכאי
במיוחד. יש לומר, דזה שיום
התשיעי בכסלו זכה להיות
יום ההילולא של אדמו"ר
האמצעי הוא לפי שגם לפני-
זה היינו בשנים שקודם הסתלקותו
ביום זה היה שנה לזה³⁰ וגם
בשנים שלפני הסתלקות אדמו"ר
האמצעי בשנת תקפ"ח היתה ליום זה
מעלה וסגולה מיוחדת.
ועל-פי-זה יש לומר, שגודל
העילוי דיום הגאולה דיו"ד
כסלו, שענין פדה בשלום
נפשי שבו הוא על-דרך
הענין דפדה בשלום נפשי
שיהיה לעתיד-לבא, עם שתי
המעלות האמורות לעיל שהמנגדים
בטלים ויתירה מזו שנהפכים לאוהבים,
הוא לפי שה'ערב' שלו יום
ההננה ליו"ד כסלו, יום ט' כסלו, הוא
יום ההילולא ד'בעל
הגאולה' וכפי שיתבאר להלן מה
יום הילולא פועל ומוסיף ביום
הגאולה.
(ה) ויובן זה בהקדים מה
שכתב אדמו"ר האמצעי 'בעל
הגאולה' במאמרו דבור-
המתחיל להבין ענין הילולא
דרבי שמעון בן יוחאי³¹, דזה

(27) ביצה ב, ב ובפרש"י שם (ד"ה והכינו וד"ה ואין יו"ט). שו"ע אדה"ז או"ח הל' יו"ט סתקי"ג ס"א. (28) כ"ה מסורת בית הרב (ראה רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר במבוא לס' בד קודש). (29) תענית כט, א. (30) ובפרט לפי מארז"ל שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום (ר"ה יא, א). (31) נדפס במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב (ע' תרסו ואילך), שיצא לאור לפני שבת זו (בשנת ה'תשמ"ו - שנת אמירת מאמר זה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שְׂיוֹם הַסִּתְּלוֹת הַרְשָׁבִי נִקְרָא בְּשֵׁם הַיְלּוּלָא** כינוי
 2 שבמקורו משמעו שמחת חתונה הוא, **לְפִי שְׁעַל־יְדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 3 **בֶּן יוֹחָאי הָיָה הַגִּילּוֹי דְּפָנִימַיּוֹת הַתּוֹרָה** בעולם. **וּמִבָּאָר זֶה**
 4 **בְּהַקְדִּים מֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל'32** **הָאֵי עֲלָמָא דְּאֶזְלִינָן מִיָּנִיָּה**
 5 **כְּבִי הַיְלּוּלָא דְּמִנָּא**, העולם הזה
 6 שאנו הולכים ממנו, דומה לחתונה
 7 **שְׁעַל־יְדֵי יְרִידַת הַנִּשְׁמּוֹת**
 8 **לְמִטָּה פְּעוֹלָם הָזֶה, הָאֵי**
 9 **עֲלָמָא, נַעֲשֶׂה בָּהֶם בְּנִשְׁמּוֹת**
 10 **הַעֲנִין דְּאֶזְלִינָן, מְהֻלְכִים.**
 11 **דְּהַנִּשְׁמּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן לְמַעְלָה**
 12 לפני ירידתם לעולם הזה להתלבש
 13 בגוף גשמי **נִקְרָאוֹת 'עוֹמְדִים'**
 14 **כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב33** **בְּאִלְהוּ הַנְּבִיא חִי**
 15 **הַיְוָי אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר**
 16 **עֲמַדְתִּי לִפְנָיו, וּבִזְהָר אֵיתָא34**
 17 **מִרְבָּא כָּל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא הָוָה**
 18 **קִימָא בְּדִיּוֹקְנָאָה קָמִי מְלָכָא**
 19 **קִדִּישָׁא** כל נשמה ונשמה הייתה
 20 עומדת בדיוקנה (בצורתה) לפני המלך
 21 הקדוש, הרי שביחס לנשמות נאמר
 22 הביטוי "עמידה". **דְּהַגֵּם**
 23 **שֶׁהַנִּשְׁמּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן לְמַעְלָה**
 24 **הֵן תְּמִיד בְּרִצּוֹא וְשׁוּב,** כתוב
 25 לגבי חיות הקודש של המרכבה
 26 העליונה שהן רצות "רצוא ושוב"
 27 ומבואר בחסידות שעבודת המלאכים
 28 היא ב"רצוא", היינו תשוקה להתעלות
 29 ודבקות באלוקות. ו"שוב", חזרה
 30 לעבוד עבודתם ולמלא את שליחותם
 31 (וגם כעבודת ה' של כל יהודי צריך
 32 להיות שילוב בין ה"רצוא", התשוקה והשאפה לדבוק בה' בתכלית הרביקות
 33 עד כדי כלות הנפש, ובין ה'שוב' של חיי הנשמה בגוף כדי שיוכל לעסוק
 34 בתורה ומצוות כנשמה בגוף בעולם הזה ולא לבוא לידי כלות הנפש בפועל),
 35 וכן הוא גם בנשמות לפני שירדו למטה שעבודתם היא מתוך שילוב של
 36 "רצוא" ו"שוב" **דְּעַל־יְדֵי־זֶה הֵם עוֹלִים בְּעִילּוֹי אַחֵר עִילּוֹי,**
 37 וכיוון שגם בהיותן למעלה הנשמות מתעלות כל הזמן, מדוע המצב שלהן
 38 מוגדר כ"עמידה", והמענה הוא שאמנם יש לנשמה בהיותה למעלה עליות
 39 רבות, אבל **מְּכַל־מְקוֹם כִּינָן שְׁכָל הַעֲלִיּוֹת שְׁלָהֶם הֵם**
 40 **בְּהַגְבָּלָה, דְּגַם הַמְּדַרְגּוֹת הֵכִי גְבוּהוֹת (שֶׁבָּהֶם הִיא עֲלִית**
 41 **הַנִּשְׁמּוֹת)** ואפילו כאשר הנשמה מתעלה עד למדרגות גבוהות מאד הֵם
- עליות מוגבלות **עַל־פִּי מֵאֲמָר קו הַמִּדָּה35**, כמבואר בחסידות
 שהמשכת החיות והשפעה למלאכים ולכל הנבראים מספירת המלכות שבעולם
 האצילות לעולמות בריאה־יצירה־עשייה שהם עולמות של הנבראים, היא
 על־פי "קו המידה" שמודר ומגביל את ההשפעה (ושוורשו באור ה"קו"
 שנמשך לאחר הצמצום הראשון,
 שנקרא "קו וחוט" כי הוא מוגבל
 ומצומצם ביחס לאור האין־סוף שהאיר
 לפני הצמצום), **לְכָן נִקְרָאוֹת**
 הנשמות בהיותן למעלה **בְּשֵׁם**
'עוֹמְדִים'. **וְעַל־יְדֵי יְרִידַת**
הַנִּשְׁמּוֹת לְמִטָּה הֵם נַעֲשִׂים
'מְהֻלְכִים'. כיוון שֶׁהַעֲלִיָּה
 דְּהַנִּשְׁמּוֹת בִּירִידָתָם לְמִטָּה
 היא בְּבַחֲנִית אֵין־סוֹף וּבְלִי
 גְבוּל ביחס למצב הקודם שבו היו
 קודם הירידה, וכל עוד העלייה היא רק
 יחסית למצב הקודם, אין זו עלייה
 אמיתית, ולמרות העליות הרבות המצב
 מוגדר כ"עמידה" ורק עלייה שהיא
 שלא בערך למצב הקודם מוגדרת
 כ"הליכה" (ובעניין העליות של
 הנשמה למטה עד אין סוף ובלי גבול,
 מבואר במאמר אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע
 דיבור־המתחיל "להבין ענין הילולא
 דרשב"י" תרנ"ד שחלק ממאמר זה
 מיוסד עליו: "... כמו המהלך שיכול
 לעלות על הר גבוה מאד, כמו כן כל
 נשמה גם קטנה ושפלה במדרגה מאד
 יכולה לעלות למעלה מאד שהרי
 יכולה לבוא לקידוש השם במסירות
 נפש בפועל ממש שנכללת במהותו
 ועצמותו יתברך בחינת אחדות פשוטה ממש, וכן בדביקות באהבה לדבקה בו
 ממש, וכמו הבעל־תשובה שהיה בשאלו תחתית בעומק רע יכול לעלות
 בתשובה אמיתית מעומקא דליבא עד שיבוא לדבקה בו ממש למעלה מצדיק
 גמור...").
 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּמֵאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל **הָאֵי עֲלָמָא דְּאֶזְלִינָן**
מִיָּנִיָּה, העולם הזה שאנו הולכים ממנו **דְּהַנִּשְׁמּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵם**
מְצַד־עֲצָמָם קודם הירידה הֵם **'עוֹמְדִים'**, כי העליות של הנשמות
 למעלה הן עליות מוגבלות **וְעַל־יְדֵי יְרִידָתָם בְּהָאֵי עֲלָמָא**, ירידה
 שעל־ידיה הנשמות עולות בעליות שלמעלה ממידה והגבלה **נַעֲשִׂים**
'מְהֻלְכִים'. אֶזְלִינָן, וכפי שיתבאר עוד להלן.

(32) ראה עירובין נד, א (ובגירסת העין יעקב שם). (33) מלכים־א יז, א. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53. (34) הובא בכ"מ בדא"ח בשם הזהר. וראה זהר ח"ג קד, ב. ח"א צ, סע"ב. שם רכז, ב. רלג, ב. ח"ב צו, ב. ח"א סא, ב. (35) מאמרי אדהאמ"צ שם סי"ב (ע' תרפב). - ענין "קו המדה" ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' ב. אוה"ת שלח ס"ע תצג ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

36) בהבא להלן ראה מאמרי אדהאמ"צ שם ס"א (ע' תרסז). שם ס"ד וס"ה (ע' תרעא ואילך). ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' רסד ואילך). 37) ראה סה"מ תרנ"ג ע' רלה. וש"נ. 38) ראה גם לקו"ת שה"ש מז, ג. 39) לקו"ת שה"ש מ, א. 40) ראה בארוכה ד"ה הנ"ל תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד שם). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תיד). סה"מ תרפ"ו ס"ע רכו ואילך. 41) פירש"י ר"פ נח.

ביאור בדרך אפשר

1 גִּשְׁמִיִּים, נִמְשָׁךְ בָּהֶם עֲצָמִיּוֹת כַּח הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת⁴² הַכּוֹחַ
2 הָאֱלֹהִי הָעֲצָמִי הַפְּנִימִי שֶׁטָּמוּן בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלֹּא קִיִּים בָּהֶם קוֹדֵם הִירִידָה
3 וּנְמֻשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בָּהֶם דְּרוּקָא הוֹדוֹת לִירִידָה (וּכְפִי שֶׁמִּבּוֹאֵר בַּמֶּאמֶר הַנּוֹכַח שֶׁל
4 הַרְבֵּי הַרש"ב נ"ע, בְּעֵצָם שְׁנֵי הַדְּבָרִים - ה"ירידה צורך עליה" שֶׁל הַנִּשְׁמָה
5 וְה"ירידה צורך עליה" שֶׁל הַתּוֹרָה
6 וּמִצְוֹת - קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה, כִּי כָל
7 הַעֲלִיָּה וְהַהֲלִיכָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּעוֹלָם
8 הַזֶּה הִיא עַל-יְדֵי הַעֲבֹדָה בַּתּוֹרָה
9 וּמִצְוֹת, וְהָאֵלֶּה הָאֱלֹהִי אֵינֶן-סוֹף מֵאִיר
10 בְּנִשְׁמָה וְנוֹתֵן לָהּ כּוֹחַ לְהַתְעַלּוֹת דְּרוּקָא
11 עַל-יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהֵם הַמַּטְרָה
12 וְהַכּוֹנֵנָה שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה).
13 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לִימֹר, דְּעֻנָּן
14 הַהִלּוּלָא שֶׁעֲנִינוּ הַמִּשְׁכָּת כּוֹחַ
15 הָאֵין-סוֹף, כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי, שְׁבָקִיּוֹם
16 הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת בְּהָאֵי עֲלָמָא
17 בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּרוּקָא, הוּא גַם
18 בַּתּוֹרָה-וּמִצְוֹת עֲצָמָם. דְּנוֹסָף
19 לְעֻנָּן הַהִלּוּלָא בְּאֵדָם הָעוֹסֵק
20 בַּתּוֹרָה-וּמִצְוֹת, שְׁהוּא הַמִּשְׁכָּת
21 וְהַתְגַּלּוּת כַּח הָאֵין-סוֹף עַל הָאֵדָם
22 שְׁעַל-יְדֵי הַחִיבוּר וְהִיחָד
23 דְּנִשְׁמָה וְגוֹף (כַּנֶּ"ל סְעִיף ה'),
24 גַם בַּתּוֹרָה-וּמִצְוֹת עֲצָמָם הוּא
25 עֻנָּן הַהִלּוּלָא בְּמוֹכַח שֶׁל הַמִּשְׁכָּת
26 וְהַתְגַּלּוּת כּוֹחַ הָאֵין-סוֹף. כִּי תּוֹרָה-
27 וּמִצְוֹת הֵם חֻקֵּי הַחֻקִּים וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל
28 הַקָּב"ה הַתּוֹרָה הִיא חֻקֵּי הַחֻקִּים
29 הֵן רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
30 שְׁלֵמָה מְעוֹלָם⁴³, וְהִיחָד
31 שְׁלֵמָה עִם הָעֻנָּיִים שְׁבָהֵאֵי
32 עֲלָמָא (הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
33 שְׁבָהֶם נִתְלַבְּשׁוּ הַתּוֹרָה-
34 וּמִצְוֹת כִּךְ שֶׁהַתּוֹרָה עוֹסֶקת בַּהֲלֻכּוֹת
35 גְּשָׁמִיּוֹת כִּמוֹ "שְׁנֵי אֲוִחִין בְּטָלִית"
36 וְהַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוּר", וְקִיּוֹם
37 הַמִּצְוֹת הוּא בְּדָבָרִים וְחַפְצִים גְּשָׁמִיִּים
38 כִּמוֹ צִיצִית וְתַפְלִיךְ) הוּא חִיבוּר
39 דְּשְׁנֵי הַפְּכִים שֶׁל רִחוּתִּים נְעִלִית
40 מֵאֵד וּגְשָׁמִיּוֹת נְחוּתִּים מֵאֵד, וְהִיחָד
41 זֶה הוּא עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת
42 עֲצָמֹת כַּח הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת - עַל-דֶּרֶךְ יַחֲדוּת חֵתֵן וְכֻלָּה, שְׁהוּא
43 חִיבוּר שְׁנֵי הַפְּכִים, כִּאֲמֹר לַעֲלִי, עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת כַּח הָאֵין-סוֹף

ביאור בדרך אפשר

44 שְׁלֵמָה מְעוֹלָם מְשֻׁנֵּהֶם וּמִתְבָּר אוֹתָם כִּמְבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת שְׁחִיבוּר שֶׁל
45 שְׁנֵי הַפְּכִים יָכוֹל לִהְיוֹת עַל יְדֵי כּוֹחַ שְׁנִיעֵלָה יוֹתֵר מְשֻׁנֵּהֶם גַּם יַחַד.
46 (ז) וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֶר⁴⁴ הַנּוֹכַח שֶׁל אֲדָמוֹר הָאֲמֻצִּי עוֹד פִּירוּשׁ
47 בְּהָאֵי עֲלָמָא דְּאֶזְלִינָן מִיָּנִיָּה, שְׁבִשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם,
48 כְּשֶׁהִנְשָׁמָה נִפְטָרָת מִהַגּוֹף
49 וּמִעוֹלָם הַזֶּה, דְּאֶזְלִינָן מִיָּנִיָּה,
50 כִּאֲשֶׁר הוֹלְכִים מִמֶּנּוּ, מִהַעוֹלָם אֲזִי
51 נִשְׁעָה בָּהּ בְּנִשְׁמָה הָעֻנָּן
52 דְּאֶזְלִינָן, שְׁהִיא נִשְׁעִית
53 בְּכַחֲנִית מְהֵלָךְ, הִינּוּ שְׁעִיקָר
54 הָעִלְיִי שֶׁל הַנִּשְׁמָה לִהְיוֹת בְּמִצַּב שֶׁל
55 "מִהַלֵּךְ" הוּא בַּעַת הַפְּטִירָה, וּכְפִי
56 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר. דְּלִבְיָאֵי
57 דְּלִעֲלִי (סְעִיף ה'), זֶה
58 שְׁבִשְׁעָה מִתְעַלֵּית בְּעוֹלָם הַזֶּה עַד
59 אֲשֶׁר הִיא נִשְׁעִית מְהֵלָךְ, הוּא
60 בְּהִיּוֹתָהּ לְמִטָּה בְּהָאֵי עֲלָמָא
61 בְּמִהַלֵּךְ חַיִּים שֶׁל הָאֵדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה
62 כִּנְשָׁמָה בְּגוֹף. וּפִירוּשׁ דְּאֶזְלִינָן
63 מִיָּנִיָּה הוּא שֶׁ"אֲזִינָן", הַתְּתַעֲלוֹת
64 לְמִצַּב שֶׁל הִלְכָה הוּא לֹא הִלְכָה
65 וּפְטִירָה מִהַעוֹלָם אֲלֵא "הִלְכָה" מִמֶּנּוּ,
66 מִחֻקֵּי וּבִסְיָתוֹ⁴⁵ שֶׁל הַעוֹלָם
67 שְׁהוּא הַגּוֹרֵם אֶת הַהֲלִיכָה, דְּזֶה
68 שְׁבִשְׁעָה מִתְעַלֵּית עַל יְרִידָתָהּ
69 לְעוֹלָם עַד אֲשֶׁר הִיא בְּאֵה לְבַחֲנִית
70 אֲזִינָן. שְׁהִיא נִשְׁעִית מְהֵלָךְ,
71 הוּא מִיָּנִיָּה, מִמֶּנּוּ, מִצַּד הָעִלְיִי
72 וְהִתְרִין שְׁבִי'הֵאֵי עֲלָמָא שְׁהוּא
73 כְּמוֹ הִילּוּלָא כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי
74 בְּאִרְכּוֹת. וְלִפְיִירוּשׁ הַשְּׁנִי, שְׁעִנִּין
75 הַהֲלִיכָה נִפְעַל בְּנִשְׁמָה בַּעַת הַפְּטִירָה
76 הָעֻנָּן דְּאֶזְלִינָן שְׁבִשְׁעָה
77 בְּנִשְׁמָה (שְׁבִשְׁעִית מְהֵלָךְ)
78 הוּא בַּעַת דְּאֶזְלִינָן מִיָּנִיָּה,
79 וְהַנִּשְׁמָה נִשְׁעִית "מִהַלֵּךְ" כְּשֶׁהִיא
80 הוֹלֶכֶת וְנִפְטָרָת מִ'הָאֵי
81 עֲלָמָא.
82 וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר בַּפְּטִירָתוֹ יוֹתֵר אֶת הַפִּירוּשׁ
83 הַשְּׁנִי הָאֵמֹר לַעֲלִי שֶׁהַנִּשְׁמָה נִשְׁעִית
84 "מִהַלֵּךְ" בַּעַת הַפְּטִירָה מִהַעוֹלָם הַזֶּה:
85 וְנִקְוֶדֶת הַבְּאֵר בְּזֶה (בְּהַמְאָמֶר שֶׁל אֲדָמוֹר הָאֲמֻצִּי)⁴⁶,
86 דְּהַמְצוֹת כְּמוֹ שְׁהֵם לְמִטָּה, הֵם בְּמִדְּיָה וְהַגְּבִלָה⁴⁷ כְּפִי

(42) אוה"ת שמות פו, סע"ב. ובכ"מ. (43) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). (44) ס"ג (ע' תרפג). (45) שם ס"ב (ס"ע תרפג).
(46) בהבא לקמן, ראה שם ס"ט (ס"ע תרעח) ואילך. ד"ה הנ"ל תרנ"ד (ס"ה"מ שם ע' רעא).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שמוכן גם מזה ש"רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית
 45 י"ב גודלין והתפילין אצבעים על אצבעים... וכן במעשה הצדקה... יש לה
 46 שיעור קצוב חומש למצווה מן המובחר ומעשר למדה בינונית..." (לשון
 47 אדמו"ר חוקן ב'אגרת הקדש'). וגם התורה שלמטה היא במדידה
 48 והגבלה, כמו שכתוב⁴⁸ על
 49 התורה ארובה מארץ מדה, 1
 50 הינו שיש מדה לתורה, אלא 2
 51 שהמדה היא מדה גדולה ביותר 3
 52 ארובה מארץ⁴⁹ ארוכה יותר 4
 53 מהארץ. ולכן, ההילוף העלייה 10
 54 הגדולה באין-ערוך למצב הקודם 11
 55 (ענין הפלי-גבול) שנעשה 12
 56 בנשמה על-ידי עסק התורה- 13
 57 ומצות שלה בעולם הזה, הוא בהעלם. וגם 6
 58 ההילוף דהנשמה שעל-ידי מצות פריה ורביה, 7
 59 אף שבענין ההולדה הוא גילוי כח האין-סוף, 8
 60 מפל-מקום פיון שגילוי כח האין-סוף שבזה 9
 61 הוא בנוגע לענין מוגבל (הולדת בנים, אלא 10
 62 שההולדה היא דור אחר דור עד אין שיעור), 11
 63 לכן גם על-ידי קיום מצוה זו, ענין ההילוף הוא 12
 64 בהעלם. ולאחרי שהנשמה ממלאת את 13
 65 שליחותה ב'האי עלמא' ובא הזמן דאזלינן 14
 66 מיניה, שהיא הולכת (ויוצאת) מההגבלות 15
 67 ד'האי עלמא', אזי מתגלה לה הפנימיות 16
 68 דהתורה-ומצות שעסקה בעולם הזה, 17
 69 שהפנימיות דהתורה-ומצות הם בלי גבול, ואז 18
 70 נעשה בה הענין דאזלינן (מהלף) גם בגילוי. 19
 71 וזהו שיום הסתלקות הצדיקים שעסקו 20
 72 בפנימיות התורה נקרא בשם יום הילולא (כמו 21
 73 הילולא דרבי שמעון בן יוחאי, ב"ג בעומר, 22
 74 ועל-דבר-זה הוא בנוגע ליום 23
 75 ההסתלקות דכל הצדיקים 24
 76 שעסקו בפנימיות התורה 25
 77 ובהם, כמובן, אדמו"ר האמצעי, 'בעל 26
 78 הגאולה' של יו"ד כסלו שיום הילולא 27
 79 שלו הוא בט' כסלו), כי על-ידי 28
 80 הלימוד והעסק בפנימיות 29
 81 התורה, מתגלית ביום 30
 82 ההסתלקות הפנימיות והפלי-גבול (כמבואר לעיל, לפי הפירוש 31
 83 השני במאמר "האי עלמא דאזלינן מיניה כבי הילולא דמיא" שעיקר העלייה 32
 84 באופן של "הילוך" היא עם הפטירה מהעולם הזה, והגורם לכך שהעלייה 33
 85 תהיה בלי גבול הוא העיסוק בפנימיות התורה ובפנימיות המצוות כי הפנימיות 34
 86 היא בלי גבול ואין סוף) ענין ההילולא וההילוף.

1 שמוכן גם מזה ש"רוב המצוות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית
 2 י"ב גודלין והתפילין אצבעים על אצבעים... וכן במעשה הצדקה... יש לה
 3 שיעור קצוב חומש למצווה מן המובחר ומעשר למדה בינונית..." (לשון
 4 אדמו"ר חוקן ב'אגרת הקדש'). וגם התורה שלמטה היא במדידה
 5 והגבלה, כמו שכתוב⁴⁸ על
 6 התורה ארובה מארץ מדה, 1
 7 הינו שיש מדה לתורה, אלא 2
 8 שהמדה היא מדה גדולה ביותר 3
 9 ארובה מארץ⁴⁹ ארוכה יותר 4
 10 מהארץ. ולכן, ההילוף העלייה 10
 11 הגדולה באין-ערוך למצב הקודם 11
 12 (ענין הפלי-גבול) שנעשה 12
 13 בנשמה על-ידי עסק התורה- 13
 14 ומצות שלה בעולם הזה, הוא בהעלם. וגם 6
 15 ההילוף דהנשמה שעל-ידי מצות פריה ורביה, 7
 16 אף שבענין ההולדה הוא גילוי כח האין-סוף, 8
 17 מפל-מקום פיון שגילוי כח האין-סוף שבזה 9
 18 הוא בנוגע לענין מוגבל (הולדת בנים, אלא 10
 19 שההולדה היא דור אחר דור עד אין שיעור), 11
 20 לכן גם על-ידי קיום מצוה זו, ענין ההילוף הוא 12
 21 בהעלם. ולאחרי שהנשמה ממלאת את 13
 22 שליחותה ב'האי עלמא' ובא הזמן דאזלינן 14
 23 מיניה, שהיא הולכת (ויוצאת) מההגבלות 15
 24 ד'האי עלמא', אזי מתגלה לה הפנימיות 16
 25 דהתורה-ומצות שעסקה בעולם הזה, 17
 26 שהפנימיות דהתורה-ומצות הם בלי גבול, ואז 18
 27 נעשה בה הענין דאזלינן (מהלף) גם בגילוי. 19
 28 וזהו שיום הסתלקות הצדיקים שעסקו 20
 29 בפנימיות התורה נקרא בשם יום הילולא (כמו 21
 30 הילולא דרבי שמעון בן יוחאי, ב"ג בעומר, 22
 31 ועל-דבר-זה הוא בנוגע ליום 23
 32 ההסתלקות דכל הצדיקים 24
 33 שעסקו בפנימיות התורה, 25
 34 דור אחר דור עד אין שיעור 26
 35 ולכן יש בכך ענין אין סופי, אבל סוף 27
 36 סוף הגילוי מוגבל ומוגדר), לכן גם 28
 37 על-ידי קיום מצוה זו, ענין 29
 38 ההילוף הוא בהעלם והוא דבר 30
 39 מוגבל. ונמצא (לפי פירוש זה) שכל זמן שהנשמה עוברת את עבודתה בתורה
 40 ומצוות בעולם הזה, היא איננה יכולה להגיע ל"הילוך" אמיתי ולאחרי
 41 שהנשמה ממלאת את שליחותה ב'האי עלמא' בלימוד התורה
 42 וקיום המצוות ובא הזמן דאזלינן מיניה, שהולכים ממנו, מן העולם,
 43 היינו שהיא הולכת (ויוצאת) מההגבלות ד'האי עלמא',

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ח) וּמִבָּאָר 'בַּעַל הַגְּאוּלָּה' של יו"ד כסלו, אדמו"ר האמצעי,
2 בַּמָּאָמֶר הַנִּזְכָּר, שְׁבַחֲהוּ לֵאלֹהֵי נִישׁוּאִין (יחוד דְּכַר וְנוֹקְבָא זכר
3 וְנוֹקְבָה) ג', עֲנִינִים (בְּכָלִלוֹת). יחוד דְּכַר-וְנוֹקְבָא כפי שהוא
4 לְמַעַלָּה ברוחניות, דַּעֲנִין דְּכַר-וְנוֹקְבָא הוּא גַם בְּנִשְׁמוֹת כְּמוֹ
5 שֶׁהֵם לְמַעַלָּה קוֹדֶם יְרִידָתָם
6 לְמִטָּה לעולם הזה, להתלבש בגוף
7 גשמי. דִּישָׁנָם נִשְׁמוֹת שְׁבַחֲהֵינָה
8 דְּכַר (משפיע), וְנִשְׁמוֹת
9 שְׁבַחֲהֵינָה נּוֹקְבָא (מקבל).
10 וְהַיְחוד דִּהַנִּשְׁמוֹת שְׁבַחֲהֵינָה
11 דְּכַר עִם הַנִּשְׁמוֹת שְׁבַחֲהֵינָה
12 נּוֹקְבָא נִקְרָא הִילּוּלָא כי גם יחוד
13 זה ממשיך אור אין סוף. וְיַחְדוּד
14 דְּכַר-וְנוֹקְבָא לְמִטָּה בעולם הזה,
15 וּבְזָה עֲצָמוֹ שְׁנֵי עֲנִינִים. יחוד
16 דְּכַר-וְנוֹקְבָא כְּפִשְׁטָם, וְיַחְדוּד
17 הַנִּשְׁמָה עִם הַגּוּף [שֶׁהֵם
18 דּוּגְמַת אִישׁ וְאִשָּׁה] וכפי
19 שֶׁנִּתְבָּאָר לעיל, שְׁנֵי עֲנִינִים קְשׁוּרִים
20 בַּהֲשֵׁכַת אור אין סוף הַבָּא לִידֵי בִּטּוּי
21 בַּעֲנִין הַהוּדָה (שאין הַגְּבֻלָּה בַּמִּסְפָּר
22 הַדּוּרוֹת שִׁיכּוּלִים לַהֲיוּלָד) וּבַעֲנִין
23 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת (וּבַעֲיָקָר עַל יְדֵי
24 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת). וְעֲנִין
25 הַג' בְּהִילּוּלָא הוּא יַחְדוּד
26 הַנִּשְׁמָה (דְּכַר) עִם הַגּוּף
27 (נוֹקְבָא) שְׁיֵהִיָּה בַּתְּחִיָּה
28 הַמְּתִים אַחֲרֵי הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה.
29 דְּהִילּוּלָא זֶה שֶׁתִּהְיֶה לַעֲתִיד לְבוֹא
30 הִיא דְּרָגָא הַכִּי נַעֲלִית, שְׂאֵז
31 יִהְיֶה גִילּוּי הַעֲצָמוֹת, לֹא רַק
32 גִילּוּי אור של האין-סוף אלא גִילּוּי
33 הַעֲצָם שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצָמוֹ.
34 וְהַגָּה הַגִּילּוּי הַאֲלוּקִי הַעֲצָמִי הָאֵין
35 סוּפִי שְׁיֵהִיָּה בַּתְּחִיָּה הַמְּתִים
36 הוּא (כְּמִבּוֹאָר בְּכִמְהָ
37 מְקוֹמוֹת⁵¹ בַּתּוֹרָה הַחֲסִידוֹת, וְגַם
38 בַּמָּאָמֶר הַנִּזְכָּר), שְׂאֵז תִּתְגַּלֶּה
39 הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת שְׁעַל-יְדֵי
40 קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה
41 כְּאִמּוֹר לַעֲלִי, בּוֹמֵן הוּא קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
42 בְּעוֹלָם הוּא מִמְּשִׁיךְ אֲלוֹקוֹת בַּהֲגַבְלָה, (כי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בָּאוּ בַּהֲגַבְלָה,
- וְהַמִּשְׁכָּה שֶׁנִּפְעֵלֶת מִתּוֹךְ הַגְּבֻלָּה, מוֹגְבֵּלֶת גַּם בְּמִידַת הַהֲתַגְלוֹת שֶׁלָּהּ), וְעַל כֵּן
מִבּוֹאָר כֵּאֵן שֶׁכֵּן הוּא בּוֹמֵן הוּזָה, אֲבָל לַעֲתִיד לְבוֹא, בַּתְּחִיָּה הַמְּתִים, הַמִּשְׁכַּת
הַעֲצָמוֹת שְׁעַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת תִּהְיֶה בְּגִילּוּי. וְהוּא עַל-דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִי
(סְעִיף ז) בַּעֲנִין הַהִילּוּלָא שְׁבַחֲהוּ לֵאלֹהֵי הַצִּדִּיקִים שְׁעֲסִקוּ
בְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא
ה"הִילּוּלָא" שֶׁלָּהֶם גִּילּוּי
הַפְּנִימִיּוֹת וְהַבְּלִי-גְּבוּל
דִּהַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת שְׁעֲסִקוּ
בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהִי שְׁהִי בַּעֲצָם הַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוֹת הֵם לְמַעַל מִמִּדְּיָה וְהַגְּבֻלָּה
אֵלָּא שֶׁכֹּאשֶׁר מְקִימִים אוֹתָם כְּפִי
שִׁירָדוֹ וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת, בַּתּוֹךְ
מִדְּיָה וְהַגְּבֻלָּה, גַּם הַגִּילּוּי מוֹגְבֵּל,
וְאוֹלָם הַהֲגַבְלָה הוּא הִיא רַק כְּחִיצוֹנוּת
אֲבָל אֲצֵל הַצִּדִּיקִים שְׁעֲסִקוּ בְּפְנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה פּוֹעֲלִים אֶת גִּילּוּי הַפְּנִימִיּוֹת
שֶׁלְּמַעַל מִמִּדְּיָה וְהַגְּבֻלָּה. אֵלָּא
שְׁעֲכָשׁוּ, בּוֹמֵן הַגְּלוּת, כְּשֶׁהֲאִלּוּקוֹת
הִיא בַּהֲעֵלֶם וְהַסְתֵּר, בְּכִדִּי לְקַבֵּל
אֶת הַגִּילּוּי הוּא עַל-יְדֵי
הַסְתָּלָקוֹת הַנִּשְׁמָה מִהַגּוּף, כִּי
רַק אִזּוֹ הַנִּשְׁמָה 'נִסְתָּר' וְיוֹצֵאת מִכֹּל
הַהֲגַבְלוֹת שֶׁל הַגּוּף הַגִּשְׁמִי וְהַעוֹלָם
הוּזָה הַגִּשְׁמִי, וְלַעֲתִיד-לְבָא בַּתְּחִיָּה
הַמְּתִים יִהְיֶה גִילּוּי זֶה גַם בַּגּוּף
הַגִּשְׁמִי כִּי בּוֹמֵן הַגְּאוּלָּה, הַגִּשְׁמִי
לֹא תִהְיֶה הַעֵלֶם וְהַסְתֵּר עַל הַאֲלוּקוֹת
(וְגַם הַגִּילּוּי עֲצָמוֹ יִהְיֶה
נַעֲלָה יוֹתֵר, שְׂאֵז יִהְיֶה גִילּוּי
הַעֲצָמוֹת, הַעֲצָם וְלֹא רַק הָאור
כֹּנֵן).
וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּמַהֲשֻׁעִים אַחַד
הַטַּעֲמִים לִכְן שְׁהַעֲנִין דְּהִילּוּלָא
הַג' הַמִּבּוֹאָר לַעֲלִי, הֵינּוּ הַחֲדִידוּשׁ
וְהַעֲלִי הַמְּיוֹחַד בַּעֲנִין זֶה שִׁהִיָּה
לַעֲתִיד לְבוֹא, בַּתְּחִיָּה הַמְּתִים,
מִבּוֹאָר בְּדִירוּשׁ מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת
דְּבוּר-הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח בְּמִילִים
לְהִבִּין אֶת הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
עֲנִין הִילּוּלָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
יוֹחָנָי הוּא, לְרַמּוֹ שְׁמַעֲלָת
הַצִּדִּיקִים שְׁעִיקָר עֲסָקָם הוּא לְגִלוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ

(50) ע' תרפד ואילך. וראה גם ד"ה הנ"ל עטר"ת (סה"מ שם ע' תיג). סה"מ תרפ"ו שם ע' רכג. (51) ראה ג"כ ד"ה לה"ע תחית המיתם שנה זו (ה'תשמ"ו) - נדפס תר"מ סה"מ אייר ע' רכא ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רשבי" עצמו וכן שאר הצדיקים שעסקו בכך במיוחד **הוא בשני ענינים**.
 2 עניין אחד במעלה המיוחדת של צדיקים אלו הוא **שיום ההסתלקות**
 3 **שלם** במיוחד **נקרא בשם יום הילולא**, להורות על הדמיון לענין
 4 הנישואין שיש בו את גילוי האין סוף, **לפי שאז** בעת ההסתלקות מהעולם
 5 הזה, בצאת הנפש מהגוף, **מתגלה**
 6 **הפנימיות והבלי-גבול**
 7 **בתורה-ומצות, כנ"ל**
 8 **בארוכה. וגם, ענין שני, שעל-**
 9 **ידי עבודתם לגלות פנימיות**
 10 **התורה, מתגלה [אצלם, אצל**
 11 **הצדיקים הללו עצמם, ועל-ידם**
 12 **מתגלה קצת מגילוי מיוחד זה גם**
 13 **לכל השניכים וקשורים אליהם]**
 14 **הבלי-גבול דתורה-ומצות גם**
 15 **בנשמה כמו שהיא מלובשת**
 16 **בגוף הגשמי, והגילוי הזה מאיר**
 17 **אצלם לא רק בצאת הנפש מהגוף אלא**
 18 **גם בעוד שהנשמה מלובשת בגוף**
 19 **גשמי, וגם בגוף הגשמי עצמו,**
 20 **ותירה מזה, לא רק שהגילוי מאיר**
 21 **בנשמה אפילו בעודה מלובשת בגוף,**
 22 **אלא הוא מאיר גם בגוף עצמו על-**
 23 **דרך שיהיה בתחית המתים**
 24 **שאו הגוף הגשמי לא יסתיר כלל על**
 25 **אור הנשמה אלא הנשמה תאיר בו**
 26 **בגלוי.**
 27 **ויש להוסיף, שהגילוי דשני**
 28 **הענינים, גם ענין ההילולא**
 29 **ההסתלקות, שנתבאר לעיל**
 30 **באריכות שהוא מאיר בעת ההסתלקות**
 31 **והפטירה מן העולם, לאמיתו של דבר**
 32 **גם גילוי זה הוא בנשמה כמו**
 33 **שמלובשת בגוף כפי שזה כעת,**
 34 **בזמן הגלות. אלא שבתחלה,**
 35 **בשלב ראשון, גילוי הבלי-גבול**
 36 **אור האין-סוף הנמשך ומתגלה**
 37 **להאדם על-ידי תורה ומצוות הוא**
 38 **על-ידי שהוא בתנועה**
 39 **דביטול לאלוקות, תוך התבטלות**
 40 **והכנעה של הישות העצמית,**
 41 **שיוצא ממציאותו שהיא מציאות**
 42 **מוגבלת ומוגדרת ובכך הוא הופך**
 43 **להיות כלי ראוי לגילוי והארת אור בלתי מוגבל – על-דרך ענין**
 44 **ההסתלקות** שהוא יציאה של הנשמה מהגדרים וההגבלות של הגוף,
 45 **ועל-ידי-זה** על-ידי הגילוי תחילה באמצעות הביטול והיציאה מגדרי
 46 המציאות האישית **מתגלה אחר-כך בשלב הבא הבלי-גבול** האור
- האלוקי האין-סוף **גם במציאות דהאדם** ומאיר בתוך גדרי המציאות,
 ואפילו בגוף הגשמי עצמו, כמבואר לעיל – **על-דרך הגילוי של**
 האלוות **שהיה בתחית המתים** שיאיר גם בגוף הגשמי שיקום
 לתחייה, כי אז הגוף לא יעלים ויסתיר כלל וגם הוא עצמו יהיה כלי לגילוי
 אלוות.
 (ט) **והנה מהנ"ל** מהמבואר לעיל
 אודות המדרגות השונות באופן גילוי
 האין-סוף על האדם ובעולם **מוכן,**
דבהילוף הנ"ל (עליה
בכחינת אין-סוף ובלי גבול
 שדווקא היא נקראת "הליכה", בעוד
 שעלייה מוגבלת, שהיא עלייה רק
 יחסית למצב הקודם, נקראת "עמידה",
 כמבואר לעיל) **שנעשה על-ידי**
קיום התורה-ומצות בעולם
הזה, ג' מדרגות, מלמטה
למעלה, כפי שהולך ומפרט. מדרגה
א', התחתונה ביותר היא דבנשמות
שעוסקים רק בנגלה דתורה,
ומקיימים מצוות במעשה בלבד (ללא
כוונה ו"רעותא דליבא") ההילוף
הארת האין-סוף שעל-ידי העלייה,
הוא בהעלם, כלומר, הדבר אכן
קיים אבל אינו בא לידי ביטוי בגלוי.
פי מצד בחינת החיצוניות
(נגלה דתורה), התורה-
ומצות הם במדידה והגבלה,
כי זהו כפי שהתורה יורה ונתלכשה
בדברים גשמיים וכפי שהמצוות באו
וירדו בהלכות מוגדרות במידות
ושיעורים וכד' וגילוי הבלי-גבול
שנמשך על-ידי קיום התורה-
ומצות בעולם הנה יהיה
בעיקר לעתיד-לבא. והדרגה
הב', הנעלית יותר מהדרגה הקודמת,
ובנשמות שעוסקים בעולם הזה
בפנימיות התורה, גילוי
הבלי-גבול דתורה-ומצות
(ענין ההילוף) הוא גם כעת
ההסתלקותם, כמבואר לעיל
באריכות, ועל-דרך-זה בהיותם
למטה על-ידי תנועת הביטול
והיציאה ממציאותם "ההילוך" יוצא מהעלם אל הגילוי, כי הביטול
והיציאה מגדרי המציאות הם 'תנועה' של בלי גבול שעושה את האדם כלי
לגילוי הבלי-גבול האלוך. ועל-ידי-זה באים אחר-כך למדרגה
נעלית עוד יותר, המדרגה ה' משלושת המדרגות האמורות כאן,

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁגִילֵי הַבְּלִי-גָבוּל דְּתוֹרָה-וּמִצְוֹת הוּא גַם בְּמִצְיָאוֹת שְׁלֵהֶם

2 ומאיר בתוך גדר המציאות.

3 וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַם בְּהֶעֱנֵן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם

4 נִפְשִׁי, שְׂיֵשׁ בּוֹ (דוּגְמָת) ג' מִדְּרָגוֹת אֵלֶּה וּבִפְדִיָּה בְּשָׁלוֹם מִיד

5 השונאים והמנגדים יש שלוש מדרגות

6 מקבילות לשלוש המדרגות האמורות

7 בעניין ה"הילוך", כפי שממשיך

8 ומפרט.

9 וְהֶעֱנֵן הוּא, דְּאֻמִּיתִית הֶעֱנֵן

10 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי, שְׁהַמְנִיגָה

11 מִתְבַּטֵּל לְגַמְרִי, וכבר אין נתינת

12 מקום לאפשרות שישוב ויתנגד

13 בְּמִבְאָר לְעֵיל (סְעִיף ב)

14 מִהַמְאָמָר דְּבַעַל הַגְּאוּלָּה,

15 הוּא עַל-יְדֵי גִילֵי

16 ה'יְחִידָה' 52 החלק הפנימי והעמוק

17 ביותר של הנשמה, כמבואר בכמה

18 מקומות שלנשמה יש חמישה שמות

19 המתמייחסים לחמש דרגות שקיימות בה

20 והם נפש-רוח-נשמה, הכוחות

21 המוגדרים והמוגבלים המתלבשים

22 ומאירים בגוף בהתאם לענינו

23 ותכונותיו של הגוף. וחייה-יחידה,

24 הכוחות שלמעלה מהגבלות והגדרות

25 של הגוף, והחלק הכי פנימי ו'עצמי'

26 של הנשמה הוא בחינת היחידה.

27 דְּבַחֲנִית 'חִיָּה', אף שגם היא

28 נחשבת מהכוחות הנעלים והבלתי

29 מוגדרים ומוגבלים, כִּיּוֹן שְׂיֵשׁ

30 כְּנִגְדָה 'לְעוֹמֶת-זֶה' 53, בהתאם

31 לכלל שכנגד כל בחינה ומדרגה בצד

32 הקדושה, יש בחינה ומדרגה מקבילה

33 בצד של היפך הקדושה, ה"סִטְרָא-

34 אַחֲרָא" וגם כנגד בחינת "חיה" של

35 הנשמה יש בחינה ומדרגה מקבילה

36 בצד שכנגד, לְכֵן הַגִּילֵי שְׁלָה של

37 בחינת "חיה" אֵינוֹ שׁוֹלָל וּמִבְטֵל

38 לְגַמְרִי הַרְצוֹנוֹת [ה]זָרִים

39 דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, ובמידה מסוימת הם ממשיכים להתקיים, ולאדם עדיין

40 יש תאוות ורצונות לענייני העולם הזה והוא רק שְׁהֶרְצוֹן לְאֻלְקוֹת

41 (דְּבַחֲנִית 'חִיָּה') מִתְגַּבֵּר עַל הַרְצוֹנוֹת דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית

ביאור בדרך אפשר

42 ולמעשה האדם לא נכנע לתאוות שלו, אבל למרות גילוי בחינת "חיה" שהוא

43 גילוי מאד נעלה, הרצונות הזרים עדיין קיימים. וּבְכַדִּי שְׂיֵהִיָּה בִּיטוּל

44 הַרְצוֹנוֹת דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית לגמרי שלא יחזור ויתעורר הוּא עַל-יְדֵי

45 גִילֵי ה'יְחִידָה' שבנשמה. דְּכִיּוֹן שְׁבַחֲנִית ה'יְחִידָה' אֵין

46 כְּנִגְדָה 'לְעוֹמֶת-זֶה' 54, כְּבּוּאָה

47 דְּכְבּוּאָה לִית לְהוּוּ 54, כדברי

48 הגמרא לענין עדות על אדם שמת כדי

49 להתיר את אשתו להינשא שאם ראו

50 "דמות אדם" ולא אדם שלם, העדות

51 נחשבת, ואין חוששים אולי מה שראו

52 אינו אדם אלא שד, כי השדים יש להם

53 "כבואה" (צל) אבל "כבואה דבבואה"

54 (צל צילו) אין להם, הרי שיש בחינה

55 בצד הקדושה שאין כנגדה בחינה

56 ב"לעומת זה", והיא בחינת ה"יחידה",

57 לְכֵן עַל-יְדֵי גִילֵי ה'יְחִידָה'

58 מִתְבַּטֵּל ה'לְעוֹמֶת-זֶה' מִמְּיָלָא

59 והביטול הוא ביטול מוחלט.

60 וְזֶהוּ שְׁאֻמִּיתִית הֶעֱנֵן דְּפָדָה

61 בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי יִהְיֶה בְּבִיאַת

62 הַמְּשִׁיחַ דְּוָקָא כְּמִבְּוֹר לְעֵיל

63 שאפילו השלום והמנוחה שהיה בימי

64 שלמה, אינו הפדייה בשלום באופן הכי

65 מושלם והכי נעלה. וה"פדה בשלום"

66 בתכלית השלימות יהיה דווקא לעתיד

67 לבוא. כִּי כְמוֹ שְׁבַאָדָם, בִּיטוּל

68 ה'לְעוֹמֶת-זֶה' שְׁבוֹ הוּא עַל-

69 יְדֵי גִילֵי ה'יְחִידָה' דְּוָקָא, וכל

70 גילוי אחר, אפילו נעלה ביותר כמו

71 בחינת "חיה", אינו מבטיח ביטול

72 מוחלט של התאוות והרצונות הזרים

73 שלו, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּכָלְלוֹת

74 הַעוֹלָם, שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ, שֶׁהוּא ה'יְחִידָה'

75 מְשִׁיחַ, שֶׁהוּא ה'יְחִידָה'

76 דְּכָלְלוֹת הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת 55 (ולכן)

77 מבואר שמשיח נעלה גם מאדם

78 הראשון שהוא בחינת "חיה"), יִהְיֶה

79 בִּיטוּל הַסִּטְרָא-אַחֲרָא לְגַמְרִי.

80 אֵלָא שְׁמִכָּל-מְקוֹם לַמְּרוֹת שְׁשִׁילִית ה"סִטְרָא אַחֲרָא" לחלוטין תהיה

81 עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ, כִּיּוֹן שְׁכָּל הַגִּילִיּוֹת דְּלַעֲתִיד-לְבָא תְּלוּיִים

82 בְּמַעֲשֵׂינִי וְעִבּוּדִתְנִי עֲכָשׁוּ 56, וככל שנוסף במעשינו ועבודתנו וככל

52) שערי תשובה שם ספ"ו (נב, ג) ואילך. וראה בארוכה ד"ה פדה בשלום ה'תשל"ט ס"ד ואילך (תו"מ סה"מ כסלו ע' מא ואילך). 53) ראה לקו"ת תצא לו, ג. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ס"ע תקמב ואילך. ובכ"מ. 54) יבמות קכב, א. וש"נ. 55) רמ"ז לזח"ג רס, ב (נדפס במק"מ קצ, ב). לקוטי תורה להאריז"ל עה"פ (בראשית ה, כב) ויתהלך חנוך. ועוד. וראה אה"ת נצבים ע' א'רעו. סה"מ תרכ"ז ע' טז. תרנ"ה ס"ע יט ואילך. תרצ"ט ע' 207. ועוד. 56) תניא רפ"ז.

ביאור בדרך אפשר

1 שבעודתנו תהיה במדרגה גבוהה יותר, כך יגדלו הגילויים לעתיד לבוא, גם
2 הענין דביטול הסטרא-אחרא על-ידי גילוי 'יחידה
3 הפלית' שהיה לעתיד-לבא, היינו על-ידי משיח, הוא על-ידי
4 שהאדם מגלה בתוכו את ה'יחידה' הפרטית של הנשמה שבו
5 שעל-ידיה מתבטלים
6 הרצונות [ה]זרים דנפשו
7 בהקמת. ובפרט, כשעל-ידי
8 גילוי ה'יחידה' שלו הוא
9 פועל גם (במדה מסוימת)
10 ביטול הסטרא-אחרא
11 שפזולתו ומשפיע גם על אחרים
12 בכיוון זה. וכמו דוד המלך,
13 שעל-ידי עבודתו פעל שגם
14 עמשי שהיה שונא של דוד אמר
15 לו שלום, שלום לך ושלום
16 לעוזריך⁵⁷, ושגם אנשי
17 אבשלום שהיו מנגדים ומורדים
18 במלכותו של דוד התפללו
19 לנצחונו של דוד⁵⁸.
20 והנה פיון שעכשו בזמן הגלות
21 כל הענינים הם בהגבלה,
22 לכן גם ענין ה'מסירת נפש'
23 שמצד גילוי ה'יחידה'⁵⁹
24 כמבואר בחסידות שענין המסירות
25 נפש שהוא ביטול מוחלט של
26 המציאות האישית עד כדי ויתור על
27 החיים עצמם, יכול לבוא רק מהנקודה
28 הכי עמוקה והכי פנימית בנפש
29 שלמעלה מכל הגבלה והגדרה, אבל
30 בזמן הגלות, כיוון שבאופן כללי יש
31 העלם והסתר על אלוות וגם כשיש
32 הארה והתגלות נעלית היא במידה
33 מוגבלת, ולכן סוף סוף גם המסירות
34 נפש הוא בנוגע לענין מוגבל.
35 וועל-דרך שנתבאר לעיל
36 (סעיף ז) בענין גילוי כח
37 האין-סוף שבהולדה,
38 שהגילוי דאין-סוף הוא
39 בענין מוגבל רק לצורך ההולדה
40 ולא לענינים אחרים, כי בנבואים
41 מוגבלים לא יכול להיות ענין של בלי

ביאור בדרך אפשר

42 גבול לגמרי]. ומזה מוכן, דהגם שגילוי ה'יחידה הפלית'
43 דלעתיד-לבא הוא על-ידי גילוי ה'יחידה' עכשו, כאמור שכל
44 הגילויים דלעתיד לבוא, גם הכי נעלים, תלויים במעשנו ועבודתנו, מכל-
45 מקום גילוי ה'יחידה' הפרטית בנשמת האדם עכשו בזמן הגלות
46 לגבי גילוי ה'יחידה הפלית'
47 דלעתיד-לבא הוא באין-
48 ערוך.
49 ועל-דרך זה הוא בנוגע
50 לפדה בשלום נפשי שהיה
51 אצל דוד, דכיון שהפדיה
52 בשלום' שלו היתה רק בנוגע
53 לכמה אנשים (עמשי, אנשי
54 אבשלום וכו') שהם בפרט
55 התהפכו מאויבים לאוהבים, ולא
56 בכללות העולם (דבכללות
57 העולם היו ונשארו מנגדים),
58 לכן הוא באין-ערוך כלל ללא
59 שום יחס והשוואה לגבי הפדיה
60 בשלום דלעתיד-לבא, שלא
61 יהיו בה הגבלות כלל.
62 והמשכת הפדיה בשלום
63 דלעתיד-לבא (כלי גבול)
64 על-ידי הפדיה בשלום דדוד
65 (שהיא בנוגע לענינים
66 מוגבלים) ולכאורה יש מקום
67 לתמוה איך ענין מוגבל ממשיך ענין
68 בלי גבול הוא על-דרך המשכת
69 ענין ההילוך והבלי-גבול
70 על-ידי קיום התורה-ומצות
71 פעולם הזה באלו העוסקים
72 רק בנגלה דתורה שאמנם זהו
73 "הילוך" בדרגה נמוכה ביחס לדרגות
74 האחרות, כמבואר לעיל באריכות
75 חילוקי המדרגות, בכל זאת גם זה
76 בוודאי נחשב "הילוך" ועליה וממשיך
77 גילוי והארה מהאין-סוף. והענין
78 דפדה בשלום נפשי
79 שבגאולה דיו"ד כסלו וועל-
80 דרך זה בגאולה דיו"ט כסלו
81 דפדה בשלום נפשי שבגאולה דיו"ד כסלו וועל-דרך זה בגאולה דיו"ט כסלו

(57) דברי הימים א יב, יח. - הובא בשערי תשובה שם פ"א - נו, א (ושם, שזהו"ע שהשונא נהפך לאוהב). (58) ירושלמי סוטה פ"א ה"ח. (59) ראה ד"ה ושכתי בשלום ה'תשל"ח סי"ב, ובהערה 97 שם (תו"מ סה"מ כסלו ריש ע' כו).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְיִי"ב תמוז], בֵּין שְׁהַגְאוּלָּה הִיא בְּנוּגָע לְפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, 2 הַיְחִידָה דְּתוֹרָה⁶⁰, שְׁבָה הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת הֵם לַמַּעֲלָה מִמִּדְיָה 3 וְהַגְבֻלָּה, לָכֵן, הָעֲנָן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי שְׁבָגְאוּלָּה זֶה, אֵין 4 בּוּ מְדִידוֹת וְהַגְבֻלוֹת, וְהוּא בְּנוּגָע לְכָל הָעֲנָנִים וְלִכְלָלוֹת 5 הָעוֹלָם וְלֹא רַק בְּנוּגָע לְעֲנָנִים פְּרָטִיִּים.
- 6 וְזֶהוּ שְׁיֹם הַתְּשִׁיעִי בְּכֶסֶלּוֹ, 7 יוֹם הַהִילּוּלָא, הוּא הַיְחִידָה דְּתוֹרָה⁶⁰, לָכֵן, 8 הָיִים הַגְאוּלָּה⁶¹, וְהַכְנָה אֵלָיו, אָף 9 שֶׁבְּפֹעַל סֹדֶר הַתְּחַרְשׁוֹת הַמְּאוֹרְעוֹת 10 הִיָּה כִּךְ שֶׁהַגְאוּלָּה (בִּשְׁנַת תַּקפ"ז) 11 קִדְּמָה לְהַסְתַּלְקוֹת (בִּשְׁנַת תַּקפ"ח) פִּי 12 עַל-יְדֵי שְׁהַגְלִיּוֹ דְּפָדָה 13 בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי עַד ל"פְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם" 14 בְּדִרְגָּה הַכִּי נַעֲלִית, וְכַפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִי 15 שֶׁהַגְלִיּוֹ שֶׁל עֲנָן הַיְחִידָה (הַמְּקַבֵּל 16 ל"פְּדָה בְּשָׁלוֹם") הוּא בְּמִיּוּחַד 17 בְּצִדִיקִים שְׁעִינִים הוּא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, 18 הִיָּה לְאַחֲרֵי קִדְּמַת הַעֲבֹדָה 19 דְּהִילּוּלָא שֶׁל 'בַּעַל הַגְאוּלָּה', 20 הַיְחִידָה "הִילּוּלָא" בְּמוֹכַח הַרוּחָנִי, הוּא עֲנָן 21 הַיְחִידָה (שְׁבָדוּמָה 22 לְהַסְתַּלְקוֹת), הַמְּשִׁיחַ אֲדַמּוֹר 23 הַמְּצַעִי 'בַּעַל הַגְאוּלָּה' גִּילּוֹי זֶה 24 (הַגְלִיּוֹ דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי 25 שְׁלִמְעָלָה מִמִּדְיָה וְהַגְבֻלָּה) 26 גַּם בְּמַצִּיאוֹת דְּכָל הַשְּׂיָכִים
- אֵלָיו אָף שֶׁהִיא מְצִיאוֹת מוֹגֵדֶת וּמוֹגֵבֶלֶת (וְכַאמֹר שֶׁהַדְּרָגָה הַנַּעֲלִית בּוֹה 27 הִיא כַּאֲשֶׁר הַגְלִיּוֹ שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַגְבֻלוֹת מֵאִיר גַּם בְּגִדְרֵי הַמְּצִיאוֹת שֶׁל הַגּוֹף 28 הַגִּשְׁמִי וְהָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי). שְׁלֹכֵן, פְּדִי לְקַבֵּל גִּילּוֹי זֶה, אֵין צְרִיכָה 29 לְהִיּוֹת הַכְּנָה דְּכַטּוּל וְיִצִּיָּאָה מִהַמְּצִיאוֹת, וְהוּא יִכּוֹל לְהִיּוֹת 30 בְּנִשְׁמָה הַמְּלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף, בַּחֲיִים 31 גִּשְׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְאֵין 32 הַדְּבָר תְּלוּי אֵלָא בְּרָצוֹן, 33 וּבִיכְלָתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד (גַּם 34 לְפָנֵי שְׂיָצָא מִמְּצִבּוֹ וּבְעוֹדוֹ 35 בַּתוֹךְ הַהַגְבֻלוֹת) לְפָדוֹת אֶת 36 עַצְמוֹ מְכַל הָעֲנָנִים הַמְּנַגִּדִּים 37 לְקוֹרְשָׁה בְּאוֹפֶן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם 38 נִפְשֵׁי, שְׁלוֹם בְּתַכְלִית 39 הַשְּׁלֵמוֹת, הֵינּוּ שֶׁהַמְּנַגִּדִּים עֲצָמָם 40 נִהְפְּכִים לְאוֹהֲבִים וְעַל-יְדֵי-זֶה 41 לְפָדוֹת גַּם אֶת כָּל הָעוֹלָם, 42 בְּגְאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלֵמָה 43 עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ, בְּמַהֲרָה 44 בְּיָמֵינוּ מִמָּוֶשׁ וּבַעֲגָלָא דִּידֵן 45 בְּמַהֲרָת שֶׁלּוֹ (מַהֲרָה לְפִי הַמּוֹשִׁגִּים 46 שֶׁלּוֹ) מִמָּוֶשׁ. 47

(60) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ו. 61) ולהעיר, שבשורת הגאולה דיו"ד כסלו באה בט' כסלו (מסורת בבית הרב, הובאה בהוספה לס' בד קודש ע' 22 בהערה).

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' ב

- 1 לזכות בהם, וְכַסְבּוֹר (וְטַעַם וְסִבָּר) שֶׁהִנֵּס שַׁחַר בּוּ שֶׁל גֵּר אַחֵר 2 הוּא, שֶׁאֵף שֶׁהַתְּכוּיִן לְגַר אַחֵר, הָדִין הוּא דְּקָנִי כִּיּוֹן שֶׁמִּכָּל מְקוֹם 3 הַתְּכוּיִן לְקָנִין. וְהוּא הָדִין יִבֵּם זֶה כּוּוֹנֵתוֹ הִיתָה לְקָנִין, אֲלֹא שֶׁטַעַם 4 מִכָּח מַה בֹּא לְקוֹנָתוֹ, מַחֲמַת אַחִיו אוֹ מִכָּחוֹ, וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַתְּכוּיִן מִכָּל 5 מְקוֹם לְקָנִין, הָרִי זֶה מוֹעִיל.
- 6 הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי בַּאֲפוֹן אַחֵר: אֵלָא אֲמַר אַבְי, הֵכָא 7 בְּמֵאִי עֲקָרִין – בִּיאִיָּה אֹפֶן נִחְלָקוּ רַבִּי וְחַכְמִים, בְּגוֹן דְּאֲמַר לָהּ 8 לִיבְמַתּוֹ לְאַחֵר שַׁחֲלִץ לָהּ, הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּמֵאֲמַר יְבָמִין, כְּלוּמַר 9 בְּקִידוּשֵׁי מֵאמֶר. רַבִּי כְּכִי, מֵאֲמַר עֵילּוֹי זִיקָה קָא רַמִּי – שַׁחֲכָמִים 10 תִּיקְנוּ מֵאמֶר לְכָל הַיְבָמִים, רַק כְּשִׁישׁ זִיקָה וְהַמֵּאמֶר מֵתוּסָף עֲלֵיהּ, 11 וְכַאֵן שַׁחֲלִץ לָהּ, אֲתָאִי (בִּיאָהוּ) הַחֲלִיצָה אֲפָקְתָּהּ (וְהַפְּקִיעָהּ) 12 לְזִיקָה, וְשׁוּב אֵין הַמֵּאמֶר יִכּוֹל לְחַלּוֹל מִשּׁוּם שֶׁאֵין זִיקָה לְהַתּוּסָף
- עֲלֵיהּ. וְרַבֵּן כְּכִי, הָאִי לְחֻדְיָה קָאִי וְהָאִי לְחֻדְיָה קָאִי – הַמֵּאמֶר 13 וְהַזִּיקָה, כָּל אֶחָד מֵהֶם עוֹמֵד לְבַדּוֹ, וְכַשֵּׁם שֶׁמְעִיקְרָא – בַּתְּחִילָה 14 קוֹדֵם שַׁחֲלִץ לָהּ אֵילּוֹ אֲמַר לָהּ הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּמֵאֲמַר יְבָמִין, מִי לֹא 15 מִהֵנִי – וְכִי לֹא הִיָּה מוֹעִיל לְקוֹנָתוֹ אָף שֶׁהַזִּיקָה עוֹמֶדֶת בְּפָנֵי עֲצָמָה 16 וְאִינָה מְסִיעֶת לְמֵאמֶר לְחַלּוֹל, הִשְׁתָּא נָפְי מִהֵנִי – גַּם עֵתָה אַחֲרֵי 17 שֶׁהַחֲלִיצָה הַפְּקִיעָה אֶת הַזִּיקָה, חָל קָנִין הַמֵּאמֶר, וְהִיא מְקוֹדֶשֶׁת. 18 הַגְּמָרָא מְבַאֲרָה בִּיאִר נוֹסָף בְּמַחֲלֻקַּת רַבִּי וְחַכְמִים: רַבָּא אֲמַר, אִי 19 דְּאֲמַר לָהּ לִיבְמַתּוֹ לְאַחֵר שַׁחֲלִץ לָהּ הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּמֵאֲמַר יְבָמִין, כּוּלִי 20 עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּמַהֲנָא וְהַקִּידוּשִׁין חֲלִים, וְהֵכָא בְּמֵאִי עֲקָרִין – 21 וְכַאֵן בְּרִייתָא בְּמַה נִּחְלָקוּ רַבִּי וְחַכְמִים, בְּגוֹן דְּאֲמַר לָהּ לִיבְמַתּוֹ 22 לְאַחֵר שַׁחֲלִץ לָהּ, הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּזִיקָה יְבָמִין, וְנִחְלָקוּ הָאֵם מֵאמֶר 23 בְּלִשּׁוֹן זִיקָה קוֹנָה לְאַחֵר חֲלִיצָה. רַבִּי כְּכִי, 24

בס"ד. משיחות שבת פרשת ויצא, ז' כסלו ה'תשנ"א.

וממשיך בכתוב "ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה
אלקים זה" (לשון יחיד) - הוא המחנה דמלאכי
ארץ ישראל שנסף על המחנה דמלאכי חוצה לארץ
שבאו עמו, ולכן "ויקרא שם המקום ההוא מחנים",
על שם "שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד
כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו".

והשינוי בין התחלת הפרשה לסיומה:⁸
בתחילת הפרשה נאמר ש"מלאכי אלקים עולים
ויורדים", "עולים תחלה ואחר-כך יורדים", היינו,
שתחילה עלו לרקיע מלאכי ארץ ישראל שליווהו
בארץ, ואחר-כך ירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו
בחוץ לארץ - שלא היה משך זמן שהיו עמו ב'
סוגי המלאכים. ובסיום הפרשה נאמר "ויקרא שם
המקום ההוא מחנים", על שם "שתי מחנות, של
חוצה לארץ.. ושל ארץ ישראל", שרק במקום זה
היו שתי המחנות של המלאכים באותו זמן.

ב. ובהקדם הידוע שכל עניני התורה (גם
הסיפורים שבתורה)⁹ הם הוראות נצחיות¹⁰ בעבודת
בני ישראל, ובפרט הסיפורים אודות האבות¹¹,
ש"מעשה אבות סימן¹² לבנים"¹³, הוראה ונתינת-
כח לבני ישראל בכל הזמנים¹⁴ - שעל-פי-זה יש
לומר, שבענין ד"ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו
מלאכי אלקים גו' ויקרא שם המקום ההוא מחנים"
נרמז סדר העבודה של כל אחד ואחד מישראל
במשך כל הדורות¹⁵.

(8) כקושיית מפרשי רש"י (משכיל לדוד פרשתנו כח, יב. נחלת
יעקב סוף פרשתנו. ועוד). - והבא לקמן הוא (בעיקר) בנוגע
ללימוד והוראה בעבודת האדם, כדלקמן בפנים.

(9) ראה זח"ג קנב, א. מכתבי תורה (להרגיזיבי) מכתב צט.
(10) שהרי התורה היא נצחית (תניא רפי"ז. ובכ"מ), כולל גם
ההוראות שבתורה מלשון הוראה (ראה זח"ג נג, ב. ועוד), שהן
הוראות נצחיות.

(11) ובפרט יעקב - "בחור שבאבות" (ב"ר רפ"ו). - ולהעיר
מאגה"ק (ס"ז) ש"נשמתו (של יעקב) .. כלולה מכל הנשמות
שבישראל מעולם ועד עולם".

(12) לא רק "סימן" שמברר הדבר, אלא גם "סימן" שפועל
ועושה הדבר, כבסימני טהרה - ראה לקמן ס"ה.

(13) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו.
לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(14) ובהדגשה יתירה בזמן שבו קורין (ולומדים) ענין זה
בתורה - ראה לקמן ס"ט.

(15) ויומתק יותר - שכאו"א מהם נקרא בשם "ישראל", שמו

(* ועד ש"אע"פ שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד, רע"א).

א. בסיום וחזרתם¹ פרשת השבוע² נאמר "ויעקב
הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים, ויאמר יעקב
כאשר ראם מחנה אלקים זה, ויקרא שם המקום
ההוא מחנים", ומפרש רש"י: "ויפגעו בו מלאכי
אלקים - מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו
ללוותו לארץ", "מחנים - שתי מחנות, של חוצה
לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו
לקראתו".

ובביאור הכרחו של רש"י לפרש כל הנ"ל
בפשוטו של מקרא³ - יש לומר בפשטות:

בתחילת הפרשה⁴ נאמר "והנה סולם מוצב
ארצה וראש מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים
עולים ויורדים בו", ומפרש רש"י: "עולים תחלה
ואחר-כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין
יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע, וירדו מלאכי
חוצה לארץ ללוותו", ומסתבר בפשטות שמלאכים
אלה (מלאכי חוצה לארץ) נלוו אליו והיו עמו כל
משך הזמן שהיה בחוץ-לארץ לשמרו כו'.⁵

ועל-פי-זה אינו מובן מה שכתוב בסיום הפרשה
ו"יעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים",
שבילכתו לדרכו פגעו בו מלאכי אלקים - הרי
"מלאכי אלקים" היו עמו גם מקודם לכן?!

ומתרץ רש"י⁶ ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים" הם
מלאכים אחרים (שלא היו עמו עד עתה) -
"מלאכים של ארץ ישראל", שבילכתו לדרכו לארץ
ישראל, "באו לקראתו ללוותו לארץ".⁷

(1) להעיר ממאדז"ל "הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב, א)
(2) לב, ב"ג.

(3) ועד שאינו מקדים "רבותינו דרשו" (וכו"ב), שזוהי "אגדה
המיישבת דברי המקרא" (פירש"י בראשית ג, ח. ועוד), אלא
פשוטו של מקרא ממש.

(4) כח, יב.

(5) וכמ"ש בהמשך הכתובים (שם, טו) "והנה אנכי עמך
ושמרתך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה הזאת" -
ששמירה זו היתה (בפשטות) ע"י "מלאכי אלקים".

(6) וכדרכו בכ"מ - ללא הקדמת השאלה.

(7) ואף שמלאכי ארץ ישראל אין יוצאים חוצה לארץ (ואין
יצאו לקראתו לחוץ לארץ) - ה"ז רק ביציאה שהיא בשביל
להשאר שם משך זמן, משא"כ היציאה "ללוותו לארץ"
שמילכתה היתה בגדר של יציאה מן הארץ (ראה בארוכה
לקו"ש חכ"ה ע' 150 ואילך. וש"נ).

1 וביאור הענין:

2 כל אחד ואחד מישראל כלול מנשמה וגוף -
3 נשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"16, שירדה
4 "מאיגרא"17 רמה לבירא עמיקתא"18, לעולם הזה
5 התחתון שאין תחתון למטה ממנו, ונתלבשה בגוף
6 גשמי וחומרי, אשר גם לאחר ירידת והתלבשות
7 הנשמה בגוף הרי הם בריחוק הערך זו לזה בדוגמת
8 ריחוק הערך שבין ארץ ישראל לחוץ-לארץ, כי
9 הנשמה גם בירידתה למטה "נשמה שנתת בי"
10 טהורה היא"19, כמו ארץ ישראל שהיא ארץ
11 קדושה וטהורה, ואילו הגוף נקרא "משכא
12 דחויא"20, כמו חוץ-לארץ (שגושה ואוירה טמא)21.
13 ובהתאם לכך נחלקת גם העבודה של כל אחד
14 ואחד מישראל לב' חלוקות (כלליות) - העבודה
15 דארץ ישראל, בעניני קדושה (שעיקרה מצד
16 הנשמה), והעבודה דחוץ-לארץ, בעניני חול
17 (שעיקרה מצד הגוף), אשר ב' חלוקות אלה ישנן
18 גם בזמן - העבודה דיום השבת בעניני קדושה
19 (מלאכת שמים), והעבודה דששת ימי השבוע
20 (שעיקרה) בעניני חול, כמ"ש "ששת ימים תעבוד
21 ועשית כל מלאכתך"22, "שש"ש שנים תזרע שדך
22 ושש שנים תזמור כרמך"24.

23 ועל-פי-זה מובן שבעבודת כל אחד ואחד
24 מישראל25 ("ויעקב הלך לדרכו") ישנו הענין
25 ד"מחנים", "שתי מחנות (של מלאכים), של חוצה
26 לארץ.. ושל ארץ ישראל":
27 ידוע26 שמכל מעשה ועבודה של כל אחד ואחד
28 מישראל נברא מלאך. וכיון שאצל כל אחד ואחד
29 מישראל ישנם ב' סוגי עבודה, עבודה דחוץ-לארץ
30 ועבודה דארץ ישראל, יש אצלו ב' מחנות (סוגים)
31 של מלאכים, מלאכי חוץ-לארץ (מהעבודה דחוץ-
32 לארץ) ומלאכי ארץ ישראל (מהעבודה דארץ
33 ישראל)27.
34 ונוסף לכך שהענין ד"מחנים" (שתי מחנות של
35 מלאכים) הוא ב(עבודת) כל אחד ואחד מישראל, הרי
36 הוא פועל גם במקום שנמצא בו (חלקו בעולם) -
37 "ויקרא שם המקום ההוא מחנים" - שנעשה
38 בעליהבית על המקום, שלכן הוא הקובע את שם
39 המקום, שמחיה ומהוה (ומורה על תוכנו של)
40 המקום28, והשם שקורא הוא "מחנים", על שם שתי
41 המחנות של המלאכים - שבזה מודגש שענינם של
42 שתי המחנות של המלאכים (שנעשו על-ידי
43 עבודתו בעניני ארץ ישראל וחוץ-לארץ) נמשך
44 וחודר בגדרי העולם ("המקום"), עד כדי כך
45 שנעשה שמו של המקום.

25 ויש לומר, שהענין ד"מחנים" ישנו גם לפני התחלת
העבודה - כי "לכל איש ישראל .. יש שתי נשמות .. שהן שתי
נפשות, נפש אחת מצד הקליפה כו' ונפש השנית בישראל היא
חלק אלקה ממעל ממש" (תניא ספ"א ורפ"ב). די"ל, שגם הנפש
שמצד הקליפה היא בכלל "מלאכי אלקים"29 (כמו שהמלאך
שהוא "שרו של עשו" נקרא בשם "אלקים" (וישלח לב, כט-לא.
לג, יו"ד ובפירש"י).

26 ראה מפרשי המשנה אבות פ"ד מ"א.

27 וכיון שהעבודה דארץ ישראל היא נעלית יותר מהעבודה
דחוץ לארץ, מובן, שמלאכי ארץ ישראל הם בדרגה נעלית יותר
ממלאכי חוץ לארץ.

ועפ"ז יומתק דיוק ואריכות לשון הכתוב "ויאמר יעקב כאשר
ראם מחנה אלקים זה" - שבראותו את מלאכי ארץ ישראל
(ויפגעו בו מלאכי אלקים) שניתוספו על מלאכי חוץ לארץ
שהיו עמו עד עתה, אזי "ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים
זה", שמחנה זה (דוקא) של מלאכי ארץ ישראל הוא "מחנה
אלקים" לאמיתותו ובשלימותו.

28 ראה שעהיה"א פ"א. ובכ"מ.

(*) ולהעיר שגם כחות טבעיים (ובכללם כחות האדם) נקראים
לפעמים בשם "מלאכים" (ראה מו"נ ח"ב פ"י. וראה לקו"ש ח"ה ע'
320).

(**) אלא שניקרא ושלימות הענין ד"מלאכי אלקים" הוא בנוגע
להנשמה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" (וראה לקמן הערה 27).

של יעקב*, שעפ"ז מובן ש"ויעקב הלך לדרכו וגו' מחנים" קאי
(גם) על כאו"א מישראל.

16 תניא רפ"ב.

17 ע"פ ל' חז"ל - חגיגה ה, ב.

18 כמרומו גם בהתחלת פרשתנו: "ויצא יעקב מבאר שבע
וילך חרנה" - שרומז על יציאת הנשמה ממקורה ושרשה ("באר
שבע") לירד למטה מטה ("חרנה"), כמו שנת"ל בארוכה (קונטרס
משיחות ש"פ תולדות. ושו"נ).

19 נוסח ברכות השחר (ברכות ס, ב).

20 ראה תקו"ז תכ"א (נג, רע"ב). ע"ח שער קיצור אבי"ע
פ"ב. תניא פל"א (בשם הזהר). רפ"מ. וראה ספר החקירה להצ"צ
סח, א ואילך.

21 ראה שבת טו, ב. גיטין ח, סע"א ואילך. רמב"ם הל'
טומאת מת רפ"א.

22 יתרו כ, ט.

23 בהר כה, ג.

24 ומ"ש בהתחלת הענין "ושבתה הארץ שבת לה" - ה"ז
הכוונה והתכלית דכללות העבודה, אבל העבודה בפועל במשך
ה"שש שנים" היא ב"שדך" וב"כרמך", עניני חול.

(*) ובזה גופא - שם המעלה דיעקב, היינו, לא כפי שנקרא "יעקב",
מלשון "עקב" (ועד ש"ידו אוחזות בעקב עשו" (תולדות כה, כו)), אלא
כפי שנקרא "ישראל", מלשון "ראש" (ועד - "לי ראש" (דרמ"צ יד,
סע"ב - בשם הזהר)). ע"ש "כי שרית עם אלקים גו'" (וישלח לב, כט).

ובעבודת הנשמה - כפי שמבאר רבינו הזקן
בתניא³⁷ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל³⁸ על הכתוב³⁹
"ושבתם וראיתם גו' בין עובד אלקים לאשר לא
עבדו", ש"עובד אלקים - היינו, מי ששונה פרקו
מאה פעמים ואחד. ולא עבדו, היינו מי ששונה
פרקו מאה פעמים לבד", כלומר, אף-על-פי
ש"לא⁴⁰ עבר מימיו שום עבירה קלה, וגם קיים כל
המצוות שאפשר לו לקיימן, ותלמוד תורה כנגד
כולם, ולא פסיק פומיה מגירסא⁴¹ ("תורתו
אומנתו"⁴²), מכל-מקום כיון ש"שונה פרקו מאה
פעמים לבד", כפי ש"היתה הרגילות (בימיהם)
לשנות כל פרק מאה פעמים" (שעל-ידי-זה נחקק
במוח הזכרון בשלימות), ואינו מתייגע "לשנות
טבע הרגילות", נקרא "לא עבדו", כי התואר "עובד
אלקים" (לשון הוה) שייך רק על עבודה ויגיעה
לשנות טבע הרגילות (כולל גם טבע ורגילות
דקדושה), שהיא עבודה קשה ביותר, על-דרך
ובדוגמת היגיעה שבעיבוד עורות⁴³.

ד. ובעומק יותר:
תוכן ונקודת ה"עבודה" ("עובד אלקים") היא
בכל עניני העבודה (עבודת הגוף ועבודת הנשמה)
- עבודה ויגיעה מתוך כח וחוזק שלמעלה מגדרי
האדם ("מלאכי אלקים"⁴⁴), אשר ענין זה בא בכל
עבודה לפי ענינה: בעבודת הגוף ונפש הבהמית -
בבירור וזיכוכ החומריות והגסות באופן של עיבוד
עורות, ש"על-ידי העיבוד משתנים הרבה

ג. ויש להוסיף בביאור הענין ד"ויפגעו בו
מלאכי אלקים גו' מחנים" בעבודת האדם -
שהעבודה ד"שתי המחנות" ("של חוצה לארץ ושל
ארץ ישראל", עבודת הגוף ועבודת הנשמה) היא
באופן שניכר ונרגש העילוי ד"מלאכי אלקים":
"אלקים" הוא אחד מז' שמות שאינם
נמחקים²⁹, ופירושו מלשון כח וחוזק³⁰, "תקיף
בעל היכולת ובעל הכחות כולם"³¹. ומזה מובן
הפירוש ד"מלאכי אלקים" בעבודת האדם -
שהעבודה היא מתוך כח וחוזק, היינו, עבודה מתוך
יגיעה גדולה, על-ידי תוספת כח וחוזק, ועד לכח
וחוזק (שמתבטא ביגיעה שהיא) למעלה מגדרי
האדם³².

וענין זה מודגש גם בתואר "עובד אלקים" - על
שם העבודה והיגיעה, הן בעבודת הגוף (מלאכי
חוץ-לארץ) והן בעבודת הנשמה (מלאכי ארץ
ישראל):

בעבודת הגוף - כפי שמבאר רבינו הזקן
ב'תורה אור'³³ בפירוש הכתוב³⁴ "שש שנים
יעבדו", ש"יעבדו הוא לשון עבוד עורות³⁵.. עורות
עבודין שעלו מן הרחצה כו'", דקאי על העבודה
דבירור הגוף ונפש הבהמית, שמפני חומריותם וגסותם
צריך להיות הבירור והזיכוכ שלהם על-ידי עבודה
ויגיעה עצומה בדוגמת העבודה דעיבוד עורות,
שהיא עבודה קשה, ועוד וגם זה עיקר - שהיא
עבודה בזויה, שלכן "אין מעמידין מלך ולא כהן
גדול.. בורסקי (מעבד עורות).. הואיל ואומנתם
נקלה, העם מזלזלין בהם"³⁶.

(37) פט"ו (הובא גם בתו"א שם).

(38) חגיגה ט, ב.

(39) מלאכי ג, יח.

(40) לשון אדה"ז בתניא שם.

(41) כולל גם שאין בו עון ביטול תורה, שלמרות חומר הענין
(ראה תניא בתחלתו), "אין אדם ניצול ממנו בכל יום" (שם
פכ"ה).

(42) שבת יא, א.

(43) כלומר, הדמיון הוא בנוגע ליגיעה שבעיבוד עורות בלבד,
ולא בנוגע להבירור וזיכוכ דעיבוד עורות, כיון שמדובר כאן
בטבע ורגילות דקדושה (וראה לקמן הערה 46).

(44) ועפ"ז יומתק לשון הכתוב "עובד אלקים" (ולא "עובד
הו'") - שבוה מודגש ענין הכח והחוזק שלצורך העבודה
והיגיעה.

(* וראה תניא שם: "הפרש בין עובד אלקים לצדיק הוא, שעובד
הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה.. אבל הצדיק נקרא עבד ה'
בשם התואר כו' - שמשנה (לא רק מ"עובד" לשון הוה, ל"עבד" בשם
התואר, אלא) גם מ"עובד" אלקים" ל"עבד" ה").

(29) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(30) טור אור"ח סוס"ה.

(31) טושו"ע ודאדה"ז שם.

(32) כלומר: נוסף לכך ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו"
(סוכה נב, רע"ב. ויש"נ), "עוזרו" (להאדם) דייקא, עזר וסיוע
בעבודה שע"פ גדרי האדם - נעשית העבודה מתוך כח וחוזק
שלמעלה מגדרי האדם.

(33) משפטים עז, א.

(34) משפטים כא, ב.

(35) להעיר משיעורי הרמב"ם דימים אלה בהלכות תפילין
ומזוזה וספר תורה, שבהם נתבאר גם אופן עיבוד העורות -
"לוקחין עור בהמה או חי' ומעבירין השער ממנו תחלה, ואח"כ
מולחין אותו במלה, ואח"כ מעבדין אותו בקמח וכו'" (הל'
תפילין פ"א ה"ו).

(36) קידושין פב, סע"א. רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ו.

ה. ויש להוסיף, שהתנועה שלמעלה מהגבלה
(נקודת ותוכן העבודה) היא גם בעבודה דבירור
הגוף ונפש הבהמית⁴⁸ - ובשמים: (א) העדר
ההגבלה בנוגע לריבוי עניני העבודה, ועד שבכל
פעולה ניכר ונגרש שהיא גם הכנה לפעולה
נוספת⁴⁹, (ב) העדר ההגבלה בנוגע למעלת ואיכות
הבירור והזיכוך, שמוסיף והולך בבירור לאחר
בירור, לברר ולזכך גם ישות ומציאות שבדקות.
ויש לומר, שב' ענינים אלה מרומזים בסימני
טהרה דבהמות (כולל גם הרמז בנוגע ל"בהמה"
שבאדם, נפש הבהמית) - "מפרסת פרסה.. מעלת
גרה"⁵⁰.

ובהקדם המבואר במקום אחר⁵¹ ש"סימנים"
אלה הם לא רק בירור שישנה הטהרה, אלא גם
גורמים הטהרה להיותם ממהות הטהרה⁵², היינו,
תכונות של טהרה, שלכן ראויים הם למאכל שיהיה
דם ובשר כבשרו דבני ישראל, ועל-פי-זה יש לומר
גם בנוגע לסימני טהרה דנפש הבהמית:

הצד השווה דמפרסת פרסה ומעלת גרה - הוא
ענין הכפץ: מפרסת פרסה, "סדוקה ומובדלת
מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניים"⁵³ - שמחולק
לשתיים. ומעלת גרה, "מעלה ומקאה האוכל
ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו
הדק"⁵³ - שלאחרי לעיסת המאכל חוזרת ולועסת
המאכל פעם שניה. וענין ה"כפל" מורה על תנועה
שלמעלה מהגבלה, כי הפירוש ד"כפל" הוא לא רק
עוד פעם אחת, אלא כולל גם כל עניני הוספה
בעילוי אחר עילוי.

מעשה דר' יוסי בן קיסמא עם רבי חנינא בן תרדיון (ע"ז יח, א),
שר"ח שאל "מה אני לחיי העוה"ב", כיון שהי' מסופק אם
עבודתו היא לש"ש בלבד או שמעורב בזה גם טבעו ותכונותיו,
ור"י השיב "כלום מעשה בא לידך כו'", שמזה מוכח שעבודתו
היא רק לפי שאין בלבו אלא אחד, ללא תערובת טבעו (וראה
לקו"ש ח"כ ע' 306-7).

(48) נוסף לכך שהמשך עבודתו בשינוי טבע הרגילות דקדושה
מוכיחה שגם עבודתו לפני (בבירור הגוף ונה"ב) לא היתה מצד
הטבע, אלא מפני היותו "עובד אלקים", כנ"ל ס"ד.

(49) וע"ד משנת"ל בפירוש "ויתן" (בוא"ו), "יתן ויחזור ויתן"
(פרש"י תולדות כז, כח), שהתחלת הנתינה היא באופן ד"יתן
ויחזור ויתן", נתינה כפולה (קונטרס משיחות ש"פ תולדות סי"ב).

(50) שמיני יא, ג. ראה יד, ו.

(51) ראה צפע"נ לרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות.

(52) ראה לקו"ש ח"א ע' 222 ואילך. ח"ב ע' 375 ואילך ועוד.

(53) פירש"י ראה שם.

למעלותא⁴⁵, היינו, שהעבודה היא באופן שיוצא
ומתעלה מגדרי הגוף ונפש הבהמית; ובעבודת
הנשמה (לאחרי שלימות עבודתו בבירור וזיכוך
החומריות, שאז עבודתו היא בעניני קדושה,
"תורתו אומנתו") - בשינוי טבע הרגילות דקדושה.
היינו, שיוצא ומתעלה גם מהציור דטבע הרגילות
דקדושה עד לדרגא שלמעלה מציור והגבלה, אשר
ריחוק הערך שביניהם הוא עד כדי כך שבשביל זה
יש צורך בעבודה שהיא בדוגמת עיבוד עורות⁴⁶.

10 בסגנון אחר קצת:

11 גם בעבודת הגוף ונפש הבהמית, עיקר
12 ההדגשה היא (לא כל-כך בבירור וזיכוך החומריות
13 והגסות, אלא) ביציאה מגדרי מציאותו, אלא שכוין
14 שגדר מציאות הגוף ונפש הבהמית הוא ענין
15 החומריות, מתבטאת היציאה מגדרי מציאותו
16 בבירור וזיכוך החומריות.

17 ולכן, גם לאחר שהשלים העבודה בבירור
18 וזיכוך חומריות הגוף ונפש הבהמית, ועיקר
19 התעסקותו היא בעבודה בעניני קדושה (עבודת
20 הנשמה), צריך להמשיך בענין ה"עבודה" - לצאת
21 מגדרי מציאותו בהוה, על-ידי שינוי טבע הרגילות
22 דקדושה, ומוסיף והולך ביציאה מגדרי מציאותו
23 (בקדושה גופא) בעילוי אחר עילוי, עד אין-סוף.

24 ועוד וגם זה עיקר: המשך עבודתו בשינוי טבע
25 הרגילות דקדושה, מהוה הוכחה גם על שלימות
26 עבודתו בבירור וזיכוך הגוף ונפש הבהמית -
27 שעבודתו בבירור וזיכוך הגוף ונפש הבהמית אינה
28 מפני הטבע דנפש האלקית (היפך טבע החומריות
29 דהגוף ונפש הבהמית), וראיה לדבר, שגם לאחר
30 שלימות העבודה בבירור הגוף ונפש הבהמית,
31 עובד עבודתו בעניני קדושה באופן שמשנה טבע
32 הרגילות דקדושה, שמזה מוכח, שגם עבודתו לפני-
33 זה היתה (לא מפני הטבע דנפש האלקית, אלא)
34 מפני היותו "עובד אלקים"⁴⁷, באופן שלמעלה
35 מההגבלה דגדרי מציאותו, מצד ה"מלאכי אלקים"
36 שלו.

(45) תו"א שם.

(46) ועפ"י י"ל שהדמיון הוא לא רק בנוגע ליגיעה שבעיבוד
עורות, אלא גם בנוגע לבידור וזיכוך שבעיבוד עורות, כי לגבי
הדרגא שלמעלה מציור והגבלה, נחשבת העבודה שע"פ טבע
הרגילות דקדושה כמו בדוגמת עורות שצריכים עיבוד.

(47) ראה עד"ז תו"א תולדות יט, סע"ב ואילך - בביאור

37 בסיום הפרשה, כשיעקב הלך לדרכו, בהיותו
38 עדיין בדרך (לפני שנכנס ממש לארץ ישראל -),
39 בחוץ לארץ - מדגישים את החידוש ד"ויפגעו בו
40 מלאכי אלקים", שעוד בהיותו בחוץ-לארץ פגעו בו
41 כבר המלאכים של ארץ ישראל, ועד ש"ויקרא שם
42 המקום ההוא מחנים", שנרגש במקום ההוא (חוץ
43 לארץ) הפעולה ד"שתי מחנות", מלאכי חוץ-לארץ
44 וגם מלאכי ארץ ישראל;

45 מה-שאינ-כן בתחילת הפרשה, בהיותו בארץ
46 ישראל (ובארץ ישראל עצמה במקום המקודש
47 ביותר, "בית אלקים.. שער השמים") - אין צורך
48 (וחידוש) שנוסף על מלאכי ארץ ישראל יהיו גם
49 מלאכי חוץ-לארץ, "כיון דמלאכי חוץ-לארץ גריעי
50 ממלאכי ארץ ישראל"⁵⁷, ואדרבה "אין זה מכבוד
51 מלאכי ארץ ישראל שיתחברו אליהם מלאכי חוץ-
52 לארץ"⁵⁸, ולכן לא היו שתי מחנות ביחד, אלא
53 "עולים (תחלה ואחר-כך) ויורדים", "מלאכים
54 שליווהו בארץ.. עלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה
55 לארץ ללוותו".

56 ז. ולאחרי ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים גו'
57 ויקרא שם המקום ההוא מחנים" - ממשיך הכתוב
58 בפרשה שלאחרי-זה (שמתחילין לקרוא במנחה)
59 "וישלח"⁵⁹ יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה
60 שעיר שדה אדום":
61 נוסף על פעולת יעקב (וכל אחד ואחד
62 מישראל) בחלקו בעולם שנעשה חדור בעינים של
63 המלאכים, ועד ששמו אשר יקראו לו בלשון
64 הקודש הוא "מחנים", על שם שתי המחנות של
65 המלאכים (מלאכי חוץ-לארץ ומלאכי ארץ ישראל)
66 - מוסיף בעבודתו ושולח ה"מלאכים" ("מלאכים
67 ממש"⁶⁰, "מאותן הכתובים לפני השליחות כו"⁶¹,
68 "ויפגעו בו מלאכי אלקים גו' מחנים"⁶²) גם "אל
69 עשו אחיו (ויתירה מזה ל) ארצה שעיר שדה אדום",
70 כדי לפעול הבירור גם בדרגא הכי תחתונה שאין
71 למטה ממנה, "ארצה שעיר שדה אדום".

1 ותנועה זו דהעדר ההגבלה היא בשתים: (א)
2 "מפרסת פרסה"⁵⁴ - שכאשר פוסע פסיעה לצאת
3 לעבודתו בחלקו בעולם, ניכר שזוהי פסיעה
4 שכוללת שתי פסיעות, היינו, שחושב כבר אודות
5 פעולה נוספת ונעלית יותר, שזהו ענין העדר
6 ההגבלה בנוגע לריבוי עניני העבודה, (ב) "מעלת
7 גרה" - שבירור וזיכור והעלאת ה"בהמה" (נפש
8 הבהמית) להיות דם ובשר כבשרו דהאדם (שזהו
9 ענין האכילה⁵⁵) הוא באופן שאינו מסתפק בבירור
10 ראשון אלא מוסיף בירור שני, שזהו ענין העדר
11 ההגבלה במעלת ואיכות הבירור גם בדקות.

12 ו. על-פי-זה יש לבאר הענין ד"ויקרא שם
13 המקום ההוא מחנים" - שבמקום זה היו שתי
14 המחנות של המלאכים, מלאכי חוץ-לארץ ומלאכי
15 ארץ ישראל, גם יחד:
16 קריאת שם המקום "מחנים" על שם שתי מחנות
17 שנמצאים במקום זה באותו זמן, מדגישה
18 שהעבודה במקום זה היא באופן כפול, שמורה על
19 תנועה שלמעלה מהגבלה, כנ"ל.

20 ובפשטות - שגם בהיותו בחוץ-לארץ, שעוסק
21 בעבודה בבירור הגוף ונפש הבהמית, נרגש אצלו
22 (לא רק הכח והחוזק דמלאכי חוץ-לארץ הדרוש
23 לעבודה זו שעוסק בה עתה, אלא גם) הכח והחוזק
24 דמלאכי ארץ ישראל בנוגע לעבודת הנשמה. היינו,
25 שעבודתו בבירור הגוף ונפש הבהמית היא באופן
26 שניכרת ונרגשת בה (לא כל-כך בירור וזיכור
27 החומריות, אלא בעיקר) תנועה של יציאה מההגבלה
28 דגדדי מציאותו. שלכן, גם לאחרי שיושלם בירור
29 הגוף ונפש הבהמית (העבודה דחוץ-לארץ בכח
30 מלאכי חוץ-לארץ), בוודאי לא יסתפק בעבודה
31 שמצד טבע הרגילות דקדושה, אלא יוסיף בעבודתו
32 באופן של שינוי טבע הרגילות דקדושה, בכח
33 "מלאכי אלקים" דארץ ישראל.

34 וכיון שהחידוש שב"מחנים" (שתי מחנות) הוא
35 שגם ב(עבודה ד) חוץ-לארץ ישנם (לא רק מלאכי
36 חוץ-לארץ, אלא גם) מלאכי ארץ ישראל⁵⁶, לכן:

57 משכיל לדוד שבערה 8.

58 נחלת יעקב שבערה 8.

59 ר"פ וישלח.

60 פירש"י עה"פ.

61 פי' הרא"ם.

62 ראה בעה"ט סוף פרשתנו ש"מחנים" ר"ת "מאותם
חיילים נטל יעקב מלאכים".

54 ולהעיר גם מאות"ש שמיני (ס"ע מה): "הקלוט הוא
שמוכין לגשמיות בלבד לתאוות נה"ב, אבל התחלקות הפרסה זהו
שאפילו בבחי' מעשה בהמה רצוף עוד כוונה לה".

55 ולהעיר שמקום האכילה הוא בבית דוקא (כפנים ולא
בחוץ) - שהרי "האוכל בשוק דומה כו'" (קידושין מ, סע"ב).

56 משא"כ ב(עבודה ד) ארץ ישראל - שאין צורך (וחידוש)
במלאכי חוץ לארץ, כדלקמן בפנים.

25 ובזה גופא ב' חלוקות⁷¹: (א) "את הגמל ואת
26 הארנבת ואת השפן כי מעלה גרה המה ופרסה לא
27 הפריסו"⁷², (ב) "ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא
28 ולא גרה"⁷² - שגמל ארנבת ושפן קאי על בבל יון
29 ומדי, ו"חזיר" קאי על "אדום", "יכרסמנה חזיר
30 מיצר"⁷³, מה חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו
31 ואומר ראו שאני טהור, כך מלכות אדום כו"⁷⁴,
32 ולכן הזכירו בפני-עצמו, "להורות"⁷⁵ כי הוא (גלות
33 הרביעי, גלות אדום) גלות ארוך בפני עצמו ושקול
34 כנגד כולם"⁷⁶.

35 ועל-ידי "מעשינו ועבודתנו" בגלות אדום
36 נעשה הבירור דאדום, כמאמר רבותינו ז"ל⁷⁷
37 ש"עתידי חזיר ליטהר"⁷⁸ (שאז יהיו לו ב' הסימנים

1 ומדייק רש"י "מלאכים ממש"⁶³ - דיש לומר,
2 שכוונתו לרמז לב' הקצוות שבתיבת "ממש": ממש
3 מלאכים (מלאכי אלקים), וממש מלשון ממשות
4 (הממשות דהמלאכים⁶⁴). היינו, שיעקב שלח לעשו
5 "מלאכים ממש", הן הממשות דהמלאכים (הדרגא
6 התחתונה שבהם), והן ה"מלאכים ממש" (הדרגא
7 העליונה שבהם)⁶⁵, כי הבירור דעשו נעשה על-ידי-
8 זה שבממשות דהמלאכים (דרגא התחתונה
9 ששייכת לירד למטה עד לחוש המישוש) נמשך
10 ומתגלה גם העילוי ד"מלאכי אלקים", "מלאכים
11 ממש".

12 ח. וענין זה ("וישלח יעקב מלאכים גו' ארצה
13 שעיר גו'") הוא סיום וגמר "מעשינו"⁶⁶ ועבודתנו
14 כל זמן משך הגלות:

15 ובהקדמה - שנוסף על העבודה דבירור הגוף
16 ונפש הבהמית, הבהמה שבאדם ("אתם קרויין
17 אדם"⁶⁷), בסימנים שפועלים הטהרה, מעלת גרה
18 ומפרסת פרסה (כנ"ל סעיף ה), מודגשת בזמן
19 הגלות העבודה דבירור אומות העולם, שנכללים בד'
20 המלכיות שאליהם גלו בני ישראל בד' הגלויות⁶⁸,
21 כדאיתא במדרשי חכמינו ז"ל⁶⁹ שד' המלכיות (בבל
22 יון מדי ואדום) נמשלו לד' הבעלי-חיים שנתפרש
23 בכתוב⁷⁰ איסור אכילתם מפני שאין להם אלא סימן
24 טהרה אחד בלבד.

(משא"כ בפ' שמיני, שנזכרו בד' פסוקים, כל חי' בפסוק בפ"ע).
(72) ראה שם.

(73) תהלים פ, יד.

(74) ויק"ר שם. וראה פירש"י תולדות כו, לד: "עשו הי' נמשל
לחזיר, שנאמר יכרסמנה חזיר מיצר, החזיר הזה כשהוא שוכב
פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור, כך אלו כו".

(75) רבינו בחיי שמיני שם.

(76) ויש לומר, שענין זה מרומז גם בהחילוק דהסימנים,
שחזיר "מפריס פרסה הוא ולא גרה" (משא"כ הג' שלפנ"ז
ש"מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו") - ש"זה שמפריס פרסה
הוא (מוציא טלפיו ואמר ראו שאני טהור) אדרבה לרע לו"
(אוה"ת שמיני ע' מח).

וראה סה"מ תקס"ז ע' שכח: "פריסת הרגל בחזיר ענין פתח
ומקור לחיצונים וע"כ החזיר ראש הקליפות". וראה לקמן הערה
78.

(77) של"ה פ' חיי שרה. מאו"א ח, ו. ועוד. - הובא ונת'
בתו"א וישלח כה, א. לקו"ת ראה ל, ב. סה"מ תקס"ז שם. המשך
מים רבים תרל"ו פפ"ד. ובכ"מ (וראה השק"ט בספרים שנשמנו
בלקו"ש חכ"ט ע' 128 הערה 58 בשו"ג).

(78) במא"א שם: "חזיר נק' קליפת נוגה, ולכן במיתוקה
עתידה לחזור ותהי קדושה". וראה אוה"ת ויקרא הוספות ע'
רלט: "בענין החזיר י"ל ק"נ, וג' הראשונים (גמל ארנבת ושפן)
הם ג"ק, וכ"כ במא"א כו", והקשה: "וא"כ צ"ע שהרי ג"ק הנ"ל
הם רע יותר מק"נ, ואמאי היא הרשיעה יותר .. ויש לתרץ דלפי
שהיא קרובה יותר לכן הקנאה והשנאה יותר כו".

וע"פ המבואר בסה"מ תקס"ז (שבהערה 76) אולי יש לתווכ'
הסתירה שדבר - שאף שחזיר הוא ק"נ שלמעלה מגק"ט,
מכל-מקום להיותה מפרסת פרסה שהו"ע "פתח ומקור
לחיצונים", ה"ה "ראש הקליפות", כולל גם הראש דגק"ט
(הרשיעה יותר), ולעתידי לבוא יהי' הבירור דכללות ק"נ, ויובדל
ויופרד שרש יניקת החיצונים*, אזי יטהר חזיר (דוקא), להיותו
מק"נ (משא"כ החיות שמגק"ט)**.

(* ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין ד"שעיר" (שעירות) למעליותא -
לא באופן של ריבוי הצמצומים שע"ז נעשה יניקת החיצונים, אלא
באופן דשעירות דקדושה, שמצד גודל מעלת הקדושה באופן של
הבדלה, יכולה להיות רק המשכה בבחי' שערות, מותרו מוזין בלבד
(ראה לק"ת אמור לא, ד ואילך. ובכ"מ).
(** ועדיין צ"ע משמור"ט פ' תרומה (הובא באוה"ת שם): "ברזל אין

63) לשון שאינו רגיל בכגון-דא (נוסף לכך שהפירוש
ד"מלאכים" (סתם) בכ"מ הוא שלוחים (ראה בארוכה לקו"ש ח"ה
ע' 389 ואילך).

64) להעיר מפירוש המגיד שה"ממש" דהמלאכים שלח יעקב
לעשו, אבל הרוחניות שלהם נשארה אצל יעקב (סה"ש תש"ג ע'
155. וראה לקו"ש ח"י ע' 100 ואילך).

65) ע"ד וברוגמת שתי המחנות דהמלאכים - מלאכי חו"ל
(ע"ד הממשות דהמלאכים) ומלאכי א"י (ע"ד מלאכים ממש).

66) תניא רפ"ז.

67) יבמות סא, רע"א.

68) להעיר גם מב"ר פרשתנו (פס"ח, יג"ד) בנוגע לחלום
יעקב* "והנה סולם וגו'": "פתר קרי' בגלות .. אלו ארבע
מלכיות ששלטנותן גומרת בהן". ובפרד"א (פל"ה - הובא
ברמב"ן ריש פרשתנו): "הראה לו הקב"ה ארבע מלכיות מושלן
ואובדן כו".

69) ויק"ר ספ"ג.

70) שמיני יא, ד"ז. ראה יד, דח.

71) ומרגש בפ' ראה (משנה תורה) - שנחלקו לב' פסוקים

(* והביאו הרמב"ם בספר הי"ד (הל' יסוה"ת פ"ז ה"ג): "הטולם שראה
יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו .. ה' משל למלכיות
ושעבודן".

ויתירה מזה, שבחודש כסלו (חודש השלישי
בחדשי החורף) יש מעלה לגבי חודש סיון (חודש
השלישי בחדשי הקיץ) - שבו מודגשת יותר
העבודה ("עובד אלקים") בלימוד התורה:

מהחילוקים שבין חדשי הקיץ לחדשי החורף⁸⁸
- שבחדשי הקיץ (שתחילתם בניסן) מודגש בעיקר
הגילוי מלמעלה (עבודת הצדיקים), ובחדשי
החורף (שתחילתם בתשרי) מודגשת בעיקר עבודת
האדם (עבודת בעלי תשובה), שלכן חדשי החורף
הם זמן הגשמים שבאים עלידי עבודת האדם (כמו
שכתוב⁸⁹ "כי לא המטיר גו'", "לפי שאדם אין
לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים,
וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם
וירדו"⁹⁰, מה-שאינ-כן טל, שישנו גם) בחדשי
הקיץ, "לא מיעצר"⁹¹).

וענינו בנוגע ללימוד התורה (שניתנה בחודש
השלישי) - שבחודש כסלו שהוא השלישי בחדשי
החורף מודגשת העבודה והיגיעה בלימוד התורה יותר
מאשר בחודש סיון שהוא השלישי בחדשי הקיץ,
דכיון שבזמן החורף הימים מתקצרים והלילות
מאריכין, מוסיפים בלימוד התורה בלילה⁹², ש"לא
איברא ליליא אלא לגירסא"⁹³, ובפרטיות יותר -
"ליגמר.. וליסבר"⁹⁴, הוספה בריבוי כמות הלימוד
לגירסא, והוספה באיכות הלימוד עלידי היגיעה
בלימוד לעיונא, באופן של פלפול ושקלא-וטריא,
"חריף ומקשה"⁹⁵, כמרומז גם בשם "חורף" -
מלשון חריפות.

ועוד ועיקר - שחודש סיון (חודש השלישי
לחדשי הקיץ) ענינו (בעיקר) מתן-תורה דנגלה
דתורה, וחודש כסלו (חודש השלישי לחדשי
החורף) ענינו מתן-תורה דפנימיות התורה כפי
שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד באופן ד"יפוצו

דמפרים פרסה ומעלה גרה⁷⁹), וכסיום דברי
המדרש⁸⁰ "את החזיר זו אדום, והוא גרה לא יגר
שאינה גוררת מלכות אחריה"⁸¹, ולמה נקרא שמה
חזיר, שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא דכתיב⁸²
ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה
לה' המלוכה", שאז מתקיימת הבטחת יעקב
(בהמשך הפרשה⁸³) "עד אשר אבוא אל אדוני
שעירה", "אימתי ילך בימי המשיח, שנאמר ועלו
מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"⁸⁴.

*

ט. ויש להוסיף ולקשר האמור לעיל עם החודש
שבו קורין פרשת ויצא (ופרשת וישלח)⁸⁵ -
(התחלת) חודש כסלו:
חודש כסלו, חודש השלישי לחדשי החורף,
הוא כנגד החודש השלישי דחדשי הקיץ, חודש
סיון⁸⁶ - החודש דמתן-תורה, "אוריאן תליתאי..
בירחא תליתאי"⁸⁷.

ובסגנון אחר - בעבודת האדם - בהמשך להמבואר לעיל
(ס"ה) בחילוק ד"מפרסת פרסה" ו"מעלת גרה": "מפרים פרסה
ולא גרה" - מורה שהמעשה בפועל (רגל) הוא כדבעי ובריבוי,
אלא שחסר אצלו בענין הבירור והזיכוך ("ולא גרה"). ולכן, אף
שמעלתו פחותה ממעלי הגרה שהם מבוררים ומוזככים יותר (אף
שחסר אצלם במעשה בפועל, "פרסה לא הפריסו"), מכל-מקום
כיון שהמעשה (שהוא העיקר) הוא כדבעי, ולעת"ל עתיד ליטור
(מעלת הבירור והזיכוך), אזי יהי בשלימות (משא"כ זה שמוזכך
יותר אבל חסר אצלו המעשה שהוא העיקר).

(79) אוה"ח שמיני שם. וראה גם דרושים שבהערה 77.

(80) ויק"ר שם. וראה דרושים שבהערה הקודמת.

(81) כי הגאולה מגלות אדם היא גאולה שאין אחרי גלות

(מכילתא בשלח טו, א. ועוד).

(82) עובדי' בסופו.

(83) לג, יד.

(84) פירש"י עה"פ.

(85) כמ"ש השל"ה (חלק תושב"כ רצו, א) "המועדים של כל
השנה כו' בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן".
וכפתגם רבינו הזקן ("היום יום" ב' חשון. ובכ"מ) ש"צריכים
לחיות עם הזמן".

(86) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רה. ריו. וראה שיחת י"ט כסלו

תרפ"ט.

(87) שבת פח, א.

(88) ראה סה"מ עזר"ת ע' לח. תרע"ח ס"ע לו ואילך. וראה
גם קונטרס משיחות ש"פ נח תש"נ ס"ט. וש"נ.

(89) בראשית ב, ה.

(90) פירש"י עה"פ.

(91) תענית ג, סע"א.

(92) ראה ב"ב קכא, ב ובפרש"י שם. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ג.

הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ח.

(93) עירובין סה, א.

(94) ל' חז"ל - שבת סג, א.

(95) ל' חז"ל - הוריות בסופה.

כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן, למה, שנמשל בו אדם שהחזיר
ביהמ"ק, ללמדך שמכל המלכיות יקבל הקב"ה דורון לעתיד לבוא חוץ
מאדם .. אף היא מבקשת להביא דורון למלך המשיח ואומר לה
הקב"ה גער חזית קנה כו". ואולי י"ז, שהענין דעתידי חזיר ליטור הוא
לאחרי ש"אומר לה הקב"ה גער חזית קנה", שיוכרת הקנה, וגל השמאלי
דאות קו"ף שממנה נמשכת יניקה לקליפות (ראה ספר הערכים חב"ד
אותיות התורה - קו"ף ט"ע שכו. וש"נ). ועצ"ע ואכ"מ.

29 ויגיעתו בלימוד התורה פועל גם בירור המקום
30 (חלקו בעולם) - "ויקרא שם המקום ההוא מחנים".
31 ויתירה מזה - כהמשך הכתוב בריש פרשת
32 וישלח, "וישלח יעקב מלאכים גו' ארצה שעיר
33 שדה אדום" - שעל-ידי העבודה והגיעה
34 ("מלאכים ממש") בלימוד התורה נעשה שלימות
35 הברור באופן דאיתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו
36 למיתקא עד לדרגא הכי תחתונה, "ארצה שעיר
37 שדה אדום", עד ש"עתידי חזיר להטהר", ש"בירור
38 זה נעשה על-ידי עסק התורה דוקא, כי הטעם
39 שנקראת תורה מלשון הוראה להבדיל בין הטמא
40 ובין הטהור כו', ויש הוראה שהוא מכשיר ומטהר
41 גם מה שנראה אסור וטמא לכאורה.. והיינו ענין
42 הברורים לאהפכא חשוכא לנהורא.. על-ידי
43 התורה, כי בחכמה דוקא אתברירו¹⁰⁶.
44 יא. ומזה מובן גם הלימוד וההוראה בנוגע
45 למעשה בפועל - "המעשה הוא העיקר"¹⁰⁷:
46 בעמדנו בחודש כסלו, וביום השביעי שבו
47 (שחל בשנה זו ביום השבת¹⁰⁸), שישנם כבר שבעה
48 ימים וצופים (הכוללים כל שבעת ימי השבוע,
49 ובפרט בשנה זו ששבעת ימי החודש מתאימים
50 לשבעת ימי השבוע) - היקף שלם בחודש כסלו -
51 צריך כל אחד ואחד מישראל להוסיף ביתר שאת
52 וביתר עוז בלימוד התורה, נגלה דתורה ופנימיות
53 התורה, באופן של עבודה וגיעה יותר מטבע
54 הרגילות דקדושה¹⁰⁹ (אף שגם הלימוד שנתרגל בו
55 הוא לפנים משורת הדין), ומוסיף והולך - כהוראת
56 ימי חנוכה בסיומו וחזרתו של חודש כסלו,
57 ש"מנהג פשוט" אצל כל בני ישראל (מגדול ועד

1 מעיינותיך חוצה" בי"ט כסלו⁹⁶, ראש השנה
2 לתורת החסידות⁹⁷ - בהמשך לחודש תשרי שבו
3 (ביום הכיפורים) ניתנו לוחות שניות⁹⁸ שגדלה
4 מעלתם על לוחות ראשונות (שלא נתקיימו כו'),
5 שעליהם נאמר⁹⁹ "ויגד לך תעלומות חכמה כי
6 כפלים לתושיה", שגילוי זה ("תעלומות חכמה")
7 נעשה על-ידי עבודה וגיעה דוקא (ענין
8 התשובה)¹⁰⁰.

9 י. על-פי-זה יש לבאר הקשר והשייכות דסוף
10 פרשת ויצא וריש פרשת וישלח לחודש כסלו:
11 יעקב, השלישי שבאבות - ענינו תורה (כמו
12 שכתוב¹⁰¹ "ויקם עדות ביעקב ותורה שם
13 בישראל"), שאף היא במספר שלשה ("אוריין
14 תליתאי לעם תליתאי.. בירחא תליתאי"). וגם
15 עבודתו של יעקב בבירור העולם היא על-ידי
16 התורה¹⁰², כידוע¹⁰³ שמהטעמים להשייכות דתורה
17 למספר שלש, הוא לפי ש"התורה ניתנה לעשות
18 שלום בעולם"¹⁰⁴, ש"שלום" ענינו חיבור ב' הפכים:
19 אלקות - אחד, ועולם - שנים, פירוד, ועל-ידי
20 התורה נעשה שלום ביניהם.

21 ויש לומר, שענין זה מרומז בסוף פרשת ויצא
22 - "ועקב הלך לדרכו גו' ויפגעו בו מלאכי אלקים
23 ויקרא שם המקום ההוא מחנים" - שעבודתו של
24 יעקב ("יעקב הלך לדרכו") בלימוד התורה צריכה
25 להיות מתוך עבודה וגיעה בכח וחוזק שלמעלה
26 מהגבלת האדם, שמשנה טבע הרגילות דקדושה,
27 שזהו ענין ד"ויפגעו בו מלאכי אלקים", גם מלאכי
28 ארץ ישראל¹⁰⁵ (כנ"ל בארוכה), ועל-ידי עבודתו

96 כדברי אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שיעקב הענין ד"יפוצו מעיינותיך חוצה" התחיל לאחר גאולת רבינו הזקן בי"ט כסלו (סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך).

97 מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - נעתק ב"היום יום" בתחלתו. אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ.

98 תענית כו, ב ובפרש"י. שם ל, ב.

99 איוב יא, ו. שמו"ר רפמ"ו.

100 ראה המשך תרס"ו ע' פו ואילך.

101 תהלים עח, ה.

102 נוסף על בירור הגוף ונפש הבהמית - כמאד"ל שהתורה נקראת תושי', שמתשת כח הנה"ב (סנהדרין כו, ב. וראה תו"א יתרו סז, ב).

103 ראה לקו"ש ח"כ ע' 180 ואילך. חכ"א ע' 111. וש"נ.

104 רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

105 להעיר גם ממאד"ל (ב"ר פט"ז, ד) "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

106 לקו"ת וסה"מ תקס"ז שבהערה 77. ושם, שזהו"ע "ורב שלום בניך", "רב הוא עשו .. להיותו בבחי' הפירוד שהוא הריבוי .. ורב שלום, שמבחי' ריבוי ופירוד דעשו יוכלל וייתחד בבחי' היחוד האלקי .. והוא הנק' שלום .. התחברות בין ב' הפכים .. ע"י עסק התורה דוקא".

107 אבות פ"א מ"ז.

108 שבו נעשה העילוי והשלימות ("ויכולו") דראש חודש כסלו, שכולל כל ימי החודש, וממנו מתברך גם יום השבת שלאחריו (נוסף על ט' וי"ד כסלו), י"ד כסלו, שקשור עם העילוי ד"קיימא סיהרא (דחודש כסלו) באשלמותא" (ראה קונטרס משיחות ש"פ ויצא תשמ"ז ס"ו ובהערה 39 שם - התוועדויות ח"א ע' 568).

109 ע"ד ובדוגמת המעלה דשמיני (לאחרי שבעת ימי חדש כסלו) - שומר ההיקף (ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט).

ההחלטות וקיומן בפועל באופן שלמעלה מטבע
הרגילות דקדושה (ולאחרי שהוספה זו נעשית דבר
הרגיל כמו טבע, צריך להוסיף יותר¹¹⁸), החל
מההוספה בלימוד התורה, הן בנוגע לעצמם, והן
בנוגע לפעולה על הזולת על-ידי הפצת התורה,
כולל ובמיוחד הפצת המעיינות דפנימיות התורה
חוצה, שעל-ידי-זה נעשה בירור העולם בתכלית
השלימות.

ויהי-רצון שהדיבור וקבלת החלטות טובות
בהנ"ל ימהרו ויזרזו עוד יותר גמר ושלמות בירור
העולם, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר
עשו והיתה לה' המלוכה", ובלשון הרמב"ם בסיום
וחותם ספר הי"ד [שביום חמשה עשר בכסלו, שבו
קיימא סיהרא באשלמותא, מתקיימת החגיגה
העולמית דסיום הרמב"ם במחזור שביעי והתחלת
מחזור שמיני, שבוודאי תהיה ברוב פאר והדר,
ו"ברוב עם הדרת מלך"¹¹⁹] שמישיח צדקנו "יתקן
את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר¹²⁰ כי
אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם
ה' ולעבדו שכם אחד"¹²¹, "ובאותו¹²² הזמן לא
יהיה שם לא רעב ולא מלחמה"¹²³.. ולא יהיה עסק
כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד כו', שנאמר¹²⁴
כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(118) כיון שהעבודה דשינוי טבע הרגילות ("עובד אלקים",
לשון הוה) צ"ל באופן תמידי, ועאכו"כ בנוגע ל"כינוס השלוחים
העולמי" – עולם גם מלשון תמידיות נצחיות, שעבודת השליחות
("עובד" לשון הוה) היא באופן תמידי, לעולם.

(119) משלי יד, כח.

(120) צפני' ג, ט.

(121) ספי"א.

(122) ספי"ב.

(123) ומעין זה גם ברגעי הגלות האחרונים – שגם כאשר
"מלכיות מתגרות כו'", "מלך פרס* מתגרה במלך ערבי .. וכל
אומות העולם מתרעשים ומתבהלים", נמצאים בני" במעמד ומצב
של מנוחה ושלום, כיון שהקב"ה אומר להם "בני אל תתיראו כל
מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם .. הגיע זמן גאולתכם",
ו"מלך המשיח" – גואלן של ישראל – "עומד על גג בית המקדש
.. ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם" (יל"ש ישעי' רמז תצט).

(124) ישעי' יא, ט.

1 קטן¹¹⁰) לנהוג כ"מהדרין מן המהדרין" באופן
2 ד"מוסיף והולך"¹¹¹ מיום ליום¹¹².

3 ובפרטיות יותר: הן יושבי-אוהל שתורתם
4 אומנותם, והן בעלי-עסק שיש להם קביעות עתים
5 לתורה (קביעות בזמן, ועוד ועיקר קביעות
6 בנפש¹¹³) – צריכים להוסיף ביתר שאת וביתר עוז
7 בלימוד התורה, הן בכמות זמן הלימוד, והן
8 (ובעיקר) באיכות הלימוד, הן בנגלה דתורה, והן
9 בפנימיות התורה כפי שנתבאר בחסידות חב"ד
10 באופן של הבנה והשגה¹¹⁴, ומתוך עמל ויגיעה
11 יותר מטבע הרגילות, כמודגש במיוחד בשנה זו,
12 שהיא לאחר "שנת נסים", והיא "שנת אראנו
13 נפלאות", שכל הענינים צריכים להיות באופן של
14 "נסים" שלמעלה מהטבע, ועד ל"נפלאות" שלמעלה
15 גם מ"נסים", ובפרט בנוגע ללימוד התורה שעל-
16 ידה מתאחד ומתייחד שכל האדם עם חכמתו של
17 הקב"ה ב"יחוד נפלא"¹¹⁵ ("נפלאות"), ובפרט
18 בלימוד פנימיות התורה, "נפלאות" שבתורה¹¹⁶.

19 והוראה מיוחדת בנוגע להשלוחים שיחיו -
20 בבואנו זה-עתה מ"כינוס השלוחים העולמי"¹¹⁷
21 שנמשך בתחילת השבוע דפרשת ויצא, ושלמותו
22 ביום השבת-קודש, שבו קורין פרשת ויצא כולה,
23 ומתחילין לקרוא (במנחה) "וישלח יעקב מלאכים
24 גו'" - שנוסף על כל ההחלטות הטובות בכל עניני
25 השליחות שנתקבלו במשך הכינוס, בוודאי יוסיפו
26 כהנה וכהנה (כיד ה' הטובה עליהם) בקבלת

(110) כמנהג כמה מישראל שגם הבנים הקטנים (משא"כ בנות
ונשים) מדליקים נר חנוכה.

(111) שבת כא, ב.

(112) כפס"ד הרמ"א (או"ח סתרע"א ס"ב) – ש"בני ישראל
יוצאים ביד רמה", שבזה נרמז שהנהגת כל בני" היא ע"פ פסקי
הרמ"א (שו"ת חת"ס או"ח סק"ג – הובא בהגהות חת"ס לשו"ע
או"ח סתכ"ט).

(113) ראה לקו"ש חי"ז ע' 351. וש"נ.

(114) כהוראת ודרישת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בקשר
ובשייכות לשיבת תומכי תמימים – "להיות תורת ה' תורה
הנגלית ותורת החסידות תמימה", ובאופן שלימוד החסידות הוא
"בעינין הטוב להבינה ולהסבירה כלימוד הסוגיות בגליא
שבתורה" ("התמים" ח"א ע' כג"כה).

(115) תניא פ"ה.

(116) ראה יהל אור ס"ע תנט ואילך. וש"נ.

(117) שמזכיר ומעורר ע"ד השליחות דכאו"א מישראל בעולם,
שכאו"א מישראל הוא שלוחו של אדם (העליון) כמותו, כמותו
המשלח ממנו (ראה לקו"ת ויקרא א, ג), כנ"ל בארוכה (קונטרס
משיחות ש"פ תולדות).

(*) להעיר מויוק"ד שם: "את החזיר זו פרס". וראה בארוכה לקוטי לוי"צ
(לזח"ג ע' רמו ואילך) בביאור סיפור הגמרא (זבחים יט, רע"א)
ש"איזוגר מלכא" (מלך פרס) קיים הענין ד"היו מלכים אומניך" בזמן
גלות – שזוהו תוכן הענין דענית חזיר ליטהר, עיי"ש.

לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך ה

מתורגם ללשון הקודש

א.

כיצד נשא יעקב אחיות?

1 כפי שכבר הוסבר פעמים רבות מתרץ רש"י
2 בפירושו על התורה את כל הקשיים המתעוררים בפשט
3 הפסוקים, וכאשר אין לו תשובה לפי דרך הפשט על
4 קושי מסויים, הוא אומר "איני יודע"¹ וכדומה. אם
5 ישנן שאלות אשר רש"י אינו משיב עליהן, הרי זה
6 משום שהוא סובר, שהתשובות עליהן כה פשוטות, עד
7 אשר "בן חמש למקרא" יבין אותן בעצמו.

8 לפי זה לא מובן: בפרשתנו יש לכאורה תמיהה,
9 שנידונה על ידי מפרשים רבים ובמספר ספרים.
10 ובפירוש רש"י אין אנו מוצאים שום הסבר או הבהרה
11 לכך:

12 מסופר בפרשתנו, שיעקב התחתן עם לאה ועם
13 רחל, ולאחר מכן גם עם בלהה ועם זלפה, אשר כולן
14 היו בנות לבן². ומתעורר הקושי: הרי האבות קיימו את
15 כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ורש"י מציין זאת
16 במפורש לגבי יעקב³, אשר בו אנו עוסקים – וכיצד
17 הותר לו לשאת ארבע אחיות, דבר שנאסר על-ידי
18 הלאו⁴ "ואשה אל אחותה לא תקח"?

19 אמנם, כאשר בן חמש למקרא לומד את פרשת
20 ויצא, הוא עדיין אינו מכיר לאו זה, המופיע רק מאוחר

21 יותר בתורה, אך גם בפרשות המאוחרות יותר אין רש"י
22 מיישב קושי זה.

23 אמנם, בפירושים שונים מופיעות מספר תשובות
24 לקושי זה, אך אין לומר שרש"י סובר שתשובות אלו
25 הן כה פשוטות, עד כדי כך שאין צורך להזכירן, כי:
26 (א) בפירושים הללו אנו מוצאים מספר חילוקי דעות
27 וכדומה, שאינם פשוטים אפילו בדרך הגמרא... (ב)
28 ועיקר: התירוצים המופיעים בפירושים הנ"ל אינם
29 מתקבלים לפי דרך הפשט, כפי שיוסבר להלן⁵.

ב.

תשובות המפרשים אינן מתאימות לפשט

30 הרמב"ן⁶ משיב לשאלה זו, שהאבות שמרו תרי"ג
31 מצוות רק בהיותם בארץ ישראל, ויעקב נשא שתי
32 (ארבע) אחיות בהיותו בחוץ. אך לפי רש"י אין לקבל
33 תירוץ זה, שהרי, כאמור לעיל, רש"י אומר במפורש⁷
34 שאף בזמן שיעקב היה אצל לבן הרשע בחוץ הוא שמר
35 תרי"ג מצוות.

36 תשובה נוספת היא, שיעקב נשאן על-פי ציווי ה',
37 כדי להעמיד שנים-עשר שבטים⁸. אך גם תשובה זו
38 אינה מתקבלת לפי דרך הפשט, ואינה מתאימה לדרכו
39 של רש"י: אמנם, מובן בפשטות⁹, שכאשר יש הוראה
40 מפורשת מהקדוש-ברוך-הוא, יש לקיימה אף כאשר

בעריות שמצד קורבה דאב, שהרי כל השניות (לבד מאם אמו) הם בקורבה דאב (יבמות כא, סע"א)*. ובהכרח לומר, אשר (א) מה שקיימו כה"ת עד שלא ניתנה הוא גם כשה"מציאות" נתחדשה לאחר מ"ת. או (ב) לפי שאבהות היא מציאות תורנית גם בב"נ בנוגע לדינים אחרים עכ"פ, כמו כיבוד אב (רש"י ס"פ נח); ירושה (כדמוכח בפשטות מכו"כ עניני ירושה שקודם מ"ת); יחס (ראה רש"י בהר כה, מה). (וראה רמב"ן יבמות צח, א). [אבל מש"כ ברש"י וירא (יט, לג. לו. כ, א) – אינו אלא ענין של "גנות" – כמפורש ברש"י שם. וכ"מ מפשטות הכתובים שאין זה חטא מות. וראה ג"כ רמב"ן שם יט, לב].
(ג) ועיקר: החילוק הנ"ל (האם נתחדש במ"ת רק הציווי, או – גם המציאות (תורנית) והשייכות) אינו פשוט כ"כ עד שכן ה' למקרא יבינו מעצמו מבלי כל רמז ע"ז בפרש"י.
(6) תולדות שם.

(7) פרשת דרכים דרך האתרים דרוש ראשון (ד"ה ובוה נבאר) בשם מהר"ש יפה. וראה גם גו"א ויגש מו, י"ד.
(8) שלכן לא הוזק רש"י לפרש שום טעם על ששלח אברהם את ידו לשחוט את יצחק (וירא כב, י"ד) – אף שב"ג הוזהרו על ש"ד (נח ט, ה"ו) – מכיון שזה ה' עפ"י הדיבור.

(1) תולדות כח, ה. וראה לעיל ע' 1 הערה 2, ובהנסמן בשוה"ג שם.
(2) רש"י פרשתנו לא, נ.
(3) וישלח לב, ה.
(4) אחרי יח, יח.

(5) לכאורה ה' אפשר לתרץ, שד' האמהות היו אחיות רק מן האב ולא מן האם, ובמילא לא היו אחיות כלל עפ"י דין, כי "אין אבות לב"נ" (רש"י וירא כ, יב), ולכן אי"ז שייך ל"תרי"ג מצוות שמרתי", כי מה שקיימו האבות כה"ת עד שלא ניתנה הוא דוקא בנוגע לציוויים (שמציאות כזו שלאחרי מ"ת היתה אסורה, נמנעו מזה האבות אף שלא נצטוו), משא"כ בנדר"ד, שכל המציאות דאחיות מן האב נתחדשה לאחר מ"ת ומקודם מ"ת לא היו אחיות כלל (במציאות תורנית), לא הוצרך יעקב להחמיר ע"ע בזה.
אבל – אינו. כי

(א) מכיון ש(ע"פ דרך הפשט) טעם האיסור דשתי אחיות הוא בכדי שלא לסתור אהבה הטבעית כדלהלן סעיף ג', מסתבר שאיסור זה באחיות מן האב הוא גם בב"נ, מכיון שגם בהם ישנו טבע האהבה. וראה להלן הערה 23.
(ב) מפרש"י (תולדות כו, ה) "שניות לעריות" מוכרח שנוהרו גם

- במצות מילה ועוד. קיום תרי"ג המצוות על ידי האבות¹⁵ הוא רק חומרא שהם קבלו על עצמם.
- ויותר מכך: קבלה זו לא חייבה את זרעם אחריהם לשמור תרי"ג מצוות, כמוכח מ"ויקח עמרם את יוכבד דורתו"¹⁶.
- וכיון שלא היתה הבחנה מיוחדת המפרידה את היהודים, כיהודים, מבני נח, אין מתאים לכאן כלל מושג של גיור¹⁷.
- אף אם נרצה לומר שעצם הקבלה על עצמם לשמור תרי"ג מצוות נחשבה כגיור, אין מתקבל על הדעת לומר שקבלה זו, שהיא במטרה של חומרא, תביא עמה בו בזמן את הדין של "גר שנתגייר כקטן שנולד", אשר מהותו היא להקל. אמנם בפועל לא היתה קולא במקרה זה, כי בני נח מותרים בשתי אחיות, אך כיון שמהות הדין "גר שנתגייר כקטן שנולד" היא קולא, קשה לומר שדין זה חל עליהם אפילו לגבי ענין שאין בו קולא¹⁸.
- (ב) אין אנו מוצאים כלל בפירוש רש"י על התורה את הדין שגר שנתגייר, כקטן שנולד דמי¹⁹.
- (ג) לפי פשט הפסוקים אין אנו מוצאים בשום מקום

- 1 היא נוגדת למצוה שנצטוו בה, אך הרי אין אנו מוצאים בשום מקום, שיעקב נצטווה על ידי הקדוש-ברוך-הוא לשאת את רחל, את בלהה או את זלפה⁹. אדרבה, מפשטם של הפסוקים מוכח, שיעקב נשא מאוחר יותר את רחל כתוצאה מכך שרצה לשאתה לפני כן, לפני שנשא את לאה לאשה. וכן לגבי נישואיו עם בלהה ועם זלפה, הרי נאמר שם¹⁰: "ותתן... לאשה" – לא מפני ציווי ה'.

ג.

בנות לבן התגייירו?

- 9 ישנו דיון בספרים, אם האבות, לפני מתן תורה, יצאו לחלוטין מכלל בני נח. כלומר, אף להקל, או רק להחמיר¹¹. לפי השיטה, שהם יצאו מכלל בני נח גם להקל, מתרצים את הקושי שהוזכר לעיל¹², שכיון שרחל ולאה, וכן בלהה וזלפה, התגייירו לפני נישואיהן עם יעקב, הרי עקב הגיור אין הן נחשבות לאחיות, שהרי "גר¹³ שנתגייר כקטן שנולד דמי".
- 16 אך מובן, שלפי הפשט אין די בתירוק זה:
- 17 (א) לפי פשט הפסוקים אין נרמז בשום מקום, שלפני מתן תורה חל על היהודים דין אחר מאשר על בני נח¹⁴, מלבד מה שמוזכר במפורש, שהם חייבים

הגירות, כפנים).

ועפ"י מובן מה שבתחלת פירושו [כשמפרש כללות הענין ד"אשר עשו"] כותב "שהכניס תחת כנפי השכינה" – ולא "שגיייר" (כבב"ר פל"ט, יד: "אלו הגרים שגייירו"). ורק לאחר¹⁵ כשמפרש בזה פרטים – "אברהם... את האנשים, ושרה... את הנשים" – כותב "מגיייר" ו"מגיייר", כי לאחר שהדגיש כבר בכללות הענין "שהכניס תחת כנפי השכינה", אינו צריך להדגיש עוד פעם בהפרטים, שאין כוונתו לגירות ממש. (ולעזר גם ממה שבתרגום אונקלוס [שהוא קרוב יותר לפשוטו של מקרא (משא"כ תיב"ע וירושלמי)] מתרגם "די שעבדו לאורייתא", ולא "די גיירו" או "דגייורן" כבתיב"ע וירושלמי).

(18) וכן מוכרח גם עפ"י דרך ההלכה – לפי פירוש רש"י [דבי' עסקינן "שניות לעריות" (תולדות שם) – שהרי "לא גזרו שניות בגרים" (יבמות שם)].

(19) בש"ח לך יב, ה מפרש שם"ש רש"י "כאילו עשאו"ם" הוא לפי שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. אבל [נוסף על שהוא היפך המוחש, ובמילא – היפך דרך הפשט כדלהלן בפנים] כוונת רש"י שם ב"מגיייר" ו"מגיייר" היא רק שהכניסו תחת כנפי השכינה (כנ"ל הערה 17) – והרי אפילו ע"פ דרך ההלכה, כשב"ב מקבל עליו ז' מצות וכיו"ב (אבל לא נתגייר) אינו כקטן שנולד.

ומזה מוכרח שכוונת רש"י שם ב"כאילו עשאו"ם" הוא בעיקר בנוגע לאברהם ושרה, וכלשון רש"י "מעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו"ם", אבל לא בנוגע ל"את הנפש אשר עשו", כי אינם כקטן שנולד (אף ש"ל בדוחק שפירוש "עשו" כאן הוא רק (כמו) תיקון (וכיו"ב) – ע"ד פרש"י בראשית א, ז). ועפ"י יומתק מה שרש"י מפרש את פירושו על "אשר עשו בחרן", ואינו מעתיק "את הנפש", כבסנה' צט, ב ובב"ר פל"ט, יד.

(9) בפרש"י בפרשתנו (כט, לד): "שהאמהות נביאות היו וידעות כו' וד' נשים ישא", אבל [נוסף על מה שדובר מאז, שאי"ז מכריח שגם יעקב ידע מזה (וממ"ש רש"י בפרשתנו (כט, יז): "שהיתה סבורה לעלות כו'"; (ל, כב): "ושהיתה מצירה כו'"], מוכח שאפי' האמהות שידעו שד' נשים ישא לא ידעו זה מקודם, או שלא ידעו את מי ישא)] (א) ידיעה זו אינה הוראה וציווי. (ב) אינו מוכרח שידע נוי יהיו נשיו. (ג) אדרבה – מפשטות הכתובים משמע שמקודם לא ה' כלל בדעתו של יעקב לישא את לאה. וכן בנוגע לבלהה וזלפה, כדלהלן בפנים.

(10) פרשתנו ל, ד, שם, ט.

(11) ראה בארוכה פ"ד שם דרוש הנ"ל. בית האוצר אות א'.

(12) פ"ד שם בשם מהר"ש יפה. וראה גם גו"א ויגש שם.

(13) יבמות כב, א, וש"נ.

(14) ואדרבה הפנו משמע מהנאמר לאברהם ואתה תבוא אל אבותיך (לך טו, טו). ואין לומר שתרצה התגייר, שהרי מפורש שם ברש"י: אביו ענ"ז (שזהו מו' מצות ב"נ – ראה פרש"י ד, כו, יא, כח)... עשה תשובה. ותו לא.

(15) ראה פרש"י בראשית (כו, ה, כז, ג, לב, ה, וראה ג"כ יט, ג).

(16) וראה ו, כ.

(17) ואין סתירה לזה ממ"ש רש"י (לך יב, ה) "אברם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים" – כי [נוסף לזה שאי"ז פשוטו ממש, שהרי לאחר¹⁵ כותב רש"י "ופשוטו של מקרא" כוונתו ב"מגיייר" ו"מגיייר" היא לא שנינו המציאות שלהם – שלא נמצא זה קודם מ"ת. ולהעיר מהל' "ערב" (בא יב, לח) ופרש"י שם ובתשא (לב, ז) – כ"א למה "שהכניס תחת כנפי השכינה", שגם זה נקרא בשם גירות (אבל לא לגירות ממש – כי קודם מ"ת לא ה' שייך – ע"פ דרך הפשט – ענין

21 קבלת האבות על עצמם לשמור את כל התורה לפני
 22 שניתנה היתה, כאמור לעיל, חומרא והוספה בצדקתם,
 23 והיא נחשבת לזכות מיוחדת, כנאמר²⁷: "עקב...
 24 משמרת...". לכן מובן, שכאשר קיום מצוה מסוימת
 25 שלא נצטוו עליה היווה סתירה למצוה שעליה הם כן
 26 נצטוו, הרי אז הם לא קיימו את המצוה שעליה לא
 27 נצטוו. כי ברור, שחומרא והידור אינם יכולים לדחות
 28 ציווי וחובה.
 29 במלים אחרות: במקרה זה מחייב קיום התורה לא
 30 לפעול לפי ההידור והחומרא, כיון שהם סותרים את
 31 הציווי שחייבים בו.
 32 זהו הטעם בפשטות²⁸ לכך שאברהם לא קיים את
 33 מצות מילה לפני שנצטווה עליה, למרות שיש בכך
 34 סתירה, לכאורה, לנאמר²⁹ "וישמור משמרת..."²⁹:
 35 על "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש"³⁰ אומר
 36 רש"י, שב"דמכם" הכוונה היא ל"שופך דם עצמו",
 37 ולפי הפשט יוצא, שאסור לאדם לשפוך את דם עצמו,
 38 אף כאשר אין הדבר גורם להיפך החיים³¹, ואפילו לא
 39 למחלה (בדומה ל"דמו לא תאכלו"³², הנאמר בפסוק
 40 הקודם לגבי דם בהמה, אשר שם מציין רש"י במפורש
 41 שהכוונה היא ל"דם מן החי"). ולכן לא מל אברהם את
 42 עצמו לפני שנצטווה, כי הדבר היה כרוך באיסור

1 בתורה, שגר נחשב עקב גיורו כקטן שנולד. ואדרבה:
 2 זהו ההיפך מן הנראה במוחש, שזוהי דרך הפשט. כפי
 3 שמוכן מכך שהקדוש-ברוך-הוא אמר לאברהם
 4 אבינו²⁰: "ואתה תבא אל אבותיך...", שתרח נחשב
 5 בתורה לאביו של אברהם אף לאחר שאברהם
 6 התגייר²¹, וחזרתו בתשובה היא בשורה לאברהם. ועוד
 7 ועיקר, שאברהם "תבא אל אבותיך".
 8 (ד) איסור נשיאת אחות אשתו אינו מפני קירבה
 9 בלבד, כאיסורי עריות אחרים של קרובים, אלא הוא
 10 קשור להימנעות מקלקול היחס של האהבה הטבעית
 11 הקיימת בין אחיות²²: כיון שבין אחיות קיימת אהבה
 12 טבעית זו אל זו, אסור לשאת שתי אחיות ולגרום על
 13 ידי כך שהן תהיינה צרות ושונאות זו לזו²³.
 14 לפי זה יוצא בדרך הפשט, שאף אם לפני מ"ת היה
 15 קיים לגביהן הדין של "גר שנתגייר כקטן שנולד" ביחס
 16 לאיסורי עריות אחרים, הרי היה צריך להיות בכך יוצא
 17 מן הכלל לגבי איסור נשיאת אחות אשתו, כי גם בין
 18 שתי אחיות שנתגיירו קיימת האהבה הטבעית²⁴, ואסור
 19 לגרום לכך שהן תהיינה "זו צרה לזו"²⁵.

ד.

אין לקיים הידור הפוגע בציווי מפורש

20 הסבר נוסף בענין זה הוא²⁶:

ובהנסמן שם.
 (29) התירץ הידוע (ריב"א עה"ט ס"פ לך), שמכיון שקיום מצות
 מילה שייך רק פעם אחת, לכן לא מל א"ע עד שנצטווה על זה, כי "גדול
 מצווה ועושה כו'" (קדושין לא, א. ושי"ג) – אין לאומרו לפרש"י עה"ט
 כי (א) בפשטות הכתובים ובפירש"י לא נזכר זה גדול מצווה כו'. (ואין
 לומר שזה דבר פשוט כ"כ שה"בן חמש (למקרא) מבין זאת מעצמו –
 שהרי אפילו רב יוסף ה' סבור מקודם אשר אינו מצווה ועושה גדול יותר
 (קדושין שם)). (ב) לפי"ז נמצא, ש"וישמור משמרת גו'" ה' במיעוט
 שנותיו – רק באותם השנים לאחר שמל עצמו ולא לפני"ז, שהרי סוכ"ס
 לא שמר מצוה זו ופשיטא שלא ה' זה עק"ב שנה (נדרים לב, סע"א)
 (להביאור שבהשיחה – ראה להלן הערה 48).

(30) נח ט, ה.

ברמב"ן שם, שפירוש "דמכם לנפשותיכם" הוא הדם שהוא לנפש
 ולא דם האברים שאין הנשמה תלו' בהם. אבל בפירש"י שם: (א) "דם
 עצמו" – סתם. (ב) "לנפשותיכם" – אף החונק עצמו", ולא קאי א"דמכם".
 (31) וכן מוכח ממ"ש רש"י "לנפשותיכם" – אף החונק עצמו אעפ"י
 שלא יצא ממנו דם". ובאם נאמר שהאיסור בשופך דם עצמו הוא דוקא
 כשבא עי"ז לידי מיתה – לא הוצרך הכתוב לומר "דמכם", שהרי זה
 נכלל כבר ב"לנפשותיכם". (ועי"ז מתורץ בפשטות קשיית הגור"א – נח
 שם).

ויש לומר שהוכחת רש"י לפרש כן, הוא מזה גופא שפרט הכתוב
 "דמכם".

(32) שם ט, ד.

(20) לך טו, טו. וראה לעיל הערה 14.
 (21) אין להוכיח שאין באברהם הענין דגר שנתגייר כקטן כו' ממה
 שהוזקק אברהם לומר לאבימלך "אך לא בת אמי" (וירא כ, יב) – כי יש
 לומר שאבימלך לא ה' מתקבל אצלו אשר גר שנתגייר הוא כקטן שנולד.
 וכן אין להוכיח מפרש"י ס"פ נח "שלא כו' יאמרו לא קיים אברם את
 כבוד אביו" וכו'ל בנגוע לאבימלך.
 (22) וכמפורש בקרא (אחרי יח, יח) שהטעם ד"לא תקח" הוא
 "לצורו". וראה רמב"ן, טור הארנן וספורנו שם (וראה גם חינוך מצוה
 רי), שמטעם זה האיסור הוא רק "בחי". (וראה לקמן ע' 188-9, שעפ"י
 דרך הפשט – כ"ה גם בכל העריות (לבד מאשת אחיו)).
 (23) ואולי יש לומר, שמטעם זה האיסור דאחות אשתו – בדרך הפשט
 (ולהעיר שלפי הרמ"ה (סנה' נח, א) כן הדין גם עפ"י דרך ההלכה למ"ד
 שעריות בב"נ ילפינן מ"איש איש") – הוא גם בב"י.
 (24) להעיר מפירש"י וישלח לב, ז. יב.
 (25) אלא שעפ"י גם עתה בגרים – צ"ל האיסור דשתי אחיות! ולא
 מצאתי זה בשו"מ לע"ע.
 (26) גם יש לומר (וכן מוכרח, באם נאמר כנ"ל הערה 23), שמכיון
 שהטעם דאשה אל אחותה לא תקח הוא "לצורו" – בנדר"ד (גבי לאה
 ורחל), מכיון שרחל מסרה הסימנים ללאה (רש"י פרשתנו כט, כה) וא"כ
 הרי בודאי שלא תהי' צרה לה* – ליכא האיסור דאחות אשתו (ע"ד
 הפשט).

(27) תולדות כו, ה ובפרש"י שם.

(28) בפנימיות הענינים – ראה תו"א ס"פ לך. וראה גם לעיל ע' 91

ו.

אי-נשיאת רחל - רמיה

אחת ההנהגות הטובות שקבלו על עצמם האומות
היתה להימנע מרמיה זה את זה. כמוכח מטענת יעקב
אל לבן "ולמה רמיתני"⁴², עד שאפילו לבן (הרמאי⁴³)
היה מוכרח להצטדק בתירוץ ש"לא יעשה כן
במקומינו..."⁴⁴.

לפי זה מובן מדוע נשא יעקב את רחל⁴⁵, למרות
האיסור של "ואשה אל אחותה לא תקח", כי לפני כן
הבטיח יעקב לשאת את רחל, ואף נתן לה סימנים⁴⁶,
ואילו לא היה מקיים את הבטחתו, היתה זו רמיה,
ובמיוחד כאשר כתוצאה מכך היה חשש שהיא תיפול
בגורלו של עשו, דבר שהיה גורם לה לצער עצום⁴⁷.
לכן מובן, שהחומרא של שמירת הלאו "ואשה אל
אחותה לא תקח", אשר עליו עדיין לא נצטוו, אינה
יכולה לדחות את איסור הרמיה⁴⁸.

ז.

הידורים - לא על חשבון אחרים!

אחת ההוראות הנלמדות מכך בפשטות לכל יהודי
היא: כאשר הוא חפץ להחמיר על עצמו ולהדר, עליו
לוודא בראש ובראשונה שלא יהא זה על חשבון
אחרים.

אדרבה: אנו מוצאים, שחיבתו של הקדוש-ברוך-
הוא לאברהם אבינו – "ידעתיו", מלשון חיבה⁴⁹ – היא
בעיקר "למען אשר (על כך שהוא) יצוה את בניו ואת
ביתו אחריו ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט"⁴⁶ –
לאו דוקא על כך שהוא קיים את כל התורה כולה
לפני שניתנה, אלא על כך שבני אברהם לדורותיהם

שפיכת דמים, שהיה מופר על ידי מילת עצמו,
ובמיוחד כאשר הדבר גורם למחלה³³, ועלול אף
להביא לידי סכנה³⁴. ואילו לאחר שנצטווה על המילה,
הרי הציווי המפורש על כך דוחה את איסור שפיכת
דמים³⁵.

ה.

יש תוקף להנהגות שבני נח קבלו על עצמם

בנוסף למצוות שעליהן נצטוו בני נח, יש מספר
ענינים שכל בני נח קבלו על עצמם. כדברי רש"י³⁶:
"שהאומות גדרו עצמן מן העריות על ידי המבול",
והכוונה בכך היא, שהם סייגו עצמם גם מאיסורי
עריות אשר עליהם לא נצטוו.

בכך מובנים בפשטות דברי רש"י במקום אחר³⁷:
"שלא יהא הדבר מפורסם לכל, ויאמרו לא קיים אברם
את כבוד אביו", למרות שעל כיבוד אב נצטוו
לראשונה רק במרה³⁸. כי כיבוד אב היתה אחת
להנהגות הטובות שהם קבלו על עצמם³⁹.

יותר מכך: ענינים אלו אשר עליהם לא נצטוו, אלא
"גדרו עצמן" וכדומה, קבלו לאחר מכן תוקף על פי
דיני בני נח ועל פי התורה, והעובדים עליהם נענשו הן
בידי שמים⁴⁰ והן בידי אדם⁴¹.

מכך מובן בפשטות, שאם קיום מצוה מסוימת
שהאבות קבלו על עצמם סותר להנהגה טובה שכל בני
נח קבלו על עצמם, הרי אסור לאבות לקיים את
החומרא והקבלה שלהם, כי הענינים שכולם קבלו על
עצמם הם בעלי תוקף וחומרה יותר ממה שהאבות
קבלו על עצמם.

(41) ראה מפרשים בענין הריגת אנשי שכם. להלן ע' 190.

(42) פרשתנו כט, כה.

(43) ראה רש"י כט, יח.

(44) פרשתנו כט, כו.

(45) בנוגע לבלהה וזלפה – ראה לקמן ע' 230 ואילך.

(46) רש"י כט, כה.

(47) ראה רש"י פרשתנו ל, כב.

(48) ואין להקשות על מ"ש רש"י "ותרי"ג מצות שמרתי" וכן על מ"ש
"וישמור משמרתו וגו'" (שהכוונה הוא לכל המצוות), והרי סוכ"ס לא
קיים (אברהם) מצות מילה וניעקב) מצות איסור אחות אשתו – כי רש"י
משנה ומדייק "ותרי"ג מצות שמרתי" (ולא "קיימתי" כבימא (כח, ב)
"קיים", או "עשיתי" כבקדושין (פב, א) "עשה"), והיפך השמירה הוא
דוקא כשעובר על ל"ת או מבטל מ"ע באיסור, ולא כשעובר מצד ציווי
התורה, ואדרבא זוהי שמירת המצוות. ובדוגמת עשה דוחה ל"ת, פקד"ג
דוחה כו, ועוד – שמקיים ציווי התורה ע"י שאינו מקיים המצוה. וכדלעיל
בפנים.

(49) וירא יח, יט ובפרש"י שם.

(33) ראה רש"י ר"פ וירא: לבקר את החולה.

(34) שלכן מחללין עליו את השבת (שבת קלד, ב). ובתנחומא (לך
טז): מילה סכנת נפש היא לפיכך כו'.

ועפ"ז יש לתרץ ברמב"ם (הל' מילה סוף פ"א): (א) שכותב (ומסיים)
במיוחד במילה "שסכנת נפשות דוחה את הכל", אף שכבר אמרה (בהל'
יסוה"ת רפ"ה) "כל מצות האמורות בתורה... וחי בהם ולא שימות בהם",
וזהו גם בספק (וימא פה, ב) (ולהעיר מהל' שבת רפ"ב). (ב) שאינו מסתפק
בזה ומוסיף "ואפשר למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש א' מישראל
לעולם".

(35) ומה שאמר יוסף למצרים שימולו (פרש"י מקץ מא, נה) – נתבאר
בלק"ש ח"ע ע' 138 ואילך.

(36) וישלח לז, ז.

(37) ס"פ נח.

(38) רש"י משפטים כד, ג. ואתחנן ה, טז. (וכ"ה בסנהדרין נו, ב).

(39) ראה נח ט, כג ובפרש"י שם.

(40) וכמו שמצינו שנענש יעקב על שלא קיים כבוד אב ואם (רש"י
ישן) ס"פ תולדות. וישב לז, לד) – אף שלא נצטווה ע"ז.

15 אשר היתה בדומה למצות תפילין⁵¹, ולפיכך כאן
16 המקום לעורר שוב על חיזוק "מבצע תפילין" –
17 להשתדל בכל הדרכים שעוד יהודי ועוד יהודי יניחו
18 תפילין. ובמיוחד שבמצב הנוכחי אין זו רק צדקה
19 ברוחניות, אלא אף צדקה בגשמיות, כי כל הוספה
20 בהנחת תפילין מוסיפה ב"ויראו ממך"⁵² וב"וטרף זרוע
21 אף קדקוד"⁵³, שבזכות הנחת תפילין יפול פחד על כל
22 שונאי ישראל, והיהודים ינצחו.
23 וזוהי גם ההכנה לביאת משיח צדקנו, שלאחר
24 ביאתו ועל ידו⁵⁴ יבוא קץ הגלות, ואחר כך – כפי
25 שאומר הרמב"ם בבירור ובפירוט –
26 תהיה אתחלתא דגאולה ואחר כך הגאולה
27 האמיתית והשלמה, ואחר כך ודוקא על ידי משיח –
28 קיבוץ גלויות, בקרוב ממש בעגלא דידן.

(משיחת ש"פ מקץ תשכ"ח)

1 יעשו צדקה זה עם זה, באופן של "משפט", כפי
2 שמוסבר בתורת החסידות⁵⁰, שיהודי צריך "לשפוט"
3 את עצמו מה מגיע לו, והרי "ידע איניש בנפשי", ואת
4 היתר עליו לתת לזולתו.
5 וכשם שהדבר בגשמיות, כך גם ברוחניות: כאשר
6 יש יהודי שאינו קרוב ליהדות וצריך לתת לו צדקה
7 ברוחניות, ללמדו ולהנחותו בדרך ליהדות וכדומה, אין
8 ליהודי אחר, המסוגל לעשות זאת, שום הצדקה לטעון,
9 שעדיף לו לנצל את זמנו לקידום עצמו בתורה
10 ובעבודת ה', אלא עליו לשפוט את עצמו: במה הוא
11 חשוב ונעלה יותר מזולתו, שהוא זקוק להידורים
12 למיניהם ברוחניות על חשבון מניעת ענינים נחוצים
13 ביותר מיהודי אחר?

ח.

מבצע תפילין - צדקה ברוחניות ובגשמיות
14 מסופר בפרשתנו על עבודתו של יעקב ב"מקלות",

– רש"י ד"ה אתחלתא (מגילה יז, ב) – בגאולה מן הגלות, שמפני
חטאינו גלינו כו' וע"י משיח צדקנו נגאל,

ונוסף על הבלבול וכו' דאתחלתא דגאולה המדוברת בכ"מ בחז"ל
שהם ע"ד ההתחלה שהייתה ברגע הראשון שלאחרי חורבן ביהמ"ק
וכמפורש באיכ"ר (פ"א, נא) שגעתה פרתו פעם שני' אמר נולד מושיע
וגואלן של ישראל, ומפרט שמו ועירו וכו' (וראה חדא"ג מהרש"א
סנהדרין צח, ב),

אגדה שהובאה גם בנוגע להלכה למעשה, שהרי היא מהטעמים
(ברכ"י או"ח סתקנ"ט וזכור לאברהם ח"א אות ט' (בשם הרח"ו))
שאימרים נחם במנחת יום החורבן (ט' באב) ומקדשין הלבנה במוצאי
היום (פע"ח ומ"ח במקומו), ומי שלא קיים פו"ר ויש חשש שיתבטל
השידוך – עושה הנישואין במוצאי ת"ב (שד"ח מע' ביהמ"צ בסופה),
ולאחרי אתחלתא זו – התחיל מר הגלות ר"ל

– וע"ד מאמר הידוע דרבנו הזקן (הובא בפלח הרמון שמות ז, א)
"שלפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל" והרי ערק
רשב"י והי' במערה י"ג שנה מפני גזירת רומי וכו' –

– באתחלתא דגאולה מן הגלות, גאולה שתשים קץ לגלות ושאין
אחרי גלות וכו'.

וראה מגילה (יז, ב) בששית קולות בשביעית... אתחלתא דגאולה
ובפירש"י ע"ז בסנה' (צז, א).

ויה"ר אשר תתחזק האמונה והצפ"י לגאולה האמיתית ע"י משיח
צדקנו, אשר זה עצמו יקרב (ראה בארוכה שיחת אחש"פ תרצ"ט) וימחר
את ביאתו.

50 ראה תו"א סג, ב. ד"ה נ"ח תרמ"ג סעיף ג'. אשר ברא תרפ"ט
(סה"מ קונט' ח"א) ס"ד. ובכ"מ.

51 זח"א קסב, א.

52 ברכות ו, א. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 271 ואילך.
53 ראה הלי' קטנות להרא"ש, הלי' תפילין סט"ו וז"ל: מפני קיום מצות
תפילין (שמניחין על הזרוע והקדקד) ותיקונן יתקיים באנשי המלחמה וטרף
זרוע אף קדקד (ראה לקו"ש ח"ט ע' 11 הערה 57, בחי" ס"פ מטות (הובא
בשוה"ג שם)).

54 ראה רמב"ם (הלי' מלכים ספ"א) פס"ד ברור בזה וז"ל: יעמוד
מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות... ויכופ כל ישראל לילך בה
ולחזק ברכה וילחם מלחמות ה'... עשה והצליח ובנה מקדש במקומו
וקבץ נדחי ישראל כו'. (וידוע אשר מדייק הרמב"ם גם בסדר דבריו. וראה
ג"כ התחלת הפרק שם).

ואין שום פוסק חולק בזה. וידוע הכלל (ראה משל"מ הלי' כלאים
פ"ט, הי"א ובס' שנסמנו בשד"ח כללי הפוסקים ס"ו סק"א) שבמקום
שנ"כ הרמב"ם לא השיגו עליו ה"ז הוכחה שמטכנימים לדבריו. ובנדר"ד
ה"ז הראב"ד, הכסף משנה (הב"י, מרן המחבר), הרדב"ז וכו'.

והרי פס"ד הלכה למעשה הוא דוקא בספרי הפוסקים ולא במדרשי
חז"ל ואפילו לא בסוגיות חמורות שבש"ס. ובודאי ובודאי שידע הרמב"ם
מחז"ל בסנהדרין ובירושלמי ריש ברכות וכו'. ותמיהני שימצא מי שהוא
שיאמר שדוקא הוא הוא המבין מחז"ל בסנה' וכו' – והוא הוא החולק
על פס"ד מפורש דהרמב"ם והראב"ד ומרן המחבר וכו'.

נוסף על הבלבול והטשטוש והחילוף והתמורה וכו' דגאולה של
יחיד או של יחידים וקבוצות רבות מן המיצר והשב"י [אף דשם גאולה עלי'

קלד

רמז בפסוק, אברהם חבש את חמורו כדי לכבוש את הגבורות דיצחק וכו'

אברהם בחי' חסדים.

וזהו שאברהם כשהלך לעקוד את יצחק² לכבוש את הגבורות³, חבש את חמורו ורכב עליו, חמור⁴ הוא חסד וכו'.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קצג

בראשית כב, ד - ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק

קלה

"ביום השלישי" דוקא, דרומז על מדת התפארת - קו האמצעי, ורואים דכל הדברים היותר גדולים היו ביום השלישי וכו'

ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב מעלתו גדל מאד, כי רומז על מדת תפארת קו האמצעי⁵ שעולה עד פנימיות א"ס.

וכל הדברים היותר גדולים היו ביום השלישי, העקדה

ביום השלישי וישא אברהם כו', גם אז נולדה⁶ זוגתו של יצחק.

ביוסף עם אחיו⁷ ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי כו' וחיו.

מתן תורה⁸ ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, ומ"ת הוא ביום חתונתו⁹ כו'.

באסתר¹⁰ ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר¹¹ מל' כו' והמלך כו' שרומז ג"כ על יחוד זו"נ, בחצר הפנימית כו'. לע"ל¹² ביום השלישי¹³ יקימנו ונחיי לפניו, ועוד בכמה דברים.

כי קו האמצעי הוא כולו טוב שאין ממנו יניקה כו' לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל¹⁴ ולא כיצחק שיצא כו', ויעקב קו האמצעי מטתו שלמה.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רג

6 ראה ילקוט שמעוני רמז ק"י וז"ל: "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה, יצחק אבינו ה' כשנעקד על גבי המזבח בן ל"ז שנה, בו בפרק מתה שרה, באותו פרק נולדה רבקה נמצאת נשאת ליצחק בת ג' שנים" (סדר עולם פ"א). רש"י בראשית כה, כ.

7 שם מב, יח.

8 שמות יט, טז.

9 תענית כו, ב "ביום חתונתו זה מתן תורה".

10 אסתר ה, א. "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית מלכותו נכח פתח הבית". ראה תורה אור צד, ג. לקמן סימן קצו.

11 ראה תורה אור עמוד צד, ג. אור התורה מגלת אסתר עמוד קטז.

12 ירושלמי ברכות פרק ה הלכה ב, כשם שתחיית המתים חיים לעולם כך ירדת גשמים חיים לעולם. ר' חייא בר אבא שמע לה מן הדא (הושע ו, י) "יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיי לפניו", "נרעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו".

פני משה: שמע לה מן הדא, כלומר מן המקרא הזה שמענו שהוקשה זה לזה דכתיב יחינו מיומים וגו', וכתיב בתרי' ונדעה ונרדפה וגו' כשחר נכון מוצאו ויבוא כגשם לנו, ע"ש. ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד רכה.

13 הושע ו, יב.

14 ויקרא רבה פ' לו, ה. ספרי דברים לב, ט.

אגרות קודש

ב"ה, י' אייר תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ח והרה"ג הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר דוד שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו... שמחתי במאד להודע אשר במחנה יהודה סודרה המקוה כפי הוראות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, וזהו עוד ראוי ומופת מוחשי אז מען גייט מיטן אמת ותקיפות המתאימה, איז פאר דעם אמת ווערען אלע בטל, ומתקיימת הבטחת כ"ק אדמו"ר הזקן אשר ההולכים בעקבותיו יצליחו בעבודתם בתורה ומצות.

בברכה.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויצא

כה, יא – ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא

א. [ג' פעמים מקום כנגד ג' בתי מקדשות: א) שבנה שלמה, ב) שבנו עולי בבל, ג) העתיד ליבנות, ורמזים בזה:] אפשר עוד לומר שכיוון הכתוב הזה לרמז ולזהדיע שיעקב ה' הראשון שהתחיל להגביל בית המקדש וכמ"ש המשורר (תהלים קלב, ב-ג) אשר נשבע ליי' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל בתי וגו' עד אמצא מקום ליי' וגו'. כי יחסו לגבוה, ליעקב לפי שהוא הגביל המקום ההוא ויחסו לגבוה ועליו נאמר ויפגע במקום ר"ל במקום שהי' עתיד להיות בית עולמים כמ"ש (דברים יב, ה) כי אם אל המקום אשר יבחר ה', ולפי שהיו עתידין להיות ג' בתים באותו מקום, והם הבית אשר בנה שלמה, והבית אשר בנו עולי בבל, והבית העתיד להיות יבנה ויכונן, לכן אמרה התורה כאן שלשה פעמים שם מקום.

כי על הראשון אמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש שנרמז בזה שבאותו המקום יבא השמש צר ואור חשך בערפיו בחרבן בית מקדשנו ותפארתנו, וכנגד הבית השני אמר ויקח מאבני המקום וישם מראשתי לרמז שבבית השני לא ימצאו המתנות האלהיות כולם בשלמות כי יהיו שם מאבני המקום ולא כל אבני המקום.

וכנגד הבית השלישי העתיד להיות אמר וישכב במקום ההוא כי בו תהי' המנוחה והנחלה האמתית אשר כינה בשם שכיבה. הנה א"כ זכר כל מה שקרה ליעקב באותה לינה להגיד שהי' סימן מה שקרה לו שם בפועל למה שקרה לזרעו אח"כ בענין מקום בית המקדש כי הי' כמ"ש חז"ל (תנחומא לך לך ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים.

אברבנאל

כה, יז – ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים

ב. בפרשת ויצא במה שאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, וקשה מה מורה אלו ג' פעמים זה המוזכרים פה. ויתבאר על דרך המדרש מלמד שראה יעקב בית המקדש בנוי וחרוב ובנוי, כשראה

חרוב אמר אין זה ע"ש.

ויתבאר הענין ע"ד מדרש רבה פרשת בשלח על זה אלי ואנוהו, אמר להם הקב"ה לישראל, בעולם הזה אמרתם פעם אחת זה אלי אבל לעתיד לבוא אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים שנאמר (ישעי' כה, ט) ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה וגומר.

ובזה יתבאר אלו ג' פעמים זה, בתחלה שראה יעקב בית המקדש בבנינו בעולם הזה אמר פעם אחת זה, ואמר מה נורא המקום הזה, וכשראה החורבן [אמר] אין זה, ר"ל אין זה כלל אפילו פעם אחת, וכשחזר וראה אותו בנוי לעתיד לבוא אמר וזה באות וי"ו, לדרוש זה וזה על ב' פעמים זה. ווי עמודים סוף פרק י"ח

ג. הנה בגלות אליהו בארבע (ברכות ד, ב) אין לו רק ארבע אותיות אבל אות ו' נתן למשכון ליעקב שבה' מקומות נחסר אליהו בו' ונתמלא שם של יעקב בה' מקומות (ברש"י בחוקותי כ"ו מ"ב) זה שאמר ויעקב נסע סכותה בה' כי בה' מקומות איתמר גבי יעקב וי"ו כמ"ש ויבא יעקב שלם עם אות ו' שכן אליהו האות ו' נתן למשכון, ויבן לו בית ר"ל לעתיד לבא שנקרא המקדש על שם יעקב לא כמקדש ראשון שקרא לו אברהם הר, ומקדש שני שקרא יצחק שדה אבל יעקב קרא למקדש שלישי בית, אל בית אלקי יעקב (פסחים פ"ח ב').

זהו שכתוב ויבן לו בית ר"ל על מקדש ראשון אמר יעקב מה נורא המקום הזה בה', ועל מקדש ב' אמר אין זה חסר ה', שנחסרו ה' דברים בתוכה (יומא נג, א), ועל מקדש ג' אמר וזה שער השמים אמר בתוספת ו', וזה לפי שו' דברים שנחסרו בחטא של אדם הראשון יתמלאו כשיבא תולדות פרץ לכן כל תולדות שבמקרא חסירים לבר מן תרין אלה תולדות השמים מלא בו"ו וכן אלה תולדות פרץ (ב"ר פ' י"ב ה'), חשיב שם ו' דברים, זיוו, חייו, קומתו, פרי הארץ, פרי האילן ומאורות) לכן אמר ויעקב נסע סכותה וגו' ויבא יעקב שלם, כשיבן לו בית שהוא מקדש שלעתידי שיקרא בית אז ויבא יעקב שלם בו"ו שיחזרו העטרה ליושנה בסוד בראשית ברא-שית, שהם שש מעלות לכסא (מלכים א, י). מגלה עמוקות פרשת וישלח

אגרות קודש

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא שכנראה לימוד התניא מוזנח קצת עכ"פ הן בסדרי הישיבה והן בהלימוד בפ"ע.

אף שאינני יודע ברור הסדרים שהיו באטוואצק ווארשא, אבל בודאי גם שם תפס לימוד זה מקומו המתאים. ובודאי ימלאו זה בקרוב...

♦ יום ראשון א' כסלו ♦

כח (י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: יונפק יעקב מבאר שבע ואזל לחרן:

כ"י ויצא יעקב • על ידי שבשכיל שרעות בנות פנען בעיני יצחק אביו, הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתוב: "וַיֵּרָא עֶשָׂו כִּי בָרַךְ וְגו'" ומשגמר, חזר לענין הראשון. ויצא • לא היה צריך לכתוב אלא "וילך יעקב חרנה", ולמה הזכיר יציאתו? אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם. שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הורה, הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם, פנה הורה, פנה זיוה, פנה הדרה. וכן (רות א) "ותצא מן המקום", האמור בנעמי ורות. וילך חרנה • יצא ללכת לחרן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ ויצא, יו"ד כסלו התשכ"ז)

איתא במדרש: "מבאר שבע.. מבארה של שבועה, אמר (יעקב) שלא יעמד עלי אבימלך ויאמר השבעה לי כשם שנושבע לי זמירה, נמצאתי משהה בשמחת בני שבועה דורות" (שהרי על ידי השבועה של אברהם לאבימלך נתעכבה כניסת בני ישראל לארץ במשך שבועה דורות, כדאיתא במדרש "אמר לו הקב"ה (לאברהם) אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני, חייך שאני משהה בשמחת בניך זו דורות").

ובפירוש 'מותנות כהנה' (פרוש שהובא בדרושי חסידות) - מפרש בב' אופנים:

א) "שבועה דורות היו מאברהם עד יהושע, שאז חלקו עיקר הארץ, אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה. ואם ישבע יעקב גם הוא יעכבם זו דורות. ויצחק לא נשבע מחדש, רק אמר לו, השבועה הקדומה שהיא בינותינו מאביך, תהא בינותינו, ואל תפר אותה".

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

לא דומה וכותו של צדיק אחד לזכותם של שני צדיקים (כ"ד ס"ח, א) או משום שיצחק כהו עיניו וכלוא בבית ונחשב כמות (כדלקמן ברשי פסוק ג), ומשום כך המציאותו בעיר לא השפיעה על העיר (הרבי).

וכן "ותצא מן המקום" – רות א, ו. וברש"י שם: "למה נאמר? הרי כבר נאמר (פסוק ה) ותשב משדה מואב, ומיהיך תשוב אם לא תצא מן המקום? אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום נפכת ועושה רושם, פנה זיוה, פנה הדרה, פנה שבחה של עיר, וכן ויצא יעקב מבאר שבע. ובטעם שנקט שם בלשון זיוה הדרה ושבחה – ראה "תורת מנחם".

האמור בנעמי ורות – שם נאמר "ותצא מן המקום היא וכלותיה", ואחת מהכלות לא היתה צדקת, לכן הזכיר "נעמי ורות" (דברי דוד).

וילך חרנה – יצא ללכת לחרן – זהו הפירוש: "ויצא .. וילך חרנה". ולא שכבר הגיע לחרן, שהרי אחר כך נאמר: "ויפגע במקום", בבית אל. זהו לפי פשוטו. וראה רש"י לקמן פסוק זו בשם רבותינו. תורה יא

יעקב חרנה", ולמה הזכיר יציאתו – שפשוט הוא שאי אפשר ללכת לחרן מבלי לצאת ממקום שהוא נמצא בו (רא"ס). ומכאן מוכח, שלפי פשוטו של מקרא יצחק היה גר אז בבאר שבע, שאם לא כן היה ניתן לומר שהכתוב משמיענו שיעקב הגיע מחברון לבאר שבע ומשם יצא לחרן (כאר בשדה). וכן מפורש ברש"י לקמן יב, י: "בצאתי מבית אבי מבאר שבע". ולפי זה צריך לומר, שבתקופת היות יעקב בבית לכן עבר אביו לגור מבאר שבע לחברון, שהרי מפורש לקמן (לה, כז) שיעקב חזר לבית אביו בחברון.

אלא מגיד, שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם, שבזמן שהצדיק בעיר – הוא הורה, הוא זיוה, הוא הדרה – ראה באנשי העיר (הרבי).

הוא זיוה – המקרין אור וזיו על אנשי העיר, שלומדים ממעשיו הטובים (הרבי).

הוא הדרה – כבודו של העיר, שהעיר יותר מכובדת כשהצדיק גר בה (הרבי).

יצא משם – פנה הורה, פנה זיוה, פנה הדרה – ואף שיצחק נשאר בעיר,

(י) ויצא יעקב – על ידי שבשכיל – אין זה כפל לשון, אלא כך פירושו: בשכיל שרעות בנות פנען הלך עשו אל ישמעאל, על ידי כך הפסיק הענין בו, כלומר, "על ידי" מוסב על "הפסיק הענין" (גרא). ובדפוס ראשון לא גורס "שבשכיל".

שרעות בנות פנען בעיני יצחק אביו" הלך עשו אל ישמעאל – כדלעיל פסוקים ח-ט.

הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב – לעיל פסוק ו. וראה גם רש"י שם פסוק ו.

"וירא עשו כי ברך וגו'", ומשגמר חזר לענין הראשון – לענין יציאתו של יעקב.

ויצא [יעקב מבאר שבע] – כן הוא בדפוס ראשון, וכך צריך לומר, כי עיקר הדרש הוא מה שכתוב "ויצא .. מבאר שבע", וכן בנעמי ורות "ותצא מן המקום", אבל בסתם "ויצא" לא דורשים כן, כי ההדרשה היא שפנה הורה וכו' של העיר שממנה יצא (ויסוף הלל).

לא היה צריך לכתוב אלא "וילך

(ב) וגם יש לומר שמשבועת אברהם עד פבוש ארץ סיחון ועוג ז' דורות, ומשבועת יצחק עד פבוש יהושע גם המה ז' דורות, והינה, ששבועת יצחק עכבה את הפניסה לארץ דור נוסף, ועקב חשש שאם ישבע, יעקבם עוד **דור נוסף**. ונמצא, ש"ויצא יעקב מבאר שבע", "מבאר שבע של שבועה", הוא ענין של **גאולה** - כי על-ידי-זה שלא נשבע (יצא מ"באר שבע של שבועה") הקדמה הגאולה שבפניסה לארץ ז' דורות, או על-פל-פנים דור אחד (לפי ב' הפרושים הנ"ל).

ועל פי זה יש לפרש גם "וילך חרנה" למעליותא - חרן מלשון חרות, שרומז על למוד התורה, שעל-ידיה נעשה "בן חורין", כמאמר רבותינו ז"ל "אין לך בן-חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

ופרוש זה (ש"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" הוא למעליותא, מלמטה למעלה) אינו בסתירה לפרוש הפשוט ש"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" הוא ענין של גלות (מלמעלה למטה) - כי:

הצרך לפעל ענין של גאולה וחרות ("חרן" מלשון חרות) הוא - דוקא כאשר נמצאים ב"חרן" כפשוטו, במקום ששייך בו ענין של גלות ושעבוד, ולכן צריך לשלל ולהבהיר שכאשר יהודי קשור עם התורה, הרי הוא "בן חורין", ולא שייך אצלו ענין של גלות ושעבוד.

ויכבדי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר: "רק גופותינו נתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות... כל מה שנוגע לדתנו, לתורת ישראל ומצותיו ומנהגיו, אין מישהו שיכפה עלינו דעתו, ואין שום כח של כפייה רשאי לשעבדנו".

וכאמור לעיל (סעיף ד) שפרוש המדרש ש"ויצא יעקב מבאר שבע גו" קשור עם ענין הגאולה, אינו בסתירה לפרוש הפשוט שזהו ענין של ירידה וגלות, כיון שדוקא שם צריך לפעל ענין הגאולה.

ובעמק יותר: אף שבפשוטות הוא ענין של ירידה, הרי ירידה זו היא צרך עליה, ויתירה מזה: כיון שהפנה בזה היא בשביל העליה, הרי לאמיתותו של דבר אין זו ירידה, כי אם עליה. ועל-דרך שמצינו לענין אסור מלאכה בשבת, ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה", ולכן אצלנו בתר המחשבה, וכמו סותר על מנת לבנות, דכיון שהמחשבה והפנה היא לטובה, אזי גם המעשה בפעל הוא טוב. ועל-דרך-זה בענין "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" - שפיון **שהפנה** בזה היא בשביל ענין הגאולה (פנ"ל), הרי גם **ענין זה גופא** אינו ענין של גלות, אלא ענין של גאולה.

ועל-דרך-זה בנוגע לענין ד"חרנה", שמונה על ענין החרות שנעשה על-ידי למוד התורה (סעיף ג), שאין זה בסתירה להענין ד"חרנה" כפשוטו, ואדרבה, עקר העלוי והשלימות דלמוד התורה הוא בחרן דוקא.

ועל-דרך המבאר בהמשך תרס"ו בפיוסל בן המלך שאביו שולח אותו למקום רחוק - שדוקא בהיותו ברחוק מקום מן המלך מתגלית מעלתו האמתית של בן המלך. והינה, שאף שגם בהיותו בבית המלך יש לו מעלות רבות, שמבין ומשיג כו', ידעו וחסדן וכו', מלמקום כדי לגלות מעלות אלו לאמיתותן, לבוירן ולעמקן, ועד למעלותיו העצמיות, יש צרך לשלחו למקום רחוק דוקא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק לה, עמוד 119 - מותוך 'לקראת שבת')

פעלת הרשם ביציאת צדיק מהעיר

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה

מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם, שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה. (כח, י ובפירוש רש"י).

בזמן שהצדיק בעיר, הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם, פנה זיוה, פנה הדרה. . . הכא דהוי יצחק ורבקה? . . לא דומה זכותו של צדיק אחד לזכותו של שני צדיקים". (מדרש רבה על הפסוק).

הנה מזה שלא התייחס רש"י לקשית המדרש, אף אפשר לומר ש"פנה זיוה" וכו' כשיצחק ורבקה נשארו בעיר, מובן שבדרך הפשט אין זה קשה.

ויש לומר שלרש"י המפרש בדרך הפשט, הודה זיוה והדרה של העיר היינו השפעתו ופעלתו של הצדיק על יושבי העיר. ובהיות שיצחק היה סומא וכלוא בביתו, ורבקה הרי "כל כבודה בת מלך פנימה", ובפרט שהיתה צריכה להשאיר לשמש את יצחק דסומא היה, הרי לא השפיעו כל-כך פניעקב על בני העיר לשנות הנהגתם. ואי-אפשר לכנותם בשם הודה וזיוה והדרה.

מה-שאין-כן לפי המדרש, "זיו והדר" קאי על זכותו של הצדיק שמגן על העיר, וכמו כן זה שבזכותו באות כל ההשפעות הטובות והברכות על העיר, ולפי-זה קשה הרי יצחק ורבקה נשארו בעיר וזכותם השפיעה על העיר. וצריך לפרש שאינו דומה זכות צדיק אחד לב' צדיקים.

(יא) וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֹּׁמֵשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבִנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרֹאשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:

ט"י וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם • לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו: (לעיל כב) "וַיָּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק". וַיִּפְגַע • כמו (יהושע ט"ז): "וַיִּפְגַע בִּירֵיחוֹ", (שם ט) "וַיִּפְגַע בְּדִבְשֶׁת". וּרְבוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ (ברכות כז) לשון תפלה, כמו: (ירמיה ז) "וְאֵל תִּפְגַע בִּי", וְלִמְדֵנוּ שֶׁתִּתֵּן יָעֻקֵּב תַּפְלַת עֲרֵבִית, וְשִׁנָּה הַכְּתוּב וְלֹא כָתַב 'וַיִּתְפַּלֵּל', לְלַמֶּדֶךָ שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפָרָק 'גִּיד הַנֶּשֶׁה' (חולין א). כִּי־בָא הַשֹּׁמֵשׁ • הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב 'וַיָּבֵא הַשֹּׁמֵשׁ וַיֵּלֶן שָׁם'. "כִּי־בָא הַשֹּׁמֵשׁ", מִשְׁמַע שֶׁשִּׁקְצָה לוֹ הַחֲמָה פְתָאם שְׁלֹא בַעֲוֹנָתָהּ, כְּדִי שִׁילִין שָׁם. וַיִּשֶׂם מְרֹאשֹׁתָיו • עֲשָׂאן כְּמִין מְרֹב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, שִׁירָא מִפְּנֵי חֵיט רַעוּת. הַתְּחִילוֹ מְרִיבוֹת זֶה עִם זֶה, זֹאת אוֹמֶרֶת: 'עֲלִי יָנִיחַ צְדִיק אֶת רֹאשׁוֹ', וְזֹאת אוֹמֶרֶת: 'עֲלִי יָנִיחַ', מִיָּד עֲשָׂאן

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

כְּדִי שִׁילִין שָׁם - כְּמוֹכָא בְּסִנְהֶדְרִין שָׁם (וברשי' למן פסוק יז): "אמר הקדוש־ברוך־הוא: צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה? מיד בא השמש".

וַיִּשֶׂם מְרֹאשֹׁתָיו - עֲשָׂאן כְּמִין מְרֹב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ - מִזֶּה שֶׁכְּתוּב "מֵאֲבִנֵי הַמָּקוֹם", מִשְׁמַע שֶׁלִּקַּח כְּמוֹהָ אֲבָנִים (ע"פ רש"י חולין צא, ב), שֶׁאִם לִקַּח רַק אֶבֶן אֶחָת הִיָּה לוֹ לומר: "וַיִּקַּח אֶבֶן מִהַמָּקוֹם" (משכיל לדוד). כִּי אִם בְּשִׁבְלִי לְהַנִּיחַ תַּחַת רֹאשׁוֹ הִיָּה מְסַפֵּיק אֶבֶן אֶחָת, אֲלֵא וְדַאי שֶׁלִּקַּח הִרְבֵּה אֲבָנִים כְּדִי לְהַקִּיף בָּהֶם אֶת רֹאשׁוֹ (רא"ם). וְכֵן מִשְׁמַע מִתִּיבַת "מְרֹאשֹׁתָיו", שֶׁהִנִּיחַם לְמַעַל מִרֹאשׁוֹ, וּבְהִכָּרַח שֶׁהִכְנִיחָהּ שֶׁעֲשָׂאן כְּמִין מְרֹב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ (גרי"א). וְצָרִיךְ לומר שֶׁגַם אֶת גּוֹפוֹ הִקִּיף בְּאֲבָנִים לְשִׁמּוֹר עֲצָמוֹ מִן הַחֵיט הַרְעוּת. וְמֵה שֶׁהִפְסוּק מְדַגֵּישׁ אֶת רֹאשׁוֹ וְהוּא מִשׁוּם שֶׁרַק הָאֲבָנִים שֶׁסָּבִיב לְרֹאשׁוֹ הַתְּחִילוֹ מְרִיבוֹת זֶה עִם זֶה (דברי דוד). או שֶׁאֵת גּוֹפוֹ כִּיסָה בְּאִיזָה בְּגָד או בְּדָבָר אֲחֵר, מֵה שְׁלֹא יָכוֹל הִיָּה לְכַסּוֹת אֶת רֹאשׁוֹ, כִּינן שֶׁצָּרִיךְ לְנָשׁוּם (באר בשדה).

שִׁירָא מִפְּנֵי חֵיט רַעוּת. הַתְּחִילוֹ מְרִיבוֹת זֶה עִם זֶה, זֹאת אוֹמֶרֶת: 'עֲלִי יָנִיחַ צְדִיק אֶת רֹאשׁוֹ' - אֵף שֶׁעֲשָׂאם מְרֹב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, הִיָּה סוֹמֵךְ אֶת רֹאשׁוֹ עַל אֶחָת הָאֲבָנִים (גרי"א). וְזֹאת אוֹמֶרֶת: 'עֲלִי יָנִיחַ', מִיָּד עֲשָׂאן הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶבֶן אֶחָת - שֶׁהִאָּבֵן שֶׁסִּמֵּךְ אֶת רֹאשׁוֹ עָלֶיהָ וַיִּשְׁאַר הָאֲבָנִים שֶׁשִּׁמְשׁוּ כְּמִרְבֵּב הַתְּאֻדוֹדוֹ לְאָבֵן אֶחָת (באר בשדה).

וְלִמְדֵנוּ שֶׁתִּתֵּן תַּפְלַת עֲרֵבִית - כִּי אִם לֹא כֵן, מֵה בֹא לומר לָנוּ בְּזֶה שֶׁהַתְּפַלֵּל (גרי"א). אֲבָל רָאָה לְעֵיל כֹּד, סג: "וַיִּצְא יִצְחָק לְשׁוּחַ בִּשְׂדֵה", וּבְרַש"י שָׁם שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּפְלָה, וְשָׁם לֹא כָתַב שָׁבָא לְלִמְדֵנוּ שֶׁתִּתֵּן תַּפְלַת מִנְהָה. וְשִׁנָּה הַכְּתוּב וְלֹא כָתַב "וַיִּתְפַּלֵּל", לְלַמֶּדֶךָ שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ - מִלְשׁוֹן "לֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ" (דברים טו, ז), נִתְקַצְרָה וְנִתְקַמְצָה לוֹ (רש"י חולין צא, ב). וְרָאָה רַש"י לְקַמֵּן פְּסוּק יז שִׁירֹשְׁלִים קִפְצָה וְהִגִּיעָה לְבֵית אֵל, וְלָכֵן אָמַר "וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם", כִּאֲדָם הַפּוֹגֵעַ בַּחֲבֵרוֹ שָׁבָא כִּנְגְדוֹ. וְאֵין לומר: אִם כֵּן מִנִּין לָנוּ שָׁבָא לְלִמְדֵנוּ שֶׁהַתְּפַלֵּל כִּי אִם בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ רַק שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ, הִיָּה צָרִיךְ לְכַתּוֹב: "וַיִּפְגַע בּוֹ הַמָּקוֹם", שֶׁהַמָּקוֹם פָּגַע בּוֹ (ראה רש"י סנהדרין צה, ב), וְכִינן שֶׁכָּתַב "וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם", לְמַדֵּנוּ גַם שֶׁהַתְּפַלֵּל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם (גרי"א).

כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפָרָק 'גִּיד הַנֶּשֶׁה' - חוֹלִין צא, ב. וְכִדְלָקֵמֶן בְּרַש"י פְּסוּק יז. כִּי בָא הַשֹּׁמֵשׁ - הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב: "וַיָּבֵא הַשֹּׁמֵשׁ וַיֵּלֶן שָׁם" - כְּפִי סֵדֶר הַזְּמַנִּים, תְּחִילָה בָּאָה הַשִּׁמְשׁ וְאַחֲרָיָה לָן שָׁם.

"כִּי בָא הַשֹּׁמֵשׁ" מִשְׁמַע שֶׁשִּׁקְצָה לוֹ חֲמָה פְתָאם שְׁלֹא בַעֲוֹנָתָהּ - רָאָה גַם רַש"י סִנְהֶדְרִין צה, ב: "וַיָּבֵא הַשִּׁמְשׁ לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא כִּי בָא הַשִּׁמְשׁ .. כִּינן שֶׁרָאָה כִּי בָא הַשִּׁמְשׁ - לָן". וְרָאָה רַש"י חוֹלִין צא, ב: "לָמָּה לִיָּה לְמִיכָתֵב כִּי בָא הַשִּׁמְשׁ? אֲלֵא לְלִמְדֵנוּ שֶׁשִּׁקְצָה קוֹדֵם זְמַנָּה".

(יא) וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם - לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא "בַּמָּקוֹם" הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו - לעיל כב, ד. "וַיָּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק" - והִנֵּנוּ כִּינן שֶׁכְּתוּב "בַּמָּקוֹם", כִּי"ת בַּפֶּתַח, הַמּוֹרֶה עַל הַמָּקוֹם הַיָּדוּעַ, הַכּוֹנֵה לְמָקוֹם שֶׁכָּבֵד נִזְכָּר בַּמָּקוֹם אֲחֵר וְהוּא יָדוּעַ, וּבְהִכָּרַח שֶׁהַכּוֹנֵה לְהַר הַמּוֹרִיָּה (גרי"א). או שֶׁהַלִּמּוֹד הוּא בְּדֶרֶךְ גְּזֻרָה־שׁוּהָ, שֶׁכָּאֵן כְּתוּב "מָקוֹם" וְשָׁם כְּתוּב "מָקוֹם", הִרִי שְׁזָהוּ אוֹתוֹ מָקוֹם (דברי דוד). או מִשׁוּם שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַר הַמּוֹרִיָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "מָקוֹם", אִם כֵּן כִּאֵילוֹ כְּתוּב כֵּאֵן: וַיִּפְגַע בְּהַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁשְׁמוֹ מָקוֹם (רא"ם). וַיִּפְגַע - כְּמוֹ: "וַיִּפְגַע בִּירֵיחוֹ" - הַיָּשׁוּעַ טז, ז.

"וַיִּפְגַע בְּדִבְשֶׁת" - שָׁם יט, יא. מְבָאֵר בְּזֶה הַקוּשִׁי שֶׁבִּלְשׁוֹן "וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם", שֶׁלְשׁוֹן זֶה מִתְאִים לְשִׁנֵּי בְּנֵי אָדָם הַפּוֹגְשִׁים זֶה אֶת זֶה, וְלֹא בְּאָדָם שֶׁמִּגִּיעַ לְמָקוֹם מְסוּיָם, שֶׁהִרִי הַמָּקוֹם הוּא קְבוּעַ בַּמָּקוֹמוֹ, וְלָכֵן מִפְּרָשׁ שֶׁמִּצִּינוּ כֵּן שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים בְּלְשׁוֹן פְּגִיעָה גַם בִּיחַס לְמָקוֹם, וּפִירוּשׁוֹ שֶׁהִגִּיעַ וְחָנָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְלֹא מִלְשׁוֹן פְּגִיעָה (לחש). וּרְבוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ - בְּרִכּוֹת כו, ב. לְשׁוֹן תַּפְלָה - רָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת יד,

כְּמוֹ "וְאֵל תִּפְגַע בִּי" - יְרֵמִיָּה ז, טו. וּמִסִּים: "כִּי אֵינִי שׁוֹמֵעַ אוֹתְךָ". וּבְרַש"י סִנְהֶדְרִין צא, ב מִבֵּיא הוֹכָחָה מִהַפְּסוּק (רות א, טז): "אֵל תִּפְגַע בִּי". וְרָאָה רַש"י לְעֵיל כב, ח.

הקדוש-ברוך-הוא אכן אחת, וזהו שנגמר: "ויקח את האבן אשר שם מראשיתיו". וישכב במקום ההוא • לשון מעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 61 – מתוך 'לקראת שבת')

אפן השמירה מחיות רעות

ויקח מאבני המקום וישם מראשיתיו

עשאן כמין מרוב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות (כח, יא. ובפירוש רש"י) צריך להבין: מדוע הקיף יעקב רק את ראשו? והרי ממה-נפשו: אם היה לו בטחון בהקב"ה שהחיות לא יזיקוהו, מדוע הקיף את ראשו. ואם לא רצה להזדקק לנסים שלמעלה מהטבע, מדוע לא הקיף גם את שאר הגוף? ויש לבאר זה על דרך הדרוש: דהנה כתיב "יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך", אשר פסוק זה מבאר האפן הנרצה בהתעסקות בפרנסה – שצריך להיות "יגיע כפיו" דוקא, ולא "יגיע ראשו". כלומר: ההתעסקות בענייני הפרנסה צריכה להיות רק בידיו, "כפיו". ואילו הראש, היינו הפחות הנעלים – צריכים להיות מנחים בתורה ועבודה. וכשעבודתו היא באפן כזה, אזי מבטחת ההצלחה – "אשריו וטוב לך". ולכן, כאשר הלך יעקב לחרו על-מנת להקים בית ולהתעסק בענייני פרנסה וכו', הקיף את ראשו – שיהיה מנוח רק בתורה ומצות, ולא יהיה טרוד כלל בעסק בענייני העולם.

(יב) ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: כ"י • עלים וירדים • עולים תחלה ואחר-כך יורדים, מלאכים שלוהוהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו.

(יג) והנה יהיה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך:

כ"י • נצב עליו • לשמרו. ואלהי יצחק • אף-על-פי שלא מצינו במקרא שיחד הקדוש-ברוך-הוא שמו על הצדיקים בחייהם לכתב 'אלהי פלוני' משום שנגמר: "הן בקדושי לא יאמין", כאן יחד שמו

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

מלאכי חוץ לארץ לפני שעלו מלאכי ארץ ישראל, הוא משום שאין מלכות נוגעת בחברתה (נ"א). וב"דברי דוד" כתב, שליווי המלאכים לא היה לשמירה אלא בשביל כבוד, ומשום כך הוצרך לשמירה מה, וכפי שהבטיח לו גם בהמשך: "ושמרתיו". ואלהי יצחק – אף-על-פי שלא מצינו במקרא שיחד הקדוש-ברוך-הוא שמו על הצדיקים בחייהם לכתב: "אלהי פלוני" – ראה גם רש"י לקמן לא, מב. משום שנגמר – איוב טו, טו. "הן בקדושי לא יאמין" – שלא יחטאו לו (ראה רש"י איוב ד, ח). כאן יחד שמו על יצחק, לפי שכתבו ענינו – ב"דלעיל כו, א.

(משכיל לדוד). שהיה עוסק בתורה. תורה יא (יב) עלים וירדים – "עלים" תחלה ואחר-כך "ירדים". מלאכים שלוהוהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו. – והיה לו לומר תחילה "ירדים", שהרי דירת המלאכים היא בשמים (שפ"ח). תורה יג (יג) נצב עליו – לשמרו – ראה גם רש"י חולין צא, ב. כלומר, "עליו", פירושו על יעקב ולא על הסולם, והוצרך לשמירה מה בין זמן עליית מלאכי ארץ ישראל לירידת מלאכי חוץ לארץ. שאז היה בלא שמירה מהמלאכים (רא"ם). והשעם שלא ירדו

וזהו שנגמר – לקמן פסוק יח. "ויקח את האבן אשר שם מראשיתיו" – ולא נגמר "ויקח את האבנים וגו'", מפאן שהאבנים נעשו אבן אחת. וישכב במקום ההוא – לשון מעוט, באותו מקום שכב – מפני שראה ששקעה השמש לפני זמנה, הבין שרצון ה' הוא שישכב באותו מקום כדי שיבוא לו הלום (דברי דוד). אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר – ב"דלעיל ב"ש כח, יז, כח, ט. ויש לומר שזה גופא הכתוב משמיענו שהיה בבית עבר לפני ששכב במקום הזה, ושם לא שכב (משכיל לדוד). לא שכב בלילה – לישון שינת קבע

על יצחק, לפי שפירושו ענינו וכלוא בבית והרי הוא פתח ויצר הרע פסק ממנו (תנחומא). **שָׁכַב עֲלֶיהָ** • (חולין טו) קפל הקדוש-ברוך-הוא כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו ששתה נוחה ליכבש לבניו (כד' אמות, שנה מקומו של אדם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק ה, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שיחד הקב"ה שמו על יצחק

והנה יהיה נצב עליו ויאמר אני יהיה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק (כח, ג)

ואלקי יצחק – . . כאן יחד שמו על יצחק, לפי שפירושו ענינו, וכלוא בבית, והרי הוא פתח, ויצר הרע פסק ממנו. (תנחומא. ובפירוש רש"י על הפסוק)

ותמונה, דלכאורה הרי אנו רואים במוחש, שלסומא יש תאוות ויצר-הרע, וכיצד נתן לומר ש"לפי שפירושו ענינו . . יצר הרע פסק ממנו?"

ויש לומר, דהנה הסבה שבגללה נתעורר יצחק הוא מפני ש"ותכתיו עיניו מראות", ופרש רש"י "בעשן של אלו", שנסות עשו היו מעשנות ומקטירות לעבודה זרה, והנה מובן שלא מהעשן הגשמי התעורר, שהרי מסתמא לא היה העשן כל-כך חזק, שאם היה חזק, היו הן עצמן מתעוררות מזה. אלא הבאור בכך הוא, שיצחק לא היה יכול לסבל ראית עשן לעבודה זרה, כי היה "טהור עינים מראות ברע" ולא היה יכול לסבל ענין של עבודה זרה, עד כדי כך ש"נתיסם בעיניו".

וכיון שעורונו של יצחק נבע מפני שלא היה יכול לסבל כלל עבודה זרה, לכן על-ידי שנתסם בעיניו נטלה ממנו השיכות לראית רע, ועל-ידי שהיה "גנוז בתוך הבית" נטלה ממנו השיכות להמצאות במקום רע, ומשום כך יחד הקב"ה את שמו עליו אף בחייו.

כעין זה מספר על הרה"ק רבי נחום מטשננבל, שפעם הגישו לו בטעות חלב עכו"ם, והוא לא ראה את החלב! והסביר זאת על פי לשון המשנה: חלב שחלבו עכו"ם ו(לכן) אין ישראל רואהו.

(יד) והיה זרעו בעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגפה ונברכו בך כל-משפחת האדמה ובזרעך:

ה"י ופרצת • וחזקת, כמו "וכן יפרץ".

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

היתה על נתינת הארץ, וזה הספיק ליצקב, ולא היה צריך לשם כך שום פעולה. ומה שהקדוש-ברוך-הוא קיפל את הארץ, זו הבטחה אחרת שלא אמר בפירוש, והיא שתהיה נוחה ליכבש. **(בארבע אמות – וכן הוא ברש"י חולין שם.**

שנה מקומו של אדם) – בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים אינו. תורה יג (יד) ופרצת – וחזקת – ולא מלשון פריצה והריסה (רא"ם). וראה גם רש"י שבת יג, א: "וגברת". אכל ראה רש"י לקמן מט, כו שהוא מלשון פריצת גדר. וראה רש"י שמואל א ג, א שמפרשו מלשון גילוי.

כמו "וכן יפרץ" – שמות א, יב. וראה גם רש"י איוב א, י: "כמו וכן יפרץ, ומתרגמינו: יתקוף". תורה טו

אלא שמלשון רש"י לכאורה לא משמע כן (הריב). **רמז לו ששתה נוחה ליכבש לבניו – כלומר, רמז לו שהפיגוש יהיה כזה בקלות וסירחא, כמו אותה קלות שהקדוש-ברוך-הוא קיפל את ארץ ישראל מתחת ליצקב בשעה ששכב שם (הריב). אף בדפוס ראשון הגירסא: "קפל הקדוש-ברוך-הוא כל ארץ ישראל תחתיו שתהא נוחה ליכבש לבניו" (וכ"ה הגרסא בחולין צא, ב), כלומר, שעל-ידי שהקדוש-ברוך-הוא קיפל את ארץ ישראל מתחתיו פעל כזה שתהא נוחה ליכבש לבניו. וראה גם רא"ם כאן, שהקדוש-ברוך-הוא לא הסתפק בהבטחה לבדה, משום שהפרש גדול יש בין כח לפעל. ובמהרש"א חולין שם כתב שההבטחה**

וכלוא בבית, והרי הוא פתח – ברש"י לקמן לא, מב: "בשביל שפירו ענינו, והרי הוא פתח". ובגמרא נדרים ז, ב מביאים על כך הוכחה מהפסוק (איכה ג, ח): "במחשבים הושיבני כמתי עולם", וברש"י שם: "בשאדם נתון בחשך ואינו רואה חשוב כמת". ויצר הרע פסק ממנו – וממילא אין חשש שיחטא. (תנחומא). – סימן ז.

שכב עליה – קפל הקדוש-ברוך-הוא כל ארץ ישראל תחתיו – לומר כן מיתור הלשון "אשר אתה שוכב עליה", ולא הסתפק לומר "הארץ הזאת" (משכיל לד). ועל השאלה היכן היו בני האדם בזמן שקיפל כל ארץ ישראל תחתיו, מתרג החוקוני שקיפול הארץ היה רק בחלום ולא במציאות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ תורת מנחם חכ"ג עמ' 117 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

וְהָיָה זֶרַעַךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ – וּפְרֻצָּתָהּ

על הפסוק "וְהָיָה זֶרַעַךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ, וּפְרֻצָּתָהּ יָמָה וְקִדְמָה וְצִפּוֹנָה וְנִגְבָּהָ" (כח, יד) איתא במדרש "כְּשִׁיגִיעוּ זֶרַעַךָ עַד עֶפֶר הָאָרֶץ, אוֹתָהּ שָׁעָה וּפְרֻצָּתָהּ יָמָה וְקִדְמָה". הו"י: 'מְקִימִי מַעֲפָר דָּל'" (שמות רבה פכ"ה, ח).

ולפי פשוטו נראה, שְלִדְבְּרֵי המדרש, הפסוק "וְהָיָה זֶרַעַךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ", אינו חלק מהברכה, אלא אדרבה, שְכַפֵּשֶׁר יִגִּיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַצֵּב שֶׁפֶל כְּזֶה, אִז תַּחֲוֹל הַבְּרָכָה שֶׁל "וּפְרֻצָּתָהּ גו'".

וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת, שֶׁ"וְהָיָה זֶרַעַךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ" אינו מְרַמֵּז עַל יְרִידָה, אֶלָּא אֲדָרְבָּה:

דְּהִנֵּה מְבוֹאֵר בְּאֵזֶר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ (פְּרָשְׁתֵנוּ כח, יד) דְּכָל הַפְּרָשָׁה ד' וְיִצְחָק יַעֲקֹב מְבֹאֵר שֶׁבַע גו' מְרַמֶּזֶת לִירִידַת הַנֶּשְׁמָה מִמְּקוֹר חוּצָבָה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ גּוֹף גָּשְׁמִי וְחוּמְרִי, שֶׁהִיא "מֵאִיגָרָא רְמָא לְבִירָא עֵמִיקָתָא".

וּמְבוֹאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, שִׁירִידָה זוֹ הִיא צוּרָף עֲלֶיהָ. שְׂדוּקָא עַל־יְדֵי שֶׁהַנֶּשְׁמָה יוֹרֶדֶת לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְעוֹסֶקֶת עִמּוֹ לְבָרְרוֹ וּלְזַכְּוֹ, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלָה הַנֶּשְׁמָה לְדִרְגּוֹת עֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר מִכְּמוֹ קוֹדֵם יְרִידָתָהּ בְּגוֹף.

וְזֶהוּ תוֹכֵן בְּרִכְתּוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה לַיַּעֲקֹב, שְׂדוּקָא "כְּשִׁיגִיעוּ זֶרַעַךָ לַעֲפַר הָאָרֶץ", שֶׁתֵּרַד הַנֶּשְׁמָה ל"עֶפֶר הָאָרֶץ", לְהַעֲלוֹת גַּם אֶת הַדִּרְגּוֹת הַכִּי תַחֲתוֹנוֹת, הִרִי הִיא זוֹכָה לְבִרְכַּת "וּפְרֻצָּתָהּ יָמָה וְקִדְמָה גו'", שֶׁתַּעֲלֶה בְּלִי־גְבוּל מַעֲלוֹת. וְעַד שֶׁתִּזְכֶּה ל"עֲלֶה הַפּוֹרֵץ לַפְּנִימָה" שְׂאִיתָא בַּמְדְּרָשׁ (אגדת בראשית ספס"ג) "אִמֵּר הַקֵּב"ה . . יִצְחָק פֶּרֶץ רֹאשׁוֹן שֶׁהַמְּשִׁיחַ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ . . פֶּרֶץ זֶה מְשִׁיחַ שְׁנֶאֱמָר 'עֲלֶה הַפּוֹרֵץ לַפְּנִימָה'".

(טו) וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵף וּשְׂמֵרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ וְהִשְׁבֵּתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ:

כִּי־אֲנֹכִי עֹמֵף • לְפִי שֶׁהָיָה יָרָא מַעֲשֵׂו וּמִלְכָּן. עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי • אִם' מַשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'כִּי' (גִּיטִין צ'). דִּבְרַתִּי לָךְ • לְצִרְכְּךָ וְעֲלִיךָ, מֵה שֶׁהַבְּטָחָתִי לְאַבְרָהָם עַל זֶרַעוֹ, לָךְ הַבְּטָחָתִי וְלֹא לַעֲשׂוֹ, שֶׁלֹּא אֶמְתִּי לוֹ: 'כִּי יִצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע', אֶלָּא: 'כִּי בִי־צָחֵק', וְלֹא כֹל יִצְחָק, וְכֵן כֹּל 'לִי, וְלָךְ, וְלוֹ וְלָהֶם' הַסְּמוּכִים אֶצֶל דְּבוּר, מַשְׁמָשִׁים לִשׁוֹן 'עַל', וְזֶה יוֹכִיחַ, שֶׁהָרִי עִם יַעֲקֹב לֹא דִבֵּר קִדְּם לָכֵן.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשווילי

וְלֹא כֹל יִצְחָק – כְּלוֹמֵר, בְּחֵלֶק מְזוּרַע יִצְחָק "יִקְרָא לָךְ זֶרַע", וְלֹא מִכָּל זֶרַע יִצְחָק. וְרֵאשִׁי נִדְרִים לֹא, א: 'וְלֹא כֹל יִצְחָק – וְעֵשׂוֹ אֵינוֹ נִקְרָא זֶרַע יִצְחָק'.

וְכֵן כֹּל "לִי" וְ"לָךְ" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֶצֶל דְּבוּר, מַשְׁמָשִׁים לִשׁוֹן "עַל" – וּבְדִלְעִיל בְּרִשִׁי כד, ז. וְרֵאשִׁי גַם רִשִׁי שְׁמוֹת ד, טו. וְיֵשׁ יוֹצְאִים מִן הַכָּלֵל הַזֶּה – רֵאשִׁי שְׁמוֹת לֵב, לד. וְזֶה יוֹכִיחַ – "דִּבְרַתִּי לָךְ" הָאֲמוּר כֵּאֵן. אֲבָל רֵאשִׁי שְׁמוֹת ד, טו: "וְזֶה יוֹכִיחַ" [הָאֲמוּר שֵׁם: "וְדִבֵּר הוּא לָךְ"] עַל כֹּל לָךְ וְלִי וְלוֹ וְלָכֶם וְלָהֶם הַסְּמוּכִים לְדְבוּר, שְׁבוּלֶם לִשׁוֹן 'עַל' הֵם.

שְׁתֵּרִי עִם יַעֲקֹב לֹא דִבֵּר קִדְּם לָכֵן – אֶלָּא וְדֵאִי שֶׁפִּירוּשׁוֹ: דִּבְרַתִּי עֲלֶיךָ. תוֹרָה טו

שֶׁפִּירוּשׁוֹ אֲשֶׁר. אֶלָּא שְׁלִפִי זֶה נִמְצָא, שֶׁכֵּאלוֹ כְּתוּב שְׁתֵּי פַעַמִּים "אֲשֶׁר", וְזֶהוּ דוּחֵק. וְהַ"בֹּאֵר בְּשִׁדְדָה" כְּתוּב, שֶׁפִּירוּשׁ הַכְּתוּב לְפִי רִשִׁי הוּא: עַד אֲשֶׁר יָבֹא מַצֵּב שְׂאוּכֵל לֹמֵר שֶׁכֵּפֶר עָשִׂיתִי, וְלָכֵן נֶאֱמָר "עָשִׂיתִי" וְלֹא "אֶעֱשֶׂה".

דִּבְרַתִּי לָךְ – לְצִרְכְּךָ וְעֲלִיךָ. מֵה שֶׁהַבְּטָחָתִי לְאַבְרָהָם עַל זֶרַעוֹ – רֵאשִׁי לְקַמֵּן פֶּסוּק כֹּא שֶׁמִּפְּרָשׁוֹ לְעִנְיֵן הָאֲמוּר (לעיל י: ט): "לְהַיּוֹת לָךְ לְאֵלִקִּים וְלְזֶרַעַךְ אֲחֵרִיךָ". אֵף לְקַמֵּן לֵב, יג מִפְּרָשׁוֹ לְעִנְיֵן הָאֲמוּר (לעיל כב, יז): "וְהִרְבֵּה אֲרָבָה אֶת זֶרַעַךְ כְּבוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל אֲשֶׁר עַל שִׁפְתַּי הַיָּם". וְנִרְאֶה שֶׁהַכְּנִיָּה בְּפָנִים לְכָל מֵה שֶׁהוֹבִטָח לְאַבְרָהָם עַל זֶרַעוֹ.

לָךְ הַבְּטָחָתִי וְלֹא לַעֲשׂוֹ, שֶׁלֹּא אֶמְתִּי לוֹ: 'כִּי יִצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע', אֶלָּא 'כִּי בִי־צָחֵק' – לְעִיל כֹּא, יב.

(טו) אֲנֹכִי עֹמֵף – לְפִי שֶׁהָיָה יָרָא מַעֲשֵׂו וּמִלְכָּן – כִּי אִם לֹא כֵן, לְמֵה הַבְּטִיחוֹ "אֲנֹכִי עֹמֵף" יוֹתֵר מֵמֵה שֶׁהַבְּטִיחַ לְאַבְרָהָם וְיִצְחָק? (נִרָא). וּבִ"מִשְׁפִּיל לְדוֹד" כְּתוּב שֶׁ"אֲנֹכִי עֹמֵף" מַשְׁמָעוֹ בְּהוֹנֵה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יָרָא מַעֲשֵׂו, וּשְׂמֵרְתִּיךָ" הִנֵּנוּ בְּעֵתִיד, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יָרָא מִלְכָּן. וְרֵאשִׁי לְקַמֵּן כח, ח: "שֶׁהַבְּטִיחִנִּי לְהַיּוֹת עֹמֵד, כְּמוֹ שֶׁאֲמָר לִי: וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵף". וְלִפִּי זֶה "אֲנֹכִי עֹמֵף", הוּא לִשׁוֹן הַזֶּה תְּמִידִי, שֶׁתְּמִיד הוּא עִמּוֹ.

עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי – "אִם" מַשְׁמָשׁ בְּלִשׁוֹן 'כִּי' – רֵאשִׁי וְיִקְרָא ב, יד. יִשְׁעִיָּה ד, ד. כְּלוֹמֵר, שְׂאִינוֹ סֶפֶק אֶלָּא וְדֵאִי. וְגַם מִצַּד הַלִּשׁוֹן לֹא יִתְּכֵן לְחִבֵּר מֵלֵת "אֲשֶׁר" הַמּוֹרָה עַל הַוִּדְאִי עִם מֵלֵת "אִם" הַמּוֹרָה עַל הַסֶּפֶק, וְלָכֵן בְּהִכָּרַח לְפָרֵשׁ אוֹתָהּ מִלִּשׁוֹן "כִּי" (רִאשִׁים).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 173)

ולא פל יצחק (רש"י כח, טו) יש לפרש שזוהי ה**בטחה** שכן יהיה בפעל (מה שהבטחתי... לך הבטחתי), לא **תנאי** שהרי גם על שמעאל נאמר (וירא כג, יג) כי זרעך הוא, ופשיטא עשו. ויעקב אמר לעשו "טל זה בשביל חלקך במערה" (רש"י ויחי ג, ה). ונאמר רז"ל (קידושין יח, א): עפו"ם יורש את אביו... דכתיב (דברים ב, ה) כי ירושה לעשו (מאברהם) נתתי את הר שעיר. ויש אומרים שצריכים לומר "ועקדת יצחק לזרעו **של יעקב** היום תזכר", לאפוקי עשו (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן או"ח סתקצ"א).

(טז) **ויקץ יעקב משנתו ויאמר אבן יש יהיה במקום הזה ואנכי לא ידעתי:**
טז ואתער יעקב משנתה ואמר בקושטא (אית) יקרא דני שרי באתרא הדין ואנא לא הויתי ידע:

רש"י: ואנכי לא ידעתי. שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה.

(יז) **ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה בי אס-בית אלהים וזה שער השמים:**
יז וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה בי דין אתר הדין אתר דרענא בה מן קדם יי ודין תרע קבל שמיא:

רש"י: **בי אס-בית אלהים**. אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא: 'הסלם הזה עומד בבאר שבע ואמצע שפועו מגיע כנגד בית המקדש', שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית-אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף. נמצא, סלם שרגליו בבאר-שבע וראשו בבית-אל, מגיע אמצע שפועו נגד ירושלים, וכלפי שאמרו רבוחינו שאמר הקדוש-ברוך-הוא: 'צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה'? ועוד אמרו: יעקב קרא לירושלים בית-אל, וזו לזו היא ולא ירושלים. ומהיכן למדנו לומר בן? אמר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזו היא קפיצת הארץ האמורה ב'שחיתת חלין', שבא בית המקדש לקראתו עד בית-אל, וזהו: "ויפגע

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

אומר אני, שנעקר הר המוריה ובא לכאן – לבית אל.

וזהו **היא קפיצת הארץ האמורה ב'שחיתת חלין'** – חולין שם.

שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל – ובה מתורץ מה שקרא

לירושלים בית אל, כי בשעת הקפיצה

הגיעה ירושלים לבית אל, וכן מתורץ

מה שאמרו שצדיק זה בא לבית מלוני,

שזה היה בזמן הקפיצה. ובה מבואר

מה שקרא יעקב: "אין זה בי אס בית

אלהים", שאמר בן על המקום ששכב

שם (גרא), ולכן אמר: "ואנכי לא

ידעתי", שלא ידע מקפיצת הר

המוריה לבית אל (דברי דוד).

וזהו **"ויפגע במקום"** – ראה רש"י

חולין שם: 'באדם הפוגע בחברו שבא

בנגדו'. וברש"י סנהדרין צה, ב:

"שהמקום פגעו, שקפצה לו הארץ

ונתקרב לו המקום".

ואם תאמר: וכשעבר יעקב על בית

המקדש מדוע לא עכב[הו] שם?

איהו לא יתב לבה – הוא לא נתן לבו.

בנימין ובין בני יוסף – ראה יהושע יח, יא-כב. וברש"י שם פסוק יג שיש שני בית אל, ובית אל האמור כאן אינו הנזכר אצל העי (לעיל יב, ח), אלא הנזכר בחלקו של בנימין.

נמצא סלם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל, מגיע אמצע שפועו נגד ירושלים. וכלפי – וכנגד.

שאמרו רבוחינו – חולין צא, ב.

שאמר הקדוש-ברוך-הוא: צדיק זה בא לבית מלוני – להר המוריה, מקום שכינתו של ה'.

ויפטר בלא לינה – ולכן מיד שקעה השמש, כדי שילין שם (גמרא שם).

ועוד אמרו – פסחים פח, א (ביעקב שקרא [להר המוריה] בית אל).

יעקב קראה לירושלים "בית אל",

וזהו לזו היא ולא ירושלים – כאמור

"ואולם לזו שם העיר לראשונה".

ומהיכן למדו לומר בן – שיעקב בא

להר המוריה, ושקראו בית אל, והרי

לפי פשוטו יעקב הגיע לבית אל

שנקרא לזו, ולא להר המוריה.

(טז) **ואנכי לא ידעתי** – שאם

"ידעתי" לא ישנתי "במקום" קדוש

כזה – שאם לא בן, מה בא לומר לנו

בזה שלא ידע (מפרשי רש"י). וזה גם מה

שמדגיש: "יש ה' במקום הזה", שאם

ידע, לא היה ישן ב"מקום (הקדוש)

הזה". ומה שכתב רש"י "כזה" ולא

"הזה" כפשוטו הפסוק? יש לומר שבא

להדגיש שה' מקום הזה" הוא מקודש

ביותר ("מקום קדוש כזה"). שאין זה

סתם מקום שיש בו קדושה מסוימת,

אלא זהו מקום שה' בחר להשבין

שכינתו בו, כדברי אונקלוס (ביאור

אונקלוס). תורה יז

(יז) **בי אס-בית אלהים** – אמר רבי

אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא –

בראשית רבה טז, יז.

הסלם הזה עומד בבאר שבע ואמצע

שפועו מגיע כנגד בית המקדש,

שבאר שבע עומד בדרומה של

יהודה, וירושלים בצפונה בגבול

שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה

בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין

במקום". ואם תאמר כשעבר יעקב על בית המקדש, מדוע לא עכבו שם? איהו לא יחייב לבית המקדש. וקרא מוכיח: "וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה". כי מטא לחרן, אמר: 'אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו'? יחב דעתיה למהדר וחזר עד בית-אל, וקפצה לו הארץ (בית אל, לא זה הוא הסמוך לעי, אלא לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה: "בית אל", והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק, וכן אמרו בסוטה: "לכו ונעלה וגו'". לא באברהם שקראו 'הר', ולא כיצחק שקראו 'שדה', אלא כיצחק שקראו בית-אל, עד כאן מפרוש רש"י מדיק). מה נורא • תרגום: 'מה דחילו אתרא הדין'. דחילו, שם דבר הוא, כמו סכלתנו. וכסו למלכש. וזה שער השמים • מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה, ומדרשו: שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

מקום מיושב.
(עד כאן מפרוש רש"י מדיק). – בהרבה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא מובא כל הקטע הזה ברש"י.
מה נורא – תרגום: "מה דחילו אתרא הדין". "דחילו" שם דבר הוא – כלומר הוא שם תואר של המקום, שהוא מקום נורא, ולא לשון פעל של יראה בלשון רבים, שפירושו: מה יראים במקום הזה, שהרי בנות יעקב היא לתאר את קדושת המקום, ולא את הרגשת בני האדם במקום. ועוד, שאם כן היה צריך לתרגמו: באתרא הדין [=במקום הזה] (עי' לבוש).
כמו – מוכיח בזה שבשלוש התרגומים ישנן מלים שכתובות בסוף מלה בוא"ו, אף שאינן מורות על לשון רבים, אלא על שם דבר.
"סוכלתנו" – תבונה – דברים לב, כח.
"וכסו למלכש" – ובגד ללבוש – לקמן פסוק כ.
וזה שער השמים – מקום תפלה, לעלות תפלתם – בדפוס ראשון: "תפלות". וגירסת הרא"ם: "תפלתו".
השמימה – ולא שיש שער לשמים, אלא הוא בדרך משל, שממקום זה עולות התפלות לשמים (רא"ם).
ומדרשו – מכילתא מסכתא דשירה פרק י.
שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה – כלומר, באמרו "זה .. בית אלקים" התבונן לבית המקדש של מטה, ובאמרו "וזה שער השמים" התבונן לבית המקדש של מעלה, שהוא מכון כנגד בית המקדש של מטה (גא'). ואם כן פשעק הר המוריה והגיע עד לבית אל, נעקר עמו גם בית המקדש של מעלה (דברי ירח. תורה יח

הגיע עד לחרן. אף ניתן גם לפרש ש"נתקרב לו המקום" פירושו שהמקום נהיה קרוב ליעקב מפני שקפצה לו הארץ, כלומר, יעקב הוא שהגיע לבית אל בקפיצת הארץ, ולא שבית אל הגיעה אליו לחרן.
(בית אל – הנזכר לקמן בפסוק יט. אם קטע זה הוא אכן מפרוש רש"י (ויש מקום לפקפק בכך), הרי שזהו פירוש נוסף בדבריו. בדבור הקודם ביאר רש"י את דברי רבותינו, וכעת מפרש באופן אחר.
לא זה הוא הסמוך לעי – הנזכר לעיל יב, ח. ראה גם רש"י יהושע יח, יג.
אלא (ל)ירושלים – לכאורה צריך לומר: ירושלים. וכן מובן מהמשך דבריו. וכן הוא ברש"י חולין שם. וכן כתב רש"י בסנהדרין צה, ב: "בית אל זה ירושלים".
ועל שם שהיתה עיר האלהים – ברש"י חולין שם: "ועל שם יהיה בית אלהים".
קראה בית אל. והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם – ראה לעיל כב, יד.
והוא השדה שהתפלל בו יצחק – בדלעיל ברש"י כד, סג.
וכן אמרו [בפסחים]: – כן הוא באחד מכתבי-היד, והוא בדף פח, א. אבל בדפוסים שלפנינו: "בסוטה", ואינו שם.
"לכו ונעלה וגו'" – "אל הר ה' אל בית אלקי יעקב" – ישעיה ב, ג.
לא באברהם שקראו "הר" – "בהר ה' יראה" (לעיל כב, יד).
ולא כיצחק שקראו "שדה" – ויצא יצחק לשוח בשדה" (לעיל כד, טו).
אלא כיצחק שקראו "בית אל" – בפסחים שם: שקראו בית, וברש"י שם:

להתפלל במקום שהתפללו אבותיו – הוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא שדה שהתפלל בו יצחק, דכתיב "לשוח בשדה" (רש"י חולין שם). וראה רש"י סנהדרין צה, ב. מהרש"ל שם. באר שבע שם.
ומן השמים יעכבוהו? איהו עד חרן אול – הוא עד חרן הלך.
כדאמרין בפרק "גיד הנשה" – חולין שם.
וקרא מוכיח: "וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה" – לעיל פסוק י. אלא מא בא לחרן (רש"י סנהדרין שם). וזהו לפי מדרשו, אבל לפי פשוטו – ראה רש"י לעיל פסוק י.
כי מטא לחרן – כשהגיע לחרן.
אמר: אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו? יחב דעתיה למהדר – נתן דעתו לחזור.
וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ – ובית המקדש בא לקראתו לבית אל. והתפלל שם, ולאחר התפלה בשרצה לחזור ולהמשיך בדרך, שקעה לו השמש כדי שילון שם (סנהדרין וחולין שם). והטעם שהוצרך לחזור לבית אל, ולא נעשה לו נס שיבוא הר המוריה עד חרן, כתב ה"גור אריה", משום שלא יתכן שבית המקדש יקפוץ לאדמת חוץ לארץ. והרא"ם כתב הטעם, כדי שיתפלל בשני המקומות יחד, בבית אל ובירושלים, כי שניהם חשובים. זו היא שיטת רש"י בפירושו על התורה. אף בגמרא (סנהדרין וחולין שם) לא נזכר שחזר עד בית אל, אלא "כיון שהיה בדעתו למהדר – קפצה ליה ארעא", וברש"י סנהדרין שם: "והיה שם מיד", שקפצה לו הארץ ונתקרב לו המקום". ומשמע מלשוננו שבית אל (שלדעת רש"י בגמרא הוא ירושלים).

יח ואֲקַדִּים יַעֲקֹב בְּצִפְרָא וְנָסִיב ית אֲבָנָא דִּי שׁוּי אֲסֻדָּהִי וְשׁוּי יתָה קָמָא וְאִרִּיק מִשְׁחָא עַל רִישָׁהּ:

יט וַיִּקְרָא ית שְׁמָא דְאַתְרָא הֵהוּא בֵּית אֵל וּבָרַם לֹו שְׁמָא דְקִנְיָתָא בְּקִדְמִיתָא:

כ וְקַיִים יַעֲקֹב קָם לְמִימָר אִם יִהְיֶה מִימָרָא דִּי בְּסַעְדִּי וְיִטְרַנְנִי בְּאַרְחָא דְדִין דִּי אָנָא אֲזַל וְיִתֵּן לִי לַחְמָא (ג"י לַחֵם) לְמִיכָל וּכְסוּ לְמַלְבָּשׁ:

כז "אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי. אִם יִשְׁמַר לִי הַבְּטָחוֹת הַלְלוּ שֶׁהַבְּטִיחֵנִי לִהְיוֹת עִמָּדִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: "וְהָיָה אֲנִי עִמָּךְ". וְשִׁמְרָנִי. כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: "וְשִׁמְרָתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֶךְ". וְנִתַּן-לִי לַחֵם לְאֹכֹל. כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ", וְהַמְבַקֵּשׁ לַחֵם, הוּא קְרוֹי נִעְזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נִעְזָב וְנִרְעוּ מִבְּקֶשׁ-לַחֵם"

• (תהלים לז)

כח וְאַתּוּב בְּשָׁלֹם לְבֵית אָפָא וְיִהְיֶה מִימָרָא דִּי לִי לֹאֲלֵהָ:

(כא) וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:

כט "וְשִׁבְתִּי. כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: "וְהִשְׁבִּיתִיךָ אֶל-הָאֲדָמָה". בְּשָׁלוֹם. שְׁלֵם מִן הַחַטָּא, שֶׁלֹא אֶלְמַד מִדְּרָכֵי לָבָן. וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים. שֶׁיַּחְוֹל שְׁמוֹ עָלַי מִתְחִלָּה וְעַד סוּף, שֶׁלֹא יִמְצָא פְסוּל בְּזִרְעִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ", וְהַבְּטָחָה זֹאת הַבְּטִיחַ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִהְיוֹת לָךְ לֵאלֹהִים וּלְזִרְעָךָ אַחֲרָיִךְ" (לעיל יז). (וַיִּרְדֵּף

מִנְחָם שֶׁלֹא יִמְצָא בּוֹ שׁוֹם פְּסוּל).

כב וְאַבְנָא הָדָא דִּי שׁוּיָתִי קָמָא תְּהִי דִּי אֲהִי פֻלַח עֲלֵה מִן קָדָם יְיָ וְכָל דִּי תִתֵּן לִי חַד מִן עֲשָׂרָא אֲפָרָשָׁה קְדָמָךְ:

(כב) וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שִׁמְתִּי מִצְבֵּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן-לִי עֲשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לָךְ:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שֶׁמִּבְקֵשׁ מִהֲקֻדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁיִּסְיַע לוֹ בְּיָהּ. שֶׁלֹא אֶלְמַד מִדְּרָכֵי לָבָן - רָאָה רַש"י לְקַמֵּן לֵב, הִ: "וְלֹא לְמַדְתִּי מִמַּעֲשֵׂיו הָרָעִים". וְרָאָה רַש"י לְקַמֵּן לֵב, יח: "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם - שְׁלֵם בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁלֹא שָׂכַח תִּלְמוּדוֹ בְּבֵית לָבָן". וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים - שִׁיִּחְוֹל שְׁמוֹ עָלַי מִתְחִלָּה וְעַד סוּף, שֶׁלֹא יִמְצָא פְסוּל בְּזִרְעִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר - לְעִיל פְּסוּק טו.

"אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ" - וּפִירוּשׁוֹ: לְצַרְפָּךְ וְעֵלֶיךָ, וְהַפְנָה לְמַה שֶׁהַבְּטִיחַ לְאַבְרָהָם עַל זִרְעוֹ, כְּדִלְעִיל בְּרַש"י שָׁם.

וְהַבְּטָחָה זֹאת הַבְּטִיחַ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר "לִהְיוֹת לָךְ לֵאלֹהִים וּלְזִרְעָךָ אַחֲרָיִךְ". - לְעִיל יז, תוֹרָה כב

קְרוֹי "נִעְזָב" - מִפְּנֵי שֶׁהוּא דִּבֶּר הַנִּצְרָף לְאָדָם תְּמִיד וְלֹא רַק לְפָרָקִים, וְלָבָן הַמְבַקֵּשׁ לַחֵם הוּא נִעְזָב לְגַמְרִי (ג"א). וּבְגֵד לְלָבוֹשׁ נִחוּץ לְאָדָם כְּמוֹ לַחֵם, רָאָה רַש"י דְּבָרִים י, יח. וְרָאָה בָּבָא מְצִיעָא נב, א. בָּבָא בְּתֵרָא ט, א.

שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נִעְזָב וְנִרְעוּ מִבְּקֶשׁ-לַחֵם". - תְּהִלִּים לו, כה. תוֹרָה כא

(כא) וְשִׁבְתִּי - כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי - לְעִיל פְּסוּק טו.

"וְהִשְׁבִּיתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה". בְּשָׁלוֹם - שְׁלֵם מִן הַחַטָּא - שֶׁאִם כְּפִשׁוּטוֹ, הָרִי זֶה נִכְלָל בְּמַה שֶׁאָמַר "וְשִׁמְרָנִי בְּדִרְךָ הַזֶּה" (בֹּאֵר בַּשֹּׁד). אָמְנָם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא הַבְּטִיחוֹ שִׁישְׁמֹר אוֹתוֹ מִהַחַטָּא, כִּינֵּן שֶׁאֵין זֶה בִּידֵי שְׁמַיִם, אֲלֹא זֶה בְּקִשָּׁה נֹסֶפֶת שֶׁל יַעֲקֹב

(כ) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי - "אִם יִשְׁמַר לִי הַבְּטָחוֹת הַלְלוּ שֶׁהַבְּטִיחֵנִי לִהְיוֹת "עִמָּדִי" - כִּי אִם לֹא כֵן לֹא מוּבָן, שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַבְּטִיחוֹ לִהְיוֹת עִמּוֹ, וְלָמָּה שׁוּב מִבְּקֵשׁ זֹאת? אֲלֹא הַפְנָה שִׁישְׁמֹר וַיִּקְם הַהַבְּטָחָה, וְכֵן שֶׁאֵר הַהַבְּטָחוֹת, וּכְמוֹ שֶׁמִּפְּרֵט בְּהַמְשָׁךְ. וְהִטְעַם שִׁיעָקֵב הָיָה מְסוּפֵק בְּדָבָר שֶׁמָּא לֹא יִשְׁמֹר לוֹ הַבְּטָחוֹתָיו, הוּא מְשוּם שֶׁחֲשַׁשׁ שֶׁמָּא יִגְרוֹם הַחַטָּא (ג"א).

כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי - לְעִיל פְּסוּק טו. "וְהָיָה אֲנִי עִמָּךְ". וְשִׁמְרָנִי - כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי - לְעִיל שָׁם.

"וְשִׁמְרָתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ". וְנִתַּן לִי לַחֵם לְאֹכֹל - כְּמוֹ שֶׁאָמַר - לְעִיל שָׁם.

"כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ", וְהַמְבַקֵּשׁ לַחֵם הוּא

כט"א **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת • כֶּף מִפְּרֵשׁ וַיִּזּוּ זֶה שֶׁל "וְהָאֶבֶן", אִם תַּעֲשֶׂה לִּי אֶת אֵלֶּה וְאֶף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת. וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה וְגו' • בְּתַרְגּוּמוֹ: 'אֵהִי פֶלַח עֲלֵה קָדָם ה'', וְכֵן עָשָׂה בְּשׁוּבוֹ מִפְּדֵן אֲרָם, בְּשֹׁאֲמֵר לוֹ: "קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל" (לִקְמֹן לֵה), מֵה נֶאֱמַר שָׁם? "וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה וְגו' וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ".**

♦ יום שני ב' כסלו ♦

כט (א) וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי-קָדָם: א ונטל יַעֲקֹב רַגְלָיו (נ"י ריגלוהי) וַאֲזַל לַאֲרֶע בְּנֵי מְדִינָחָא: **כט"א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו • מְשַׁנֵּת בִּשְׁוֹרָה טוֹכָה שֶׁהִבְטַח בְּשִׁמְרִיהָ, נָשָׂא לְבֹו אֶת רַגְלָיו וַנַּעֲשֶׂה קֵל לְלֶכֶת, כֶּף מִפְּרֵשׁ בִּבְרָאשִׁית רַבָּה'.**

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוייל

שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת, "אֶחָד בְּשֶׁכֶם וְאֶחָד בְּבֵית אֵל", וְהָרִי בְּבֵית אֵל עֲצֻמוֹ בְּנָה יַעֲקֹב שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת, אֶחָד (הָאֲמֹר לִקְמֹן לֵה, 1): "וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ", וּבְהִכָּרַח שֶׁהִקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת, כִּי אִם לֹא כֵן לֵאמֹר עֲנִין בְּנָאוֹ, וְאֶחָד (שֶׁם פִּסּוּק יד): "וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה .. וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ" (קָרָבֵן נֶסֶכִּים). וְאִלּוּ יֵשׁ לֹאמֹר הִבְיָאוֹר בְּכָל זֶה: יַעֲקֹב נָדַר כָּאֵן שְׁנֵי נְדָרִים: (א) **"וְהָאֶבֶן הַזֹּאת .. יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים",** וְהֵיכָל שֶׁיִּסְגֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ. (ב) **שֶׁהִמְקוֹם** בְּכָל־לֵלוֹת "יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים", וְלָכֵן אָמַר "יִהְיֶה" בְּלִשׁוֹן זָכָר, אֵף שֶׁאֶבֶן הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, כִּי "יִהְיֶה" מוֹסֵב עַל הַמְקוֹם. וְהַכּוֹנֵה שֶׁבְּמִקְוֶה הַזֶּה הוּא יִקְרִיב קָרְבָּנוֹת, וּכְדִיּוֹק לְשׁוֹן רִשְׁי: "שֶׁאֲמַרְתָּ יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים, שֶׁתִּקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת". וְכֵן עָשָׂה יַעֲקֹב, תַּחֲלִילָה בְּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת, וְאַחֲרַי כֶּף הַקִּים מִצֵּבָה אֶבֶן וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶכִּים, וְכֶף שִׁילָם נָדָרוֹ הֵן עַל הַמְקוֹם וְהֵן עַל הָאֶבֶן. אֲבָל רִשְׁי כָּאֵן לֹא נִחִית לְכָל זֶה, אֲלֹא רַק לַעֲנִין עֲבֹדַת ה' עַל הָאֶבֶן. וְרֹאה עוֹד רִשְׁי לִקְמֹן לֵה, יג. וְרֹאה רִשְׁי דְּבָרִים טו, כב: "וְלֹא תִקִּים לָךְ מִצֵּבָה - מִצֵּבָה אֶבֶן אַחַת, לְהִקְרִיב עָלֶיהָ אֲפִילוֹ לְשִׁמְיָם .. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהִיְתָה אֶהוּבָה לוֹ בִּימֵי הָאֲבוֹת, עֲכָשִׁיו שֶׁנֶּאֱמָר, מֵאַחֲרַי שֶׁעֲשֹׂאוֹהָ אֵלוֹ חֵק לְעֹבְדֵה וְרָה". תוֹרָה א

(א) **וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו - מְשַׁנֵּת בִּשְׁוֹרָה טוֹכָה, שֶׁהִבְטַח בְּשִׁמְרִיהָ - בְּדֶרֶךְ. וְאֵף שֶׁהִבְטַח בְּעוֹד כִּמְהָ דְּבָרִים, כִּמְבֹאֵל לְעֵיל, נִקֵּט רִשְׁי שִׁמְרִיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא הַעִיקָר, שִׁישׁ בְּכָל־לֵה גַם שֶׁאֵר הַהִבְטָחוֹת. נָשָׂא לְבֹו אֶת רַגְלָיו וַנַּעֲשֶׂה קֵל**

שָׁם: "לִפִּי שֶׁאֲחַרְתָּ בְּדֶרֶךְ נַעֲנִשְׁתָּ כו'". וְצָרִיךְ לֹאמֹר שֶׁבֵּית אֵל הָאֲמֹר שָׁם, אֵין הַכּוֹנֵה לְהַר הַמּוֹרִיָּה, אֲלֹא לְבֵית אֵל שֶׁבְּתַחֲלֵת בְּנִימִין, שֶׁהָרִי לְשָׁם הִגִּיעַ יַעֲקֹב בְּחֹזְרוֹתוֹ מִבֵּית לָכֵן. וְהָאֵל מִתְאִים עִם דְּבָרֵי רִשְׁי לְעֵיל, שֶׁיַּעֲקֹב חֹזֵר מִחֵרֶן עַד לְבֵית אֵל, וְשָׁם הִגִּיעַ אֵלָיו הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁנֶּעֱקַר מִמְּקוֹמוֹ, וְאִם כֵּן צָרִיךְ לֹאמֹר בְּשִׁחְזוֹר הַר הַמּוֹרִיָּה לְמִקְוֶה, הַמִּצֵּבָה נִשְׁאַרָה בְּבֵית אֵל. **מֵה נֶאֱמַר שָׁם - פִּסּוּק יד.**

"וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה - וּמִשְׁמַע מִכָּאֵן שֶׁאֵין זֶה מִצֵּבָה קִדְשָׁה, אֲלֹא הִיא הַמִּצֵּבָה שֶׁהִצִּיב תַּחֲלִילָה, אֲלֹא שֶׁקִּידֵשׁ אוֹתָהּ שְׁנֵית בְּשִׁבְלִי לְעֹבֹד עָלֶיהָ אֶת ה'.

וְגו' וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ" - שְׁנִסֹּף עָלֶיהָ יִין לֵה. וְהֵנָּה בְּהִמְשָׁךְ הַכְּתוּב נִזְכָּר שָׁם: "וַיֵּצֵב עָלֶיהָ שִׁמֹן", וְרִשְׁי לֹא מִזְכִּירוֹ כָּאֵן, וְאֵף לֹא רֹמֵזוֹ בִּ"וּגו", וּמִשְׁמַע שֶׁאֵין זֶה חֵלֶק מִעֲבֹדַת ה'. וְאִלּוּ מִשְׁוֹם שֶׁלֹא מִצִּינוּ נִסְיוֹן שִׁמֹן בְּמִקְדָּשׁ כְּחֵלֶק מִעֲבֹדַת ה', אֲלֹא שֶׁיַּעֲקֹב עָלֶיהָ שִׁמֹן עַל מְנַת לְמַשְׁחוֹ וּלְקִדְשׁוֹ לְעֹבֹדַת ה', וְכִמְוָ שֶׁכְּתִב רִשְׁי לִקְמֹן לֵה, יג: "לְהִיּוֹת מְשׁוּחָה לְמִזְבֵּחַ". אֵף צָרִיךְ עֵינִי, שֶׁלִּפִּי זֶה "וַיֵּצֵב עָלֶיהָ שִׁמֹן" קָדָם לִ"וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ", וְאִילוּ בְּפִסּוּק הוּא נִזְכָּר לְאַחֲרֵי "וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ". וְעוֹד צָרִיךְ עֵינִי, שֶׁלִּקְמֹן שָׁם כּוֹתֵב רִשְׁי: "שֶׁאֲמַרְתָּ יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים, שֶׁתִּקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת", וְאִילוּ בְּפִועֵל לֹא נִזְכָּר שָׁם שֶׁיַּעֲקֹב הִקְרִיב עַל הָאֶבֶן קָרְבָּנוֹת, אֲלֹא רַק נִסֹּף עָלֶיהָ יִין. אֲלֹא שֶׁזֶה אֲפִשֶׁר לֹאמֹר, שֶׁכּוֹנֵת הַכְּתוּב שֶׁהִקְרִיב עָלֶיהָ קָרְבֵּן נֶסֶכִּים. אֵף לִפִּי זֶה קִשָּׁה מִדְּבָרֵי רִשְׁי בְּמִדְּבָר כג, ד שֶׁיַּעֲקֹב בְּנָה רַק

(כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת - כֶּף [תַּפְרֵשׁ] -** כֵּן הוּא בְּהִרְבֵּה כְּתִבֵּי יִד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים.

וַיִּזּוּ זֶה שֶׁל "וְהָאֶבֶן" - שֶׁאֵין לְפָרְשׁוֹ כָּאֵין הַחִיבּוּר, שֶׁהָרִי אֵין זֶה הַמְשָׁךְ הַבְקָשָׁה, אֲלֹא הַתַּחֲלֵת הַנֶּדֶר.

אִם [נַעֲשֶׂה] - כֵּן הוּא בְּדְפוּס רִאשׁוֹן. **לִי אֶת אֵלֶּה - (ו) אֵף -** כֵּן הוּא בְּכִמְהָ דְפוּסִים: "אֵף" (וְלֹא "וְאֵף"), וְכֵן גּוֹרֵס הַרְא"ם. כְּלֹמֶר, שֶׁהָנֹא"ו (שֶׁל "וְהָאֶבֶן") שֶׁנֶּעֱנֶה הוֹסְפָה, הִיא בְּמִקְוֶה "אֵף" שֶׁפִּירוּשׁוֹ הוֹסְפָה, וְכִאִילוֹ אָמַר: אֵף הָאֶבֶן הַזֹּאת יִהְיֶה לִי בֵּית אֱלֹקִים (רִא"ם).

אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת - כְּלֹמֶר: אִם יַעֲשֶׂה ה' לִי אֶת כָּל מֵה שֶׁהִבְטִיתִי, גַּם אֲנִי אֶעֱשֶׂה שֶׁהָאֶבֶן הַזֹּאת יִהְיֶה לִי בֵּית אֱלֹקִים. וְהוּא נָדַר, כְּדִלְקִמֹן לֵה, יג: "אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי", וּבְרִשְׁי שָׁם: "וְצָרִיךְ אִתָּה לְשַׁלְמוֹ".

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה - רֹאה רִשְׁי לִקְמֹן לֵה, יג עַל הַפִּסּוּק: "אֲשֶׁר מִשְׁחַתָּ שָׁם מִצֵּבָה" - "לְהִיּוֹת מְשׁוּחָה לְמִזְבֵּחַ".

וְגו' - בְּתַרְגּוּמוֹ: "אֵהִי פֶלַח עֲלֵה קָדָם ה' - אֶהְיֶה עוֹבֵד עָלֶיהָ לְפָנֵי ה'. כִּי אִם לֹא כֵן, אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁ"אֶבֶן" תִּהְיֶה "בֵּית אֱלֹקִים". וְאִילוּ מִבְּאֵר בָּזָה גַם אֶת הַקּוּשִׁי שֶׁבְּפִסּוּק, מֵה שֶׁאָמַר "יִהְיֶה" בְּלִשׁוֹן זָכָר, אֵף שֶׁאָמַר "וְהָאֶבֶן הַזֹּאת" בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, אֲלֹא "יִהְיֶה" מוֹסֵב עַל יַעֲקֹב, שִׁיְהִי עוֹבֵד עָלֶיהָ אֶת ה'. **וְכֵן עָשָׂה בְּשׁוּבוֹ מִפְּדֵן אֲרָם -** רִצּוֹנוֹ לְהוֹכִיחַ מֵהָ, שֶׁכִּינֹן שֶׁכֶּף עָשָׂה. כְּנִרְאָה שׁוֹ הִיְתָה כּוֹנֵתוֹ מִתַּחֲלִילָה (שִׁפְחָה).

בְּשֹׁאֲמֵר לוֹ - לִקְמֹן לֵה, א. **"קוּם עֲלֵה בֵּית אֵל" -** וְרֹאה רִשְׁי

בַּחֲזָא וְהָא בִּירָא בְּחֻקָּא וְהָא תַּמָּן תִּלְמָא
עֲדִרְיָן דְּעֵין רַבְעִין עֲלֵה אֲרִי מִן בִּירָא הֵהִיא
מִשְׁקֹן עֲדִרְיָא וְאַבְנָא רַבְתָּא עַל פּוּמָא
דְּבִירָא:

(ב) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה
עֲדִרְיָאִין רַבְעִים עָלֶיהָ בִּי מִן־הַבָּאָר הַהוּא יִשְׁקוּ
הָעֲדָרִים וְהָאֵבֶן גְּדוֹלָה עַל־פִּי הַבָּאָר:

ה"י וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים • מִשְׁקִים הָרוּעִים, אֶת הָעֲדָרִים, וְהַמְקָרָא דְבַר בְּלָשׁוֹן קֶצְרָה.

ג וּמִתְפַּנְשִׁין לְתַמָּן כָּל עֲדִרְיָא וּמִגְנִדְרִין יֵת
אַבְנָא מַעַל פּוּמָא דְּבִירָא וּמִשְׁקֹן יֵת עֲנָא
וּמִתִּיבִין יֵת אַבְנָא עַל פּוּמָא דְּבִירָא
לְאַתְרָהּ:

(ג) וַנֵּאֲסָפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת־הָאֵבֶן מַעַל
בִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאֵן וְהִשִּׁיבּוּ אֶת־הָאֵבֶן
עַל־פִּי הַבָּאָר לְמַקְמָהּ:

ה"י וַנֵּאֲסָפוּ • רְגִילִים הָיוּ לְהֶאֱסֹף, לְפִי שֶׁהֵיכָה הָאֵבֶן גְּדוֹלָה.

וַיִּגְלְלוּ • וְגוֹלְלִין, וְתַרְגוּמוֹ וּמִגְנִדְרִין, כָּל לָשׁוֹן הָיָה מִשְׁתַּנֵּה לְדַבָּר בְּלָשׁוֹן עֲתִיד וּבְלָשׁוֹן עֶבֶר, לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר
הַהוּא תָּמִיד, כָּבֵד הָיָה וְעֲתִיד לְהִיטֹת. וְהִשִּׁיבּוּ • תַּרְגוּמוֹ: וּמִתִּיבִין.

ד וַיֹּאמֶר לְהוֹן יַעֲקֹב אֲחִי מִנִּין אֲתוֹן וְאַמְרוּ
מִחֲרֹן אֲנַחְנָא:

(ד) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחִי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֲרֹן
אֲנַחְנוּ:

ה וַיֹּאמֶר לְהוֹן הִידְעִיתוֹן יֵת לָבֵן בַּר נָחוֹר
וְאַמְרוּ יִדְעֵנוּ:

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעִיתֶם אֶת־לָבֵן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ
יִדְעֵנוּ:

ו וַיֹּאמֶר לְהוֹן הַשְׁלֵם לָהּ וְאַמְרוּ שְׁלֹם וְהָא
רַחֵל בְּרַתָּה אֲתִיא עִם עֲנָא:

(ו) וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם וְהִנֵּה רַחֵל
בָּתָּהּ בָּאָה עִם־הַצֹּאֵן:

ה"י בָּאָה עִם־הַצֹּאֵן • הַטַּעַם בְּאֶל"ף, וְתַרְגוּמוֹ 'אַתִּיא'. 'וְרַחֵל

בָּאָה', הַטַּעַם לְמַעַלָּה, בְּבִי"ת, וְתַרְגוּמוֹ: 'אַתִּית', הָרִאשׁוֹן לָשׁוֹן עוֹשָׂה, וְהַשְׁנִי לָשׁוֹן עֹשֶׂתָה.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

ח, רָאָה רַש"י שֶׁם.
כָּל לָשׁוֹן הָיָה מִשְׁתַּנֵּה לְדַבָּר בְּלָשׁוֹן
עֲתִיד – כְּמוֹ "יִשְׁקוּ".
וּבְלָשׁוֹן עֶבֶר – כְּמוֹ כָּאן "וַיִּגְלְלוּ".
לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר הַהוּא תָּמִיד כָּבֵד הָיָה
וְעֲתִיד לְהִיטֹת – רָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת
טו, א. וְרָאָה לְעֵיל כּד, מִזֶּה.
וְהִשִּׁיבּוּ – תַּרְגוּמוֹ: "וּמִתִּיבִין" –
וּמִשִּׁיבִים, בְּלָשׁוֹן הוּא. וְאַפְשָׁר שֶׁמִּבִּיא
אֶת תַּרְגוּמוֹ אוֹנֵקְלוֹס בְּעִיקָר כְּדִי לֹאמַר
לָנוּ שִׁפְיוֹשׁ "וְהִשִּׁיבּוּ" הוּא מְלָשׁוֹן
הַשְׁבָּה וְהַחֲזָרָה, וְלֹא מְלָשׁוֹן הוֹשָׁבָה
כְּמוֹ בְּסִפְר וַיִּקְרָא כו, כו. עֵין שֶׁם. תוֹרַה ד
(ו) בָּאָה עִם הַצֹּאֵן – הַטַּעַם בְּאֶל"ף
– וְקָרִיאָתוֹ מְלָרַע.
וְתַרְגוּמוֹ: אֲתִיא. "וְרַחֵל בָּאָה" – לְקַמֵּן
פְּסוּק ט.
הַטַּעַם לְמַעַלָּה בְּבִי"ת – וְקָרִיאָתוֹ
מְלָרַע.

הַהוּא תָּמִיד, פְּעָמִים שֶׁנִּכְתָּב בְּלָשׁוֹן
עֲתִיד, כְּדִלְקַמֵּן פְּסוּק ג.
הָרוּעִים – אֵין הַכּוֹנֶה לְרוּעִים שֶׁנֶּאֱסָפוּ
עֲתָה, שָׂאָז הָיָה צָרִיד לְפָרֵשׁ "יִשְׁקוּ"
כְּמִשְׁמַעוֹ בְּלָשׁוֹן עֲתִיד, אֲלֹא הַכּוֹנֶה
לְרוּעִים בְּכָלֵל, שֶׁכֵּן הָיָה דֶּרֶךְ הָרוּעִים
לְהִשְׁקוֹת מִהַבָּאָר הַהוּא, וְלָכֵן מְפָרֵשׁ
"יִשְׁקוּ" בְּלָשׁוֹן "מִשְׁקִים" (גרא).
אֶת הָעֲדָרִים, וְהַמְקָרָא דְבַר בְּלָשׁוֹן
קֶצְרָה – שֶׁלֹּא נֶאֱמַר מִי הַמִּשְׁקִים. תוֹרַה ג
(ג) וַנֵּאֲסָפוּ – רְגִילִים הָיוּ לְהֶאֱסֹף,
לְפִי שֶׁהֵיכָה "הָאֵבֶן גְּדוֹלָה" – וְשִׁיעוֹר
הַפְּסוּק כִּךְ הוּא: וְרַבְצוּ שֶׁם שֶׁלֹּשָׁה
עֲדָרִים, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעֲדָרִים מִתְאַסְּפִים
יָחִיד תָּמִיד, לְפִי שֶׁאֵבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּי
הַבָּאָר, וְצָרִיד אֲנָשִׁים רַבִּים שִׁיגְלְלוּהָ
(ע"פ ר"ם).
וַיִּגְלְלוּ – וְגוֹלְלִין. וְתַרְגוּמוֹ:
"וּמִגְנִדְרִין" – מִדֶּה־שִׁאֲיִן־כֵּן לְקַמֵּן פְּסוּק

לְלִבָּת – שֶׁאֵם לֹא כֵן, מִדֶּה "וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב
רַגְלָיו", וְהָרִי הִרְגְּלִים הֵן הַנוֹשָׂאוֹת אֶת
הָאֲדָם, וְלֹא הָאֲדָם אֶת הִרְגְּלִים (ראה
תַּנְחוּמֵי ס' ח).
כִּךְ מְפָרֵשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה – ע, ח.
אוֹלֵי מִרְמֹז בָּוָה לְהַמְשִׁךְ דְּבָרֵי הַמְדָּרֵשׁ
שֶׁם: "הָדָא אֲמָרָה בְּרִיטָא טַעֲנָא
רַגְלָא", וּבִ"מִתְּנוּת כְּהוֹנָה" שֶׁם: "וְהוּדוּ
שְׂאוּמָרִים הַבְּרִיּוֹת בְּמִשְׁלִיהֶם: הַכֶּרֶס
נוֹשָׂא אֶת הִרְגְּלִים, אִם כְּרִיסוֹ מֵלֵא
וּנְפִשׁוֹ רַחֲבָה עָלָיו – קֵל הוּא בְּרַגְלָיו".
או שֶׁכּוֹנֶתוֹ לְשִׁלּוֹל בָּוָה אֶת מִשְׁמַעוֹת
דְּבָרֵי הַתְּנַחוּמָא: "כָּל בְּנֵי אָדָם רַגְלֵיהֶם
סוֹבְלוֹת אוֹתָם, אֲבָל יַעֲקֹב הוּא נוֹשָׂא
אֶת רַגְלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו".
שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁכֵּן הָיָה אֲצִלּוֹ תָּמִיד, וְלֹא
בְּגִלְלֵי הַבְּשׂוּרָה טוֹבָה. תוֹרַה ב
(ב) יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים – מִשְׁקִים –
כְּלוּמָר, כִּךְ הָיוּ עוֹשִׂים תָּמִיד, וְדָבַר

(ו) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עַתָּה הָאֶסְף־הַמִּקְנֶה
הַשֶּׁקֶו הַצֵּאן וּלְכוּ רְעוּ:
וַיֹּאמֶר הָא עוֹד יוֹמָא סְגִי לֹא עֵדָן לְמִכְנָשׁ
בְּעִיר אַשְׁקוּ עָנָא וְאִזִּילוּ רְעוּ:

כ"ו – הן עוד היום גדול. לפי שראו אותם רוכצים, בסבור שרוצים לאסף המקנה הפיתה ולא ירעו עוד.
אמר להם: "הן עוד היום גדול", כלומר אם שכירי יום אתם, לא שלמדתם פעלת היום, ואם הבהמות שלכם,
אף-על-פי-כן "לא-עת האסף המקנה וגו'" (כ"ו).

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֵדְרִים
וְנִלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהַשְׁקִינוּ הַצֵּאן:
כ"ו – לא נוכל. להשקות, לפי שהאבן גדולה. ונללו. ויתרגם 'ויגנדרון', לפי שהוא לשון עתיד.

(ט) עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה עִם־הַצֵּאן אֲשֶׁר
לְאֵבִיהָ פִּי רָעָה הוּא:
ט עד שהוא ממלל עמהון ורחל אמת עם
ענא די לאביהא ארי רעיתא היא:

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בַּת־לָבָן אָחִיו
אָמּוֹ וְאֶת־צֵאֵן לָבָן אָחִיו אָמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל
אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשֶׁק אֶת־צֵאֵן לָבָן אָחִיו
אָמּוֹ:
ויהי כאשר ראה יעקב את-רחל בת-לבן אחיו
אמו ואת-צאן לבן אחיו אמו ויגש יעקב ויגל
את-האבן מעל פי הבאר וישק את-צאן לבן אחיו
אמו:

כ"ז – ויגש יעקב ויגל. באדם שמעביר את הפקק מעל פי
צלוחית, להודיע שפחו גדול (בראשית רבה).

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

ומזה משמע שדיוקו הוא מיותר
התיבות "מעל פי", לרמוז שהעבירה
בקלות "מעל פי הבאר", כמי שמעביר
פקק "מעל פי צלוחית" (יטוה הלל). וראו
גם רש"י יהושע ח, ט שמפרש "ויגל"
מלשון הסרה. אף ברש"י תהלים קיט,
כב מפרשו מלשון גלגול.
להודיע שפחו גדול – ואין לומר
שהעביר בדרך נס, כי מלשון הפתוח:
"ויגש יעקב ויגל" משמע שהוא ניגש
מלכתחילה על מנת לגלול, כלומר,
שידע שהוא יכול לגלול [ולא שסמך
על הנס] (משכיל לדוד). והפתוח מודיענו
"שפחו גדול", מפני שגבורה גשמית
מעלה היא גם אצל יעקב. ומה
שמודיענו דבר זה דוקא כאן, יש
לומר: מפני שזה נוגע לקיום מצות
פריה ורביה (כאמור "פרו ורבו ומלאו
את הארץ וכבשוה ורדו וגו'"), שלשם
כה הלה יעקב לבית לבן (הרבי). תורה
יא

מסיום תשובתם: "והשקינו הצאן". וגם
אין לפרש "לא נוכל" לגלול את האבן,
שהרי יעקב לא הופיר כלל בשאלתו
את האבן.
לפי ש"האבן גדולה" – ואי אפשר
לגללה מרוב כבדה, ולא מפני שקר
הסכימו ביניהם הרועים רא"ם, ואז היה
צריך לפרש "לא נוכל", אין אנו
רשאים, ובעת פירוש: אי אפשר (רבי
דוד).
ונללו – זה מתרגם: "ויגנדרון" לפי
שהוא לשון עתיד. – ויגללו, מה-
שאין-כן לעיל פסוק ג. תורה ט
(י) ויגש יעקב ויגל – באדם
שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית
– פירש בן מזה שכתב "ויגל" מלשון
גילוי, ולא "ויגלול" מלשון גלגול רא"ם
וגרא. או שלומד בן ממה שכתוב: "ויגש
.. ויגל", שתיקף שניגש גלל בלא
טירחא (שפ"ח). ובדפוס שני מעתיק
מהפסוק גם התיבות: "מעל פי הבאר",

ותרגמו: "אתה". הראשון לשון
עושה – לשון הנה, באה עכשיו.
והשני לשון עשה – לשון עבר, באה
בבר. וכמו שביאר רש"י לעיל טו,
י. תורה ז
(ז) הן עוד היום גדול – לפי שראה
אותם "רכצים" – כלשון הפתוח לעיל
פסוק ב.
בסבור שרוצים לאסף המקנה
הפיתה ולא ירעו עוד, אמר להם:
"הן עוד היום גדול", כלומר: אם
שכירי יום – בדפוס ראשון: "שכירים".
אתם – לא [ה]שלמדתם פעלת
"היום", ואם הבהמות שלכם –
אף-על-פי-כן "לא עת האסף
המקנה וגו'" – בדפוס ראשון: "לא עת
האסף המקנה הפיתה". תורה ח
(ח) לא נוכל – להשקות – מבאר בזה
שתשובתם לא היתה על "ולכו רעו",
אלא על "השקו הצאן", כמובן
מהמשך דבריהם (רא"ם). וכן מובח גם

(יא) וַיֵּשֶׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשָׂא אֶת־קַלּוֹ וַיִּבְרֶךְ:

יא וַיֵּשֶׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשָׂא אֶת־קַלּוֹ וַיִּבְרֶךְ:

כ"י וַיִּבְרֶךְ • לְפִי שְׂצָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שָׁאִינָה נִכְנָסֶת עִמּוֹ לְקַבּוּרָהּ. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שְׂבָא בְּיָדִים רִיקָנִיּוֹת. אָמַר: 'אַלְיָעֶזֶר, עֶבֶד אָבִי אָבָא, הָיוּ בְּיָדָיו נְזָמִים וְצִמְדִּים וּמִגְדָּנוֹת, וְאֲנִי אֵין בְּיָדִי כְּלוּם'. לְפִי שְׂרָדָף אֱלִיפֹז בֶּן עֲשׂוֹ בְּמִצְוֹת אָבִיו אַחֲרָיו לְהַרְגוֹ, וְהַשִּׁיגוֹ, וְלִפִּי שְׂגָדָל אֱלִיפֹז בְּחִיקוֹ שֶׁל יִצְחָק, מִשָּׁף יָדוֹ. אָמַר לוֹ: 'מָה אַעֲשֶׂה לְצוּרֵי שָׁל אָבָא? אָמַר לוֹ יַעֲקֹב: 'טַל מָה שֶׁבְּיָדִי, וְהָעֲנִי חָשׁוּב כְּמֹת'.

(יב) וַיִּגְדַּר יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רַבֶּקָּה הוּא וַתֵּרֶץ וַתִּגְדַּר לְאֲבִיהָ:

יב וַיִּגְדַּר יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רַבֶּקָּה הוּא וַתֵּרֶץ וַתִּגְדַּר לְאֲבִיהָ:

כ"י כִּי אַחִי אֲבִיהָ הוּא • קְרוֹב לְאֲבִיהָ, כְּמוֹ: (לְעִיל יג) "אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ". וּמִדְּרָשׁוֹ: 'אִם לְרַמְאוֹת הוּא בָּא, גַּם אֲנִי אַחִיו בְּרַמְאוֹת, וְאִם אֲדָם כָּשֶׁר הוּא, גַּם אֲנִי בֶן רַבֶּקָּה, אַחֲוֹת הַכְּשֶׁרָה'. וַתִּגְדַּר לְאֲבִיהָ • (כ"ד) לְפִי שְׂאֵמָה מֵתָה, וְלֹא הָיָה לָהּ לְהַגִּיד אֶלָּא לוֹ.

(יג) וַיְהִי כִשְׂמֹעַ לְבָן אֶת־שִׁמְעִי יַעֲקֹב בֶּן־אֲחִיתוֹ וַיִּרְץ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק־לּוֹ וַיִּנְשָׁק־לּוֹ וַיְבִיאוּהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּסֶפֶר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

יג וַיְהִי כִשְׂמֹעַ לְבָן אֶת־שִׁמְעִי יַעֲקֹב בֶּן־אֲחִיתוֹ וַיִּרְץ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק־לּוֹ וַיִּנְשָׁק־לּוֹ וַיְבִיאוּהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּסֶפֶר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

כ"י וַיִּרְץ לְקִרְאָתוֹ • (כ"ד) כְּסָבוֹר, מְמוֹן הוּא טָעוֹן, שֶׁהָרִי עֶבֶד הַפֶּתִית בָּא לְכָאן בַּעֲשֶׂרָה גְּמָלִים טָעוֹנִים.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

בְּרַמְאוֹת – וּמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא (שֵׁם וְשֵׁם), שִׁיעָקֵב אָמַר בֶּן לְרַחֵל כִּי שְׂהִיא תִתְרַצָּה לְהַנְשֵׂא לוֹ וְלֹא תִחַשּׁוּשׁ מִרַמְאוֹתוֹ שֶׁל לָבָן, וּמִשּׁוּם כִּי מִסֵּר לָהּ סִימָנִים, כְּמִבּוֹאֵר גַּם בְּרִש"י לְקַמֵּן פְּסוּק כה.

וְאִם אֲדָם כָּשֶׁר הוּא – גַּם אֲנִי בֶן רַבֶּקָּה "אַחֲוֹת הַכְּשֶׁרָה" – הַצֶּרֶף לְפִירוּשׁ הַמִּדְרָשׁ, כִּי בָּנָה מִבּוֹאֵר מָה שֶׁכָּפַל "אֲחִי אֲבִיהָ הוּא" וְכִי בֶן רַבֶּקָּה הוּא" (מִשְׁכִּיל לוד).

וַתִּגְדַּר לְאֲבִיהָ – לְפִי שְׂאֵמָה מֵתָה לֹא הָיָה לָהּ לְהַגִּיד אֶלָּא לוֹ – כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל אֵין הֵבֶת מִגְדָּת אֶלָּא לְאֵמָה, כְּדִלְעִיל כד, כח וּבְרִש"י שֵׁם. תוֹרָה יג.

(יג) וַיִּרְץ לְקִרְאָתוֹ – כְּסָבוֹר מְמוֹן הוּא טָעוֹן – כִּי אִם לֹא בֶן לְמָה רָץ? שֶׁהָרִי אֵין דִּרְכוֹ שֶׁל רִשָּׁע לְחַזֵּר אַחֲרֵי הָאוֹרְחִים (ג"א). וְהָרִי רָגִיל הוּא לְרוֹץ עֲבוֹר מְמוֹן, כְּדִלְעִיל כד, כט וּבְרִש"י שֵׁם.

שֶׁהָרִי עֶבֶד הַפֶּתִית – אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אֲבָרְהָם.

כָּא לְכָאן בַּעֲשֶׂרָה גְּמָלִים טָעוֹנִים – רָאָה לְעִיל כד, י, גג. וְאֵף שֶׁשֵּׁם לֹא נִזְכָּר שֶׁהַגְּמָלִים הָיוּ טָעוֹנִים, צָרִיךְ

לְהַרְגוֹ וְהַשִּׁיגוֹ, וְלִפִּי שְׂגָדָל אֱלִיפֹז בְּחִיקוֹ שֶׁל יִצְחָק – וְהַתְחַנֵּן בְּדֶרֶךְ טוֹבָה. וְרָאָה רִש"י אִיּוֹב ד, א שֶׁאֱלִיפֹז הַנִּזְכָּר בְּאִיּוֹב הוּא אֱלִיפֹז בֶּן עֲשׂוֹ, "וְעַל־יָדָיו שֶׁנִּתְגַּדַּל בְּחִיקוֹ שֶׁל יִצְחָק וְכֵן שֶׁתְּשֶׁרֶה עָלָיו שְׂכִינָה".

מִשָּׁף יָדוֹ – וְלֹא הָרָגוֹ. אָמַר לוֹ – אֱלִיפֹז לַיעֲקֹב.

מָה אַעֲשֶׂה לְצוּרֵי שָׁל אָבָא? אָמַר לוֹ יַעֲקֹב: טוֹל מָה שֶׁבְּיָדִי, וְהָעֲנִי חָשׁוּב כְּמֹת – רָאָה שְׂמֹת ד, יט וּבְרִש"י שֵׁם. וְהַטָּעַם שִׁיעָקֵב לֹא אָמַר לוֹ שְׂאֵין לְשִׁמּוֹעַ לְאָבָא בְּמִקּוֹם שֶׁמִּצְוָהוּ לְרִצּוֹחַ נֶפֶשׁ, יֵשׁ לוֹמַר, שִׁיעָקֵב הֵבִין מַעֲצָם שְׂאֵלְתוֹ שֶׁמַּעֲנָה זֶה לֹא יִתְקַבֵּל אֶצְלוֹ, כִּי בְּנִרְאָה קִיּוֹם מִצְוֹת אָבִיו הָיָה אֶצְלוֹ בְּמַעֲלָה גְדוֹלָה יוֹתֵר, וְלָכֵן הִשִּׁיב לוֹ בְּאוֹפֶן שִׁיתְקַבֵּל גַּם בְּדַעְתּוֹ. תוֹרָה יב.

(יב) כִּי אַחִי אֲבִיהָ הוּא – קְרוֹב לְאֲבִיהָ – בֶּן אַחֲוֹת אָבִיו. כְּמוֹ "אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ" – לְעִיל יג, ח. וּבְרִש"י שֵׁם (בְּפִירוּשׁ הָרַשׁוֹן): "קְרוֹבִים". וְרָאָה רִש"י שֵׁם כ, יב.

וּמִדְּרָשׁוֹ – בְּרַאשִׁית רַבָּה ע, יג. וְרָאָה גַּם מְגִילָה יג, ב. בְּבֹא בְּתָרָא קִבְּג, א.

אִם לְרַמְאוֹת הוּא בָּא – גַּם אֲנִי אַחִיו

(יא) וַיִּבְרֶךְ – לְפִי שְׂצָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שָׁאִינָה נִכְנָסֶת עִמּוֹ לְקַבּוּרָהּ – בְּמַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה. וְרָאָה רִש"י לְקַמֵּן ל, טו הַטָּעַם שֶׁלֹּא זָכְתָה לְהַקְבֵּר עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזָּלְלָה בְּמִשְׁכָּבוֹ. וְלְקַמֵּן מ, ז כְּתֵב רִש"י, שֶׁעַל פִּי הַדְּבוּר קָבַר אוֹתָהּ בְּבֵית לָחֵם, "שֶׁתִּהְיֶה לְעוֹרָה לְכִנְיָהּ כִּשְׂיִגְלָה אוֹתָם נְבוֹזָרָאֲדָן וְכו'". וְכְתֵב בְּ"סוּפֹת דּוֹד", הַטָּעַם שִׁיעָקֵב כָּכָה עַל עֲנִין הַקְּבוּרָה כָּכָה עֲקִישׁוֹ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁהֵבִין מִזֶּה שֶׁמִּשְׁהוּ לֹא טוֹב יִקְרָה בְּזוּיוֹגָם, שֶׁכְּתוּצָאָה מִכָּף לֹא תִקְבֵּר עִמּוֹ, וְלָכֵן כָּכָה.

דָּבָר אַחֵר: לְפִי שְׂבָא בְּיָדִים רִיקָנִיּוֹת, אָמַר: אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אָבִי אָבָא הָיוּ בְּיָדָיו נְזָמִים – כְּדִלְעִיל כד, כב. אָבֵל שֵׁם נִזְכָּר רַק "נָנוּם" (אַחֵר), וְרָאָה שֵׁם פְּסוּק נג שֶׁאַחֲרָיָה נָתַן לָהּ גַּם "כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב", וְאַפְשָׁר שֶׁהָיוּ שֵׁם גַּם נְזָמִים. אוֹ שֶׁנֶּקֶט בָּאן "נְזָמִים" לְשׁוֹן רַבִּים אֲגַב "צִמְדִּים".

וְצִמְדִּים – כְּדִלְעִיל שֵׁם. וּמִגְדָּנוֹת – עֲבוֹר מִשְׁפָּחָתָהּ, כְּדִלְעִיל כד, נג.

וְאֲנִי אֵין בְּיָדִי כְּלוּם. לְפִי שְׂרָדָף אֱלִיפֹז בֶּן עֲשׂוֹ בְּמִצְוֹת אָבִיו אַחֲרָיו

וַיַּחֲבֹק • כְּשֶׁלֹא רָאָה עִמּוֹ כְּלוּם, אָמַר: 'שְׁמָא זְהוּבִים הֵבִיא וְהָנִם בְּחִיקוֹ' (ב"ר). וַיִּנְשֹׁק לוֹ • אָמַר: 'שְׁמָא מְרַגְלִיּוֹת הֵבִיא וְהֵם בְּפִיו' (ב"ר). וַיִּסְפֹּר לְלִבָּן • שְׁלֹא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֲנָס אֲחִיו וְשִׁנְטְלוּ מִמּוֹנוֹ מִמֶּנּוּ.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אֶךְ עֲצָמֵי וּבָשָׂרִי אַתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ
וַיֹּאמֶר לָהּ לָבָן בְּרַם קָרִיבִי וּבָשָׂרִי אֶת
וַיִּתֵּיב עִמָּה יָרַח יוֹמִין:
חֲדָשׁ יָמִים:

כ"ט אֶךְ עֲצָמֵי וּבָשָׂרִי • מַעֲתָה אֵין לִי לְאַסְפֹּף הַבִּיטָה, הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ כְּלוּם, אֶלָּא מִפְּנֵי קוֹרְכָה אֲטַפֵּל
בְּךָ חֲדָשׁ יָמִים וְכֵן עָשָׂה, וְאַף זֶה לֹא לְחֻנָּם, שְׁהִיה רֹעָה צֹאנִי.

(טו) וַיֹּאמֶר לָבָן לַיעֲקֹב הֲכִי־אֲחִי אַתָּה וַעֲבַדְתָּנִי חָנָם
הַגִּידָה לִּי מַה־מְשַׁבְּרֶתְךָ:

כ"ט הֲכִי־אֲחִי אַתָּה • לְשׁוֹן תַּמָּה: 'וְכִי בִשְׂבִיל שְׂאֲחִי אַתָּה, תַּעֲבֹדֵנִי חָנָם?'. וַעֲבַדְתָּנִי • כְּמוֹ 'וְתַעֲבֹדֵנִי',
וְכֵן כָּל תַּבָּה שְׁהִיא לְשׁוֹן עֶבֶר, הוֹסִיף וַיִּי' בְּרֹאשָׁה, וְהִיא הוֹפֶכֶת הַתַּבָּה לְהִבָּא.

(טז) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר וְשֵׁם הַקְּטָנָה
רַחֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 681)

שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל (כט, טז) מבאר בחסידות, שלאה היא כנגד ספירת הבינה (ה' גדולה, האות ה"א הראשונה של שם הוי') ורחל היא כנגד ספירת המלכות (ה' קטנה, האות ה"א השנייה של השם). וזהו שצמר יעקב ללבן (להלן לא, מא) "עבדתך". בשתי בנותיך: פעלתי בעבודתי את הברור של בינה ומלכות. ויש להוסיף, שזהו שהשיב לבן "הבנות בנותי": מה שנתוסף לך עלי ידי ברור זה - ממני הוא, מעבודה שנעשתה בביתי.

(יז) וַעֲנִי לֵאמֹר רַבּוֹת וְרַחֵל הִיְתָה יַפְתָּתָר וַיִּפֹּת
מִרְאָה:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לומר בפשטות שהיו טעונים, כי אם לא פן למה הוצרך לעשרה גמלים. ויש להעיר דלעיל פסוק יא גבי יעקב כתב שחשב רק על "נזמים וצמידים ומגדנות", ואילו פאן גבי לבן שתאנתו לממון מרובה כתב שחשב על "עשרה גמלים טעונים".
וַיַּחֲבֹק [לָבָן] - כן הוא בדפוס ראשון.
כְּשֶׁלֹא רָאָה עִמּוֹ כְּלוּם, אָמַר: שְׁמָא זְהוּבִים הֵבִיא וְהָנִם בְּחִיקוֹ - נראה שהלימוד הוא מזה שהכתוב מספר שרק לבן חבק את יעקב, ולא יעקב את לבן, אף שבפשטות גם יעקב חבק את לבן (שחרי היו קרובי משפחה). אלא הוזכר הוא שלבן חבקו באופן מיוחד בשביל לחפש עליו ממון. ובמשביל לדוד" כתב שהלימוד הוא מיותר תיבת "לו", שניתן היה לכתוב

"וַיַּחֲבֹקוּ", ומזה שנכתב "לו" יש במשמע להנאתו ולצרכו (של לבן).
וַיִּנְשֹׁק לוֹ - אָמַר: שְׁמָא מְרַגְלִיּוֹת הֵבִיא וְהֵם בְּפִיו - שכן דרך הולכי דרכים לפעמים כשמיגיעים לארץ אחרת מחביאים מרגליות בפיהם, כדי להבריח המכס (משביל לזה). ובדפוס ראשון והרא"ם לא גורסים דבור זה.
וַיִּסְפֹּר לְלִבָּן - שְׁלֹא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֲנָס אֲחִיו, וְשִׁנְטְלוּ מִמּוֹנוֹ מִמֶּנּוּ - וזהו "את כל הדברים האלה" (רא"ם). תורה יג
(יד) אֶךְ עֲצָמֵי וּבָשָׂרִי - מַעֲתָה אֵין לִי לְאַסְפֹּף הַבִּיטָה הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ כְּלוּם, אֶלָּא מִפְּנֵי קָרְכָה - וזהו "אך עצמי ובשרי אתה", אך ורק מפני שאתה קרוב שלי אטפל בך (רא"ם).
אֲטַפֵּל בְּךָ "חֲדָשׁ יָמִים", וְכֵן עָשָׂה -

כמו שכתוב "וישב עמו חדש ימים", ומזה שכן עשה אנו למדים שפך הבטיח לו, אלא שקצר הכתוב (רא"ם).
וְאַף זֶה לֹא לְחֻנָּם, שְׁהִיה רֹעָה צֹאנִי - כמפורש בפסוק שלאחריו: "הכי אחי אתה ועבדתני חנם". תורה טו
(טו) הֲכִי אֲחִי אַתָּה - לְשׁוֹן תַּמָּה - תיבת "הכי" עצמה היא לשון תמיהה, ולא רק ה"א שבראש התיבה. וראה גם רש"י לעיל כז, לו.
וְכִי בִשְׂבִיל - הוֹסִיף תיבת "בשביל", מפני שתיבת "הכי" (שהיא לשון תמיהה) אינה מוסבת על "אחי" אלא על "ועבדתני חנם" (רא"ם).
שְׂאֲחִי אַתָּה" תַּעֲבֹדֵנִי "חָנָם?"
וַעֲבַדְתָּנִי - כְּמוֹ 'וְתַעֲבֹדֵנִי. וְכֵן כָּל תַּבָּה שְׁהִיא לְשׁוֹן עֶבֶר הוֹסִיף וַיִּי' בְּרֹאשָׁה וְהִיא הוֹפֶכֶת הַתַּבָּה

כס"א • רבות • (ב"ב קכג) שְׁהִיְתָה סְבוּרָה לַעֲלוֹת בְּגוּרָלוֹ שֶׁל עֶשׂוֹ וּבִכְתָּהּ, שְׁהִיּוּ הַכַּל אוֹמְרִים: 'שְׁנֵי בָנִים לְרִבְקָה וּשְׁתֵּי בָנוֹת לְלֶבֶן, הַגְּדוֹלָה לְגְדוֹל וְהַקְּטָנָה לְקַטָּן'. תֹּאֵר • הוּא צוּרַת הַפְּרָצוּף, לְשׁוֹן: (ישעיה מד) "וְתִאָּרְהוּ בַּשָּׂרָד", קוֹנֵפֶא"ס בַּלַּע"ז. מִרְאָה • הוּא זִיו קָלְסֶטֶר.

♦ יום שלישי ג' כסלו ♦

(יה) וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדָךְ שִׁבְעָה שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוּךָ הַקְּטָנָה: יח וירחם יַעֲקֹב יְת רַחֵל וַאֲמַר אֶפְלַחְנָה שְׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוּךָ וְעָרְתָּא:

כס"א • אֶעֱבְדָךְ שִׁבְעָה שָׁנִים • (ב"ה) הֵם יָמִים אֲחָדִים, שְׁאֻמְרָה לֹא אִמּוֹ: "וַיִּשְׁכַּבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים", וְתִדַּע שֶׁכֵּן הוּא, שְׁהִיּוּ כְּתִיב: "וַיְהִי בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים". בְּרַחֵל בְּתוּךָ הַקְּטָנָה • כָּל הַסִּימָנִים הִלְלוּ לָמָּה? לְפִי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא רַמְאִי, אָמַר לוֹ: "אֶעֱבְדָךְ בְּרַחֵל", וְשֻׁמָּא תֹאמַר: 'רַחֵל אַחֶרֶת, מִן הַשּׁוּק? תִּלְמוּד לומר: "בְּתוּךָ", וְשֻׁמָּא תֹאמַר: 'אֶחָלִיף לָלֶאֶה שְׁמָה וְאֶקְרָא שְׁמָה רַחֵל'? תִּלְמוּד לומר: "הַקְּטָנָה", וְאֶחָ־עַל־פִּי־כֵן לֹא הוֹעִיל, שְׁהִיּוּ רַמְאִי.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

וְשֻׁמָּא תֹאמַר: רַחֵל אַחֶרֶת מִן הַשּׁוּק? תִּלְמוּד לומר: "בְּתוּךָ", וְשֻׁמָּא תֹאמַר: אֶחָלִיף לָלֶאֶה שְׁמָה וְאֶקְרָא שְׁמָה רַחֵל? תִּלְמוּד לומר: "הַקְּטָנָה". וְאֶחָ־עַל־פִּי־כֵן לֹא הוֹעִיל, שְׁהִיּוּ רַמְאִי. – שְׁפִירוּשׁוֹ "כְּיָמִים אֲחָדִים" שְׁאֻמְרָה לֹא אִמּוֹ (רא"ס). וְאִם תֹּאמַר: אִיךָ נִפְרַשׁ "יָמִים אֲחָדִים" שֶׁהֵם שִׁבְעָה שָׁנִים? וַיֵּשׁ לומר, דְּ"יָמִים" פִּירוּשׁוֹ שָׁנָה (כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי כד, נח), וַיִּדְוַע שָׁכַל שִׁבְעָה שָׁנִים נִמְנִין בְּפִנֵּי עֲצָמָן, וְזֶהוּ "יָמִים אֲחָדִים" – מִנִּין הַשָּׁנִים הַנִּמְנִינֹת יחד, כְּלומר, שִׁבְעָה שָׁנִים. וּמָה שֶׁכְּתוּב אַחֲרָיֶךָ "בְּאֶהְבְּתוֹ אוֹתָהּ", חֲזוֹר לְתַחִילַת הַמִּקְרָא: "וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעָה שָׁנִים .. בְּאֶהְבְּתוֹ אוֹתָהּ", שְׁנִיתְרָצָה לְעַבֹּד בְּשִׁבְלָה שִׁבְעָה שָׁנִים בְּגִלָּל אֶהְבְּתוֹ אוֹתָהּ (משכיל לדח). אָבֵל רָאָה רַשִׁי לְעִיל כּו, מִד שְׁ"יָמִים אֲחָדִים", הִינּוּ "מוֹעֲטִים". וְאוֹלִי יֵשׁ לומר שֶׁכָּל מְקוֹם מִפְּרַשׁ רַשִׁי אֶת כְּוִנַּת הַכְּתוּב, לְעִיל שֵׁם מִפְּרַשׁ רַשִׁי אֶת דְּבָרֵי רַחֵל, וְהִיא הַתְּכַנְּנָה לְ"יָמִים מוֹעֲטִים", כְּלומר, זְמַן מוֹעֵט, וְלֹא דוֹקָא שִׁבְעָה שָׁנִים, וְאִילּוּ כָּאֵן מִפְּרַשׁ רַשִׁי אֶת הַכְּתוּב שֶׁל יַעֲקֹב בְּדְבָרֵי אִמּוֹ, שֶׁהִבִּין שְׁכַנְּתָהּ עַד שִׁבְעָה שָׁנִים, וְזֶהוּ מָה שְׁמַדְגִּישׁ כָּאֵן הַכְּתוּב: "וַיְהִי בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים". וְרָאָה רַשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק כּא. תוֹרָה יט

לְהִיּוֹת: "לְשׁוֹן וּבְמַחְזוּגָה וְתִאָּרְהוּ", וּכְפִירוּשׁ רַשִׁי שֵׁם: "אִם כָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ צִיּוּרִים עֲגוּלִים מִסְבָּב אוֹתוֹ בְּמַחְזוּגָה". וְלִפִּי זֶה רַשִׁי הִבִּיאוֹ כָּאֵן לְעִנְיֵן צוּרַת הַעֲיָגוּל שֶׁל הַפְּרָצוּף. וּבְכָל הַנִּזְכָּר לְעִיל יֵשׁ גּוֹרָסִים קוֹמַפּ"ש (compas), וְאִם כֵּן גַּם כָּאֵן יֵשׁ לְגְרוֹס כֵּן. מִרְאָה – הוּא זִיו קָלְסֶטֶר – בְּלוֹבֵן וּבְהִירוֹת (מִצְרַע יִשְׁעִיה נב, יד. וְרָאָה גַם רַאבִּיעַ וְרַשְׁבִּים כּאן). "קָלְסֶטֶר" פִּירוּשׁוֹ: דְּמוּת, וְזִיו קָלְסֶטֶר" הַכְּוִנָּה לְמִרְאָה הַכְּלָלִי שֶׁל דְּמוּת הַפְּנִיָּם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שְׁ"וִי"ו הַכְּוִנָּה לְיוֹפִי פְּנִימִי שְׁמַאִיר אֶת פְּנֵי הָאָדָם, כְּמוֹ "חֻכְמַת אָדָם תֹּאִיר פְּנִיּוֹ". וְרָאָה רַשִׁי נִדָּה לֹא, א שְׁמִפְרַשׁ "קָלְסֶטֶר" – "זִיו". תוֹרָה יח

(יח) אֶעֱבְדָךְ שִׁבְעָה שָׁנִים – הֵם "יָמִים אֲחָדִים" שְׁאֻמְרָה לֹא אִמּוֹ – שְׁאִם לֹא כֵן, וְדָאִי לֹא עָבַר עַל דְּבָרֵי אִמּוֹ (שפ"ח). "וַיִּשְׁכַּבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים". – לְעִיל כּו, מִד. כְּלומר, יַעֲקֹב הִבִּין מִדְּבָרֵי אִמּוֹ שֶׁיֵּשׁב שֵׁם עַד שִׁבְעָה שָׁנִים, וְלִפִּי זֶה "יָמִים" הַכְּוִנָּה שָׁנִים, וְ"אֲחָדִים" הַכְּוִנָּה עַד שִׁבְעָה. וְתִדַּע שֶׁכֵּן הוּא, שְׁהִיּוּ כְּתִיב – לְקַמֵּן פְּסוּק כ. "וַיְהִי בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים" בְּרַחֵל בְּתוּךָ הַקְּטָנָה – כָּל הַסִּימָנִים הִלְלוּ לָמָּה? לְפִי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא רַמְאִי, אָמַר לוֹ: "אֶעֱבְדָךְ בְּרַחֵל",

לְהִבָּא – רָאָה גַּם רַשִׁי לְעִיל ו, ט כְּסוּפּוֹ. תוֹרָה יז (יז) [וְעֵינִי לָאָה] – כֵּן הוּא בְּדִפּוּס רַאשׁוֹן.

רבות – שְׁהִיְתָה סְבוּרָה לַעֲלוֹת בְּגוּרָלוֹ שֶׁל עֶשׂוֹ, וּבִכְתָּהּ – וּמִרּוּב כְּכִי נַעֲשׂוּ עֵינֶיהָ רַבּוֹת. וְלָכֵן נֶאֱמַר "וְעֵינֵי לָאָה רַבּוֹת" (וְלֹא "הָיָה רַבּוֹת"), שֶׁרַק עֲכָשְׁיוֹ נַעֲשׂוּ רַבּוֹת. וּבְ"נֶפֶשׁ הַגֶּר" כְּתוּב שֶׁכְּוִנַּת רַשִׁי לומר, שֶׁהַכְּתוּב לֹא הִזְכִּיר אֶת עֵינֶיהָ הַרַבּוֹת שֶׁל לָאָה לְגִנּוּת אֱלָא לְשִׁבְחָהּ.

שְׁהִיּוּ הַכַּל אוֹמְרִים: שְׁנֵי בָנִים לְרִבְקָה וּשְׁתֵּי בָנוֹת לְלֶבֶן, הַגְּדוֹלָה לְגְדוֹל וְהַקְּטָנָה לְקַטָּן. תֹּאֵר – הוּא צוּרַת הַפְּרָצוּף – הַצוּרָה הַחֲצִיזוּנִית שֶׁל הַפְּרָצוּף.

לְשׁוֹן – יִשְׁעִיָּה מִד, יג.

"וְתִאָּרְהוּ" – יִיפְדּוּ (רש"י סס).

בְּשָׂרָד – יִשְׁעִיָּה מִד, יג. וּפִירוּשׁוֹ: יִיפְדּוּ בְּמִשׁוֹר (רא"ה רש"י סס).

קוֹנֵפֶא"ס בַּלַּעַז. – compas. מִשְׁמַע שְׁתַּרְגוּמוֹ מִלְשׁוֹן תּוֹאֵר, וְכֵן תַּרְגָּם בְּסִפֵּר לְעֵזֵי רַשִׁי: דְּמוּת, גּוֹרָה. אִךְ בְּרַשִׁי שֵׁם מְבִיא לַעֲזוֹ זֶה עַל הַתִּיבּוֹת "וּבְמַחְזוּגָה וְתִאָּרְהוּ" שֶׁנִּזְכָּרוּ בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק, וְאִם כֵּן הוּא תַּרְגוּם שֶׁל "מַחְזוּגָה". וְכֵן הוּא בְּרַשִׁי יִשְׁעִיָּה מ, כב. מְשָׁלִי ח, כו. אִיּוֹב כב, יד. שֵׁם כּו, י. וְאוֹלִי הִגִּירְסָא הַנְּכֻנָּה בְּפִנֵּי צְרִיכָה

(יט) וַיֹּאמֶר לָכֵן טוֹב תַּתִּי אֶתְּךָ לְךָ מִתַּתִּי אֶתְּךָ
יט וַיֹּאמֶר לָכֵן טוֹב דָּאָתָן תַּתִּי לָךְ מִדָּאָתָן תַּתִּי
לְךָ אַחֲרָן תֵּיב עָמִי:
לְאִישׁ אַחֲרָן שְׂבָה עִמָּדִי:

(כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו בַּיָּמִים
כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו בַּיָּמִים
אֲחֵרִים בְּאַהֲבָתוֹ אֶתְּךָ:
אֲחֵרִים בְּאַהֲבָתוֹ אֶתְּךָ:

(כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֵן הֲבֵה אֶת־אִשְׁתִּי בִּי מִלָּאָה
כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לָבֵן הֵב ית אֶתְּךָ אֶתְּךָ אֶתְּךָ
אִשְׁלָמִית יוֹמִי פִלְחָנִי וְאֶעֱוֹל לְוָתְךָ:
יָמִי וְאַבְרָהָה אֵלֶיךָ:

יט"ו מִלָּאָה יָמִי • שְׁאֲמָרָה לִי אִמִּי, וְעוֹד: "מִלָּאָה יָמִי", שְׁהָרִי אֲנִי בֶן פ"ד שָׁנָה וְאִמִּיתִי אֶעֱמִיד י"ב שָׁבָטִים?
וְזֶהוּ שְׁנֵאָמַר: "וְאַבְרָהָה אֵלֶיךָ", וְהֵלֵא קֵל שְׁבָבָלִים אֵינִי אוֹמֵר בֶּן? אֶלָּא לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר בָּךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 111)

להוליד תולדות אָמַר בֶּן (רש"י כט, כא) לְכַאֲרָה, סוֹף סוֹף אֲמִירָה זוֹ הִיא הַכֶּף הַצְּנִיעוּת. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁמִכִּין שְׁהָאֲבוֹת הָיוּ
"קְדוּשִׁים וּמְבָדִלִים מִעֵינֵי עוֹלָם הָזֶה. . . **כָּל יָמֵיהֶם**" (תניא פכ"א), לֹא רָאָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ בִּ"וְאַבְרָהָה אֵלֶיךָ" שׁוֹם דָּבָר אַחֵר
מִלְּבַד הוֹלִיד תּוֹלְדוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ "וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ" שֶׁלִּפְנֵי חֹטָא עַץ הַדַּעַת (ראה מורה נבוכים ח"ב פ"א).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויצא, יו"ד כסלו ה'תשס"ט)

וְאִיתָא בְּזֵהָר, בְּגִין דְּחִמָּא (יַעֲקֹב) בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא דּוּחָקָא דְּגֻלְתָּא בְּתַרְאָה בְּסוֹף יוֹמֵינָא כו' אָמַר וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם אֶל בֵּית
אָבִי. וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁתָּנוּב שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלְמִית שׁוּבִי שׁוּבִי גו' כְּמַחֲוֹלַת הַמַּחְנִים, שְׁנֵאָמַר כָּאן ד' פְּעָמִים שׁוּבִי, וְאָמַר
רְבוּתֵינוּ ז"ל שֶׁקָּאֵי עַל הַשִּׁיבָה מִד' הַגְּלִיּוֹת (וְכַמְבֹּאֶר בְּאַרְבָּעָה בְּקוֹנְטַרְס דְּרוּשֵׁי חֲתוּנָה), וְעַל זֶה נֶאֱמַר שׁוּבִי הַשּׁוּלְמִית,
הֵינִי, שֶׁהַשִּׁיבָה הִיא בְּשִׁלּוֹם, עַל־דֶּרֶךְ מָה שֶׁתָּנוּב וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם. וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הֵנָּה בְּפִסּוּק זֶה חֲשִׁיב כְּמָה מְדַרְיָגוֹת,
וּבִסְדֵּר דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה. תַּחֲלִילָה נֶאֱמַר וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבָגַד לְלָבוֹשׁ, שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,
שֶׁהִי לֶחֶם קָאֵי עַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵית מִזוֹן פְּנִימִי, כְּמוֹ שֶׁתָּנוּב וְתוֹרָתָךְ בְּתוֹךְ מַעֲי. וּבָגַד לְלָבוֹשׁ הוּא עֲנִין הַמִּצְוֹת
שֶׁהֵם לְבוּשִׁים וּמִקְפִּים. וְאַחֲרֵי־כֵן נֶאֱמַר וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁהוּא עֲבוּדַת ה' בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה' שֶׁלְמַעְלָה מִעֲבוּדַת
הַצִּדִּיקִים, כְּמֵאֲמַר רְבוּתֵינוּ ז"ל בְּמָקוֹם שֶׁבְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צִדִּיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לַעֲמוֹד. וְלִאֲחֵרִי שֶׁמְבָאָר סֵדֶר
הַעֲבוּדָה, מְבָאָר גַּם פְּרָטִי הַמְּשַׁכּוֹת מִלְמַעְלָה שֶׁנֶּעֱשִׂים עַל־יְדֵי הַעֲבוּדָה. וְהַסֵּדֶר הוּא, שֶׁתַּחֲלִילָה נֶאֱמַר וְהָיָה הוֹי' לִי לְאֱלֹקִים,
דְּהֵנָּה עֲכָשׁוּי הַמָּגֵן דָּשֶׁם אֱלֹקִים מַעֲלִים עַל שֵׁם הוֹי', שֶׁהִי אֵילוּ הָיָה שֵׁם הוֹי' בְּגִלּוּי, אֲזִי הָיִתָּה מִתְבַּטֶּלֶת כָּל הַמִּצְוִיאוֹת,
וְלָכֵן שֵׁם אֱלֹקִים מַעֲלִים עַל שֵׁם הוֹי', אֲבָל לְעֵתִיד־לְבָא יִהְיֶה שֵׁם הוֹי' בְּגִלּוּי, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהַקָּב"ה מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתָּקָה, הֵינִי
שֶׁיֵּאִיר שֶׁמֶשׁ הוֹי' כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֵצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְכוּסָה בְּנִרְתָּק דָּשֶׁם אֱלֹקִים. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ וְהָיָה הוֹי' לִי לְאֱלֹקִים, שֶׁשֵּׁם הוֹי'
יִהְיֶה בְּגִלּוּי. וְאַחֲרֵי־כֵן מִמְּשִׁיר "וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שִׁמְתִּי מִצְבָּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים" שֶׁזֶּהוּ הַמְּשַׁכָּה הַב'. וְהֵינִי, שֶׁלֹּאֲחֵרִי
שֶׁכֶּבֶר נְמוֹשׁ הַמִּקְפִּי (דְּשִׁמְשׁ הוֹי') בְּפִנִּימִיּוֹת, אֲזִי יוֹמְשִׁכּוּ מִקְפִּים נְעִלִים יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין בֵּית אֱלֹקִים, דְּאֱלֹקִים זֶה הוּא
לְמַעְלָה מִהוֹי'. וְלִהְיוֹשְׁכָה זוֹ מוֹגִיעִים עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה דְּוָקָא.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשויילי

(כא) מִלָּאָה יָמִי – שְׁאֲמָרָה לִי אִמִּי –
יָמִים אֲחֵרִים, שֶׁהֵם שִׁבְעַת שָׁנִים
כְּדִלְעִיל בְּרַש"י פְּסוּק יח. וְלֹא פִירַשׁ
שֶׁהַכּוֹנֵה לִימֵי עֲבוּדָתוֹ, כִּי אִזּוֹ הָיָה לוֹ
לוֹמַר: "מִלָּאָה יָמִי" עֲבוּדָתִי. וְכִיּוֹן
שֶׁחֲשַׁשׁ יַעֲקֹב שֶׁלָּבֵן יֹאמַר לוֹ שְׁאִין
נְהוּג לְתַת הַצְּעִירָה לְפָנֵי הַבְּכִירָה,
וּמִשּׁוּם כֶּף יִטִּיל עָלָיו עֲבוּדָה נּוֹסֶפֶת,
אָמַר לוֹ: "מִלָּאָה יָמִי שְׁאֲמָרָה לִי אִמִּי",
וְאֵינוֹ יְכוּל לְהַתְּעַבֵּב עוֹד (גרא).
וְעוֹד, "מִלָּאָה יָמִי" – כִּי לְפִירוּשׁ
הַרְאִשׁוֹן קָשָׁה, שֶׁהִיא צָרִיךְ לוֹמַר:

"מִלָּאָה יָמִים", שְׁהָרִי אֲנִי בֶן פ"ד שָׁנָה – כִּי בֶן ס"ג
יָצָא מִבֵּית אָבִיו, וְי"ד שָׁנָה נִטְמָן בְּבֵית
עֲבֵר, וְשִׁבְעַת שָׁנִים עֲבַד אֶצֶל לָבֵן, הָרִי
פ"ד שָׁנִים.
וְאִמִּיתִי אֶעֱמִיד י"ב שָׁבָטִים – בְּנִרְתָּקָה
צָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעֲתִיד לְהַעֲמִיד י"ב
שָׁבָטִים. וְרָאָה גַם רַש"י לְעִיל פְּסוּקֵי יא.

וְזֶהוּ שְׁנֵאָמַר: "וְאַבְרָהָה אֵלֶיךָ", וְהֵלֵא
קֵל שְׁבָבָלִים אֵינִי אוֹמֵר בֶּן? אֶלָּא
לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר בֶּן – כְּלוֹמַר,
נִשְׁלַמּוּ יָמֵי שְׁנוֹתֵי, וְהִגִּיעַ הַזְּמַן לְהוֹלִיד
תּוֹלְדוֹת. וְאֵין לוֹמַר שֶׁגַּם אִם כּוֹנְנוֹ
לְעֵנִין הוֹלִיד תּוֹלְדוֹת, בְּכָל זֹאת יֵשׁ
כָּאן אֲמִירָה שֶׁהִיא הִיפּוֹף הַצְּנִיעוּת, כִּי
מִכִּין שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה פְּרוּשׁ מִעֵינֵי
הָעוֹלָם, לֹא רָאָה בִּ"וְאַבְרָהָה אֵלֶיךָ"
שׁוֹם דָּבָר אַחֵר מִלְּבַד הוֹלִיד תּוֹלְדוֹת,
וְעַל דֶּרֶךְ "וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ" שֶׁלִּפְנֵי חֹטָא
עַץ הַדַּעַת (דרכי). תורה כב

(כב) וַיֹּאמֶר לָבֵן אֶת־כָּל־אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ: כב וּבְנֵשׁ לָבֵן יָת כָּל אֲנָשֵׁי אֶתְרָא וַעֲבַד מִשְׁתֵּיא:

~ נקודות משיחות קודש ~ שבת פרשת ויצא, י"ד כסלו ה'תש"ס

וזהו ענין ושבתי בשלום אל בית אבי, דאביו של יעקב הוא יצחק, שנקרא כן על שם "צחוק עשה לי אלקים", שהוא ענין הצחוק והתענוג דלמעלה שנעשה מצד בירור ההעלמות דשם אלקים. ומסיים בכתוב, והיה הו' לי לאלקים גו' יהיה בית אלקים, והיינו, שעל ידי העבודה ד"ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" שהוא ענין עבודת הצדיקים בהעלאת והמשכה [שזהו מה שכתוב ויקח את האבן גו' וישם אותה מצבה, שהוא ענין ההעלאת, ואחר כך ויצוק שמן על ראשה, שהוא ענין ההמשכה], אזי נעשה הגילוי דוהיה הו' לי לאלקים, שהוא ענין הגילוי דשם הו' כנ"ל. אמנם על ידי העבודה ד"ושבתי בשלום אל בית אבי" שהוא ענין עבודת התשובה, נעשה בית אלקים, שהוא ענין המשכת המקיפים החדשים שלמעלה גם מסובב הקללי. והיינו, שגילוי שם הו', עם היותו למעלה מהעלמות, בבחינת סובב, מכל-מקום יש לו שיכות לעולמות, שלכן נקרא בשם סובב, ויש בזה כמה מדרגות, מקיפים הפרטים עד המקיף הקללי, אף כל זה שייך עדין לעולמות. אמנם על ידי עבודת התשובה נעשה המשכת העצמות.

(כג) וַיְהִי בָעֶרְבַּ וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בָתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

כג וַיְהִי בְרִמְשָׁא וַדְּבַר יֵת לֵאָה בְּרַתָּה וַאֲעִיל יָתָה לְוָתָה וְעַל לְוָתָה:

(כד) וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בָתּוֹ שִׁפְחָה:

כד וַיְהִיב לָבֵן לָהּ יָת זִלְפָּה אִמָּתָה לְלֵאָה בְּרַתָּה לְאִמָּהּ:

(כה) וַיְהִי בִבְקָר וַהֲנֶה־הָיָה לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל־לָבֵן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל עַבְדָּתִי עִמָּךְ וְלִמָּה רַמִּיתִּנִּי:

כה וַיְהִי בַצִּפְרָא וְהָא הִיא לֵאָה וַאֲמַר לָבֵן מָה דָא עַבְדָּתָ לִי הֲלֹא בְרַחֵל פְּלַחִית עִמָּךְ וְלִמָּה שְׁקַרְתָּ בִּי:

כז וַיְהִי בִבְקָר וַהֲנֶה־הָיָה לֵאָה. אַבְל בְּלִילָה לֹא הִתָּה לֵאָה, לְפִי שְׁמֶסֶר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרַחֵל, וּכְשֶׁרָאָתָה רַחֵל שְׁמִכְנִיסִין לוֹ לֵאָה, אָמְרָה: 'עֲכָשׁוּ תַפְלֵם אַחֻזִּית?'! עֲמָדָה וּמִסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים (מגילה יג).

(כו) וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא־יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֵמֹנוּ לָתֵת הַצִּעִירָה לְפָנֶי הַבְּכִירָה:

כו וַאֲמַר לָבֵן לֹא אֶתְעַבֵּד כְּדִין בְּאַתְרָנָא לְמַתָּן זַעְרָתָא קָדָם רַבְתָּא:

(כז) מִלֵּא שָׁבַע זֹאת וַנִּתְּנָה לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבָדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרָתָּה:

כז אֲשֵׁלִים שְׁבוּעָתָא דָּדָא וְנָתַן לָךְ אַף יָת דָּא בְּפִלְחָנָא דִּי תַפְלַח עִמִּי עוֹד שְׁבַע שָׁנִין אַחֲרָנִין:

כח מִלֵּא שָׁבַע זֹאת. דְּבוּק הוּא, שְׁהָרִי נְקוּד בְּחֻטָּף (פרוש: בשוא), שְׁבוּעַתָּה שֶׁל זֹאת, וְהֵן שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה,

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שְׁהָרִי נְקוּד בְּחֻטָּף - שִׁי"ן שֶׁל "שְׁבוּעַת" נְקוּד בִּשְׁוֹ"א. וְנִקְרָא חֻטָּף מִפְּנֵי שְׁקָרִיאוּתוֹ בְּחֻטָּפָת (גו"א), כִּי אֲפִילוּ הַשְׁוֹ"א־נֶעַ אֵין קָרִיאוּתוֹ בְּצִי"ר (או אֲפִילוּ בְּסוּגוֹ"ל), אֲלֹא יֵשׁ לְקַרְא בְּמַהֲרִיאוּת וְלִהְיוֹת סִימָכּוּ לְאוֹת שְׁלֹאֲחִיאוּ, וְלָכֵן לְעוֹלָם לֹא יָבוֹא טַעַם וּנְגִינָה עַל אוֹת הַנְּקוּדָה בִּשְׁוֹ"א (מדרא דביא). שְׁבוּעַתָּה שֶׁל "זֹאת" - כְּלוּמָר, בְּאִמְרוֹ שְׁבוּעַתָּה זֹאת, בְּאִילוּ אָמַר: שְׁבוּעַתָּה שֶׁל

בְּלֵאָה, מִפְּנֵי הִיּוֹתָהּ גְּדוּלָּה מִרְחֵל (גמרא שם). וּכְשֶׁרָאָתָה רַחֵל שְׁמִכְנִיסִין לוֹ לֵאָה, אָמְרָה: 'עֲכָשׁוּ תַפְלֵם אַחֻזִּית, עֲמָדָה וּמִסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים' - וְכֵינֵן שְׁעַל פִּי תוֹרָה נִיתֵן לְסִמּוּף עַל סִימָן מוֹבָהֵק, דְּרִי שְׁבִלְיָה מִבְּחִינַת יַעֲקֹב לֹא הִתָּה לֵאָה אֲלֹא רַחֵל (גו"א). תוֹרָה כו (כז) מִלֵּא שָׁבַע זֹאת - דְּבוּק הוּא - "שְׁבוּעַת" לִ"זֹאת".

(כח) וַיְהִי בִבְקָר וַהֲנֶה־הָיָה לֵאָה. אַבְל בְּלִילָה לֹא הִתָּה לֵאָה - מִזֶּה שְׁאֵמַר הַכְּתוּב: "וַיְהִי בִבְקָר וַהֲנֶה־הָיָה לֵאָה" [וְלֹא "וַיָּבֵא" בִּבְקָר וַהֲנֶה־הָיָה לֵאָה], מִשְׁמַע לֹא רַק שֶׁבִּבְקָר רָאָה שְׁהָיָה לֵאָה, אֲלֹא גַם שֶׁבִּבְקָר הִתָּה לֵאָה, וְלֹא בְּלִילָה (גו"א). לְפִי שְׁמֶסֶר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרַחֵל - שְׁתֵּאמַר לוֹ בְּלִילָה בְּשִׁכְבָּהּ (רשבי"ם ב"ב כג, א), מִשּׁוּם שֶׁחָשַׁשׁ שְׁלָבֵן יִחְלִיף רַחֵל

בגמרא ירושלמית ב'מועד קטן'. ואי אפשר לומר שבוע ממש, שאם כן היה צריך לינקד השי"ן בפת"ח (רוצה לומר קמץ). ועוד ששבוע לשון זכר, כדכתיב: (דברים טז) "שבועה שבועות תספור", לפיכך אין משמע שבוע אלא שבועה, שטיינ"א בלע"ז. ונתנה לך. לשון רבים כמו: "ונשרפה". "גרדה ונבלה". אף זה לשון ונתן, ונתנה וגו'. גם את זאת. מיד לאחר שבעת ימי המשתה, ותעבד לאחר נשואיה.

(כח) ויעש יעקב בן וימלא שבוע זאת ויתן לו את רחל בתו לו לאשה:

כח ועבד יעקב בן וימלא שבועות דדא ויהב לה ית רחל ברתה לה לאנתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ישיין בלקוטי שיחות חלק ה, עמוד 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

איך נשא יעקב ב' אחיות?

ויתן לו את רחל בתו לו לאשה: (כט, כח)

ידועה הקשיא, הרי קימו האבות כל התורה כלה עד שלא נתנה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), ואם כן איך היה מתר ליעקב לישא ב' אחיות, דלכאורה עבר בזה על הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח" (אחרי יח, יח). ובספרים תרצו בכמה אופנים. ויש לומר בזה בדרך הפשט, דהנה זה פשוט שלפני מתן תורה היו האבות צריכים לקיים את שבע המצוות שנתחייבו בהן בני נח, אף אם על ידי זה יעברו על אחת ממצוות התורה. דהרי בשבע המצוות היו מחייבים כבר מדינא, ומצוות התורה קבלו על עצמם רק כהדור וחומרא, ומעקר הדין היו פטורים מהן.

ויתירה מזו: גם הדינים והסגים שקבלו על עצמם בני נח מצד עצמם, היו מחייבים בהם מדינא, וכמו שמצינו שנענש יעקב על שלא קיים מצוות כבוד אב ואם, אף שאינה משבע המצוות (ראה רש"י סוף פרשת תולדות. וישב לו, לד). ואם כן גם חייבים שקבלו על עצמם בני נח מצד עצמם, כיון שנתחייבו בהם מדינא, היו חמורים יותר ממצוות התורה שקבלו על עצמם רק כמה יחידים.

והנה מצינו שגם לפני מתן תורה קבלו על עצמם בני נח להזהר שלא לרמות איש את רעהו, וכמו שמצינו שלבן טען ליעקב "ולמה רמיתני" (פרשתנו כט, כח), ונמצא שבאסור רמיה נתחייבו כבר האבות מדינא.

ועל פירא זה לומר שמפניו שיעקב הבטיח לרחל שישאנה, ועד שמסר לה הסימנים וכו' (ראה רש"י פרשתנו כט, כח), הנה אם לא היה נושא את רחל לאשה, היה עובר על אסור רמיה שקבלו על עצמם בני נח, ומפניו שלפני מתן תורה היה אסור זה חמור יותר מאסורי התורה, נדחה הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח" מפני אסור רמיה.

(ועין בלקוטי שיחות חלק ה, שיחה א' לפרשת ויגש, עמוד 228 ואילך, ביאור על זה דנשא יעקב את בלהה וזלפה, אף שגם הן היו אחיות).

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

"ונשרפה" – שם פסוק ג. אף זה לשון ונתן – הינו בסגול תחת התי"ו, בלשון עתיד, מה שאין כן בפת"ח תחת התי"ו הרי הוא נפעל בלשון עבר (באר רחובות). ואמר בלשון רבים, שגם אנשי המקום יסכימו לך [ולא יטען ש"לא יעשה כן במקומנו"] (ספרנו).

גם את זאת – מיד – מזה שאומר "גם את זאת", משמע שיתן אותה "מיד" בהמשך לנתינת לאה. (לאחר שבעת ימי המשתה). – וכמפורש "מלא שבוע זאת". ובדפוס ראשון לא גורסים את זה. ותעבד לאחר נשואיה – וזהו "בעבודה אשר תעבוד וגו'". תורה כח

נקבה היה צריך לומר: שבע שבועות. תספור לך, לפיכך אין משמע "שבוע" אלא שבועה – שבעת ימי המשתה.

שטיינ"א – קבוצה של שבועה (ימים). והינו שיש להם שיכות משותפת זה לזה, וכאן המשותף הוא שהם ימי משתה (מעייני אגם).

בלעז. – בכמה בתבייד ודפוסים ראשונים לא גורסים כלל קטע זה. ונתנה לך – לשון רבים – אנו ניתן לך. ולא לשון נפעל: ונתנה לך, כפירוש רשב"ם.

כמו "גרדה ונבלה" – לעיל יא, ז. וברש"י שם: "נוין משמש בלשון רבים, וה"א אחרונה יתרה".

זאת, והינו שבוע של האשה הזאת (לבוש).

והן שבעת ימי המשתה, בנמרא ירושלמית ב'מועד קטן' – פרק א הלכה ז.

(ואי אפשר לומר שבוע ממש – והכונה לשבועה ימים של ימי השבוע, שימלא את הימים הנותנים עד סוף השבוע.

שאם כן היה צריך לנקד בפת"ח – הכונה לקמץ).

השי"ן – וכן הוא בדניאל ט, כז. ועוד ששבוע לשון זכר – והיה צריך לומר "שבוע זה".

כדכתיב – דברים טז, ט. "שבועה שבעת" – ואם שבוע לשון

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות חלק ה, עמוד 145 – מתוך 'לקראת שבת')

איך נשא יעקב ב' אחיות (ב)?

ויתן לו את רחל בתו לו לאשה: (כט, כח)

ידועה הקשיא, הרי קימו האבות כל התורה כלה עד שלא נתנה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), ואם כן איך היה מתר ליעקב לישא ב' אחיות, דלכאורה עבר בזה על הלאו ד"ואשה אל אחותה לא תקח" (אחרי יח, יח). והנה מזה שרש"י שמפרש "פשוטו של מקרא" לא מביא שאלה זו, מובן שעל-פי פשוטו של מקרא, שאלה זו לא קשה, ועד שאין צורך להזכירה.

וגש לבאר בזה דהנה בטעם האסור של "ואשה אל אחותה לא תקח" אומר הפתוב "לצרור", שעל-ידי-זה הן נעשות שונאות זו לזו. והיות שבגדוד-דין מסרה רחל את הסימנים ללאה, לכן על-פי פשוטו של מקרא לא היה שייך כאן האסור.

(כט) ויתן לבן לרחל בתו את-בלה שפחתו לה לשפחה:

(ל) ויבא גם אל-רחל ויאהב גם-את-רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע-שנים אחרות:

כס"א עוד שבע-שנים אחרות • (כ"ב) אחרות, הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה, אף האחרונות באמונה, ואף-על-פי שברמאות בא עליו.

(לא) וירא יהוה כי-שנואה לאה ויפתח את-רחמה ורחל עקרה:

(לב) ויתר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי-ראה יהוה בעניי כי עתה יאהבני אישי:

כס"ב ותקרא שמו ראובן • רבותינו פירשו: (ברכות ז:) אמרה: 'ראו מה בין בני לכן חמי שמכר את הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו, אלא שבקש להוציאו מן הבור'.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

במפורש בדברי הימים א ה, א: "ובחללו יצויעי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל".

ולא ערער עליו – על יוסף.

ולא עוד – ולא זו בלבד.

שלא ערער עליו, אלא שבקש להוציאו מן הבור – בדרך-לז, כב.

ועל שם העתיד קראה שמו .. [ד] שמא גרים (רש"י ברכות שם).

ואף שפירש מוכא בפסוק טעם קריאת השם ראובן, הביא רש"י את פירוש רבותינו, משום שנסתנה קריאת השם ראובן משל שאר השבטים, שבשאר השבטים בא הטעם לקריאת השם ואחר כך נקרא השם, ואילו אצל ראובן קודם כל כתוב: "ותקרא שמו ראובן", ורק אחר כך: "כי אמרה כי ראה ה' בעניי וגו'",

שנים שכבר עבד, אבל בפסוק עבד, עבדות יעקב בפועל, היה די לומר: "ויעבד עמו עוד שבע שנים", או: "ויעבד עמו שבע שנים אחרות".

ואף-על-פי שברמאות בא עליו. – לכן. אף בדפוס ראשון: "באו", והפונה שהשבע השנים השניות באו עליו ברמאות (וסף הלל). תורה לא

(לב) ותקרא שמו ראובן – רבותינו פירשו – ברכות ז, ב.

אמרה, ראו מה בין בני – ראובן. לכן חמי – עשו, שהוא בן של יצחק חמיה.

שמכר הבכורה ליעקב, וזה – ראובן. לא מכרה ליוסף – אלא יעקב העביר ממנו בעל-כרחו ליוסף (לענין שנתחלק שבטו לשני שבטים),

(ל) עוד שבע שנים אחרות – "אחרות" – בכמה פתבי-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים תיבה זו. אף

הרא"ם גרס אותה, ולדבריו הלימוד הוא מיתור תיבת "אחרות", שבאה להקיש לראשונות. ויש אומרים שהדיוק הוא מתיבת "עוד", כלומר, עוד שבע שנים אחרות הדומות לראשונות (שפ"ח).

הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה – שהרי לכן עדין לא רמזו

(שפ"ח).

אף האחרונות באמונה – ומה שלא פירש בן לעיל בפסוק כו בדברי לכו?

יש לומר משום ששם לכן היה צריך לפרט לו שעליו לעבוד עוד שבע שנים נוספות, ולא להסתפק בשבע

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת ויצא)

מצינו הפרש בין קריאת שמות השבטים לקריאת שמות האבות, אברהם יצחק ויעקב: (א) השמות של השבטים ניתנו על-ידי האמהות, מהשאינון של האבות; (ב) בכל אחד מהשבטים ניתן טעם להשם שנקרא בו, מהשאינון בשמות האבות, שלא נאמר בהם טעם מפורש בתורה, על כן קרא גו'.

וידון זה בהקדים לבאר בענין השם: ידוע שהשם אשר יקראו לו אינו "הספמה בעלמא", אלא ש"יש שיכות ממש להשם אל עצם הדבר"; אלא שאין השם מתחסס להנשמה כשהיא לעצמה, שהרי "הנשמה עצמה קודם בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל", כ"אם כשבאה להחיות את הגוף "השם מקשר הנשמה בגוף, והחיות הנמשכת מהנשמה ומחיה את הגוף הוא נשפך בהשם".

אמנם בענין השם גופא, שעל-ידו המשכת החיות בגוף, יש ב' בחינות: (א) כמו שהוא פועל כללות ההתקשרות של הנשמה בגוף (ועל-דרך שם המין - אדם), (ב) כמו שהוא בא בגילוי בבחינת ציור פרטי בכל גוף וגוף לפי ערכו (השם פרטי שיש לכל אחד).

והנה מבואר ב'תורה אור' דבחינת האבות ישנה "בכל זמן בכל אדם. כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה. והענין שבחינת האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור... אבל שאר בחינות ומעלות הצדיקים כגון השבטים ראובן שמעון לוי... יש להם אדם שאין בו כלל בחינות ומדריגות אלו, מהשאינון בחינת האבות צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל".

והמוכן מזה, דההפרש שבין בחינת האבות לבחינת השבטים הוא [לא רק בזה אשר בחינת האבות, של כל ג' האבות, ישנה בכל אחד מבני ישראל, מהשאינון בחינת השבטים שאינה מוכרחת להיות בכל אחד כ"אם בבחינת שבט שלו, אלא הפונה בזה היא] שהאבות, מפיון שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל, הרי בחינת האבות ישנה בכל אחד מבני ישראל מצד ענינו העצמי להיותו חלק מקלות עם ישראל, וזוהי בחינה כללית שבה משתנים כל בני ישראל; אבל בחינת השבטים שבישראל (היינו גם בחינת שבט פרטי שלו) היא בחינה הבאה בהתחלקות בבני ישראל, והיא בחינתו ועבודתו הפרטית של כל אחד ואחד.

ועל-פי-זה אפשר לבאר ההפרש שבין שמות האבות לשמות השבטים. שמות האבות - המשכה כללית שבה כל אחד מישראל, ושמות השבטים היינו שההמשכה באה בבחינת ציור פרטי בהתאם למהותו הפרטית של כל אחד, ומפיון ששמות אלו ענינם התחלקות ההמשכה לפי בחינות וציורים פרטים, לכן נאמר בכל אחד מהם טעם גלוי ופרטי המתאים לדרכו ועבודתו הוא.

וזוהי גם הטעם ששמות השבטים נקראו על-ידי האמהות: ידוע ההפרש בין אב לאם בשיכות להולדת הבן - שעצם מציאות הבן הוא מטיפת האב, והתגלותו וההתחלקות בציור של פרטי אברים באה על-ידי שהיתו תשעה חדשים בבטן האם (ועל-דרך-זה הוא ההפרש ביניהם גם לאחר שנולד; התקשרותו הפנימית של האב להבן היא עצמית יותר, אולם בגילוי מורגש יותר הקישור והקירוב של האם להבן). ולכן נקראים חכמה ובינה: אב ואם (של המדות), כי חכמה היא נקודת השכל (בחינת האב' של המדות), ובינה היא ההשגה שבאה בפרטים (ה'אם' של המדות), ועל-דרך-זה מובן גם כאן בנגוע להשבטים, שהתחלקות השבטים לפרטים שונים בפשטות היתה על-ידי האמהות רחל ולאה כו' - ולכן על-ידן היתה גם קריאת השמות של השבטים, היינו התחלקות של בני ישראל לבחינות ומדריגות פרטיות.

אמנם עדיו צריך להבין: הלא טעמי השמות המבוארים בפרשתנו, אינם מורים על שיכותם של השמות לבחינתם ועבודתם של השבטים עצמם הנקראים בשמות אלו, כ"אם השיכות שלהם להאמהות שקראו שם זה: "כי ראה ה' בעניי" כי עתה יאהבני וגו'", "כי שמע ה' כי שנואה אנכי" וכיוצא בזה?

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

ממנו על-ידי אביו ונתינתה ליוסף שאותו אהב מכל בניו, ולא עוד אלא שיבוא לעזרת יוסף להוציאו מהבור. ואחרי שילדה לו בנה בן חשוב, הרי שגדולה זו של ראובן תכריע כל כך, שלמרות שיעלב אוהב את רחל עד שדוקא ממנה רוצה להוליד בנים, הרי כיון ש"ראה ה' בעניי" ונתן לי בן בנה – "עתה יאהבני איש". תורה לג

"בן" רומזת ל"בעניי", ואין הכרח שכל המילה תהא מרומזת בשם. והוצרך רש"י להביא טעם אחר מהטעם המובא בפסוק, משום שבטעם זה מובן יותר הטעם המובא בפסוק, שפיון שילדה לו בן בכור, והבן הבכור הזה לא ימכור בכורתו לאחר מפני שהיא חשובה לו מאד, ולמרות שהיא חשובה לו מאד לא יערער על נטילתה

ומשינוי זה משמע שיש טעם נוסף לקריאת השם ראובן, שנרמז בעצם השם "ראובן", ואחר כך אמרה טעם נוסף שנרמז גם בן בשם ראובן (משכיל ליד מירא רביא). והמהרש"א (ברכות ז, ב) כתב, שהטעם המובא בפסוק "כי ראה ה' בעניי" אינו מספיק, משום שבזה אינו מבואר מהו ענין "בן". אף ב'תורת מנחם' מבאר, שהאותיות

ולכן מפרש רש"י בפשם הראשון – ראובן (וממנו נלמד על כל השבטים): "פירשו רבותינו – אמרה, ראו מה בין בני לכן חמי כו", היינו שהשפכות היא (לא רק להאם, כי אם ובקרקר) להבין הנקרא בשם זה מצד בחינתו ועבודתו.

לג וְעֵדִיאת עֹד וְלִידַת פֶּר וְאִמְרַת אֲרִי
שְׁמִיעַ קָדָם יְיָ אֲרִי שְׁנִיאתָ אֲנִי וַיְהִי לִי
אֵף יָתִי דִּין וְקִרַּת שְׁמִי שְׁמִעוֹן:

(לג) וַתַּהֲרֵ עֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה
כִּי־שְׁנוּאתָ אֲנִי וַיִּתֵּן־לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
שְׁמִעוֹן:

לד וְעֵדִיאת עֹד וְלִידַת פֶּר וְאִמְרַת הָדָא
זְמָנָא וַתַּחֲבֵר לִי בְעֵלִי אֲרִי וְלִידַת לֵה תִלְתָּא
בְּנִין עַל פֶּן קָרָא שְׁמִי לֹוי:

(לד) וַתַּהֲרֵ עֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עֲתָה הִפַּעַם יְהוָה
אִישִׁי אֵלַי כִּי־יִלְדַתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן
קָרָא־שְׁמוֹ לֹוי:

ט"ז הפעם ילדה אישי (כ"ה) לפי שהאמהות נביאות היו, ויודעות שי"ב שבטים יוצאים מיצאם וארבע נשים ישא, אמרה: מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בפנים. על-כן. כל מי שנאמר בו: "על-כן", מרבה באכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם. קרא שמו לוי. בכלם כתיב "ותקרא", (שהיא קראה), וזה כתיב בו: "קרא", ויש מדרש אגדה ב"אלה הדברים" רבה, ששלח הקדוש-ברוך-הוא גבריאל והביאו לפניו, וקרא לו שם זה ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות, קראו לוי.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

שבט לוי מועט באוכלוסין, והטעם לךף היה מפני שלא היו בשיעבוד מצרים, ולא נאמר בהם: וכאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפרוץ (נ"א). וב"משכיל לדור" כתב, שלא הרבה אותם מלכתחילה כדי שלא יהיה חסרונם ניכר לעין, ויאמרו שעבודת ה' ממעטת אוכלוסין חלילה.

קרא שמו לוי – בכלם כתיב: "ותקרא" – שהיא קראה, וביהודה וכן כתוב: "על בן קראה".

וזה כתב בו: "קרא" – ואין לפרש שהפונה ליעקב, כי מה נשתנה לוי שיעקב יקרא דנקא את שמו? וגם לא יתכן לפרש בן בלשון הפסוק, שכן לאה אומרת: "ילדה אישי אלי", ואם בן לא שיק לומר שגם יעקב אמר בן, ושמשום כך קרא שמו לוי, ולכן הוצרך להביא מדרש אגדה (ע"פ הרב).

ויש מדרש אגדה ב"אלה הדברים רבה" – במדרש דברים רבה שלפנינו – אינו.

ששלח הקדוש-ברוך-הוא גבריאל והביאו לפניו – גבריאל הביא את לוי לפני הקדוש-ברוך-הוא.

וקרא לו – הקדוש-ברוך-הוא. שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהנה – הנזכרים בספר במדבר יח, ח ואילך. וראה רש"י שם.

שהסכימה להחליף את רחל, וטענה זו נרמה לחוסר החיבור ביניהם. אבל אחרי שלא ילדה שלשה בנים (בחלק שאר הנשים). הרי נתברר שלא שזה בשאר נשותיו, והמעשה שעשתה היה בהתאם לכונה העליונה, ובכך נסתתמה טענתו של יעקב, ולכן מעתה הוא יכול להתחבר אל לאה בשאר הנשים שנשא מדיעתו.

שהרי נטלתי כל חלקי בפנים – וזו כונתה באמרה: "כי ילדתי לו שלשה בנים".

על בן – כל מי שנאמר בו "על בן" – יהודה (פסוק לה), ודן (לפני לו), שהיו מעל

ששים אלה, מה שאין בן שאר השבטים (פ"ת ב"ר ע"א, ד). וראה רש"י במדבר י, כה.

מרבה באכלוסין – משום שבשאוברים "על בן קרא שמו", מראה על חשיבות קריאת השם, דהינו שהוא שם מבורר וחשוב, ודבר זה התבטא בכך שממנו יצאו ריבוי אוכלוסין (נ"א).

או ש"על בן" הוא מלשון עילוי (פ"ת שם). חוץ מלוי – שלא היו מרובים אף שנאמר בהם "על בן", ולא עוד אלא היו הכי פחות ממנין כל השבטים.

שהארון היה מכלה בהם – בשלא היו נזקקין בקדושתו, ולולא זה היו צריכים להיות מרובים. וטעם זה נכון לאתר שהוקם המשכן, אבל גם לפני בן היה

(לד) הפעם ילדה – לשון חיבור, כבתרגום אונקלוס. וראה גם רש"י במדבר יח, ב: "וילוו – ויתחברו". וזכריה ב, טו: "ונלוו – ונתחברו".

אישי – לפי שהאמהות נביאות היו – כל האמהות: שרה – ראה רש"י לעיל יא, כט. כא, יב. רבקה – ראה רש"י לעיל כו, מה. לאה – כאן. רחל – ראה רש"י לקמן ל, כד.

ויודעות שי"ב שבטים יוצאים מיצאם וארבע נשים ישא – ועל דרך זה ברש"י ברכות שם: "לפי שראתה ברוח הקדש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו ארבע נשים", ומשמע שהיו יודעות רק דבר זה, אף לא היו יודעות כמה כל אחת מהן תלד. וראה גם מדרש אגדה (בובר): "והיתה סבורה שהיא לכל אחת מהן שלשה [בנים]". וראה גם רש"י לקמן ל, כד. וראה רש"י לעיל כב, כ ובביאור שם.

אמרה: מעתה – וזה פירוש "הפעם". אין לו פתחון פה עלי – וממילא "ילדה.. אלי". בכונת רש"י באמרו: "אין לו פתחון פה עלי", אולי יש לומר, שיעקב היה טוען תמיד ללאה שהיא אינה בשאר נשותיו, שאותן הוא נשא מדעתו ומרצונו, ואילו לאה נשאה אליו שלא מדיעתו, ויתרה מזו היא נתנה יד לרמאותו של לכן במה

לה וְעִדְיָאתָ עוֹד וְלִידַת בֶּר וְאִמְרַת הָדָא
זִמְנָא אוֹדָה קָדָם יְיָ עַל כֵּן קָרַת שְׁמָהּ יְהוּדָה
וְקָמַת מִלְמִילָד:

(לח) וַתֵּהֶר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה
אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאתָ שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:
ישי"א הפעם אוֹדָה • שְׁנִטְלִיתִי יוֹתֵר מִחֻלְקִי, מַעֲתָה יֵשׁ לִי לַהֲדוּת.

א וְחַזַּת רַחֵל אָרִי לֹא וְלִידַת לִיעֶקֶב וְקִנְיָאת
רַחֵל בְּאַחֲתָהּ וְאִמְרַת לִיעֶקֶב הִב לִי בְּנִין
וְאִם לֹא מִיתָא אָנָּא:

ל (א) וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לִיעֶקֶב וַתִּקְנָא רַחֵל
בְּאַחֲתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הִבְהִלֵּי בָנִים וְאִם־אֵין
מֵתָה אָנֹכִי:

ישי"א וַתִּקְנָא רַחֵל בְּאַחֲתָהּ • קִנְיָא בְּמַעֲשֵׂיָהּ הַטּוֹבִים. אָמְרָה: 'אֵלּוּלִי שֶׁצִּדְקָה מִמֶּנִּי, לֹא זָכָתָה לְבָנִים' (ב"ר).
הִבְהִילִי • 'וְכִי כֹךָ עָשָׂה אֲבִיךָ לְאִמְךָ, וְהֵלֵא הַתַּפְּלִל עָלֶיךָ?'. מֵתָה אָנֹכִי • מִכָּאן לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים
שֶׁחָשׁוּב בְּמֵת (ב"ר).

ב וַתִּקְיָהּ רִוְגָא דִּיעֶקֶב בְּרַחֵל וְאָמַר הֵא מְנִי
אַתְּ בְּעִיָּא הֵלֵא מִן קָדָם יְיָ תִּכְעֵין דִּי מְנַע
מִנִּי וְלֵדָא דְמַעֲיָן:

(ב) וַיַּחֲרֹאֲף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּחַת אֱלֹהִים
אָנֹכִי אֲשֶׁר־מְנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בֶטֶן:

ישי"א הִתַּחַת • 'וְכִי בְּמִקְוָמוֹ אָנִי?'. אֲשֶׁר־מְנַע מִמֶּךָ • אֶת אִמְרַת שֶׁאֲעֲשֶׂה כִּאֲבָא, אָנִי אֵינִי כִּאֲבָא, אֲבָא
לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים, אָנִי יֵשׁ לִי בָנִים, מִמֶּךָ מְנַע וְלֹא מִמֶּנִּי'.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

בָּנִים שֶׁחָשׁוּב בְּמֵת - ו"מֵתָה אָנֹכִי"
הוא שם התואר, שהיא חשוכה כמות,
ולא שתמית עצמה (רא"ם). שאם לא כן
היתה צריכה לומר: "אמות אנכי" (משכיל
לדוד). תורה ב
(ב) הִתַּחַת [אֱלֹהִים אָנֹכִי] - כן הוא
בכמה פתב"ד ודפוסים ראשונים.
וְכִי בְּמִקְוָמוֹ אָנִי - כלומר, פירוש
"תחת" כאן הוא "במקום", ולא
כמשמעו, שהרי כל אדם הוא תחת ה'
יתברך ורשנותו (נ"א). וראה גם רש"י
לקמן ג, יט: "שָׁמָּה בְּמִקְוָמוֹ אָנִי
בְּתִמְחָה". וראה רש"י וְכִיָּהִם קב, א:
"לשון נזיפה הוא".

אֲשֶׁר מְנַע מִמֶּךָ - אֶת אִמְרַת
שֶׁאֲעֲשֶׂה כִּאֲבָא - וְאֶתְפַּלֵּל.
אָנִי אֵינִי כִּאֲבָא, אֲבָא לֹא הָיָה לוֹ
בָּנִים, אָנִי יֵשׁ לִי בָנִים, "מִמֶּךָ" מְנַע
וְלֹא מִמֶּנִּי - וממילא התפלה שלי לא
תועיל כמו שהועילה אצל אבא, כי
אבא התפלל גם עבור עצמו, ותפלתו
הועילה להיותו צדיק בן צדיק, אבל
כאן תפילתי תהיה רק עבורך ולא
עבורי, ואם כן תפילתי איננה חשובה
מתפלתך (דברי דוד). תורה ג

"בְּאַחֲתָהּ", ולא "בְּלֵאָה", שפיון שהיא
"אֲחֻתָּהּ", אין לחשוד בְּרַחֵל שהיא
קנאה בה סתם לשם קנאה, אלא ודאי
קנאה בְּמַעֲשֵׂיָהּ הַטּוֹבִים.
אָמְרָה: אֵלּוּלִי שֶׁצִּדְקָה מִמֶּנִּי - בְּדָפוּס
ראשון הגירסא: "שהיא צדקת ממני".
לֹא זָכָתָה לְבָנִים - על פי המבואר
לעיל שרש"י לומר כן מתיבת
"בְּאַחֲתָהּ", מוכן גם המשך דברי רש"י
כאן, שאמרה רחל: כיון שהיא אחותי,
מדוע דוקא היא זכתה לבנים ולא אני,
אלא ודאי שהיא צדקת יותר ממני.
וב"תורת מנחם" כתב, שמהלשון (כט, לא)
"וַיַּפְתַּח אֶת רַחֲמָה" האמור גבי לאה
משמע שגם לאה היתה עקרה בְּאַחֲתָהּ
רחל, אילולי פתיחת הרחם על־ידי
הקדוש־ברוך־הוא, ולכן אמרה רחל:
"אֵלּוּלִי שֶׁצִּדְקָה מִמֶּנִּי לֹא זָכָתָה
לְבָנִים".

הִבְהִילִי - וְכִי כֹךָ עָשָׂה אֲבִיךָ
לְאִמְךָ? וְהֵלֵא הַתַּפְּלִל עָלֶיךָ? - אם כן
גם אתה תתפלל עלי, וזה מה שאמרה:
"הִבְהִילִי בָנִים", וְכִי בִּידוֹ לָתֵת לָהּ בָּנִים?
אֵלּא תתפלל עלי שיהיו לי בָּנִים (רא"ם).
מֵתָה אָנֹכִי - מִכָּאן לְמִי שֶׁאֵין לוֹ

וְעַל שֵׁם שְׁלֹחַו בְּמִתְנֻת קְרָאוֹ "לֹו"
- ואין זה סותר את משמעות הכתוב
שנקרא שמו לוי על שם "יְלֹוּהּ אִישִׁי
אִלִּי", שכן זהו הטעם לקריאת השם
על־ידי לאה [באמור "על כן .. שמו
לוי"]. אבל הכתוב משמיענו שגם
הקדוש־ברוך־הוא קרא שמו לוי, והוא
משמע שְׁלֹחַו בְּמִתְנֻת כְּהוֹנָה, וְנִמְצָא
שִׁישׁ שְ�נֵי טַעֲמִים לְשֵׁם לֹוִי (ע"פ באר בשדה).
(לה) הַפֶּעַם אוֹדָה - שְׁנִטְלִיתִי יוֹתֵר
מִחֻלְקִי - שהולידה ארבעה בָּנִים
בְּמִקְוָמוֹ שְׁלֹשָׁה, בְּדִלְעִיל בְּרִש"י פְּסוּק
לג.

מַעֲתָה - זהו פירוש: "הפעם".
יֵשׁ לִי לַהֲדוּת - ועל דרך זה ברש"י
בְּרִכּוֹת שָׁם: "כִּיּוֹן שִׁילְדָה בֶּן רְבִיעִי
הוֹדִית עַל חֻלְקָה, שֶׁעָלָה יוֹתֵר מִן
הַחֻשְׁבוֹן הַמִּגִּיעַ לָהּ". תורה לה
(א) וַתִּקְנָא רַחֵל בְּאַחֲתָהּ - קִנְיָא
בְּמַעֲשֵׂיָהּ הַטּוֹבִים - כי חלילה בצדקת
להיות מקנאה סתם, שהקנאה מדה
רעה, ומוציאה את האדם מן העולם
(נ"א). אֵלּא קִנְיָא בְּמַעֲשֵׂיָהּ הַטּוֹבִים,
שְׁלֹזָה מוֹתֵר לְקִנְיָאוֹת (ראה ב"ר ע"א, ו). או יֵשׁ
לומר שלומר כן מזה שכתוב

(ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה בָּא אֵלֶיהָ וְתִלְדֵּי
עַל-בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם-אֲנֹכִי מִמֶּנָּה:

כ"י - על-ברכִי • בתרגומו: 'ואנא ארבי'. ואבנה גם-אנכי • מהו 'גם'? אמרה לו: 'זקנך אברהם היו לו בנים מהגר, וחר מתניו כנגד שרה'. אמר לה: 'זקנתי הכניסה צרתה לביתה'. אמרה לו: 'אם הדבר הזה מעכב "הנה אַמְתִּי"'. ואבנה גם אנכי ממנה • כשרה.

(ד) וַתֵּתֶן-לוֹ אֶת-בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
יַעֲקֹב:

(ה) וַתֵּהָר בִּלְהָה וְתִלְדֵּי לַיַּעֲקֹב בֶּן:

(ו) וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּנִנִּי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֵּן-לִי
בֶן עַל-בֶּן קְרָאָה שְׁמוֹ דָּן:
כ"י - דנני אלהים • דנני וחִיבני וזכני (כ"ה).

(ז) וַתֵּהָר עוֹד וְתִלְדֵּי בִלְהָה שִׁפְחָתָהּ רַחֵל בֶּן שְׁנֵי
לַיַּעֲקֹב:

(ח) וַתֹּאמֶר רַחֵל קִבֵּל יֵי בְעוּתִי בְּאַתְחַנְנוּתִי
בְּצִלוֹתֵי חֲמִידַת דִּיהִי לִי לֵד בְּאַחֲתִי אֵף
אַתְחִיב לִי וקרת שְׁמָה נִפְתָּלִי:

כ"י - נפתולי אלהים • מנחם בן סרוק פרשו במחברת "צמיד פתיל", חבורים מאת המקום נתחברתי עם

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

"דנני וזכני" (יפ"ת שם). או שהלימוד הוא מ"דנני" (בשני נונין), הינו שני דינים (מת"כ שם). אך בדפוס ראשון וברא"ם "גור אריה" הגירסא: "דנני וזכני" בלבד. תורה 2

(ח) נפתולי אלהים - מנחם בן סרוק - בספרו "מחברת מנחם". פרשו - בדפוס ראשון: "חִיבְרו". במחברת - ערך.

"צמיד פתיל" - במדבר יט, טו. זה לשון מנחם במחברתו ערך "פתל": "ויתכן להיות מגזרתו, אשר אין צמיד פתיל עליו.. נפתולי אלקים נפתלתי". והרי "פתיל" פירושו מחובר, כמו שפירש רש"י שם.

חבורים מאת המקום - זהו פירוש "נפתולי אלקים", וכאילו כתוב "נפתולים מאלקים".

נתחברתי - זהו פירוש "נפתלתי". עם אחתי" - וכן פירש רש"י עצמו

שרה אשתך יולדת לך בן", מוכן שהיה מתפלל על כך (גרא).

אמר לה: זקנתי הכניסה צרתה לביתה. אמרה לו: אם הדבר הזה מעכב, "הנה אַמְתִּי .. ואבנה גם אנכי", כשרה. - נתנה לאברהם את הגר שפחתה, ומתוך כך זכתה לבן, וכדלעיל ברש"י על הפסוק (טו, כ): "אבנה ממנה" - "בזכות שאכניס צרתי לביתי". כלומר, תשוקתה הגדולה לבנים שתהא היא מגדלתו, גרמה שהקדוש-ברוך-הוא רחם עליה ופקד גם אותה, כיון שראה כמה היא מצטערת עבור זה (גרא). תורה ד

(ו) דנני אלהים - דנני וחִיבני וזכני - בתחלה דן אותי וחִיבני ולא נתן לי בן, ושוב דן אותי וזכני ונתן לי בן (כ"ד ע"א). והלימוד הוא מזה שאמרה: "דנני אלקים" (מדת הדיון), כלומר, "דנני וחִיבני", ואחר כך אמרה "ויתן לי בן",

(ג) על ברִכִּי - בתרגומו: "ואנא ארבי" - ואני אגדל. וראה גם רש"י לקמן ג, כג: "על ברִכִּי יוסף - בתרגומו, גדלן בין ברִכִּיו".

ואבנה גם אנכי - מהו "גם"? אמרה לו: זקנך אברהם היו לו בנים מהגר - ושמצאל. ומה שנקט "בנים" (לשון רבים)? יש לומר שהכונה שהיתה לו יכולת להוליד ממנה עוד בנים, וכפי שאכן היה בפועל בהמשך, בהתאם לפירושו (ועל כה, א) ש"קטורה זו הגר". ועוד יש לומר, שנקט בלשון הכתוב לעיל: "הבה לי בנים".

וחר מתניו כנגד שרה - התחזק בתפלה בשביל שרה, כך גם אתה אף שיש לך בנים, תתחזק בתפילה עלי (שפ"ח). ואף שלא מצינו במפורש שאברהם התפלל על שרה (אחר לידתו של ישמעאל), הרי מתוך זה שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא: "אבל

אחותי לזכות לבנים'. ואני מפרשו לשון "עקש ופתלתל", נתעקשתי והפצתי פצירות ונפתולים הרבה למקום, להיות שנה לאחותי. גם יכלתי. הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפלה: "נפתולי אלהים נפתלתי", בקשות החביבות לפניו נתקבלתי ונתערתתי פאחותי. נפתלתי. נתקבלה תפילתי, ומדרשי אגדה יש רבים בלשון נוטריקון.

(ט) וַתֵּרָא לָאָה בִּי עֵמֶדָה מְלֵדָת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתֵּתֶנּוּ אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:

(י) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לָאָה לְיַעֲקֹב בֶּן:

ט"ו וַתֵּלֶד זִלְפָּה • בְּכֶלֶן נָאֹמֶר: 'הַרְיוֹן' חוץ מזלפה, לפי שהיתה בחורה מכלן ותינתק בשנים, ואין הריון נפר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה, שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שפך מנהגן ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לשון הכתוב. ומה שכתוב בהמשך "גם יכלתי", הוא בנוסף לנתקבלה תפילתי, ובבלשון תרגום אונקלוס: "אף אתהיב לי", כלומר, גם ניתן לי בפועל. ויש להעיר, שברש"י זה רבו הנוסחאות, והגירסא ששפנים זה מה שנוצרה לעניות דעתי המתאים ביותר להבנת דברי רש"י. וראה באריכות בספר "יוסף הלל" ובחמש "שי למורא" עם "בית תורה" גירסאות נוספות. ומדרש אגדה - בראשית רבה כא, ח. יש (רבים) - בדפוס ראשון לא גורס תיבה זו.

בלשון נוטריקון - נופתי [משכבי היה, כי] פתייתי [את אבי להשמע בקול יעקב], תליתי אחותי עלי [הגדלתי אחותי עלי, שהסכמתי שהיא תנשא תחילה ליעקב] (כ"ד שם עם פירוש יפה). וראה בספר תשבתי ערך נוטריקון שכותב: "פירש רש"י, נפתלי, מדרש אגדה נוטריקון: נתקבלה פה תפילתי לפני ה'". תורה ט

(י) וַתֵּלֶד זִלְפָּה - בְּכֶלֶן נָאֹמֶר הַרְיוֹן חוץ מזלפה, לפי שהיתה בחורה - צעירה.

מכלן ותינתק בשנים ואין הריון נפר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שפך מנהגן ליתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה. - בכמה כתבי יד ובדפוס ראשון: "מנהג". תורה יא

סימן בשבילה שיולדו לה ארבעה בנים, כמו ללאה. "גם יכלתי" - הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפלה [כמו "נפתולי אלהים נתפלתתי"], - בדפוסים שלפנינו: "כמו נפתולי אלקים נפתלתי", ואין לזה הבנה. וכתב בספר "דעת יששכר", שצריך להיות ככפנים, ושכן מצא דמשים מדיקים. והכונה, שאונקלוס תרגמו כאילו היה כתוב כך, שמשמעו לשון תפלה, אלא שהפסוק הקדים פ"א לת"ו, ועל דרך "כבש" ו"כשב".

[נתפלתתי - בן הוא בדפוס ראשון ושני.

בקשות החביבות לפניו - זהו פירוש של "נפתולי אלקים", ובבלשון אונקלוס: "באתחננתי בצלותי חמידת". וראה בביאור שם.

נתקבלתי ונתערתתי - ובבלשון אונקלוס: "קביל ה' בעותי", וזהו פירוש "נפתלתי", בלשון רש"י בהמשך.

פ' אחתי - ובבלשון אונקלוס לגירסת רש"י: "קביל ה' בעותי .. דיהי לי ולך באחתי", זהו פירוש "נפתלתי עם אחותי", כלומר, להיות כמו אחותי. וראה בביאור לאונקלוס.

"נפתלתי", נתקבלה תפילתי - חזר ופירש כאן "נפתלתי", אף שכבר כתב "נתקבלתי ונתערתתי", כדי שלא נפרש ש"נפתלתי" פירושו "נתפלתתי". ומה שכתב לעיל "נתפלתתי", זו הוספה על

בספר במדבר שם: "פתיל - לשון מחובר בלשון עברי, וכן נפתולי אלקים נפתלתי, נתחברתי עם אחותי. לזכות לבנים - כמו אחותי. וההדגשה היא שזכותה ל"בנים" (לשון רבים), כלומר יותר מאחד, כמו לאה שהיו לה "בנים" (אף שללאה היו ארבעה), ולכן דוקא בזה השני קראה שמו נפתלי.

ואני מפרשו: לשון "עקש ופתלתל" - דברים לב, ה. שפיון ש"פתלתל" בא ביחד עם "עקש", הרי שהיא מלה נרדפת לעקש. אבל ראה רש"י שם שמפרש: "עקש - עקום ומעוקל", ו"פתלתל" - פתיל הנה שגודליו אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל, פתלתל מן התיבות הכפולות". כלומר, מפרשו מלשון "פתיל".

נתעקשתי והפצתי - זהו פירוש של "נפתלתי".

פצירות - הרבתי בקשות. ונפתולים - התעקשויות.

הרבה למקום - זהו פירוש של "נפתולי אלקים", וכאילו כתוב: "נפתולים לאלקים" (דעת יששכר).

להיות שנה לאחותי - זהו פירוש "עם אחותי". כלומר שיהיו לה בנים כמו אחותה. ובדיק לשון רש"י "שנה לאחותי" אולי יש לומר: רחל חשבה שאחרי שללאה היו ארבעה בנים, החליקה תורה שהשפחות תלדנה שני בנים כל אחת, והיא תלד ארבעה, ולכן התפלתה שבלהה תלד בן שני, וזה יהיה

(יא) וַתֹּאמֶר לֵאָה בֹּא גֵד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵּד: יא וַאֲמַרְתָּ לֵאָה אָמָא גֵּד וְקִרְתָּ יָת שְׁמָהּ גֵּד:

רש"י • בֹּא גֵד • בֹּא מִזֵּל טוֹב, כְּמוֹ: (שבת סז ע"ב) 'גֵּד גֵּדִי וְסָנוּק לֹא'. וְדוֹמָה לוֹ: (ישעיה סה) "הַעֲרִכִים לְגֵד שֶׁלְחָן". וּמִדְרַשׁ אַנְדָּה שְׁנוּלֵד מְהוּל, כְּמוֹ: (דניאל ד) "גִּדּוֹ אֵילָנָא", וְלֹא יָדַעְתִּי עַל מָה נִכְתָּב תְּכָה אַחַת. דְּבָר אַחֵר: לָמָּה נִקְרְאתָ תְּכָה אַחַת, בְּגֵד? כְּמוֹ "בְּגֵדָתָ בִּי" כְּשֶׁבָאתָ אֶל שִׁפְחָתִי, כְּאִישׁ שֶׁבְּגֵד בְּאֵשֶׁת נְעוּרִים.

(יב) וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שְׁנֵי לֵיעָקֵב: יב וַיִּלְיֶדֶת זֶלְפָּה אֲמָתָא דְלֵאָה בֶּר תַּנְזָן לֵיעָקֵב:

(יג) וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאִשְׁרֵי כִּי אֲשָׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֵׁר: יג וַאֲמַרְתָּ לֵאָה תְּשִׁפְחָתָא הוּת לי אֲרִי בֶּבֶן יִשְׁפָחֲנִי נִשְׂאָא וְקִרְתָּ יָת שְׁמָהּ אֲשֵׁר:

• יום רביעי ד' כסלו •

(יד) וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חֲטִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל־לֵאָה תִּנִּינָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנָדָ: יד וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חֲטִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל־לֵאָה תִּנִּינָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנָדָ:

רש"י • בִּימֵי קְצִיר־חֲטִים • לְהַגִּיד שֶׁבָחַן שֶׁל שְׁבָטִים, שְׁעַת הַקְצִיר הָיָה, וְלֹא פָשַׁט יָדוֹ בְּגוֹל לְהִבְיֵא חֲטִים וּשְׁעוּרִים, אֲלֹא דָּבָר הַהֶפְקֵר שָׂאִין אָדָם מִקְפִּיד בּוֹ. דוֹדָאִים • (סנהדרין צט) שִׁיגְלִי. עֶשֶׂב הוּא, וּבִלְשׁוֹן יִשְׁמַעְעָל יִסְמִי"ן.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְהִבְיֵא חֲטִים - כִּי אִם לֹא בֶּן, לֵאֲיוֹהָ עֲנִין נִכְתָּב שָׁזָה הָיָה "בִּימֵי קְצִיר חֲטִים".

וּשְׁעוּרִים - אֵף שֶׁזֶּמֶן קְצִיר שְׁעוּרִים הָיָה כָּבֵד בְּזֶמֶן הַפִּסּוּחַ (וְאִילוּ קְצִיר חֲטִים הוּא בְּזֶמֶן שְׁבוּעוֹת), וְאִם בֶּן כָּל מָה שֶׁנִּשְׁאָר מִהַשְׁעוּרִים בַּשָּׂדֶה לְכַאוֹרָה הַפְּקִירוֹם בַּעֲלִיָּהֶם, מִכָּל־מְקוֹם לֹא נִטְלָם רְאוּבֵן, כִּי חָשַׁשׁ שְׁמָא לֹא הַפְּקִירוֹ אוֹתָם. וְרָאָה רִש"י סְנֵהֲדִרִין צט, ב: "בִּימֵי קְצִיר חֲטִים - לְאַחַר שֶׁקְצְרוּ הַשָּׂדֶה, שֶׁהַכֹּל רָשָׁאִין לִיכָנֵס בְּתוֹף שָׂדֶה חִבְרִיתָן". מִשְׁמַע שֶׁגַּם הַחֲטִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִהַקְצִירָה הָיוּ הַפְּקֵר, וּבְכָל זֹאת לֹא פָשַׁט יָדוֹ בָּהֶם. אֲלֹא דָּבָר הַהֶפְקֵר שָׂאִין אָדָם מִקְפִּיד בּוֹ. דוֹדָאִים - סִיגְלִי, עֶשֶׂב הוּא - וּבְרִש"י סְנֵהֲדִרִין שם: "עִיקְרֵי עֶשְׂבִּים, וְהוּא מִין מִמֵּינֵי בְּשָׂמִים, וְאִמְרוּתָם שֶׁל אוֹתָם עֶשְׂבִּים קְרִי סִיגְלִי".

וּבִלְשׁוֹן יִשְׁמַעְעָל: וְסָמִין - בְּרִש"י בְּרִכּוֹת מג, ב: "וְהוּא מִין עֶשֶׂב שֶׁנִּשְׁבַּח בּוֹ שְׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל עֲלִין וְזוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, וְשִׁלְשָׁה עֲלִין לְכָל שׁוּרָה". תוֹרָה טו

לָמָּה נִקְרְאתָ תְּכָה אַחַת: "בְּנָדָ", כְּמוֹ: בְּנָדָתָ בִּי כְּשֶׁבָאתָ אֶל שִׁפְחָתִי, כְּאִישׁ שֶׁבְּגֵד בְּאֵשֶׁת נְעוּרִים - וְאִף שֶׁלֵּאָה נִתְּנָה לוֹ בְּהִסְתַּמְתָּהּ, מִכִּין שֶׁפּוֹעֵל יַעֲקֹב הוּא שֶׁלְקָחָהּ, הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁבְּגֵד בְּאֵשֶׁת נְעוּרָיו. תוֹרָה יב (יד) בִּימֵי קְצִיר חֲטִים - לְהַגִּיד שֶׁבָחַן שֶׁל שְׁבָטִים, שְׁעַת הַקְצִיר הָיָה וְלֹא פָשַׁט יָדוֹ בְּגוֹל - אֵף שֶׁעֲדִין הָיָה יָלֵד. וּמִזֶּה שֶׁהַכְּתוּב מְשַׁבְּחוֹ עַל כֵּךְ, מוֹכֵן שֶׁמִּנְהַג הָעוֹלָם הָיָה אֲזוֹ שֶׁהָיוּ פּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵים בַּעַת הַקְצִיר, וְהַשְׁבַּח שֶׁל רְאוּבֵן הוּא שֶׁלֹּא נִהַג כְּמִנְהַג הָעוֹלָם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה (הַרְבֵּי). וְלְהַעֲרִי, שֶׁבְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתוֹרָה מְדַגֵּשׁ רִש"י אֵת עֲנִין הַהִתְרַחֲקוֹת מִן הַגּוֹל, וְשֶׁבָּהּ נִבְדְּלוּ הָאֲבוֹת וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁאָר הָעַמִּים: רָאָה לְעִיל יג, ז (גְּבִי רוֹעֵי אֲבָרָהֶם). בְּרִאשִׁית כד, י (גְּבִי הַגְּמִלִים שֶׁל אֲבָרָהֶם). כו, ה (גְּבִי אֲבָרָהֶם שֶׁמְחַנֵּף בֶּן אֶת בְּנָיו). כו, ג (גְּבִי יִצְחָק שֶׁמְזַהֵר בֶּן אֶת עִשָׂו). שָׁם פְּסוּק ט (גְּבִי רִבְקָה וַיַּעֲקֹב). שְׁמוֹת ג, א (גְּבִי מִשֶּׁה רִבְנוֹ). בְּמִדְבָּר לֹא, יא (גְּבִי אֲנָשִׁי הַמְלָחֲמָה). וְעוֹד.

(יא) בֹּא גֵד - בֹּא מִזֵּל טוֹב - "גֵּד" פִּירוּשׁוֹ מִזֵּל, אֵךְ רִש"י מוֹסִיף "טוֹב", כִּין שֶׁנִּשְׁבַּח מִזֵּל רַע וּמִזֵּל טוֹב, וּבְדוֹדָאִי הַכּוֹנֵה לְמִזֵּל טוֹב. כְּמוֹ "גֵּד גֵּדִי וְסָנוּק לֹא" - שְׁבַת סז, ב. הַתְּמִנּוֹל מִזֵּלִי וְעִיף אֶל תְּהִי (רִש"י שם). וּבְרִש"י פְּסָחִים ג, ב: "הַתְּגַבֵּר מִזֵּלִי וְאֶל תְּהִי עִיף". וְדוֹמָה לוֹ: "הַעֲרִכִים לְגֵד שֶׁלְחָן" - לְשַׁעֲרָה סה, יא. שָׁם עֲבוּדָה זָרָה הַעֲשׂוּיִים עַל שֵׁם הַמִּזֵּל (רִש"י שם), וּמִנִּיחִים שֶׁלְחָן עֲרוּךְ בְּמִאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה לְשֵׁם אוֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה (רִש"י סְנֵהֲדִרִין צב, א).

וּמִדְרַשׁ אַנְדָּה, שְׁנוּלֵד מְהוּל, כְּמוֹ "גִּדּוֹ אֵילָנָא" - דְּנִיָּאל ד, כ. קוֹצוֹ הָאֵילָן (רִש"י שם). אֵף כֵּאֵן: "בֹּא גֵד" - בֹּא קְצוֹץ (מְהוּל). וְלֹא יָדַעְתִּי עַל מָה נִכְתָּב תְּכָה אַחַת - לְשִׁנֵּי הַפִּירוּשִׁים. וְרָאָה רִש"י תְּהִלִּים י, י שֶׁהִיא "אַחַת מִקְדָּשׁ עֲשָׂרָה תִּיבוֹת הַתִּיבוֹת תִּיבָה אַחַת וְנִקְרְאוֹת שְׁתֵּי תִיבוֹת". (דְּבָר אַחֵר - בְּכַמָּה פְּתִיבֵיד וּדְפוּסִים רָאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים פִּירוּשׁ זֶה.

(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט כַּחֲתָן אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוֹדָאִי בְנִי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָאִי בְנִי:

ה"י וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוֹדָאִי בְנִי • בְּתִמְיָהָ: וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת, לִיקַח גַּם אֶת דּוֹדָאִי בְנִי? וְתַרְגּוּמוֹ 'וְתִסְבִּין'. לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה • שְׁלִי הָיְתָה שְׂכִיבַת לַיְלָה זוֹ וְאֲנִי נֹתֶנָּה לָךְ, תַּחַת דּוֹדָאִי בְנִי. וְלִפִּי שְׁוֹלֵזָה בְּמִשְׁכַּב הַצַּדִּיק, לֹא זָכָתָה לְהִקְבֵּר עִמּוֹ (נדה ל"א).

(טז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאִי בְנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה:

ה"י שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ • נָתַתִּי לְרַחֵל שְׂכָרָה. בַּלַּיְלָה הַזֶּה • הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סִיעָו שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם יִשְׁשָׁכַר (בר"ה).

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לָאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי:

ה"י וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לָאָה • שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה וּמִחְזֶרֶת לְהַרְבּוֹת שְׂבָטִים.

(יח) וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכַר:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

וַתַּהַר וּגו'... וַרְאֵה נָדָה לֹא, א: "מִלְמַד שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סִיעָ בָּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁשָׁכַר חֲמוּר גֶּרֶם, חֲמוּר גֶּרֶם לִישְׁשָׁכַר", וּבְרַש"י שֵׁם: "הוּא – קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא סִיעָה, שֶׁנֶּטָּה חֲמוּרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לֹאֲהֵל לָאָה, וְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁל הָאֲחֵרוֹת הָיָה". תורה יו

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לָאָה – שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה וּמִחְזֶרֶת – מִכָּפָּה שֶׁהָיְתָה מִחְזֶרֶת (שֶׁאֵמָרָה "אֵלַי תָּבוֹא") אָנוּ מְבִינִים שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה. לְהַרְבּוֹת שְׂבָטִים – מִבָּאָר בְּזֶה מֵה שֶׁקָּשָׁה לְכַאוֹרָה: (א) לֹא מִצִּינֵי שֶׁלָּאָה הַתְּפִלָּה עַל פֶּה, (ב) הָרִי כָּבֵד הָיוּ לָהּ בָּנִים, וְלָכֵן מִפְּרֹשׁ שׁוֹ' מִילָא אֶת רְצוֹנָהּ וַתֵּאָתֶּה שֶׁל לָאָה לְהַרְבּוֹת שְׂבָטִים. וְאַף שֶׁיִּדְעָה בְּנִבּוּאָה שֶׁלַּעֲקֹב יִנָּלְדוּ י"ב שְׂבָטִים (וְלֹא יוֹתֵר), תֵּאָתֶּה הָיְתָה שְׂכָמָה שִׁוּתֵר שְׂבָטִים יִהְיוּ מִמֶּנָּה (וְלֹא מִהַשְׁפָּחוֹת), וּבִפְרָט שֶׁרָאָתָה שֶׁרַחֵל עָדִין עֲקָרָה. תורה יח

לָךְ "תַּחַת דּוֹדָאִי בְנִי" – לְמַד בֶּן מִהֲלָשׁוֹן "תַּחַת דּוֹדָאִי בְנִי", שֶׁמִּשְׁמַעוֹ לָשׁוֹן חֲלִיפִין, שֶׁהֲחִלִּיפָה שְׂכִיבַת הַלַּיְלָה בְּדוֹדָאִים (רֹא"ם), וְזֶהוּ מֵה שֶׁאֵמָרָה: "לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה", כְּלוּמָר, בְּשִׁבִּיל הַדּוֹדָאִים אֲנִי נֹתֶנָּה לָךְ שְׂכִיבַת הַלַּיְלָה (גִּרָא). וְלִפִּי שְׁוֹלֵזָה בְּמִשְׁכַּב הַצַּדִּיק, לֹא זָכָתָה לְהִקְבֵּר עִמּוֹ – וַרְאֵה רַש"י לְקַמֵּן מִח, 1. תורה טו

(טז) שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ – נָתַתִּי לְרַחֵל שְׂכָרָה – בְּשִׁבִּילָךְ (ספר הזכרון). וְלֹא שֶׁשְׂכָרָה אוֹתוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לֹא נֹתֶנָּה לוֹ כְּלוּם (גִּרָא).

בַּלַּיְלָה הַזֶּה – הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סִיעָו – בְּדִפּוּס רֹאשׁוֹן: "סִיעָ בּו'".

שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם יִשְׁשָׁכַר – לְמַד בֶּן מִזֶּה שֶׁכְּתוּב "הוּא" וְלֹא "הָהוּא", וְ"הוּא" מוֹרָה עַל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא (רֹא"ם). וּמִשְׁמַע שֶׁהִסְוִיעַ הוּא שְׁנֵתֵּעֲבֶרָה בָּאוֹתוֹ לַיְלָה (שִׁפְחָה). וְכֵן מִשְׁמַע מִהַפְסוּק שֶׁלֹּאֲחֵרִי זֶה: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶל לָאָה,

(טו) וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דּוֹדָאִי בְנִי – בְּתִמְיָהָ, וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת לָקַח – כְּלוּמָר, אֵין הִתִּי"ו שֶׁל "וְלָקַחְתָּ" לְנוֹכַח רַחֵל, שֶׁאֵין פִּירוּשׁוֹ: וְאֵת תִּקְוִי אֶת דּוֹדָאִי בְנִי, שֶׁהָרִי לֹא בְּרַחֵל תְּלוּי הַדָּבָר לִיקַח אֶת הַדּוֹדָאִים שֶׁל רֹאבוֹן, אֲלֹא "לָקַחְתָּ" הוּא לָשׁוֹן מְקוּר, וּפִירוּשׁוֹ שֶׁאֵת רוּצָה לִיקַח אֶת הַדּוֹדָאִים, כִּי הַמְקוּר בָּא עַל הַמִּחְשָׁבָה גַּם בֶּן (גִּרָא). אֲלֹא שֶׁרַש"י כְּתוּב בְּלָשׁוֹן "וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת" (וְלֹא "וְלִרְצוֹת עוֹד זֹאת"), מִשּׁוּם שֶׁהִתְמַיָּה לֹא תִפּוֹל אֲלֵל עַל הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא עַל הַמִּחְשָׁבָה, וְהַשְׁתַּדְּלוּת שֶׁהִשְׁתַּדְּלָה בְּלִקְיַת הַדּוֹדָאִים זֶה הַמַּעֲשֶׂה (רֹא"ם).

גַּם אֶת דּוֹדָאִי בְנִי? וְתַרְגּוּמוֹ: "וְלִמְסַב" – שֶׁפִּירוּשׁוֹ "וְלִיקַח", וְלֹא "וְתִסְבִּין" (כִּפִּי הַגִּיטָא בְּהַרְבֵּה סְפָרִים בְּתַרְגּוּם אוֹנְקֵלוֹס), שֶׁפִּירוּשׁוֹ: וְתִקְוִי (גִּרָא).

לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה – שְׁלִי הָיְתָה שְׂכִיבַת לַיְלָה זוֹ וְאֲנִי נֹתֶנָּה

(יט) וַתַּהַר עוֹד לֵאמֹר וַתֵּלֶד בֶּן־שֵׁשִׁי לַיעֲקֹב:

יט ועדיא עווד לאה וילידת בר שיתי
ליעקב:

(כ) וַתֹּאמֶר לֵאמֹר זִבְלָנִי אֱלֹהִים אֶתִּי זָבַד טוֹב הַפֶּעַם

כ ואמרת לאה יהב וי יתה לי חלק טב הדא
זמנא יהי מדורה דבעלי לותי ארי וילידת
לה שתא בנני וקרת ית שמה זבלון:

זִבְלָנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדַּתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָּנִים וַתִּקְרָא

אֶת־שְׁמוֹ זָבָלוֹן:

כט זבד טוב. כתרגומו. זבלני. לשון בית זבול, הורכביי"א בלע"ז. בית מדור, מעתה לא תהא עקר
דירתו אלא עמי, שיש לי בנים כנגד כל נשיו.

(כא) וְאַחַר יִלְדָה בַת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה:

כא ואחר בן וילידת בתא וקרת ית שמה
דינה:

כט דינה. פרושו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה: אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות,
והתפללה עליו ונהפך לנקבה (ברכות ט).

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶלֶיהָ

כב ועל דוקנא דרחל קדם וי קביל צלותה
וי ויהב לה עדוי:

וַיַּפְתָּה אֶת־רַחֲמָהּ:

כט ויזכר אלהים את רחל. (כ"ד) זכר לה שמסרה סימניה לאחותה ושהיתה מצרה שלא תעלה בגורלו

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שדנה לאה דין בעצמה - ובין שלא
דנה דין זה בעצמה, ולא גלתה לאחר
כדי שלא לפגוע ברחל, לכן גם הכתוב
לא פרסם טעם זה לנתינת השם (הרב).
אם זה זכר לא תהא רחל אחותי
כאחת השפחות - שלא יהיו לה שני
בנים.

והתפללה עליו - על העובר, שאם
הוא זכר, ה' יהפוך אותו בדרך גס
לנקבה, שמוותר להתפלל על הנס, אף
שאסור לסמוך עליו (דברי חז"ל). וכתב
ה"באר בשדה", שעיקר הלימוד הוא
ממה שכתוב: "ואחר ילדה בת" (שהיה
לו לומר "ואחר כך ילדה בת").
שמשמעו שרק "אחר" ש"ילדה" היתה
"בת", אבל כשהיתה בהריון היה זמן
שהיה בן.

ונהפך לנקבה - וראה רש"י לקמן מו,
טו. תורה כב

(כב) **ויזכר אלהים את רחל** - **זכר**
לה שמסרה סימניה לאחותה -
כדלעיל ברש"י כט, כה.

ושהיתה מצרה - נראה שלומד בן
ממה שנאמר: "וישמע אליה אלקים"
(משכיל לדוד). ויש להוסיף, שבה מבואר
מה שה' זכר אותה רק עכשיו ולא

משום שעיקר בקשת לאה היה שלא
יעשה יעקב אצל שום אחת מנשיו
עיקר דירה, משום שזה מביא לידי
קנאה גדולה, ואם בכל זאת יאמר
יעקב שצריך שתהיה אחת מהן
עיקרית, אמרה לאה: אם בן אהיה אני
העיקרית, כי יש לי בנים כנגד כל
נשיו. וב"תורת מנחם" העיר שלשון
זה: "לא תהא כו' אלא" מורה שזה
לעיוכבא, במבואר בתוספות מנחות
פג, סוף עמוד ב. ועל פי זה אפשר
לומר שבגנות רש"י בנקטו לשון זה,
הוא משום שכבר לפני בן בקשה לאה:
"עתה יאהבני איש", הפעם ולוה
איש אלי, שבפשוטו בקשתה היתה
שיעקב ידור בעיקר עמה, וכעת
הוסיפה בבקשתה ואמרה, שמעתה
הוא **מוכרח ואין לו ברירה** אלא
שהיה עיקר דירתו עמי.

שיש לי בנים כנגד כל נשיו - וזו
כונתה באמרה: "כי ילדתי לו ששה
בנים", דהינו מחצית משנים עשר
השכטים. תורה כא

(כא) **דינה** - **פרשו רבותינו** -
בראשית רבה עב, ו (בטעם קריאת
השם דינה).

(כ) **זבד טוב** - **כתרגומו** - נתן ה'
אותו לי חלק טוב.

זבלני - לשון "בית זבול" - מלכים
א ח, יג. דברי הימים ב ו, ב.

הירכיריירא"ה - herberjerie, מקום
מגורים (לעז רש"י). ארוח, לינה (אוצר לעז
רש"י).

בלעז, בית מדור - וראה רש"י עבודה
זרה יח, ב: "לשון זבלני אישי, ענין
חניה של חיבור ואסיפה".

מעתה - זהו הפירוש: "הפעם".

לא תהא עקר דירתו אלא עמי -
כלומר, לא דירה סתם, שהיא יכולה
להיות גם דירת עראי, אלא דירת
קבע, וזהו "עיקר דירתו". ולומד בן
מתיבת "זבלני", שהוא מלשון "בית
זבול", המורה על בית קבוע, כמו
שכתוב בהמשך הפסוק במלכים שם:
"מכון לשבתך עולמים" (הרב). ומפרש
"זבלני" - זבול עמי, ידור עמי. ואמר
"עיקר דירתו", ולא כל דירתו, שזה לא
יתכן, שהרי יש לו נשים נוספות. אף
צריך עיון למה אמרה בשלילה: "לא
תהא עיקר דירתו אלא וכו'", ולא
בלשון חיוב: "תהא עיקר דירתו וכו'"
(רא"ס). וב"דברי דוד" כתב הטעם,

של עשו, שמא יגרשנה יעקב, לפי שאין לה בנים. ואף עשו הרשע כף עלה בלבו כששמע שאין לה בנים, הוא שיסד הפיט: 'האדמון כבט שלא חלה, צכה לקחתה לו ונתבהלה'.

(כג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אֶסְף אֱלֹהִים אֶת־חַרְפְּתִי:
כג וַעֲדִיאת וילדת בר ואמרת פנש יי ית חסודי:

יש"כ אסף • הכניסה במקום שלא תראה, וכן: (ישעיה ד) "אסף חרפתנו", (שמות ט) "ולא יאסף הבייתה", (יואל ד) "אספו נגהם", (ישעיה ס) "וירחף לא יאסף", לא ישמן. חרפתי • שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ואגדה: כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לתלות סרחונה, מש"ש לה בן, תולה בו: מי שבר כלי זה? בנה. מי אכל תאנים אלו? בנה.

(כד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְהוָה לִי בֵן אַחֵר:
כד ויקרת ית שמה יוסף למימר יוסף יי לי בר אחר:

יש"כ יסף ה' לי בן אחר • יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים. אמרה: 'יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני'. לכן לא התפללה אלא על בן אחר.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

קודם לכן, אף שמסירת הסימנים היתה הרבה קודם לכן, כי מה "שהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו", היה רק לאחר שלא היה ילדה ששה בנים, בחשבה ששני הבנים שגדלו לה לאחר שהחליפה את בעלה בדודאים, היו על חשבונה, וממילא חשבה שהיא כבר לא תנשא ליעקב אלא לעשו, ולכן "היתה מצירה".
שלא תעלה בגורלו של עשו - ויש לומר, שיש בזה מעין תשובת המשקל על מה שזוילה קודם במשכבו של צדיק. וראה רש"י לעיל כט, יו: "שהיו הכל אומרים, שני בנים לרבה ושתי בנות ללך, הגדולה לגדול והקטנה לקטן". וצריך לומר, שלאחר שיעקב נשא את הגדולה והוליד ממנה בנים, הרי התברר שהגדולה שיכת ליעקב (אולי מפני שעשו מכר לו את הבכורה). ואם בן הקטנה שיכת לעשו. אבל ראה רש"י לקמן לב, כג: "ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עניו, ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב". ואם בן למה חששה רחל שתעלה בגורלו של עשו? ויש לישב על פי מה שכתב ה"משביל לדוד" שם, שאמנם אם יעקב היה מגרשה ועשו היה מבקש להנשא לה, לא היה לה לסרב כי שמא תחזירנו למוטב, אבל

הטמן חרפתנו, כמו "ואספתו אל תוך ביתך" (רש"י שם).
"ולא יאסף הבייתה" - שמות ט, יט.
לשון הכנסה הוא רש"י שם.
"אספו נגהם" - יואל ב, י. שם ד, טו.
הכניסו אורם (רש"י שם ושמ).
"וירחף לא יאסף" - ישעיה ס, כ.
לשון אספו נגהם (רש"י שם).
לא ישמן - ולא מלשון כליון.
חרפתי - שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע - צנן שתי חרפות, פיון ששיתיהו היו בה.
ואגדה - בראשית רבה עג, ה.
כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה - וזהו "חרפתי", סרחוני וחטאתי (רא"ם). ולפי זה לכאורה יהיה פירוש "אסף" מלשון אסיפה, שקצת ניתן לאסוף את כל חרפתי ולהטיל על בני.
מש"ש לה בן תולה בו: מי שבר כלי זה? בנה, מי אכל תאנים אלו? בנה - כלומר, בשהבעל ישאל מי עשה מעשים אלו, תוכל להשיב לו "בנה" (רא"ם). תורה כד.
(כד) יסף ה' לי בן אחר - יודעת היתה בנבואה - שהאמהות נביאות היו (רש"י לעיל כט, לד).
שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים - ראה גם רש"י

כל עוד שהיא נשואה ליעקב, ברור שעדיף להיות עם צדיק מאשר עם רשע.
שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע - מה שהוסיף כאן "הרשע" (מה שלא הוסיף קודם), יש לומר, שבזה רצה לומר שמה שעלה בלבו של עשו לישא אותה וזהו רשעות, שהרי עדין רחל היתה נשואה ליעקב. ואף שההרהור היה שיעקב יגרשנה ואז הוא ישאנה, הרי כל עוד שלא גרשה - הרי זה בגדר מתאנה לאשת איש.
כף עלה בלבו כששמע שאין לה בנים - שאם לא בן, לא היה לה לחשוש שעשו ישא אותה.
הוא שיסד הפיט - בפיוט של ראש השנה בשרית.
"האדמון כבט שלא חלה, צכה לקחתה לו ונתבהלה" - האדמוני (עשו) כשהביט שלא היו לרחל חבלי לידה, רצה לקחתה לו לאשה, והיא נבהלה מזה. תורה כג.
(כג) אסף - הכניסה - ולא מלשון אסיפה וקבוץ, כי אז החרפה גדולה יותר (רא"ם).
במקום שלא תראה - פיון שאין לחרפה מקום ששם מכניסים אותה, לכן הוסיף "במקום שלא תראה".
וכן: "אסף חרפתנו" - ישעיה ד, א.

אף שמסירת הסימנים היתה הרבה קודם לכן, כי מה "שהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו", היה רק לאחר שלא היה ילדה ששה בנים, בחשבה ששני הבנים שגדלו לה לאחר שהחליפה את בעלה בדודאים, היו על חשבונה, וממילא חשבה שהיא כבר לא תנשא ליעקב אלא לעשו, ולכן "היתה מצירה".
שלא תעלה בגורלו של עשו - ויש לומר, שיש בזה מעין תשובת המשקל על מה שזוילה קודם במשכבו של צדיק. וראה רש"י לעיל כט, יו: "שהיו הכל אומרים, שני בנים לרבה ושתי בנות ללך, הגדולה לגדול והקטנה לקטן". וצריך לומר, שלאחר שיעקב נשא את הגדולה והוליד ממנה בנים, הרי התברר שהגדולה שיכת ליעקב (אולי מפני שעשו מכר לו את הבכורה). ואם בן הקטנה שיכת לעשו. אבל ראה רש"י לקמן לב, כג: "ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עניו, ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב". ואם בן למה חששה רחל שתעלה בגורלו של עשו? ויש לישב על פי מה שכתב ה"משביל לדוד" שם, שאמנם אם יעקב היה מגרשה ועשו היה מבקש להנשא לה, לא היה לה לסרב כי שמא תחזירנו למוטב, אבל

~ נקודות משיחות קורש ~ (שיחות ש"פ ויצא תשכ"ט)

ותקרא את שמו יוסף (ל, כד) רש"י פרש לעיל שכל מי שנאמר בו "על כן" מרבה באוכלוסין, והינה יהודה ודן, שהיו יותר מששים אלף. וקשה, הרי בני יוסף היו יותר משבעים אלף. ונש לומר, דהנה שני טעמים לקריאת שם "יוסף". א. **אסף** ה' את חרפתי. ב. **יוסף** ה' לי בן אחר. אלא שהטעם הראשון לא נתפרש בכתוב, שכן רחל לא רצתה לפרסם שקראה לבנה בשם כזה שמשמעותו שמעתי יהיה לה במי לתלות את סרונה, ולכן אף הכתוב פסה טעם זה. מובן, אפוא, שאי אפשר לכתב "על כן", לא בטעם הראשון ואף לא בטעם השני (שהרי אין זה הטעם היחיד).

(כה) **ויהי כאשר ילדה רחל את-יוסף ויאמר יעקב אל-לזן שלחני ואלכה אל-מקומי ולארצי:** כה ונהה בד לידת רחל את יוסף ואמר יעקב לזן שלחני ואיתך לאתרי ולארצי:

ה"א **כאשר ילדה רחל את-יוסף** • משנולד שטנו של עשו, שנאמר: (עובדיה א יח) "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה, ובית עשו לקש", אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקדוש-ברוך-הוא, ורצה לשוב.

(כו) **תנה את-נשי ואת-ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה ידעת את-עבדתי אשר עבדתיך:** כה הכ ית נשי וית בני די פלחית יתך בהן ואזיל ארי את ידעת ית פלחני דפלחתך: ה"א **תנה את-נשי וגו'** • איני רוצה לצאת כי אם ברשות.

(כז) **ויאמר אליו לזן אם-נא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגלליך:** כז ואמר לה לזן אם קצו אשכחית רחמיך קדמך נסיתי וברכני יי בדילך:

ה"א **נחשתי** • מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי שעל-ידך באה לי ברכה, כשבאת לכאן לא היו לי בנים,

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

לאש (אילת השחר). וראה רש"י לעיל כז, מה.

משנולד יוסף בטח יעקב בהקדוש-ברוך-הוא ורצה לשוב – כלומר, לידת יוסף היתה סימן בשבילו שהגיע הזמן לקיום ההבטחה של הקדוש-ברוך-הוא על השמירה מעשו, ולכן רצה לשוב (שיח יצחק). תורה כז

(כז) **תנה את נשי וגו' – איני רוצה לצאת כי אם ברשות** – ולא שלכן היה מחזיק בנשותיו ובניו, אלא פירושו "תנה" לי רשות לצאת עמם (רא"ם וגר"א). ומה שאמר לו תחילה: "שלחני ואלכה", אין זו בקשת רשות, כי על עצמו לא היה צריך לבקש רשות, אלא כך פירשו: "שלחני ואלכה", ובמה תשלחני? "תנה את נשי ואת ילדי", כי בלעדם לא אוכל לצאת (שפי"א). תורה כז

(כז) **נחשתי** – מנחש [היה], – כן הוא בהרבה כתבי-יד ודפוסים ראשונים. כלומר, אלו הם דברי הקדמה של רש"י לפני שמפרש תיבת "נחשתי",

נקרא שטנו של עשו, משום שהוא עיקר תולדתו של יעקב, כמו שנאמר (לקמן לו, א) "אלה תולדות יעקב יוסף" (גר"א).

שנאמר – עובדיה א, יח. **"והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש"** – ראה גם רש"י לקמן לו, א: "ניצוץ יוצא מיוסף ששורף ומכלה את בולם". וראה רש"י ישעיה סה, כה: "לפי שמצינו שעשו נופל ביד בני יוסף, שנאמר בית עשו לקש ובית יוסף להבה וגו', אבל ביד בני שאר השבטים שנמשלו לחיות לא מצינו, לכן נאמר ואריה בבקר יאכל תבן, אותם השבטים שנמשלו באריה כגון יהודה ודן, כיוסף שנמשל כשור, יאכלו אותו שנמשל כתבן".

אש בלא להבה אינו שולט למרחוק – כך יעקב בלא יוסף אינו יכול לשלוט בעשו מרחוק. ולפי זה צריך לומר שיעקב חשש שמא עשו ירצה להרוג אותו בירית חץ מרחוק, כי מקרוב יעקב יכול לנצחו, שהרי הוא נמשל

שם. כלומר, הנובאה היתה על יעקב כמה הוא עתיד להעמיד, כי זו נבואה כללית הנוגעת לכללות עם ישראל, אבל לא היתה לה נבואה כמה כל אחת מנשותיו תלד, כי זו נבואה פרטית וד' העלים ממנה.

אמרה: יהי רצוני שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני. לכך לא נתפללה אלא על "בן אחר" – כלומר, בזה מיושב: א) למה התפללה רק על "בן" אחר, ב) למה אמרה "אחר", שהכוונה לאותו הבן האחר שעתיד להשלים את מנצן י"ב השבטים (באר בשדה). תורה כה

(כה) **כאשר ילדה רחל את יוסף** – בסוף ארבע עשרה שנה (רש"י לקמן לה, כח).

משנולד שטנו – קטיגור שלו. **של עשו** – כי אם לא כן, מדוע תולה את רצונו לחזור אל מקומו בלידת יוסף, ולא בסיום שנות עבודתו [ראה רש"י לקמן לה, כט שנה הנה בסוף ארבע עשרה שנה] (רא"ם). ודוקא יוסף

שְׁנָאֹמֶר: (לעיל כט) "וְהָיָה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֶּאֱזָן". אֲפָשָׁר יֵשׁ לוֹ בָּנִים, וְהוּא שׁוֹלַח בְּתוֹ אֶצֶל הָרוּעִים? וְעָכְשׁוּ הָיוּ לוֹ בָּנִים, שְׁנָאֹמֶר: (לקמן לא) "וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְנֵי לָבָן".

♦ יום חמישי ה' כסלו ♦

כח וְאָמַר פָּרִישׁ אֲגֵרָה עָלַי וְאֶתֵּן:

(כח) וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה:

רש"י: נָקְבָה שְׂכָרְךָ • בְּתַרְגוּמוֹ: 'פָּרִישׁ אֲגֵרָה'.

כט וַיֹּאמֶר לָהּ אֵת יָדְעָתָּ יָת דְּפִלְחָתְךָ וְיָת דְּהוּהָ בְּעִירְךָ עִמִּי:

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ

וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה מִקְנֶךָ אֵתִי:

רש"י: וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה מִקְנֶךָ אֵתִי • אֵת חֲשָׁבוֹן מַעוֹט מִקְנֶךָ שֶׁבָּא לְיָדִי מִתְחִלָּה כַּמָּה הָיוּ.

ל אֲרִי זַעִיר דִּי הוּהָ לָךְ גְּדָמִי וְתִקְיָה לְמַסְגִּי וְכִרְיָה יִי יִתֵּךְ בְּדִילִי וְכַעַן אֵימָתִי אֶעֱבִיד אָף אֲנָא לְבֵיתִי:

(ל) כִּי מָעוֹט אֲשֶׁר-הָיָה לָךְ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיִּבְרָךְ

יְהוָה אֶתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתִי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנֹכִי

לְבֵיתִי:

רש"י: לְרַגְלִי • (ב"ר) עִם רַגְלִי, בְּשָׂכִיל בִּיאַת רַגְלִי בֵּאת אֶצְלָךְ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ: (שמות יא) "הָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ", (שופטים ח) "לָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלִי", הַבָּאִים עִמִּי. גַּם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי • לַעֲרֹךְ בֵּיתִי, עָכְשׁוּ אֵין עוֹשִׂין לְצִדְקִי אֵלָא בְנֵי, וְצִדְקָה (א"י) לְהִיּוֹת עוֹשֶׂה גַם אֲנִי עִמָּהֶם לְסַמְכָן, וְזֶהוּ 'צַם'.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוייל

"פָּרִישׁ אֲגֵרָה" - בְּרִש"י נִדָּה לֹא, ב: "בְּשִׁתְּנָקוֹב וּתְפָרֶשׁ שְׂכָרְךָ,

וְאֶתֵּנָה". תורה כט

(כט) וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מִקְנֶךָ אֵתִי -

אֵת חֲשָׁבוֹן מַעוֹט "מִקְנֶךָ" שֶׁבָּא לְיָדִי מִתְחִלָּה - כְּמוֹ שֶׁאֹמֵר בְּפֶסֶק הַבָּא:

"כִּי מָעוֹט אֲשֶׁר הָיָה לָךְ לְפָנַי".

כָּמָה הָיוּ - בְּלֹמֶר, לֹא רַק שֶׁאֵתָה יוֹדַע שֶׁהָיוּ מַעוֹט, אֲלָא אַתָּה יוֹדַע בְּדִיוֹק אֵת מִסְפָּרָם. תורה ל

(ל) לְרַגְלִי - עִם רַגְלִי. בְּשָׂכִיל בִּיאַת

רַגְלִי - וְלֹא בְּעֵבֹר רַגְלִי, כִּי אֵין הָרַגֵּל סִיבַת הַבְּרָכָה אֲלָא בִּיאַת גּוּפוֹ, וּמִפְּנֵי שֶׁבִּיאַת גּוּפוֹ הִיא עַל-יְדֵי בִּיאַת רַגְלוֹ, אָמַר "לְרַגְלִי" (רא"ש). וְרָאָה רִש"י יוֹמָא לַח, ב' וְסוּטָה יב, ב' שֶׁמִּפְּרָשׁ "לְרַגְלִי" - "בְּשָׂכִילִי".

בֵּאת אֶצְלָךְ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ: "הָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ" - שְׁמוֹת יא, ח. וְרָאָה רִש"י שָׁם: "הַהוּלָכִים אַחֵר עֲצָתְךָ וְהוֹלָכְךָ".

"לָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלִי" - שׁוּפְטִים ח, ה.

הַבָּאִים עִמִּי. גַּם אֲנֹכִי לְבֵיתִי - לַעֲרֹךְ בֵּיתִי - פִּירוּשׁ: שֶׁיַּעֲבֹד עֲבוּדָה

לְהִבְיָא מִפְּסוּק זֶה, מִשּׁוּם שֶׁבִּזְזָה מוֹכֵחַ שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ סֶתֶם בָּנִים אֲלָא בָּנִים חֲכָמִים שִׁיּוּדִיעִים לְטַעוֹן טַעֲנוֹת, וְזוֹ בְּרָכָה גְּדוּלָּה יוֹתֵר לְלָבָן.

"וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי בְנֵי לָבָן" - אֵין מִכָּאן הוֹכָחָה גְּמוּרָה, שֶׁהָרִי אֲפָשָׁר שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים אֲלָא שֶׁהָיוּ קִטְנִים, אֲלָא כִּיּוֹן שֶׁלָּבָן אֹמֵר שֶׁה' בָּרְכוּ בְּגִלְלוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁאֵין יוֹדַע כַּמָּה הָיְתָה הַבְּרָכָה, הָרִי שֶׁעַל פִּי פִּסּוּקִים אֵלּוֹ נִיתָן לְהוֹכִיחַ שֶׁהַבְּרָכָה הָיְתָה בְּבָנִים (דְּבַר יוֹד). וְאֵין לֹמֵר שֶׁהַכּוֹנֵה עַל רִיבּוֹי הַצֶּאֱזָן, כִּי עַל זֶה לֹא שִׁיף לֹמֵר נִיחוּשׁ, שֶׁהָרִי יַעֲלֵב עֲבַד בְּצֶאֱזָן לָבָן, וְהַדְּבָר בְּרוּר שֶׁהַתְּרַפָּה הַצֶּאֱזָן עַל-יְדֵי עֲבוּדָתוֹ, וְאֵין שִׁיף נִיחוּשׁ אֲלָא בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ שִׁכּוּת לַעֲנִין (ג"א),

אוּ מִפְּנֵי שֶׁבְּצֶאֱזָן אֵין הַבְּרָכָה נִיבְרַת, שִׁיתְכֵן שֶׁהָזֵמֶן גָּרַם אוֹתוֹ, וְגַם יַעֲלֵב עֲצָמוֹ בְּדָבָרֵינוּ לְלָבָן, תַּחֲסִילָה אָמַר לוֹ עַל הַצֶּאֱזָן: "וַיִּפְרֹץ לְרֹב", וְאַחֵר כִּךְ הוֹסִיף: "וַיִּבְרָךְ ה' אוֹתְךָ לְרַגְלִי", וְכּוֹנֵנָתוֹ וְדָאִי עַל הַבָּנִים, כִּי אִם לֹא כֵן מַה מוֹסִיף לוֹ בִּזְזָה (רא"ש). תורה כח

(כח) נָקְבָה שְׂכָרְךָ - בְּתַרְגוּמוֹ:

שֶׁלָּבָן הָיָה מִנְחָשׁ וְקוֹסֶם. אָף בְּדִפּוּסִים הַנִּפְּוֹצִים הַגִּירָסָא: מִנְחָשׁ הֵייתִי, בְּלֹמֶר, שֶׁזֶהוּ פִּירוּשׁ תִּיבַת "נַחֲשִׁיתִי", וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לֹמֵר שֶׁתַּחֲסִילָה מִפְּרָשׁ רִש"י אֵת הַמִּילָה עֲצָמָה, וְאַחֵר כִּךְ מִפְּרָשׁ אֵת הָעֲנִין. וְדַחַק.

נִפְּוֹתִי בְּנַחוּשׁ שְׁלִי - זֶהוּ פִּירוּשׁ "נַחֲשִׁיתִי", בְּדַקְתִי בְּקַסְמִים שְׁלִי.

וּבְדִפּוּס שֵׁנִי: "מִנְחָשׁ בְּגִבְעֵי שְׁלִי".

שְׁעַל-יְדֶךָ בָּאָה לִי בְּרָכָה - וְזֶהוּ "וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְלוֹךְ".

בְּשִׁכְבָּתְךָ לְכָאן לֹא הָיוּ לִי בָּנִים, שְׁנָאֹמֶר - לְעִיל כט, ו.

"וְהָיָה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֶּאֱזָן, אֲפָשָׁר יֵשׁ לוֹ בָּנִים וְהוּא שׁוֹלַח בְּתוֹ אֶצֶל הָרוּעִים? וְעָכְשׁוּ הָיוּ לוֹ בָּנִים, שְׁנָאֹמֶר - לְקָמֶן לֹא, א. מַה שֶׁהִבְיָא

הוֹכָחָה מִפְּסוּק זֶה, וְלֹא מִהַפְּסוּק הַנּוֹצֵר קוֹדֵם לָבָן (לְקַמֵּן פֶּסוּק לז): "וַיִּתֵּן בֵּיד בְּנִי", יֵשׁ לֹמֵר מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם אֵינוֹ מְפוֹרָשׁ

בְּתַבּוּב שֶׁהַכּוֹנֵה לְבָנָיו שֶׁל לָבָן, שֶׁלָּבָן הוֹצִיר רִש"י לְפָרֶשׁ שָׁם שֶׁהַכּוֹנֵה לְבָנֵי לָבָן, אֲבָל בְּפֶסֶק זֶה הוּא מְפוֹרָשׁ.

וּבִ"דְּבָרֵי אֲבִרָהֶם" כְּתַב, שֶׁרִש"י הַעֲדִיף

(לא) וַיֹּאמֶר מֶה אֶתֶּן-לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּנִּי לִי
מֵאוֹמֶה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה
צֹאנִךְ אֲשֹׁמֵר:

לב אַעֲבֹר בְּכָל-צֹאנֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשֹּׁם כְּלִישָׁה
אֶעֱדִי מִתְּמֹן כָּל אֹמֶר נִמְזֹר וּרְקוּעַ וְכָל אֹמֶר
שָׁחוּם בְּאֶמְרִיא וּרְקוּעַ וּנְמֹר בְּעִזָּא וַיְהִי
אֲגָרִי:

(לב) אַעֲבֹר בְּכָל-צֹאנֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשֹּׁם כְּלִישָׁה
נָקֹד וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹם בְּכַשְׂבִּים וְטָלוּא וְנָקֹד
בְּעִזִּים וְהִיא שְׁכָרִי:

ט"ז נָקֹד • מְנַמֵּר בַּחֲבֵרְבוֹרוֹת דְּקוֹת כְּמוֹ נִקְדוֹת, פּוֹנְטֵר"א בְּלַע"ז. טָלוּא • לְשׁוֹן טָלָאִים, חֲבֵרְבוֹרוֹת
רְחֵבוֹת. חֹם • שְׁחוּם, דּוֹמָה לְאֵדָם, רוֹש"ו בְּלַע"ז, לְשׁוֹן מִשְׁנָה שְׁחִמְתִּית וְנִמְצָאָה לְכִנָּה, לְעִנֵּן הַתְּבוּאָה.
וְהִיא שְׁכָרִי • אוֹתָן שִׁוְלָדוֹ מִכָּאן וּלְהֵבָא נִקְדִּים וְטָלָאִים בְּעִזִּים וְשְׁחוּמִים בְּכַשְׂבִּים יְהִיו שְׁלִי, וְאוֹתָן שִׁשְׁנָן
עֲכָשׁוּ, הַפֶּרֶשׁ מֵהֶם וְהַפְקִידָם בְּיַד בְּנִיךְ, שְׁלֹא תֹאמַר לִי עַל הַנּוֹלָדִים מַעֲתָה: 'אֵלֹהִי הָיוּ שֵׁם מִתְחַלָּה, וְעוֹד
שְׁלֹא תֹאמַר לִי: 'עַל-יְדֵי הַזְּכָרִים שֶׁהָיוּ נִקְדִּים וְטָלָאִים, תִּלְדְּנָה הַנִּקְבּוֹת דְּגִמְתָּן מִכָּאן וְאֵילָךְ'.

לג וַתִּסְתַּהֲד בִּי זְכוֹתִי בְּיוֹם דְּמָחַר אֲרִי תִיעוֹל
עַל אֲגָרִי קְדָמָךְ כָּל דִּי לִיתוּהִי נִמְזֹר וּרְקוּעַ
בְּעִזָּא וְשָׁחוּם בְּאֶמְרִיא גְנוּבָא הוּא עָמִי:

(לג) וַעֲנִתָּהּ בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי-תָבוֹא עַל-שְׁכָרִי
לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נָקֹד וְטָלוּא בְּעִזִּים וְחֹם
בְּכַשְׂבִּים גְּנוּב הוּא אֶתִּי:

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

חומים בלכד [וכן משמעות הכתוב
בפסוק לה] (רא"ם). ורצה רש"י לקמן
פסוק מ.

יהיו שלי, ואותן שישנן עכשו הפרש
מהם - וזהו שאמר: "הסר משם".

והפקידם ביד בניך - וכמו שכתוב
בפסוק לה: "ויסר... ויתן ביד בניו".

שלא תאמר לי על הנולדים מעתה:
אלו היו שם מתחלה, ועוד שלא

תאמר לי - הוצרך לטעם נוסף, כי
לטעם הראשון הרי יכול היה לספור

אותם כמה הם עכשו, וממילא ידע
כמה נולדו אחר כך (רא"ם).

על-ידי הזכרים שהיו נקדים וטלאים
תלדנה הנקבות דגמתן מכאן ואילך

- ולכן בקש להסיר את הזכרים
הנקדים והטלאים, ולטעם זה כל-שכן

שיש להסיר את הנקבות הנקדות
והטלאות (דברי חז"ל). אבל את הכבשים

הנקדים והטלאים לא בקש יעקב
להסיר, ולא חשש שלכן יטען שעל-

ידי הבטת הכבשים הנקדים והטלאים
תלדנה העזים הנקבות דוגמתם (כפי

שאכן היה). משום שלא חשש לטענתו
אלא על ההודגות ולא על ההבטה,

ואין דרך הכבשים להודגו עם העזים
(רא"ם). תורה לג

פוינטור"א - pointure, מספר נקדות
(לעזי רש"י) ורצה גם רש"י הושע א, יד
על הפסוק: "נשקד על פשעי", "ואומר
אני נשקד, פוינטור"ד בלעז, נקדים
מנמרים ומסמנים" (מעייני אגם).

בלעז. טלוּא - לשון [טלאי], - כן
הוא בכמה כתבי-יד ודפוסים

ראשונים, דהינו שהכתמים הם רחבים
ונראים בטלאי שתופרים על הבגד

(ספר הזכרון). ובדפוסים שלפנינו:
"טלאים".

חברבורות רחבות. חום - שחום,
דומה לאדום, רו"ש - ros, אדום (אוצר

לעזי רש"י). חום אדמדם (לעזי רש"י).
בלעז. לשון משנה - בבא בתרא פג,

ב. "שחמתית - אדומה, על שם חמה
שמאדימתן (רש"י שם).

ונמצאת לכנה, לענין התבואה.
והיה שכרי - אותן שיוולדו מכאן

ולחבא - שאין לומר שאותם שסיר
יהיו שכרי, שהרי אמר לו: "לא נתן לי

מאומה" (משכיל לדוד), אלא הפירוש
"והיה שכרי", בקאילה (רא"ם).

נקדים וטלאים בעזים ושחומים
בכבשים - משמע שנקד וטלא

בכבשים לא היה שוף ליעקב אלא

שתהיה מזה תועלת לביתו, ולא
שהעבודה עצמה תהיה לביתו, כי גם
אחרי זה ללכן היה עושה ולא לביתו,
אלא שער עכשו היה תועלת
העבודה לבית לכן, ומעתה התועלת
תהיה לביתו (רא"ם).

עכשו אין עושיין לצרכי - לצורך
ביתי, שהוא צרכו של יעקב שהוא
עיקר הבית.

אלא בני, וצריך אני להיות עושה
גם אני עמהם לסמכן, וזהו "גם" -

ולא פירש "גם" על לכן, שכן שאתה
עושה לביתך גם אני רוצה לעשות

לביתי, כי למה יתלה עשותו לביתו
לעשית לכן לביתו, וכי אם לכן לא

היה עושה לביתו לא היה ראוי שיעקב
יעשה לביתו (גרא). ועוד שתיבת "גם"

מוסבת על "לביתי", ולכן פירש בשם
שבני עושים "לביתי", גם אני צריך

לעשות לביתי, ואילו לכן לא היה
עושה כלום לצורך ביתו של יעקב

(לבוש). תורה לא

(לב) נקד - מנמר בחברבורות דקות
כמו נקדות - רצה גם רש"י שיר

השירים א, יא: "נקדות [הפסוק] - כלי
כסף מנקדים ומצוירים בחברבורות
וגונים".

כ"א וְעִנְתָּהּ בִּי וְגו' • אִם תַּחֲשַׁדְנִי שְׁאֲנִי נוֹטֵל מִשְׁלָךְ בְּלוֹם, תַּעֲנֶה בִּי צְדָקָתִי, כִּי תִבֹּא צְדָקָתִי וְתַעֲדִיד עַל שְׂכָרִי לִפְנֶיךָ, שְׁלֹא תִמָּצֵא בְּעַדְרִי כִּי אִם נִקְדִּים וּטְלָאִים. וְכָל שְׁתַּמְצָא בָּהֶן שְׁאִינוּ נִקְדָּ, אוֹ טְלוּא, אוֹ חוּם, בִּידוּעַ שְׁגָנְבָתִיו לָךְ וּבִגְנֹבָה הוּא שְׂרׁוֹי אֶצְלִי.

לד ואמר לבן לו יהי כדברך:

(לד) ויאמר לבן הן לו יהי כדברך:

כ"א הן • לשון קבלת דברים. לו יהי כדברך • הלואי שתתפץ בכך.

לה ואעדי ביומא ההוא ות תישא רגלך ורקועא וית כל עזיא נמורתא ורקועתא כל די חור בה וכל דשחום באמריא ויהב ביד בנוהי:

(לה) וימר ביום ההוא את־התישום העקדים והטלאים ואת כל־העזים הנקדות והטלאות כל אשר־לבן בו וכל־חום בפשלים ויתן ביד־בנו:

כ"א וימר • לבן ביום ההוא וגו'. התישום • עזים זכרים. כל אשר־לבן בו • כל אשר היתה בו חכרבורות לבנות. ויתן • לבן ביד בנו.

לו וישוי מהלך תלתא יומין בינוהי ובין יעקב ויעקב רעי ית ענא דלבן דאשתאון:

(לו) וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את־צאן לבן הנותרת:

כ"א הנותרת • הרעועות שבהן, החולות והעקרות, שאינן אלא שירים, אותן מסר לו.

לז וינסיב לה יעקב חוטרין דלבן ושיבין דדלוו ודדלוף וקליף בהון קלפין חורין קלוף חור די על חוטריא:

(לז) ויחללו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמוז ופצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר על־המקלות:

כ"א מקל לבנה • עץ הוא ושמו לבנה, כמה דתימא: (הושע ד) "תחת אלון ולבנה". ואומר אני, הוא שקורין

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

זכרים. כל אשר לבן בו - כל "אשר" היתה בו" חכרבורות לבנות ויתן לבן "ביד בניו". - ואין הפירוש שהוא בולו לבן, שכן הלכנים נשארו אצל יעקב, אלא שהיו "בו" חבורות לבנות. כלומר, אף אם לא היה בעל גונים רבים אלא רק בגון לבן, גם זה הסיר (גרא). תורה לו

(לז) הנותרת - הרעועות שבהן, החולות והעקרות, שאינן אלא שירים - וזהו "הנותרות". אותן מסר לו - אף שיעקב קשאמר "נקד וטלוא" התפון רק לאלו שהם נקדים וטלואים הרבה, הרי שלבן חיפש אחר כל אשר יש בו נקד וטלוא, אפילו בשנים או שלשה מקומות בלבד, באמרו שזה גם כן נקד וטלוא, ובנותו היתה להסיר את כל הצאן הטוב ולהשאיר ליעקב את הגרועות (גרא). תורה לו

(לז) מקל לבנה - עץ הוא ושמו "לבנה" - ולא מקל לבן, שהרי נאמר

"אתי" (גרא). תורה לו

(לד) הן - לשון קבלת דברים - בדפוס ראשון ובגרא"ם: "לשון הין, קבלת דברים". כלומר, פירוש "הן" כאן הוא כן, ולא "הנה" כבשאר מקומות.

לו יהי כדברך - הלואי - ראה גם רש"י לקמן נ, טו: "יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואי, כגון לו יהי כדברך". וברש"י עבודה זרה ה, א: "לשון תחינה". שתתפץ בכך - אף שיעקב ודאי רצה בכך שהרי הוא עצמו הציע כן ללבן, הוסיף לבן "ותתפוז", כי חשש שאולי אינו חפץ בכך באמת או שמא יתחרט אחר־כך (ע"פ רא"ם). תורה לה

(לה) וימר - לבן - ולא יעקב, שהרי בהמשך כותב: "ויתן ביד בניו, וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב" (רא"ם וגרא). וכן מובן גם ממה שיעקב אמר ללבן: "הסר משם".

"ביום ההוא וגו'". התישום - עזים

(לג) וְעִנְתָּהּ בִּי וְגו' - אִם תַּחֲשַׁדְנִי שְׁאֲנִי נוֹטֵל מִשְׁלָךְ בְּלוֹם, תַּעֲנֶה בִּי צְדָקָתִי, "כִּי תִבֹּא" צְדָקָתִי - כלומר, "כי תבוא" הוא לשון נסתר לנקבה, והכונה ל"צדקתי". ולא פירש שהוא לשון נוכח לזכר ושהכונה ללבן, כי אז לא מובן מה זה "לפניך", כי לא שיה לומר לנוכח: "כי תבוא לפניך" (רא"ם וגרא).

ותעיד על שכרי לפניך, שלא תמצא בעדרי כי אם נקדים וטלאים - זו היא העדות של צדקתו, ומה שכתוב בפסוק: "כל אשר איננו נקד וגו'", זה מוסב על "גנוב הוא אתי" ולא על "וענתה בי צדקתי", וכמו שמבאר רש"י מיד (רא"ם וגרא).

וכל שתמצא בהן שאינו נקד או טלוא או חום, בידוע שגנבתיו לך ובגנבה "הוא" שריו אצלי - הוצרך לפרש כן מפני תיבת "אתי", וכך פירושו: "גנוב הוא" לך, כלומר, גנבתיו לך, ובאותה גניבה הוא שריו

טרימב"ל, שהוא לכן. לח • פשהוא רטב. ולוז • ועוד לקח מקל לוז, עץ שגדלין בו אגוזים דקים, קולדר"י בלע"ז. וערמון • קשטיני"ר בלע"ז. פצלות • קלופים קלופים, שהיה עושהו מנמר. מחשף הלכן • גלוי לכן של מקל, פשהיה קולפו היה נראה ונגלה לכן שלו במקום הקלוף.

לח ודעיץ נת חוטרניא די קליף ברהטניא
אתר בית שקניא דמיא אתר דאמן (נ")
דאתון) ענא למשתי לקבלהון דענא
ומתניחמן במיתיהון למשתי:

(לח) ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות
המים אשר תבאן הצאן לשותות לנכח הצאן
ויחמנה בבאן לשותות:

ש"י • ויצא • תרגומו: 'ודעיץ', לשון תחיבה ונעיצה היא בלשון ארמית, והרבה יש בגמרא: 'דצה ושלפה', 'דץ ביה מיד', דצה כמו דעצה, אלא שמקצר את לשונו. ברהטים • במרוצות המים, בברכות העשויות בארץ להשקות שם הצאן. אשר תבאן וגו' • ברהטים אשר תבאנה הצאן לשותות, שם הציג המקלות לנכח הצאן. ויחמנה וגו' • (ב") הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה, והזכר רוכצה, ויולדת

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשולי

רש"י שמות ב, טז: "את הרהטים - את בריכות מרוצת המים העשויות בארץ". משמע שמפרש "את הרהטים" - "בריכות... העשויות בארץ". ויש לומר, ששם כיון שכתוב רק "את הרהטים", זה כולל את שני הדברים, גם את הבריכות וגם את המים שבבריכות, ואילו כאן הכתוב מפרט יותר.
אשר תבאן וגו' - "ברהטים.. אשר תבאנה הצאן לשותות", שם הציג המקלות "לנכח הצאן" - כלומר: "לנכח הצאן" מוסב על "ויצא את המקלות", ולא על "הצאן אשר תבאנה לשותות" (רא"ם). או שכוונת רש"י לומר, ש"אשר תבאנה" אין פירושו: כדי שתבאנה, שהרי לא בגלל המקלות "תבאנה הצאן לשותות", אלא "ברהטים.. אשר תבאנה לשותות" הוא המקום אשר הציג שם את המקלות (באר בשדה).

ויחמנה - לשון חמימות (רש"י תהלים נא, ז). **הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה, והזכר רוכצה, ויולדת ביוצא בו** - מנמר, כמו מראה המקלות. או שהכוונה כמו הזכר הרובע אותה, וכדלקמן (לא, י) ש"העתדים העולים על הצאן היו עקדים נקדים וברדים", וכמבואר ברש"י שם ש"היו המלאכים מביאין אותו מעדר המסור ביד לכן לעדר שביד יעקב". וראה שם בבבאור. **רבי הושעיא אומר** - בראשית רבה עג, י.

המחשוף משולב עם הצבע הטבעי של המקל הלא מקלף.
מחשף הלכן - גלוי - זהו הפירוש "מחשוף". וראה גם רש"י מלכים א כ, כו. ירמיה מט, י.
לכן של מקל - ולכן נאמר "הלכן" בה"א הידיעה, הלכן של המקל.
בשהיה קולפו היה נראה ונגלה לכן שלו במקום הקלוף - ולא ש"מחשוף" הוא לשון קילוף, כדמשמע מלשון תרגום אונקלוס. אבל ראה רש"י שמות כט, יד. תהלים כט, ט. בבא מציעא קג, ב דבור המתחיל מוחלקין, שמשמע שמפרש "מחשוף" מלשון קילוף, ולפי זה פירושו: שהיה מקלף את הקליפה הלכנה של המקל, וזה מתאים לפירוש המובא לעיל שעץ לכנה קליפתו לכנה. תורה לח

(לח) ויצא - תרגומו: 'ודעיץ', לשון תחיבה ונעיצה הוא בלשון ארמית. והרבה יש בגמרא: 'דצה ושלפה' - שבת נ, ב. תחבה ואחר כך שלפה. "דץ ביה מיד" - חולין צג, ב. תחב בו משהו.

"דצה" כמו "דעצה", אלא שמקצר את לשונו. ברהטים - במרוצות המים, בברכות העשויות בארץ להשקות שם הצאן - זהו פירוש "בשקות המים", שהן הבריכות העשויות בארץ, ונתן טעם למה נקראו "שקותות", כי הן עשויות להשקות הצאן (רא"ם). ואכן בדפוס שני גורס: "בשקותות" - בריכות העשויות בארץ. אבל ראה

אחרי: "מחשוף הלכן", שרק אחרי הקילוף היה נראה הלכן (רא"ם). וראה הערה הבאה.
כמה דתימא - הושע ד, יג.

"תחת אלון ולכנה" - וראה רש"י שם: "עץ שקליפתו לכנה". אף נראה שבאן רש"י אינו סובר כן, וכדלקל.
ואומר אני: הוא שקורין טרינבל"א - trenble, צפצפה רעננית, והיא נושאת המון פרחים לבנים.
שהוא לכן - ולפי זה נקרא "לכנה" מפני מראה הלכן של הפרחים.

לח - בשהוא רטב - שלקח את המקל לכנה" בשהוא רטוב (ולא ש"מקל לכנה" הוא לח תמיד). ואפשר בשהוא רטוב הוא נוח יותר לקילוף, או שאז הוא יותר לכן אחרי הקילוף.
ולוז - ועוד לקח מקל "לוז" - שהיו"ו של "לוז" מחברו ל"מקל" ולא ל"לח" (גרי"א).

עץ שגדלין בו אגוזים דקים - קטנים. וראה גם רש"י שופטים א, כד.
קולדר"א - coldre, אלסר [אגוזי לוז].
בלעז. וערמון - קשטיני"ר - chastanier, עץ ערמון.

בלעז. פצלות - קלופים קלופים - ולא שקלף את כל המקל, כי אז היה לו לומר: "ויפצל אותו", וכיון שאמר "ויפצל בהן פצלות", משמעו שפצל במקלות "קלופים קלופים".

שהיה עושהו מנמר - שלא קלף את כל המקל, אלא רק חלקים ממנו, וכך נראה המקל מנומר, צבע הלכן של

פיוצא בו. רבי אשעניא אומר: המים נעשין זרע במעיהן ולא היו צריכות לזכר, וזהו: "וַיַּחְמְנָה וְגו'" (רצה לומר, בתבה זו התחברו לשון זכר ונקבה, כמו שכתב הרב אברהם בן עזרא).

(לז) וַיַּחְמְנוּ הַצֵּאן אֶל־הַמִּקְלֹת וַתִּלְדְּןָ הַצֵּאן עֲקָדִים נִקְדִּים וּמְלָאִים:

כ"ט אֶל־הַמִּקְלֹת • אֶל מְרֹאֵת הַמִּקְלֹת. עֲקָדִים • מְשֻׁנִּים בְּמָקוֹם עֲקִידָתוֹ, הֵם קָרְסְלֵי יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן.

(מ) וְהַפְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצֵּאן אֶל־עֶקֶד וְכָל־חֹם בְּצֵאן לָבָן וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׂתָם עַל־צֵאן לָבָן:

כ"ט אֶל־הַפְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב • הַנּוֹלָדִים עֲקָדִים נִקְדִּים, הַבְּדִיל וְהִפְרִיד לַעֲצֻמָּן וַעֲשֶׂה אוֹתָן עֶדֶר לְבָדוֹ, וְהוֹלִיף אוֹתוֹ הָעֶדֶר הָעֶקֶד לִפְנֵי הַצֵּאן, וּפְנֵי הַצֵּאן הִהוּלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם צוֹפוֹת אֵלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצֵּאן אֶל־עֶקֶד", שֶׁהָיוּ פְנֵי הַצֵּאן אֶל הָעֲקָדִים וְאֵל כָּל חֹם שֶׁמֶצָא בְּצֵאן לָבָן. וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

וַעֲשֶׂה אוֹתָן עֶדֶר עֶדֶר "לְבָדוֹ" – וְזֶה פִּירוּשׁ "וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ". וְלָבָן כָּתוּב "לְבָדוֹ" (ולא "לְבָדוֹ"), כִּי הוּא מוּסָב עַל כָּל עֶדֶר וְעֶדֶר. וְהוֹלִיף אוֹתוֹ הָעֶדֶר הָעֶקֶד לִפְנֵי הַצֵּאן, וּפְנֵי הַצֵּאן הִהוּלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם צוֹפוֹת אֵלֵיהֶם – צָרִיף לוֹמַר שֶׁהַהִפְרָדָה לֹא הִיְתָה בְּגִלְל שֶׁהֵם הִשְׁכָּר שָׁלוּ, שֶׁהָיוּ בִּכְשֵׁים לֹא הָיָה מִגִּיעַ לַיעָקֹב כִּי אִם הַחֹמִים וְלֹא הַנִּקְדִּים וְהַטְּלָאִים (כדלעיל ברש"י פסוק לב), אֲלֵא כִּדִּי שֶׁהָעֹזִים שֶׁבְּצֵאן יֵבִיטוּ בָּהֶם בְּזִמְנָן שֶׁהֵם רוֹעִים וְיוֹלִידוֹ כְּמוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה עִם הַמִּקְלֹת בַּעֲת הַשְׁקָנָתָם (הרא"ם).

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצֵּאן אֶל עֶקֶד", שֶׁהָיוּ פְנֵי הַצֵּאן אֶל הָעֲקָדִים, וְאֵל "כָּל חֹם" שֶׁמֶצָא "בְּצֵאן לָבָן" – הַכֹּנֶה לְאֵלּוֹ שֶׁנּוֹלְדוּ חֹמִים בְּלִידָה טְבָעִית לְאַחַר שֶׁהִסִּיר לָבָן אֶת כָּל הַכְּבָשִׁים הַחֹמִים. וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים – כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי – כְּלוֹמַר, "וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים", שֶׁהוּא עֲשִׂית הָעֲדָרִים לְבָדוֹ, אִף שֶׁנִּכְתְּבָה אַחֲרָיו "וַיִּתֵּן פָּנָיו הַצֵּאן אֶל עֶקֶד", הִיא נִעְשְׂתָה קוֹדֶם לָבָן, וְכְמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י לַעֲלִי. תורה מא

לז על הַתִּנְשִׁים הָעֲקָדִים לֹא פִירֵשׁ מִהוּ עֲקָדִים, מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁם מוֹכֵן שֶׁבְּגִלְל שֶׁעוֹקְדִים וְקוֹשְׁרִים אוֹתָם נַעֲשִׂים לְבָנִים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְכַפִּי שֶׁכָּבֵד פִּירֵשׁ רִש"י לַעֲלִי כב, ט. אֲבָל כָּאֵן הָיוּ "עֲקָדִים" כָּבֵד מִשְׁעַת יִלְדָתָם, אִף שֶׁעֲדִין לֹא עֲקָדוּ אוֹתָם, לָבָן פִּירֵשׁ שֶׁהָיוּ "מְשֻׁנִּים" בְּמָקוֹם עֲקִידָתוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁהָרְגִילוֹת הוּא לַעֲקָדָם (וְרִי דה"י וְצָרִיף לוֹמַר שֶׁלִּידָת הָעֲקָדִים עַל־יְדֵי הַמִּקְלֹת הִיְתָה בְּדָרְךָ נְסִית, שֶׁהָיוּ הַמִּקְלֹת לֹא הִיְתָה לָהֶן צוֹרֵת עֲקָדִים. או שֶׁהָעֲקָדִים נוֹלְדוּ בְּאוֹפֵן הַמוּבָא לְקֶמֶן לֹא, י, וְכַמְּבֹאֵר בְּרִש"י שֵׁם וְעֲדִין צָרִיף עֵינֶיךָ. תורה מ

(מ) וְהַפְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב – הַנּוֹלָדִים "עֲקָדִים נִקְדִּים" – בְּכַתּוּב לֹא מְפוֹרֵשׁ אֵלּוֹ בְּכִשְׁמֵי הַפְּרִיד, וְלָבָן פִּירֵשׁ רִש"י שֶׁהַכֹּנֶה לְאֵלּוֹ הַנּוֹכְרִים בְּפֶסֶק שֶׁלִּפְנֵי: "וַתִּלְדְּנָה הַצֵּאן עֲקָדִים נִקְדִּים וּמְלָאִים" (לכ"ט). וְהַשְׁמִיט "טְלָאִים" מִפְּנֵי הַקִּיצוֹר, כִּי הֵ"טְלָאִים" הֵם בְּדוּגְמַת "נִקְדִּים" וְרַק שֶׁחִבְרָבוֹרְתֵיהֶם רְחֹבוֹת יוֹתֵר, כְּדִפְרֵשׁ רִש"י לַעֲלִי פֶסֶק לב. הַבְּדִיל וְ"הַפְּרִיד" לַעֲצֻמָּן – כְּלוֹמַר, הַפְּרִידָם מִשְׁאָר הַצֵּאן.

הַמִּים נַעֲשִׂין זֶרַע בְּמַעֲיָהֶן וְלֹא הָיוּ צָרִיכוֹת לְזָכֵר, וְזֶהוּ "וַיַּחְמְנָה וְגו'" – לִפְרִוּשׁ הָרֵאשׁוֹן הַחֹמִים נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי שֶׁהִזְכָּר רוֹבֵעָה מֵאַחֹר, אֲבָל לִפִּי זֶה לֹא מוֹכֵן מִהוּ "בְּבֹאֵן לְשִׁתוֹת", שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁבִּיאָתָן לְשִׁתוֹת גְּרָמָה לָהֶן לְהִתְחַמֵּם, וְהֵלֵא אֵין דָּרָךְ הַמִּים לְחַמֵּם הַבְּהֵמוֹת? וְלָבָן פִּירֵשׁ רַבִּי הוֹשַׁעֲיָא שֶׁהַמִּים עֲצֻמָּם נַעֲשֶׂה זֶרַע בְּתוֹךְ מַעֲיָהֶם בְּדָרְךָ נֵס, וְזֶה הָיָה הַחִימוֹם שֶׁלָהֶן (רא"ם). וְלָבָן נֶאֱמַר "וַיַּחְמְנָה", שֶׁהִיא לְשׁוֹן מוֹרָבֶת מוֹכֵר וְנִקְבָה, וְלֹא "וַיַּחְמְנוּ" או "וַיַּחְמְנָה", מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן מְדוּבָר שֶׁבְּהִמָּה עֲצֻמָּה הָיָה שְׁלוֹב שֶׁל זָכָר וְנִקְבָה יָחַד, כִּי הַבְּהִמָּה עֲצֻמָּה הִיא נִקְבָה, וּמִהֶמָּם נַעֲשֶׂה זֶרַע זָכָר, וּבִיחֻד "וַיַּחְמְנָה" (ג"א). תורה לט

(לט) אֶל הַמִּקְלֹת – אֶל מְרֹאֵת הַמִּקְלֹת – הוֹסִיף תִּיבַת "מְרֹאֵת" לִפִּי כּוֹנֵן הַכְּתוּב, שֶׁכֵּן "מְרֹאֵת הַמִּקְלֹת" הֵן הַסִּיבָה שֶׁלָדוֹ "עֲקָדִים נִקְדִּים וּמְלָאִים" (ע"פ רא"ם). מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁעַת חֲמוּמָן הָיוּ מְבִיטוֹת אֶל מְרֹאֵת הַמִּקְלֹת שֶׁהָיוּ מְנוּמְרוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי.

עֲקָדִים – מְשֻׁנִּים בְּמָקוֹם עֲקִידָתוֹ, הֵם קָרְסְלֵי יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן – לַעֲלִי (פסוק

מא והיו ככל עדן דמתיחמן ענא מבפרתא ומשוי יעקב ית חוטרנא לעיני ענא ברהטנא ליחמותהון בחוטרנא:

(מא) וְהָיָה בְּכָל־יָחַם הַצֵּאֵן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת־הַמִּקְלֹת לְעֵינֵי הַצֵּאֵן בְּרֹהֲטִים לִיחֻמָּנָה בַּמִּקְלֹת:

הש"י המקשרות • בתרגומו: 'הבכירות', ואין לו עד במקרא. ומנחם חפרו עם (שמואל ב טו) "אחיתפל בקושרים", (שם) "ויהי הקשר אמין", אותן המתקשרות יחד למהר עבורן.

מב ובלקישות ענא לא משוי והיו לקישא ללכן ובכירנא ליעקב:

(מב) וּבַהֲעֲטִיף הַצֵּאֵן לֹא יֵשִׁים וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלֶכֶן וְהַקְשָׁרִים לְיַעֲקֹב:

הש"י ובהעטיפ • לשון אחור, בתרגומו: 'ובלקישות'. ומנחם חפרו עם: (ישעיה ג) "המחלצות והמעטפות", לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות בעורן וצמרן, ואינן מתאוות להתייחס על־ידי הזכרים.

מג ותקוף גברא לחדא לחדא והיו לה ען סגיאן ואמהן ועבדין וגמלין וחמרין:

(מג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לּוֹ צֵאֵן רַבּוֹת וַיִּשְׁפָּחוּת וַעֲבָדִים וְגַמְלִים וְחֲמָרִים:

הש"י צאן רבות • פרות ורבות יותר משאר צאן. ושפחות ועבדים • מכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויצא, יו"ד כסלו, התשי"ט)

על הפסוק "ויפרץ האיש מאד מאד" - מבאר אדמו"ר האמצעי כפל הלשון "מאד מאד": "מאד" - הוא ענין הרבוי שבא מצד התחלקות הגבורות. היינו, גבורות עליונות דיצחק, כמו גבורות גשמים, שמצד הגבורות יורדים הגשמים טיפין טיפין בריבוי, וזהו גם שבברכת יצחק נאמר "ויתן לך האלקים", בחינת הגבורה, שבהינה זו היא מקור הברכות לכל ישראל, וגם במתן־תורה נאמר "וידבר אלקים גו'", ובלשון חכמינו ז"ל "מפי הגבורה שמענום", כיון שהגבורות הם מקור ההשפעה.

אמנם, הענין ד"מאד מאד" ב' פעמים - נעשה על־ידי עבודת הבירורים שהיתה אצל יעקב, בחינת עולם התיקון, שעל־ידי־זה מגיעים לדרגא נעלית יותר גם מהגבורות העליונות דיצחק, גבורות דתהו, ולמעלה גם מבחינת לבן, לובן העליון, על שם "שמלבין עוונותיהם של ישראל", כדאיתא במדרש "מאד יותר מאביו (יצחק), מאד יותר מלבן". והיינו, לפי ששרש התיקון הוא למעלה גם מתהו.

וזהו גם מה שפתיב "טובה הארץ מאד מאד" - שזהו מצד עבודת הבירורים בארץ שבע עממין לעשות ממנה "ארץ ישראל".

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

אם במשמעות הרבה, היה לו לומר "צאן רב", שהרי "צאן", אף שהוא על שם המין, הוא בלשון יחיד (גרא ומשכיל לדח).

יותר משאר צאן - כי אם לא כן, מה משמיענו.

ושפחות ועבדים - מוכר צאנו בדמים יקרים - כיון שהיו פרות ורבות יותר משאר הצאן.

ולוקח לו כל אלה - כולל גמלים וחמורים, כי אם לא כן, מהיכן היו לו כל אלה. וראה גם רש"י לקמן לא, יח. תורה א

המתקשרות יחד למהר עבורן. - שם טו, י. תורה מב

(מב) ובהעטיפ - לשון אחור - ראה גם רש"י דברים יא, יד. יבמות סג, ב. עבודת ורה ה, א.

בתרגומו: "ובלקישות". ומנחם חפרו - בערך "עטף".

עם "המחלצות והמעטפות" לשון עטיפת כסות, כלומר: מתעטפות בעורן וצמרן ואינן מתאוות להתייחס על־ידי הזכרים. - ישעיה ג, כג. תורה מג

(מג) צאן רבות - פרות ורבות - כי

(מא) המקשרות - בתרגומו - "מבכרתא".

הבכירות, ואין לו עד במקרא [להוכיח עליו]. - כן הוא בדפוס ראשון.

ומנחם חפרו - במחברתו, בערך קשר. אלא שבמחברת מנחם שלפנינו לא מופיעה תיבה זו ("המקשרות"), אלא "הקשרים" שבפסוק הבא.

עם "אחיתפל בקשרים" - שמואל ב טו, לא. במחברת מנחם שלפנינו לא מובא פסוק זה.

"ויהי הקשר אמין" אותן

והענין בזה:

אברהם - ש"כתוב בו ואברהם כבד מאד, פעם אחת" (דלא כיעקב שכתוב בו ב' פעמים מאד) - לא התעסק בעבודת הברורים, לברר את הדברים הגשמיים שבעולם. וגם מה שמצינו באברהם הענין ד"הנפש אשר עשו בחרן" - הרי ענין זה היה רק בדרך עראי ולפי שעה, וזהו הטעם שאין אנו יודעים מה אירע ליוצאי חלציהם של הגרים שנתגירו על ידי אברהם. וכמו כן יצחק - שהרי היה "עולה תמימה", ולא יצא מארץ ישראל (אף שהיה עדין קודם הברירה).

מה שאין יעקב - נאמר בו "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה":

בתחילה היה יעקב בבאר שבע - אצל יצחק, אשר גם בהיותו למטה בגוף היה באותו מעמד ומצב כמו למעלה, שלכן גם בחיו נאמר "אלקי יצחק", אף על פי ש"אין הקב"ה מיוחד שמו על הצדיקים בחייהם".

ולאחרי כן היה י"ד שנה בבית מדרש של שם ועבר, כפי שדרשו חכמינו ז"ל על הפסוק "וישכב במקום ההוא", "באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה", ומוכן גודל מעלת מדרגתו באותו זמן.

ולמרות זאת - הלך משם "חרנה", אשר נוסף על ב' הפירושים שבה, אם קאי על מלכות או על עולמות בריאה יצירה עשה (כפי שזכר בהמאמר), הרי זה קאי גם על "חרנה" כפשוטו - "חרון אף של מקום (בעולם)", שזהו המדרגה היותר תחתונה.

ובהיותו בחרן - עסק בברירה החמריית כו', שזהו מה שכתוב "ויהי לי שור וחמור וגו'", ודוקא על ידי זה נעשה הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", ב' פעמים מאד.

וענינו בעבודה:

החילוק בין תורה למצות הוא - שהתורה היא ברוחניות, והמצות הן בגשמיות, כמו ציצית בצמר גשמי וכיוצא בזה. והרי תכלית התורה היא בשביל המצות, כמו אמר רבותינו ז"ל "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ולעיתים לבא יהיה "מעשה גדול" - שהמעלה בזה היא מצד בירור הדבר הגשמי. ויתירה מזה - בבירור דברי הרשות, שזהו ענין נעלה יותר גם ממעשה המצות.

וזהו גם הוראה אלינו בענין השליחות:

ידוע שרבותינו נשיאנו היו שולחים שליחים - כפי שהיה בימי אדמו"ר האמצעי, ששלח שליחים לארץ הקודש, וכמסופר שבתחילה לא רצו לנסוע, עד שהבטיח לשלוח להם את מאמרי החסידות, והיה שולח להם המאמרים בכתב יד קדשו. וזהו הסיבה שבארץ ישראל נמצאו הרבה ביכלא מתורתו של אדמו"ר האמצעי.

והנה, הסיבה לכך שלא רצו לנסוע היא - בגלל שעל ידי זה יחסר להם בהענין ד"מאד" פעם אחת. ואף על פי כן שלחו אותם, לא רק לטובת המקום, אלא גם לטובת עצמם, כיון שעל ידי זה מגיעים להעילוי דמאד מאד ב' פעמים.

וכן הוא גם בכל הדורות, עד לדור האחרון - שכאשר נוסעים בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, צריך לדעת שאין זה רק לטובת המקום, אלא גם לטובת השליחים, שעל ידי זה נעשה אצלם הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", דהיינו פריצת כל הגדרים, שזהו על ידי הפצת החסידות בשופי.

וכהסיפור אודות החסידים של אדמו"ר האמצעי, שבאחד הלילות כשהיה מזג האויר טוב ("א גוטע פאגאדע"), חזרו מאמר חסידות בחוץ, ובינתיים התחיל לרדת גשם, וכאשר הבחינו שיצא גוי מבנין אחד, נכנסו ה"חוזרים" לשם להמשיך בחזרת המאמר, ואחר כך נודע שהיה זה מקום שאסור להכנס אליו, ובפרט לדברי תורה. ונתבלבלו החסידים מזה, ונכנסו לאדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי שחק ("האט זיך אויסגעלאכט") מכל המאורע.

וזהו אמיתית הענין ד"ופרצת" - שאפילו הגדרים שיש להם לכאורה אחיזה בשולחן ערוך, נפרצים גם הם!

א ושמע ית פתגמי בני לבן דאמרין נסיב יעקב ית כל די לאבונא ומדי לאבונא קנא ית כל נכסיה הדין:

לא (א) וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את פלא אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את פלהפבר הזה:

יש"ע עשה • פנס, כמו: (שמואל א יד) "ויעש חיל, ויף את עמלק".

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

(א) עשה – פנס – משום ש"הפבר" שיך לשון עשה אלא לשון כינוס הנפש אשר עשו בחרן .. עבדים המדובר כאן הוא ממון, ועל ממון לא (רא"ס). וראה רש"י לעיל יב, ה: "ואת ושפחות שקנו להם, כמו עשה את כל

(ב) וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פָּנָיו לְבָן וַהֲגָה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם:

ב וַיֵּרָא יַעֲקֹב יָת סָבֵר אִפִּי לְבָן וְהָא לִיתוּהִי עִמָּה כְּמִתְמַלִּי וּמִדְקֻמוּהִי:

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵהִיה עִמָּךְ:

ג וַיֹּאמֶר יְיָ לַיַּעֲקֹב תוֹב לְאֶרֶץ דְּאֲבֹהֶיךָ וּלְמִלְדַּתְךָ וַיְהִי מִימָרִי בְּסַעֲדָךְ:

כ"ט שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ • וְשֵׁם אֵהִיָּה עִמָּךְ, אָבֵל בְּעוֹדְךָ מְחַבֵּר לְטָמָא, אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינְתִּי עָלֶיךָ (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו ענ' 201)

בְּעוֹדְךָ מְחַבֵּר לְטָמָא אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינְתִּי עָלֶיךָ (רש"י לא, ג) לְפִי שִׁטַּת רש"י בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לֹא הִיָּתָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזֶמֶן הָאֲבוֹת קִדְשָׁה מִיְחָדָת. וְאִזִּיל כָּאֵן לְשִׁיטָתוֹ, שֶׁהִמְנִיעָה לְהַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה הִיָּתָה הַחֲבוּר לְטָמָא, לֹא שֶׁהוּא בְּחוּץ לְאֶרֶץ.

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנָו:

ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה לְרַחֵל וּלְלֵאָה לְחֻקָּא לְוַת עֲגָה:

כ"ט וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה • לְרַחֵל תַּחֲלָה, וְאַחֲרֵיכָּךְ לְלֵאָה, שֶׁהִיא הִיָּתָה עֲקֶרֶת הַבֵּית, שֶׁבְּשִׁכְלָה נִדְוָג יַעֲקֹב עִם לְבָן, וְאַף בְּנִיָּה שֶׁל לֵאָה מוֹדִים בְּדָבָר, שֶׁהִרִי בָּעוֹז וּבֵית דֵּינוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה אוֹמְרִים: "כִּרְחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתִיָּהֶם וְגו'", הַקְדִּימוּ רַחֵל לְלֵאָה.

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאָה אֲנֹכִי אֶת־פָּנָיו אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלֵי בְּתַמּוֹל שְׁלֹשָׁם וְאֵלֹהֵי אֲבִי הִיָּה עִמָּדִי:

ה וַיֹּאמֶר לָהֶן חֲזִי אֲנָא יָת סָבֵר אִפִּי אֲבִיכֶן אֲרִי לִיתוּהִי עִמִּי כְּמִתְמַלִּי וּמִדְקֻמוּהִי וְאֵלֵהָ דְּאֲבָא הוּא בְּסַעֲדִי:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

פְּסָחִים קִיח, ב: "כְּחוֹלְדָּה זֹו שְׁדָּרָה בְּעִיקְרֵי בָתִּים – וְהֵינּוּ עֲקֶרֶת הַבֵּית".
הַבֵּית – וְלָבָן גַּם לֹא נֶאֱמַר: "וַיִּקְרָא אֶל נָשָׁיו" (משכיל לדוד).
שֶׁבְּשִׁכְלָה נִדְוָג – הַתַּחֲבֵּר.

יַעֲקֹב עִם לְבָן. וְאַף בְּנִיָּה שֶׁל לֵאָה מוֹדִים בְּדָבָר, שֶׁהִרִי בָּעוֹז וּבֵית דֵּינוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה אוֹמְרִים – רוּת ד, יא. וְאַף שְׁבוּעוֹ עֲצָמוֹ לֹא הִיָּה מִן הָאוֹמְרִים, אֲלָא בֵּית דֵּינוּ בְּלִבָּד ("כֹּל הָעָם אֲשֶׁר בָּשָׁעַר") אֲמָרוּ בֵּן לְבֹעֲזוֹ, יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁבִּיּוֹן שְׁבוּעוֹ שְׁמַע וְשִׁתַּק מִשְׁמַע שֶׁהִסְפִּים לָוֶה, וְהִרִי זֶה כְּאִילוֹ גַּם הוּא אֲמָר בֵּן.

"כִּרְחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתִיָּהֶם וְגו'", הַקְדִּימוּ רַחֵל לְלֵאָה – רָאָה גַּם רש"י שֵׁם: "אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִיוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה וּמִבְּנֵי לֵאָה, מוֹדִים הֵם עַל רַחֵל שֶׁהִיָּתָה עִיקְרָהּ שֶׁל בֵּית, וְהַקְדִּימוּ רַחֵל לְלֵאָה". תוֹרָה ה

"בְּעוֹדְךָ מְחַבֵּר לְטָמָא", וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁבְּשִׁינְעוּב אֶת לְבָן וַיַּעֲשֶׂה דְרָכּוֹ אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתָיו – יְהִיָּה עִמּוֹ (באר בשדה).
אָבֵל בְּעוֹדְךָ מְחַבֵּר לְטָמָא – רָאָה גַּם רש"י לְעִיל יג, יד.

אִי אֶפְשָׁר – בְּדָפּוּס רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְכֵן בְּרֵא"ם: "אִי אֶפְשִׁי". כְּלוֹמֵר, אֵין רְצוֹנִי לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינְתִּי עָלֶיךָ – אָבֵל לְעִנֵּן הַהִשְׁגָּחָה, הִרִי הַבְּטִיחוֹ לְעִיל: "וְהִגָּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וּשְׂמִרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ", גַּם בַּעַת הִיוֹתוֹ עִם לְבָן. וְלָבָן מִפְּרִשׁ שֶׁהַכְּנָה לְעִנֵּן הַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה רָאָה מִשְׁכִּיל לדוד). וְרָאָה רש"י לְקַמֵּן לֵב, י וּבְבִיאוֹר שֵׁם. תוֹרָה ד

(ד) וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה – לְרַחֵל תַּחֲלָה וְאַחֲרֵיכָּךְ לְלֵאָה, שֶׁהִיא הִיָּתָה [עֲקֶר] – בֵּן הוּא בְּכֻמָּה כְּתִבִּינִי וּבְדָפּוּסִים רֵאשׁוֹנִים. וְכֵן הוּא בְּרֵש"י רוּת ד, א: "עִיקְרָהּ שֶׁל בֵּית". וּבְדָפּוּסִים שְׁלִפְנִינֵי: "עֲקֶרֶת הַבֵּית". וְרָאָה רש"י

הַכְּבוֹד הָזֶה, וַיִּשְׁרָאֵל עוֹשֶׂה חֵיל, לְשׁוֹן קוֹנָה וְכוּנֵס". אָבֵל כָּאֵן רש"י הַשְּׁמִיט לְשׁוֹן קִנְיָן, מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵי לְבָן כְּשֶׁאֲמָרוּ "עֲשֶׂה" הַתְּכַנְּנוּ רַק לְ"כֵּנֵס", וְלֹא לְקִנְיָן. מִפְּנֵי שֶׁאֲמָרוּ שֶׁהוּא כֵּנֵס וְאִסָּף אֶת כָּל הַקִּמּוֹן, אָבֵל לֹא קִנְיָן, שֶׁאֵינֶם שְׁלוֹ אֲלָא שֶׁל אֲבִינּוֹ (משכיל לדוד).

כְּמוֹ "וַיַּעֲשֶׂה חֵיל – שְׁמוּאֵל א יד, מח. וַיִּאֲסוֹף חֵיל (רש"י שם).

וַיֵּךְ אֶת עֲמֶלֶךְ" – הַעֲתִיק גַּם אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק, מִפְּנֵי שֶׁמִּזֶּה מוֹכַח שֶׁ"וַיַּעֲשֶׂה" פִּירוּשׁוֹ כֵּינֵס, שֶׁאִסָּף וְכֵינֵס חֵילִים בְּשִׁבְלִי לְהַכּוֹת בְּעֲמֶלֶךְ. תוֹרָה ב

(ג) שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ – וְשֵׁם "אֵהִיָּה עִמָּךְ" – אֵין זֶה תְּנָאִי בְּשִׁיבַת יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ אֲבִיו, שֶׁרַק אִזִּי הִיָּה עִמּוֹ, אֲלָא שְׁבִמְקוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא בּוֹ בַּעַת אֵינּוּ יְכוּל לְהִיוֹת עִמּוֹ, אֲלָא בְּאֶרֶץ אֲבוֹתָיו (ע"פ רמב"ם). וְצִרִּיךְ לוֹמַר שֶׁ"שֵׁם" לֹא דוֹקָא, שֶׁהִרִי אוֹמֵר לְקַמֵּן שֶׁהוּא רַק

(1) וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי בְּכָל־כְּחֵי עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֲרִי כָּל חֵילִי פְּלִחִית יְת אַבִּיכֶן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק כה, עמוד 147 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

מלאכתו של הקב"ה

כִּי בְּכָל־כְּחֵי עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: (לא, 1)

כתב הרמב"ם בסוף הלכות שכירות: "כדרך שמזהר בעל-הבית שלא יגזל שכר עני, ולא יעפפנו, כך העני מזהר שלא יגזל מלאכת בעל-הבית, ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן.. וכן חייב לעבד בכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן..."

נמצא, דזה ש"חייב לעבד בכל כחו" למדים מעבודת יעקב בבית לבן הארמי בחרן. ויש לבאר זה בדרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (אבות פרק ב משנה טז) "נאמן הוא בעל מלאכתך שישראל לך שכר פעלתך", שבני ישראל הם ה"פועלים" שחייבים לעשות את "מלאכת בעל-הבית" - הקב"ה.

והנה, אפשר שיעלה על הדעת ש"מלאכת בעל-הבית" בעבודת ה' היא דוקא כשעוסקים בדברים נעלים, כגון תורה ותפלה, אף כשמתעסקים בענייני עולם הזה, אין זו מלאכתו של הקב"ה.

ועל זה באה ההוראה, שלמדים דיני מלאכת פועל דוקא מעבודת יעקב אצל לבן, שלא היתה באוירה קדושה כבית מדרשו של שם ועבר וכיוצא בזה, אלא בחרן שהיה "חרון אף של מקום", ואפילו מקום כזה העלה יעקב, ועשהו מכון לשבתו ויתברך.

וכמו כן בעבודת בני ישראל, ששמשותעסקים בענייני עולם הזה, מקום ש"אין תחתון למטה ממנו" (לשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק ל"ו), ומעלים אותו להיות מקום אשר בו יתגלה אור קדשנו ויתברך, הנה עבודה כזו נקראת "מלאכתו" של הקב"ה, כי הרי זהו רצונו ויתברך שתתגלה שכינתו גם במקום כזה, וכמאמר חכמינו ז"ל (תנחומא נשא טז, ובכמה מקומות. וראה תניא ריש פרק ל"ו) "נתאנה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

(2) וְאַבִּיכֶן הִתֵּל בִּי וַהֲחַלֵּף אֶת־מִשְׁכַּבְתִּי עֲשֵׂת מְנִים וְלֹא־נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהַרְעַ עַמִּי:

יש"ע עשרת מנים • אין 'מונים' פחות מעשרה. מנים • לשון סכום כלל החשבון, והן עשירות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים.

(ח) אִם־כֹּה יֹאמֶר נִקְדִּים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל־הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם־כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל־הַצֹּאן עֲקָדִים:

(ט) וַיֵּצֵל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן־לִי: ט ואפרש יי את גייתי דאביכון ויהב לי:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

כך היה משנה לטלאים, וכך היה משנה עד עשר פעמים, ואחר-כך היה שוב חזר ואומר: לא יהיה בן שְׂכָרְךָ אלא "נקדים יהיה שְׂכָרְךָ", כמו שאמר בראשונה, וזה גנאי גדול ורשעות גדולה (ג"א). וראה שם באריכות פירוש כל הרמאויות, עשר פעמים עשר. תורה ח

ולא רק במשכורת בפועל. וכן הוא לקמן ברש"י פסוק מא: "היית משנה תנאי שבינינו מנקה לטלוא, ומעקדים לברדים".

מאה פעמים – ומה שאמר "עשרת מונים" ולא מאה פעמים? יש לומר שרצה לומר בזה שלבן היה מרמה אותו בדרך הסופרים, שתחילה היה אומר לו: "נקדים יהיה שְׂכָרְךָ", ואחר-

(1) עשרת מנים – אין "מונים" פחות מעשרה – משום שדרך בני אדם לספור עד עשרה, ואחר-כך חוזרים לספור שוב: אחד, שנים וכו' (גר"א).

"מונים", לשון סכום כלל החשבון, והן עשירות, למדנו שהחליף תנאו – מדיק לכתוב תנאו ולא משכרתו, כי השינוי היה בעיקרי התנאים שביניהם,

יְהוָה בַּעֲדָן דְּאִתְיַחֲמָא עָנָא וְזָקְפִית עֵינֵי
וְחִזִּית בְּחֻלְמָא וְהָא תִּישָׂא דְסֻלְקִין עַל עָנָא
רְגוּלִין גְּמוּרִין וּפְצִיחִין:

(י) וַיְהִי בַּעֲתַי יַחַם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאָרָא בַּחֲלוֹם
וְחִנָּה הָעֵתִידִים הָעֲלִים עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים
וּבְרָדִים:

כ"ט וְחִנָּה הָעֵתִידִים • אַף־עַל־פִּי שֶׁהַבְּדִילִם לָכֵן בָּלֵם, שֶׁלֹּא יִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן דְּגִמְתָּן, הָיוּ הַמְּלָאכִים מְבִיאִין
אוֹתָן מֵעֵדֶר הַמְּסוּר בֵּיד בְּנֵי לָכֵן לַעֲדֹר שְׂבִיד יַעֲקֹב (כ"ח). וּבְרָדִים • תַּרְגוּמוֹ 'וּפְצִיחִין', פִּישִׁימ"ר בַּלַּע"ז,
חוּט שֶׁל לָכֵן מְקִיף אֶת גּוֹפֶן סָבִיב וְחִבְרָבוּרוֹת שֶׁלוֹ פְּתוּחָה וּמְפֻלֶּשֶׁת מִזֹּו אֶל זֹו (סְפָרִים אַחֲרִים: מִזֵּן אֶל זֵן), וְאִין לִי
לְהִבִּיא עַד מִן הַמִּקְרָא.

יֵאמָר לִי מִלְּאָכָא דִּי בְּחֻלְמָא יַעֲקֹב
וְאִמְרִית הָא אָנָּא:

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלִי מִלְּאָךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וְאָמַר
הִנְנִי:

יֵאמָר זְקוּף כַּעַן עֵינֶךָ וְחִזִּי כָּל תִּישָׂא
דְסֻלְקִין עַל עָנָא רְגוּלִין גְּמוּרִין וּפְצִיחִין אֲרִי
גְּלִי קַדְמֵי יָת כָּל דִּי לָכֵן עָבַד לָךְ:

(יב) וַיֹּאמֶר שְׂאֵנָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעֵתִידִים הָעֲלִים
עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּי רְאִיתִי אֶת
כָּל־אֲשֶׁר לָכֵן עָשָׂה לָךְ:

יֵאמָר אֱלֹהָא דְאִתְגַּלִּיתִי עֲלֶיךָ בְּבֵית אֵל דִּי
מִשְׁחָתָא תַּמָּן קָמָא דִּי קִימְתָּא קַדְמֵי תַּמָּן
קָנִים כַּעַן קוֹם פּוֹק מִן אֶרְעָא הָדָא וְתוּב
לְאֶרְעָא וְלִדְרוּתָךְ:

(יג) אֲנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחָתָא שָׁם מִצְבֵּה
אֲשֶׁר נִדְרָתָ לִי שָׁם נִדֵּר עֲתָה קוֹם צֵא מִן־הָאָרֶץ
הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־הָאָרֶץ מוֹלִדְתְּךָ:

כ"ט הָאֵל בֵּית־אֵל • כְּמוֹ אֵל בֵּית־אֵל, הֵחָ"א יִתְרָה וְדִרְךָ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר בֶּן, כְּמוֹ: (בַּמִּדְבָּר לֵד) "כִּי אַתֶּם בָּאִים
אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן". מִשְׁחָתָא שָׁם • לְשׁוֹן רַבּוּי וּגְדֻלָּה, כְּשֶׁנֶּמְשַׁח לְמַלְכוּת, כֶּף: "וַיִּצְקֶן שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁה", לְהִיּוֹת
מִשׁוּחָה לְמִזְבֵּחַ. אֲשֶׁר נִדְרָתָ לִי • וְצִרְיָה אֶתָּה לְשַׁלְמוֹ, שְׂאֵמְרָתָ: "יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים", שְׁתַּקְרִיב שָׁם קֶרְבָּנוֹת.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוייל

בְּרוּךְ־הוּא בְּבֵית אֵל" (וְלֹא "שֶׁל בֵּית
אֵל"), דְּהִינּוּ שֶׁשָּׁם אִין "אֵל" סְמוּךְ
לְ"בֵית אֵל", אֲלָא הִיא מִלָּה בִּפְנֵי
עֲצָמָה. וּרְאֵה שָׁם בְּבִיאָוֹר.
וְדִרְךָ מִקְרָאוֹת לְדַבֵּר בֶּן, כְּמוֹ "כִּי
אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן" –
בַּמִּדְבָּר לֵד, ב.

מִשְׁחָתָא שָׁם – לְשׁוֹן רַבּוּי וּגְדֻלָּה
כְּשֶׁנֶּמְשַׁח לְמַלְכוּת – כְּמוֹ מִי שֶׁנֶּמְשַׁח
לְמַלְכוּת שֶׁהַמְּשִׁיחָה הִיא לְגִדּוּלָה.
וּרְאֵה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת כֵּט, כֵּט:
"לְמִשְׁחָה – לְהַתְגַּדֵּל בָּהֶם, שִׁישׁ
מְשִׁיחָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן שְׂרָרָה. וְכֵן
בְּרִשִׁי שְׁמוֹת ל, כֵּט: "כָּל מְשִׁיחָת
מִשְׁכָּן וְכָלִים וְכֹהֲנִים וְיִמְלָכִים מִתּוֹרָגָם
לְשׁוֹן רַבּוּי, לְפִי שְׁאִין צוֹרֵךְ מְשִׁיחָתָן
אֲלָא לְגִדּוּלָה. אֲלָא שֶׁהַתַּרְגוּם כָּאן
אִינוֹ מְתַרְגְּמוֹ מִלְשׁוֹן רַבּוּי וּגְדֻלָּה.
כֶּף "וַיִּצְקֶן שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁה" – לְעִיל
כח, יח.

וְחִבְרָבוּרָת שֶׁלוֹ פְּתוּחָה וּמְפֻלֶּשֶׁת
מִזֹּו אֶל זֹו – מִצַּד זֶה שֶׁל הַחוּט הַלָּכֵן
לְצַד הַשְּׁנִי שֶׁל הַחוּט הַלָּכֵן. וּלְפִי זֶה
נִתְחַדְּשָׁה כָּאן צוּרָה חֲדָשָׁה בַּצֹּאן שֶׁלֹּא
נִזְכְּרָה עַד עֲתָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר שְׂרִישִׁי
לְשִׁיטָתוֹ שְׁהָיוּ שְׁנֵי סוּגֵי לִידוֹת בַּצֹּאן
יַעֲקֹב: א) פְּעוּלָה טְבָעִית שֶׁל פִּיצוּל
הַמַּקְלֹת עַל־יְדֵי יַעֲקֹב, ב) עַל־יְדֵי נֹס
שֶׁהַמְּלָאכִים הִבִּיאוּ מִצָּאן לָכֵן וְהוֹלִידוּ
כְּדוּגְמָתָם, וּמִפְּרֹשׁ רִשִׁי שֶׁבִּסּוּג הַשְּׁנִי
הִיָּתָה צוּרָה שׁוֹנָה שֶׁל הַצֹּאן, שֶׁבִּמְקוֹם
"טְלוֹאִים" הוֹלִידוּ "בְּרָדִים" (הִרְבִּי).

וְאִין לִי לְהִבִּיא עַד מִן הַמִּקְרָא – אֲבָל
רְאֵה וְכִרְיָה ו, ג: "סוּסִים בְּרָדִים",
וּבְרִשִׁי שָׁם: "מְנוּמָרִים". תוֹרָה יא
(יג) הָאֵל בֵּית אֵל – כְּמוֹ "אֵל בֵּית
אֵל", הֵחָ"א יִתְרָה – כִּי "אֵל בֵּית אֵל"
סְמוּךְ הוּא [שְׁפִירוּשׁוֹ: אֵל שֶׁל בֵּית אֵל],
וְלֹא תַפּוּל בּוֹ הֵ"א הִיְדִיעָה (גִּיא). אֲבָל
רְאֵה רִשִׁי לְקַמֵּן לָה, ז שְׁמִפְרֹשׁ "אֵל
בֵּית אֵל" (שְׁקָרָא יַעֲקֹב) – הִקְדוּשׁ

(י) וְחִנָּה הָעֵתִידִים – אַף־עַל־פִּי
שֶׁהַבְּדִילִם לָכֵן בָּלֵם שֶׁלֹּא יִתְעַבְּרוּ
הַצֹּאן דְּגִמְתָּן, הָיוּ הַמְּלָאכִים מְבִיאִין
אוֹתָן מֵעֵדֶר הַמְּסוּר בֵּיד בְּנֵי לָכֵן
לַעֲדֹר שְׂבִיד יַעֲקֹב – וְאִין לוֹמֵר
שֶׁהָעֵתִידִים הָיוּ מִשֶּׁל יַעֲקֹב, כִּי אִם כֵּן
מָה בָּא בָּזֶה לְהַשְׁמִיעֵנוּ? אֲלָא הַכְּנָנָה
שְׁנָה הִיָּה מִצָּאן לָכֵן, וְאִם כֵּן אִיךָ הֵם
הִגִּיעוּ לְכָאן? אֲלָא וְדֹא הַמְּלָאכִים
הִבִּיאוּם (שְׁפִירָה). וּפְעוּלָה זֹו הִיָּתָה בְּדִרְךָ
נֹס, וּמִלְכָּד זֹאת פֻּעַל יַעֲקֹב בְּדִרְךָ
טְבָעִית עַל־יְדֵי פִיצוּל הַמַּקְלֹת (הִרְבִּי). או
שֶׁנֹּס זֶה הִיָּה לְפָנֵי שֶׁיַּעֲקֹב הִתְחִיל אֶת
פְּעוּלָתוֹ עִם הַמַּקְלֹת, וְכִיּוֹן שֶׁרָאָה
יַעֲקֹב שֶׁנֶּעֱשָׂה נֹס זֶה, הִתְחִיל לְפַעוּל
עַל־יְדֵי הַמַּקְלֹת, כִּי לֹא רָצָה לְהִנּוּחַ
מִמַּעֲשֵׂה נְסִים (בֹּאֵר בִּשְׁדוּחַ).

וּבְרָדִים – [בְּ]תַרְגוּמוֹ: "וּפְצִיחִין",
פִּישִׁי"ר בַּלַּעַז. – peised, מְנוּמָשׁ (אוֹרֵר
לְעוֹי רִשִׁי). מְנוּקָד, מְנוּמָר (לְעוֹי רִשִׁי).
חוּט שֶׁל לָכֵן מְקִיף אֶת גּוֹפּוֹ סָבִיב,

(יד) וַתַּעַן רַחֵל וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק
יִוָּאֲתִיבַת רַחֵל וְלֵאָה וְאָמְרָן לָהּ הַעוֹד
(פָּעוּ) לָנָה חֶלֶק וְאֶתְסַנָּא בְּבֵית אַבְינָא:
וַנַּחֲלָה בְּבֵית אַבְינָו:

ה'י' העוד לנו • למה נעבב על ידך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים?.

(טו) הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכֵל
טו הלא נוכראן אתחשבנא לה ארי זבנגא
וַאֲכַל אֶף מִיכַל יֵת כֶּסֶּפָּנָה:
גַּם-אָכַל אֶת-כֶּסֶּפָּנוּ:

ה'י' הלא נכריות נחשבנו לו • אפלו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות. כי מכרנו • לך (שעבדת אותו בנו י"ד שנה ולא נמננו לך אלא) בשכר הפעלה. את-כספנו • שעבב דמי שכר פעלתך.

(טז) כִּי כָל-הָעָשָׂר אֲשֶׁר הֶחָיִל אֱלֹהִים מַאֲבִינוּ לָנוּ
טז ארי כל עותרא די אפרש יי מאבונא
הוא וּלְבָנָיו וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלַי
עשה:

ה'י' כי כל-העשר • כ'י' זה משמש בלשון 'אלא', כלומר: 'משל אבינו אין לנו כלום, אלא מה שהחיל

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

לנחשבנו לו', כלומר, "כנכריות".
"כי מכרנו" לך (שעבדת אותו בנו
י"ד שנה, ולא נתננו לך אלא) –
בהרבה פתבירי וכןמה דפוסים לא
גורסים קטע זה.
בשכר הפעלה – של ארבע עשרה
שנה.

את כספנו – שעבב דמי שכר
פעלתך – באותן שש שנים שעבדת
אותו בשכר, והחליף את משפחתך
עשרת מונים (רא"ס). ולפי זה באמרן
"כספנו", התכנונו בעיקר לכספו של
יעקב, אלא שכללו עצמן עמו, כיון
שהוא גם הכסף שלהן בתור נשותיו.
אף ה"באר בשדה" כתב, שהכנה
לשכר פעולתך באותן י"ד שנים, שאת
התשלום על עבודתך עיבב אצלו
במקום לתת לנו אותו, שהרי כסף זה
היה מגיע לנו. וטענתו היא בשתיים: א)
לא זו בלבד שלא נתן לנו נדוניא
משלו, אלא מכר אותנו לך בשכר
הפעלה, שאז גם אם היה נותן לנו את
שכר פעולתך, עדין היינו נחשבים
כנכריות שהרי מכרנו. ב) ואף הגדיל
לעשות, שעבב אצלו את דמי
פעולתך במקום ליתנו לנו. תורה טו
(טז) כי כל העשר – "כי" זה משמש
בלשון אלא – שהרי אינה נתינת טעם
על האמור למעלה (גרא).

לפני ה', והכנה לעבודת הניסוף, ב)
שיקריב שם קרבנות על המזבח שיקנה
במיוחד לשם כך, וזהו פירוש "בית
אלקים", ולכן דיק רש"י להעתיק כאן
רק התיבות "יהיה בית אלקים", ללא
התיבות "והאבן הזאת". וכן עשה
בפועל, שכנה מזבח, וגם הקים מצבה
וניסוף עליה. תורה יד

(יד) העוד לנו – למה נעבב על ידך
מלשוב – כלומר, אין לך לחשוש שאנו
נעבב בערך מלשוב. ומכאן בזה מהו
שענו לו "העוד לנו וגו'", שלכאורה
היו צריכות לומר לו שהן מוכנות
ללכת עמו, ותו לא. ועל כן מכאן,
שהן הבינו שיעקב חשש שהן תעבבנה
אותו מלשוב, ולכן האריך מאד
בדבריו כדי לשכנען לעזוב את אביהן,
ועל כך ענו לו שאין לו לחשוש כלל
מזה.

כלום אנו מיחלות לירש בנכסי
אבינו כלום בין הזכרים – ולכן אמרו:
"העוד לנו", כי לפני שנולדו ללכן
בנים, היו מצפות לירש אותו, אבל
לאחר שנולדו לו בנים, הן כבר לא
מצפות לכך (כאר מים חיים). תורה טו
(טו) הלא נכריות נחשבנו לו –
אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת
נדוניא לבנותיו בשעת נשואין, נהג
עמנו כ"נכריות" – וזהו "נכריות

להיות משוחה למזבח – וזו הגדולה
שלה. ולא שהיתה שם משיחה
כפשוטה, כי הרי רק יצק שמן על
ראשה (רא"ס). ומה שכתב "להיות
משוחה למזבח", צריך לומר שאין
הכנה למזבח ממש. שהרי היתה זו
מצבה של אבן אחת, ולא מזבח
שעשוי מהרבה אבנים ראה רש"י דברים יב,
א, ומה גם שעל מזבח נצטוה בנפרד
בשהגיע לבית אל, ראה לקמן לה, א:
"ועשה שם מזבח", וכן עשה, כאמור
שם "ויבן שם מזבח", אלא הכנה
לעשות עליה עבודת המזבח, כמו
ניסוף הינו, כדלקמן לה, יד: "וניסוף
עליה נסך" – ראה רש"י לעיל כח, כב
ובביאור שם.

אשר נדרת לי – וצריך אתה
לשלמו, שאמרת – לעיל כח, כב.
"יהיה בית אלהים", שתקריב שם
קרבנות – דהינו שך נדרת. וראה גם
רש"י לעיל שם שהביא מתרגום
אונקלוס: "אהא פלח עליה קדם ה'".
אף מדויק לשון רש"י: "שתקריב שם
קרבנות", ולא "שתקריב עליה
קרבנות", משמע שלא נדר שיקריב
קרבנות על האבן, אלא "שם", בבית
אל, וכמבאר בביאור לרש"י לעיל
שם, שיעקב נדר שני נדרים: א)
שהאבן תהיה מצבה, לעבוד עליה

הקדוש-ברוך-הוא מאבינו, שלנו הוא. הציל • לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה שבמקרא, לשון הפרישה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב.

♦ יום שישי ו' כסלו ♦

(י) וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עִל-
הַגְּמָלִים:
יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עִל-
הַגְּמָלִים:
יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עִל-
הַגְּמָלִים:

יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עִל-
הַגְּמָלִים:
יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עִל-
הַגְּמָלִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' ח"ל עמ' 144 ואילך – מתוך 'קראת שבת')

מתי יש להקדים נקבות לזכרים?

על הפסוק "וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשָׂא אֶת בָּנָיו וְאֶת נָשָׁיו עִל הַגְּמָלִים" (לא, יז) פירש רש"י "הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים".

ויש לבאר שתי הנהגות אלו של יעקב ועשו למעלייתא, ובעבודת האדם לקונו:

הנה, זכר ונקבה - איש ואשה - מורים על עבודת המוח ועבודת הלב. פי עיקר ענין המוחין ולימוד התורה הוא באיש, ויחודה של האשה לגבי האיש הוא בענין הרגש והמדות.

והנה, הסדר הרצוי בכלל הוא ש"הוא ימשל בך" - זכרים קודם לנקבות. והיינו, שהמוח ישלוט על הלב (תניא פי"ב ובכ"מ), דהמדות צריכות להיות מונהגות על-ידי השכל. כי רק באשר המדות מונהגות על-ידי השכל, אזי חמדת הלב והנהגת האדם היא כדבעי. ולכן, יעקב "הקדים זכרים לנקבות", כי הסדר הרצוי הוא תחילה עבודת המוח ועל-ידיה הוא בא לעבודת הלב.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

תפסו מקום מרכזי ולא נקבות (ע"פ הרב). ומה שלקמן לב, כג הקדים להעביר את נשיו לפני ילדיו? זהו משום שלא רצה שילדיו יהיו לבדם בליהל מעבר לנהר (באר בשדה). וב"משביל לדוד" כתב, שיעקב הקדים בנני לנשיו, מפני שרצה שהם יהיו סמוכים אליו כדי ללמוד עמם, ולכן במעבר יבוק הקדים להעביר את נשיו לפני בנני, כדי שהבנים יהיו עמו.

ועשו הקדים נקבות לזכרים – כלומר, לא מפני שאלו "נשיו" ואלו "בנני", כדי לחנכם במצות כיבוד אם, אלא מפני שבה נהג תמיד להקדים "נקבות לזכרים", מפני תאונתו לנקבות (הרב).

שנה לומר על עושר הצלה אלא הפרשה, (ב) כל הפרשה הוא שמפריש ממקום אחד למקום שני, וגם כאן נאמר "הציל .. מאבינו". ואילו לעיל שם נאמר: "ויציל אלקים את מקנה אביכם", וניתן לפרשו מלשון הצלה כפשוטה, שהרי: (א) מדובר במקנה, (ב) לא נאמר שם "ממקנה אביכם", אלא "את מקנה אביכם", כלומר, הציל את מקנה אביכם. אמנם לאחר שפירש כאן רש"י שהוא לשון הצלה, ניתן לפרש בן כל הצלה שבמקרא, וגם דלעיל פסוק ט. תורה יז

(יז) את בנני ואת נשיו – הקדים זכרים לנקבות – מדבק רש"י לכתוב: "הקדים זכרים לנקבות", ולא "הקדים בנני לנשיו", משום שהסדר הרגיל הוא שאשתו של אדם קודמת לילדיו: (א) מפני שהיא אדם, (ב) מפני כבוד אשתו, (ג) כדי לחנכם בכיבוד אם, ואם בן מה שיעקב הקדים כאן את בנני לנשיו, אין זה משום שנתן כבוד לבנני יותר מנשיו, אלא מצד שהם "זכרים", כי בחייו של יעקב הזכרים (בכלל)

כלומר: משל אבינו אין לנו כלום – כמו שאמר לעיל. אלא מה ש"הציל" הקדוש-ברוך הוא מ"אבינו" שלנו "הוא". הציל – לשון הפריש – שהפריש ממון ללבו ונתן לנו (רא"ם). וכן כל לשון הצלה – אף במקום שמשמעו הצלה מן האויב או מן הרעה.

שבמקרא לשון הפרשה שמפרישו מן הרעה ומן האויב. – ראה גם רש"י הושע ב, יא: "כל הצלה שבמקרא לשון תרומה והפרשה הוא, ומוכיח עליו: ויציל אלהים את מקנה אביכם (לעיל פסוק ט), כי כל העושר אשר הציל. וראה גם רש"י תהלים קיט, מג שמפרש "ויציל" מלשון הבדלה. ולפי זה צריך עיון למה לא פירש רש"י כלום לעיל פסוק ט על "ויציל אלקים". ואולי יש לומר, משום שבאן מוכח יותר שהוא לשון הפרשה, כי באן הלשון הוא "כל העושר אשר הציל אלקים מאבינו", והוא בהכרח מלשון הפרשה ולא מלשון הצלה, כי: (א) לא

אָמַנְס פֿאַשר יִשְׁנִים מְנִיעוֹת וְעִיפּוּבִים בְּעִבּוּדֵי ה' וְצִרְיָה לְהַתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם, אַזִּי לֹא דִי בְּעִבּוּדָה "מְסוּדָת" וְעַל־פִּי טַעַם וְדַעַת, אֲלֹא זְקוּקִים לְעִבּוּדָה נְעִלִית יוֹתֵר, שְׁלִמְעֵלָה מִהֶגְבֶּלֶת הַשָּׁכָל. וְעִבּוּדָה זוֹ הוּא עַל־יְדֵי הַלֵּב דִּוְקָא (ראה 'המשך' תרס"ו עמ' ס ואילך). וְלָכֵן "עֲשׂוּ הַקָּדִים נִקְבוֹת לְזָכְרִים", כִּי אָדָם שֶׁצִּירִיף לְהַתְגַּבֵּר עַל נִטְיוֹתָיו וְתַאוּתָיו, בְּחִינַת "עֲשׂוּ", אִי־אֶפְשָׁר לוֹ לְהִסְתַּפֵּק בְּעִבּוּדָה שְׁבִמְדִּידָה וְהֶגְבֶּלָה עַל־פִּי הַסֵּדֶר וְטַעַם וְדַעַת, אֲלֹא צָרִיכָה לְהִיטֵב עִבּוּדָה שְׁלִמְעֵלָה מְסוּדָר, וְלִמְעֵלָה מְמֻדָּדָה וְהֶגְבֶּלָה.

(יח) וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ
מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפִדְן אָרֶם לְבֹא אֶל־יִצְחָק
אָבִיו אֶרְצָה בְּנֶעֱנָן:

ה"י - מִקְנֵה קִנְיָנוֹ • מֵה שְׁקֵנָה מִצֵּאֲנוּ, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וְגַמְלִים וְחֲמוּרִים.

(יט) וְלָכֵן הָלַךְ לָגֹז אֶת־צֵאֲנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־
הַתֵּרָפִים אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ:

ה"י - לָגֹז אֶת־צֵאֲנוֹ • שְׁנָתָן בֵּיד בְּנֵי דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב. וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתֵּרָפִים •
לְהַפְרִישׁ אֶת אֲבִיהָ מִעִבּוּדֹת אֱלִילִים נִתְפָּנָה (כ"ה).

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָכֵן הָאֲרָמִי עַל־בְּלִי הַגִּיד
לֹא כִּי בָרַח הוּא:

(כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לֹא וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר
וַיֵּשֶׁם אֶת־פָּנָיו הָרַח הַגִּלְעָד:

(כב) וַיִּגֵּד לְלָכֵן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב:
ה"י - בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי • שְׁהָרִי דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָיָה בֵּינֵיהֶם.

(כג) וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת
יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד:

ה"י - אֶת־אֶחָיו • קְרוֹבָיו. דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים • כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהָלַךְ הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלָכֵן, הָלַךְ יַעֲקֹב

פִּירוּשׁ אֶשֶׁל אַבְרָהָם – הֵרֵב אֱלֹאשׁוּלִי

נִתְפָּנָה – וְלֹא לְשֵׁם גְּנִיבָה, וְלִמְדָה זֹאת מִיִּתְרוֹ הַתִּיבּוֹת "אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ", שְׁהָרִי נִיתָן הָיָה לְכַתּוּב: "וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת תֵּרָפִיו". תוֹרָה כ

(כב) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי – שְׁהָרִי דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים" הָיָה בֵּינֵיהֶם – כִּדְלָעִיל ל, לוֹ. וְרָאָה גַם רִשְׁ"י לְעִיל פֶּסוּק יט. תוֹרָה כג

(כג) אֶת אֶחָיו – קְרוֹבָיו – וְלֹא אֶחָיו מִמֶּשֶׁ, כִּי לֹא מִצִּינּוֹ שְׁהָרִי לוֹ אֲחִים. וְרָאָה גַם רִשְׁ"י לְעִיל יג, ח, כט, יב.

דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים – כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהָלַךְ הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלָכֵן הָלַךְ

– כִּדְלָעִיל ל, לֹא־לוֹ. וְכִדְלָעִיל מֵה שְׁנֵאֲמַר לְקַמֵּן בְּפֶסוּק כב: "וַיִּגֵּד לְלָכֵן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי" (רא"ס).

וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת הַתֵּרָפִים – בְּרִשְׁ"י שְׁמוּאֵל א יט, יג: "עֲשׂוּיֹת בְּדַמּוֹת גּוֹף אָדָם". וּבְרִשְׁ"י מְלָכִים ב כג, כד: "צוּרוֹת שְׁמוּדָבוֹת עַל־יְדֵי כִשְׁפִים, וְהַעֲשֵׂה אוֹתָן צִירִיף לְכֹנֶן שְׁעָה אַחַת בְּשָׁנָה, וְשָׁנָה אַחַת רִאשִׁית לְכָד". וְרָאָה גַם רִשְׁ"י הוֹשֵׁעַ ג, ג. וְלִפִּי זֶה נִמְצָא, שֶׁבְּגִנְיָבָה זוֹ הִפְרִישָׁה אֶת לָכֵן אֲבִיהָ מִעִבּוּדֵי־זָרָה לְאֹרֶךְ זְמַן (יוסף הלל).

לְהַפְרִישׁ אֶת אֲבִיהָ מִעִבּוּדֵי־זָרָה

(יח) מִקְנֵה קִנְיָנוֹ – מֵה שְׁקֵנָה מִצֵּאֲנוּ, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וְגַמְלִים וְחֲמוּרִים – מִצֵּאֲנוּ – "מִקְנֵה" פִּירוּשׁוֹ: "צֵאֲנוּ", וְ"קִנְיָנוֹ" פִּירוּשׁוֹ: מֵה שְׁקֵנָה בְּעִבּוּר צֵאֲנוּ.

עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וְגַמְלִים וְחֲמוּרִים – כִּדְלָעִיל בְּרִשְׁ"י ל, מג: "מוֹכֵר צֵאֲנוּ בְּדַמִּים וְקָרִים וְלֹא־קָח לוֹ כָּל אֱלֹהִים". וְהָיָה שְׁכַתּוֹב: "וְאֵת כָּל רְכוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ", הַפָּנָה לְבָגְדִים וְכֻלָּם וְשָׂאֵר מִטְּלָטְלִים (באר בשדה). תוֹרָה יט

(יט) לָגֹז אֶת צֵאֲנוֹ – שְׁנָתָן בֵּיד בְּנֵי דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב. וְלֹא אֶת צֵאֲנוֹ שְׁבִיד יַעֲקֹב. דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב

לְדַרְכּוֹ. נִמְצָא יַעֲקֹב רְחוֹק מִלֶּכֶן שֶׁשָּׂה יָמִים, וּבִשְׂבִיעֵי הַשִּׁיגוֹ לֶכֶן, לְמַדְנוּ שֶׁכָּל מֵה שֶׁהָלַךְ יַעֲקֹב בְּשִׁבְעָה יָמִים, הָלַךְ לֶכֶן בְּיוֹם אֶחָד, (שְׁנָאָמֶר: "וַיִּדְרֹף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים", וְלֹא נֶאֱמַר: "וַיִּדְרֹף אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים").

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי 'לקוטי שיחות' ח"א עמ' 18 – מתוך 'לקראת שבת')

החיצוניות בשביל הפנימיות

בספר 'אור המאיר' איתא בשם מורנו המגיד ממעזריטש נ"ע, דמה שרדף לכן אחר יעקב אבינו, הוא מפני שיעקב השאיר אחריו אותיות התורה שעדיין לא ביררם והוציאם מלבו, ולזאת הוצרך לכן לרדוף אחר יעקב – ליתן לו את האותיות שנשארו אצלו. וזאת על-ידי שנוספה פרשה בתורה – סיפור רדיפתו אחרי יעקב. וחזינו מהא, שיכול להיות ענין שבהיצוניות ובפועל הוא לגמרי היפך הקדושה, אמנם בפנימיות הרי הפונה בזה היא לשם שמים – כדי להוסיף בקדושה.

על-דרך המבואר בספר תנאי קדישא, שפאשר יהודי עומד ומתפלל, ועומד לנגדו גוי ומבלבלו – הריזה בכדי לעוררו שיחיה בכונת התפלה.

כלומר: גם הנכרי בעצמו, מצד שרשו (ששרשו של כל דבר הוא בקדושה), הוא מרגיש שצריך להוסיף דבר בקדושה; אלא שלחיותו הצינור הממשיך זאת – זה מתבטא באופן שמבלבלו מתפלתו. אמנם בפנימיות – הרי זה רק להוסיף את הפונה.

ומאן הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

גם כשישנם העלמות והסתרים על עבודת ה', הנה האמת היא שדבר זה בפנימיותו הוא טוב, ורק בחיצוניותו הוא נראה כדבר המעלים. וכאשר האדם יודע שבפנימיות דבר זה טוב ובאופן כזה עובד את עבודתו, על-ידי זה נפעל שגם בגילוי נראה כך.

כד ואתא מימר מן גדם יי לות לכן ארמאה
בחילמא די ליליא ואמר לה אסתמר לה
חילמא תמליל עם יעקב מטב עד ביש:

(כד) ויבא אלהים אל-לכן הארמי בחלם הלילה
ויאמר לו השמר לך פן-תדבר עם-יעקב מטוב
עד-רע:

היינו מטוב עד-רע • כל טובתן של רשעים, רעה היא אצל הצדיקים (יבמות קג) •

כה ויבא לכן את-יעקב ויעקב תקע את-אהלו בהר
ולכן תקע את-אחיו בהר הגלעד:

(כה) וישג לכן את-יעקב ויעקב תקע את-אהלו בהר
ולכן תקע את-אחיו בהר הגלעד:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

לכן המרה את פי ה'.
כל טובתן של רשעים, רעה היא
אצל הצדיקים – בגמרא (יבמות קג, רע"ב,
נויר כג, ב. הוריות י, ב) לומדים בן מזה שאסר
עליו לדבר עם יעקב גם טוב. אף מזה
שרש"י העתיק מלשון הפסוק התיבות
"מטוב ועד רע", נראה שלומד בן
מאלו התיבות עצמן, שלכאורה אם
טוב לא ידבר עמו, כל-שכן רע, ומהו
"עד רע"? אלא הפונה שהטוב של לכן
הוא רע אצל יעקב. ובטעם הדבר כתב
רש"י ביבמות שם: "ששונאים
הרשעים, וקצה נפש צדיק בהנאתו,
הלך לאו הנאה היא". תורה כה

דרך שבעת ימים (ג"א).
הלך לכן ביום אחד (שנאמר: "וידרף
אחריו דרך שבעת ימים", ולא
נאמר: "וידרף אחריו שבעת ימים" –
בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא
גורסים זאת. תורה כד
(כד) מטוב עד רע – ואף שבפועל לכן
כן דיבר עם יעקב, הפונה היתה שלא
ידבר עמו אודות חורתו, ושלא יפתהו
בדברים טובים, ואת זה אכן קים לכן
(דבר יח). אף בגמרא יבמות קג, ב
מבואר, שהטעם שה' ביקש ממנו שלא
לדבר עמו, הוא כדי שלא יבא להזכיר
לו שם עבודה-זרה שלו, וברש"י שם
פירש: "למה גנבת את אלהי". ולפי זה

יעקב לדרבו, נמצא יעקב רחוק
מלכן ששה ימים – כלומר, בשנתרחק
יעקב ממקומו שלשה ימים, היתה
המרחק בינו ובין צאן לכן מהלך ששה
ימים (רא"ם).

ובשביעי השיגו לכן, למדנו שכל מה
שהלך יעקב בשבעה ימים – אילו
היה הולך ממקום צאן לכן, אכל
בפועל הלך רק ארבעה ימים (רא"ם), או
שהפונה מה שיעקב התרחק מלכן,
שכן ברגע שלכן התחיל ללכת לכיוון
צאנו שביד בניו, יעקב התחיל ללכת
לדרבו, וממילא בכל יום התרחק יעקב
מלכן דרך שני ימים, נמצא שביים
הרביעי היתה המרחק בין יעקב ללכן

כו ואמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את־לבבי
ודברתא ית בנתי פשכיות תרפא :

(כו) וַיֹּאמֶר לְבֶן לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לִבִּי
וַתִּנְהַג אֶת־בְּנֹתִי בַּשָּׂבִיּוֹת חָרִב:

רש"י פשכיות חרב • כל חיל הפא למלחמה קרוי חרב.

כז למה אטמרת למיזל וכסיתא מני ולא
חיתא לי ושלחתך פון בחדנא ובתושפחן
בתופין ובכנרין :

(כז) לָמָּה נִחַבְתָּ לְכַרְח וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי
וַאֲשַׁלַּח בְּשֹׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתָךְ וּבְכֶנֶז:

רש"י ותגנב אתי • גנבת את דעתי.

כח ולא שבקתני לנשקא לבני ולבנתי פון
אספלתא למעבד :

(כח) וְלֹא נִשְׁתַּנִּי לְנֶשֶׁק לְבָנִי וּלְבִנְתִּי עִתָּה הַסְפַּלְתָּ
עֲשׂו:

כט אית חילא בידי למעבד עמכון ביש
ואלהא דאבוכון פרמשא אמר לי למימר
אסתמר לך מלמללא עם יעקב מטב עד
ביש :

(כט) יִשְׁ-לֵאל יָדֵי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם
אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשְׁמַר לָךְ מִדִּבֶּר עִם־יַעֲקֹב
מִטּוֹב עַד־רָע:

רש"י יש-לאל ידי • יש פח וחיל בידי לעשות עמכם רע, וכל 'אל' שהוא לשון קדש, על שם עזוז ורב
אונים הוא.

ל ויכען מיזל אולת ארי חמדא חמדא
לבית אבדך למה נסבתא ית דחלתי :

(ל) וַעֲתָה הִלָּךְ הִלַּכְתָּ כִּי־נִכְסְךָ נִכְסַּפְתָּה לְבֵית
אָבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת־אֱלֹהֵי:

רש"י נכספתה • חמדת, והרבה יש במקרא: (תהלים פד) "נכספה וגם כלתה נפשי", (איוב יד) "למעשה ידיך
תכסף".

לא ואתיב יעקב ואמר לבן ארי דחילית
ארי אמרית דילמא תגיס ית בנתך מני :

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלֶבֶן כִּי יֵרָאֵתִי כִּי אֲמַרְתִּי
פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתַי מֵעַמִּי:

רש"י כי יראתי וגו' • השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו: "ותנהג את בנותי וגו'".

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

רש"י הוא כפירוש הספורנו: "ועתה -
מאחר שלא היה ראוי שתלך בלי
רשות ושתגנוב את לבבי ללכת. הלוך
הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך
- יתחייב שהלכת באופן זה מרוב
תאונתך לשוב לבית אביך, ויהי מה.
למה גנבת את אלהי - כי בזה אין
התנצלות, שלא היתה תאונתך לבית
אביך סבה שתגנוב את אלהי".

והרבה יש במקרא: "נכספה וגם
כלתה נפשי" - תהלים פד, ג. נחמדה
(רש"י שם).

"למעשה ידיך תכסף" - איוב יד, טו.
תחמוד (רש"י שם). תורה לא
(לא) כי יראתי וגו' - השיבו על

והלמ"ד במקום ב"ת (רא"ם).
"לעשות עמכם רע". וכל "אל"
שהוא קדש, על שם "עזוז" -
תהלים כד, ח: "ה' עזוז וגבור".
ו"רב אונים" הוא. - ישעיה מ, כו.
מרוב פח שיש לו (ראה רש"י שם). וראה גם
רש"י תהלים לו, ז: "אל לשון תוקף,
כמו (יחזקאל י, יא) ואת אילי הארץ
לקח". תורה ל

(ל) נכספתה - חמדת - פירש
"נכספתה" שהוא העיקר, ומזה מובן
ש"נכסוף נכספתה" פירוש: חמוד
חמדת. וראה גם רש"י תהלים יז, ב:
"יכסוף - יחמוד, כמו כי נכסוף
נכספתה". ונראה שפירוש הפסוק לפי

(כו) בשביבות חרב - כל חיל הפא
למלחמה - אפילו בשביל לקחת שבי
בלבד (גו"א).

קרוי "חרב" - כי אם לא פן, היה צריך
לומר: "בשביבות חיל", שהרי על-ידי
"חרב" נופלים חללים (רא"ם). תורה כו
(כו) ותגנב אתי - גנבת את דעתי -
בדלעיל פסוק כ. הוצרך לפרש כאן
שהפונה לגניבת דעתו, כיון שהיה ניתן
לפרשו שגנב אותו, כלומר, מפנו. אבל
בפסוק כו לא הוצרך לפרשו, כי שם
מפורש: "ותגנוב את לבבי", והינו
דעתו (יוסף הלל). תורה כח

(כט) יש לאל ידי - "יש" פח וחיל
ב"ידי" - כאילו אמר: יש אל לידי,

לב עם (נ"י אֶתֶר) די תַּשְׁפַּח ית דחלמך לא
יתקנים קדם אַחֲנָא אַשְׁתְּמוּדַע לך מַה דְּעָמִי
וְסָב לך וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב אַרְי רַחֵל נְסִיבְתָּהּ:

(לב) עֵם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נָגֵד
אֲחִינוּ הַפְּרִילְךָ מַה עָמְדִי וְקַח־לְךָ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב
כִּי רַחֵל גָּנְבָתָם:

נ"י לא יחיה • ומאותה קללה מתה רחל בדרך (כ"ד). מה עמדי • משלך.

לג וְעַל לָבָן בְּמִשְׁפָּנָא דִּיעֲקֹב וּבְמִשְׁפָּנָא
דְּלֵאָה וּבְמִשְׁפָּנָא דְּתַרְתִּין לְחִינְתָּא וְלֹא
אַשְׁכַּח וּנְפַק מִמִּשְׁפָּנָא דְּלֵאָה וְעַל בְּמִשְׁפָּנָא
דְּרַחֵל:

(לג) וַיָּבֹא לָבָן בְּאֶהֱל־יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לֵאָה וּבְאֶהֱל
שְׁתֵּי הָאִמָּהֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לֵאָה וַיָּבֹא
בְּאֶהֱל רַחֵל:

נ"י בְּאֶהֱל־יַעֲקֹב • הוא אהל רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה, וכן הוא אומר: (לקמן מ) "בני רחל אשת יעקב",
ובבבלי לא נאמר: "אשת יעקב". ויבא בְּאֶהֱל רַחֵל • כשיצא מאהל לאה, חזר לו לאהל רחל קדם שחפש
באהל האמהות (ספרים אחרים: השפחות). וכל כך למה? לפי שהיה מכיר בה שהיא משמשנית.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשילי

לֵאָה חֹזֵר לוֹ לֵאֶהֱל רַחֵל קִדְּם שְׁחַפְּשֵׁי
בְּאֶהֱל הָאִמָּהוֹת - וְהַכְּתוּב כְּתֹב
תְּחִילָה אֶת הַחִיפּוּשׁ הָרִאשׁוֹן וְרַק אַחֵר
כִּף אֶת הַחִיפּוּשׁ הַשֵּׁנִי בְּאֶהֱל רַחֵל, אִף
שֶׁהַחִיפּוּשׁ הַשֵּׁנִי קִדְּם לַחִיפּוּשׁ הָרִאשׁוֹן
שֶׁל הַשְּׁפָחוֹת (דְּבִי דוד). וְרֵאָה רַשִׁי
דְּבִרֵי הַיָּמִים א כט, כא: "כֵּן דִּרְךָ
הַמִּקְרָא לְדָבָר, כְּשֶׁמְדַבֵּר בְּשֵׁנִים
וּבְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, מְנִיחַ הָרִאשׁוֹן עַד
לְסוּף וּמִפְּרֶשׁ הָאַחֲרוֹן מִיָּד: וַיָּבֹא לָבָן
בְּאֶהֱל יַעֲקֹב עַד וַיָּבֹא בְּאֶהֱל רַחֵל,
וְהָלֹא כִּכְר נֶאֱמַר: וַיָּבֹא לָבָן בְּאֶהֱל
יַעֲקֹב הוּא אֶהֱל רַחֵל? אֵלֹא "וְלֹא מִצָּא"
הוּא מוּסָב עַל הָאִמָּהוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת,
וְשׁוּב מִפְּרֶשׁ הָרִאשׁוֹן: "וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל
לֵאָה" תְּחִילָה "וַיָּבֹא בְּאֶהֱל רַחֵל",
מֵאֶהֱל לֵאָה הֵלֵךְ אֶל אֶהֱל רַחֵל, לְפִי
שֶׁדְּבָרִים אַחֲרִים צָרִיךְ לוֹמַר עַל זֶה:
"וְרַחֵל לָקָחָהּ וּגו'", וְשׁוּב אֵין נוֹפֵל
לוֹמַר "וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמָּהוֹת וְלֹא
מִצָּא".

וְכָל כֵּךְ לְמַה? לְפִי שְׁהִיָּה מְכִיר בַּה
שְׁהִיָּה מְשֻׁמְשֵׁנִית - שְׁנוּגַעַת
וּמְשֻׁמְשֵׁת בְּכָל דְּבָר. וְלָכֵן תְּחִילָה
קוֹרְאָהּ "אֶהֱל יַעֲקֹב", וּבַפֶּעַם הַשֵּׁנִי
קוֹרְאָהּ "אֶהֱל רַחֵל", כִּי בַּפֶּעַם הַשֵּׁנִי
חִיפְּשׁ שֵׁם בְּגִלָּל רַחֵל, שֶׁהִיָּתָה
מְשֻׁמְשֵׁנִית (בֹּאֵר בַּשּׁוּד). תּוֹרָה לֵד

הַקְּלָלָה עִם הַיּוֹתָה בְּדֶרֶךְ גְּרָמוּ יַחַד
לְמוֹתָה (וְדִבֵּי). וְאַפְשֶׁר גַּם לוֹמַר שֶׁרַשִׁי
מְדַגֵּשׁ בְּזֶה שֵׁשׁ קָשֶׁר בֵּין הַקְּלָלָה
לְדֶרֶךְ, שֶׁמִּשּׁוּם כִּף הַקְּלָלָה גְּרָמָה
שְׁמִתָּה עוֹד בְּהִיּוֹתָה בְּדֶרֶךְ, וְלֹא יוֹתֵר
מֵאוּחֵר, אִף שֶׁיַּעֲקֹב לֹא קָבַע תּוֹךְ כְּמָה
זְמַן "לֹא יִחְיֶה", וְהַקָּשֶׁר הוּא, בֵּינָם
שֶׁרַחֵל גָּנְבָה אֶת הַתְּרָפִים וְלָקָחָהּ אוֹתָם
עִמָּה בְּשָׁעָה שֶׁצָּצָא לְדֶרֶךְ, וְזֶה גֵרַם
שֶׁלָּבָן יַעֲקֹב אוֹתָם בְּדֶרֶךְ, וּכְתוּצָא
מִכֵּף קִיָּל יַעֲקֹב "לֹא יִחְיֶה", מִמִּילָא
חֵלָה עֲלֶיהָ הַקְּלָלָה עוֹד בְּהִיּוֹתָה בְּדֶרֶךְ.
גַּם יֵשׁ לוֹמַר, בֵּינָם שֶׁיַּעֲקֹב אָמַר "לֹא
יִחְיֶה" (וְלֹא "יָמוּת"), מִשְׁמַעוֹ שֶׁלֹּא
יִמְשִׁיף לְחַיּוֹת יוֹתֵר, וְלָכֵן רַחֵל מִתָּה
עוֹד בְּהִיּוֹתָה בְּדֶרֶךְ.

מַה עָמְדִי - מִשְׁלָךְ - וְזֶהוּ "הַכֵּר לך",
הַכֵּר מַה שְׁהוּא לְךָ (בֹּאֵר בַּשּׁוּד). תּוֹרָה לֵג
(לג) בְּאֶהֱל יַעֲקֹב - הוּא אֶהֱל רַחֵל
- כִּי אִם לֹא כֵן, לְמָה לֹא נִזְכַּר אֶהֱל
רַחֵל.

שְׁהִיָּה יַעֲקֹב תְּדִיר אֶצְלָה. וְכֵן הוּא
אוֹמֵר - לְקַמֵּן מו, יט.

"כֵּנִי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב", וּבְבָבְלִי - שְׁאֵר
נִשְׂוִי הַנִּזְכָּרוֹת לְקַמֵּן שֵׁם.

לֹא נֶאֱמַר: "אֲשֶׁת יַעֲקֹב" - אֵלֹא
שֶׁהִיָּתָה עֲקָרוֹ שֶׁל בֵּית (רַשִׁי שם). וְרֵאָה
גַּם רַשִׁי לְעֵיל פְּסוּק ד.

וַיָּבֹא בְּאֶהֱל רַחֵל - כְּשִׁיֵּצֵא מֵאֶהֱל

רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן - שִׁ"כִּי יִרְאִיתִי הוּא
תְּשׁוּבָה לְטַעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְ"עַם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ וּגו'" הוּא תְּשׁוּבָה
לְטַעֲנָה הַשֵּׁנִיָּה. וְרֵאָה גַּם רַשִׁי לְעֵיל
כד, כד. לְקַמֵּן לב, יט. שְׁמוֹת ג, יב.
וְלִהְיֶיר שְׁכָאן רַשִׁי אֵינוֹ מְסִים: "וְעַל
אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן" (כְּמוֹ שְׁמִסִּים בְּהַ"ל),
וְאֵלִי מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב בָּאֵמֶת לֹא הִשִּׁיב
לוֹ עַל טַעֲנַת הַגְּנִיבָה, שֶׁהָיָה הַכְּתוּב
מַעֲיֵד שֶׁיַּעֲקֹב לֹא יָדַע עַל הַגְּנִיבָה, וְלָכֵן
אָמַר: "עַם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא
יִחְיֶה".

שְׁאֵמַר לוֹ - לְעֵיל פְּסוּק כו.
"וְתַנְהֵג אֶת בְּנוֹתֵי וְגו'" - מְבֹאֵר בְּזֶה,
שֶׁעִיקַר טַעֲנָתוֹ שֶׁל לָבָן (בְּטַעֲנָה
הָרִאשׁוֹנָה) לֹא הָיָה לְמָה יַעֲקֹב בָּרַח
בְּלִי לְהוֹדִיעַ לוֹ, אֵלֹא לְמָה לָקַח אֶת
בְּנוֹתָיו "כְּשִׁבּוּיּוֹת חֶרֶב", וְלֹא הוֹדִיעַ לוֹ
שֶׁלּוֹקַח אוֹתָן. וְעַל כֵּךְ עָנָה לוֹ יַעֲקֹב:
"כִּי יִרְאִיתִי .. פֶּן תִּגְזוֹל אֶת בְּנוֹתֶיךָ
מִעָמִי". תּוֹרָה לב

(לב) לֹא יִחְיֶה - וּמֵאוֹתָה קִלְלָה
מִתָּה רַחֵל - כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁמַע מִדְּבָרֵי
הַכְּתוּב "וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב כִּי רַחֵל
גָּנְבָתָם".

בְּדֶרֶךְ - מִשְׁמַע מִלְשׁוֹנוֹ, שֶׁלֹּא בְּגִלָּל
הַקְּלָלָה לְבָדִיה "מִתָּה רַחֵל", אֵלֹא גַּם
מִצַּד הַיּוֹתָה "בְּדֶרֶךְ", שֶׁזֶה הָיָה גִּזְרֵם
נוֹסֵף לְמִיתָתָהּ, כְּלוּמַר, הַשְּׁלוּב שֶׁל

(לד) וַיִּחַל לַקַּחַת אֶת־הַתָּרְפִים וְתַשְׁמֵם בְּכַר הַגָּמֶל וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשֵׁשׁ לָבֶן אֶת־כָּל־הָאֵהָל וְלֹא מִצָּא:

לד וַיִּחַל לַקַּחַת אֶת־הַתָּרְפִים וְתַשְׁמֵם בְּכַר הַגָּמֶל וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשֵׁשׁ לָבֶן אֶת־כָּל־הָאֵהָל וְלֹא מִצָּא:

ה"י בְּכַר הַגָּמֶל. לשון פְּרִים וּבְסִתּוֹת, פְּתִירוֹמוֹ: 'בְּעֵבִיטָא דְגַמְלָא', וְהִיא מְרַדַּעַת הָעֲשׂוּיָה כְּמִין פֶּרֶ. וּבְ'עֲרוּבִין': (דף יז) 'הַקִּיפּוּהָ בְּעֵבִיטִין', וְהֵן עֲבִיטֵי גַמְלִים, בַּסֵּטוֹ בְּלַע"ז.

לה וַתֹּאמֶר אֶל־אֲבִיהָ אֶל־יַחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִי לֹא אוֹכֵל לָקוּם מִפְּנֵיךְ בִּידְרֹךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת־הַתָּרְפִים:

(לה) וַתֹּאמֶר אֶל־אֲבִיהָ אֶל־יַחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִי לֹא אוֹכֵל לָקוּם מִפְּנֵיךְ בִּידְרֹךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת־הַתָּרְפִים:

לו וַיַּחֲר לַיַּעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלָבֶן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֶן מַה־פָּשְׁעִי מֵהַחֲטָאִים כִּי דִלַקְתָּ אַחֲרָי:

(לו) וַיַּחֲר לַיַּעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלָבֶן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֶן מַה־פָּשְׁעִי מֵהַחֲטָאִים כִּי דִלַקְתָּ אַחֲרָי:

ה"י דִּלַקְתָּ. רַדַּפְתָּ, כְּמוֹ: (איכה ד) "עַל הַהָרִים דִּלְקוֹנוּ", וְכְמוֹ: (שמואל א יז) "מְדַלֵּק אַחֲרַי פְּלִשְׁתִּים".

לז וַיִּמְשֵׁשׁ אֶת־כָּל־כְּלֵי מַה־מִּצָּאתָ מִכָּל כְּלֵי בִיתְךָ שִׁים כֹּה נִגְדָה אַחִי וְאַחִיךָ וַיּוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:

(לז) וַיִּמְשֵׁשׁ אֶת־כָּל־כְּלֵי מַה־מִּצָּאתָ מִכָּל כְּלֵי בִיתְךָ שִׁים כֹּה נִגְדָה אַחִי וְאַחִיךָ וַיּוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:

ה"י וַיּוֹכִיחוּ. וַיְכַרְרוּ עִם מִי הָדִין, אֶפְרוּבִי"ר בְּלַע"ז.

לח זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עֹמֵךְ רַחֲלִיךָ וְעֵינֶיךָ לֹא שִׁפְלוּ וְאִילִי צֹאנֶךָ לֹא אֲכָלְתִּי:

(לח) זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עֹמֵךְ רַחֲלִיךָ וְעֵינֶיךָ לֹא שִׁפְלוּ וְאִילִי צֹאנֶךָ לֹא אֲכָלְתִּי:

ה"י לֹא שִׁפְלוּ. לֹא הִפִּילוּ עֲבוּרָם, כְּמוֹ: (הושע ט) "רָחֵם מִשְׁכִּיל", (איוב כא) "תִּפְלֹט פָּרְתּוֹ וְלֹא תִשָּׁכַל". וְאִילִי צֹאנֶךָ. (ב"ק סה) מִכָּאֵן אֲמָרוּ: אֵיל בֶּן יוֹמוֹ קָרוֹי אֵיל, שָׂאֵם לֹא בֶן, מַה שִּׁבְחוּ? אֵילִים לֹא אָכַל, אָכַל כְּבָשִׁים אָכַל, אִם בֶּן גִּזְלָן הוּא.

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

"תִּפְלֹט פָּרְתּוֹ וְלֹא תִשָּׁכַל" – איוב כא, י. וּבְרַש"י שֵׁם: "תִּפְלֹט פָּרְתּוֹ" – בַּעַת תֵּלֵד אֶת וְלָדָהּ. וְלֹא תִשָּׁכַל – בְּלֹא עֵת. וְאִילִי צֹאנֶךָ [לֹא אֲכָלְתִּי] – בֶּן הוּא בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן וּבְרַש"י. מִכָּאֵן אֲמָרוּ – בָּבָא קָמָא סה, ב. אֵיל בֶּן יוֹמוֹ קָרוֹי "אֵיל" שָׂאֵם לֹא בֶן מַה שִּׁבְחוּ? אֵילִים לֹא אָכַל אָכַל כְּבָשִׁים אָכַל, אִם בֶּן גִּזְלָן הוּא. – אָכַל לַעֲנִין קָרְבָן, אֵיל נִקְרָא בֶּן שְׁנָתִים (תוס' שם). וְרָאָה גַם רַש"י וַיִּקְרָא ה, טו: "אֵיל" – לְשׁוֹן קֶשֶׁה, בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים. תורה לט

היא. תורה לו (לז) וַיּוֹכִיחוּ – וַיְכַרְרוּ עִם מִי הָדִין – וְהוּא "בֵּין שְׁנֵינוּ". וְרָאָה רַש"י לַעֲיִל כּו, מִד ש"כָּל הוֹכָחָה שְׁבִמְקָרָא בִּירוּר הַדְּבָר. אֶפְרוּבִי"ר בְּלַע"ז. – aprover, לְכַרְר (אוצר לעזי רש"י). לְהוֹכִיחַ, לְהַבְהִיר (לעזי רש"י). תורה לח (לח) לֹא שִׁפְלוּ – לֹא הִפִּילוּ עֲבוּרָם – רָאָה רַש"י שְׁמוֹת כג, כו: "מִפְּלֹת נִפְלִים אוֹ קוֹבֶרֶת אֶת בְּנֵיהָ קָרוֹי מִשְׁכָּלָה". וְרָאָה רַש"י לַעֲיִל כּו, כח. כְּמוֹ: "רָחֵם מִשְׁכִּיל" – הוֹשַׁע ט, יד. וְרָאָה רַש"י שֵׁם: "בִּשְׁעָה שְׂיוּצָאִים לְאִוִּיר הָעוֹלָם יְמוּתוֹ".

(לד) בְּכַר הַגָּמֶל – לְשׁוֹן פְּרִים וּבְסִתּוֹת, פְּתִירוֹמוֹ: "בְּעֵבִיטָא דְגַמְלָא", וְהִיא מְרַדַּעַת הָעֲשׂוּיָה כְּמִין פֶּרֶ. וּבְ'עֲרוּבִין' – טו, א. "הַקִּיפּוּהָ בְּעֵבִיטִין", וְהֵן עֲבִיטֵי גַמְלִים, בַּסֵּטוֹ בְּלַע"ז. "כֶּר שְׁתַּחַת אוֹפֶף הַגָּמֶל". כְּשִׁטִּי"ל בְּלַע"ז. – bastel, אוֹפֶף. תורה לה (לו) דִּלַקְתָּ – רַדַּפְתָּ, כְּמוֹ "עַל הַהָרִים דִּלְקָנוּ" – איכה ד, יט. וְכְמוֹ "מְדַלֵּק אַחֲרַי פְּלִשְׁתִּים" – שְׁמוּאֵל א יו, גג. מְרַדַּף, כְּמוֹ "לְמַה דִּלַקְתָּ אַחֲרָי" (רש"י שם). וְרָאָה גַם רַש"י תַּהֲלִים ו, יד: "כָּל דִּלְקָה לְשׁוֹן רַדִּיפָה

(לט) **מִרְפָּה לֹא־הִבֵּאתִי אֵלַיךְ אֲנֹכִי אַחֲסָנָה מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנָה גִּנְבֹתִי יוֹם וּגְנֹבֹתִי לַיְלָה:**
 לט דְּתִבְרִיא לֹא אִתִּיתִי לְוֶתֶךְ דְּהוּה שְׁגִינָא
 מִמְּנִינָא מְנִי אַתְּ בְּעֵי לֵה נְטְרִית בִּימְמָא
 וּנְטְרִית בְּלִילִיא:

נ"י • טרפה • על־ידי ארי וזאב. אנכי אחסנה • לשון: (שופטים ב) "קלע באבן אל־השערה ולא יחטא", (מלכים א) "אני ובני שלמה חטאים", חסרים. 'אנכי אחסנה' אם חסרה, חסרה לי, שמדי תבקשנה. אנכי אחסנה • תרגומו 'דהוה שגיא ממנינא', שהיתה נפקדת ומחסרת, כמו: (במדבר לא) "ולא נפקד ממנו איש", תרגומו: 'ולא שגא'. גנבתי יום וגנבתי לילה • גנובת יום, או גנובת לילה, הפל שלמתי. גנבתי • כמו: (איכה א) "רבתי בגוים, שרתי במדינות", (ישעיה א) "מלאתי משפט", (הושע י) "אהבתי לדוש".

(מ) **הֵייתִי בַּיּוֹם אֲכַלְנִי חֶרֶב וּקְרָח בְּלִילָה וַתֵּדַד שְׁנָתִי מְעִינִי:**
 מ הוּיתִי בִימְמָא אַכְלָנִי שְׂרָבָא וּגְלִידָא
 (הוּה) נְחִית עָלֵי בְּלִילִיא וַתֵּדַד שְׁנָתִי מְעִינִי:

נ"י • אכלני חרב • לשון אש אוכלה. וקרח • כמו: (תהלים קמו) "משליך קרחו", תרגומו: 'גלידא'. שנתי • לשון שנה.

(מא) **זֶה־לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְּנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאנְךָ וַתַּחֲלֶף אֶת־מִשְׁפַּרְתִּי עֵשֶׂרֶת מָנִים:**
 מא דְּנָן לִי עֶסְרִין שָׁנִין בְּבֵיתְךָ פְּלַחְתְּךָ אַרְבַּעַ
 עֶסְרִי שָׁנִין בְּמִתְרִין בְּנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִין בְּעִנְךָ
 וְאַשְׁתִּיתָא יָת אַגְרִי עֶשֶׂר זְמָנִין:

נ"י • ותחלף את־משפּרתי • היית משנה תנאי שבינינו מנקוד לטלוא, ומעקדים לברדים.

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

"מלאתי משפט" - ישעיה א, כא. כמו "רבתי עם" (רשי שם).

"אהבתי לדוש" - הושע י, יא. יו"ד יתרה, כמו "גנובתי יום" (רשי שם). תורה מ

(מ) **אֲכַלְנִי חֶרֶב -** לשון "אש אוכלה" - דברים ד, כד. שם ט, ג. והוא מלשון פליין (רא"ם), כלומר, שהיה הולך וכלה מחום השמש.

וְקָרַח - כמו "משליך קרחו" - תהלים קמו, ו. וברש"י שם: "המים מגלידים ונעשין פתיתים". כלומר, שהיו יורדים עליו בלילות פתית קרח. **תרגומו: "גלידא".** שנתי - לשון שנה - שלא היה יכול לישון בלילות, ולא מלשון שנה - ראה רש"י ישעיה לח, טו. תורה מא

(מא) **וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁפַּרְתִּי -** היית משנה תנאי שבינינו - ראה גם לעיל פסוק ו, וברש"י שם: "שהחליף תנאו מאה פעמים".

מְנַקֵּד לְטִלּוּא וּמַעְקֵדִים לְבָרִידִים - ראה לעיל פסוק ח שהכתוב מוכיר רק שהיה משנה מנקד לעקר, ונראה שרש"י מוסיף כאן השנויים שלא נזכרו בכתוב. תורה מב

תרגומו: "ולא שגא" - ראה גם רש"י שם: "אף הוא בלשון ארמי חסרון, כמו אנכי אחסנה, תרגומו: דהות שגיא ממנינא".

גִּנְבֹתִי יוֹם וּגְנֹבֹתִי לַיְלָה - גנבת יום או גנבת - מפרש "וגנובתי" - או גנובת.

הִפַּל שְׁלֹמֹתִי - אף שמן הדין בגנובת לילה הייתי צריך להיות פטור, קבלתי על עצמי שמירה יתרה (משכיל לדח).

גִּנְבֹתִי - כמו - כלומר, הי"ד יתרה. וראה גם רש"י שמות טו, ו. תהלים קי, ד. שיר השירים ו, יב.

"וַתֵּדַד עִם - בן הוא בןפוס ראשון. וכן הובא ברש"י שמות שם (אלא ששם נשמט "רבתי בגוים"). ישעיה א, כה. תהלים קי, ד. שיר השירים ו, יב. **[..] רבתי בגוים שרתי במדינות" -** איכה א, א. וברש"י שם: "רבתי עם - יו"ד יתירה, כמו רבת עם, שהיתה עמה רב". אבל ראה רש"י סנהדרין קד, ב: "רבתי עם - עם שמתרבה והולך יותר משאר עם", ומשמע שמפרש בן בגלל הי"ד של "רבתי". ונראה שזהו בדרך דרש בלבד.

(לט) **מִרְפָּה -** על־ידי ארי [או] זאב - ואף שזהו אונס ופטור, נעלב קיבל על עצמו שמירה יתרה (שפי"ח).

אֲנֹכִי אַחֲסָנָה - לשון "קלע באבן אל השערה" - לחוט השער (רשי) **וְלֹא יַחֲטֵא -** שופטים כ, טז. ענין חסרון (מצ"צ שם). אף ברש"י שם: "ולא ישגה".

"אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים" - מלכים א, כא. **חֲסָרִים -** ברש"י שם: "חסרים ומנועין מן הגדולה".

"אֲנֹכִי אַחֲסָנָה, אִם חֲסָרָה - חסרה לי - נראה שזהו טעם למה שלפניו: "רחליך ועניך לא שכלו, ואילי צאנך לא אכלתי, טרפה לא הבאתי אליך", מדוע? משום ש"אנכי אחסנה", שאם היה חסרון - החסרון היה עלי. **שְׁמִידִי תִּבְקָשְׁנָה" -** כלומר, בין ש"מדי תבקשנה", הרי ש"אנכי אחסנה", החסרון הוא שלי.

אֲנֹכִי אַחֲסָנָה - תרגומו: "דהות שגיא ממנינא", שהיתה נפקדת ומחסרת. כמו "ולא נפקד ממנו איש" - במדבר לא, מט. ולא נחסר (רשי שם).

מב אילולא פון אלהה דאבא אלהה
דאברהם ודחיל לה יצחק הוה בסעדי ארי
כען ריקן שלחתי ית עמלי וית ליאות ידי
גלי קדם יי ואוכח ברמשא:

(מב) לוי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה
לי כי עתה ריקם שלחתי את עמי ואת יגיעי כפי
ראה אלהים ויוכח אמוש:

כ"א ופחד יצחק • לא רצה לומר: 'אלהי יצחק', שאין הקדוש-ברוך הוא מיחד שמו על הצדיקים בתייהם, ואף-על-פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע: "אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק", בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתירא לומר "אלהי" ואמר: "ופחד יצחק". ויוכח • לשון תוכחה הוא, ולא לשון הוכחה הוא.

♦ שבת קודש ז' כסלו ♦

מג ואתיב לכן ואמר ליעקב בנתא בנתי
ובנתי בני וענא עני וכל די את חזי דילי
הוא ולבנתי מה אעביד לאלין יומא דין או
לבניהן דילידן:

(מג) ויען לכן ויאמר אלי-יעקב הבנות בנתי והבנים
בני והצאן צאני וכל אשר-אתה ראה לי-הוא
ולבנתי מה-אעשה לאלה היום או לבניהן אשר
ילדו:

כ"א מה-אעשה לאלה • איך תעלה על לבי להרע להן.

מד ובען אתא נגזר קנס אנא ואת ויהי
לסהיד ביני ובינך:

(מד) ועתה לכה נברתה ברית אני ואתה והיה לעד
ביני ובינך:

כ"א והיה לעד • הקדוש-ברוך הוא.

מה ונסיב יעקב אבנא וזקפה קמא:

(מה) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשילי

משמעה שה' בא אליו כדי להוכיחו על רוע מעשיו, ובכך מעמידו על הדבר הנכון. תורה מג
(מג) מה אעשה לאלה – איך תעלה על לבי להרע להן – והרי זה כאילו אמר: מה רעה תעלה בלבי שאעשה לאלה, וזו תשובה ליעקב שאמר: "כי עתה ריקם שלחתי" (רא"ם). תורה מד
(מד) והיה לעד – הקדוש-ברוך הוא – ולא הברית, שאז היה צריך לומר "והיתה", ועוד שהברית לקיום הדבר הוא ולא לעדות. ולכן מפרש שהכונה להקדוש-ברוך הוא שהוכירו לעיל פסוק מב, וכן מפורש לקמן פסוק נ: "אלקים עד ביני ובינך" (רא"ם). תורה מה

ולא לשון הוכחה – מלשון בירור דבר. שהרי ה' לא הוכיח ללכן שהצדק עם יעקב, רק הוהירו לבל ידבר עמו "מטוב עד רע". וגם, הרי לענין בירור דבר אמר יעקב ללכן (לעיל פסוק לו): "שים כה נגד אחי ואחייך ויוכיחו בין שנינו", וברש"י שם: "ויבררו עם מי הדין". אבל ראה רש"י לעיל כ, טו: "ולשון תוכחת בכל מקום ברור דברים", וכן לעיל כד, מד: "כל הוכחה שבמקרא ברור דבר". ומשמע שאין חילוק בין הוכחה לתוכחה. ויש לומר שזהו בכללות, אבל בפריטות יש הבדל ביניהם, שאם פירושה מלשון הוכחה, משמעה שה' בא אל לכן בחלום הלילה כדי להוכיח לו שהצדק עם יעקב. ואילו תוכחה

(מב) ופחד יצחק – לא רצה לומר "אלהי יצחק", שאין הקדוש-ברוך הוא מיחד שמו על הצדיקים בתייהם – כדלעיל ברש"י כח, יג. ואף-על-פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע – לעיל שם. "אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק" בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת – ראה גם רש"י שם. יעקב נתירא לומר "אלהי" – כי זהו נגד כבודו של אביו לומר עליו "ואלקי יצחק", משום שזה מחשיבו כמות (דברי דוד). ואמר: "ופחד" – ופירושו מאלקים שיצחק מתירא. ויוכח – לשון תוכחה הוא – שהוכיחו והוהירו.

(מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גִל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל־הַגִּל:

כ"ט – לְאֶחָיו • הֵם בָּנָיו שֶׁהָיוּ לוֹ אֲחִים, נִגְשִׁים אֵלָיו לַצֶּרֶה וּלְמַלְחָמָה (כ"ח).

(מז) וַיִּקְרָא־לוֹ לָבֵן יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד:

כ"ט – יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא • תַּרְגוּמוֹ שֶׁל גִּלְעָד.

(מח) וַיֹּאמֶר לָבֵן הֲגִל הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ הַיּוֹם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ גִּלְעָד:

כ"ט – (עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ) גִּלְעָד • גִּל עַד.

(מט) וְהַמִּצֵּפָה אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק יְהוּהָ בֵּינִי וּבֵינָךְ כִּי נִסְתֵּר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ:

כ"ט – וְהַמִּצֵּפָה אֲשֶׁר אָמַר וְגו'. וְהַמִּצֵּפָה אֲשֶׁר בִּהְרֵי הַגִּלְעָד, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב: (שׁוֹפְטִים יא) "וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפֵּה גִלְעָד". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ מִצְפָּה? לְפִי שֶׁאָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם לַחֲבֵרוֹ: "יִצְחָק ה' בֵּינִי וּבֵינָךְ" אִם תַּעֲבֹר אֶת הַבְּרִית. כִּי נִסְתֵּר • וְלֹא נִרְאָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ.

(נ) אִם־תַּעֲנֶנָּה אֶת־בְּנֹתַי וְאִם־תִּתְּקַח נָשִׁים עַל־בְּנֹתַי אִין אִישׁ עִמָּנוּ רְאָה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינָךְ:

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשווילי

(רא"ס).
כָּל אֶחָד מֵהֶם לַחֲבֵרוֹ – כְּלוֹמַר, "אֲשֶׁר אָמַר", אֵינוֹ מוֹסֵב עַל לָבֵן בְּלִבְדּוֹ, אֲלֵא עַל שְׁנֵיהֶם, "אֲשֶׁר אָמַר אִישׁ לְרֵעֵהוּ", יַעֲקֹב לָבֵן וְלָבֵן לַיַּעֲקֹב, וּכְהַמְשָׁךְ לְשׁוֹן הַפְּסוּק: "כִּי נִסְתֵּר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ". וּמָה שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק נ: "אִם תַּעֲנֶנָּה אֶת בְּנוֹתַי", חֹזֵר לְדַבְּרֵי לָבֵן שֶׁתַּחֲיִּלְתָּן בַּפְּסוּק מִח. "יִצְחָק ה' בֵּינִי וּבֵינָךְ", אִם תַּעֲבֹר אֶת הַבְּרִית – כִּי "יִצְחָק ה'" מִשְׁמַע שְׁנֵי שְׂגִיחַ לַעֲשׂוֹת דִּין, וְלָבֵן הוֹסִיף "אִם תַּעֲבֹר אֶת הַבְּרִית" (רא"ס).
כִּי נִסְתֵּר – וְלֹא נִרְאָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ – מִחֲמַת הַמִּרְחָק שֶׁבִּינֵיהֶם, וְלֹא שִׁסְתָּתְרוּ זֶה מִזֶּה (רא"ס וּג"א). כְּלוֹמַר, שֶׁכָּאֲשֶׁר נִתְרַחַק זֶה מִזֶּה וְלֹא נִרְאָה זֶה אֶת זֶה, אֵין "יִצְחָק ה'", ה' הוּא שְׁנֵי שְׂגִיחַ עַל כָּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ. תוֹרָה נ

עֲדוּת, כִּי הוּא בְּמִקּוֹם שְׁנֵי עֲדִים, לָבֵן תַּרְגוּמוֹ "שֶׁהָדוּתָא", שֶׁהוּא תַּרְגוּם שֶׁל עֲדוּת, וְלֹא "שֶׁהָדָא" שֶׁהוּא תַּרְגוּם שֶׁל עַד.
גִּלְעָד – גִּל עַד – בְּמִפּוֹרֶשׁ בַּפְּסוּק מִח, וְרִשִׁי לֹא כְּתוּב כָּאן אֲלֵא כְּדֵי לְבָאֵר אִיךָ יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא הוּא תַּרְגוּם שֶׁל גִּלְעָד. תוֹרָה מִח
(מט) וְהַמִּצֵּפָה אֲשֶׁר אָמַר וְגו' – "וְהַמִּצֵּפָה" אֲשֶׁר בִּהְרֵי הַגִּלְעָד – מִפְּרֵשׁ בְּזֶה לָמָּה נִכְתַּב "הַמִּצְפָּה" בְּה"א הַיִּדְיָעָה, כִּי מְדוּבָר בַּמִּצְפָּה הַיִּדְיָעָה שֶׁבִּהְרֵי הַגִּלְעָד.
וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב – שׁוֹפְטִים יא, כט.
"וַיַּעֲבֹר אֶת מִצְפֵּה גִלְעָד", וְלָמָּה נִקְרָאת שְׁמָהּ "מִצְפָּה" – כְּלוֹמַר, הַכְּתוּב מְסַפֵּר לָנוּ לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָהּ מִצְפָּה.
לְפִי שֶׁאָמַר – וְהוּא הַפִּירוּשׁ "אֲשֶׁר אָמַר"

(מו) לְאֶחָיו – הֵם בָּנָיו, שֶׁהָיוּ לוֹ אֲחִים נִגְשִׁים אֵלָיו לַצֶּרֶה – עַל פִּי מִשְׁלֵי יו, יז: "אֶחָד לַצֶּרֶה יָלַד". וְרָאָה רִשִׁי שָׁם.
וּלְמַלְחָמָה – כְּלוֹמַר, בָּנָיו הָיוּ אִתּוֹ בַּעַת צָרָה, וְהָיוּ אִף מוֹכְנִים לְהַלְחֵם עִמּוֹ כְּנֶגֶד לָבֵן, וְעַמִּידָתָם לְצַד יַעֲקֹב גְּרָמָה בֵּין הַשָּׂאֵר שֶׁלָּבֵן כֶּרֶת בְּרִית עִם יַעֲקֹב, וְלָבֵן קָרָאם כָּאן "אֶחָיו" וְלֹא "בָּנָיו". וְכְתַב בְּסֵפֶר "אֶהָל מִשָּׁה", שֶׁבְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ אָדָם הִנְיָגֵשׁ אֶל אָדָם אַחֵר כְּדֵי לַעְזוֹר לוֹ בַּעַת צָרָה אוּ בְּמַלְחָמָה נִקְרָא "אָח", אִף אִם הוּא בֶן לְפִי הַיַּחֲסוּם. וְרָאָה רִשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק נד. תוֹרָה מו
(מז) יֶגֶר שֶׁהָדוּתָא – תַּרְגוּמוֹ שֶׁל "גִּלְעָד" – כִּי "גִּלְעָד" הוּא צִירוֹף שֶׁל שְׁתֵּי תִיבוֹת כְּפִי שִׁיבְאֵר, וְ"יֶגֶר" הוּא תַּרְגוּם שֶׁל "גִּל", וְ"עַד" כָּאן פִּירוּשׁוֹ

כ"י • בְּנִתִי בְּנִתִי • ב' פְּעָמִים, אַף בְּלֶהֱ הַזֶּה וְזֶלְפָּה בְּנוֹתָיו הָיוּ מִפְּלֶגֶשׁ. אִם-תַּעֲנֶה אֶת-בְּנִתִי • לְמַנּוּעַ מֵהֶם עֹנֶת תִּשְׁמִישׁ (יזמא עז) •

(נא) וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הַגֵּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמִּצְבָּה
אֲשֶׁר יִרְיֵתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ:

כ"י • יִרְיֵתִי • כְּמוֹ: "יָרָה בָּיָם", כְּזֶה שֶׁהוּא יוֹרָה הַחֵץ.

(נב) עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְבָּה אִם-אֲנִי לֹא-אֶעֱבֹר
אֵלָיְךָ אֶת-הַגֵּל הַזֶּה וְאִם-אֲתָמָּה לֹא-תֵעָבֵר אֵלַי
אֶת-הַגֵּל הַזֶּה וְאֶת-הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרַעָה:

כ"י • אִם-אֲנִי • הָרִי 'אִם' מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', כְּמוֹ: (לעיל כד) "עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי". לְרַעָה (כ"ו) לְרַעָה
אִי אֲתָמָּה עֹבֵר, אָבֵל אֲתָמָּה עֹבֵר לְפָרְקֵמְטִיא.

(נג) אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי
אֲבֹהֵינוּ וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אָבִיו יִצְחָק:

כ"י • אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם • קִדָּשׁ (כ"ח). וְאֱלֹהֵי נָחוֹר • חוּל. אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם • חוּל.

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבֶחַ בָּהָר וַיִּקְרָא לְאָחָיו לֶאֱכָל-לֶחֶם
וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִיְנוּ בַּהָר:

כ"י • וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבֶח • שְׁחַט בְּהֵמוֹת לְמִשְׁתָּה. לְאָחָיו • לְאוֹהֲבָיו שְׁעִם לָבֵן. לֶאֱכָל-לֶחֶם • כָּל דְּבַר
מֵאֲכָל קְרוֹי לֶחֶם, כְּמוֹ: (דניאל ה) "עֲבַד לֶחֶם רַב", (ירמיה יא) "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלֶחֶמוֹ".

פירוש אשל אברהם - הרב אלאשוילי

לְמַחְקוֹ (רא"ם).
וְאֱלֹהֵי נָחוֹר - חוּל - וּמוֹתָר לְמַחְקוֹ
(רא"ם).
אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם - תִּרְחַ. שְׁהִיָּה אֲבִיהֶם
שֶׁל אֲבֹרָהֶם וְנָחוֹר.
חוּל - וְאֵף שֶׁתִּרְחַ עֲשֶׂה תְשׁוּבָה בְּסוּף
יָמָיו, כְּדִלְעִיל בְּרִשִׁי טו, טו, יֵשׁ לֹאמֵר
שֶׁלֹּא הָאָמִין לְגִמְרֵי בָּא-ל אַחַד, אֵלָּא
עֲבַד בְּשִׁיתוּף, וְכֵן אֵינוֹ מוֹזְהָר עַל
הַשִּׁיתוּף (פנים יפות). וַיֵּשׁ שֶׁכְּתָבוֹ, שֶׁתִּרְחַ
עֲשֶׂה תְשׁוּבָה בְּסִתְרָא, וְלָבֵן לֹא יָדַע
מִזֶּה, וּבְאֵמָרוֹ "אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם", הִתְכַּנֵּן
לְעֲבוּדָה-זָרָה שֶׁתִּרְחַ עֲבַד. תּוֹרָה נד
(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבֶח - שְׁחַט
בְּהֵמוֹת לְמִשְׁתָּה - וְלֹא לְקִרְבָּן, שֶׁהָרִי
אוֹמֵר מִדֵּד בְּהִמְשָׁף וַיִּקְרָא לְאָחָיו
לֶאֱכָל-לֶחֶם.
לְאָחָיו - לְאוֹהֲבָיו שְׁעִם לָבֵן - לְעִיל
פְּסוּק מו פִּירֵשׁ רִשִׁי שֶׁ"אָחָיו" הַכּוֹנֶה

שֶׁכְּנָתוֹ הַהוּסִיף, שֶׁכָּשֵׁם שֶׁבִּירִית הַחֵץ
יֵשׁ מִטְּרָה לְנִפְלֵת הַחֵץ, כִּף גַּם כָּאֵן
הִיָּתָה מִטְּרָה לְהִקְמַת הַגֵּל וְהַמִּצְבָּה,
לְשֵׁם בְּרִיתֵת הַבְּרִית, וְלָכֵן הִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּלִשׁוֹן "יִרְיֵתִי" (ע"פ אור החמה). תּוֹרָה נב
(נב) אִם אֲנִי - הָרִי "אִם" מִשְׁמֵשׁ
בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר - כְּלוֹמֵר, "עַד הַגֵּל הַזֶּה",
אֲשֶׁר אֲנִי לֹא אֶעֱבֹר. וְלֹא שֶׁהַגֵּל הַזֶּה
יַעֲדִיד אִם אֶקְרִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁלֹּא
אֶעֱבֹר אֵלָיְךָ, שֶׁזֶּה לֹא יִתְכַּן, וְכִי אֵיךְ
יַעֲדִיד הַגֵּל עַל כִּף? אֵלָּא שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
אֶת הַגֵּל לְעַד עַל מַה שֶׁאֲמַר שֶׁלֹּא
יַעֲבֹר אֵלָיו (נרא).
כְּמוֹ "עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי" - לְעִיל
כד, לג. רָאָה גַּם רִשִׁי שֵׁם.
לְרַעָה - "לְרַעָה" - לְעִשׂוֹת רַע.
אִי אֲתָמָּה עֹבֵר, אָבֵל אֲתָמָּה עֹבֵר
לְפָרְקֵמְטִיא - לְסִחוּרָה. תּוֹרָה נג
(נג) אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם - קִדָּשׁ - וְאֶסּוּר

(נ) בְּנִתִי .. בְּנִתִי - שְׁתֵּי פְעָמִים, אַף
בְּלֶהֱ הַזֶּה וְזֶלְפָּה בְּנוֹתָיו הָיוּ מִפְּלֶגֶשׁ -
וְלָכֵן נִכְתָּב פְּעָמִים "בְּנוֹתִי", שְׁתֵּי בְנוֹת
(לֵאָה וְרָחֵל) מֵאֲשֶׁתּוֹ, וּשְׁתֵּי בְנוֹת
(בְּלֶהֱ וְזֶלְפָּה) מִפְּלֶגֶשׁ. וּלְפִי זֶה יֵשׁ
לֹאמֵר: מַה שֶׁאֲמַר "אִם תַּעֲנֶה אֶת
בְּנוֹתִי", שֶׁהַכּוֹנֶה לְמַנּוּעַ מֵהֶן עֹנֶת
תִּשְׁמִישׁ (כדלמון ברש"י), מוֹסֵב עַל לֵאָה
וְרָחֵל, וּמַה שֶׁאֲמַר "וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל
בְּנוֹתִי", מוֹסֵב עַל בְּלֶהֱ וְזֶלְפָּה. אַךְ
לְכֹאֲרָה מִסְתִּימַת לִשׁוֹן רִשִׁי מִשְׁמַע
שֶׁהַכּוֹל מוֹסֵב עַל כּוֹלָן.
אִם תַּעֲנֶה אֶת בְּנִתִי - לְמַנּוּעַ מֵהֶם
עֹנֶת תִּשְׁמִישׁ - רָאָה גַּם יוֹמָא עז, רִישׁ
עמוד ב וּבְרִשִׁי שֵׁם. תּוֹרָה נא
(נא) יִרְיֵתִי - כְּמוֹ "יָרָה בָּיָם" - שְׁמוֹת
טו, ד. לִשׁוֹן הַשְּׁלֵכָה (רש"י שְׁמוֹת יט, יא).
הִטִּיל בָּיָם (רש"י כְּתוּבוֹת פה, ב).
כְּזֶה שֶׁהוּא יוֹרָה הַחֵץ - יֵשׁ לֹאמֵר

לב (א) וַיֵּשְׁבוּ לָבָן בַּפֶּקֶד וַיִּנְשֹׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לְמִקְמוֹ:

(ב) וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ וַיַּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים: ב וַיַּעֲקֹב אָזַל לְאַרְחָה וַעֲרֵעוּ בָּהּ מְלָאכֵי אֱלֹהִים:

ה"י וַיַּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים • מְלָאכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְקִרְאָתוֹ לְלוּוֹתוֹ לְאֶרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך כה עמ' 150)

מְלָאכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְקִרְאָתוֹ, לְלוּוֹתוֹ לְאֶרֶץ (רש"י לב, ב) יש לשאול, הרי מְלָאכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אינם יוצאים לחוץ לאֶרֶץ, כפי שכתב רש"י בתחלת פרשתנו. ויש לומר, דהנה שם **יָצָא** יַעֲקֹב מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ולכן לא יצאו מְלָאכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ללוותו, כי מְלָאכִים אלו אינם יוצאים מאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אבל כאן **חֲזַר** יַעֲקֹב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ולכן הוציאה מאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ללוותו אִינָה בְּגֶדֶר יְצִיָּאה לְחוּץ לְאֶרֶץ, פי מטרת היציאה היא לצרף הפניסה לְאֶרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך כה עמ' 150)

ידוע פתגמם של רבותינו נשיאנו - שמייד לאחר שמחת תורה ושבת בראשית מתחלה עבודה של "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ" - יהודי הולך לדרך ולסדר העבודה שלו, של כל השנה כלה.

וכבר הסבר מספר פעמים: בְּמִשְׁפַּח הַדָּשׁ תִּשְׁרִי עֲסוּקִים יִשְׂרָאֵל בְּעֶקֶר בְּעִנְיֵי קְדֻשָּׁה, בחגים ובמזלות שבהם ובהכנות להם. לאחר חֲדָשׁ תִּשְׁרִי מגיעים ימי חול וענני חול - רב הימים הם ימי חול שבהם עסוקים רב יִשְׂרָאֵל בְּעֶסֶק הַפְּנוּסָה וכדומה.

מעבר זה מחדש תִּשְׁרִי לעבודת השנה כלה, נרמז ב"וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ", כאשר הדגשת המלה "לְדֶרֶכוֹ" פוללת משמעות של שני קצות. מצד אחד נרמז בכך שהדרך שבה הולך היהודי בְּמִשְׁפַּח הַדָּשׁ כלה, בימי החול שלאחר תִּשְׁרִי, איננה כְּדֶרֶךְ שֶׁל חֲדָשׁ תִּשְׁרִי, אלא היא "דְּרֶכּוֹ" - הדרך של הָאָדָם: בְּרַב זְמָנוֹ הוּא עֹסֵק בְּפִרְנִסָּה, אֲכִילָה שְׂתִיָּה וְשִׁנְיָה וכדומה - דְּרֶכּוֹ שֶׁאֵין רוֹאִים בָּהּ קְדֻשָּׁה בְּגִלּוּי. ובכך אין, לכאורה, שום הבדל בין יהודי לבין לא-יהודי.

מצד שני, **בְּאוֹתָהּ** מלה "לְדֶרֶכוֹ" מְדַגֵּשׁ שְׁזוּהִי "דְּרֶכּוֹ": הדרך **שֶׁלוֹ** - דרך מִיְחָדָת שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, אשר הוא סלל אותה בְּשִׁבְלִי כֹל יִשְׂרָאֵל. כלומר, גם הדרך היום-יומית של יהודי, כל התנהגותו בְּמַעֲשָׁיו הַגִּשְׁמִיִּים, בְּמִשְׁכָּלוֹ וּבְמִשְׁקָלוֹ, בְּמִשְׁפָּחוֹ וּבְמִתְנֹתָיו וכדומה, שונה מדרך של לא-יהודי, להבדיל. כי כל זה נעשה באפן של יהדות "לְשֵׁם שָׁמַיִם" ו"בְּכָל דְּרָכָיו דְּעָהוּ".

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

(ב) וַיַּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים – מְלָאכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְקִרְאָתוֹ – מוכיח בן מזה שכתוב "וַיַּפְגְּעוּ בוֹ", ולא "וַיַּפְגְּעוּ בְּמִלְאכֵי אֱלֹהִים" (משכיל לדוד. הרבי).

לְלוּוֹתוֹ לְאֶרֶץ – כלומר, יצאו קצת לחוץ לאֶרֶץ על מנת ללוותו לאֶרֶץ, ואין זה בְּגֶדֶר יְצִיָּאה לחוץ לאֶרֶץ, כפי שהיה לצורך בְּנִיסָה לאֶרֶץ. מה-שִׁאִיר בן בְּרִשׁ"י לְעִיל כח, יב מְדוּבָר לְעִנְיָן לְלוּוֹתוֹ לחוץ לאֶרֶץ, ולכן לא יצאו עמו לחוץ לאֶרֶץ אֶלָּא "עָלוּ לְרִקְיעַ" (הרבי). תורה ג

שֶׁאֲכָלוּ לֶחֶם בְּלֶבֶד, פי זה כולל הכל. ואף אם לא אָכְלוּ לֶחֶם, קורא הכתוב לְאֲכִילַת הַזֶּבֶח "לֶחֶם", וְהַפְּנוּגָה לְסַעֲוָדָה. וְרָאָה גַם רִשְׁ"י וַיִּקְרָא ג, יא. שם כא, יז (כל סְעוּדָה קְרוּיָה לֶחֶם). תְּהִלִּים יד, ד. אִיוֹב ו, ז. קְהֵלֶת י, ט (כל סְעוּדָה גְּדוּלָה קְרוּיָה לֶחֶם). רִשְׁ"י חולין ז, ב (לֶחֶם לְשׁוֹן סְעוּדָה). **בְּמוֹ "עֶבֶד לֶחֶם רַב"** – דְּנִיָּאל ה, א. עֲשֵׂה סְעוּדָה גְּדוּלָה (רש"י שם).

"נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ" – יִרְמְיָה יא, יט. נְרִמִּי סָמָא דְּמוֹתָא בְּמִכְלִיָּה [נְשִׁלִּיף סַם הַמָּוֶת בְּמִכְלִיָּה] (רש"י שם). תורה א

לְבָנָיו וְלֹא לְאוֹהֲבָיו שְׁעַם לָבָן, מִשּׁוּם שֶׁעֲדִין לֹא עָשׂוּ בְרִית וְלֹא שִׁיר לְקִרְאָם "אַחִיו", מִהֶ-שְׁאִינֶכָן כָּאֵן בָּרַר עָשׂוּ הַבְּרִית וְנַעֲשׂוּ אוֹהֲבָיו, וְשִׁיר לְקִרְאָם "אַחִיו" (גרא). או מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן נֶאֱמַר "וַיִּקְרָא לְאֹהֲבָיו", מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיוּ אֲצִלּוֹ וְהָיוּ צְרִיכִים קְרִיָּאה, וְזֶה לֹא שִׁיר גָּבִי בְּנִיז הַהוּלָכִים עִמּוֹ (דברי דוד). וְלֹא הַזְכִּיר אֵת לָבָן, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה פְּשוֹט שִׁקְרָא לְלָבָן, שֶׁהָרִי הוּא הָעִיָּקֶר (רא"ם).

לְאֲכָל לֶחֶם – כֹּל דְּבַר מֵאֲכָל קְרוּי "לֶחֶם" – ולכן אף שֶׁאֲכָלוּ בְּעִיָּקֶר אֵת בָּשָׂר הַבְּהֵמֹת שֶׁשָּׁחַט יַעֲקֹב, נִכְתָּב

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֶזְרָא רָאִם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא
שְׁמֵה־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֶה:

פ פ פ

כ"י • מַחְנֶה • שְׁתֵּי מַחְנֹת, שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ שְׂבָאוּ עִמּוֹ עַד כָּאן, וְשֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוּ לְקִרְאָתוֹ (כ"ד)

: ותנחומא

פפפ כמ"ח פסוקים. חלקי, מחנ"ם סימן חסלת פרשת ויצא

הפטרה לפרשת ויצא לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נרפסה בעמ' קפו

פירוש אשל אברהם – הרב אלאשוילי

(ג) מַחְנֶה – שְׁתֵּי מַחְנֹת, שֶׁל חוּצָה יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוּ לְקִרְאָתוֹ – מִשְׁמַע קֶצֶת
לְאֶרֶץ שְׂבָאוּ עִמּוֹ עַד כָּאן וְשֶׁל אֶרֶץ שְׂבָאוּ נִפְרְדוּ מִמֶּנּוּ, אֵף אֵין הִכְרַח
לְאֶרֶץ שְׂבָאוּ עִמּוֹ עַד כָּאן וְשֶׁל אֶרֶץ שְׂבָאוּ נִפְרְדוּ מִמֶּנּוּ, אֵף אֵין הִכְרַח

המשך ביאור למסכת יבמות ליום חמישי עמ' א

משום קירבה אלא משום נדות, ואם תפרוך שלא ניתן ללמוד
מנדה משום שמטמאה את בועלה, ניתן ללמוד מאחות אב ואחות
אם שאין מטמאות את בועליהן. דוחה הגמרא: יש לפרוך גם
לימוד זה, מה להנהיג שכן שתייהן הן איסור הבא מאליהן ואין תלויות
במעשה האדם, ולכן החמירה בהן התורה, ולא ניתן ללמוד מהן
עריות התלויות בקידושין.
הגמרא לומדת משתי עריות אחרות: אלא תיתי מנדה ואשת אח,
שבשתייהן העראה כביאה, ולמדים מהן את כל העריות. דמאי
פירבית, אם תפרוך שנדה חמורה שמטמאה את בועלה או שהיא
איסור הבא מאליה, ניתן ללמוד מאשת אח שאינה מטמאה את
בועלה ואין איסורה בא מאליה אלא בקידושין, ואם תפרוך שאשת
אח היא איסור שבידו לרבות או שאסורה משום קירבת משפחה,
ניתן ללמוד מנדה שאין בידו לרבות איסורה ואינה אסורה משום
קירבת משפחה.
מקשה הגמרא: מתקוף לה רב אחא ברבי אבהו, הרי גם לימוד
זה ניתן לפרוך, מה להנהיג ואשת אח שהן חמורות שכן אין להם היתר
בתי אסורין, שנדה אסורה כל זמן שהדם קיים, ואשת אח כל זמן
שאחיו חי ואשתו אסורה עליו אף אם גירשה, ויתכן שלכך החמירה
בהן התורה בהעראה, וכי תאמר זאת גם באשת איש הקלה שכן יש
לה היתר בתי אסורין, שאם גירשה בעלה מותרת לכל (דברים כ)
א-ב.
הגמרא תמחה על הפירכא: אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, אטו
א-בין נדה ואשת אח רק בתי אסורין הוא דאין להם היתר כדברי רב
אחא, אבל לאחר מכן, דהיינו נדה שפסקה לראות ואשת אח
שמת אחיו יש להם היתר, והלא אינו כן, שהרי נדה

אם שאין ביד אדם לרבותה, דכתיב בהן (ויקרא כ יט) וְעֵרְוַת אֲחֹת
אָמִי וְאֲחֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה בָּהֶן אֶת שְׂאֵרֵי הָעֶרְוָה, ומהן יש ללמוד
לכל העריות שהעראה אסורה. דוחה הגמרא: איכא למיפרך, מה
לאחות אב ואחות אם שיש להחמיר בהן, שכן הן איסור הבא מאליהן
בלא מעשה האדם, ויתכן שלכך החמירה בהן, וכמו כן ניתן ללמוד
לשאר עריות הבאות מאליהן כגון אמו ואחותו ובתו שאסורה בהן
התורה בהעראה, אך לא בשאר העריות האסורות עליו מחמת
קידושין.
הגמרא רוצה ללמוד בדרך אחרת: מתקרא מן העריות האמורות
אמנם לא אֲחִינָא, כיון שלכל אחת יש פירכא כפי שנתבאר, אולם
תיתי [חדא] מתרתי – נלמד איסור העראה בכל העריות בצד
השוה משתי עריות יחד האסורות בהעראה. מבררת הגמרא: מהי
תיתי – מאלו שתי עריות נלמד, אם תאמר דתיתי מערות ואשת אח
וערות אחות אב ואחות אם, שבשתייהן מצינו שהעראה כביאה,
שאם תפרוך את הלימוד מאשת אח כיון שבידו לרבות, ניתן
ללמוד מאחות אב ואחות אם שאסורה בהן העראה אף שאין בידו
לרבות, ואם תפרוך לימוד זה כיון שהן איסור הבא מאליהן, ניתן
ללמוד מאשת אח שאין איסורה בא מאליה אלא בקידושין, ולכן
נלמד את כל העריות מהצד השווה שבהן, ששתייהן אסורות עליו
משום ערה ובשתייהן העראה כביאה. עדיין יש לפרוך, מה להנהיג
– שתי עריות אלו שכן אסורין משום שאר – קירבת משפחה, וניתן
ללמוד מהן את כל העריות האסורות מחמת קירבת משפחה, אך
לא ערוה כגון אשת איש האסורה לכל העולם.
הגמרא רוצה ללמוד משתי עריות אחרות: אלא תיתי מנדה ואחות
אב ואחות אם, שבשתייהן העראה כביאה, ונדה אינה אסורה

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' ב

לביאת עבירה דאורייתא, בנידון אם יכולה לאכול בתרומה
כשהגיע זמנה לכך באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי
שמעון שנחלקו במשנתנו, לרבי מאיר דאמר שהמשתמרת לביאה
פסולה מדאורייתא כאלמנה שנתקדשה לכהן גדול וגרושה
וחלוצה לכהן הדיוט לא אכלה בתרומה, הא – בת ישראל
המקודשת לפצוע דכא נמי לא אכלה בתרומה מאותו טעם, אולם
לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי שהמשתמרת לביאה פסולה
דאורייתא כאלמנה שנתקדשה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן
הדיוט אכלה בתרומה, כיון שהיא קנין כספו ועדיין לא נתחללה
בביאתה,

שכן שלא יאכילו בתרומה. אמרו לו רבי אלעזר ורבי שמעון, לא,
אין ללמוד קל וחומר זה, שהרי יש לפרוך, אם אמרת בקידושין
רשות שאין מאכילים בתרומה, שכן אין לו לישראל כח להאכיל
אשתו בתרומה אף במקום אחר, וכי תאמר כך גם בקדושי גבירה,
שכן יש לו לכהן כח להאכיל אשתו בתרומה במקום אחר דהיינו אם
יקדש אשה שלא בעבירה, ולכן אפשר שיאכילו בתרומה אף
בקידושי עבירה כיון שעדיין לא נתחללה.
הגמרא מביאה דוגמא נוספת של קידושי כהן בעבירה שלא
נשנתה במשנה, וגם בה נחלקו רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון:
אמר רבי אלעזר אמר רבי אישעיא, פציע דבא האסור לישא אף בת
ישראל (דברים כג) שהוא כהן, שקדש בת ישראל באיסור וממתינה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיד בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - א' כסלו פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט	יום רביעי - ד' כסלו מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שני - ב' כסלו מפרק י עד סוף פרק יז	יום חמישי - ה' כסלו מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שלישי - ג' כסלו מפרק יח עד סוף פרק כב	יום שישי - ו' כסלו מפרק לה עד סוף פרק לח
שבת קודש - ז' כסלו פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון א' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דז"א כו'.

36 והשגה (של האדם הלומד), כך הוא פועל למעלה המשכת
37 מוחין בספירות (ומוחין הם הרי פנימיות הספירות), ובקיום
38 המצוות - ממשיכים "אור אין סוף" בחיצונית הכלים, שהם
39 בחינות: נצח-הוד-יסוד, שבעשר ספירות "זעיר אנוכי"
40 שפאצילות; - ד"א, 40

41 ששת המדות, הן הרי

42 "פרצוף" שלם שיש בו

43 עשר ספירות, הרי

44 שב"ה" (חיצוניות

45 ה"ד"א) שהן "לבר

46 מגופא" (מחוץ לגוף

47 "פרצוף" ז"א) - נמשך בהן

48 "אור אין סוף" על ידי

49 שמקיימים מצוות במעשה

50 בכוח העשיה של האדם,

51 שהוא הרי החיצוניות

52 שבאדם (הרי עיקר

53 ההמשכה שממשיכים

54 "אור אין סוף" - על ידי

55 תורה ומצוות - הוא ב"אצילות", רק שמתלכדים בבריאה

56 ויצירה-עשיה, בתורה ומצוות הנשמיים שבעולם הזה, -

57 מהמשכת המוחין הנמשך ב"אצילות" - נעשה התלבשות

58 בתורה שבעולם הזה, ומההמשכה שבחיצוניות הכלים של ד"א

59 דאצילות" - נעשה התלבשות במצוות שבעולם הזה - הרי זה

60 פועל רק בגשמיות של התורה והמצוות - אך לא בגשמיות

61 העולם. אבל התפלה היא המשכת אור אין סוף ברוך הוא

62 לבריאה-יצירה-עשיה דוקא, לא בדרך התלבשות בלבד,

63 - שהאור מתלבש בדבר אחר ואותו דבר נמשך בעולם הזה, כפי

64 שהדבר בתורה, רק האור - של "אין סוף" ממש, - פועל

65 בעולם הזה, לשנות הנבראים מכמות שהם, שיתרפא

66 החולה, - על ידי בקשת "רפאנו" שבתפלה, וירד הגשם

67 משמים לארץ ויולידה ויצמיחה. - על ידי ההמשכה של

68 "ברכת השנים", הרי שהאור פועל שינוי בנבראים הגשמיים.

69 מהשאינו בתורה ומצוות, שאין שנוי בקלף התפלין -

70 שעליהם נכתבו פרשיות התפלין, עלי ידי הנחתן - של

1 להבין מה שכתוב ב'פרי עץ חיים', דבזמן הזה? - בדורות

2 האחרונים, עקר הברור - הוא, עלי ידי התפלה דוקא, -

3 בירור הניצוצות דתהו שנפלו בקליפת "נוגה" מצד "שבירת

4 הכלים" שהיתה בתהו, שבני ישראל (נשמות בגופים) מבררים

5 אותם מהקליפה ומעלים

6 אותם לשורשם הנעלה

7 שבתהו, דבר הנעשה גם

8 על ידי קיום מצוות

9 מעשיות שעושים בדברים

10 גשמיים שחיותם היא

11 מקליפת "נוגה", וגם על

12 ידי לימוד התורה

13 שנתלבשה בדברים

14 גשמיים, ויהודי לומד

15 אותה בפיו ובשפתיו

16 הגשמיים, וגם על ידי

17 תפלה שהיא עבודה

18 רוחנית שהנפש האלקית

19 "פועלת" על הנפש

20 הבהמית (שחיותה היא מקליפת "נוגה"), שתתברר ותגיע

21 לאהבת השם יתברך - אומר ב'פרי עץ חיים', שבזמן הזה, עיקר

22 בירור ניצוצות התהו, הוא על ידי ענין התפלה דוקא, אף

23 שתלמוד תורה למעלה מהתפלה. - שהרי "תלמוד תורה

24 כנגד כולו", למעלה גם מעין תפלה, מדוע, איפוא, עיקר

25 הבירור הוא על ידי תפלה דוקא? - הענין הוא, שעל ידי תורה

26 ומצוות מוסיפין אור באצילות כו', - הרי ישנה ההמשכה

27 שב"סוד שורש", כמה שקבע הקדוש-ברוך-הוא שימושך גילוי

28 "אור אין סוף" ואלקות בעולמות, וישנה ההמשכה ש"בסוד

29 תוספת", מה שעל ידי עבודה ממשיכים הוספה בזה, וה"תוספת"

30 - "מרובה על העיקר", למעלה מעלה מכפי שזה נמשך "בסוד

31 שורש". הרי שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים "בסוד תוספות",

32 הוספה באור של עולם ה"אצילות". פרוש - ממשיכים אור

33 אין סוף ברוך הוא בכלים - וספירות דאצילות; עלי ידי

34 תלמוד תורה - ממשיכים "אור אין סוף" בפנימיות, דהיינו

35 המצוות המוחין; - שכשם שלמוד התורה הוא הרי במוחין

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנ"ת לקמן הטעם הוא לאו דוקא בזמה". ומש"כ (קסב, ב) "משא"כ בדורות הראשונים - היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז - (אבל לא מזכיר תפלה - שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע) ובפע"ח שם שקודם חורבן ביהמ"ק "היו זז"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" - שעפ"ז מובן שכשהסתלקות גדלה יותר - (בזמה"ז) מוכרחת התפלה יותר. ועיי"גכ אגה"ק ספ"ה וס"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה - ומהאי טעמא מובן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים - ול"ק כי זהו ענין בפ"ע, ואינו שייך לנדר"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו'". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קו"א (ד"ה הא' והב') - דמ"ן דנוקבא ה"ז מצוות מעשיות דוקא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה) - ואולי הב' דשם - כשצ"ל החזרת פכ"פ כו' משא"כ כאן (בזמה"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העליון - העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעש" - כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצ"צ שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב". 4. פאה פרק א' מ"א. 5. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 6. ע"פ לשון הכתוב - ישע"י נה, י.

43 – כמו "אין סוף", וְ- אהבה בלי גבול זו נקראת "מאדך", –
44 האהבה שהיא "בכל מאדך", בלי גבול של האדם. למרות שזה
45 "מאדך", "מאד" שלך, שבאדם אחד זה בלי גבול ובאדם שני זה
46 בבחינת גבול, ובנוסף על כך שהאדם כולו הוא הרי מוגבל,
47 ואפילו הבלי-גבול שלו
48 הוא גם כן גבול, בכל זאת

קונטרס אחרון

49 מספיק הדבר – כְּדִי
50 לְעוֹרֵר בְּחִינַת אֵין-סוֹף,
51 – ובלי גבול. בלי גבול
52 שלמעלה – בלי גבול
53 אמיתי, שהרי על
54 ה"העלאת מ"ן" להיות
55 מעין בחינת ואופן האור
56 שעליה להמשיך, ובשעה
57 שזה בבחינה של בלי-
58 גבול באדם – הרי זו
59 "העלאת מ"ן" להמשיך
60 ה"בלי גבול שלמעלה" –

אין סוף, וְהֵינּוּ עֲלֵי-יְדֵי גְבוּרֹת דִּ-שֵׁם ס"ג, שֶׁהֵן הֵן הַרְפָּח
288 – נִיצוּצִין כו'. – האהבה וה"רצוא" של "בכל מאדך"
בעבודת התפלה שלו, נעשות באדם על ידי ההמשכה מגבורות
של שם "ס"ג", השם שהוא מקור לרפ"ח ניצוצות התהו, הבאים
מכלים דתהו, שספירות דתהו היו ב"רצוא" בלי הגבלה, כך גם
ה"רצוא" והאהבה של הנשמה הוא בבחינת "בכל מאדך", בלי
הגבלה. וְלִבֵּן נִקְרָאת הַתְּפִלָּה "חַיִּי שְׁעָה", היא – "שעה"
היא מְלָכוֹת הַיּוֹרֶדֶת בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, – הפירוש
הפשוט של "חיי שעה" הוא, שתפלה היא בקשה על עניני
העולם הנתונים תחת גדר הזמן: בקשה לרפואה, שלום ומונוח,
כפי שרש"י מפרש. כאן מפרש רבנו הזקן כפי שהדבר הוא
בשורש, בספירות העליונות, שספירת ה"מלכות" היא הרי מקור
הזמן, שכן, ב"מלכות" ישנו הענין של "מלך מלך ימלוך", "מְלָךְ"
בדוה, "מְלָךְ" בעבר ו"ימלוך" בעתיד, ובמיוחד כפי ש"מלכות"
יורדת להחיות עולמות בריאה-יצירה-עשיה, הרי זו חיות
העולמות שיש בהם ענין הזמן. הרי כיוון שעל ידי תפלה
ממשיכים המשכה בבריאה-יצירה-עשיה, וזאת על ידי ספירת
ה"מלכות", מקור בריאה-יצירה-עשיה – לכן נקראת תפלה "חיי
שעה", וְתוֹרָה – נקראת "חיי עוֹלָם"²⁰, – שבספירות, "עולם"
הוא "זְעִיר אֲנָשִׁין"¹⁰, בִּי רמ"ח פְּקוּדֵין – 248 מצוות-העשה
של תורה, הֵן מְתַחַלְקִין בְּעֶשֶׂר בָּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת ד' זְעִיר
אֲנָשִׁין כו'. – ו"ד"א" היא הרי ספירות שב"אצילות", וב"תורה
אור" סוף פרשת תרומה כתוב שז"א היא סוף עולמות האין-סוף,
למעלה לגמרי מבריאה-יצירה-עשיה.

1 התפילין, בְּרָאשׁ וּבְזוּזָע. – על ידי הנחת התפילין על הראש,
2 לא מתהווה שינוי בקלף התפילין מצד המשכת המוחין ושיעבוד
3 המוח הנמשך על ידי התפילין שבראש, ועל ידי הנחת התפילין
4 על היד לא מתהווה שינוי בקלף התפילין על ידי ההמשכה של
5 תפילין של יד והשפעתה
6 לשעבד הלב. וְגַם בְּמִצְוֹת

7 שְׁעִשִּׂיתָן הוּא גִמְרֵי
8 מִצְוֹתָן – שלא כפי
9 שהדבר בתפילין,
10 שבתחילה ישנו התפילין
11 ולאחר מכן מניחין אותן
12 על הראש ועל הזרוע,
13 אלא אפילו המצוות
14 שעשיתן היא השלמתה
15 של המצוה (כמו למשל
16 כתיבת ספר תורה, או
17 הקמת סוכה (בהתאם)
18 לדיעות שעשיית הסוכה

19 עצמה יש בה משום מצוה⁸) – כאן יש כבר שינוי בדבר עצמו
20 כשהמצוה נעשית – אך, הרי הַשְּׁנוּי – שמתהווה בדבר, הוּא
21 עֲלֵי-יְדֵי אָדָם, וְלֹא בְיַד שְׂמִים בְּתִפְלָה, – שהתפלה פועלת
22 שינוי בעולם, בחולה שיתרפא וכו', שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא הַמְּשַׁכֶּת
23 הַחַיּוֹת מֵאֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא לְבָדוּ בִלְ יוֹכֵל; –
24 ובכוחו לשנות ממצב אחד בעולם הזה למצב אחר, ממצב של
25 חולה למצב של ריפוי החולה, ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח,
26 וְהַלֵּךְ, – ולכן, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
27 לְמַטָּה, – בעולם הזה אֵין-אִפְשָׁר לִבִּי הַעֲלָאת "מִן נֻקְבִּין"
28 מִלְּמַטָּה דְּנֻקָּא. – שהאדם שלמטה מעלה "מ"ן" ועושה
29 "אתערותא דלתתא" (התערורות מלמטה) בעבודתו בתפלה
30 להמשיך "אור אין סוף" למטה, וכפי שיסביר רבנו הזקן מיד
31 להלן, שזו עבודה בבחינת בלי גבול של האדם, שהיא כלי
32 להמשיך הבלי-גבול שלמעלה ובמה מתבטא ה"העלאת מ"ן".
33 מֵה-שְׁאִינֵין לְתַלְמוּד תוֹרָה שְׂבָא-צִלוֹת, – לפני שההמשכה
34 נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו היא, כאמור לעיל,
35 בעיקר ב"אצילות", הַמְּיַחֵדֶת – התורה מיוחדת בְּלֹא-וִהָבִי –
36 בִּין כָּךְ, בְּמַאֲצִיל בְּרוּךְ-הוּא. – ב"אור אין סוף" שהאציל עולם
37 ה"אצילות". וכיוון שאין על המשכה זו להיות המשכת "אור אין
38 סוף" למטה – לא נדרשת "העלאת מ"ן" מלמטה. הוספת כ"ק
39 רבינו: "ואיך זה מ"ן (ושייכות) לאא-ס" – ע"ז מבאר" – וכיצד זה
40 יכול להיות "מיין נוקבין" (ושייכה לה שייכות) ל"אור אין סוף"
41 – על כך מסביר רבנו הזקן להלן: וְהַעֲלָאת "מִן נֻקְבִּין" בְּמַחֲוֹ
42 וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, הִיא בְּחִינַת – אהבת "רְשָׁפִי אֵשׁ" בְּלִי גְבוּל,

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקדים ראש לזרוע – בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י בענינינו – היא ממוצע בין הנחת "בראש" (שאין בה עשי' כלל בעת ההנחה) ל"מצוות שעשייתן הוא גמר מצותן", כי בהנחת תש"י צ"ל וקשרתם". 8. שו"ע אדה"ז ר"ס תרמא. וש"נ. 9. שבת י, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שע"י תומ"צ ממשיכין מוחין וכו' ביי"ס דז"א".

יום שני ב' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, שבבי"ע דוקא.

קונטרס אחרון

והנה במ"א כתב שרמ"ח מ"ע

הן בה' חסדים ושם"ה ל"ת בה"ג וכו' ובמ"א כתב שהן תרי"ג ארחין נמשכין מחד ארחא כו' שהוא לבנונית וכו'. אך הענין שכל המצות לתקן רמ"ח אברי ז"א ע"י המשכת אור א"ס ב"ה במוחין הכלולין בה"ח וה"ג ומקור המוחין הוא לבנונית כו' הוא הענג וחפץ העליון להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין דז"א ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג המשכות פרטיות לפי בחי' ערך המצות כגון בצדקה וגמ"ח נמשך אור א"ס ב"ה לחיצוני' הכלי דחסד דז"א ובקיום הדינין בחיצוניות גבורה וברחמים כו'. ודרך ומעבר ההמשכה הוא ע"י פנימי' הכלים ומוחותיהן שהן דו"ר שכליים או טבעיים שהן בחי' מוחין דקטנות וגדלות ולזה ביקש משה רבינו ע"ה מאד לקיים המצות מעשיות התלויות בארץ שהן תכלית ההשתלשלות להמשיך אור א"ס ב"ה לברר הכלים דז"א דבי"ע שבהן הן הרפ"ח ניצוצין ע"י תו"מ מעשיות שבבי"ע דוקא.

44 חסדים נמשך אור אינסוף ברוך הוא לחיצוניות הכלי
45 דחסד ד"עיר אנפין", - "חסד דרועא ימינא", על ידי חסד
46 למטה נמשך ב"דרועא ימינא" מחסד ד"אצילות", כלומר, בשם
47 שה"אתערותא דלתתא" (ההתעוררות מלמטה) של האדם היא
48 בפעולה של חסד, כך היא
49 ה"אתערותא דלעילא"
50 (ההתעוררות מלמעלה)
51 הפועלת למעלה המשכה
52 של חסד (חסד דז"א),
53 ובקיום הדינין - על ידי
54 קיום המצות בענינים של
55 דינין, נמשך "אור אין סוף"
56 בחיצוניות גבורה, - של
57 ז"א, וברחמים כו'. -
58 כשהאדם מרחם או
59 מעורר רחמים על נפשו -
60 נמשך על ידי כך "אור אין
61 סוף" במדת הרחמים
62 (תפארת) של ז"א. ודרך
63 ומעבר ההמשכה -
64 הנמשכת מ"אור אין סוף"
65 בחיצוניות הכלים דז"א,
66 הוא על-ידי פנימיות
67 הכלים ומוחותיהן, שהן
68 - בעבודתו של בן ישראל, דחילו ורחימו - יראה ואהבה,
69 שכללים - הנוצרות על ידי שכל והתבוננות, או טבעיים, -
70 אהבה ויראה שבטבע כל אחד מישראל - הראשונות הן מוחין
71 והשניות הן מדות, ש - בספירות שלמעלה הן פנימיות מוחין
72 דקטנות וגדלות. - "מוחין דקטנות" הוא כמו למשל באדם
73 אהבה ויראה טבעיים, ו"מוחין דגדלות" הוא כמו למשל באדם
74 אהבה ויראה הנוצרות על ידי השכל (שכליים). על כל פנים,
75 אין גם סתירה ממה שהוא אומר שכל תרי"ג המצוות נמשכות
76 מאור (והמשכה) אחד, מה"לבנונית" וכו', שכן זה כפי ששורש
77 ההמשכה הוא בעונג וחפץ העליון של "כתר". ולזה - ולכן,
78 בקש משה רבנו עליו השלום מאד לקיים המצות מעשיות
79 התלויות בארץ, - כפי שהגמרא¹⁴ אומרת, שמה שמשך רבנו
80 רצה כל כך להיכנס לארץ ישראל, היה כדי לקיים המצוות
81 התלויות בארץ, ש - המצוות המעשיות הן תכלית
82 ההשתלשלות, להמשיך אור אינסוף ברוך הוא לברר
83 הכלים ד"עיר אנפין" דבריא היצירה עשה, שבהן הן
84 הרפ"ח - 288, ניצוצין, - משבירת הכלים דתתא - לברר אותם
85 על-ידי תורה ומצות מעשיות שבריא היצירה עשה
86 דוקא. הרי, כיוון שזה תכלית כל ההשתלשלות, ושלמות קיום

1 והנה, במקום אחר¹¹ כתב¹² שרמ"ח - 248 מצות עשה הן
2 בה' חסדים - של ז"א דאצילות, שכל מצות עשה, היא הרי
3 כלי לחסד ולהמשכת אלקות, ושם"ה - 365 מצוות לא תעשה
4 בה' גבורות וכו', - של ז"א דאצילות, שגבורות הן הרי ענין
5 של צמצום והגבלה -
6 באות מהן מצוות הלא-
7 תעשה שהן הגבלה
8 לעצירת השפעת הקדושה
9 שלא תגיע ל"חיצונים",
10 ובמקום אחר כתב¹³
11 שהן - תרי"ג (613)
12 המצות, הן תרי"ג ארחין
13 נמשכין מחד ארחא כו',
14 - 613 דרכים (המשכות),
15 הנמשכות מ"דרך" אחת
16 (מקור והמשכה), שהיא
17 לבנונית וכו'. - לובן
18 וחסד של "כתר עליון",
19 שם אין גבורה כלל, כפי
20 הלשון בזהר (שם): "לית
21 שמאלא בהאי עתיקא" -
22 אין שמאל וגבורה
23 ב"עתיק" (בפנימיות
24 ה"כתר"), כי אם חסדים
25 בלבד. הרי לכאורה יש בכך משום סתירה: כאן הוא אומר
26 שרמ"ח המצוות הן בכלים של עשר ספירות דז"א, ובוזר
27 אומר שרמ"ח מצוות עשה הן בה' חסדים, ושם"ה לא תעשה
28 בה' גבורות של ז"א, ובמקום אחר בזהר הוא אומר,
29 שהמצוות הן במדרגה שהיא "לבנונית" (הלובן של "כתר
30 עליון") שאין בה גבורות כלל? אך הענין, שכל המצות
31 לתקן רמ"ח - 248 אברי "עיר אנפין", על-ידי המשכת
32 אור אינסוף ברוך הוא במוחין, הכלולין בה' חסדים
33 וה' גבורות, - על דרך-משל באדם, הנטיה במוח לחסד
34 ולגבורה; הרי, כיוון שענין המצוות הוא לתקן רמ"ח האברים
35 של ז"א - לכן אומרים, שמצוות הן בכלים של הספירות
36 דז"א. וכיוון שמתקנים רמ"ח האברים דז"א על ידי המשכת
37 "אור אין סוף" במוחין, שהם בה' חסדים וה' גבורות - לכן
38 הוא אומר לפעמים שהמצוות הן בה' חסדים וה' גבורות.
39 ומקור המוחין הוא לבנונית כו', - של "כתר", הוא הענג
40 וחפץ העליון להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין
41 ד"עיר אנפין", - ז"א לגבי "כתר" נקראת "מטה" לגבי
42 "מעלה", ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג - 613 המשכות
43 פרטיות, לפי בחינת ערך המצות, כגון בצדקה וגמילות

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ". 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ק כט, א". 14. סוטה יד, א.

7 הזה עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן
8 (קסב, ב) שבדורות הראשונים, שהיו אז "נשמות האלקית
9 גדולי הערך", נעשה הבירור באופן מהיר, בקריאת שמע
10 והברכות שלפני קריאת שמע, ופסוקי דזמרה בקיצור בלבד –
11 אך בזמן הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו, נדרש הבירור על
12 ידי תפלה.

1 המצוות היא הרי בארץ ישראל, לכן רצה כל כך משה רבנו
2 להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות התלויות בארץ.
3 על-כבר-פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הבירור הוא על ידי
4 תפלה, למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הבירור של
5 תפלה הוא העלאת ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר
6 בתהו, ועל ידי כך – למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן

יום שלישי ג' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 310, והנה לקיום מצוה... עד עמ' קנו, אחורי כו'.

50 ולמשל אפר הוא הרי המהות והעצם של העץ שנשרף והפך
51 לאפר. העץ היה מורכב מארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר,
52 ועל ידי שריפתו, נתנדפו שלשת היסודות אש, רוח, מים –
53 בעשן, ונשאר יסוד העפר בלבד, שהוא האפר, הרי למרות
54 שהוא אותו מהות ועצם
55 של העץ, אבל אין לאפר
56 שום ערך לגבי העץ שהיה
57 "עץ נחמד למראה וטוב
58 למאכל", וכעת הוא אפר
59 בלבד. כך, למשל, אין
60 שום ערך למדת החסד
61 והאהבה של אברהם
62 אבינו כפי שנשמתו היא
63 בגוף, לגבי מדת וספירת
64 החסד שבספירות
65 העליונות. על כל פנים,
66 הרי שאינו דבק אפילו לא
67 במדות העליונות – כי אם
68 במציאות בלבד ולא
69 במהותו. וְכָל־שֶׁבֶן –
70 שאינו דבק בְּאֵזֶר אֵיךְ

קונטרס אחרון

והנה לקיום מצוה

שא"א לעשות ע"י אחרים מבטלין ת"ת ואפי' מעשה
מרכבה וכש"כ תפלה שהיא בחי' מוחין ודו"ר שכליים
והטעם כנ"ל. ועוד זאת שבאמת מאד גדלה וגבהה
מעלת המצות מעשיות וכן לימודם על מעלת המוחין
שהן דו"ר שכליים כי הגם דכתיב ולדבקה בו ע"י
מדותיו מ"מ איננו דבק אפי' במדות העליונות אלא
במציאותן ולא במהותן וכמ"ש ואנכי עפר ואפר וכש"כ
באור א"ס ב"ה דלית מחשבה תפיסא בי' באורו
והתפשטות החיות ממנו ית' כ"א במציאותו שהוא
שמחיה את כולם ולא במהותו אפי' לעליונים כמ"ש
קדוש ק' ק' ה' צבאות כו' לכד עלולים הנאצלים
משיגים כ"א בעילתו כפי הסדר שבע"ה בהתלבשות

13 וְהִנֵּה, לְקִיּוֹם מִצְוָה שְׁאִי־אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי אֲחֵרִים
14 מְבַטְלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה¹⁵, וְאֶפְלוּ – הענינים הנעלים ביותר
15 בתורה, מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה, וְכָל־שֶׁבֶן – שמבטלים תַּפְלָה שְׁחִיא
16 בְּחִינַת מוֹחִין וְדִחְלו וְדִחְיָמוֹ – יראה ואהבה שְׁכָלִיִּים, וְהַטַּעַם
17 בְּנוֹכַח לְעֵיל. – בגלל ענין
18 בירור הניצוצות הנעשה
19 על ידי מצוות מעשיות,
20 שזה דוקא הוא תכלית
21 ההשתלשלות. וְעוֹד זֹאת,
22 שְׁבָאֵמַת מֵאֵד גְּדֻלָּה
23 וְנִבְחָה מַעֲלַת הַמִּצְוֹת
24 מַעֲשִׂיּוֹת, וְכֵן לְמוֹדֶם, –
25 של ההלכות, עַל מַעֲלַת
26 – וגדלות, הַמוֹחִין שֶׁהֵן
27 דִּחְלו וְדִחְיָמוֹ – יראה
28 ואהבה שְׁכָלִיִּים. –
29 העליונות מתבטאת (נוסף)
30 על ביצוע הכוונה
31 העליונה בענין
32 ה"בירורים" גם
33 בהתאחדות הנפש עם

71 סוף בְּרוּךְ־הוּא, דְּלִית מַחֲשָׁבָה תַּפְּסָא בִּיה – שאין מחשבה
72 ה"תופסת" בו, בְּאֵזֶר וְהִתְפַּשְּׁטוֹת תַּחֲיוֹת מְמַנּוּ יִתְבָּרַךְ, – אי
73 אפשר להיות "תפיסא" באור זה, בִּי־אֵם בְּמִצִּיאוֹתוֹ, שְׁהוּא –
74 אורו יתברך, שְׁמַחְתָּה אֵת כָּלֶם, וְלֹא בְּמַהוּתוֹ, – במהותו אי
75 אפשר להיות "תפיסא", אֶפְלוּ – לא לְ – נבראים ולמלאכים של
76 העולמות עֲלִיּוֹנִים, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב¹⁸: "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה'
77 צָבָאוֹת כּוּ", – ש"ה צבאות" קדוש ומובדל מהם, כך אומרים
78 הרי השרפים, שהם מלאכים עליונים של עולם ה"בריאה", והם
79 אומרים זאת על "ה' צבאות", שאפילו מהות האור קדוש
80 ומובדל מהם, לְכַד "עֲלוּלִים הַנֶּאֱצָלִים" – מהמדריוגות של עולם
81 ה"אצילות" שהן "עלולים" מהמדריוגות הנעלות יותר הנקראות
82 "עילות" לגבי ה"עלולים", וה' עלול" הרי משיג את ה"עילוי"
83 שלו, הם מְשִׁיגִים כָּל אֲחֵד בְּ"עֲלֻתוֹ" – כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁ – נמנה
84 בְּ"עֵץ חַיִּים" – בְּהִתְלַבְּשׁוֹת ה"פְּרָצוּפִים", – כפי שמסביר
85 ב"עץ חיים" איך ה"פרצופים" של הספירות העליונות של
86 "אצילות" מתלבשים זה בזה, שהמלוּבֵשׁ הוא "עלול" של

34 אלקות, דבר הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על ידי לימוד
35 ההלכות של המצוות המעשיות – גם בכך ישנן עליונות וגדלות
36 לגבי המוחין והאהבה ויראה שכליים, כִּי הֵגֶם דְּבָתִּיב¹⁶:
37 "וּלְדַבְּקָה בּוֹ" – בהקדוש ברוך הוא, וזאת עַל־יְדֵי מִדּוֹתָיו, –
38 שעל ידי מדת החסד והאהבה של האדם הוא נדבק במדת
39 החסד של הספירות העליונות שהן דבר אחד עם הקדוש ברוך
40 הוא, מְכַלֵּמְקוֹם אֵינְנוּ דִּבֵּק אֶפְלוּ בְּמִדּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת אֶלֹא
41 בְּמִצִּיאוֹתָן, – ב"מציאות" המדות, וְלֹא בְּמַהוּתָן, – הוא נדבק
42 במציאות ובחיצוניות המדות בלבד, אך לא במהות ובפנימיות
43 המדות, וְכְמוֹ שְׁכָתוֹב¹⁷: "וְאֵנֹכִי עֶפֶר וְאֶפֶר". – שלפי
44 המוסבר ב"אגרת הקודש" סימן ט"ו בשם המגיד ממזריטש,
45 שזאת אמר אברהם אבינו על הארת נשמתו שהאירה בגופו
46 מהאור של חסד עליון, שמבלי הבט על האהבה הגדולה (שהיא
47 מדת החסד) שהיתה לאברהם אבינו להקדוש-ברוך-הוא, עד
48 שהיה "מרכבה" לו, אמר על מדת החסד שבנשמתו, שהיא "עפר
49 ואפר" בלבד בהשוואה למדת החסד של הספירות העליונות,

12 שאפילו במשה רבנו, מצד הראיה של הנשמה (לא כפי שזה
13 מצד מצוה – כי אם מצד הנשמה) יכול הוא לראות רק את
14 ה"אחוריים" והחיצוניות, שהם המציאות של אלקות, לא
15 המהות. אך, מעשה
16 המצוות – יסביר רבנו
17 הזקן להלן – הוא ענין
18 של מהות אלקות,
19 ובשעה שיהודי אוחז
20 אתרוג בידו יחד עם שאר המינים ומקיים את המצוה – הרי
21 הוא תופס במהות האלקות. וכך הדבר בכל המצוות
22 המעשיות.

קונטרס אחרון

1 המתלבש – מבין ומשיג ה"עלול" ב"עילול" ו"פרצוף" שלו
2 המתלבש בו, אבל לא בנבראים אפלו – לא, בנשמות
3 האצילות, – שלמרות שזן הרי אלקות, בכל זאת, כיוון שזן
4 כבר נפרדו מהכלים של
5 עשר ספירות, כפי שאומר
6 ב"אגרת הקודש" סימן 1 הפרצופים אבל לא בנבראים אפי' בנשמות דאצי'
7 כ"י¹⁹ – הן כבר נקראות 2 כמ"ש במשה רבינו ע"ה וראית את אחורי כו'.
8 "נבראים" ואי אפשר
9 שתהיה להן "תפיסה" והשגה במהות האלקות, כמו שכתוב²⁰
10 בַּמִּשָּׁה רַבֵּנוּ עַל־יַד־הַשְּׁלוֹם: "וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי כו"²¹. –
11 את החיצוניות והמציאות של אלקות ולא את המהות; הרי,

יום רביעי ד' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנו, משא"כ מעשה המצוות... עד עמ' 312, הלומד הסוד.

53 ובכללות ארבעת העולמות הם כנגד ארבע הבחינות של נפש,
54 רוח, נשמה וחי, שעשה היא נפש, יצירה – רוח, נשמה –
55 בריאה, ואצילות – חי. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי, שְׁהִיא
56 – חי היא בחינת מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי
57 בלל – כמו למשל באדם
58 בחינת חי של נשמתו היא
59 ה"מקיף" של נשמתו, שלא
60 כמו בחינת ה"נשמה"
61 שהיא השגה, או "רוח"
62 שהיא מדות וכו' שיש להן
63 הכלי שלהן בגוף, אבל
64 בחינת חי היא בחינת
65 הנשמה שהיא "מקיף", כך
66 גם בעולמות, בחינת "חי",
67 שהיא "אצילות" – היא
68 בבחינת "מקיף", שאינה
69 מתלבשת כלל בשום כלי,
70 לא יכול הרי האדם
71 להשיג – בהיותו בגוף –
72 את מהות בחינת ומדריגת

קונטרס אחרון

משא"כ מעשה המצות מעשה אלקים המה הנה בדרך
השתלשלות מכלים דאצי' לבי"ע ממהותן ועצמותן
דחיצוניותן כמו עד"מ אתרוג ומינוי הלביש בהן
הקב"ה ממהותן ועצמותן דחסדים [פנימית] [פנימים]
דו"א והיינו מבחי' חיצוניותן כנודע בכל מצות מעשיות
משא"כ האדם אפי' יש לו נשמה דאצי' מאחר
שמלובשת בגוף לא יוכל למצוא בנפשו ולהשיג
מהותן ועצמותן של פנימית החסדים דו"א דאצי' (כי
האצי' היא בחי' חיה בכללות העולמות אבי"ע שהיא
בחי' מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי כלל)
כ"א מציאותן ע"י דחילו ורחימו שכליים. ומ"ש וראית
את אחורי הוא בדרך נבואה דוקא. (שהוא התפשטות
הגשמיות כמ"ש בר"מ פ' משפטים). והיינו הטעם

23 מה־שְׁאִינֵי בִּן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת – "מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה" הֵנָּה
24 – אין הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מהם לגמרי (כפי
25 שהדבר בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), כי אם למרות
26 שמעשה המצוות נעשים בדברים גשמיים – הם הרי בכל זאת
27 מעשים אלקיים. כיצד אכן
28 הדבר? – הרי זה בדרך
29 השתלשלות מכלים
30 האצילות לבריאה
31 יצירה־עשה, – שהכלים
32 ד"אצילות" הבאים
33 ב"ביע" הם האלקות של
34 עולמות ב"ע, ממהותן
35 ועצמותן דחיצוניותן,
36 כמו על־דרך־משל
37 אתרוג ומינוי – שאר
38 שלשת המינים, שידר עם
39 האתרוג הם מהווים מצות
40 ד' מינים, הלביש בהן
41 תקדוש־ברוך־הוא
42 ממהותן ועצמותן
43 דחסדים [פנימית] [פנימים] ד"זעיר אנופי", והיינו מבחינת
44 חיצוניותן, – שמחיצוניות החסדים הפנימיים של "זעיר אנופי"
45 מלובש באתרוג ובמינוי, כנודע בכל מצות מעשיות. מה
46 שְׁאִינֵי בִּן הָאָדָם, – שבהבנתו ומדותיו הוא מגיע לאהבה
47 וליראה שכללים, אפלו – אם, יש לו נשמה האצילות, מאחר
48 שמלובשת בגוף – לא יוכל למצא בנפשו²² – ולא יוכל
49 ולהשיג – בשכלו, מהותן ועצמותן של פנימית החסדים
50 ד"זעיר אנופי" האצילות (כי האצילות היא בחינת "חיה"
51 בכללות העולמות אצילות־בריאה־יצירה־עשה, –
52 בפרטיות ישנן בכל עולם ארבע מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי,

19. קל, סע"א. 20. תשא לג, כב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין אגה"ק סי"ט". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[ב]נפשו" כמו בי"ת דויקה בידו". 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ז חאו"ח רסצ"ח. הל' ת"ת פ"ד ס"ס". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטז, ב ואילך".

43 המלכש בו מנוקבא דאצילות, - מ"מלכות דאצילות",
44 המיחדת - "מלכות דאצילות", באור אין-סוף המאציל
45 ברוך-הוא. - שהאציל "מלכות דאצילות". מתעוררת אבל
46 השאלה: הרי אותו דבר הוא גם כשאוחז פרי גשמי אחר שאינו

מצוה? התירוץ על כך

הוא: כאמור לעיל,

שבדברים גשמיים אחרים,

החיות האלקית שבהם

היא באופן של העלם

והסתר, ואילו במצוה היא

בגלוי שהיא "מעשה

אלקים". מה-שאין-בן

בכונתו - בכונת מצות

אתרוג, אינו משיג

ותופס, - מהות "מלכות

דאצילות", שהיא שורש

האתרוג, כפי שיסביר

להלן, אף היודע הסוד,

- אף מי שיודע סוד כוונת

האתרוג על פי קבלה

וחסידות - בכל זאת אין

הוא משיג ותופס על ידי

הכוונה אללא מציאותה,

ולא מהותה. - את

מציאות "מלכות

דאצילות", שורש האתרוג - הוא יודע, תופס ומשיג על ידי

הכוונה, אך לא את המהות של "מלכות דאצילות", שלא כפי

שהדבר באחיות אתרוג וקיום המצוה, שהוא אוחז ותופס מהות

האתרוג ושרשו באלקות, אף בלמוד הלכות אתרוג - לא

כשהוא מכון הכוונה הרוחנית של אתרוג, שעליה דובר לעיל

- כי אם בלימוד הלכות אתרוג, משיג ותופס האתרוג ממש

- שהרי מדובר כאן אודות האתרוג הגשמי בו מקיימים מצוה -

לא אודות ענינו הרוחני למעלה - ואת האתרוג הגשמי הוא הרי

מבין מהותו, ומצותו בהלכה, בבחינת דבור ומחשבה, -

כשהוא מבטא בדיבור את הדינים וההלכות של אתרוג ומבין

במחשבה את הדינים וההלכות, וכל-שכן בלימוד הסוד, - של

מצות אתרוג, שהוא יודע הענין הפנימי של מצות אתרוג על פי

קבלה וחסידות וכיוון שהוא הרי מבין את מהותו של האתרוג

עצמו, שהרי לא מדובר כאן אודות ענינים רוחניים או אודות

מדריגות שלמעלה מזה - פרצופים של עולם ה"אצילות" -

אלא מדובר אודות אתרוג גשמי, ובוזה הוא יודע את הסוד

והענין הפנימי.

1 ומדריגת ה"אצילות", וחינו הפעם, - על כך, לפי שאי
2 אפשר לנבא להשיג כלום במהות האלקית, שהוא
3 הבורא, ובלי השגה - אין זו הלכשה ותפיסא ודבקות
4 אמתית. - אי אפשר הרי לאדם להיות דבוק באמת אפילו לא

5 במדותיו של הקדוש

6 ברוך-הוא שדן מדות

7 ה"אצילות". על כל פנים,

8 הרי שאהבה ויראה

9 שכלים שיהודי מקנה לו

10 בתפלה, הן "תפיסה"

11 ודבקות במציאות

12 האלקות בלבד אך לא

13 במהות האלקות. מה

14 שאין-בן האתרוג על

15 דרך-משל, חיותו

16 נמשכה ונשתלשלה

17 ממהות חיצונית דברים

18 דנוקבא ד"עיר אנפין"

19 דאצילות, שהוא בחינת

20 אלקות, כמו שכתוב

21 ב"עין-חיים" שכל

22 הפרות הן באצילות, -

23 ב"אצילות" ישנו השורש

24 לכל ה"פירות", כי למד

25 כלים דאצילות יודו

26 לבריה-יצירה-עשה - להיות האלקות של עולמות ב"ע,

27 (והן יו"ד מאמרות שבהן נברא העולם), על-ידי התלבשות

28 בננוקבא דעשה, מהות במהות, - שמהות הכלים של

29 "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות "מלכות דעשה",

30 ומ"מלכות דעשה" הרי נבראים כל הנבראים של עולם

31 ה"עשה", ביניהם גם הפירות, כמו למשל האתרוג. אך, בדברים

32 גשמיים אחרים האלקות היא באופן של העלם והסתר, ואילו

33 במצוה - היא בגלוי, בלי שום העלם והסתר (כמוסבר בפרק כ"ג

34 בחלק הראשון של ספר ה"תניא"). כי הכלים דאצילות נעשו

35 נשמה בעשה שהיא - בחינת הנשמה של עולם ה"עשה" היא

36 בחינת אלקות ממש, לפי שבאצילות "איהו" - אור אין

37 סוף, וגרמוהי - הכלים הנקראים "גרמוהי", חד, - הם דבר

38 אחד, המאציל - "אור אין סוף", והנאצל, - הכלים ד"אצילות"

39 שנאצלו מ"אור אין סוף" - הם דבר אחד, ועל-ידי התלבשות

40 מהות הנשמה - שמהכלים ד"אצילות", במהות הכלים

41 דנוקבא דעשה - נתהוו האתרוג. נמצא, בשתופס

42 האתרוג ומנענעו בהלכתו - הרי זה תופס ממש חיותו,

יום חמישי ה' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 312, אבל דוקא סודות... עד עמ' 312, אשר שם.

קונטרס אחרון

ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של תורה
שהיא חכמתו יתברך, ועל ידי כך נעשה גם היחוד של נפש
האדם (שלמעלה משכל) עם "אור-אין-סוף" ברוך-הוא המלוכב
בחכמתו יתברך. כל האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין

בתורה היא השגת

המהות, וכאמור לעיל,

הרי זה דוקא בלימוד

המצוות של תורה שבהן

ישנה השגת המהות,

ואילו בלימוד וידיעת סדר

ההשתלשלות, שדנים

במדריגות רוחניות, כמו

אופנים, חיות ושרפים של

עולמות בריאה-יצירה

עשיה, או אף למעלה מזה

– בפרצופים של עולם

ה"אצילות" וכו' – שם אין

השגת המהות אלא ידיעת המציאות בלבד. אף-על-פי-כן –

יסיבר רבנו הזקן להלן – ישנה מעלה ועליונות בידיעת ולימוד

סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד

המצוות של תורה – אלא היא אף למעלה מזה. **אֵלָּא שְׂדִיעַת**

הַמְּצִיאוֹת מִהַהֲשִׁתְּלִשְׁלוֹת, הִיא נִם בֵּן מִצְוָה רַמָּה וְנִשְׁאַחַח²⁸,

וְאִדְרָבָה עוֹלָה עַל כְּלָנָה, – על כל שאר המצוות ולימוד

הלכות התורה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁹: "וְיִדְעַת הַיּוֹם כּוֹ",** – כלומר,

שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, וכן כתוב³⁰: **"דַּע אֵת**

אֱלֹקֶי אֲבִיךָ כּוֹ", – שגם משמעותו היא שצריכה להיות דעת

והשגה באלקות, **וּמִבִּיאוֹה לְ"לֵב שְׁלֵם" כּוֹ,** – כפי שמסיים

בדברי הימים: **"ועבדהו בלב שלם",** ש"דע את אלקי אביך" מביא

שיהיה "ועבדהו בלב שלם", ובהתאם לפירוש בביאור "ולא

תשבית" ב"לקוטי תורה"³¹, הכוונה היא, שזה מביא ליראה

שהיא תכלית כל המצוות, ככתוב³²: **"ויצונו ה' לעשות את כל**

החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" – הרי שתכלית כל

המצוות היא להגיע ל"ליראה את ה' אלקינו". ולימוד פנימיות

התורה וידיעת סדר ההשתלשלות, שמקיימים בהם מצות

"ידיעת היום" ו"דע את אלקי אביך" מביאים ל"לב שלם" של

"ליראה את ה' אלקינו". ובלשון רבנו הזקן: **"שֶׁהוּא הַעֶקֶר,** – לב

שלם" ויראת ה' הם עיקר ותכלית כל המצוות, וכאמור לעיל,

של"לב שלם" וליראה מגיעים על ידי ידיעת והשגת סדר

ההשתלשלות, למרות שהיא ידיעת והשגת המציאות בלבד,

והַשְׁגַּת הַמְּצִיאוֹת³³ **הוּא לְהַפְּשִׁיט** – הענינים של מדריגות

1 **אֵלָּא דּוֹקָא סוּדוֹת הַמְּצוּה,** – לא סודות המדריגות הרוחניות

2 של סדר ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, כי אם סוד המצוה,

3 שאת המצוה עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע ומבין

4 את מהותה, **דְּלֵא גִרַע מְלִימוֹד הַלְכוּתִיהָ,** – של המצוה,

5 **וְאִדְרָבָה כּוֹ,** – הרי זה

6 למעלה מלימוד ההלכה,

7 **אֵף שְׂאִינוּ מְשִׁיג** 1

8 **הַמְּהוּת.** – של הכוונה 2

9 הרוחנית של סוד המצוה 3

10 שמדובר בענינים 4

11 ופרצופים של "אצילות" 5

12 אך, כיוון שהמצוה עצמה 6

13 – האתרוג – הוא מבין את 7

14 מהות האתרוג – הרי 8

15 שבכללות הענין יש ענין 9

16 של ידיעה ו"תפיסה" 10

17 במהות. כל האמור הוא

18 באשר לכוונת וסוד המצוה, **מִהַשְׂאִינֵן בְּסִדְר**

19 **הַהֲשִׁתְּלִשְׁלוֹת,** – בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות של

20 העולמות והספירות שלמעלה, **אֵף אִם מְשִׁיג הַמְּצִיאוֹת** – של

21 המדריגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, **לֵא עֲדִיף מִצְד**

22 **עֲצֻמוֹ** – מצד הדבר עצמו של ידיעת ולימוד ההשתלשלות,

23 **כְּלִימוֹד הַמְּצוּה** – ההלכות של המצוות, **שְׂמִשְׁיג וְתוֹפֵם**

24 **הַמְּהוּת,** – מבחינת טעם אחר אפשר שיהיה לו עדיפות

25 ועליונות, כפי שיסביר להלן, שזה מביא ל"לב שלם", ליראה

26 שהיא תכלית כל המצוות, אך מצד עצמו אין זה עדיף מלימוד

27 ההלכות של המצוות שבהן הוא יודע ומשיג את המהות,

28 **וּמַעֲלָה עָלָיו כְּאֵלּוֹ קִים בְּפַעַל מְשִׁיג,** – בלמוד ההלכות של

29 המצוה, נחשב לו כאילו קיים את המצוה בפועל ממש, **כְּמוֹ**

30 **שֶׁכָּתוּב²⁶: "זֹאת הַתּוֹרָה כּוֹ".** – לעולה ולמנחה, אומרת על

31 כך הגמרא²⁷, מי שעוסק בתורה הרי הוא כאילו הקריב עולה

32 ומנחה וכו'. הרי, שבלמוד הנגלה של הלכות המצוות יש בפרט

33 מסיים מעלה מרובה יותר מאשר בלימוד פנימיות התורה,

34 הלימוד של סדר ההשתלשלות, שזה בענין של "מהות",

35 שבלמוד ענינים שהוא יודע את מהותם, כפי שהדבר בהלכות

36 של מצוות הנעשות בענינים גשמיים, ואת הענינים הגשמיים הרי

37 הוא יודע את מהותם, כן חכמתו יתברך שבהלכות, הרי ירדה

38 בענינים הגשמיים שאודותם דנים בהלכות – הרי מבין הוא

39 "חכמתו יתברך" בהשגת המהות, ונעשה על ידי כך אופן היחוד

40 העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ה' ב"תניא",

26. צו ז, לו. 27. מנחות קי, א. 28. בתניא לפנינו: "מצות רבה ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", ככפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכתב "רמה", ככפנים, ולא ככפרוסים שלפנינו. 29. ואתחנן ד, לו. 30. דברי הימים א' כח, ט. 31. שבהערה 28. 32. ואתחנן ו, כד. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנדרו" – משא"כ בהשגת מציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה – לא לבד שאינה מביאה להשגה בגשמיות – שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' הגשמי – (ובמילא גם במהות), כ"א להיפך ענינה התפשטות הגשמיות והאפשרות להשיג מהות. [עפ"ז – מובן שייכות "והשגת... כו" כאן]."

- 1 סדר ההשתלשלות, מנשמינות כו'. - כלומר, שיהיה ציור
- 2 ברוחניות הענינים. בהתאם להערת הרבי בכמה וכמה
- 3 מקומות³⁴, לימוד פנימיות התורה באופן של "תפרנסון מיני",
- 4 באופן של "פרנסה" והשגה, הוא דוקא כשזה בא בביאורים
- 5 המסבירים הענינים
- 6 בהסברים של שכל והשגה
- 7 - תורת חסידות חב"ד - 1
- 8 כדי שתהיה השגה והבנה 2
- 9 יסודית בענינים אלה, רק 3
- 10 שזו - מצות "ידעת 4
- 11 היום", שתהיה ידיעה
- 12 והשגה באלקות, היא מצוה אחת בתרי"ג, - מ"מ 613 המצוות,
- 13 והאדם צריך לקיים כל תרי"ג, - המצוות, לפי שהן

קונטרס אחרון

והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות המהות דחיצונית דכלים דאצילות, - כפי שהסביר לעיל המעלה שבוה, לך - לכן, צריך להרבות בלימוד כל התרי"ג - מצוות, ללמוד ההלכות של כל המצוות, וקיומן בפעל ממש - שהלימוד הרי מביא לידי מעשה, לקיים בפועל כל המצוות, במחשבה דבור ומעשה, שהן בריאה יצירה עשיה, - (מחשבה היא בריאה, דיבור - יצירה, ומעשה - עשיה), לך ברוין אשר שם.

בעולמות בריאה יצירה עשיה, וכפי שהוסבר לעיל, שבירור הניצוצות הוא תכלית סדר ההשתלשלות.

יום שישי ו' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 312, ועוד זאת שבאמת... עד עמ' קנז, לא יראו.

- 27 ועוד זאת, - נוסף על מה שהוסבר לעיל על המעלה של מצוות
- 28 מעשיות (ושל לימוד ההלכות של המצוות) לגבי האהבה ויראה
- 29 של הנפש (למרות שאהבה ויראה הן ענן רוחני ואילו המצוות
- 30 המעשיות נעשות בדברים גשמיים), מעלה שהיא בגין ענן
- 31 ה"בירורים" הנעשים על-
- 32 ידי מצוות מעשיות, ואשר
- 33 הם תכלית ההשתלשלות; 5
- 34 הרי זו מעלה מצד הכוונה 6
- 35 העליונה והתכלית, 7
- 36 המבוצעת על-ידי מצוות 8
- 37 מעשיות, אך בעצם אהבה 9
- 38 ויראה של הנפש הן 10
- 39 למעלה מהמצוות 11
- 40 המעשיות. להלן יסביר

קונטרס אחרון

ועוד זאת שבאמת הברורין שבבי"ע מרפ"ח ע"י תורה ומצוות במחשבה דבור ומעשה גבוהין בשרשן מנר"ן שבאדם כי הן מס"ג שבפנימיות א"ק ונר"ן שכבר נתקנו ע"י מ"ה הוא יוצא מהמצוה הארה בעלמא. וז"ש לפני מלך מלך כו' וה"ט שהאדם חי במוזנות דצ"ח ומבררן במ"ה שבו וחי בהם לפי שהם מס"ג. ועוד זאת כמ"ש לפני לא

- 41 רבנו הזקן, שגם בעצם, מצד השורש שלהם, הבירורים של
- 42 המצוות המעשיות הם למעלה מהשורש של הנפש. ובלשון
- 43 רבנו הזקן: שפאמת הברורין שפבריאה יצירה עשיה
- 44 מרפ"ח, - מ"מ 288 הניצוצות של תהו, בירורים אלה מתבררים
- 45 על-ידי תורה ומצוות במחשבה דבור ומעשה, - על-ידי
- 46 לימוד התורה במחשבה ודיבור ועל-ידי מעשה המצוות,
- 47 ובירורים אלה גבוהין בשרשן מנפשיה נפשמה שפאדם, כי
- 48 - הבירורים הן מ - שם "ג" שפנימיות "אדם קדמון",
- 49 ונפשיה נפשמה שפבר נתקנו על-ידי - שם "מ"ה, הוא
- 50 - השם "מ"ה" יוצא מה"מצוה" - של "א"ק, הארה בעלמא.
- 51 - הארה בלבד מבחינת "א"ק" (אדם קדמון), לא פנימיות "א"ק".
- 52 שם "ס"ג" ושם "מ"ה" הם שניהם מארבעת השמות היוצאים
- 53 מארבעת האופנים והגימטריאות של שם הוי": כששם הוי' הוא
- 54 במילוי ווא"ו"ן הוא בגימטריא "ס"ג", והוא שם "ס"ג", וכששם
- 55 הוי' הוא במילוי אל"פ"ן הוא בגימטריא "מ"ה", והוא שם "מ"ה";

1 חיותו למזונות שהוא מקבל מדומם-צומח-חי? אלא הפירוש
2 הוא: ש"לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה'
3 יחי' האדם"³⁶, שלא מעצמיות הלחם (שהוא צומח) חי האדם,
4 אלא מצד "מוצא פי הוי" שבלחם. ברם, עדיין הדבר טעון הסבר:
5 הרי האדם עצמו יש בו גם
6 כן ה"מוצא פי הוי"
7 מה"נעשה אדם"³⁷, מדוע, 1
8 אפוא, עליו להזדקק 2
9 ל"מוצא פי הוי" שבלחם 3
10 (ובדומם ובחי)? אלא, 4
11 ה"מוצא פי הוי" שבלחם 5
12 הוא בשרשו למעלה 6
13 מה"מוצא פי הוי" 7
14 שבאדם. שכן, האדם הוא 8
15 מ"תיקון" ושושר המאכל 9
16 הוא ב"תהו" שלמעלה 10
17 מ"תיקון", ובשמות זה שם 11
18 "ס"ג" שלמעלה משם 12
19 מ"ה". ועוד זאת, – מצד 13
20 עוד דבר ישנה עליונות 14
21 במצוות המעשיות לגבי
22 האהבה והיראה של הנפש, כמו שכתוב³⁸: "ופני – הפנימיות
23 שלי, לא יראו"³⁹ – שפנימיות העליון אינו יכול לירד למטה,
24 – אי אפשר שתהיה בהתגלות למטה, רק חיצוניותו – של
25 העליון, ובחינת אחרים, – בלבד, כנאמר לעיל "ופני לא
26 יראו", שהוא נובלות חכמה עלאה. – חכמה עליונה. הרי
27 שהאהבה והיראה של הנפש על-ידן האדם דבוק במדות
28 העליונות, שהן הפנימיות והעצמיות של הספירות, אי אפשר
29 שימושך בנפש מפנימיות ועצמות המדות – כי אם מחיצוניותן
30 בלבד, ואילו מהמצוות המעשיות, הבאות מנצח-הוד-יסוד של
31 הספירות, שהן החיצוניות והגילוי של הספירות – יכול להימשך
32 מפנימיותן ועצמיותן במצוות המעשיות. ועוד זאת, – קיימת
33 מעלה במצוות המעשיות לגבי האהבה והיראה של הנפש. שכן,
34 האהבה והיראה שהן ענין רוחני, הן למשל כמו דיבור והשפעה
35 של שכל, שהרב משפיע לתלמידו, שנותן לו רק הארה משכלו
36 ולא עצם השכל, ואילו מהשפעת הטיפה, שהיא גשמית – יש
37 ממנה "הולדה" שכל ה"עצם" מתבטא בה, עד שגם יכול להיות
38 "יפה כח הכן מכח האב"⁴⁰, שהענינים שלא היו בגילוי באב,
39 יכולים להיות בגילוי בבן. על דרך זה יסביר רבנו הזקן, הוא
40 ההבדל בין אהבה ויראה רוחניים למצוות מעשיות גשמיות,
41 שהאהבה ויראה הן ענין של "אורות", כמו למשל השפעה של
42 אור השכל, ומצוות מעשיות הן ענין של "כלים", ובהארת
43 הכלים מתבטא "עצמיות", כמו למשל בטיפה הגשמית מתבטא
44 ה"עצם". שהרי הדבור מדברי חכמה עלאה – חכמה

קונטרס אחרון

יראו שפנימיות העליון אינו יכול לירד למטה רק
חיצוניותו ובחי' אחרים שהוא נובלות חכמה עלאה
ועוד זאת שהרי הדבור מדברי חכמה עלאה אינו
מוליד והטפה שנמשכה מהכלי דח"ע יש בה כח
המוליד ומהווה יש מאין וגם המשכת ח"ע כלולה בה
והטעם מפני שבה נמשך מהותה ועצמותה דח"ע.
משא"כ בדבור ומחשבה ואפי' בהשכלת השכל באיזו
חכמה הרי חכמה זו רק הארה מתפשטת ממהות
השכל שבנפש ועצמותו והארה זו היא רק לבוש
למהותו ועצמותו של השכל והשכל הוא הארה ולבוש
למהות הנפש. משא"כ הטפה נמשך בה גם ממהות
הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין ולכן מולידה
ברומה לה ממש. וזהו ההפרש בין עבודת המלאכים
היוצאין מנשיקין להנשמות היוצאין מהכלים אך הכלים

עליונה, אינו מוליד, – אינו בורא "יש מאין", כמו למשל
מהשפעת השכל והחכמה לא נהיית שום הולדה של מציאות
חדשה, והטפה שנמשכה מהכלי דחכמה עלאה – כמו
למשל באדם הטיפה שהיא ממוח האב, יש בה כח המוליד
ומהווה יש מאין. וגם
המשכת חכמה עלאה
– מהאור של "חכמה
עילאה", כמו למשל כוח
החכמה שבאדם, כלולה
בה. – בטיפה הבאה
מהכלי של "חכמה
עילאה", והטעם, –
טעמו של דבר, מפני
שפה – בטיפה, נמשך
מהותה ועצמותה
דחכמה עלאה. – כל
האמור הוא בקשר לטיפה
הבאה מהכלים של
"חכמה", מה"שאיין-כן
בדבור ומחשבה, –
בדיבור או מהרהר במחשבה – אין מעצמות ה"חכמה", ואפילו
בהשכלת השכל באיזו חכמה – למרות שזו השכלה שלא
"נשמעות" בה עדיין אותיות, גם לא אותיות המחשבה, שכן
היא עדיין למעלה מאותיות, אף-על-פי-כן, הרי חכמה זו –
היא, רק הארה מתפשטת ממהות השכל שבנפש
ועצמותו, והארה זו היא רק לבוש למהותו ועצמותו
של השכל, והשכל – כשלעצמו, הוא הארה ולבוש –
בלבד, למהות הנפש. – הרי שאין בהשכלת שכל זה ממהות
הנפש, שלא כפי שהדבר בטיפה, שלמרות שהיא גשמית, הרי
יש בה ממהות ועצמות הנפש, כפי שיסביר להלן: מה"שאיין-
כן הטפה, נמשך בה גם ממהות הנפש ועצמותה
המלוכשת במוחין, ולכן מולידה ברומה לה ממש. –
ברומה לנפש, שכן, יש בטיפה מעצמות הנפש. וזהו ההפרש
בין עבודת המלאכים היוצאין מ"נשיקין" – ש"זיווג
נשיקין" הוא זיווג רוחני, ובמילא עבודתם היא עבודה רוחנית,
להנשמות היוצאין מהכלים. – שבכלים יש ענין של "עצם",
והנשמות הבאות מהם, הן למשל כמו השפעת הטיפה שיש
בה השפעה מה"עצם". ברם, בהתאם לכך היה צריך להסתבר,
שגם באהבה ויראה של נשמות תהיה המשכה מה"עצם", כיוון
שנשמות הרי באות מהכלים שבהם יש ענין של "עצם", ורבנו
הזקן הסביר לעיל, שהאהבה ויראה של הנשמות הן כמו
השפעת השכל מרב לתלמיד, שהיא השפעה של הארה בלבד
ולא של "עצם"? יסביר על כך רבנו הזקן להלן, שכיוון

36. עקב ח, ג. 37. בראשית א, כו. 38. תשא ל, כג. 39. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בכ"ז גם לעיל אגה"ק סי"ט". 40. שבועות
מח, סע"א. ושי"נ.

- 1 שהכלים ד"אצילות" נעשים נשמה לבריאה יצירה עשיה, יש
2 במילא מהנשמה שני סוגי השפעה: השפעה של "הארה"
3 שהיא אהבה ויראה
4 שכליים, והשפעה של
5 "עצם", המתבטאת
6 במצוות מעשיות. אף
7 הכלים דאצילות נעשו
8 נשמה לבריאה יצירה
9 עשיה, — ומהנשמה ישנם
10 שני סוגי השפעה, והלכה
11 — ולכן, דחילו ורחימו —
12 יראה ואהבה שכליים הן כמלאכים ד"נשיקין" — שהוא
13 ענין רוחני והארה בלבד, מהארת חיצונית דחכמה בינה
- 14 דעת — המאירה ככריאה יצירה עשיה. — ואין זה "עצם",
15 למרות שזה בא מכלים ד"אצילות", והטעם, — טעמו של דבר
16 הוא, משום דפנימית
17 חכמה בינה דעת
18 ומהותו ועצמותו של
19 אור פנימי — אינו יכול
20 להתגלות אלא עלידי
21 הארת הכלים דוקא,
22 היורדים למטה כטיפת האדם ממוחין וכמ"ש
23 האדם ממוחין, וכמו
24 שכתוב: "ופני —
25 הפנימיות שלי, לא יראו". — ולכן מן ההכרח שתבוא בהעלם,
26 כמו הטיפה למשל.

שבת קודש ז' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנז, ובר מן כל דין... עד עמ' 314, הלכותיהן.

- 27 להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מצד עצם העבודה, יש יתרון מעלה
28 במצוות מעשיות לגבי
29 אהבה ויראה שכליים;
30 שכן, אהבה ויראה
31 שכליים הן ענין של
32 "העלאת" בלבד, וזה
33 "פועל" כך למעלה ענין
34 של "העלאת האורות", שאין זו תכלית הכוונה, אלא תכלית
- 35 הכוונה היא ענין של "המשכה", להמשיך אלקות למטה בעולם
36 — דבר הנעשה עלידי
37 מצוות מעשיות. ובלשון
38 רבנו הזקן:
39 ובר מן כל דין אפי' בנשמה דאצי'
40 מלבד כל האמור לעיל
41 במעלות שישנן במצוות
42 מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים, אפלו בנשמה דאצילות,

קונטרס אחרון

ובר מן כל דין אפי' בנשמה דאצי'
אף שהיא מכלים דאצי' וכן בנפש רוח מכלים דיצי'

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן - עיין אוה"ת אחרי תקמ"ט ואילך". תמצית הביאור שם "באור התורה" פרשה אחרי (עמוד תקמ"ט ואילך) של הרבי ה"צמח צדק": ישנן שלש בחינות, שתי בחינות של העלאת, מלמטה למעלה, ובחינה אחת של המשכה, מלמעלה למטה: ישנה עליה והסתלקות של האורות המסתלקים מהכלים, עליה זו היא ענין של "שממה" לגבי הכלים, כמאמר (תק"ז בהקדמה) "וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמחן כגופא בלא נשמתא", שבשעה שהאור מסתלק מהכלי, נשאר הכלי כגוף בלא נשמה. ענין שני של העלאת מלמטה למעלה - העליה של הכלים העולים לאורות העליונים, על דרך כפי שהדבר בעליית העולמות בשבת ויום הכפורים, שאז היא עליית העולמות, שכן הכלים אז בעליה אל האורות העליונים. וישנו ענין שלישי - המשכה מלמעלה למטה, להמשיך אורות עליונים למטה בעולם, כפי שהדבר נעשה על ידי מצוות מעשיות דוקא. והוא שואל שם ב"אור התורה": כיוון שעליית האורות היא חסרון, ענין של שממה לגבי הכלים, והרי הוא אומר ב"קונטרס אחרון" שנפש רוח ונשמה של האדם לגבי גופו, הן ענין של אור לגבי כלי, וכן גם אהבה ויראה, הרי שעל ידי אהבה ויראה של האדם שהן העלאת מ"ן לפעול העלאת האורות מהכלים הרי זה חסרון חסרשולם; כיצד יכולים לומר כך - הרי אהבה היא "עמוד" לכל התורה והמצוות? ומסביר שם ב"אור התורה": למרות שבאופן זמני זה חסרון, שכן זו היא העלאת של האורות, אך על ידי העלאת נמשכים אחר כך אורות עליונים יותר. למשל: אדם בשעת שינתו, הרי זה העלאת והסתלקות של המוחין והשכל שלו, אך על ידי זה נעשה שכלו מרוענן ומחודש, שהוא יכול להבין שכל יותר טוב מאשר לפני שינתו. ועל דרך זה העלאת שבראש השנה, הענין של "דורמיטא דז"א", ענין של דורמיטא ושינה, שעל ידי זה נמשך - על ידי תקיעת שופר והתפילות - אור עליון. אך זה דוקא על ידי הענין של תקיעת שופר שהיא מצוה מעשית, נמשך על ידי המשכה עליונה וגדולה יותר בגלל ההעלאת שהיתה לפני זה. כך הרב בענין האהבה, כאשר אחרי האהבה ישנם העבודה וקיום המצוות, נמשך אז, על ידי עליית האורות של האהבה - אור עליון. אך, תכלית הכוונה האמיתית היא ענין של המשכה, להמשיך אלקות למטה, וזאת על ידי מצוות מעשיות. בכך הוא מסביר שם ב"אור התורה" ההבדל בין "כלות הנפש" כפי שהיה נדבב ואביהו "בקרבתם לפני ה'", שהיתה כלות הנפש, ונחשבה לחטא, מפני שלא זו היתה הכוונה העליונה - ולעומת זה מסירת נפש היא למעלה מתורה ומצוות, כפי שאנו רואים שה"מגיד" אמר ל"בית יוסף" שיוכה לענין של מסירת נפש בפועל, ולאחר מכן אמר לו, שבגלל ענין מסויים לא יזכה לכך. וה"בית יוסף" הרי היה "לא פסיק פומי" מגירסא" (כך הוא הלשון ב"אור התורה" שם), והרבי אמר פעם שזה היה לפני שה"בית יוסף" חיבר את השולחן ערוך וזיכה את כלל ישראל לכל הדורות הבאים - ובכל זאת מסירת נפש היא למעלה מכל זה. הרי ההבדל בין "כלות הנפש" ל"מסירת נפש" הוא, ש"כלות הנפש", כיוון שזאת כלותה של הנשמה, ולאחר מכן אין שום עבודה של קיום התורה ומצוות, "רצוא" בלי "שוב", הרי אין זה לפי הכוונה האמיתית, שכן הרצון העליון הוא הרי המשכה, להמשיך אלקות בעולם. ואילו במסירת נפש שבה ישנה הרי גם מסירת הגוף, שהוא מוסר גופו ונפשו,

מעשים ודיבור, וזהו תכלית ההשתלשלות, – של העולמות, 35
להתגלות אור עליון למטה, ולא לעלות התחתון למעלה, 36
שזה אינו אלא לפי שעה. – כל עליה היא ענין זמני בלבד, 37
שכן לאחר מכן מן ההכרח שתומשך חזרה למטה, ואף גם 38
זאת, – כשנדרשת עליה, 39

אין זו עליה של האור, 40

שהוא ענין של הסתלקות, 41

אלא דוקא עליות 42

הכלים לאורות עליונים 43

היא מעלת השבת ויום 44

הקפודים, – שאז "עליית 45

העולמות", שהכלים הם 46

בעליה אל האורות, אבל 47

לא עליות והסתלקות 48

האורות חס-ושלום, 49

כמו שכתוב בפרי עץ 50

חיים⁴⁴, ונפשוהי 51

נשמה של האדם לגבי 52

גופו בעולם הזה חשיבי 53

– נחשבות, באורות לגבי 54

כלים, וכן דחילו 55

ורחימו – יראה ואהבה, 56

שכלים לגבי מצות 57

מעשיות דוקא. – הן 58

באורות לגבי כלים. ולכן 59

התפלל משה רבנו עליו-השלוש תפלות כמנין 60

"ואתחנן"⁴⁵, – תקט"ו (515) תפלות, כמנין "ואתחנן", שיכנס 61

לארץ ישראל, על קיום מצות מעשיות דוקא. – כי 62

שלימות קיום המצוות היא בארץ ישראל, ולכן התפלל תפלות 63

רבות אלו כדי לזכות לקיום מצוות מעשיות בארץ ישראל, 64

שכן, קיום המצוות המעשיות הוא תכלית כל ההשתלשלות, 65

כי על ידן ממשיכים אלקות למטה בעולם, והוא-הדין לדבור 66

גשמי של הלבבותיהן. – שכן גם על-ידי לימוד ההלכות של 67

המצוות שלומדים בדיבור גשמי ממשיכים אור למטה. 68

קונטרס אחרון

עשי' הנה רחימו [אולי צ"ל דו"ר] שכלי' שלהם מעוררים 1
ג"כ בכלים דיצי' עשי' בחי' העלאה ממטה למעלה 2
באתערותא דלתתא וזהו בחי' הסתלקות לכד ח"ו. 3
אבל בחי' המשכה מלמעלה למטה הוא ע"י מצות 4
מעשיות דוקא להמשיך אור בכלים ובחיצונית הכלים 5
דוקא שחיצוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון 6
עולה למעלה וז"ש בזהר פ' פקודי הנ"ל דאית סדורא 7
כו' ושתיהן צורך גבוה העלאה והמשכה ע"י העלאת 8
מ"ן מס"ג בבחי' עובדא ומלולא וזהו תכלית ההשתלשול' 9
להתגלות אור עליון למטה ולא לעלות התחתון למעלה 10
שזה אינו אלא לפי שעה ואף גם זאת דוקא עליות 11
הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת ויוה"כ. 12
אבל לא עליות והסתלקות האורות ח"ו כמ"ש בפע"ח 13
וגר"ן של האדם לגבי גופו בעוה"ז חשיבי כאורות לגבי 14
כלים וכן דו"ר שכלים לגבי מצות מעשיות דוקא 15
ולכן התפלל משרע"ה תפלות כמנין ואתחנן על קיום 16
מצות מעשיות דוקא וה"ה לדבור גשמי של הלכותיהן. 17

1 אף שהיא מכלים דאצילות, וכן בנפשוהי מכלים
2 דיצירה-עשיה⁴² – הנה רחימו (אולי צ"ל: דחילו ורחימו)
3 – אהבה (אולי צריך לומר יראה ואהבה) שכלים שלהם –
4 שהן ענין של "העלאה", מעוררים גם בן מכלים דיצירה-

5 עשיה בחינת העלאה

6 ממטה למעלה

7 ב"אתערותא דלתתא",

8 – בהתערות מלמטה,

9 שהן עצמן ענין של

10 "העלאה" – והן מעוררות

11 למעלה בכלים ענין של

12 "העלאה". וזהו בחינת

13 הסתלקות לכד חס-

14 ושלום. – שמסתלק

15 למעלה ענין ופעולה

16 מהכלים, כמו אהבה

17 ויראה עצמן כשהן אינן

18 באות בענין של מצוות –

19 הרי זה ענין של העלאה

20 והסתלקות בלבד. ואילו

21 כשזה בא בענין של

22 מצוות, הרי להיפך – זה

23 מוסיף ב"המשכה" 16

24 שמהמצוות. אבל בחינת

25 המשכה מלמעלה

26 למטה, הוא על-ידי מצות מעשיות דוקא, להמשיך אור

27 בכלים, ובחיצונית הכלים דוקא, שחיצוניות העליון יורד

28 למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה. – שנמשכת

29 אלקות בעולם וזה פועל תשוקה ועליה בנבראים לאלקות.

30 וזהו שכתוב בזהר פרישת פקודי הנזכר לעיל⁴³: "דאית

31 סדורא כו'". – שישנו סדר של העלאה וסדר של המשכה,

32 ושתיהן צדף גבוה, – לעבודת ה', העלאה והמשכה,

33 על-ידי העלאת "מין נוקבין" מ – שם 'ס'ג', – הנעשה

34 על-ידי בירורי הניצוצות, בבחינת עובדא ומלולא. – ע"י

ומסירת הגוף היא ענין של מעשה הממשיך המשכות למטה – הרי זה לפי הכוונה האמיתית העליונה בזמנים ובענינים שנדרש בהם ענין של מסירת נפש. וכיוון שההעלאה שבכך היא העלאה כללית, שהוא מוסר את כל ישותו להקדוש ברוך הוא – הרי זה למעלה מהמשכה פרטית שישנה בענינים שונים של תורה ומצוות. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש לחפש בכת"י דקו"א דלכאורה חסר כאן וצ"ל: וכן בנפש רוח נשמה וכלים דבי"ע כו' בכלים דבי"ע בחי'. אבל גם באוה"ת הוא ככהנדרס". 43. רמט, א. 44. פע"ח שער השבת בהקדמה פ"ו. ועוד. 45. ראה דב"ר פ"א, ט.

יום ראשון	א כסלו, ראש חודש	ה'תש"ד
-----------	------------------	--------

שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: להבין מ"ש בפע"ח . . . 310 דז"א כו'.

בא ר' יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי'ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואָס ער האָט געדאווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאָך די אנדערע, עס איז ניט געווען קיין זמן מפסיק זיין.

אָצ'ל ר' יקותיאל ליעפלער (חסידו של אדמו"ר הזקן), ה'יו זמנים שהיה מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה אחר זה, לא היה זמן להפסיק.

יום שני	ב כסלו	ה'תש"ד
---------	--------	--------

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: והנה במ"א . . . 310 שבבי"ע דוקא.

אָדני אָבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] באר פעם במאמר, הא ד'ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי" [=נתן פרוטה לעני ואחר כך התפלל], כי הרי התפלה צריכה להיות בחיות, ועל ידי שנותנים צדקה לעני קדם התפלה ומחיים אותו, נתוסף חיות הרבה בתפלה. ונענע בידו ממטה למעלה לרמוז שהרבויה התפלה. - וכמה פעמים קדם התפלה היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מחזיר אחרי עני לתן לו לאכל.

יום שלישי	ג כסלו	ה'תש"ד
-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: ויצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: והנה לקיום . . . קנו אחורי כו'.

מההפ'ש בין הנהגת הבעל-שם-טוב להנהגת המגיד, כי הבעל-שם-טוב היה עסוק בנסיעות שונות, והמגיד ישב בביתו. עוד זאת: בימי נשיאות המגיד, כבר היה מפרסם ענין התסידות גם במרחקים, על ידי נסיעות החברא קדישא, ורבים מבצלי בתים בינונים נתקשרו לתורת התסידות והיו נוסעים למעזריטש.

יום רביעי	ד כסלו	ה'תש"ד
-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: ויצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"ח.
תניא: משא"כ . . . 312 הלומד הסוד.

למים אחרונים נוטלים קצה האצבעות, ואחר כך מעבירים אותם, כשהם לחים עדין, על השפתים.

יום חמישי

יום חמישי

ה כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: אבל דוקא . . . 312 שם.

"וְהָיָה סֵלֶם מִצֵּב אֶרְצָה" – תְּפִלָּה הִיא סֵלֶם הַהִתְקַשְׁרוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּאַלְקוֹת. וְהָגַם שֶׁהוּא "מִצֵּב אֶרְצָה", הַתְּחִלַּת הַתְּפִלָּה הִיא בְּהוֹדָאָה לְבַד, אָכֵל "וְרָאוּ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה", בְּבַחֲנִית בְּטוֹל עֲצָמֵי. אָכֵל בָּא לָזֶה עַל יְדֵי הַקִּדְמַת הַהִשְׁגָּה וְהַהֲבָנָה בְּפִסְקֵי דְזִמְרָה, בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְקְרִיאַת שְׁמַע.

יום שישי

יום שישי

ו כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: ועוד זאת . . . קנו לא יראו.

אאמו"ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואס קודם צאת הנפש מהגוף. נאך יעמאלט גייט מען שוין אינגאנצען אוועק פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ"ט פון יעדער נאכט האלט מען נאך אין מיטן יריד, און מען קען נאך אויפטאן.

אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַר"שׁ ב] אָמַר: קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמֶּטֶה הִיא בְּזֵעִיר אֲנָפִין [=בְּאוֹפֶן קָטָן] בְּהוֹדוּי שְׁבִטָרָם צֵאת הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף. אֲלֹא שָׂאוּ עוֹזְבִים לְגַמְרֵי אֶת הַיָּרִיד, וְכִבֵּר מִסְתִּים הַמִּסְחָר שֶׁל "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וּבְקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמֶּטֶה שֶׁל כָּל לַיְלָה, עֲדִין נִמְצְאִים בְּעִיצוֹמוֹ שֶׁל הַיָּרִיד, וְאֶפְשָׁר עֲדִין לִפְעֹל.

שבת קודש

שבת

ז כסלו

ה'תש"ד

הַפְּטוּרָה: יָצָא – תַּלְמִי שְׂדֵי. וַיִּבְרַח יַעֲקֹב – וּבִאשָׁה שָׂמֶר. וּבִנְבִיא הָעֵלָה – וּבִנְבִיא נִשְׁמָר.

שיעורים. חומש: ויצא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: לט-מג.

תניא: ובר מן . . . 314 הלכותיהן.

שֶׁלשׁ חֲכָמוֹת הֵן: חֲכָמַת בְּטוֹל הַחֲמֶר, עַל יְדֵי הוֹרָאת שְׁקוּץ וְתַעֲוֹב כָּל עֲנִינִים הַגּוֹפְנִים וְהַחֲמִירִים – חֲכָמַת הַמּוֹסֵר.

חֲכָמַת הַפֶּרֶת מַעֲלַת הַצּוּרָה וְהַרוּחָנִי בַּמִּדּוֹת וּבַמִּשְׁכָּלוֹת וְהוֹרָאת אֶפְנֵי הַקְּרוֹב אֲלֵיהֶם – חֲכָמַת הַחֲקִירָה.

חֲכָמַת הַגְּבֵרַת הַצּוּרָה עַל הַחֲמֶר, הוֹרָאָה בַּמַּעֲלַת חֲמֶר מִזְכֵּךְ וּבַמַּעֲלַת הַצּוּרָה כְּשֶׁנִּקְבְּעָה בְּהַחֲמִיר, וְהַתְּחַלּוּתָם יַחַד מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמָּצֵא רֹאשׁ וְסוֹף, לְהִיּוֹת כִּי נַעוֹץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן בְּתַחֲלָתָן, אֶל אֶחָד בְּרָאָם, וּלְכַוְנָה אַחַת לְגִלּוֹת אוֹר קִדְשַׁת חֲבִיּוֹן עֶזוֹ יִתְבָּרֵךְ נִבְרָאוּ וּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד דּוֹקָא מְשֻׁלְּמִים אוֹתָהּ הַשְּׁלֵמוֹת, אֲשֶׁר עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ – חֲכָמַת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

נאמנות עד אחד

יום ראשון א' כסלו ה'תשע"ה

לכאורה צריך להבין את דברי הרמב"ם שעד אחד נאמן לומר 'גרופה או זונה אשה זו', הרי "אין דבר שבערוה פחות משנים", ואין יכול עד אחד לפסול אשה לכהונה. אלא שמדובר באשה שהורעתה חזקתה, כגון שידוע שבעלה זרק לה גט וספק אם הגט היה קרוב אליה (שאו מגורשת - גיטין עה, א) ואם בא עד אחד ומעיד שהגט היה קרוב לה, נאמן גם לעונשין, כיון שהורעתה חזקתה, מה שאין כן בדין המשנה, גזירת הכתוב היא ('את בתי נתתי לאיש הזה') שהאב נאמן בעדותו על קידושי בתו אף שהיא בחזקת פנויה, וכדי להוציאה מחזקתה בדבר שבערוה צריך שנים, וכיון שאין לך בו אלא חידושו, נאמנות האב היא רק לאוסרה כאשת איש, אבל לא לקובעה כאשת איש גם לענין עונשין.

והגר"ע איגר (תשובות ח"א, סו"ס קז) מחלק:

דברי הרמב"ם נאמרו לענין חיוב מלקות שהוא העונש בדוגמאות שהביא, אכילת חלב או נישואי אשה האסורה לכהן, אבל בדין המשנה - עדות האב שקידש את בתו - שהוא לענין חיוב מיתה, אין עדותו נאמנת להחזיקה אשת איש.

הלכות סנהדרין פרק טז, הלכה ו: אינו צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה; אבל האסור עצמו - בעד אחד יחזק. כיצד? אמר עד אחד: חלב כליות הוא זה... גרופה או זונה אשה זו, ואכל או בעל בעדים... הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד.

דברי הרמב"ם מבוססים על דין 'עד אחד נאמן באיסורים' (כסף משנה).

והקשה ה'פני יהושע' (קידושין סג, ב. וקו"א שם אות צא):

שנינו במשנה (קידושין שם): נאמן האב לומר שקידש את בתו הקטנה ואף שלא באו עדי קידושין, הרי היא מוחזקת כאשת איש ואסורה לשאר אנשים. ונאמנות זו של האב נלמדת מהנאמר (דברים כב, טז) "את בתי נתתי לאיש הזה". ולדעת אמוראים, אף שנאמן האב על קידושי בתו, אין סומכים על עדותו לענין עונשין, ואם זינתה אינה נסקלת (וכן הלכה, ראה הל' איסור"ב פ"א הכ"ג). ולפי דברי הרמב"ם כאן, שגם כאשר נקבע האיסור על ידי עד אחד, מענישים, הרי לאחר עדות האב על קידושי בתו היא בחזקת אשת איש, ומדוע לא תיסקל אם זינתה? ותירץ:

מתי אין תלמיד חכם יכול למחול על כבודו? יום שני ב' כסלו ה'תשע"ה

לחתוך את הצרעת), אבל כאשר אפשר להיפטר מקיום ה'עשה' - אין ה'עשה' דוחה לא-תעשה. ואם כן, כאן שהרב יכול למחול על כבודו (הל' תלמוד תורה פ"ה ה"א) וה'עשה' של 'כבוד התורה' מתבטל ממילא, מדוע יידחה ה'עשה' של 'כקטן כגדול תשמעון'?

ותירץ:

אם אין מניעה מלהיפטר מה'עשה' אכן ראוי לוותר עליו כדי לקיים מצוות לא-תעשה מבלי לעבור על ה'עשה', אך כאן לא ראוי לבקש שהתלמיד חכם ימחול על כבודו כי אם יאחרו את דינו יתבטל מלימודו יותר, ואין אומרים לאדם "חטא כדי שיזכה חברך", כלומר, בטל תורתך כדי שהדין יזכה במצוות-עשה.

ובספר 'ארח משפט' תירץ על פי דברי הריב"ש (ס"י רכ) ש'הרב שמחל על כבודו - כבודו מחול', נאמר רק בדברים שהם משום כבוד הרב (לעמוד בפניו וכדומה) אבל אין הרב רשאי למחול על ביומו וכיון שאין דרכו של תלמיד חכם לעמוד ולהתדיין בבית דין - יש באיחור דינו משום בזיון ואינו יכול למחול על כך, ויש להקדים דינו כי 'עשה דכבוד התורה' (מניעת בזיונה) עדיף.

הלכות סנהדרין פרק כא, הלכה ו: הוי לפני הדינים בעלי דין הרבה - מקדימין את דין התום לדין האלמנה... ודין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ.

מקורו מהמסופר (שבועות ל, א) שרב יוסף ביקש מרב נחמן שיקדים את דינו של עולא כי הוא תלמיד חכם (כסף משנה). וכן אמרו (כתובות קז, א) שיש להקדים דינו של תלמיד חכם כי 'עשה דכבוד תורה עדיף'. והמצוה לכבד חכמים נלמדת מהכתוב 'והדרת פני זקן' (סהמ"צ להרמב"ם מצוה רט), או מהכתוב 'את ה' אלקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים' (רש"י שבועות ל, ב).

וכתבו התוספות (שם ד"ה למשרי, בתירוצי השני) שיש להקדים דין של תלמיד חכם אף אם בא אחרון - למרות שבדרך כלל צריך לדון תחילה את הבא ראשון שנאמר 'כקטן כגדול תשמעון', כי ה'עשה' של 'כבוד התורה' עדיף על ה'עשה' של 'כקטן כגדול תשמעון'. וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (חור"מ סי' טו ס"א).

והקשה בעל ה'הפלאה' (כתובות שם):

בדין 'עשה דוחה לא תעשה' אמרו בגמרא (כתובות מ, א) שהוא רק אם אין אפשרות להיפטר מחובת קיום ה'עשה' (ולכן במילה בצרעת, המצוה למול דוחה את האיסור

נאמנות שני עדים

יום שלישי ג' כסלו ה'תשע"ה

עדותך, אף על פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר. בביאור הטעם שהתורה נתנה נאמנות דווקא לשני עדים,

הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה א: למה הצריכה תורה שני עדים? שבין שני עדים לפני הדין שני עדים - דיון על פי

מצינו שני הסברים:

האחד - כאשר שני אנשים מעידים את אותה עדות, מסתבר שהם דוברי אמת, כדברי התשב"ץ (ח"א סי' עז): "ויש לדקדק, מפני מה פסלה תורה עד אחד לממון... ונראה טעמו של דבר דודאי עד אחד הבא להעיד... אפשר הוא שמעיד בשקר למען שְׂכֹר הוא. מה שאין לחשוד בזה שני עדים כשרים, שאין לחשוד כלל לזרע ברוכי ה' שיהיו חצופין כל כך, שלא יתביישו זה מזה כיון שהם מוחזקים בכשרות". ולפי זה היסוד לנאמנות שני עדים הוא הסברא שאין כאן חשש לשקר.

והשני - מדברי הרמב"ם כאן עולה שגם בשני עדים "אינו יודע אם באמת העידו או בשקר" אלא נאמנותם מיוסדת על גזירת הכתוב, כדברי הרמב"ם במקום אחר (הל' יסו"ת פ"ח) "נצטוינו לחתוך את הדין על פי שני עדים כשרים,

ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר".

ומשמעות הדברים היא (ראה לקוטי שיחות כ"א עמ' 62) שעדות של שני עדים היא לא רק אפשרות של בירור המעשה, אלא יש לה תוקף של ביצוע דין, ככתוב (דברים יט, טו): "על פי שני עדים יקום דבר".

ועניין זה בא לידי ביטוי גם בהסבר הטעם שהקרובים פסולים לעדות (לקוטי שיחות שם):

"זה שפסלה תורה עדות הקרובים, לא מפני שהם בחזקת אוהבים זה את זה, שהרי פסולין להעיד לו בין לזכותו בין לחובתו, ואפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה לזה, אלא גזירת הכתוב הוא" (הלכות עדות, פ"ג ה"טו). ונמצא, שגם כאשר אין חשש שהקרובים ישקרו, מכל מקום נפסלו להעיד, כי עדות היא (לא רק בירור הסיפור, אלא) תוקף של דין תורה, והתורה לא העניקה תוקף זה לקרובים.

בין תלמיד חכם לכהן גדול

יום רביעי ד' כסלו ה'תשע"ה

איסור אינו חייב להעיד.

וטעם הדבר: מצינו בגמרא (ברכות יט, ב) שבאופנים מסוימים מותר לעבור על איסור ב'שב ואל תעשה' לצורך כבוד הבריות. ולכן, מותר להיטמא למת ולקבורו למרות שעל ידי כך לא יוכלו לקיים את מצות הקרבת הפסח (שאסור להקריבו בטומאה). ואולם, זהו דווקא בגנאי גדול, כגון מת המוטל ללא קבורה, אך מחמת גנאי קטן אין להתיר איסור, ורק מצוות של ממון שבין אדם לחברו הותרו גם מחמת גנאי קטן, כגון השבת אבדה שמי שלא לפי כבודו להתעסק באבדה, פטור מהשבה (תוספות שבועות ל, ב ד"ה אבל). וזה ההבדל בין תלמיד חכם לכהן גדול: בתלמיד חכם, הגנאי להעיד בפני בית דין הקטן ממנו בחכמה אינו גדול כל כך, ולכן בכוחו לדחות רק עדות בעניני ממונות אך לא עדות באיסורים, אך לגבי כהן גדול עדות בפני בית דין נחשבת גנאי גדול ולכן אינו צריך להעיד אפילו באיסור (פרי יצחק א סי' נז).

הלכות עדות פרק א, הלכה ג: כהן גדול – אינו חייב להעיד.

בהלכה הקודמת, לגבי תלמיד חכם, כתב הרמב"ם: "במה דברים אמורים (שאינו חייב להעיד) בעדות ממון, אבל בעדות שמפריש בה מן האיסור הולך ומעיד, שנאמר 'אין חכמה ואין תבונה לנגד ה'".

ולגבי כהן גדול כתבו התוספות (סנהדרין יח, ב ד"ה מעיד) שדינו כתלמיד חכם, ואף הוא מחויב להעיד בעדות איסור. ובדעת הרמב"ם נחלקו אחרונים: יש אומרים שדעתו כדעת התוספות, ואף שבהלכה זו לא חילק בכהן גדול בין עדות איסור לעדות ממון, הרי זה משום שסמך על דבריו בהלכה הקודמת, שהרי הטעם של 'אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' שייך בכל אדם, גדול ככל שיהיה (לחם משנה ומשנה למלך).

אך ה'כסף משנה' כתב שמכך שבכהן גדול הרמב"ם לא חילק בין עדות ממון לעדות איסור, משמע שגם בעדות

עדות שבשטר

יום חמישי ה' כסלו ה'תשע"ה

ומיישב הגר"ח מבריסק:

כאשר מדובר בשטר קנין, באמצעותו נעשית פעולה קנינית – כגון קידושין, גירושין, שחרור עבד וכדומה – יש לו דין שטר מן התורה, והוא מועיל הן לפעולת הקנין והן בתור עדות. אי לכך, אשה שיש בידה גט, יכולה להינשא על פי העדות הכתובה בו;

מה שאין כן שטר שלא נעשית בו פעולת קנין, וענינו רק להוות ראיה והוכחה – אין דינו כשטר. חתימות העדים שבתוכו הם בבחינת עדות מן הכתב, שהיא פסולה, היות ועדות צריכה להיות "מפיהן ולא מפי כתבן".

הלכות עדות פרק ג, הלכה ד: דין תורה: שאין מקבלין עדות, לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות, אלא מפי העדים... אכל מדברי סופרים: שחובתין דיני ממונות בעדות שבשטר. על דברים אלו, שעדות בשטר אינה עדות מן התורה ("מפיהן ולא מכתב יד"), מקשה הרמב"ם בהשגותיו שבספר המצוות (שורש ב):

כידוע, אשה יכולה להינשא על סמך הגט שבידה – אף שאין לה עדים המעידים שהתגרשה – כי אנו סומכים על עדי החתימה. ואם כן, לפי הרמב"ם, איך סומכים אנו על עדים אלו, הרי עדות כתובה אינה עדות מן התורה?

בית דין לערעורים

יום שישי ו' כסלו ה'תשע"ה

בית דין לדין לדון אחר בית דין אחר, אלא שמן הסתם סומכים על בית דין הראשון שלא טעו ואין צריך לדקדק אחריהם (סמיכה לחיים שם). ויתכן לדייק כן מכך שהרמב"ם לא הביא דין זה בהלכות סנהדרין יחד עם שאר דיני בית דין אלא דווקא בדיני עדות, וזאת משום שעיקר הדין הוא בסיפא של ההלכה - 'בודקין אחר העדים' שהוא חיוב, אבל אחר בית דין אין חיוב לבדוק, אך גם אין איסור לבדוק (ראה צ"ץ אליעזר טז, סז).

וה'חתם סופר' (שו"ת ח"י סי' ג) כתב שרק כאשר הדיין לא גילה את טעמו אין לדקדק אחריו אלא יש להניח שמן הסתם פסק כן ממקור נאמן, אך אם גילה את הטעם ולדעת בית הדין השני טעה, אין לדיין אלא מה שענינו רואות ואפשר להשיב על דינו.

הלכות עדות פרק ו, הלכה ה: וְלַעֲלֹם אֵין בֵּית דִּין בּוֹדְקִין אַחֵר בֵּית דִּין אַחֵר, אֲלָא מִחֻזְקִין אוֹתוֹ שֶׁהֵן בְּקִיָּאִין וְלֹא יִמָּעוּ.

בקהילות שונות בתפוצות ישראל לאורך הדורות נהגו 'בתי דינים לערעורים', בפניהם ניתנה האפשרות לבעלי דינים לערער על פסק דין שניתן בבית דין אחר. ויש לעיין:

אין הדבר מתאים עם הלכה זו ש'אין בית דין בודקין אחר בית דין אחר'?

יש אומרים שדין זה נהג רק בזמנים קדמונים, אך בזמן הזה אין הדיינים בקיאים כל כך ולכן ניתן לערער על פסק של בית דין. וכן כתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' אלף קמט) אפילו בזמנו, וכל שכן בזמנינו (סמיכה לחיים סי' ט). ויש אומרים שמלכתחילה אין הכוונה שיש איסור על

עד רשע שהרהר תשובה

שבת קודש ז' כסלו ה'תשע"ה

חתן ביום חופתו מוחלים לו על כל עוונותיו (ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג) וכאשר מהרהר בתשובה בעת שמקדש את האישה, הרי בו בזמן מתכפר לו החטא, כי הקידושין והכפרה באים יחדיו (בדוגמת "גיטו וידו באין כאחת"). אבל לענין עדות אין בהרהור תשובה כדי להכשיר עדות רשע, כי כל זמן שלא היתה לו כפרה נקרא רשע. ויש להעיר: מדברי אדה"ז ב'אגרת התשובה' (פ"א), המיוסדים על דברי הגמרא (סנהדרין כה, ב) והשו"ע (חור"מ סי' לד ס"ג כט), משמע שדי במחשבה לעזוב את החטא, אף ללא יסורים המכפרים, כדי להכשירו לעדות. ולענין ההבדל בין רשע המקדש אישה לעד רשע – כבר ביאר ה'לחם משנה' שרק במקדש אישה חוששים שמא הרהר תשובה בלבד, כיון שאמר במפורש "על מנת שאני צדיק".

הלכות עדות, פרק י הלכה ב: אִי זֶהוּ רָשָׁע? כָּל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה... זֶהוּ רָשָׁע, וּפְסוּל.

הקשה ה'לחם משנה' (הל' אישות פ"ח ה"ה): מדוע רשע פסול לעדות, והרי פסק הרמב"ם (שם) שהמקדש אשה "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבד", ואם כן נחשוש גם שמא עד זה הרהר תשובה בלבד ונכשיר את עדותו?

ויש להוסיף ולשאול: בשו"ת 'שתי הלחם' (סי' ל) הוכיח מדברי הגמרא (סנהדרין מז, א) שגם כאשר הרשע התוודה על חטאו עדיין הוא נקרא 'רשע', כל זמן שלא היתה לו כפרה (על ידי יסורים), ואם כן, מדוע רשע המקדש אשה על מנת שהוא צדיק, מקודשת מספק שמא הרהר תשובה – והרי כל זמן שלא הייתה כפרה עדיין נקרא רשע?

ומבאר הגאון מצ"בין (דובב מישרים א, סי' כב):

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ה מ"ח, ולפלא שנתארך כ"כ דרך הילוכו. ובמה שכותב שמכמה סיבות יש קס"ד שלא תהיי חתונתם בחדש כסלו, לדעתי אינו נכון כלל. וכדאי להשתדל כפי האפשרי שתהיי החתונה בחדש גאולתנו ופדות נפשנו ירחא תליתאי מתחילת השנה. וכשהוא וב"ג תחי' ירצו באמת בודאי ימצאו אופן המתאים אשר בדרכי שלום ובדרכי נועם יבוא זה אל הפועל.

בענין אופן עריכת החתונה אם להרבות מספר הקרואים וכו', שאז קשור זה עם כניסה בחובות גדולים ע"פ מכתבו, הרי לדעתי אין כדאי הדבר. וכבר ידוע פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות דיעות פ"ג אשר הדרך המיצוה הוא הדרך הישר והנכון. והוא מובן עפ"י ביאור תורת החסידות אשר דוקא קו האמצעי הוא בריח התיכון ועולה למעלה מעלה.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל בהקדם האפשרי.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - א'ז' כסלו ה'תשע"ה

יום ראשון א' כסלו ה'תשע"ה

הלכות סנהדרין והענישין
המסורין להן

פרק טז

א. בשם שמצוה להמית את המחזיק מיתה - כף מצות
עשה להלקות את המחזיק מלקות, שנאמר: "והפילו
השפט והכהו לפניו". ואף על פי שהמלקות בשלשה,
במקום מיתה היא עומדת.

ב. מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה, בפני שלשה
סמוכין [מוסמכים]; אבל לא בפני הדיוטות.

ג. וכל מלקיות שמלקין דיני חוצה לארץ בכל מקום,
אינה אלא מפת מרדות [מדרבנן].

ד. אין אדם לוקה, אלא בעדים והתראה; ובזקין העדים
בדרישה ותקירה, בדרך שעושים בדיני נפשות. עבר על
לאו שנאמר לעשה [- שניתן לתקנו ע"י העשה], והתירו בו
ואמרו לו: 'אל תעשה דבר זה! שאם תעשה ולא תקים
עשה שבו, תלקה! ועבר, ולא קים העשה - הרי זה
לוקה; שאף על פי שהתראה בספק היא, שאם יקים
יפטר - התראה ספק, התראה היא.

ה. עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין באחת,
גזון ששחט [- בהמה -] אותו ואת בנו לעבודה זרה - אם
התירו בו למיתה, סוקלין אותו, ואינו לוקה, שהרי נתחייב
בדין גדול מזה; ואם התירו בו למלקות בלבד, לוקה.

ו. אינו צריך שני עדים למלקות, אלא בשעת מעשה
[העבירה]; אבל האסור עצמו, בעד אחד חזק. כיצד?
אמר עד אחד: 'חלב כליות הוא זה' [שאסור מהתורה],
'כלאי הכרם הם פרות אלו', 'גרושה' או 'זונה' היא אשה
זו, ואכל או בעל בעדים אחר שהתירה בו - הרי זה לוקה,
אף על פי שעקר האסור בעד אחד. במה דברים אמורים?
בשלא הכחיש העד בעת שקבע האסור. אבל אם אמר:
'זה אינו חלב', 'זו אינה גרושה', ואכל או בעל אחר
שהכחיש - אינו לוקה, עד שיקבעו האסור שני עדים.

ז. שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, ואחר
שעבר והתירו בו טען להכחיש העד - אין שומעין לו, אלא
לוקה.

ח. כיצד מלקין אותו? כופת שתי ידיו לעמוד הילך
והילך, וחסן [שמש] הנקטת אוחו בבגדיו - אם נקרעו
נקרעו, ואם נפרמו נפרמו - עד שהוא מגלה את לבו;
שאין מבהו על כסותו, שנאמר: "והכהו" - לא לכסותו.
והאבן נתינה מאחוריו, שהחזן המכה עומד עליה. ורצועה

של עגל בידו - כפולה לשנים ושנים לארבעה, ושתי
רצועות של חמור עולות ויורדות בו, ורחב הרצועה טפח,
וארבה כדי שתהיה מגעת עד פי כרשו [- טבורו]; ויד של
רצועות שאוחז בה, ארבה טפח.

ט. האיש המכה, צריך להיות יתר בדעה חסר בלח,
ומגביה את הרצועות בשתי ידיו, ומכה בידו אחת בכל
כחו. ומלקהו שליש מלפניו, על בין ידי; ושני שלשים
מאחוריו, שליש על כתף זה ושליש על כתף זה.

י. זה המכה, אינו לא עומד ולא יושב, אלא מטה -
שנאמר: "והפילו השפט והכהו לפניו", שיהיו עיניו של
שופט בו, לא שיהיה מביט בדבר אחר ומכהו; מכאן,
שאין מלקין שנים באחד.

יא. הגדול שבדינים, קורא כל זמן שזה לוקה: "אם לא
תשמר לעשות . . . והפלא ה' את מכתך וכו'"; ומתכונן
לגמר את הפסוקים עם המלקיות. ואם לא גמר, חוזר
לתחלת המקרא, וקורא וחוזר וקורא, עד שתגמר ההכאה.
והשני שבדינים מונה; והשלישי אומר לחזן: 'הכה!
הכה! כל זמן שמכה, על פיו הוא מכה.

יב. מת תחת ידו, פטור. ואם הוסיף רצועה אחת על
האמר [ששיערו שיכול לסבול], ומת - הרי החזן גולה;
ואם לא מת - הרי החזן עבר על מצות לא תעשה,
שנאמר: "לא יוסיף". והוא הדין לכל מכה את חברו,
שהוא בלא תעשה; ומה אם זה שנתנה תורה רשות
להכותו, צוה הכותב שלא להכותו יתר על רשעו - קל
וחמור לשאר כל אדם. לפיכך, כל המכה את חברו - אפלו
הכה עבד - הכה שאין בה שנה פרוטה, לוקה; אבל אם
יש בה שנה פרוטה - הואיל והוא חייב לשלם ממון - אין
אדם לוקה ומשלם, כמו שבארנו בכמה מקומות.

פרק יז

א. כמה מלקין את המחזיק מלקות? כפי כחו, שנאמר:
"כדי רשעתו, במספר". וזה שנאמר "ארבעים" - שאין
מוסיפין על הארבעים, אפלו היה חזק ובריא כשמשון;
אבל פוחתין לחלש - שאם יכה חלש מכה רבה, בודאי
הוא מת. לפיכך אמרו חכמים, שאפלו הבריא ביותר, מכין
אותו תשעה ושלושים, שאם נוסף לו אחת, נמצא שלא
הכהו אלא ארבעים הראויות לו.

ב. כשאומדין את החוטא כמה הוא יכול לקבל, אין
אומדין אלא במכות הראויות להשתלש [להתחלק
לשלוש]. אמרוהו שהוא יכול לקבל עשרים - אין אומרים:
'לקה אחד ועשרים, כדי שיהיו יכולין להשתלש'; אלא
לקה שמונה עשר. אמרוהו לקבל ארבעים, וכיון שהתחיל
ללקות ראוהו חלש, ואמרו: 'אינו יכול לקבל יתר על אלו
התשעה' או 'השנים עשר שוט שלקה' - הרי זה פטור.

47 וְנִשְׁאָא שְׁמַע שְׁוֹא (שומע דברי בעל דין שלא בפני חבירו)
48 - אינו לוקה.
49 ב. כֹּל לֹא שָׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה - אֵין לֹקִין עָלָיו; חוץ מִנְשָׁבֵעַ
50 [שבועת שקר], וּמִמִּיר [עושה תמורה בקדשים], וּמִקָּלָל אֶת
51 חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם [השם]. וְכֹל לֹא שָׁנְתָן לְאַהֲרַת מִיתַת בֵּית דִּין
52 - כְּגֹן "לֹא תִנָּאף", "לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" -
53 אֵין לֹקִין עָלָיו. וְכֹל לֹא שָׁנְתָן לְחִשְׁלוּמִין - כְּגֹן "לֹא
54 תְּגַל", "לֹא תִגְנוֹב" - אֵין לֹקִין עָלָיו. וְכֹל לֹא שָׁנְתָן
55 לַעֲשֶׂה [שניתן לתקנו ע"י העשה] - כְּגֹן "לֹא תִקַּח הָאֵם
56 עַל הַבְּנִים", "לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ" - אֵין לֹקִין עָלָיו,
57 אֲלֵא אִם לֹא קִים עֲשֶׂה שְׁבָה. וְכֹל לֹא שְׁבַכְלֹות, אֵין
58 לֹקִין עָלָיו. וְשָׂאָר כֹּל לֹאִין שְׁבַתוֹרָה, לֹקִין עָלֵיהֶן.
59 ג. אֵינוֹ הוּא לֹא שְׁבַכְלֹות? זֶה לֹא אֶחָד שְׁכֻלֵּל עֲנִיָּים
60 הַרְבֵּה, כְּגֹן: "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדֶּם". וְכֵן אִם נֶאֱמַר "לֹא
61 תַעֲשֶׂה דָבָר פְּלוּנִי וּפְלוּנִי" - הוֹאִיל וְלֹא יָחַד לוֹ לֹא לְכָל
62 אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן, אֵין לֹקִין עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲלֵא אִם
63 כֵּן חִלַּק אוֹתָן בְּלֹאִין אַחֲרֵים, אוֹ נֶאֱמַר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
64 [מסורת ממש רבנן] שְׁנַחֲלָקוּ. כִּיצַד? כְּגֹן זֶה שְׁנֶאֱמַר:
65 "אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר, וּבִשְׁלֵם מִבְּשָׁל" - אֵינוֹ לֹקֶה עַל הַנֶּאֱמָר
66 וְהַמְבָּשָׁל שְׁתֵּים, אֲלֵא אֶחָד; וּבְחֶדֶשׁ הוּא אוֹמֵר: "וְלֶחֶם
67 וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ", וְחֵיב עַל שְׁלֹשָׁתָם שֶׁל מַלְקוֹת.
68 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שְׁזֶה לְחִלָּק. הֲרֵי נֶאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא
69 בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ, קֶסֶם קֶסָמִים, מַעֲוֹן וּמִנְחָשׁ
70 וּמִכְשָׁף"; אִף עַל פִּי שְׁכָלָל כֹּל הַעֲנִיָּים הָאֵלּוּ בְּלֹא אֶחָד,
71 הֲרֵי חִלַּק אוֹתָם בְּלֹאִין אַחֲרֵים וְאָמַר: "לֹא תִנְחָשׁוּ, וְלֹא
72 תַעֲוִנוּ" - מִלְּמַד שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן בְּלֹא בְּפָנֵי עַצְמוֹ. וְכֵן כֹּל
73 כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.
74 ד. מִי שֶׁלֶקֶה בְּבֵית דִּין עַל אֶסוּר בְּרַת, וְלֶקֶה פַּעַם שְׁנִיָּה
75 עַל אוֹתוֹ בְּרַת עַצְמוֹ - כְּגֹן שְׁאֵכָל חֲלָב וְלֶקֶה עָלָיו, וְאֵכָל
76 חֲלָב פַּעַם שְׁנִיָּה וְלֶקֶה עָלָיו - אִם אֵכָל פַּעַם שְׁלִישִׁית, אֵין
77 מִלְּקִין אוֹתוֹ; אֲלֵא מִכְּנִסִּין אוֹתוֹ לְכַפָּה [חדר עגול, צינור],
78 וְהוּא מְקוֹם צָר כְּפִי קוֹמָתוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁכַּב בּוֹ, וְנִתְּנִין
79 לוֹ לֶחֶם צָר וּמִים לַחֵץ, עַד שִׁצְרוּ מַעֲזֵי וְיִחְלָה; וְאַחֲרַיִם כֶּף
80 מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִים, עַד שֶׁכָּרְשׁוּ נִבְקַעַת.
81 ה. מִי שֶׁעֲבָר עַל אֶסוּר בְּרַת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, וְהִתְרוּ בּוֹ,
82 וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שִׁתָּק וְלֹא קָבַל עָלָיו הַהִתְרָאָה - אֵין
83 הוֹרְגִין אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ, וְאֵין מִלְּקִין אוֹתוֹ. חֲזוֹר וְעֲשֶׂה
84 כֶּף, וְהִתְרוּ בּוֹ וְהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שִׁתָּק כֶּף - אֵין מִמִּיתִין
85 אוֹתוֹ, וְאֵין מִלְּקִין אוֹתוֹ. חֲזוֹר פַּעַם שְׁלִישִׁית וְעֲבָר, וְהִתְרוּ
86 בּוֹ - אִף עַל פִּי שְׁהִרְפִּין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שִׁתָּק - כּוֹנְסִין אוֹתוֹ
87 לְכַפָּה, עַד שְׁיָמוּת. וְכֹל אֵלּוֹ שֶׁלֹּא קָבַל עָלֵיהֶם הַהִתְרָאָה
88 - מִפִּין אוֹתָם מִכַּת מִרְדּוֹת [מלקות דרבנן], הוֹאִיל וְחִטָּאוּ
89 מִכָּל מְקוֹם; וְאֵפֶלּוּ עַל אֶסוּר שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִפִּין אוֹתָן
90 מִכַּת מִרְדּוֹת.
91 ו. הַגּוֹנֵב כְּלֵי שֶׁרֶת מִן הַמִּקְדָּשׁ, וְהַמְקַלָּל בְּקוֹסִם - [מקלל
92 ה' בשם ע"ז], וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית [גויה] - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין
93 לָהֶם, אֲלֵא הַקְּנָאִין פּוֹגְעִין בָּהֶם; וְכֹל שֶׁהוֹרְגֵן, זָכָה. וְכֵן

1 אֶמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְאַחֲרַיִם שֶׁלֶקֶה רְאוּהוּ חֲזָק וְיָכוֹל
2 לְקַבֵּל יוֹתֵר - הֲרֵי זֶה פְּטוּר, וְאֵינוֹ לֹקֶה יוֹתֵר עַל הָאֶמֶד.
3
4 ג. אֶמְדוּהוּ הַיּוֹם שֶׁלֶקֶה שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְלֹא הִלְקוּהוּ עַד
5 לְמָחָר, וְהֲרֵי הוּא לְמָחָר יָכוֹל לְקַבֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר - אֵינוֹ
6 לֹקֶה אֲלֵא שְׁנַיִם עֶשֶׂר. אֶמְדוּהוּ שֶׁלֶקֶה לְמָחָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר,
7 וְלֹא לֶקֶה עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהֲרֵי הוּא חֲזָק וְיָכוֹל לְקַבֵּל
8 שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר - לֹקֶה שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר; שֶׁהֲרֵי בְּשַׁעַת הָאֶמֶד,
9 לֹא אֶמְדוּהוּ לְלִקּוֹת אֲלֵא לְאַחֲרָיו. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.
10 ד. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוֹת הַרְבֵּה, בֵּין עַל עֲבֻרוֹת הַרְבֵּה בֵּין
11 עַל מַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁחִיבִין עָלָיו מִלְּקוֹת הַרְבֵּה - אִם אֶמְדוּהוּ
12 אֶמֶד אֶחָד, לֹקֶה וּפְטוּר; וְאִם לֹא - לֹקֶה וּמִתְרַפֵּא, וְחֲזוֹר
13 לְלֹקֶה. כִּיצַד? נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִלְּקוֹת, אֶמֶדוּ יָכוֹל הוּא לְקַבֵּל
14 חֲמֵשׁ וְאַרְבָּעִים - בֵּין שֶׁלֶקֶה חֲמֵשׁ וְאַרְבָּעִים, נְפִטָר. אֲבָל
15 אִם אֶמְדוּהוּ לְמִלְּקוֹת אַחַת, וְהִכְדוּהוּ שְׁלֹשָׁה אוֹ תַשְׁעָה אוֹ
16 שְׁלִישִׁים כְּמוֹ הָאֶמֶד - הֲרֵי זֶה מִתְרַפֵּא, וְחֲזוֹרִין וְאוֹמְדִין
17 אוֹתוֹ לְמִלְּקוֹת שְׁנִיָּה, עַד שֶׁיִּלְקֶה לְכָל מִלְּקוֹת שֶׁחִיב בָּהֶן.
18 ה. מִי שֶׁאֶמְדוּהוּ, וּכְשֶׁהִתְחַיֵּל לְלִקּוֹת נִתְקַלָּל [נִתְבַּחַה]
19 מִכַּת הַהִפְאָה, בֵּין בְּרֹאִי בֵּין בְּמִי רְגָלִים - אֵין מִפִּין אוֹתוֹ
20 יוֹתֵר, שְׁנֶאֱמַר: "וְנִקְלָה אַחִיד לְעִינֶיךָ" - בֵּין שְׁנִקְלָה,
21 נְפִטָר. אֲבָל אִם נִתְקַלָּל מִן הַפַּחַד מִקֶּדֶם הַהִפְאָה - אֶפֶלּוּ
22 נִתְקַלָּל מִשְׁיָצָא מִבֵּית דִּין לְלִקּוֹת, וְאֶפֶלּוּ מִבְּעָרֵב [אור
23 ליום הקאתו] - הֲרֵי זֶה לֹקֶה כֹּל הָאֶמֶד שֶׁאֶמְדוּהוּ.
24 אֶמְדוּהוּ לְשְׁתֵּי מִלְּקוֹת, וְלֶקֶה וְנִתְקַלָּל, בֵּין בְּרֹאשׁוֹנָה בֵּין
25 בְּשִׁנִּיָּה - פְּטוּר. נִפְסָקָה הַרְצוּעָה [של המלקות] בְּשִׁנִּיָּה,
26 פּוֹטְרִין אוֹתוֹ; נִפְסָקָה בְּרֹאשׁוֹנָה - נְפִטָר מִמִּלְּקוֹת רֹאשׁוֹנָה,
27 וְלֹקֶה הָאֶמֶד הַשְּׁנִי.
28 ו. כְּפִתּוּהוּ עַל הַעֲמוּד לְלִקּוֹת, וְכִרַּת אֶת הַמִּיתָרִים וְכִרַּח
29 - פְּטוּר, וְאֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ.
30 ז. כֹּל מִי שֶׁחֲטָא וְלֶקֶה, חֲזוֹר לְכַשְׁרוֹתוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "וְנִקְלָה
31 אַחִיד לְעִינֶיךָ" - בֵּין שֶׁלֶקֶה, הֲרֵי הוּא אַחִיד. אִף כֹּל
32 מִחֲזִירֵי בְּרַת שֶׁלֶקֶה, נְפִטָר מִיַּד בְּרַתָּן.
33 ח. כִּהֵן גָּדוֹל שֶׁחֲטָא - לֹקֶה בְּשִׁלְשָׁה [דיינים] כִּשְׂאָר
34 הָעָם, וְחֲזוֹר לְגָדְלוֹ.
35 ט. אֲבָל רֹאשׁ יְשִׁיבָה [נשיא הסנהדרין] שֶׁחֲטָא - מִלְּקִין
36 אוֹתוֹ בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, וְאֵינוֹ חֲזוֹר לְשִׁרְרוֹתוֹ; גַּם אֵינוֹ חֲזוֹר
37 לְהִיּוֹת כְּאֶחָד מִשְׂאָר הַסְּנֵהֲדָרִין, שְׁמַעֲלִין בְּקִדְשׁ וְלֹא
38 מוֹרִידִין.
39
40 א. אֵלּוֹ הֵן הַלּוֹקִין: כֹּל הַעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁחִיבִין עָלָיו
41 בְּרַת, וְאֵין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין - כְּגֹן אוֹכֵל חֲלָב, וְדֵם, וְחֶמֶץ
42 בְּפֶסַח; וְכֵן כֹּל הַעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁחִיבִין עָלָיו מִיתַת
43 בְּיַד שְׁמַיִם - כְּגֹן אוֹכֵל טֶבֶל [פירות שלא הופרשו], וְכִהֵן
44 טָמֵא שֶׁאֵכָל תְּרוּמָה טְהוֹרָה; וְכֵן כֹּל הַעוֹבֵר עַל לֹא שִׁישׁ
45 בּוֹ מַעֲשֶׂה - כְּגֹן הָאוֹכֵל בִּשְׂרָה בְּחֵלֶב, אוֹ לֹבֵשׁ שְׁעִטָּנוּ.
46 אֲבָל לֹא שָׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה - כְּגֹן הוֹלֵךְ רִכְלִי, וְנוֹקֵם, וְנוֹטֵר,

מתוך מהדורת חזק

46 במיתה, אין לוקין; שהן באין מכלל עשה, וְהרי הוא
47 בעשה, שְנֵאמַר: "אֲלֵיו תִּשְׁמְעוּן"; וְלֹאֹ הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה
48 - הרי הוא בעשה, ואין לוקין עליו.
49 ד. כֹּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבוּתָה שְׁאִין בָּהֶן לֹא כָּרַת וְלֹא מִיתָת
50 בֵּית דִּין, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן - מֵאָה שְׁמוֹנֶה וְשָׁשִׁים; וְאֵלֹו הֵן:
51 (א) הָעוֹשֶׂה צֶלֶם; (ב) הָעוֹשֶׂה צוּרָה לְנוֹאִי; (ג) הַפּוֹנֶה אֶל
52 הָאֱלִילִים בְּאֶחָד מִן הַמַּעֲשִׂים; (ד) הַמֵּקִים מִצָּבָה;
53 (ה) הַנוֹטֵעַ אֵילָן בְּמִקְדָּשׁ; (ו) הַנוֹתֵן אֶבֶן מִשְׁכֵּית;
54 (ז) הַנוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה; (ח) הַנִּשְׁבָּע בְּשִׁמָּה;
55 (ט) הַנִּהְיֶה כֶּה; (י) הַבוֹנֶה עֵיר הַנִּדְחָת; (יא) הַנִּהְיֶה מַעִיר
56 הַנִּדְחָת; (יב) הָעוֹשֶׂה כְּחֻקֹּת הַגּוֹיִים; (יג) הַקּוֹסֵם;
57 (יד) הַמַּעֲוֹנֵן; (טו) הַמִּנְחָשׁ; (טז) הַחוֹבֵר; (יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל
58 הַמֵּתִים; (יח) הַמוֹחֵק שֵׁם [מִשְׁמוֹת הַקְּבִ"ה], וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
59 כְּגוֹן הוֹרֵם אֶבֶן מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ;
60 (יט) הַמַּכְבֶּה אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ; (כ) הָעוֹלֶה עָלָיו בְּמַעֲלוֹת;
61 (כא) הַנִּכְנָס לְעֹזְרָה בְּכִגְדִים טְמֵאִים; (כב) זֶבֶב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
62 שֹׁנֵכֵס לְהֵר הַבֵּית; (כג) הַמְּסִיר בְּדֵי הָאָרוֹן; (כד) הַמְּזִית
63 חֶשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד; (כה) הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲיֵל; (כו) הַמַּקְרִיב
64 עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב; (כז) כֹּהֵן שֹׁנֵכֵס לְהִכָּל שְׁלֹא בִּשְׁעַת
65 עֲבוֹדָה; (כח) בַּעַל מוֹם שֹׁנֵכֵס לְשֵׁם; (כט) שְׁתּוּי שֹׁנֵכֵס
66 לְשֵׁם; (ל) בַּעַל מוֹם שֹׁשְׁמֵשׁ; (לא) עָרַל שֹׁשְׁמֵשׁ; (לב) כֹּהֵן
67 שֹׁעֲבֵד בְּעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם; (לג) כֹּהֵן שֹׁנֵכֵס לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ
68 רֹאשׁ; (לד) כֹּהֵן שֹׁנֵכֵס לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים;
69 (לה) הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוֹמִין; (לו) הַשּׁוֹחֵטֵן; (לז) הַזּוֹרֵק
70 דְּמֵיהֶם; (לח) הַמַּקְטִיר אֲמוּרִיָּהֶם; (לט) הַמַּקְרִיב קֶרֶבֶנּוֹת
71 גּוֹיִים בַּעֲלֵי מוֹמִין; (מ) הַמְּטִיל מוֹם בְּקֹדְשִׁים בְּזִמָּן
72 הַמִּקְדָּשׁ; (מא) הָעוֹבֵד בְּקֹדְשִׁים; (מב) הַגּוֹזֵז אוֹתָם;
73 (מג) הַמַּקְטִיר שְׂאֹר אוֹ דְּבִשׁ; (מד) הָעוֹשֶׂה שִׁגְרֵי מִנְחוֹת
74 חֶמֶץ [הַנּוֹתֵר מִמִּנְחָה לֹאכִילָה אַחֲרֵי קְמִיצָה]; (מה) הַמַּקְרִיב
75 בְּלֹא מִלֵּחַ; (מו) הַמַּקְרִיב אֶתְנֵן [בַּהֶמָּה שִׁנִּיתָה בַּתּוֹרָה
76 לְזִנּוּת] אוֹ מִחֵיר [בַּהֶמָּה שִׁנִּיתָה תּוֹרַת כֹּלָב]; (מז) הַנוֹתֵן
77 שָׁמֶן עַל מִנְחַת חוּטָא; (מח) הַנוֹתֵן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה;
78 (מט) הַנוֹתֵן שָׁמֶן בְּקֶרֶפֶן שׁוֹטָה; (נ) הַנוֹתֵן עָלָיו לְבוֹנָה;
79 (נא) הַמַּכְדִּיל [רֹאשׁ הַעוֹף מִגּוֹרָן] בְּחִטָּאת הָעוֹף;
80 (נב) הַמְּמַר [מַחֲלִיף] בְּקֹדְשֵׁי מִזְבֵּחַ; (נג) הָאוֹכֵל בִּשְׂרֵי קֹדֶשׁ
81 שְׁנֵטְמָא; (נד) הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; (נה) כֹּהֵן שֹׁאֲכַל
82 בִּשְׂרֵי קֹדְשִׁים הַקְּדָשִׁים חוּץ לְעֹזְרָה; (נו) זֶר שֹׁאֲכַל בִּשְׂרֵי
83 קֹדְשִׁים קֹדְשִׁים אַחֵר מִתֵּן דָּמִים; (נז) זֶר שֹׁאֲכַל בִּשְׂרֵי בָכוֹר;
84 (נח) כֹּהֵנֶת שֹׁנֵשֶׁאת לְזֶר שֹׁאֲכָלָה חֲזָה וְשׁוֹק, אֶפְלוּ לְאַחֵר
85 מִיתָת בַּעֲלָה; (נט) חֲלָלָה [- נולדה מאִסּוּרֵי כַּהֲנָה]
86 שֹׁאֲכָלָה תְּרוּמָה; (ס) הָאוֹכֵל קֹדְשִׁים קָלִים קֹדֶם זְרִיקַת
87 דָּמִים; (סא) הָאוֹכֵל קֹדְשִׁים קָלִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם;
88 (סב) הָאוֹכֵל בָּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סג) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
89 אַחֵר שְׂרָאָה פְּנֵי הַבֵּית, חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סד) כֹּהֵן שֹׁאֲכַל
90 בַּכּוֹרִים מִשְׁנֵכֵסוֹ לִירוּשָׁלַיִם, קֹדֶם הַנְּחָה בְּעֹזְרָה; (סה) כֹּהֵן
91 שֹׁאֲכַל בַּכּוֹרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, אַחֵר שֶׁנִּחְנוּ בְּעֹזְרָה;
92 (סו) הָאוֹכֵל בִּירוּשָׁלַיִם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁנֵטְמָא, קֹדֶם שִׁפְדָּה;

1 כֹּהֵן שֹׁשְׁמֵשׁ [בְּמִקְדָּשׁ] בְּטֵמְאָה, לֹא הָיָה אֶחָיו הַכֹּהֲנִים
2 מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין; אֲלֹא פָּרַחַי כֹּהֲנָה הָיוּ מוֹצִיאִין
3 אוֹתוֹ חוּץ לְעֹזְרָה, וּמוֹצִיאִין אֶת מַחוּ בְּגוֹזְרִין. גְּזֵרַת הַפְּתוּב
4 הִיא, שְׁאִין מְמִיתִין בֵּית דִּין, וְלֹא מִלְּקִין אֶת הָאֲדָם,
5 בַּהוֹדֵית פִּי, אֲלֹא עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים. וְזֶה שֶׁהָרַג יְהוֹשֻׁעַ
6 עָכָן וְדוֹד לִגְר עֲמִלְקִי בַּהוֹדֵית פִּיהֶם - הוֹרָאת שְׁעָה הִתְּהָה,
7 אוֹ דִּין מַלְכוּת הִזָּה. אֲבָל הַסִּנְהֶדְרִין - אִין מְמִיתִין וְלֹא
8 מִלְּקִין הַמוֹדָה בַּעֲבָרָה; שְׁמָא נִטְרָפָה דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה, שְׁמָא
9 מִן הַעֲמִלִין מְרִי נָפֶשׁ הַמַּחֲפִים לְמוֹת, שֶׁהֵן תְּמִיד תּוֹקְעִין
10 הַחֲרָבוֹת בְּכִטְשָׁן, וּמִשְׁלִיכִין עֲצָמָם מֵעַל הַגְּגוֹת; כִּף זֶה
11 יָבוֹא וַיֹּאמֶר דָּבָר שְׁלֹא עֲשֵׂה, כְּדִי שִׁיְהָרַג. וְכָלְלוּ שֶׁל דָּבָר,
12 גְּזֵרַת מִלָּף הִיא.

יום שני ב' כסלו ה'תשע"ה

פרק יט

15 א. כֹּל לֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ בּוֹ כָּרַת ואִין בּוֹ מִיתָת בֵּית דִּין,
16 שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶם - אֶחָד וְעֶשְׂרִים הֵן; וְאֵלֹו הֵן: (א) הֵבֵא עַל
17 אֲחוֹתוֹ, (ב) וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, (ג) וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ, (ד) וְעַל
18 אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, (ה) וְעַל אִשְׁתׁ אֶחָיו, (ו) וְעַל אִשְׁתׁ אָחִי אָבִיו,
19 (ז) וְעַל הַנִּדָּה, (ח) וְהָאוֹכֵל חֶלֶב, (ט) וְהָאוֹכֵל דָּם,
20 (י) וְהָאוֹכֵל חֶמֶץ בַּפֶּסַח, (יא) וְהָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
21 (יב) וְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, (יג) וְהָאוֹכֵל נוֹתֵר,
22 (יד) וְהָאוֹכֵל פְּגוּל, (טו) וְהַטְּמֵא שֹׁאֲכַל בִּשְׂרֵי הַקֹּדֶשׁ,
23 (טז) וְהַטְּמֵא שֹׁנֵכֵס לְעֹזְרָה, (יז) וְהַשּׁוֹחֵט קֹדְשִׁים בַּחוּץ,
24 (יח) וְהַמַּעֲלֶה קֹדְשִׁים בַּחוּץ, (יט) וְהַמַּפְטֵם אֶת הַשָּׁמֶן
25 [עוֹשֶׂה כַּמַּחֲכוֹנֵת שֶׁמֶן מִמִּשְׁחָה], (כ) וְהַסֹּף בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה,
26 (כא) וְהַמַּפְטֵם אֶת הַקֶּטֶרֶת.
27 ב. כֹּל מַחֲיָבִי מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה וַיֵּשׁ בָּהֶן
28 מַעֲשֵׂה, שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶן - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר; וְאֵלֹו הֵם: (א) זֶר
29 שֹׁאֲכַל תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה; (ב) זֶר
30 שֹׁאֲכַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; (ג) זֶר שֹׁאֲכַל בַּכּוֹרִים, אַחֵר שֹׁנֵכֵסוֹ
31 לִירוּשָׁלַיִם; (ד) זֶר שֹׁאֲכַל חֶלֶה; (ה) וְהָאוֹכֵל טָבֵל שְׁלֹא
32 הוֹרֵם מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; (ו) וְהָאוֹכֵל
33 מַעֲסָה שְׁלֹא הוֹרָמָה חֲלָתָה; (ז) וְכֹהֵן טְמֵא שֹׁאֲכַל תְּרוּמָה
34 טְהוֹרָה; (ח) וְכֹהֵן שֹׁנֵכֵס לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, שְׁלֹא לְעֲבוֹדָה;
35 (ט) וְכֹהֵן שֹׁנֵכֵס מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה; (י) וְלֹא שֹׁעֲבֵד
36 בְּעֲבוֹדַת כֹּהֲנִים; (יא) זֶר שֹׁשְׁמֵשׁ בְּמִקְדָּשׁ; (יב) וּמַחֲסֵר
37 בְּגָדִים [בְּגָדֵי כַּהֲנָה] - הָרִי הוּא כְּזֶר, וְלֹקָה אִם עָבַד;
38 (יג) וְכֹהֵן טְמֵא שֹׁשְׁמֵשׁ; (יד) וְשְׁתּוּי שֹׁשְׁמֵשׁ; (טו) טְבוּל
39 יוֹם [שְׁמָא שְׁטַבֵּל וְלֹא הִעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ] שֹׁשְׁמֵשׁ; (טז) מַחֲסֵר
40 כַּפּוּרִים [שְׁטַהַר וְלֹא הִבִּיא קֶרֶבֶן] שֹׁשְׁמֵשׁ; (יז) פְּרוּעַ רֹאשׁ
41 שֹׁשְׁמֵשׁ; (יח) קְרוּעַ בְּגָדִים שֹׁשְׁמֵשׁ.
42 ג. אֲבָל הַמַּשְׁמֵשׁ בְּלֹא קְדוּשָׁה [רַחֲצִית] יָדָיו וְרַגְלָיו - אֵף
43 עַל פִּי שֶׁהוּא חָיִב מִיתָה, אִינוֹ לֹקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת
44 עֲשֵׂה. וְכֵן נִבְיָא שְׁכָבֶשׁ [הַעֲלִים] נְבוּאָתוֹ, אוֹ שֹׁעֲבֵר עַל
45 דְּבָרֵי עֲצָמוֹ, וְהָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיא - אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַשְׁתָּן

48 זומם שאינו בן תשלומין; (קלא) המכה חברו הכהן שאין
49 בה שנה פרוטה; (קלב) בן סורר ומורה בעדות ראשונה
50 [שמחייבתו מלקות]; (קלג) המוציא שם רע [שאשתו אינה
51 בתולה], שנמצא דברו שקר; (קלד) המקלל חברו בשם;
52 (קלה) הנשבע לשוא; (קלו) הנשבע לשקר; (קלז) המקלל
53 נדרו; (קלח) היוצא חוץ לתחום בשבת; (קלט) העושה
54 מלאכה ביום טוב; (קמ) המקיף פאת הראש ומגלח בתער
55 שער הצדעים; (קמא) המקיף פאת זקן; (קמב) השורט
56 על מת; (קמג) הקורח ראשו על מת; (קמד) הכותב כתבת
57 קצקע; (קמה) הלובש שעטנז; (קמו) הקוצץ אילני מאכל
58 דרך השקחה; (קמז) איש שלבש מלבושי אשה;
59 (קמח) אשה שלבשה מלבושי איש; (קמט) כהן שנטמא
60 למת; (קנ) כהן שקדש זונה ובצלה; (קנא) או שקדש
61 גרושה ובצלה; (קנב) או שקדש חלה ובצלה;
62 (קנג) וכהן גדול שבעל אלמנה, אף על פי שלא קדשה;
63 (קנד) המתזיר גרושתו אחר שנתקדשה; (קנה) הנושא
64 זקוקה לבנים [- יבמה]; (קנו) הבא על הקדשה [וזונה];
65 (קנז) ממזר שנשא בת ישראל ובצל; (קנח) פצוע דבא
66 [שנפצעו אשכיו] שנשא בת ישראל ובצל; (קנט) המסרס
67 איש, וכן שאר זכרי בהמה חיה ועוף; (קס) אוגס שגרש
68 אנוסתו, ולא החזירה; (קסא) המוציא שם רע שגרש
69 אשתו, ולא החזירה; (קסב) הקורב אל העריות בדרך
70 מדרבי הונות, אף על פי שלא גלה ערונה, וזה הוא החשוד
71 על העריות; (קסג) המתחמת בגוים; (קסד) גר עמוני
72 שנשא בת ישראל ובצל; (קסה) גר מואבי שנשא בת
73 ישראל ובצל; (קסו) מלך שהרבה נשים; (קסז) מלך
74 שהרבה סוסים; (קסח) מלך שהרבה כסף וזהב. נמצאו כל
75 הלוקין - מאתים ושבעה; סימן להם - 'ילקו ודים'.

פרק כ

76
77 א. אין בית דין עונשין באמדם [הערכה] הדעת, אלא על
78 פי עדים, בראיה ברורה. אפלו ראוהו העדים ודרך אחר
79 חברו להרגו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנקנס
80 אחריו לתרפה, ונקנסו אחריו, ומצאוהו הרוג ומפופר
81 והספי מנשף דם ביד ההורג - הואיל ולא ראוהו בעת
82 שהכהו, אין בית דין הורגין בעדות זו; ועל זה וכיוצא בו
83 נאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". וכן אם העידו עליו שנים
84 שעבד עבודה זרה - זה ראוהו שעבד את החמה והתרה
85 בו, וזה ראוהו שעבד את הלכנה והתרה בו - אין
86 מצטרפין, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג" - הואיל ויש
87 שם צד לנקותו ולהיותו צדיק, אל תהרגהו.
88 ב. כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין, באנס
89 - אין בית דין מיתין אותו. ואפלו היה מצה שיהרג ואל
90 יעבר - אף על פי שחלל את השם - הואיל והוא אנוס,
91 אינו נהרג, שנאמר: "ולנער לא תעשה דבר" - זו אזהרה
92 לבית דין, שלא יענשו את האנוס.
93 ג. איש שאנסוהו עד שבא על הערנה - חייב מיתת בית

1 (סז) טמא שאכל מעשר שני הטהור בירושלים;
2 (סח) האוכל מעשר שני באינות, וכן כל הקדשים;
3 (סט) ערל שאכל בשר קדש או תרומות; (ע) האוכל
4 ממנחת כהן, וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים;
5 (עא) האוכל מבשר חטאות הנשרפות, וכן מכל הטעון
6 שרפה; (עב) השוחט פסח על הקמץ; (עג) השובר בו
7 עצם, בין בראשון בין בשני; (עד) המוציא מבשרו חוץ
8 לתבורתו; (עה) האוכל מבשרו חוץ מתבורתו;
9 (עו) האוכל מבשרו נא [צלוי מעט] או מבשל; (עז) הנהנה
10 מן ההקדש במזיד; (עח) האוכל טבל שעדין לא הפרש
11 ממנו מעשר, אפלו מעשר עני, אף על פי שהורמו
12 תרומותיו; (עט) האוכל מבשר נפש חיה שנגמר דינה
13 לסקילה, אף על פי ששחטה; (פ) האוכל בהמה טמאה;
14 (פא) האוכל עוף טמא; (פב) האוכל דג טמא;
15 (פג) האוכל שרץ העוף; (פד) האוכל שרץ הארץ;
16 (פה) האוכל שרץ המים; (פו) האוכל רמש האדמה, אף
17 על פי שאינו רבה; (פז) האוכל תולעים שבפרות, אחר
18 שפרשו; (פח) האוכל נבלה; (פט) האוכל טרפה;
19 (צ) האוכל אבר מן החי; (צא) האוכל גיד הנשה;
20 (צב) האוכל בשר בחלב; (צג) המבשל בשר בחלב;
21 (צד) האוכל מתבואה חדשה קדם הבאת העומר;
22 (צה) האוכל ערלה; (צו) האוכל פלאי הפרס; (צז) האוכל
23 תערבת חמץ בפסח; (צח) האוכל חמץ אחר חצות;
24 (צט) המקנים חמץ בפסח בפרשתו, כגון שחמץ עצמו
25 [בפסח]; (ק) השותה יין נסך; (קא) נזיר שאכל מגפן היין;
26 (קב) נזיר שגלה; (קג) נזיר שנטמא למת; (קד) המקלח
27 את הנתק [שורת השערות שסביב הקרחת]; (קה) החותך
28 סימני צרעת או שפון; (קו) העובד בנחל שצערפה בו
29 העגלה; (קז) הזורע ארץ ישראל בשביעית; (קח) הזומר
30 את האילן בשביעית; (קט) הקוצר ספיח בלא שנוי;
31 (קי) הבוצר בלא שנוי; (קיא) הזורע בשנת היובל;
32 (קיב) הקוצר בה בלא שנוי; (קיג) הבוצר בה בלא שנוי;
33 (קיד) המכלה פאת שדה, ולא נתנה לעני; (קטו) המלקט
34 לקט [שבליים הנפולים בקצירה], ולא נתנו לעני;
35 (קטז) המעולל פרמו [בוצר אשכולות קטנים], ולא נתנו
36 לעני; (קיז) המלקט פרט פרמו [גרגר א' או ב' שנפלו
37 בבצירה], ולא נתנו לעני; (קיח) הלוקח עמר השקחה
38 [משכח בעת איסוף העומרים], ולא נתנו לעני;
39 (קיט) הלוקח אם על הפנים, ולא שלח האם; (קכ) הזורע
40 פלאים בארץ בורעים; (קכא) הזורע פלאי הפרס בארץ;
41 (קכב) המרפיב אילנות פלאים בכל מקום; (קכג) המרביע
42 בהמה פלאים בכל מקום; (קכד) המנהיג בכלאים [שור
43 וחמור יחדיו] בכל מקום; (קכה) החוסם בהמה בעת
44 מלאכה בכל מקום; (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל
45 מקום; (קכז) הממשכן חברו בידו, ולא החזיר לו העבוט;
46 (קכח) החובל [ממשכן] אלמנה, ולא החזיר המשכון;
47 (קכט) החובל כלים שעושים בהן אכל נפש; (קל) עד

מתוך מהדורת חזק

ט. ותלמיד, אל יורה הלכה בפני רבו, אלא אם כן היה
 רחוק ממנו שלש פרסאות, כנגד מחנה ישראל.
 י. אל תאמר, שכל אלו הדברים, בדין שיש בו הוצאת
 ממון הרבה מזה ונתינתו לזה; לעולם יהי דין אלף מנה
 ודין פרוטה אחת, שוין בעיניך לכל דבר.
 יא. ואין הדינין יושבין לדין לפחות משנה פרוטה. ואם
 הזקקו לשנה פרוטה - גומרין את דינו אפלו לפחות משנה
 פרוטה.
 יב. כל המטה משפט אחד מישראל - עובר בלאו אחד,
 שנאמר: "לא תעשו עול במשפט". ואם היה גר - עובר
 בשני לאוין, שנאמר: "לא תטה משפט גר". ואם יתום
 הוא - עובר בשלושה לאוין, שנאמר: "משפט גר יתום".

פרק כא

א. מצות עשה לשפט השופט בצדק, שנאמר: "בצדק
 תשפט עמי". איזה הוא צדק המשפט? זה השווה שני
 בעלי דינין בכל דבר - לא יהיה אחד מדבר כל צרכו,
 ואחד אומר לו: 'קצר דברך'; ולא יסביר פנים לאחד
 וידבר לו רבות, ויכע פניו לאחר וידבר לו קשות.
 ב. שני בעלי דינין שהיה אחד מהם מלכש בגדים וקרים,
 והשני בגדים בזויין - אומרין למכשד: 'או הלבשהו
 כמותך עד שתרון עמו, או לבוש כמותו; עד שתהיו שוין,
 ואחר כך תעמדו בדין'.
 ג. לא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אלא שניהם עומדים.
 ואם רצו בית דין להושיב את שניהם, מושיבין; ולא יושב
 אחד למעלה ואחד למטה, אלא זה בצד זה. במה דברים
 אמורים? בשעת משא ומתן בדין; אבל בשעת גמר דין -
 הכל בעמידה, שנאמר: "ויעמד העם על משה". ואיזה
 הוא גמר דין? - 'איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה
 זכאי'. במה דברים אמורים? בבעלי דינין; אבל העדים -
 לעולם בעמידה, שנאמר: "ויעמדו שני האנשים".
 ד. תלמיד חכמים ועם הארץ שבאו לדין - מושיבין את
 החכם, ואומרים לעם הארץ: 'שב! אם לא יושב, אין
 מקפידין על כך. ולא יקדים התלמיד פשיבא לדין, וישוב
 לפני רבו שרוצה לדון לפניו לפני בעל הדין השני; ואם
 היה קבוע לו זמן לקרות [שיעור קבוע], ויבא בזמנו -
 מתר.
 ה. כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר התלמוד, בכל
 הישיבות, שמושיבין בעלי דינין ומושיבין העדים, כדי
 לסלק המחלוקת; שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על
 תלם.
 ו. היו לפני הדינין בעלי דין הרבה - מקדימין את דין
 היתום לדין האלמנה, שנאמר: "שפטו יתום, ויבו
 אלמנה". ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכמים, ודין
 תלמיד חכמים קודם לדין עם הארץ; ודין האשה קודם
 לדין האיש, שבשנת האשה מרבה.

דין, שאין קשוי אלא לדעת; אבל האשה שנבעלה באנס
 - אפלו אמרה אחר שנאנסה: 'הניחו לו' - הרי היא
 פטורה, מפני שצרה נתגבר עליה.
 ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג - שלא יאמרו: 'כבר
 נהרג זה, ומה תעלה יש בהריגת האחר', ונמצאו
 מתרשלין בהריגתו, שנאמר: "לא תחוס עינך ובערת דם
 הנקי". וכן אסור לבית דין לחוס על מי שנתחייב קנס -
 שלא יאמרו: 'עני הוא זה, ושלל בכונה עשה'; אלא
 מגבין ממנו כל שיש לו, בלא חנינה, שנאמר: "לא תחוס
 עינך". וכן בדיני ממונות, אין מרחמין על הדל - שלא
 תאמר: 'עני הוא זה, ובעל דינו עשיר, הואיל ואני והעשיר
 חייבין לפרנסו, אצננו בדין, ונמצא מתפרנס בכבוד'; על
 זה הזהירה תורה: "ודל, לא תהדר בריבו", ונאמר: "לא
 תשא פני גדל". אסור להדר פני גדול בדין. כיצד? הרי
 שבאו לפניך שנים לדין, אחד חכם גדול ואחד הדיוט -
 לא תקדים לשאל בשלומו של גדול, ולא תסביר לו פנים,
 ולא תכבדנו, שלא יסתתמו טענותיו של אחר; אלא אינו
 נפנה לאחד מהם, עד שיגמר הדין, שנאמר: "לא תהדר
 פני גדול". אמרו חכמים: אל תאמר: 'עשיר הוא זה, בן
 גדולים הוא זה - היאך אבישנו, ואראה בכשתו? לךך
 נאמר: "לא תהדר פני גדול".
 ה. באו לפניך שנים לדין, אחד פשוט ואחד רשע - אל
 תאמר: 'הואיל ורשע הוא זה, וחקת זה שאינו משנה
 בדבורו, אטה הדין על הרשע'; על זה נאמר: "לא תטה
 משפט אבינך בריבו" - אף על פי שהוא אביון במצוות,
 לא תטה דינו.
 ו. "לא תעשו עול במשפט" - זה המצות את הדין, ומזכה
 את החייב ומחייב את הזכאי. וכן המצוה את הדין ומאריך
 בדברים הבורחים, כדי לצער אחד מבעלי הדינין - הרי
 זה בכלל מצול.
 ז. הגס לבו בהוראה, וקופץ וחותר הדין קדם שיתקרהו
 בינו לבין עצמו עד שיהיה ברור לו כשמש - הרי זה
 שוטה, רשע, וגס רוח. כך צו חכמים: 'היו מתונין בדין';
 וכן איוב אומר: "ורב לא ידעתי, אחקרהו".
 ח. כל דין שבא לפניו דין, והתחיל לדמותו לדין פסוק
 שפכר ידע אמתו, ויש עמו במדינה גדול ממנו בחכמה,
 ואינו הולך ונמלך בו - הרי זה בכלל הרשעים שלכם גם
 בהוראה. ואמרו חכמים: רעה על רעה תבוא לו; שכל
 הדברים וכיצא בהן - מגפות הרוח הם, המביאה לידי
 עוות הדין. "כי רבים חללים הפילה" - זה תלמיד שלא
 הגיע להוראה, ומורה. "ועצמים כל תרגיה" - זה שהגיע
 להוראה, ואינו מורה; והוא, שהיה הדור צריך לו; אבל
 אם ידע שיש שם ראוי להוראה, ומנע עצמו מן ההוראה
 - הרי זה משבח. וכל המונע עצמו מן הדין - מונע ממנו
 איבה, וגזל, ושבוטת שוא. והגס לבו בהוראה - שוטה,
 רשע, וגס רוח.

46 שלא יושיב תלמיד בור לפניו? תלמוד לומר: "מדבר שקר
47 תרחק".
48 ג. ומניין לתלמיד שראה רבו שטעה בדין, שלא יאמר:
49 'אמתין לו עד שיגמר הדין, ואסתננו ואבננו, כדי שיקרא
50 הדין על שמי'? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".
51 ד. מצוה לומר לבצלי דינים בתחלה: 'בדין אתם רוצים,
52 או בפשרה'? אם רצו בפשרה, עושין ביניהם פשרה. וכל
53 בית דין שעושין פשרה תמיד - הרי זה משבח, ועליו
54 נאמר: "ומשפט שלום שפטו בשעריכם"; איזה הוא
55 משפט שלום? עמו שלום? הרי אומר, זה בצדק [מיוצא].
56 וכן בדרך הוא אומר: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל
57 עמו"; איזה הוא משפט שלום? עמו צדקה? הרי אומר - זה
58 בצדק, והיא הפשרה. במה דברים אמורים? קדם גמר דין;
59 אף על פי ששמע דבריהם, וידע להיכן הדין נוטה - מצוה
60 לבצע. אבל אחרי שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה
61 חייב, איש פלוני אתה זכאי' - אינו רשאי לעשות פשרה
62 ביניהם, אלא יקב הדין את הקר.
63 ה. אף על פי שרצו בצלי הדין בפשרה בבית דין - יש
64 להם לחזור ולתבע את הדין, עד שיקנו מיד שניהם.
65 ו. יפה בח הפשרה מכל הדין; ששני הדיוטות שדנו -
66 אין דיניהם דין, ויש לבצלי דין לחזור בהם; ואם עשו
67 פשרה, וקנו מידם [נעשו על כן קנין] - אינן יכולין לחזור
68 בהם.
69 ז. אסור לאחד מן הדיינים כשיצא מבית דין לומר: 'אני
70 הוא המזכה או המחייב, וחברי חולקין עלי, אבל מה
71 אעשה, והם רבו עלי'. ואם אומר, הרי הוא בכלל: "החולף
72 רכיל, מגלה סוד". ומעשה בתלמיד אחד, שהוציא דברים
73 שגאמרו בבית המדרש, לאחר שתיים ועשרים שנה;
74 והוציאוהו בית דין מן המדרש, והכריזו עליו: 'זה מגלה
75 סוד הוא'.
76 ח. שאל אחד מבצלי דיין לכתב לו פסק דין, כותבין לו
77 כך: 'בא פלוני לבית דין של פלוני עם פלוני בעל דינו,
78 ששענו בך, ויצא זכאי, או חייב'; ונותנין לו. ואין
79 מזכירין שם המזכין ולא שם המחייבין, אלא: 'בית דינו
80 של פלוני, מדבריהם נזדקה פלוני'.
81 ט. כך היה מנהגן של אנשי ירושלים: מכניסין בצלי
82 דיין, ושומעים דבריהם וטענותיהם, ומכניסים העדים,
83 ושומעים דבריהם; ומוציאין כל אדם לחוץ, ונושאים
84 הדיינים ונותנים ביניהם בדבר, וגומרין את הדבר. ואחר כך
85 מכניסין בצלי דינים, וגדול שבדיינים אומר: 'איש פלוני
86 אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב' - כדי שלא ידע אחד
87 מבצלי דינים איזה דין הוא שזכה אותו, ולא איזה דין
88 הוא שחייבו.
89 י. דין שהוא יודע בהכרח שהוא גולן, או רשע - אסור
90 להצטרף עמו, שגאמר: "מדבר שקר תרחק". וכך היו
91 בקיאי הדעת שבירושלים עושין: אין יושבין בדין, עד
92 שידעו עם מי הן יושבין; ולא חותמין את השטר, עד

1 ז. אסור לדין לשמע דברי אחד מבצלי דיין, קדם שיבוא
2 חברו, או שלא בפני חברו; אפלו דבר אחד אסור,
3 שגאמר: "שמע בין אחיכם". וכל השומע מאחד - עובר
4 בלא תעשה, שגאמר: "לא תשא שמע שוא". ובכלל לאו
5 זה, אזהרה למקבל לשון הרע, ומספר לשון הרע, ומעיד
6 עדות שקר. וכן בעל דין מזהר, שלא ישמיע דבריו לדיינים
7 קדם שיבוא חברו; וגם על זה וכיוצא בו נאמר: "מדבר
8 שקר, תרחק".
9 ח. לא יהיה הדין שומע מפי התרגמן, אלא אם כן היה
10 מכיר לשון בצלי דיין, ושומע טענותיהם; ואינו מהיר
11 בלשונם כדי להשיב להם - נעמיד התרגמן להודיע אותם
12 פסק הדין, ומאיזה טעם חייב זה וזכה זה.
13 ט. צריך הדין לשמע טענות בצלי דיין, ולשנות
14 טענותיהם [לחזור עליהם בפני בעלי הדין] - שגאמר:
15 "ויאמר המלך, זאת אומרת, זה בני החי וכן המה";
16 ומצדק את הדין בלבד, ואחר כך חתכוהו.
17 י. מניין לדין, שלא יעשה מליץ [סניגור] לדבריו? שגאמר:
18 "מדבר שקר, תרחק"; אלא יאמר [הבעל דין] מה שגאמר
19 לו, וישתק [הדיין]. ולא ילמד אחד מבצלי דיין טענה
20 כלל; אפלו הביא בעל דין עד אחד - לא יאמר לו: 'אין
21 מקבלין עד אחד'; אלא יאמר לנשטען: 'הרי זה העיד
22 עליך', ולואי שיודה ויאמר: 'אמת העיד'; עד שישטען הוא
23 ויאמר: 'עד אחד הוא, ואינו נאמן עלי'. וכן כל כיוצא
24 בזה.
25 יא. ראה הדין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש לאמרה
26 ואינו יודע לחבר [- לנטח] הדברים, או שראה אותו
27 מצטרף להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה והכעס
28 נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות - הרי זה מתר
29 לסערו מעט, ולהבינו [להסבירו] תחלת הדבר, משום
30 "פתח פיך לאלם". וצריך להתחשב בדבר זה הרבה, שלא
31 יהיה כעורכי הדיינים.
32 יום שלישי ג' כסלו ה'תשע"ה

פרק כב

34 א. שנים שבאו לפני דין, אחד רף ואחד קשה - עד
35 שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואין
36 אתה יודע להיכן הדין נוטה - אתה רשאי לומר להם:
37 'אני נזקק לכם'; שמא יתחייב החזק, ונמצא רודף אחר
38 הדין. אבל משתשמע את דבריהם, ותדע להיכן הדין נוטה
39 - אי אתה רשאי לומר: 'אני נזקק לכם', שגאמר: "לא
40 תגורו מפני איש" - שלא תאמר: 'איש פלוני רשע הוא,
41 שמא יחרג את בני, שמא ידליק את גדישי, שמא יקצץ
42 גטעוטי'. ואם היה ממנה לרבים, חייב להזקק להם.
43 ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לעני
44 וחובה לעשיר - אם שתק - הרי זה עובר משום "לא
45 תגורו מפני איש", ועל "מדבר שקר תרחק". ומניין לדין,

מתוך מהדורת חזק

צוארו, וְגִיּהֲנוּם פְּתוּחָהּ לוֹ מִתַּחְתּוֹ; וַיֵּדַע אֶת מַה הוּא דָן, 47
וְלִפְנֵי מִי הוּא דָן, וַיְמִי עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ אִם נָטָה מִקּוֹ 48
הָאֱמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהִים נָצַב בַּעֲדַת אֵל", וְאוֹמֵר: "רְאוּ 49
מַה אַתֶּם עֹשִׂים - כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפֹּטוּ, כִּי לֹא־". 50

ט. כָּל דִּין שֶׁאִינוּ דִּין אֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, גֹּרֵם לְשִׁכְנָה 51
שֶׁתִּפְלֹק מִיִּשְׂרָאֵל. וְכָל דִּין שֶׁנֹּטֵל מִמּוֹן מִזֶּה וְנוֹתֵנוּ לָזֶה 52
שֶׁלֹּא בְּדִין - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גֹבֵה מִמֶּנּוּ נִפְשׁוֹת, 53
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִבַּע אֶת קַבְעֵיהֶם, נִפְשׁ". וְכָל דִּין שֶׁדִּין 54
אֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת - בְּאֵלוֹ תִּקֵּן אֶת כָּל הָעוֹלָם 55
כָּלוּ, וְגֹרֵם לְשִׁכְנָה שֶׁתִּשְׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהִים 56
נָצַב בַּעֲדַת אֵל". וְשִׁמָּה יֵאמַר הַדִּין: 'מַה לִּי וְלַצָּרָה 57
הַזֹּאת?' [אִם אֲטַעֲהָ אֲעֻנֶנּוּ] - תִּלְמִיד לֹא־מֵר: "וְעַמְכֶּם בְּדָבָר 58
מִשְׁפָּט"; אֵין לְדִין אֵלָּא מַה שֶּׁעִנִּי רֹאוֹת. 59

י. לְעוֹלָם יִהְיֶה בְּעָלֵי דִינֵי לִפְנֵי כְּרִשְׁעִים, וּבְחֻזְקַת שְׁכָל 60
אֶחָד מֵהֶם טוֹעֵן שֶׁקָּר, וְדוֹן לִפִּי מַה שֶׁתִּרְאֶה מִן הַדְּבָרִים; 61
וּכְשִׁיפְטֻרוֹ מִלִּפְנֵי, יִהְיֶה בְּעִינֵי כְּצִדִּיקִים שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם 62
אֶת הַדִּין, וְדוֹן כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּלִבָּד לִכְךָ זְכוּת. 63

פרק כד

א. יֵשׁ לְדִין לְדוֹן בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת, עַל פִּי הַדְּבָרִים שֶׁדַּעְתּוֹ 65
נוֹטָה לָהֶם שֶׁהֵם אֱמֶת, וְהַדְּבָר חֲזָק בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא כֵּן, אִף 66
עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם רְאִיָּה בְּרוּרָה; וְאֵין צָרִיף לֹא־מֵר, אִם הִיא 67
הוּא יוֹדֵעַ בְּרֹדָאֵי שֶׁהַדְּבָר כֵּן, שֶׁהוּא דָן כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע. 68
כִּיצַד? הִרִי שֶׁנִּתְחַיֵּב אָדָם שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְאָמַר לְדִין 69
אָדָם שֶׁהוּא נֶאֱמָן אֶצְלוֹ וְשֶׁדַּעְתּוֹ סוֹמְכַת עַל דְּבָרָיו, שֶׁזֶּה 70
הָאִישׁ חֲשׂוֹד הוּא עַל הַשְּׁבוּעָה - יֵשׁ לְדִין לְהַפְּךָ הַשְּׁבוּעָה 71
עַל שְׁכֻנְגָדוֹ, וְיִשְׁבַּע וַיִּטַּל, הוּאִיל וְסִמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דִּין עַל 72
דְּבָרֵי זֶה. אֶפְלוּ הִתְהַ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד נֶאֱמָנִים אֶצְלוֹ - הוּאִיל 73
וּמִצָּד הַדְּבָר חֲזָק וְנִכּוֹן בְּלִבּוֹ, סוֹמֵךְ עָלָיו וְדָן; וְאֵין צָרִיף 74
לֹא־מֵר, אִם יָדַע הוּא עֲצָמוֹ שֶׁזֶּה חֲשׂוֹד. וְכֵן אִם יִצָּא שִׁטְר 75
חֹב לִפְנֵי, וְאָמַר לוֹ אָדָם שֶׁסּוֹמֵךְ עָלָיו, אֶפְלוּ אִשָּׁה אוֹ 76
קְרוֹב: 'זֶה פְּרוּעַ הוּא' - אִם סִמְכָה דַּעְתּוֹ עַל דְּבָרָיו, יֵשׁ 77
לוֹ לֹא־מֵר לָזֶה: 'לֹא תִפְרַע אֵלָּא בְּשְׁבוּעָה'; אוֹ אִם הִיא עָלָיו 78
שִׁטְר חֹב לְאַחֵר [לְעוֹד בַּעַל חֹב], יִתֵּן לָזֶה שֶׁלֹּא נִפְגַּם 79
שִׁטְרוֹ כָּלֵל [שֶׁלֹּא עֲדַעְרוּ עָלָיו], וְיִצִּיחַ זֶה שֶׁנִּפְגַּם שִׁטְרוֹ 80
בְּדְבָרֵי הָאֶחָד, אוֹ יִשְׁלִיף הַשִּׁטְר בְּפָנָיו וְלֹא יִדּוֹן בוֹ; כְּפִי 81
מַה שֶּׁיִּרְאֶה. וְכֵן מִי שֶׁבָּא וְטוֹעֵן שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּקָדוֹן אֶצְלוֹ פְּלוֹנִי 82
שִׁמַּת בְּלֹא צְוָה, וְנִתֵּן סִמְנִין מִבְּהֻקֵּין, וְלֹא הִיא זֶה הַטּוֹעֵן 83
רְגִיל לְהַכְנִס לְבֵית זֶה שִׁמַּת - אִם יָדַע הַדִּין שֶׁזֶּה הֵמֶת אִינוֹ 84
אֲמוּד [מַעֲרֹךְ] לְהִיחֹת לוֹ חֲפֵץ זֶה, וְסִמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין זֶה 85
הַחֲפֵץ שֶׁל מֵת - מוֹצִיאָיו מִן הַיּוֹדֵשִׁין, וְנוֹתֵנוּ לָזֶה הָאֲמוּד 86
בוֹ שֶׁנִּתֵּן סִמְנֵי; וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בִּזְהָ; שֶׁאֵין הַדְּבָר מְסוּר 87
אֵלָּא לְלִבּוֹ שֶׁל דִּין, שֶׁיִּדּוֹן כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא דִּין 88
אֱמֶת. אִם כֵּן לָמָּה הַצְּרִיכָה תוֹרָה שֶׁנִּי עֲדִים? שֶׁבְּזִמְנֵן 89
שִׁיבּוּאוֹ לִפְנֵי הַדִּין שֶׁנִּי עֲדִים - יִדּוֹן עַל פִּי עֲדוּתָם, אִף עַל 90
פִּי שֶׁאִינוּ יוֹדֵעַ אִם בְּאֱמֶת הִעִידוֹ אוֹ בְּשִׁקָּר. 91

ב. כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, הֵם עֶקֶר הַדִּין. אֲבָל מִשְׁרַבּוֹ בְּתֵי דִינֵין 92

1 שֶׁיֵּדַעוּ מִי חוֹתֵם עִמָּהֶן; וְלֹא נִכְנָסִין לְסַעֲדָהּ, עַד שֶׁיֵּדַעוּ 2
מִי מִסֵּב עִמָּהֶן.

פרק כה

א. "לֹא תִקַּח שֹׁחַד" - אֵין צָרִיף לֹא־מֵר לְעוֹת אֶת הַדִּין, 4
אֵלָּא אֶפְלוּ לְזַכּוֹת אֶת הַזָּכָי וּלְחַיֵּב אֶת הַחַיֵּב - אֲסוּר, 5
וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְהִרִי הוּא בְּכָלֵל: "אֲרוּר לִקַּח שֹׁחַד"; 6
וְחַיֵּב לְהַחֲזִיר הַשֹּׁחַד, כְּשִׁיתְּבַעֲנוּ הַנוֹתֵן. 7

ב. וְכִשֵּׁם שֶׁהַלֹּקֶת עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - כִּךָּ הַנוֹתֵן, 8
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִפְנֵי עוֹר, לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל". 9

ג. כָּל דִּין שֶׁיּוֹשֵׁב וּמַגְדִּיל מַעְלָתוֹ, כְּדִי לְהַרְבוֹת שִׁכָּר 10
לְחַזְנֵיו [שְׁמֻשִׁיו] וְלִסּוּפְרֵיו - הִרִי הוּא בְּכָלֵל הַנוֹטִים אַחֲרֵי 11
הַבָּצַע; וְכֵן עָשׂוּ בְּגִי שְׁמוּאֵל, וְלִכְךָ נֶאֱמַר בָּהֶן: "וַיִּטּוּ אַחֲרֵי 12
הַבָּצַע, וַיִּקַּחוּ שֹׁחַד". וְלֹא שֹׁחַד מִמּוֹן בְּלִבָּד, אֵלָּא אֶפְלוּ 13
שֹׁחַד דְּבָרִים. וּמַעֲשֶׂה בְּדִין שֶׁהִיא עוֹלָה בְּדוּגִית [סִירָה] 14
קִטְנָה לְעֵבֶר בְּנֶהֱרָ, וּפְשֻׁט אֶחָד יָרֹד וְסִיעֵו בְּעֻלִּיתוֹ, וְהִיא 15
לוֹ דִּין; וְאָמַר לוֹ הַדִּין: 'הִרְנִי פְסוּל לָךְ לְדִין'. וּמַעֲשֶׂה 16
בְּאֶחָד שֶׁהַעֲבִיר אֶבְרָה [נוֹצָה] שֶׁל עוֹף מַעַל רִדִּיד [צַעֲרִיף] 17
הַדִּין, וְאַחֵר כִּסָּה רֶק מִלִּפְנֵי הַדִּין; וְאָמַר לוֹ: 'הִרְנִי פְסוּל 18
לָךְ לְדִין'. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִבִּיא מִתְּנָה מִמִּתְּנוֹת כְּהֵנָה 19
לְדִין כֵּהֵן; וְאָמַר לוֹ: 'פְסוּל אֲנִי לָךְ לְדִין'. וּמַעֲשֶׂה בְּאִרִּים 20
אֶחָד שֶׁל דִּין שֶׁהִיא מְבִיא לוֹ תְּאֵנִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ מַעֲרָב 21
שֶׁבֶת לְעֵרָב שֶׁבֶת; פַּעַם אַחַת הִקְדִּים וְהִבִּיא בְּחִמְשֵׁי 22
בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא לוֹ דִּין, וְאָמַר לוֹ הַדִּין: 'הִרְנִי פְסוּל 23
לָךְ לְדִין'; אִף עַל פִּי שֶׁהַתְּאֵנִים מִשְׁלַל דִּין, הוּאִיל וְהִבִּיאָן 24
שֶׁלֹּא בְּזִמְנֵן, נִפְסַל לוֹ לְדִין. 25

ד. כָּל דִּין שֶׁשָּׂאֵל שֶׁאֵלָּה [חֲפֵץ כָּל שְׁוֹאָ], פְסוּל לְדוֹן לָזֶה 26
שֶׁהַשָּׂאִילוֹ. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הִיא לְדִין 27
לְהַשָּׂאִיל. אֲבָל אִם הִיא לוֹ לְהַשָּׂאִיל - כִּשֵּׁר, שֶׁהִיא גַּם זֶה 28
שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ. 29

ה. כָּל דִּין שֶׁנֹּטֵל שִׁכָּרוֹ לְדוֹן - דִּינֵיו בְּטָלִים; וְהוּא, שֶׁלֹּא 30
יִהְיֶה שִׁכָּר הַנִּכְר. אֲבָל אִם הִיא עוֹסֵק בְּמִלְאָתוֹ, וּבִאֵו 31
לִפְנֵי שְׁנֵים לְדִין, וְאָמַר לָהֶם: 'תִּתְּנוּ לִי מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַחְתִּי 32
עַד שֶׁאֲדוֹן לָכֶם', אוֹ 'תִּתְּנוּ לִי שִׁכָּר בְּטָלִי' - הִרִי זֶה מִתֵּר; 33
וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַדְּבָר נִכְר, שֶׁהוּא שִׁכָּר הַבְּטָלָה בְּלִבָּד בְּלֹא 34
יוֹתֵר; וַיִּטַּל מִשְׁנֵיהֶם בְּשִׁנָּה, זֶה בְּפָנֵי זֶה. כְּגוֹן זֶה מִתֵּר. 35
ו. אֲסוּר לְדִין לְדוֹן לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב, אִף עַל פִּי שֶׁאִינוּ אוֹיֵב לוֹ וְלֹא 36
שׁוֹשְׁבֵינוּ [יִדִּידוֹ הַמְלוּוָהוּ בִּימֵי חוֹפְתוֹ] וְלֹא רָעוּ אֲשֶׁר 37
כִּנְפָּשׁוּ; וְלֹא לְמִי שֶׁשׁוֹנְאָהוּ, אִף עַל פִּי שֶׁאִינוּ אוֹיֵב לוֹ וְלֹא 38
מִבְּקָשׁ רָעָתוֹ. אֵלָּא צָרִיף שִׁיְהִי שֶׁנִּי בְּעָלֵי דִינֵין שְׁוִין בְּעִינֵי 39
הַדִּין, וּבְלִבּוֹ. וְאִם לֹא הִיא מִכִּיר אֶת אֶחָד מֵהֶם, וְלֹא 40
מַעֲשִׂיו - אֵין לָךְ דִּין צָדֵק כְּמוֹהוּ. 41

ז. וְכָל שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁשׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה - אֲסוּרִין 42
לִישֵׁב בְּדִין זֶה עִם זֶה, שֶׁדְּבָר זֶה גֹרֵם לִיּוּצֵיִת מִשְׁפָּט 43
מַעֲקָל [עֲקוּם]; מִפְּנֵי הַשְּׁנֹאָה שֶׁבִּינֵיהֶן, דַּעַת כָּל אֶחָד נוֹטָה 44
לְסִתֵּר דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ. 45

ח. לְעוֹלָם יִרְאֶה הַדִּין עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ חֲרֵב מְנַחַת לוֹ עַל 46

הבדק [פרצות הדת], או לקנס אדם זה; והרי הוא אומר
בפניו: "וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים, פצצת
השרים והזקנים - יחרם כל רכושו", מכאן שהפקד בית
דין הפקר.

ז. וכן יש לדון לנדות ולהחרים מי שאינו בן נדוי, כדי
לגדר פרוץ כפי מה שיצא לו שהשעה צריכה לכך, ויאמר
שנודו והחרימוהו על דעתו, ויפרסם חטאו בפרטים -
שנאמר: "אורו מרוז, אמר מלאך ה' - ארו ארו ישיבה,
כי לא באו לעזרת ה'".

ח. וכן יש לדון לעשות מריבה עם הראוי להריב עמו,
ולקללו, ולהכותו, ולתלות שערו, ולהשביעו באלהים בעל
פרה שלא יעשה או שלא עשה - שנאמר: "ואריב עמם
ואקללם, ואכה מהם אנשים ואמרים; ואשביעם
באלהים".

ט. וכן יש לו לכתוב [לקשור] ידים ורגלים, ולאסור בבית
האסורים, ולדחף, ולסחב על הארץ - שנאמר: "הן למות,
הן לשרש" [- לסחוב], הן לענש נכסין [- ממוון] ולאסורין
[- בית האסורים].

י. כל אלו הדברים, לפי מה שיצא הדין שנה ראוי לכך,
ושהשעה צריכה לכך. ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ואל
יהי כבוד הבריות קל בעיניו, שהרי הוא [כבוד הבריות]
דוחה את לא תעשה של דבריהם [של חכמים], וכל שכן
כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המתחזקין בדת האמת -
שיהיה זהיר שלא יחרס כבודם, אלא להוסיף בכבוד
המקום בלבד; שכל המבזה את התורה, גופו מחלל על
הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות.
ואין כבוד התורה, אלא לעשות על פי חקיה ומשפטיה.

יום רביעי ד' כסלו ה'תשע"ה

פרק כה

א. אסור לדון לנהג בשורה על הצבור ובגסות רוח
[היירות], אלא בענוה ויגה. וכל פרוץ [מנהיג] המטיל
אימה יתרה על הצבור שלא לשם שמים - נענש, ואינו
רואה לו בן תלמיד חכמים, שנאמר: "לכן יראוהו אנשים;
לא יראה כל חכמי לב".

ב. וכן אסור לו לנהג בהם קלות ראש, אף על פי שהם
עמי הארץ, ולא יפסע [כשנכנס לידורו] על [- בגובה]
ראשי עם הקדש [בני ישראל]; אף על פי שהם הדייטות
ושפלים, בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות ה'
שהוציא מארץ מצרים בכת גדול ובגד חזק. וסובל טרח
הצבור ומשאם כמשה רבנו, שנאמר בו: "כאשר ישא
האמן את היוםק". והרי הוא אומר: "ואצוה את שפטיכם"
- זו אזהרה לדון, שישביל את הצבור "כאשר ישא האמן
את היוםק". וצא ולמד ממה רבנו, וכן של כל הנביאים
- כיון ששלחו הקדוש ברוך הוא להם במצרים, נאמר:
"ויצוה אל בני ישראל"; אמרו מפי הקבלה [- מסורת],

שאינו הגונים, ואפלו היו הגונים במעשיהם, אינם חכמים
כראוי ובעלי בינה - הסכימו רב בתי דיני ישראל, שלא
יהפכו שבועה [על התובע] אלא בראיה ברורה, ולא
יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות אשה או פסול; וכן
בשאר כל הדינים, לא ידון הדין בסמיכת דעתו ולא
בידיעתו, כדי שלא יאמר כל הדייט והדייט: 'לפי מאמין
לדברי זה, ודעתי סומכת על זה'. וכן אין מוציאין מן
היתומים אלא בראיה ברורה - לא בדעת הדין, ולא
באמון הדת או הטוען [אם אמודין בהם או לאו]. ואף על
פי כן, אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים, ונטתה
דעת הדין שאמת הוא אומר - ממתיק הוא בדין, ואינו
דוחה עדותו; ונושא ונותן עם בעלי דינים, עד שיודו
לדברי העד, או יעשו פשרה, או יסתלק מן הדין.

ג. ומניין לדון שהוא יודע בדין שהוא מרמה, שלא יאמר:
'אחתינו, ויהיה הקולר [העוון] תלי בצוארי העדים'?
תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק". ביצר יעשה בו? ידרש
ויתקור הרבה, בדרשה וחקירה של דיני נפשות - אם
נראה לו לפי דעתו שאין בו רמיות, חותך את הדין על
פי העדות. אבל אם היה לבו נוקפו שיש בו רמיות, או
שאין דעתו סומכת על דברי העדים, אף על פי שאינו
יכול לפסלם, או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל
ערמה והשיא [שיכנע] את העדים, אף על פי שהם כשרים
ולפי תמם הטעם, או שנראה לו מכלל הדברים שיש שם
דברים אחרים מסתרי, ואינם רוצים לגלותם - כל אלו
הדברים וכיוצא בהן, אם באו לדון בדין - אסור לו לחתוך
אותו הדין; אלא יסלק עצמו מדין זה, וידונו מי שלבו
שלם בדבר. והרי הדברים מסורים ללב, והכתוב אומר:
"כי המשפט - לאלהים הוא".

ד. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחזיק מלקות, ולהרג
מי שאינו מחזיק מיתה; ולא לעבר על דברי תורה, אלא
לעשות סג לתורה. וכיון שרואים בית דין שפרצו העם
בדבר - יש להם לגדר ולחזק הדבר, כפי מה שיצא להם;
הכל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות. מעשה
והלוקו אדם שבעל אשתו תחת האילן; ומעשה באחד
שרכב על הסוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין
וסקלוהו. ומעשה ומהלך שמעון בן שטח שמונים
[מכשפות] ביום אחד באשקלון; ולא היו שם כל דרכי
הדרישה והחקירה וההתראה, ולא בעדות ברורה, אלא
הוראת שעה, כפי מה שצוה.

ה. וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן, להלקות אדם
ששמועתו רעה [יש עליו שמועות שעובר עבירות], והעם
מרגלים אחריו שהוא עובר על העצירות; והוא שיהיה קול
שאינו פוסק כמו שבאנו, ולא יהיו לו אויבים ידועים
שמוציאין עליו שמועה רעה. וכן מבזין את זה ששמועתו
רעה, ומתריסין את יולדתו [אמו] בפניו.

ו. וכן יש לדון תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים,
ומאבד זכותו, כפי מה שיצא לגדר פרצות הדת ולחזק

48 אומר השליח אפלו לאחד מן השכנים, אפלו אשה: 'אם
49 יבוא פלוני, הודיעוהו שבית דין קבעו לו זמן שיבוא היום
50 לבית דין'. ואם לא בא, מנדין אותו לערב. במה דברים
51 אמורים? בשאין הדרך שדרכו לילך בה על מקום בית דין.
52 אבל אם היה דרכו עליהם - אין מנדין אותו, עד שידיעו
53 השליח בעצמו; שמא לא אמרו לו השכנים, שהרי הם
54 אומרים: 'דרכו על בית דין, וכבר הלך אליהם, ונפטר'. וכן
55 אם לא בא למדינה עד למחר - אין סומכין על השכנים,
56 שמא שכחו השכנים ולא אמרו לו.
57 יא. מי שבא לבית דין וקבל הדין, ואמרו לו לשלם, והלך
58 ולא שלם - אין מנדין אותו, עד שמתירין בו שני וחמישי
59 ושני; ואחר כך מנדין אותו, עד שיתן מה שהוא חייב. ואם
60 עמד שלשים יום, ולא תבע נדויו - מחרימין אותו.

פרק כו

61 א. כל המקלל דין מדיני ישראל - עובר בלא תעשה,
62 שנאמר: "אלהים לא תקלל". וכן אם קלל הנשיא - אחד
63 ראש הסנהדרין הגדולה, או המלך - עובר בלא תעשה,
64 שנאמר: "ונשיא בעמך לא תאר". ולא דין ונשיא בלבד,
65 אלא כל המקלל אחד משרא - לוקה, שנאמר: "לא
66 תקלל חרש". ולמה נאמר "חרש"? שאפלו זה שאינו
67 שומע, ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו. ויראה
68 לי, שהמקלל את הקטן, לוקה; הרי הוא בחרש.
69 ב. המקלל את המת, פטור. הואיל ומקלל כל אדם
70 מישראל חייב, למה יחד לא לדון ולאו לנשיא? לחיבו
71 שמים. נמצאת למד, שהמקלל אחד מישראל - בין איש
72 בין אשה, בין גדול בין קטן - לוקה אחת. ואם קלל דין,
73 לוקה שנים; ואם קלל נשיא, לוקה שלש. וכן נשיא שקלל
74 אביו, חייב משום ארבעה שמות - שלשה של כל אדם,
75 ואחת משום האב.
76 ג. המקלל עצמו - לוקה כמי שקלל אחרים, שנאמר:
77 "השמר לך ושמר נפשך". ואחד המקלל עצמו, או חברו,
78 או דין, או נשיא - אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות,
79 כגון 'זה' או 'שדי' ו'אלהים' וכיוצא בהן, או בכנוי מן
80 הכנויים, כגון 'חנון' ו'קנא' וכיוצא בהן. הואיל והוא חייב
81 אם קלל בכל הכנויים - כך אם קלל בכל לשון, חייב;
82 שהשמות שקוראין בהם הגוים להקדוש ברוך הוא, הן
83 בכל הכנויים. ו'ארור', בו שבועה, ובו קללה, ובו נדויו.
84 ד. אינו לוקה עד שיתרו בו בפני עדים, כשאמר כל חייבי
85 לאוין. אבל אם לא היה שם התראה, או שקלל בלא שם
86 ולא כנוי, כגון: 'ארור פלוני', או שהיה הקללה באה
87 מכלל הדברים, כגון שאמר: 'אל זה פלוני ברוך לה', או
88 'אל יברכהו ה'', וכיוצא בדברים אלו - אינו לוקה.
89 ה. אף על פי שאינו לוקה - אם חרף תלמיד חכמים,
90 מנדין אותו. ואם רצו הדינים להכותו מכת מרדות [מלקות
91 מדרבנן], מפני; ועונשין אותו כפי מה שיראו, שהרי בזה
92 את העון [זה שקנה חכמה]. ואם חרף עם הארץ - עונשין

1 שאמר להם למשה ולאמר: 'על מנת שיהיו מקללים
2 אתכם, וסוקלין אתכם באבנים'.
3 ג. כדרך שנצטנה הדין לנהג במדה זו, כך נצטוו הצבור
4 לנהג כבוד בדין - שנאמר: "ואצוה אתכם", זו אזהרה
5 לצבור שתהיה אימת הדין עליהם. ולא יתבזה בפניהם,
6 ולא ינהג קלות ראש בעצמו.
7 ד. כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, אסור בעשית
8 מלאכה בפני שלשה, כדי שלא יתבזה בפניהם. אם
9 המלאכה ברבים אסורה עליו - קל וחומר לאכל ולשתות
10 ולהשתכר בפני רבים, ובכנסת [אסיפת] עמי הארץ,
11 ובסעודת מרעות [- חברים]. אזי להם לאותם הדינים
12 שנהגו בזה, מעלבון תורת משה, שבזו דיניה והשפילה
13 עד ארץ והגיעה עד עפר, וגרמו להם רעה ולבגידה, כגון
14 בעולם הזה ולעולם הבא.
15 ה. אסור לנהג קלות ראש בשליח בית דין; ויהי השליח
16 נאמן פשנים לענין הנדויו - שאם אמר: 'פלוני הקלני'
17 [ביזה אותי], או 'הקל [ביזה] הדין', או 'לא רצה לבוא
18 לדין' - משמתין [מנדין] אותו על פיו. אבל אין כותבין
19 עליו פיתחא [שטר-נידוי], עד שיבואו שנים ויעידו שנמנע
20 לבוא.
21 ו. ואין שליח בית דין חייב באמירת דברים אלו, משום
22 לשון הרע. וכל המצער שליח בית דין, יש לבית דין רשות
23 להכותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].
24 ז. שליח בית דין שאמר: 'פלוני שלחני' בשם אחד מן
25 הדינים, ולא רצה בעל דין לבוא - אין כותבין עליו
26 פיתחא של שמתא; עד שיאמר משם שלשם. במה
27 דברים אמורים? שהלך השליח ביום שאינו ידוע לישיבת
28 הדינים. אבל ביום הידוע שהדינים יושבו בו לדיון, הכל
29 יודעים שכל הדינים מקבצין בו, ואף על פי שבא השליח
30 בשם אחד, כאלו בא בשם שלשם.
31 ח. מי ששלחו לו בית דין, ולא בא לדיון - מנדין אותו,
32 וכותבין עליו פיתחא, ונותן שכר הסופר; ובעת שיבוא,
33 קורעין הפיתחא. כתבו לו פיתחא מפני שלא קבל הדין -
34 כיון שאמר: 'הריני מקבל הדין', קורעין נדויו. קבעו לו
35 בית דין זמן שיבוא היום, ולא בא כל אותו היום - כותבין
36 עליו פיתחא לערב. במה דברים אמורים? בשהיה במדינה
37 [- בעיר], ומרד ולא בא. אבל אם היה בפרס, ויצא ונכנס
38 - קובעים לו זמן שני וחמישי ושני. ואם שלם יום שני ולא
39 בא - אין כותבין עליו פיתחא עד למחר.
40 ט. אין קובעין זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי, מפני
41 שהעם טרודין במועדות, ולא בערב שבת, ולא בערב יום
42 טוב. אבל קובעין בניסן שיבוא [- לבית דין -] אחר ניסן,
43 ובתשרי שיבוא אחר תשרי. אבל אין קובעין בערב שבת
44 שיבוא אחר השבת, מפני שהכל טרודין בערב שבת.
45 י. מי שהוא במדינה, והלך שליח בית דין ולא מצאו - אין
46 קובעין לו זמן לבוא, עד שימצא אותו השליח ויאמר לו.
47 היה בכפר חוץ למדינה - אם דרכו לבוא באותו היום -

מַעֲנִין לַעֲנִין בַּעַת הַשְּׁאֵלָה, כְּדִי שִׁישְׁתְּקוּ [יִמְנְעוּ מִלְהַעֲדִי] 46
אוּ יִחְזְרוּ בָּהֶן, אִם יֵשׁ בַּעֲדוֹתֶיהֶן דָּפִי [פגס], שְׁנֹאֲמָר: 47
”וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשֹׁאֲלַת הֵיטֵב”. וְצִרִיכִין הַדִּינִין לְהַזְהִיר 48
בַּעַת חִקְרֵית הָעֵדִים, שְׁמָא מִתּוֹכָן יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר. בְּשִׁבְעַ 49
חֻקֵּירוֹת בּוֹדְקִין הָעֵדִים: בְּאִיזוֹ שְׁבוּעַ [שְׁמִיטָה], בְּאִיזוֹ 50
שְׁנָה, בְּאִיזוֹ חֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ, בְּאִיזוֹ יוֹם מִימֵי הַשְּׁבֻעַ, 51
וּבְכַמָּה שָׁעוֹת בַּיּוֹם, וּבְאִיזוֹ קוֹמוֹ; אֲפֹלוּ אָמַר: ‘הַיּוֹם 52
הָרִגוּ’, אוּ ‘אֲמַשׁ הָרִגוּ’ - שׁוֹאֲלִין לוֹ בְּאִיזוֹ שְׁבוּעַ, בְּאִיזוֹ 53
שְׁנָה, בְּאִיזוֹ חֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ, בְּאִיזוֹ יוֹם, בְּאִיזוֹ שָׁעָה. 54
וּמִכָּלל הַחֻקִּירוֹת, יֵתֵר עַל הַשְּׁבֻעַ הַשְּׁוֹת כָּל [בְּכָל עֲדוּת], 55
שְׁאֵם הָעֵדִים עָלָיו שֶׁעֵבֵד עֲבוּדָה זָרָה - שׁוֹאֲלִין לָהֶן אֵת 56
מֵה עֵבֵד, וּבְאִיזוֹ עֲבוּדָה עֵבֵד; הָעֵדִים שֶׁחָלַל אֵת הַשְּׁבֻעַ - 57
שׁוֹאֲלִין אוֹתָם אִיזוֹ מְלָאכָה עָשָׂה, וְהֵיכֵל עָשָׂה; הָעֵדִים 58
שֶׁאֵכָל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים - שׁוֹאֲלִין אוֹתָם אִיזוֹ מֵאֲכָל אָכַל, 59
וּכַמָּה אָכַל; שֶׁהִרְגָּ אֵת הַנֶּפֶשׁ, שׁוֹאֲלִין אוֹתָם בְּמָה הִרְגוּ. 60
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, הָרִי הוּא מְכַלֵּל הַחֻקִּירוֹת. 61
ה. הַחֻקִּירוֹת וְהַדְּרִישוֹת - הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם עֹקֵר הָעֲדוּת, 62
וּבָהֶם יִתְחַיֵּב אוּ יִפְטֹר [הַיִּדּוּן]. וְהֵן בְּנֵת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה 63
[מֵה וְאִירָ], וְכִוּוֹן הַזְּמַן, וְכִוּוֹן הַמָּקוֹם - שֶׁבָּהֶן יִזְמְנוּ 64
הָעֵדִים, אוּ לֹא יִזְמְנוּ; שָׂאִין אֲנִי יְכוּלִים לְהֵדִים הָעֵדִים, עַד 65
שֶׁיִּכְוְנוּ הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם. 66

ו. וְעוֹד מִרְבִּין לְבָדֵק הָעֵדִים בְּדָבָרִים שֶׁאֵינָן עֹקֵר בַּעֲדוּת, 67
וְאֵין הָעֲדוּת תְּלוּיָה בָּהֶן; וְהֵן הַנִּדְּבָרִים ‘בְּדִיקוֹת’. וְכָל 68
הַמְּרָבָה בְּבִדְיוֹת, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. בִּיצֵד הֵן הַבְּדִיקוֹת? הָרִי 69
שֶׁהָעֵדִים עָלָיו שֶׁהִרְגָּ, וְנִחְקְרוּ בְּשִׁבְעַ חֻקִּירוֹת שֶׁמִּנֵּינוּ, שֶׁהֵן 70
בְּכִנּוּת הַזְּמַן וְכִנּוּת הַמָּקוֹם, וְנִדְּרָשׁוּ בְּכִנּוּת הַמַּעֲשֶׂה, וְכִוּוֹן 71
הַכֵּל שֶׁהִרְגוּ בוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתָן עוֹד, וְאוֹמְרִין לָהֶן: ‘מָה 72
הָיָה לוֹבֵשׁ הַנֶּהֱרָג אוּ הַהוֹרֵג, בְּגָדִים לְבָנִים אוּ שְׁחָרִים? 73
עַפְרָה הָאֶרֶץ שֶׁנֶּהֱרָג עָלֶיהָ, לָבָן אוּ אֲדָם? אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, 74
הֵן הַבְּדִיקוֹת. מַעֲשֶׂה, שְׁאֲמָרוּ עֲדִים: ‘הָרִגוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי 75
תַּחַת הַתְּאֵנָה’, וּבְדָקוּ הָעֵדִים וְאָמְרוּ לָהֶם: ‘תֵּאֲנִים שְׁלָה 76
שְׁחָרוֹת הָיוּ, אוּ לְכַנּוּת? עֲקָצִין שֶׁל אוֹתָם הַתְּאֲנִים אֲרָכּוֹת 77
הָיוּ, אוּ קִצְרוֹת? וְכָל הַמְּרָבָה בְּבִדְיוֹת אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, 78
הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. 79

יום חמישי ה' כסלו ה'תשע"ה

פרק ב

א. מֵה בֵּין חֻקִּירוֹת לְבִדְיוֹת? בְּחֻקִּירוֹת וְדְרִישוֹת - אִם 82
כִּנּוּן הָאֶחָד אֵת עֲדוּתוֹ, וְהָעֵד הַשְּׁנִי אָמַר: ‘אֲנִי יוֹדֵעַ’ - 83
עֲדוּתָן בְּטָלָה; אֲבָל בְּבִדְיוֹת - אֲפֹלוּ שֶׁיִּהְיֶה אוֹמְרִין: ‘אֵין 84
אֲנִי יוֹדֵעִין’ - עֲדוּתָן קִיָּמָה. וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְכַחֲשִׁין זֶה אֵת 85
זֶה, אֲפֹלוּ בְּבִדְיוֹת - עֲדוּתָן בְּטָלָה. בִּיצֵד? הָעֵדִים שֶׁהִרְגָּ 86
זֶה אֵת זֶה, וְאָמַר הָעֵד הָאֶחָד כְּשֶׁנֶּחֱקֵר: ‘בְּשִׁבְעַ פְּלוֹנִי, 87
בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית, בַּחֹדֶשׁ פְּלוֹנִי, בְּכַף וְכַף בַּחֹדֶשׁ, בְּרִבְעִי 88
בְּשִׁבְעַת, בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הָרִגוּ’; וְכֵן 89
כְּשֶׁדְּרָשׁוּ בְּמָה הִרְגוּ, אָמַר: ‘הָרִגוּ בְּסִיף’. וְכֵן הָעֵד הַשְּׁנִי 90

הַדִּינִים בְּדָבָר כָּפִי מֵה שֶׁהִשְׁעָה צְרִיכָה לוֹ, לְפִי הַמְּחַרְף 1
וּלְפִי זֶה שֶׁמִּתְחַרְף. 2
ו. אִף עַל פִּי שֵׁשׁ [- מוֹתָר] לְדִין אוּ לְנִשְׂאִי לְמַחֵל עַל 3
כְּבוֹדוֹ, אֵינּוּ יְכוּלִּים לְמַחֵל עַל קָלָלָתוֹ. וְכֵן שְׁאֵר הָעֵם - אִף 4
עַל פִּי שֶׁמִּחֵל עַל קָלָלָתוֹ - מִכֵּין אֵת הַמְּקַלֵּל, שֶׁכָּבֵד חֻטָּא 5
וְנִתְחַיֵּב. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב נִדּוּי מִפְּנֵי שֶׁהִפְקִיר [הַתְּחַצּוּץ] 6
בְּבֵית דִּין, וְרָצוּ בֵּית דִּין לְמַחֵל עַל כְּבוֹדָם, וְלֹא נִדּוּהוּ - 7
הָרְשוּת בְּיָדָם; וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה בְּדָבָר הַפֶּסֶד בְּכָבוֹד הַבוֹרָא 8
- כְּגוֹן שֶׁהָיָה הָעֵם מְבַעֲטִין בְּדִינֵי תוֹרָה וּבְדִינִים, הוּאֵל 9
וּפְקָרוּ הָעֵם בְּדָבָר, צְרִיכִין לְחַזֵּק וְלַעֲנֹשׁ כָּפִי מֵה שֶׁיִּרְאֶה 10
לָהֶם. 11
ז. כָּל הַדִּין בְּדִינֵי גוֹיִם וּבְעֶרְכָּאוֹת [בְּתֵי מִשְׁפָּט] שְׁלָהֶם - אִף 12
עַל פִּי שֶׁהָיָה דִּינֵיהֶם בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה רָשָׁע, וּכְאֵלוּ 13
חֲרָף וְהָרִים יָד בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שְׁנֹאֲמָר: “וְאֵלֶּה 14
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנֶיהֶם” - לְפָנֶיהֶם וְלֹא לְפָנֵי גוֹיִם, 15
לְפָנֶיהֶם וְלֹא לְפָנֵי הַדִּיּוֹטוֹת. הֵתֵה יָד הַגּוֹיִם מִקִּיפָה, וּבְעַל 16
דִּינוֹ אֵלֶם, וְאֵינּוּ יְכוּלִּים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל - יִתְבַּעֲנוּ 17
לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל תַּחֲלָה; אִם לֹא רָצָה לְבוֹא - נוֹטֵל רְשׁוֹת 18
מִבֵּית דִּין, וּמַצִּיל בְּדִינֵי גוֹיִם מִיַּד בַּעַל דִּינוֹ. 19
בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן 20

הלכות עדות

יֵשׁ בְּכָלֵלן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עָשָׂה, וְחִמַּשׁ 22
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַעֲדִי בְּבֵית דִּין 23
לְמִי שִׁידַע לוֹ עֲדוּת; (ב) לְדַרְשׁ וּלְחַקֵּר הָעֵדִים; (ג) שְׁלֹא 24
יִזְרֶה הָעֵד בְּדִין זֶה שֶׁהָעֵד עָלָיו, בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת; (ד) שְׁלֹא 25
יָקוּם דָּבָר בַּעֲדוֹת אֶחָד; (ה) שְׁלֹא יַעֲדִי בַּעַל עֲבֵרָה; 26
(ו) שְׁלֹא יַעֲדִי קְרוֹב; (ז) שְׁלֹא לְהַעֲדִי בְּשַׁקֵּר; (ח) לַעֲשׂוֹת 27
לְעַד זִמְמָה כְּאֲשֶׁר זִמְמָה. וּבְאִזוֹ מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ. 28

פרק א

א. הָעֵד מִצְוָה לְהַעֲדִי בְּבֵית דִּין בְּכָל עֲדוּת שִׁידַע, בֵּין 30
בַּעֲדוֹת שִׁיחִיב בָּהּ חֲבֵרוֹ, בֵּין בַּעֲדוֹת שִׁיזְכּוּהוּ בָּהּ; וְהוּא, 31
שִׁיִּתְבַּעֲנוּ לְהַעֲדִי בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת - שְׁנֹאֲמָר: “וְהוּא עַד, אוּ 32
רָצָה אוּ יָדַע; אִם לֹא יָגִיד, וְנִשְׂא עוֹנוֹ”. 33
ב. הָיָה הָעֵד חָכֵם גָּדוֹל, וְהָיָה בֵּית דִּין פְּחוּת מִמֶּנּוּ בְּחֻמָּה 34
- הוּאֵל וְאֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁיִּלָּף לְפָנֶיהֶם - עָשָׂה שֶׁל כְּבוֹד תוֹרָה 35
[- “וְהִדְרִית פְּנֵי זָקֵן”] עֲדִין, וְיֵשׁ לוֹ לְהַמְנִיעַ. בְּמָה דְּבָרִים 36
אֲמוּרִים? בַּעֲדוֹת מְמוֹן. אֲבָל בַּעֲדוֹת שֶׁמִּפְּרִישׁ בָּהּ מִן 37
הָאִסוּר, וְכֵן בַּעֲדוֹת נִפְשׁוֹת אוּ מְכוֹת - הוּלָף וּמַעֲדִי; “אֵין 38
חֻקָּמָה . . לְגַדֵּל ה’” - כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם, אֵין 39
מִשְׁגִּיחִין עַל כְּבוֹד הָרַב. 40
ג. כֵּהֵן גָּדוֹל אֵינּוּ חֵיב לְהַעֲדִי אֵלֶּה עֲדוּת שֶׁהִיא לְמַלְךְ 41
יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי, הוּלָף לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וּמַעֲדִי בָּהּ; אֲבָל 42
בְּשַׁאֲרֵי הָעֲדִיּוֹת, פְּטוּר. 43
ד. מִצְוֹת עָשָׂה לְדַרְשׁ הָעֵדִים, וּלְחַקֵּר אוֹתָן, וּלְהַרְבּוֹת 44
בְּשִׁאֲלָתָן; וּמִדְּקָדְקִין עָלֶיהֶן, וּמִסִּיעֵין [מַעֲבִירִים] אוֹתָן 45

מתוך מהדורת חזק

ג. אף על פי שאין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, 47
 אם הכחישו העדים זה את זה בחקירות אלו או בדרישות, 48
 עדותן בטלה; ואם הכחישו זה את זה בבדיקות, עדותן 49
 קיימת. כיצד? אחד אומר: 'בניסן לנה ממנו', והשני 50
 אומר: 'לא כי, אלא באיר', או שאמר האחד: 'בירושלים' 51
 היינו, והשני אומר: 'לא כי, אלא בלד היינו' - עדותן 52
 בטלה; וכן אם אמר האחד: 'חבית של זין הלנהו', והשני 53
 אומר: 'של שמן היתה' - עדותן בטלה; שהרי הכחשו 54
 בדרישה. אבל אם אמר האחד: 'מנה שחר', והשני אומר: 55
 'מנה לכן היה', זה אומר: 'בדטי' [- קומה] העליונה היו 56
 כשהלנהו, והשני אומר: 'בדטי התחתונה היו' - עדותן 57
 קיימת. אפילו אמר האחד: 'מנה הלנהו', והשני אומר: 58
 'מאתים' - חייב לשלם מנה; שיש בכלל מאתים מנה. וכן 59
 אם אמר האחד: 'דמי חבית של זין יש לו בידו', וזה 60
 אומר: 'דמי חבית של שמן' - משלם פסחות שבדמים. 61
 וכן כל פיוצא בזה. 62

ד. דין תורה, שאין מקבלין עדות, לא בדיני ממונות ולא 63
 בדיני נפשות, אלא מפי העדים, שנאמר: "על פי שנים 64
 עדים" - מפיהם, ולא מכתב ידן. אבל מדברי סופרים, 65
 שחזקין דיני ממונות בעדות שבשטר, אף על פי שאין 66
 העדים קמין, כדי שלא תנעל דלת בפני לויים. ואין דנין 67
 בעדות שבשטר בדיני קנסות, ואין צריך לומר במקום 68
 ובגלות, אלא מפיהם, ולא מכתב ידן. 69

ה. כל עד שנחקרה עדותו בבית דין, בין בדיני ממונות 70
 בין בדיני נפשות - אינו יכול לחזור בו. כיצד? אמר: 71
 'מטעה [טועה] הייתי', 'שוגג הייתי', 'נזפרתי שאין הדבר 72
 כן', 'לפחדו עשיתי' [איים עלי] - אין שומעין לו, אפילו 73
 נתן טעם לדבריו. וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי 74
 [כגון: מכר לו על תנאי כן וכך]. כללו של דבר: כל דברים 75
 שיאמר העד אחר שנחקרה עדותו, שיבוא מכללן בטול 76
 העדות, או הוספת תנאי בה - אין שומעין לו. 77

ו. עדים החתומין על השטר - הרי הן כמי שנחקרה 78
 עדותן בבית דין, ואין יכולין לחזור בהן. במה דברים 79
 אמורים? כשאפשר לקים את השטר [לאמת חתימתם] 80
 שלא מפיהם; כגון שהיו שם שני עדים שזה כתב ידן, או 81
 שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר [ודומה לחתימתם]. אבל 82
 אם אי אפשר לקימו אלא מפיהן, ואמר: 'כתב ידינו הוא 83
 זה, אבל קטנים היינו', 'קרובים היינו', 'אנוסים היינו', 84
 'מטעין היינו' - הרי אלו נאמנין, ויבטל השטר. 85

ז. אמרו: 'פסולי עדות היינו בעברה', או 'שחד לקחנו 86
 על עדות זו' - אין נאמנין; שאין אדם משים עצמו רשע, 87
 עד שייעידו עליו עדים שהוא רשע. וכן אם אמרו: 'אמנה 88
 היו דברינו' [היה שטר ללא הלוואה] - אין נאמנין; 89
 שהמעיד על שטר אמנה, כמעיד בשקר. 90

ח. אמרו העדים: 'שטר מכר זה', 'מודעה נמסרה לנו 91
 עליו' [המוכר הצהיר שמוכר מאונס] - אף על פי שקכתב 92
 ידן יוצא ממקום אחר, הרי אלו נאמנין. 93

ב. אמר אחד: 'כלים שחורים היה לבוש', והשני אמר: 'לא 7
 כי, אלא כלים לבנים היה לבוש' - הרי עדותן בטלה; 8
 וכאלו אמר האחד 'ברביעי בשבת' והשני 'בתמישי', שאין 9
 כאן עדות, או שאמר האחד 'בסוף הרגו' והשני אומר 10
 'ברמח', שאין כאן עדות, שנאמר: "נכון הדבר"; וכן 11
 שהכחישו זה את זה בדבר מכל הדברים - אין זה "נכון". 12

ג. היו העדים מרבין - שנים מהם פנו עדותן בחקירות 13
 ובדרישות, והשלישי אומר: 'איני יודע' - תתקם העדות 14
 בשנים, ויהרג. אבל אם הכחיש את שניהן, אפילו בבדיקות 15
 - עדותן בטלה. 16

ד. עד אחד אומר: 'ברביעי בשבת בשנים בחדש', והשני 17
 אומר: 'ברביעי בשבת בשלשה בחדש' - עדותן קיימת; 18
 שזה ידע בעבורו של חדש, וזה לא ידע. במה דברים 19
 אמורים? עד חצות החדש. אבל אחר חצות - כגון שאמר 20
 האחד: 'בששה עשר בחדש', והשני אומר: 'בשבעה עשר' 21
 - אף על פי שפנו שניהן יום אחד מימי השבת, עדותן 22
 בטלה; שאין חצי החדש בא, אלא וכבר ידעו הכל אימתי 23
 היה ראש החדש. 24

ה. אמר האחד: 'בשלשה בחדש', והשני אומר: 'בתמישי' 25
 - עדותן בטלה. אמר עד אחד: 'בשתי שעות ביום', והשני 26
 אומר: 'בשלוש שעות היה' - עדותן קיימת; שדורך העם 27
 לטעות בשעה אחת. אבל אם אמר האחד: 'בשלוש שעות', 28
 והשני אומר: 'בתמישי' - עדותן בטלה. אמר עד אחד: 29
 'קדם הגז החמה', ואחד אומר: 'בהגז החמה' - עדותן 30
 בטלה, אף על פי שהיא שעה אחת; שהדבר נכר לכל. וכן 31
 אם נחלקו בשקיעתה. 32

פרק ג

א. אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, 34
 שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם". אבל אמרו חכמים: 35
 כדי שלא תנעל דלת בפני לוי, אין עדי ממון צריכין 36
 דרישה וחקירה. כיצד? אמרו העדים: 'בפנינו הלנהו זה 37
 את זה מנה בשנה פלונית' - אף על פי שלא פנונו את 38
 החדש, ולא את המקום שהלנהו בו, ולא את המנה אם 39
 היה ממטבע פלוני או ממטבע פלוני - עדותן קיימת. 40

ב. במה דברים אמורים? בהודאות והלואות ומתנות 41
 ומכירות וכיצא בהן. אבל בדיני קנסות - צריכין דרישה 42
 וחקירה, ואין צריך לומר במלקיות ובגלות [לדווח 43
 בשגגה]. וכן אם ראה הדין שהדין מרמה וחשש לו - צריך 44
 דרישה וחקירה בדיני נפשות, אף על פי שהן עדי הודאות 45
 והלואות. 46

ד. וכן בעת שמעידין בבית דין - יבוא אחד, ושומעין
דבריו היום, וכשיבוא העד השני לאחר זמן, שומעין
דבריו; ומצטרפין זה לזה, ומוציאים בהן הממון.
ה. וכן אם היה עד אחד בכתב [חתום על השטר] ואחד
על פה - מצטרפין. ואם אמר זה שלא כתב עדותו: 'אני
קניתי [קניית קנין סודר] מזדו על דבר זה, ולא בא
המלוה הזה, ולא שאל ממני לכתב' - שניהן מצטרפין;
ונעשת מלוה בשטר, ואינו יכול לומר 'פרעתי'.
ו. העיד העד האחד בבית דין זה, והעיד השני בבית דין
אחר - יבוא בית דין אצל בית דין, ויצטרפו עדותן. וכן
אם העידו שני העדים בבית דין זה [על חתימות העדים],
וחרזו והעידו בבית דין אחר [והלכו חלק מבית הדין
למדינת הים] - יבוא אחד מקל בית דין ובית דין,
ויצטרפו. אבל העד עם הדן שהעידו שני העדים בפניו,
אין מצטרפין.
ז. אף על פי שמצטרפין העדות בדיני ממונות, צריך שיעיד
כל עד אחד משניהן בכל הדבר, כמו שבארנו. אבל אם
העיד אחד במקצת הדבר, והעיד השני במקצתו - אין
מקמינן את הדבר מעדות שניהן, שנאמר: "קום דבר",
ולא חצי דבר. כיצד? זה אומר: 'אכל שדה זו שנה פלוגית',
וזה העיד שאכלה בשנה שניה, וזה העיד שאכלה בשנה
שלישית - אין מצטרפין עדות שלשתן, ואומרים: 'הרי
אכלה שלש שנים'; שכל אחד ואחד העיד במקצת הדבר.
וכן אם העיד זה: 'שפני ראיתי [אצל פלוני] שערה אחת
בצד ימינו של זה', וזה אומר: 'ואני ראיתי שערה אחת בצד
שמאלו באותו היום' - אין מצטרפין דברי שניהם, כדי
שנאמר: 'הרי העידו שניהם שהיה זה גדול ביום פלוני';
לפי שכל אחד העיד במקצת הסימנין [ב' שערות למטה
שהם סימן גדלות]. אפלו העידו שנים בשערה אחת, והעידו
שנים אחרים בשערה אחרת; שהרי כל כת מהן העידה על
חצי דבר - ואין זו עדות. אבל אם העיד האחד שראה שתי
שערות בצד ימין, והעיד השני שראה שתי שערות בצד
שמאל - מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה.

יום שישי ו' כסלו ה'תשע"ה

פרק ה

א. אין חותמין [פוסקים] דין מן הדינין על פי עד אחד,
לא דיני נפשות ולא דיני ממונות - שנאמר: "לא יקום עד
אחד באיש, לכל עון ולכל חטאת"; ומפי השמועה
[ממשרע"ה] למדנו, שקם הוא לשבועה, כמו שבארנו
בהלכות טוען.
ב. בשני מקומות האמינה תורה עד אחד - בשוטה שלא
תשטה מי מרים [אם מעיד שנשמתה], ובעגלה ערופה שלא
תערף [אם מעיד שראה הרוצח], כמו שבארנו במקומן. וכן
מדבריהן, בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה.
ג. וכן כל מקום שעד אחד מועיל, אשה ופסול כן מעידין

ט. אמרו: 'על תנאי היה שטר זה' - אם היה כתב דין
יוצא ממקום אחר, אין נאמנין; ואם אין השטר מתקנים
אלא מפיהן, נאמנין, ואומרים לבעלי הדין [ללקוחות]:
'קנימו התנאי, ובואו לדין'.
י. אמר האחד מן העדים: 'על תנאי היו הדברים', והשני
אומר: 'לא היה שם תנאי' - הרי כאן עד אחד.
יא. גם בדיני ממונות, אין מקבלין עדות אלא בפני בעלי
דין. ואם היה בעל דין חולה, או שהיו העדים מבקשים
לילך למדינת הים ושלחו [בי"ד] לבעל דין ולא בא - הרי
אלו מקבלין עדות שלא בפניו. במה דברים אמורים?
בעדות על פה. אבל בשטר, מקימין בבית דין את עדיו
שלא בפני בעל דין. ואפלו היה עומד וצווח ואומר: 'שטר
מזגף הוא', 'עדי שקר הן', 'פסולי עדות הן' - אין
משגיחין בו, אלא מקימין את השטר. ואם יש לו ראיה
לפסל, לפסל.
יב. כל מי שיש לו ראיה בעדים, מטפל בעדים עד שיביא
אותן לבית דין. ואם ידעו בית דין שבעל דינו אלים, וטען
התובע שהעדים מתפחדים מבעל דינו שיבואו ויעידו לו
- הרי בית דין כופין את בעל דינו שיביא הוא העדים.
וכן כל פיוצא בדברים אלו, דינין בהן לאלם.

פרק ז

א. עדי נפשות - צריכין שיהיו שניהן רואין את העושה
עברה כאחד, וצריכין להעיד כאחד, ובבית דין אחד. אבל
דיני ממונות אינן צריכין לכך. כיצד? היה אחד רואה
מחלון זה כשעבר העברה, והעד האחר רואה מחלון אחר
- אם היו שני העדים רואין זה את זה, מצטרפין; ואם
לאו, אין מצטרפין. היה זה המתרה בו רואה את העדים,
והעדים רואין אותו - אף על פי שאין רואין זה את זה,
המתרה מצטרפן. היו שני העדים בבית אחד, והוציא אחד
מהם ראשו מן החלון, וראה זה שעושה מלאכה בשבת,
ואחד מתרה בו, והכניס ראשו, וחסור העד השני והוציא
ראשו מאותו החלון וראהו - אין מצטרפין; עד שיראו
שניהן כאחד. היו שני עדים רואין אותו מחלון זה, ושני
עדים רואין אותו מחלון אחר, ואחד מתרה בו באמצע -
בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי זו עדות אחת;
ואם לא היו רואין אלו את אלו, ולא צרף אותם המתרה
- הרי אלו שתי עדיות. לפיכך, אם נמצאת פת אחת מהן
זוממין - הוא [הנאשם] והן [העדים שהוזמנו] נהרגין, שהרי
הוא נהרג בעדות הפת השניה.
ב. אבל בדיני ממונות - אף על פי שראו זה אחר זה,
עדותם מצטרפת. כיצד? אמר האחד: 'בפני הללו ביום
פלוני', או 'בפני הודה לו', ואמר העד השני: 'וכן אני
הללו בפני', או 'הודה ביום אחר' - הרי אלו מצטרפין.
ג. וכן אם אמר האחד: 'בפני הללו', והשני אומר: 'בפני
הודה לו', או שאמר הראשון: 'בפני הודה לו', והשני
שהעיד אחר זמן אמר: 'בפני הללו' - הרי אלו מצטרפין.

פרק ו

48

א. כָּכֵר בִּאֲרָנוּ, שְׁקִיּוֹם שְׁטָרוֹת [אימות חתימות העדים
בב"ד] מְדַבְּרֵיהֶם [מדברונ], כְּדִי שְׁלֹא תִנְעַל דָּלֶת בִּפְנֵי
לִוּי. אֵף עַל פִּי כֹן, אֵין מְקַיֵּיִן שְׁטָרוֹת אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה,
אֶפְלוּ שֶׁלִּשְׁתֵּן הֲדִיּוּטוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דִין. וּלְפִיכָף אֵין
מְקַיֵּיִן שְׁטָרוֹת בְּלִילָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ב. בְּאֶחָד מִחֲמִשָּׁה דְּרָכִים יִתְקַים הַשְּׁטָר בְּבֵית דִין: הִדְרָף
הָאֶחָת, שִׁיחִי הַדְּנִינִים מִכִּירִין כְּתָב יְדֵי הָעֲדִים, שֶׁזֶה עֲדוּת
פְּלוּנִי וְזֶה עֲדוּת פְּלוּנִי. הִדְרָף הַשְּׁנִיָּה, שִׁיחֲתָמוּ הָעֲדִים
בִּפְנֵיהֶם. הִדְרָף הַשְּׁלִישִׁית, שִׁיבֹאוּ הָעֲדִים הַחוֹתָמִים
לִפְנֵיהֶם, וַיֹּאמֶר כָּל אֶחָד וָאֶחָד: 'זֶה כְּתָב יְדִי, וְאֵנִי עַד
בְּדָכָר זֶה'. הִדְרָף הָרְבִיעִית, שֶׁאִם מֵתוּ עַדֵי הַשְּׁטָר אוֹ שֶׁהָיוּ
בְּמִדְּיָה אַחֶרֶת, וַיִּבְאוּ עֲדִים וַיַּעֲדוּ עַל כְּתָב יָדָן שֶׁהוּא
זֶה. הִדְרָף הַחֲמִישִׁית, שִׁיחִיָּה כְּתָב יָדָן יוֹצֵא בְּשְׁטָרוֹת
אַחֲרִים, וְעוֹרְכִין [- מְדַמִּים] בֵּית דִין זֶה הִכְתֵּב לְאוֹתוֹ הַכְּתָב
שֶׁבְּשְׁטָרוֹת הָאֲחֵרוֹת וַיְחִיָּה דוֹמָה זֶה לָזֶה, וַיִּרְאֶה לָהֶם
כִּיחָד [לג' הדיינים], שֶׁכְּתָב יְדִי אֵלּוּ הוּא כְּתָב יְדִי אֵלּוּ.

ג. אֵין מְקַיֵּיִן אֶת הַשְּׁטָר מִשְׁטָרוֹת אַחֲרוֹת, אֲלֵא מִשְׁמֵי
שְׁטָרוֹת שֶׁל [מכירת -] שְׁמֵי שְׁדוֹת, שֶׁאֲכֹלֶם בְּעִלְיָהן [-]
הַחֲזִיקוּ הַלְקוּחוֹת] שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים אֲכִילָה נִכְוָה גְּלוּיָה בְּלֵא
שׁוּם יִרְאָה וְלֹא פֶחַד מִתְבַּעֵה בְּעוֹלָם, כִּדְרָף שְׁאוּכְלִין כָּל
בְּעִלֵי שְׁדוֹת שְׁדוֹתֵיהֶם; אוֹ מִשְׁנֵי שְׁטָרֵי כְּתוּבוֹת. וְהוּא,
שִׁיבֹאוּ שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת מִתַּחַת יְדֵי אֶחָד - לֹא מִתַּחַת יְדֵי זֶה
שְׁרוּצָה לָקִים שְׁטָרוֹ, שֶׁמָּא הוּא זֶרֶף הַכֹּל. וְכֵן מְקַיֵּיִן
הַשְּׁטָר מִשְׁטָר שֶׁקָּרָא עָלָיו עֲרֵצֶר [על אמיתות], וְהַחֲזִיק
בְּבֵית דִין - מְקַיֵּיִן מִמֶּנּוּ לְבִדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁמְקַיֵּיִן מִשְׁטָרֵי
שְׁמֵי שְׁדוֹת אוֹ שְׁמֵי כְּתוּבוֹת.

ד. בֵּית דִין שֶׁכְּתָבוּ: 'בְּמוֹשֵׁב שֶׁלֹּשָׁה הֵינּוּ, וְנִתְקַים שְׁטָר
זֶה בִּפְנֵינִי' - הָרִי זֶה מְקָם, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרְשׁוּ בְּאִיזוֹ
דְּרָף מִחֲמֹשׁ הַדְּרָכִים נִתְקַים; שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִין שֶׁמָּא
יִטְעוּ. וַיִּכָּר נִהְיָ כָּל בְּתֵי דִינֵין שְׁרֵאִינוּ וְשִׁמְעֵנוּ, שִׁיכְתָּבוּ
הִדְרָף שְׁנִיתִים כֶּה בִּפְנֵיהֶם.

ה. וְלַעוֹלָם אֵין בֵּית דִין בּוֹדֵקִין אֶחָד בֵּית דִין אֶחָד, אֲלֵא
מִחוֹזְקִין אוֹתָן שֶׁהֵן בְּקִיִּין וְלֹא יִטְעוּ; אֲבָל בּוֹדֵקִין אֶחָד
הָעֲדִים.

ו. שֶׁלֹּשָׁה שִׁישְׁבוּ לָקִים אֶת הַשְּׁטָר, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - צָרִיף
לְכָתֵב: 'בְּמוֹשֵׁב שֶׁלֹּשָׁה הֵינּוּ, וְהָאֶחָד אֵינְנוּ'; שֶׁמָּא יִרְאֶה
הַרְוָאָה, וַיֹּאמֶר: 'בְּשָׁנִים קִימִיָּהוּ'. אֶפְלוּ הִנֵּה כְּתוּב בּוֹ:
'בְּבֵית דִין', יֹאמֶר הַרְוָאָה: 'שֶׁמָּא דְמוּ שִׁשְׁנֵיהֶם בֵּית דִין
הֵן'. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִשְׁמַע שֶׁהָיוּ שֶׁלֹּשָׁה, אֵינוֹ צָרִיף.

ז. שֶׁלֹּשָׁה שִׁישְׁבוּ לָקִים אֶת הַשְּׁטָר, וּבָאוּ שְׁנֵי עֲדִים
וְעָרְצוּ עַל אֶחָד מֵהֶן שֶׁהוּא גִזְלָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וּבָאוּ שְׁנֵים
אַחֲרֵים וְהָעֲדִיו שִׁחְזוּר בְּתִשְׁבּוּכָה - אִם עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ
הָעֲדִיו שִׁחְזוּר - הָרִי זֶה חוֹתֵם עִמָּהֶם, שֶׁהָרִי שֶׁלֹּשָׁה הֵיוּ.
וְאִם אֶחָד שִׁחְתָּמוּ הַשְּׁנֵים הָעֲדִיו עָלָיו שִׁחְזוּר בְּתִשְׁבּוּכָה -
אֵינוֹ חוֹתֵם עִמָּהֶן, שֶׁהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ בַּעַת חֲתִימַת

1 - חוֹץ מִעַד אֶחָד שֶׁלֹּשָׁה; שֶׁאֵין מְחִיבִין שְׁבֻעָה אֲלֵא
2 בְּעֲדוֹת עַד כְּשֶׁר הָרָאוּ לְהַצְטָרֵף עִם אֶחָד, וַיִּתְחַיֵּב זֶה
3 הַנִּשְׁבָּע עַל פִּי מִמּוֹן. 'עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים, אוֹ עַל פִּי שֶׁלֹּשָׁה
4 עֲדִים', לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּשָׁה כְּשָׁנִים. מָה הַשְּׁנִים, אִם נִמְצָא אֶחָד
5 מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל, בְּטָלָה הָעֲדוּת - אֵף הַשְּׁלִישָׁה. וְהוּא
6 הָדִין לְמֵאָה, אִם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל - בְּטָלָה
7 הָעֲדוּת, בֵּין בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת בֵּין בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת.

8 ד. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמִן שֶׁנִּתְכַּנְּנוּ בְּלֹן לְהָעִיד. אֲבָל
9 אִם לֹא נִתְכַּנְּנוּ בְּלֹן לְהָעִיד - מָה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אֲחֵים בְּכָלֵל
10 הָעַם וְרָאוּ כְּשֶׁהָרִי זֶה אֶת זֶה, אוֹ כְּשֶׁחָבֵל בּוֹ, אוֹ כְּשֶׁחֲטָף
11 חֶפֶץ מִיָּדוֹ.

12 ה. וְכִיצַד בּוֹדֵקִין הִדְרָף? כְּשִׁיבֹאוּ לְבֵית דִין עֲדִים מֵרַבִּין
13 - כֵּת אַחַת, אוֹמְרִים לָהֶם: 'כְּשִׁירָאִיתֶם זֶה שֶׁהָרִי אוֹ חָבֵל,
14 לְהָעִיד בְּאֶתֶם אוֹ לְרֵאוֹת? כָּל מִי שֶׁאָמַר: 'לֹא בְּאִתִּי
15 לְהָעִיד עָלָיו, אֲלֵא לְרֵאוֹת מָה הִדְרָף, וּבְכָלֵל הָעַם בְּאִתִּי'
16 - מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ; וְכָל מִי שֶׁאָמַר: 'לְהָעִיד בְּאִתִּי, וְלִכְנוֹן
17 הָעֲדוּת' - מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ. אִם נִמְצָא בְּאֵלּוּ שֶׁנִּתְכַּנְּנוּ לְהָעִיד
18 קָרוֹב אוֹ פְּסוּל, עֲדוּת בְּלֹן בְּטָלָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?
19 בְּשִׁחִיָּה בְּהֵן קָרוֹב אוֹ פְּסוּל. אֲבָל אִם הָיוּ בְּלֹן כְּשָׁרִים,
20 אֶחָד הִמְתַּכְּנוּ לְהָעִיד וְאֶחָד שֶׁלֹּא נִתְכַּנְּנוּ לְהָעִיד - הוֹאִיל
21 וְרָאָה הַדְּבָר וְכִנּוֹן עֲדוּתוֹ, וַיְהִיֶּה שֵׁם הַתְּרָאָה, חוֹתְכִין הָדִין
22 עַל פִּי, בֵּין בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת בֵּין בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת.

23 ו. שְׁטָר שֶׁהָיוּ עַדֵיו מֵרַבִּין, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם פְּסוּל, אוֹ
24 שֶׁהָיוּ בָּהֶם שְׁנֵים קָרוֹבִים זֶה לָזֶה, וְהָרִי אֵין הָעֲדִים קִימִין
25 כְּדִי לְשַׁאֵל אוֹתָן [אם התכוונו להעיד או למלאת המקום
26 הריק בשטר] - אִם יֵשׁ שֵׁם עֲדוּת בְּרוּרָה שֶׁבְּלֹן יִשְׁבוּ
27 לְחַתֵּם, שֶׁהָרִי נִתְכַּנְּנוּ בְּלֵם לְהָעִיד - הָרִי זֶה בְּטָל; וְאִם לֹא,
28 תִּתְקַים הָעֲדוּת בְּשִׁאָר. וְלָמָּה מְקַיֵּיִן הָעֲדוּת בְּשִׁאָר? שֶׁהָרִי
29 אֶפְשָׁר שִׁחְתָּמוּ הַכְּשָׁרִים, וְהִנִּיחוּ מְקוֹם לְגִדּוֹל לְחַתֵּם
30 [למעלה בתור כבוד], וַיָּבֹא זֶה הַקָּרוֹב אוֹ הַפְּסוּל, וַיְחַתֵּם
31 שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּם.

32 ז. אֵף עַל פִּי שֶׁהָעִיד שִׁחְתָּמוּ תַּחֲלָה בְּשְׁטָר, הוּא הַפְּסוּל -
33 הָרִי הַשְּׁטָר כְּשֶׁר.

34 ח. כָּל עַד שֶׁהָעִיד בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, אֵינוֹ מוֹרָה בְּדִין זֶה
35 הַהֶהָרֵג, וְלֹא יִלְמַד עָלָיו לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. וְאִם אָמַר:
36 'יֵשׁ לִי לְלַמַּד עָלָיו זְכוּת', מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְעַד
37 אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנִפְשׁ לְמוֹת', בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה. וּמֵהוּ
38 זֶה שֶׁנֶּאֱמַר: 'לְמוֹת'? כְּלוּמַר, עַד שֶׁהָעִיד בְּנִפְשׁ לְמוֹת -
39 לֹא יַעֲנֶה דְּכָר, אֲלֵא יַעֲד וַיִּשְׁתַּק. אֲבָל בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת, יֵשׁ
40 לוֹ לְלַמַּד זְכוּת וְחוֹבָה. אֲבָל לֹא יִמְנָה מִן הַדְּנִינִין, וְלֹא
41 יַעֲשֶׂה דִין; שֶׁאֵין עַד נַעֲשֶׂה דִין, אֶפְלוּ בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת.

42 ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדָכָר שֶׁצָּרִיף עֲדִים מִן הַתּוֹרָה,
43 וְצָרִיף דִּינֵין לְדוֹן בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל בְּשֶׁל
44 דְּבָרֵיהֶם, עַד נַעֲשֶׂה דִין. כִּיצַד? אֶחָד שֶׁהִבִּיא אֶת הַגִּט
45 וְאָמַר: [כתקנת חכמים:] 'בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִחַתֵּם' - הוּא
46 וְשְׁנֵים נִתְנִינִין אוֹתוֹ לָהּ [בתור שלושה דיינים], וְנִמְצָא בְּאֵלּוּ
47 נִטְלָתוּ בְּבֵית דִין. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

47 אלא שנים, ואין מקמינן בשנים אלא עד שיהיו שלשתן
48 מכירין, או יעידו העדים על הכתב בפני כל אחד ואחד.
49 ז. שנים שהיו תתומין על השטר, ומתו, ובאו שנים
50 ואמרו: 'כתב ידם הוא זה, אבל אנוסים היו', 'קטנים היו',
51 'פסולי עדות היו' - אף על פי שיש שם עדים אחרים שזה
52 כתב ידם, או שהיה כתב ידם יוצא משטר שקרא עליו
53 ערער והחזק בבית דין - הרי זה לא נתקם; אלא מעמידין
54 השנים שבשטר כנגד השנים שהעידו עליהן שהן פסולין,
55 ואין גובין בו כלום.

יום שבת קודש ז' כסלו ה'תשע"ה

פרק ח

57 א. מי שחתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו בבית
58 דין, והפיר כתב ידו שזה הוא בודאי, אבל אינו זוכר
59 העדות כלל, ולא ימצא כלבו וזכרו שזה לזה מעולם
60 - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו זה בבית דין; שאין
61 אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון
62 שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה, וכתב ידו - כדי
63 להזכירו הדבר; אבל אם לא נזכר, לא יעיד.
64 ב. אחד הזוכר את העדות מעצמו אחר שראה כתב ידו,
65 או שהזכירוהו אחרים ונזכר, ואפלו הזכירו העד השני
66 שהעיד עמו - אם נזכר, הרי זה מעיד. אבל אם הזכיר
67 אותו התובע עצמו - אף על פי שזכור, אינו מעיד; מפני
68 שזה דומה בענין בעל דין כאלו העיד בשקר בדבר שלא
69 ידע.
70 ג. ולפיכך, אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע
71 הנה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שפלימדי חכמים
72 יודע, שאלמלי לא זכר הדבר, לא היה מעיד. וקל - [קולא]
73 הוא שהקלו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר
74 מכמה שנים, והכתב הוא שהזכירו הדבר - הרי זה מעיד.
75 ד. הואיל והדבר כן - שטר שניצא לבית דין, ובאו עדיו
76 ואמרו: 'כתב ידינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות
77 זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מכר לו' - לא נתקם
78 השטר, והרי הוא כחורש; עד שיזכרו עדותן. וכל מי
79 שאינו דן כזה - לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו.
80 אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו עדים
81 מעידים שזה כתב ידם - מקמינן את השטר, ואין משגיחין
82 על דבריהם שאומרים: 'אין אנו זוכרים עדות זו', שפא
83 חזרו בהם, וזה שאמרו: 'אין אנו זוכרין', כדי לבטל
84 השטר; וכאלו אמרו: 'קטנים היינו', 'פסולי עדות היינו',
85 שאינם נאמנים, הואיל ונתקם השטר שלא על פיהם.
86 ומפני טעם זה, מקמינן כל השטרות, ואין אנו צריכין
87 להביא עדים ולשאל אותם, אם הם זוכרים עדות זו, או
88 אינם זוכרים אותה; שאפלו באו ואמרו: 'אין אנו זוכרים
89 אותה' - אין שומעין להם, הואיל ואפשר לקימו שלא
90 מפיהן.
91

1 השנים. כמה דברים אמורים? בשערערו עליו בעברה.
2 אבל ערערו עליו בפגם משפחה, כגון שאמרו: 'אמו לא
3 נשתחררה [משיפחותה], ועבר הוא', או 'לא נתגירה אמו,
4 וגוי הוא', ונודע אחר שחתמו השנים שאין במשפחתו
5 פגם, ושהוא כשר - הרי זה חותם עמהן; שזה גלוי דבר
6 שהיה מקדם.
7 ח. מתר לכתב הקיים בשטר, קדם שיתקם השטר; שאין
8 הכתיבה עקר, אלא החתימה. ואין הדינים צריכין לקרות
9 השטר שמקמינן אותו, אלא מקמינן אותו מעדיו, אף על
10 פי שלא ידעו מה כתוב בו.

פרק ז

11 א. מעיד הקרוב על כתב ידי קרובו. כיצד? שטר שעדיו
12 ראובן ושמעון, ומתו, או שהלכו למדינת הים, ובא בנו
13 של ראובן ואמר: 'זה כתב ידו של אבי', ובא בנו של
14 שמעון ואמר: 'זה כתב ידו של אבי' - הרי אלו פשרין
15 כשני עדים שאינם קרובים, ואם נצטרף עמהם שלישי
16 והעיד על כתב ידי שניהם - הרי נתקם השטר - [על כל
17 חתימה צריך ב' עדים].
18 ב. ואלו מדברים שנאמנים הגדולים להעיד בגדלן, מה
19 שראו בקטנן. נאמן אדם לומר כשהוא גדול: 'זה כתב ידו
20 של אבא, וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי,
21 שהייתי מכיר בכתב ידם כשהייתי קטן'; והוא שיצטרף
22 עמו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול.
23 ג. שטר שעדיו ראובן ושמעון, ובאו שנים והעידו שניהן
24 שזה כתב ידו של ראובן וזה כתב ידו של שמעון - נתקם
25 השטר. אבל אם העיד זה על כתב ידי ראובן, והשני העיד
26 על כתב ידי שמעון - לא נתקם השטר, לפי שצריך שני
27 עדים על כל כתב יד אחד משניהם; ואם יש שלישי מעיד
28 על כתב ראובן ושמעון כאחד, נתקם.
29 ד. אמר הראשון: 'זה כתב ידי', והעיד הוא ואחר על
30 כתב ידי השני - לא נתקם; לפי שנמצא שלשת רבעי
31 הממון שבשטר תלוי בעדות האחד. וכן אם העיד אחיו
32 או בנו של ראשון עם אחר, על כתב ידי השני - לא
33 נתקם; שהרי שלשת רבעי הממון תלוי בעדות הקרובים.
34 ה. שנים החותמין על השטר, ומת אחד מהם - צריך שני
35 עדים להעיד על כתב ידו של מת. ואם לא נמצא אלא עד
36 אחד, עם זה העד החי - פותב חתימת ידו בפני עדים
37 אפלו על החורש, ומשליכו בבית דין, עד שיחזק כתב ידו
38 בבית דין [בהשוואת החתימות], ולא יהיה צריך לומר שזה
39 כתב ידו; ויעיד הוא והאחר על כתב ידי המת, ונתקם
40 כתב ידו שלא מפיו.
41 ו. שלשה שישבו לקים את השטר, שנים מהם מכירין
42 חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר - עד שלא חתמו,
43 מעידין בפניו וחותם; שהעדים נעשים דינים בדבר שהוא
44 מדבריהן [מדברבן], כמו שבארנו. אבל אחר שחתמו - אין
45 מעידין בפניו וחותם; שהרי בעת שחתמו, לא היו המכירין

47 תמיד אפלו בדבר מן הדברים - אף על פי שהוא מדבר
48 ושואל בענין בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל
49 השוטים יחשב. הנכפה [נ] נופל לעיתים משגעון] - בעת
50 כפיתו, פסול; ובעת שהוא בריא, פשוט. ואחד הנכפה מזמן
51 לזמן, או הנכפה תמיד בלא עת קבוע. והוא, שלא תהיה
52 דעתו משבשת תמיד; שהרי יש שם נכפין, שגם בעת
53 בריאתם, דעתן מטורפת עליהן. וצריך להתישב בעדות
54 הנכפין הרבה.

55 י. הפתאים ביותר שאינן מפירין דברים הסותרין זה
56 את זה, ולא יבינו עניני הדבר בדרך שמבינין שאר
57 עם הארץ, וכן המבטחין והנחפזין בדעתן, והמשפגעים
58 בדעתם ביותר - הרי כל אלו בכלל השוטים. ודבר
59 זה, לפי מה שיראה הדין; שאי אפשר לכוון הדעות
60 בכתב.

61 יא. החרש - כשוטה; שאין דעתו נכונה, ואינו כן מצוות.
62 ואחד חרש שמדבר ואינו שומע, או ששומע ואינו מדבר
63 - אף על פי שאינתו ראיה מעלה, ודעתו נכונה - צריך
64 להעיד בבית דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו, ויהיה
65 ראוי לשמע דברי הדינים, והאיום שמאמינן עליו. וכן אם
66 נשתתק [נתאלם מחמת חולין] - אף על פי שנבדק בדרך
67 שבדקין לגטין [אם דעתו מיושבת], ונמצאת עדותו
68 מכוננת, והעיד בפנינו בכתב ידו - אינו עדות כלל; חוץ
69 מעדות אשה [להעיד שמת בעלה], לפי שבבעגונה הקלו.
70 יב. הסומין - אף על פי שמפירין הקול, [נדעו] - [מכירים]
71 האנשים [נ] בעלי הדין] - הרי אלו פסולין מן התורה,
72 שנאמר: "והוא עד, או ראיה" - מי שהוא ראוי לראות,
73 הוא שמעיד. והסומה באחת מעיניו, כשר להעיד.

פרק י

74 א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר: "אל
75 תשת ירך עם רשע, להיות עד חמס"; מפי השמועה
76 [ממשה רבינו] למדו: 'אל תשת רשע עד'. ואפלו עד כשר
77 שידע בחברו שהוא רשע, ואין הדינין מפירין רשעו -
78 אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהיא עדות אמת; מפני
79 שמצטרף עמו, ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד
80 שנתקבלה עדותו. ואין צריך לומר, עד כשר שהוא יודע
81 בעדות לחברו, ונדע שהעד השני שעמו עד שקר - שאסור
82 לו להעיד, שנאמר: "אל תשת ירך עם רשע".

83 ב. איזה הוא רשע? כל מי שעבר עברה שחביין עליה
84 מלקות - זהו רשע, ופסול לעדות; שהרי התורה קראה
85 למחייב מלקות רשע, שנאמר: "וזהו אם בן הכות הרשע".
86 ואין צריך לומר למחייב מיתת בית דין שהוא פסול,
87 שנאמר: "אשר הוא רשע למות".

88 ג. עבר על עברה שחביין עליה מלקות מן התורה, הרי
89 זה פסול מן התורה; ואם היה החיוב שבה מדבריהם
90 [מדברנן], הרי זה פסול מדבריהם. ביצד? אכל בשר בהמה
91 בחלב, או שאכל נבלות ושקצים וכיוצא בהן, בין לתאבון

1 ה. אחד הכותב עדותו על השטר, או שנמצא אצלו כתוב
2 בפנקסו ובכתב ידו: 'פלוני העיד [מינה] אותי עליו ביום
3 פלוני בכך וכך' - אם זכר מעצמו, או הזכירוהו אחרים
4 ונזכר - מעיד. ואם לאו, אסור להעיד; שאין זה דומה
5 אלא למי שאמר לו אדם נאמן: 'פלוני יש לו אצל פלוני
6 כף וכך', והעיד הוא שיש לזה אצל זה, והוא אינו יודע
7 מן הדבר כלום, אלא מפי אחר שמע והעיד.

פרק ט

8 א. עשרה מיני פסולות הן; כל מי שנמצא בו אחד מהן,
9 הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן - הנשים, והעבדים,
10 והקטנים, והשוטים, והחרשים, והסומים, והרשעים,
11 והבזויין, והקורבין, והנוגעין בעדותם; הרי אלו עשרה.
12 ב. נשים פסולות לעדות מן התורה, שנאמר: "על פי
13 שנים עדים" - לשון זכר, לא לשון נקבה.

14 ג. וכן הטמטום והאנדרוניגוס [נ] ספקי זכר או נקבה]
15 פסולין, מפני שהן ספק אשה, וכל מי שהוא ספק כשר
16 ספק פסול - הרי הוא פסול; שאין העד בא, אלא להוציא
17 ממוץ על פיו, או לחיב [לענוש] על פיו עון, ואין מוציאין
18 ממוץ מספק ואין עונשין מספק, דין תורה.

19 ד. העבדים פסולין לעדות, דין תורה, שנאמר בעדים:
20 "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", מקלל שאחיו
21 כמזהו - מה אחיו בן ברית, אף העד בן ברית. קל וחמר
22 לגוים: אם עבדים שהן במקצת מצוות פסולין - הגוים,
23 לא כל שכן.

24 ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, פסול.
25 ו. וכל מי שנשתחרר, והרי הוא מחסר גט שחרור - פסול;
26 עד שיגיע הגט לידו ויטבל, ויעשה מקלל בני ברית, ואחר
27 כך יעיד.

28 ז. הקטנים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר בעדים:
29 "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'" - 'אנשים',
30 ולא קטנים. אפלו היה הקטן נבון וחכם - הרי הוא פסול,
31 עד שביא שתי שערות [למטה] אחר שלש עשרה שנה
32 גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות,
33 ונולד בו סימן מסימני סריס - הרי זה סריס, ויעיד. ואם
34 לא נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו [שלושים וחמש],
35 כמו שבארנו בהלכות אישות.

36 ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו, שנארו בו סימני בגרות
37 מלמעלה [שערות הזקן ובית השחי] - אינו צריך בדיקה
38 [למטה]. ואם לא ראו - אין מקבלין עדותו, עד שיבדק.
39 וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות,
40 ואינו יודע בטיב משא ומתן - אין עדותו עדות בקרקעות,
41 מפני שאינו מדקדק בדברים, שהרי אינו יודע. אבל בעדות
42 משלטלין - מקבלין עדותו, הואיל והוא גדול.

43 ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו כן מצוות.
44 ולא שוטה שהוא מחלף ערם ומשבר בלים וזורק אבנים
45 בלכד, אלא כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משבשת

בשדות ופרדסים; ולפיכך סתם רועה פסול. ומגדלי בהמה
דקה בארץ ישראל, פסולין; אבל בחוצה לארץ, כשרין.
ומתר לגדל בהמה גסה, בכל מקום. וכן המוכסין [שקנו
מהמלך זכות המיטות] - סתמן פסולין; מפני שחזקתן לקח
יותר מדבר הקצוב להן בדין המלכות, ולוחחין היתר
לעצמם. אבל גבאי מנת [גובי מס] המלך, סתמן כשרין;
ואם נודע שחזקתו אפלו פעם אחת יתר מן הראוי להן
לגבות - הרי אלו פסולין. וכן מפרחי יונים בישוב -
פסולין, מפני שחזקתן שגזולין יונים של אחרים בחנם.
וכן סוחר שביעית - והם בני אדם שיושבין בטלים, וכיון
שפאה שביעית [שמיטה], פושטים ורועותיהן, ומתחילין
לשא ולתן בפרות; שחזקת אלו, שהם אוספין פרות
שביעית ועושין בהם סחורה. וכן המשחק בקביה - והוא,
שלא תהיה לו אפנות אלא היא - הואיל ואינו עוסק
בישוב העולם, הרי זה בחזקת שאוכל [מתפרנס] מן
הקביה, שהוא אבק [מעיו] גזל. ולא בקביה בלבד אמרו,
אלא אפלו בקלפי אגוזים וקלפי רמונים. וכן לא יונים
בלבד אמרו, אלא אפלו המקמרים בבמה חיה ועוף,
ואמרו: 'כל הקודם את חברו או כל הנוצח את חברו, יטל
בעליו את שניהם', וכן כל פיוצא בשחוק זה - והוא, שלא
תהיה לו אפנות אלא שחוק זה - הרי הוא פסול. וכל אלו
פסולין מדבריהם.

ה. ארס [העובד בשדה תמורת יבול] שלקח דבר מועט
מן הפרות שבכרו [הקדימו להתבשל] בימי ניסן וימי
תשרי, קדם שתגמר מלאכתם - אף על פי שלקח שלא
מדעת בעל השדה - אינו גנב, וכשר לעדות; שאין בעל
השדה מקפיד על זה. וכן כל פיוצא בזה.

[למאלות תאוות] בין להקעים [את הקב"ה], או שחלל את
יום טוב ראשון, או שלבש שעטנז, שהוא שוע [מעורב
צמר ופשתן ומסורק] או טווי [החוטם מצמר ופשתן] או
נזו [ארוג מצמר ופשתן] - הרי זה פסול לעדות מן התורה.
אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל את יום טוב שני
של גליות, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן
וכיוצא בו - הרי הוא פסול לעדות מדבריהם. וכבר מנינו
כל עברה שחזקתו עליה מלקות; וכבר נתבאר בכל מצוה
ומצוה דברים שאסורין מן התורה, ודברים שאסורין
מדבריהם.

ד. ועוד יש שם רשעים שהם פסולין לעדות, אף על פי
שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות; הואיל ולוחחין
ממון שאינו שלהן בחנם - פסולין, שנאמר: "פי יקום עד
חכם" - כגון הגנבים והגזלנים - אף על פי שהחזיר, הרי
הוא פסול לעדות מעת שגנב או גזל. וכן עד זומם - אף
על פי שהזום בעדות ממון, ושלם - הרי זה פסול מן
התורה לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד
בבית דין, אף על פי שלא הזים על אותה עדות אלא אחר
כמה ימים. וכן המלוה ברבית - אחד הלוה, ואחד המלוה
- שניהן פסולין לעדות: אם רבית קצוצה [קבועה מראש]
עשו, הרי הם פסולין לעדות מן התורה; ואם אבק [-
מעיו] רבית עשו, הרי הן פסולין מדבריהם [מדבוב]. וכן
כל העובר על גזל של דבריהם, הרי הוא פסול מדבריהם.
פיצד? החמסנים, והן הלוקחים קרקע או מטלטלין שלא
ברצון הבעלים - אף על פי שנותנין הדמים, הרי אלו
פסולין מדבריהם. וכן הרועים - אחד רועה בהמה דקה,
ואחד רועה בהמה גסה של עצמן - הרי אלו פסולין;
שחזקתן פושטין ידיהן בגזל, ומניחין בהמתן לרעות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – א'ז' כסלו ה'תשע"ה

"ראשיכם אל תפרעו" - מכלל, שכל המתאבל אסור לספר
שערו, אלא מגדל פרא. וכשם שאסור לגלח שער ראשו,
כך אסור לגלח שער זקנו, וכל שער שיש בו - אחד
המגלח [את האחרים], ואחד המתגלח. היה מגלח, ושמע
שמת אביו - משלים תגלחת שערו, אחד המגלח ואחד
המתגלח. וכן אסור לגלח שפה [- שפתו], ולטל צפרניו
בכלי; אבל בשניו, או שנטל צפרן בצפרן, מותר.
ג. ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו, ולרחץ גופו, ולסוף?
שנאמר: "התאבלי נא, ולבשי נא בגדי אבל, ואל תסוכי
שמן"; ורחיצה בכלל סיכה - שהרחיצה קודמת לסיכה,
שנאמר: "ורחצת וסכת". וכשם שהאבל אסור בכבוס
בגדים, כך אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצים.

יום ראשון א' כסלו ה'תשע"ה

הלכות אבל

פרק ה

א. אלו דברים שהאבל אסור בהם ביום הראשון מן
התורה, ובשאר שבועת ימי האבל מדבריהם: אסור לספור,
ולכבס, ולרחץ, ולסוף, ולשמש משתו, ולנעל את הסנדל,
ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקף את המטה,
ולפרע [לגלות] את ראשו, ולשאל שלום; הכל - אחד
עשר דבר.

ב. ומנין שהאבל אסור בתספורת? שהרי הזהיר בני אהרן:

מתוך מהדורת חזק

48 לאחר בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיץ
49 לרבים.
50 יז. ומנין שאין האבל יושב על המטה? שנאמר: "ויקם
51 המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".
52 יח. וחיב לכפות את המטה כל שבועה. ולא מטתו בלבד
53 הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה;
54 אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות - חיב
55 לכפות את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - כלן
56 כופין את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות,
57 אינו צריך לכפותה. דרגש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו;
58 אלא מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליה.
59 מטה שנקליטה [קרטיה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר
60 להפכה - זקפה ודי. הפך כל מטותיה, והיה הוא ישן על
61 גבי מטות אחרים, או על גבי כסא, או על גבי ארון, או
62 על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא ישן על גבי
63 מטה הכפופה.
64 יט. מנין לאבל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר
65 ליתקאל: "לא תעטה על שפם"; מכלל, ששאר האבלים
66 חיבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה
67 ממקצתו מעט על פיו, שנאמר: "ועל שפם יעטה", ותרגם
68 אונקלוס הגר: "כאבלא יתעטף".
69 כ. ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום? שנאמר: "האנק
70 דם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום,
71 אינו מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלשה ועד
72 שבועה - מי ששאל בשלומי, מחזיר לו שלום. ומשבועה
73 ועד שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין
74 שואלין בשלומי, עד לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל
75 אמו - אין שואלין בשלומי, עד לאחר שלשים עשר חדש.
76 אם בשאלת שלום נאסר האבל - קל וחמר שהוא אסור
77 להרבות דברים ולשחק, שנאמר: "דם". ולא יאחז תינוק
78 בידו, שלא יביאנו לידי שחוק; ולא יכנס למקום שמחה,
79 כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

יום שני ב' כסלו ה'תשע"ה

פרק ו

81
82 א. מדברי סופרים, שיהיה האבל נוהג במקצת דברי
83 אבלות, כל שלשים יום. ומנין סמכו לשלשים יום? שהרי
84 הוא אומר: "ויבכה את אביו ואת אמה ירח ימים";
85 מכלל, שהאבל מצטער כל שלשים יום.
86 ב. ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור
87 בתספורת, ובגהוץ, ובנשואין, ובשמחת מרעות [טעודת
88 חברים], וליילך בסחורה ממדינה למדינה - הכל חמשה
89 דברים.
90 ג. בתספורת כיצד? כשם שאסור לספר כל שער גופו, או
91 לגלח שפמו, או לקץ צפרניו בכלי, כל שבועה - כן אסור
92 כל שלשים. במה דברים אמורים? באיש; אבל האשה -

1 אסור לסוך מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את
2 הזקמא, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן
3 רוחץ פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו.
4 ה. מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה? שנאמר: "וינחם
5 דוד את בת שבע אשתו, ויבא אליה וישכב עמה"; מכלל,
6 שהיה אסור מקדם. וכן לא ישא האבל אשה, ולא תנשא
7 האשה, אף על פי שאין משמשיין מטתם. ומתיר להתניח
8 עם אשתו, אף על פי שהוא אסור בתשמיש.
9 ו. מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל? שהרי נאמר
10 ביהושעאל: "וינעליך תשים ברגליך"; מכלל, שכל העם
11 אסורין. היה בא בדרך, נועל והולך; וכשיכנס במדינה -
12 לעיר, חולץ מנעליו.
13 ז. רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה - זה שנאמר:
14 "והפכתי חגיכם לאבל"; מה חג אסור בעשיית מלאכה,
15 אף אבל אסור בעשיית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשיית
16 מלאכה - כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, וליילך
17 ממדינה למדינה בסחורה.
18 ח. כל שלשה ימים הראשונים, אסור בעשיית מלאכה,
19 אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילך, אם
20 היה עני - עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוה כפלך
21 בתוך ביתה.
22 ט. שני אחים או שני שתפין שהיו פתנות אחת, וארע
23 אבל לאחד מהן - נועלין את הפתנות כל שבועה.
24 י. אפלו דברים המתירין לעשותן בחלו של מועד, אסור
25 לאבל לעשותם בידו בימי אבלו; אבל אחרים עושים לו.
26 כיצד? היו [זקוקים] זיתיו להפך [לפני דריכתם], וכדי
27 [של שמן] לגוף [לפוקוק], ופשתנו לעלות מן המשרה
28 [במים], וצמרו מן היורה [קערת צבע] - שזכר אחרים
29 לעשותן לו, כדי שלא יאבדו. ומרבצין לו שדהו משתגיע
30 עונת המים.
31 יא. האריסין [פועלים באדמה תמורת יבול] והחכירין
32 [שוכרים אדמה בדמי יבול] שלו והקבלנין [שוכרים בכסף],
33 גרי אלו יעשו בדרך. אבל החמרין והגמלין בבקמות
34 שלו, והספנין בספינה שלו - גרי אלו לא יעשו; ואם היו
35 מחפזין או משפזין מקדם לזמן קצוב, גרי אלו יעשו.
36 יב. שכיר יום, אפלו בעיר אחרת - לא יעשה לו.
37 יג. האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין
38 שאינה בקבלנות - לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים
39 - בביתו, לא יעשו; בבית אחר, עושין.
40 יד. היה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שבועת ימי
41 האבלות. ואם היה דבר אבד, עושה שליח; כזה הורו
42 הגאונים.
43 טו. מנין שהאבל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר
44 ליתקאל: "האנק דם".
45 טז. אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות
46 במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים
47 צריכין לו, מתר; ובלבד שלא יעמיד תרגמן, אלא ילחש

47 אַבְלָם, הוֹאִיל וְתִכְף אוֹתָם אַבְל אַחֵר אַבְל וְלֹא מִצָּאוּ
48 פָּנָאִי.

49 **יום שלישי ג' כסלו ה'תשע"ה**

50 פֶּרֶק ז

51 א. מי שִׁבְעָה לוֹ שְׁמוּעָה שְׁמַת לוֹ קְרוֹב [שחייב באבלו]
52 - אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם הִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה, אֶפְלוּ בְיוֹם
53 שְׁלֹשִׁים עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה שְׁמוּעָה קְרוֹבָה; וְחֵיב לְנַהֵג שְׁבַעַת
54 זְמַי אֲבָלוֹת מִיּוֹם שֶׁהִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה, וְקוֹרֵעַ, וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים
55 יוֹם לְאַסוּר הַתְּסַפְּרָתָהּ, עִם שָׁאֵר הַדְּבָרִים. כָּלֹּל שֶׁל דָּבָר -
56 יוֹם שְׁמוּעָתוֹ הַקְּרוֹבָה, בְּיוֹם הַקְּבוּרָה. אַבְל אִם הִגִּיעָה לוֹ
57 הַשְּׁמוּעָה אַחֵר הַשְּׁלֹשִׁים - הָרִי זֶה שְׁמוּעָה רְחוֹקָה, וְאֵינָה
58 נוֹהֶגֶת אֲלֹא יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד; וְאֵינִי קוֹרֵעַ. וְכֹאֵלּוּ יוֹם
59 הַשְּׁמוּעָה הוּא יוֹם שְׁבִיעִי יוֹם שְׁלֹשִׁים, וּמִקְצַת הַיּוֹם
60 כָּכֹל.

61 ב. כִּיצַד מִקְצַת הַיּוֹם כָּכֹל? כִּינן שֶׁנֶּהֱגַ אֲבָלוֹת שְׁעָה אַחַת
62 - כֹּאֵלּוּ נִהְגָּה כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, וּמִתָּר לְנַעַל וְלַרְחֹץ וְלִסְוֹף וְלִגְלַח
63 בְּשָׂאֵר הַיּוֹם; וְכֵן הוּא מִתָּר בְּכָל הַדְּבָרִים.

64 ג. מי שִׁבְעָה לוֹ שְׁמוּעָה קְרוֹבָה בְּתוֹךְ הַרְגֵּל אוֹ בְיוֹם
65 הַשְּׁבִיטָה, וְאַחֲרֵי הַשְּׁבִיטָה אוֹ אַחֲרֵי הַרְגֵּל נֶעֱשֶׂת רְחוֹקָה - עוֹלָה
66 לוֹ; וְאֵינִי נוֹהֵג לְאַחֲרֵי הַרְגֵּל אוֹ לְאַחֲרֵי הַשְּׁבִיטָה, אֲלֹא יוֹם
67 אֶחָד בְּלִבָּד, וּמִקְצַת הַיּוֹם כָּכֹל, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרַנְזָה.

68 ד. מי שְׁמַת לוֹ קְרוֹב, וְלֹא יָדַע עַד שְׁבָא - אִם הָיָה בְּמִקּוֹם
69 קְרוֹב שֶׁהוּא מִהֲלֹךְ עוֹשֵׂר פְּרָסָאוֹת, שֶׁאִפְשָׁר שִׁיבּוֹא בְיוֹם
70 אֶחָד - אֶפְלוּ בָּא בְיוֹם הַשְּׁבִיעִי; אִם מִצָּא מְנַחֲמִים אֲצֵל
71 גְּדוֹל הַבֵּית - אִף עַל פִּי שֶׁנֶּנְעָרוּ לַעֲמֹד - הוֹאִיל וּמִצָּא
72 מְנַחֲמִים, עוֹלָה לוֹ, וּמוֹנֶה עִמָּהֶם תְּשׁלוּם שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם
73 לֹא מִצָּא מְנַחֲמִים, מוֹנֶה לַעֲצָמוֹ. וְכֵן אִם הָיָה בְּמִקּוֹם רְחוֹק
74 - אֶפְלוּ בָּא בְיוֹם שְׁנִי, מוֹנֶה לַעֲצָמוֹ שְׁבַעַת וּשְׁלֹשִׁים מִיּוֹם
75 שְׁבָא.

76 ה. הָאֲבָל, בְּשִׁלְשָׁה זְמַיִם הֵרָאשׁוּנִים - אֵינִי הוֹלֵךְ אֶפְלוּ
77 לְבֵית אַבְל אַחֵר; מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ - הוֹלֵךְ, וְאֵינִי יוֹשֵׁב בְּמִקּוֹם
78 הַמְּנַחֲמִין, אֲלֹא בְּמִקּוֹם הַמְּתַנַּחֲמִין. וְלֹא יֵצֵא לְמִקּוֹם אַחֵר
79 מִפֶּתַח בֵּיתוֹ כָּל שְׁבַת הֵרָאשׁוּנָה; שְׁנֵי - יוֹצֵא, וְאֵינִי יוֹשֵׁב
80 בְּמִקּוֹמוֹ; שְׁלִישִׁית - יוֹשֵׁב בְּמִקּוֹמוֹ, וְאֵינִי מְדַבֵּר בְּדִרְכּוֹ;
81 רְבִיעִית - הָרִי הוּא כָּכֹל אֲדָם.

82 ו. כִּהֵּן גְּדוֹל - חֵיב בְּכָל דְּבָרֵי אֲבָלוֹת, אֲלֹא שֶׁאַסוּר לוֹ
83 לִקְרַע בְּגָדָיו לְמַעֲלָה, וְלִגְדֵּל פָּרַע, וְלִצָּאת אַחֵר הַמִּשְׁטָה. וְכָל
84 הָעָם בָּאִין לְנַחֲמֵהוּ לְבִיתוֹ. וְכִשְׁמִבְרִין [מאכילין] אוֹתוֹ [בְיוֹם
85 הָרֵאשׁוֹן לְאַבְלוֹ] - כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאֶרֶץ, וְהוּא מְסַב
86 עַל הַסֶּפֶסֶל. וְאוֹמְרִין לוֹ כְּשֶׁמְנַחֲמִין אוֹתוֹ: 'אֲנִי כִפְרִתְךָ',
87 וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'תִּתְּכֶרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם'; וְאִם רָצָה לְנַחֵם
88 אַחֲרֵים - הִמְמָנָה [סגן הַכֹּהֲנִים] מִמָּעוֹ בְּתוֹךְ הָעָם,
89 וְאוֹמֵר לָהֶם: 'תִּתְּכֶמוּ'.

90 ז. וְכֵן הִמְלִיךְ חֵיב בְּכָל דְּבָרֵי אֲבָלוֹת, אֲלֹא שֶׁאֵינִי יוֹצֵא

1 מִתָּרָת בְּנִטִּילַת שַׁעַר לְאַחֵר שְׁבַעַת, וְהָאִישׁ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם.
2 וְעַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ - חֵיב לְגְדֵּל שַׁעְרוֹ עַד שִׁישְׁלַח פָּרַע -
3 [שַׁעַר רַב], אוֹ עַד שִׁינְעָרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו.

4 ד. וְכֵן אֲסוּר לְלַבֵּשׁ בָּלִים לְבָנִים חֲדָשִׁים וּמִגְהָצִין כָּל
5 שְׁלֹשִׁים, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה. הֵיוּ צָבוּעִין וּמִגְהָצִין,
6 מִתָּרִין; וְכֵן אִם לֹא הֵיוּ חֲדָשִׁים - אִף עַל פִּי שֶׁהָיוּ לְבָנִים
7 וּמִגְהָצִין, מִתָּרִין. וְכָלִי פִּשְׁתָּן, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גִּהוּץ.
8 וְלְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, מִתָּר בְּגִהוּץ, אֶפְלוּ עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ.
9 ה. בְּנִשְׁוֹאִין כִּיצַד? אֲסוּר לִשְׂאֵא אִשָּׁה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם;
10 וּמִתָּר לְאַרְשׁ אֶפְלוּ בְיוֹם הַמִּיתָהּ. וּמִי שֶׁמִּיתָה אִשְׁתּוֹ - אִם
11 כָּבֵד קָיָם מִצּוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, וְיֵשׁ לוֹ מִי שִׁישְׁמָשְׁנוּ, וְאֵין
12 לוֹ בָּנִים קְטָנִים - הָרִי זֶה אֲסוּר לִשְׂאֵא אִשָּׁה אַחֲרָתָה, עַד
13 שִׁינְעָרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים. אַבְל מִי שֶׁלֹּא קָיָם עֲדִין מִצּוֹת
14 פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אוֹ שֶׁקָּיָם וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים קְטָנִים, אוֹ מִי שֶׁאֵין
15 לוֹ מִי שִׁישְׁמָשְׁנוּ - הָרִי זֶה מִתָּר לְאַרְשׁ וְלִכְנֵס מִיד; וְאַסוּר
16 לוֹ לְבוֹא עָלֶיהָ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיתָה אֲבָלָה,
17 לֹא תִכְעַל עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם.

18 ו. שְׁמַחַת מִרְעוּת שֶׁהִיא חֵיב לְפָרַע אוֹתָהּ, מִתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ
19 מִיד לְאַחֵר שְׁבַעַת. אַבְל אִם אֵינִי חֵיב לְפָרַעָה - אֲסוּר
20 לְהַכְנִסָּה לָּהּ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם.

21 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂאֵר מִתִּים; אַבְל עַל אֲבִיו וְעַל
22 אִמּוֹ - בֵּין כָּף וּבֵין כָּף - לֹא יִכְנֵס לְשְׁמַחַת מִרְעוּת עַד שְׁנֵי
23 עָשָׂר חֳדָשׁ.

24 ח. עַל כָּל הַמִּתִּים כָּלָן - מִתָּר לִילֵךְ בְּסוּחָהּ לְאַחֵר
25 שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְעַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ - עַד שִׁינְעָרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו,
26 וְיֹאמְרוּ לוֹ: 'לֵךְ עִמָּנוּ'.

27 ט. עַל כָּל הַמִּתִּים כָּלָן - רָצָה, מִמַּעַט בְּעֶסְקוֹ; רָצָה, אֵינִי
28 מִמַּעַט. עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ, מִמַּעַט בְּעֶסְקוֹ.
29 י. הֵהוּלָךְ מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם - אִם יָכוֹל לְמַעַט בְּעֶסְקוֹ, מִמַּעַט;
30 וְאִם לֹא, יִקְנֶה צָרִיךְ הַדֶּרֶךְ וְדְבָרִים שִׁישׁ בָּהֶם חַי נֶפֶשׁ.

31 יא. מִי שֶׁהָיָה בְּעֵלָה צָלוּב [- תלוין] בְּעִיר, אוֹ אִשְׁתּוֹ
32 צָלוּבָה, אוֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ - אֲסוּר לוֹ לִשְׁכֵן בְּאוֹתָהּ הָעִיר, עַד
33 שִׁיכְלָה הַבִּשּׂוּר. וְאִם הִיתָה עִיר גְּדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא [- שם
34 עִיר], יֵשׁ לוֹ לִשְׁכֵן בְּצַד הָאֲחֵר שֶׁאֵינֶן צָלוּבִין בּוֹ.

35 יב. יוֹם שְׁבִיעִי - מִקְצָתוֹ כָּכֹל, וְהוּא עוֹלָה לְכָאֵן וְלִכָּאֵן;
36 לְפִיכָף, מִתָּר לְכַבֵּס וְלַרְחֹץ וְלַעֲשׂוֹת שָׂאֵר הַדְּבָרִים, בְּיוֹם
37 שְׁבִיעִי. וְכֵן יוֹם שְׁלֹשִׁים - מִקְצָתוֹ כָּכֹל, וּמִתָּר לְסַפֵּר
38 וּלְגַהֵץ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים.

39 יג. מִי שֶׁתְּכַפּוּהוּ אֲבָלָיו [נפטר לו קרובים בזה אחר
40 זח] - הַכְּבִיד [- גדל מאוד] שַׁעְרוֹ, מִקַּל בְּתַעֲרֵר, לֹא
41 בְּמִסְפָּרִים; וּמִכְבֵּס כְּסוּתוֹ בְּמִים, אַבְל לֹא בְּנִתָּר [מִן
42 מַלְחָה] וְלֹא בְּחוּל; וְיוֹחֵץ כָּל גּוֹפּוֹ בְּצוּנָה, אַבְל לֹא
43 בְּחִמִּין. וְכֵן מִי שֶׁתְּכַפּוּהוּ אֲבָלָיו, וְכֹא מִמְּדִינַת הַיָּם,
44 וּמִבֵּית הַשְּׁבִיָּה, אוֹ שִׁישְׂא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, אוֹ שֶׁהָיָה
45 מְגִדָּה וְהִתָּר, אוֹ שֶׁהָיָה מְדָר וְנִשְׂאָל עַל גְּדוּרָה וְהִתָּר,
46 וְכָל הַיּוֹצֵא מִשְׁמָאָה לְטַהֲרָה - הָרִי אֵלּוּ מְגִלְחִין בִּימֵי

46 חזק] לו את חלוקו, ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו
47 שהוא מבקר בו חולה, הרי זה לא יגע בו.
48 ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, ונתעלה, וסבור שמת,
49 וקרע, ואחר כך מת - אם מת בתוך כדי דבור, אינו חוזר
50 וקורע; ואם לאחר כדי דבור מת, חוזר וקורע קרע אחר.
51 וכן מי שאמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר כך נמצא בנו
52 - אם בתוך כדי דבור נודע לו אמתת הדבר, יצא ידי
53 קריעה; ואם אחר כדי דבור - לא יצא, וחייב לקרע קרע
54 אחר.

55 ט. מי שמתו לו מתים הרבה בְּאֶחָד, קורע קרע אֶחָד
56 לכלן. היה בכללן אביו או אמו - קורע על כלן קרע אֶחָד,
57 ועל אביו ועל אמו קרע אחר.
58 י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר
59 - אם בתוך שבועה, קורע קרע אחר; ואם לאחר שבועה,
60 מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי
61 אחר שבועה של שני, מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך,
62 עד טבירו; הגיע לטבירו, מרחיק שלש אצבעות [מהקרע
63 הקודם] וקורע. נתמלא מלפניו, מחזירו לאחוריו; נתמלא
64 מלמעלה, הופכו למטה. אמרו לו: 'מת אביו', וקרע,
65 ואחר שבועה מת בנו והוסיף - התחתון מתאחה, והעליון
66 אינו מתאחה, כמו שיתבאר. אמרו לו: 'מת בנו' וקרע,
67 ואחר שבועה מת אביו - אינו מוסיף, אלא קורע קרע
68 אחר; שאין אביו ואמו בתוספת.

יום חמישי ה' כסלו ה'תשע"ה

פרק ט

71 א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו - שולל
72 [תופר תפירה חלשה] הקרע לאחר שבועה, ומאחה [תפירה
73 חזקה] לאחר שלשים; ועל אביו ועל אמו - שולל לאחר
74 שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת
75 מיד, אפילו על אביה ועל אמה, מפני הצניעות.
76 ב. בדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו - כך הוא חייב
77 לקרע על רבו שלמדו תורה, ועל הנזשיא [- ראש
78 הסנהדרין], ועל אב בית דין, ועל רב הצבור שנהרג, ועל
79 ברפת השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה, ועל
80 ירושלים, ועל המקדש.
81 ג. כל אלו הקרעים - קורע עד שמגלה את לבו, ואינו
82 מאחה לעולם. ואף על פי שאין מתאחין - מותר לשללן,
83 למללן, וללקטן [- תפירות חלשות], ולעשותן כמין
84 סלמות; לא אסרו אלא באחיו אלפסנדר בלבד [תפירה
85 חזקה]. וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקוט, לא
86 עשה פלוס; אבל קורע הוא מתוך האחיו האלפסנדר.
87 אפלו הפך הפך [הבגד], ונעשת שפתו למטה - לא יאחה.
88 ד. וכשם שהמוכר אסור לאחותו, כך הלוקח. לפיכך,
89 המוכר צריך להודיע ללוקח, שקרע זה אינו מתאחה.
90 ה. ומניין שקורע על רבו, בדרך קרע אביו? שנאמר:

1 מפתח פלטרין [ארמון] שלו אחר מתו, ואין צריך לומר
2 אחר מתים אחרים, ואינו מנחם אבלים. ולא יצא דוד אחר
3 אבנר, אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו.
4 ח. אין אדם נכנס למלך לנחמו, אלא עבדיו, ומי שנתן
5 לו רשות להכנס; ואין להם רשות לדבר לו תנחומין, אלא
6 כפי מה שירשה אותן. וכשמכרין אותו - כל העם מסבין
7 על הארץ, והוא מסב על הדרך.

יום רביעי ד' כסלו ה'תשע"ה

פרק ח

10 א. אבל חייב לקרע על מתו - שנאמר: "ובגדיכם לא
11 תפרמו, ולא חמתו", הא אחר חייב לפרם. ואין קריעה
12 אלא מעמד, שנאמר: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו".
13 ומהיכן קורע? מלפניו; והקורע מאחוריו או מן הצדדין
14 או מלמטה, לא יצא ידי חובת קריעה - אלא כהן גדול
15 בלבד, שהוא פורם מלמטה.
16 ב. כמה שעור הקרע? טפח. ואין צריך להבדיל [לקרוע]
17 שפת הבגד [למעלה], ומתו לו לקרע בכלי. ויש לו לקרע
18 בפנים, שלא בפני אדם; לפיכך, יש לו להכניס ידו בפנים,
19 וקורע [בגד העליון] בצנעה. ואינו חייב לקרע אלא בגד
20 העליון בלבד.
21 ג. וכל שבעת ימי אבלות, הקרע לפנים; ואם בא להחליף
22 - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל קרע שאינו בשעת
23 חמום [צער המיתה], אינו קרע. כמה דברים אמורים?
24 בשאר המתים, חוץ מאביו ואמו. אבל על אביו ועל אמו
25 - קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד, ואינו
26 קורע בכלי אלא בידו, מבחוץ בפני כל העם. וקורע את
27 כל הבגדים שעליו; ובגד הצנעה הדבוק לבשרו, אינו
28 מעפב. ואם החליף בגד אחר, חייב לקרע כל שבועה. וכן
29 על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא ורועו מן החלוק,
30 עד שיתגלה כתפו ורועו; והולך כך לפני המטה. ואחר
31 שיקבר אביו או אמו, אינו חייב לחלץ.
32 ד. קורעין לקטן [קריעה], מפני עגמת נפש [שיבכו
33 הרואים]. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא
34 מודיעין לו, שלא תטרף דעתו עליו, ומשתקין את הנשים
35 מפניו.
36 ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו;
37 וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה.
38 ו. מי שאין לו חלוק לקרע, ונודמן לו חלוק - בתוך
39 שבועה, קורע; לאחר שבועה, אינו קורע. ועל אביו ועל
40 אמו - אפלו לאחר שבועה - קורע, כל שלשים יום. וכל
41 היוצא בבגד הקרוע לפני מתים, כלומר שהוא קרע עתה
42 עליהם - הרי זה גונב דעת הבריות, וזולזל בכבוד החיים
43 והמתים.
44 ז. האומר לחברו: 'השאלני חלוקה, ואבקר את אבי
45 שהוא חולה', והלך, ומצאו שמת - קורע, ומאחה [תופר

טו. נשיא שמת - הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים
מכאן ומכאן; וכל בתי מדרשות בטלים. ובגני בית הכנסת
נכנסין בשבת לבית הכנסת, וקוראין שבועה ויוצאין; ולא
יטילו בשוק, אלא יושבין משפחות משפחות דוין
[מצטערים] כל היום.

יום שישי ו' כסלו ה'תשע"ה

פרק י

א. השבת עולה למנן אבלות. ואין אבלות בשבת אלא
בדברים שבצנעה, כגון עטיפת [- כיסוי] הראש, ותשמיש
המטה, ורחיצה בחמין. אבל דברים שבגלוי, אינו נוהג
בהן אבלות, אלא לובש מנעליו, וזוקף את המטה, ונותן
שלום לכל אדם. ואם יש לו בגד - מחליף, ולא ילבש
בגד קרוע בשבת, אפילו על אביו ועל אמו; ואם אין לו
להחליף, מחזיר את הקרע לאחוריו.

ב. מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת? מן המנחה
ולמעלה; ואף על פי כן, לא ישב עליה עד שתחשך. ואף
על פי שלא נשתיר לו אלא יום אחד, חוזר וכופה אותן
במוצאי שבת.

ג. הרגלים, וכן ראש השנה ויום הכפורים - אין דבר
מדברי אבלות נוהג בהן. וכל הקובר את מתו אפילו שעה
אחת קדם הרגל או קדם ראש השנה ויום הכפורים -
בטלה ממנו גזרת שבועה. נמצא מונה לאחר ראש השנה
ויום הכפורים שלשה ועשרים יום. ולאחר הפסח, מונה
ששה עשר יום; שהרי בטלה ממנו גזרת שבועה, ושבועת
ימי החג - הרי ארבעה עשר. וכן אם קבר מתו קדם
עצרת, מונה אחריה ששה עשר יום; אף על פי שהוא יום
אחד, הרי היא רגל ועולה לשבועת ימים.

ד. קבר את מתו קדם חג הסוכות, מונה אחר החג תשעה
ימים בלבד; שהרי שמיני רגל בפני עצמו, ונמצא יום טוב
הראשון מפסיק שבועה, ושבועת ימי החג, ושמיני של חג
רגל אחד - הרי אחד ועשרים יום.

ה. הקובר את מתו שבועת ימים קדם רגל מן הרגלים, או
קדם ראש השנה ויום הכפורים - בטלה ממנו גזרת
שלשים. ומתו לספר ולכבס בערב יום טוב או בערב יום
הכפורים, שמקצת היום כולו; ואינו מונה לאחריהם
כלום. ואם על אביו ועל אמו הוא מתאבל - אפילו מתו
קדם הרגל בשלשים יום - אינו מגלח עד שישלח פָּרַע [-
שער רב], או עד שיגצרו בו חביריו; ואין הרגלים מפסיקין
דבר זה.

ו. חל ששי שלו בערב הרגל, ואין צריך לומר חמישי או
שלישי - אינו מגלח, ולא בטלה ממנו אלא גזרת שבועה
בלבד. ואינו מתו לרחץ ולסוך, ולא לעשות קלאכה, עד
שיקנס יום טוב; ויום טוב מפסיק שאר השבועה. ולאחר
יום טוב, משלים שלשים מיום המיתה, ואסור בהם בכל
החמשה דברים.

1 "והוא מצעק: אבי רכב ישראל ופרשיו! ולא ראהו
2 עוד. ויחזק בכגדיו, ויקרעם לשנים קרעים", מכאן שחייב
3 להבדיל [לקרוע] השפה [העליונה של הבגד].

4 ו. ומנן שקורעין על הנשיא, ועל אב בית דין, ועל
5 שמועה שבאה שנהרג רב צבור? שגאמר: "ויחזק דוד
6 בכגדיו, ויקרעם; וגם כל האנשים אשר אתו. ויספרו,
7 ויכבדו, ויצמו עד הערב, על שאול" - זה נשיא, "ועל
8 יהונתן בנו" - זה אב בית דין, "ועל עם ה' ועל בית
9 ישראל" - כי נפלו בחרב - זו שמועה הרעה.

10 ז. ומנן שקורעין על ברפת השם? שגאמר: "ויבא
11 אלזקים בן חלקיה אשר על הבית ושבנא הספר ויואח בן
12 אסף המזכיר, אל חזקיהו - קרועי בגדים". אחד השומע,
13 ואחד השומע מפי שומע - חייבין לקרע.

14 ח. והעדים אין חייבין לקרע כשיעידו בבית דין, שכתב
15 קרעו בשעה ששמעו.

16 ט. ומנן שקורעין על ספר תורה שנשרף? שגאמר: "ויהי
17 כקורא יהודי שלש דלתות וארבעה... עד תם כל המגלה,
18 על האש אשר על האת. ולא פחדו, ולא קרעו את בגדיהם
19 - המלך וכל עבדיו", מכלל שחייבין לקרע. ואין חייבין
20 לקרע אלא על ספר שנשרף בזרוע [בכח בזדון], כמעשה
21 שהיה. וחייב לקרע שתי קריעות - אחת על הגויל ואחת
22 על הכתב, שגאמר: "אחרי שרף המלך את המגלה ואת
23 הדברים".

24 י. ומנן שקורעין על ערי יהודה, ועל ירושלים, ועל
25 המקדש שחרבו? שגאמר: "ויבאו אנשים משכם משילה
26 ומשמרון, שמונים איש, מגלחי זקן וקרעי בגדים".

27 יא. כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו - חייב
28 לקרע, אף על פי שאינו קרובו; וכן אדם בשר שמת -
29 הכל חייבין לקרע עליו, אף על פי שאינו חכם. וקורעין
30 טפח, כשאר האבלים. אבל חכם שמת, הכל קרוביו; והכל
31 קורעין עליו עד שמגלין את לביהו, וחולצין ממין. ובית
32 מדרשו של אותו חכם, בטל כל שבועה. וכבר נהגו תלמידי
33 חכמים בכל מקום, לקרע זה על זה טפח, אף על פי שהן
34 שוין, ואין אחד מהן מלמד את חברו.

35 יב. כל הקורעין על החכם שמת - כיון שהחזירו פניהם
36 מאחורי המטה, שוללין. ונראה לי, שהקורע על החכם,
37 מאחזק למחר; שאפילו רבו שמת - אין מתאבל עליו אלא
38 יום אחד בלבד, או יום מיתה או יום שמועה. וכן נראה
39 לי, שאפילו הקורע על הנשיא וכיוצא בו, שולל למחר, אף
40 על פי שאינו מאחזק לעולם.

41 יג. חכם שבאה שמועתו שמת - אין קורעין עליו אלא
42 בשעת הספד, וזה הוא כבודו; ושולל בו ביום, ומאחזק
43 למחר.

44 יד. אב בית דין שמת - הכל קורעין עליו, וחולצין
45 משמאל. וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין; ובגני בית
46 הכנסת נכנסין לבית הכנסת, ומשנין את מקומם - היושבין
47 בדרום יושבו בצפון, והיושבין בצפון יושבו בדרום.

מספידין את המת בתנקה ופורים, ולא בראשי חגשים; 43
אבל נוהגין בהם כל דברי אבלות. ומתיר לספד לפני תנקה 44
ופורים, ולא תהריהם. 45

ד. הנשים במועד, מענות [מבואר להלן] אבל לא 46
מטפחות [כף אל כף]; ובראשי חגשים ותנקה ופורים, 47
מענות ומטפחות. אבל אין מקוננות, לא בנה ולא בנה. 48
נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות. 49

ה. איזה הוא עניי? - שכלן עונות [דברי הסוטה] כאתח. 50
קינה - אחת אומרת, וכלן עונות אחריה, שגאמר: 51
"ולמדנה בנתיכם נהי, ואשה רעויה קינה". במה דברים 52
אמורים? בשאר העם שמתו. אבל תלמידי חכמים שמתו - 53
סופדין אותו במועד, ואין צריך לומר בתנקה ופורים 54
וראשי חגשים; אבל לא ביום טוב שני. ואין סופדין אותו 55
במים אלו, אלא בפניו; נקבר, אסורין בספד. ויום 56
שמועתו, כפניו הוא; וסופדין אותו אף על פי שהיא 57
רחוקה. 58

ו. לא תעורר אשה על מת שלה [ע"י סוטה] שלשים יום 59
קדם לחג, כדי שלא יבוא החג והם דוים [מצטערים]; 60
שאין המת משתבח מן הלב שלשים יום. במה דברים 61
אמורים? במת ישי; אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך 62
לחג, מעוררת. 63

ז. שבעת ימי החתנות, הרי הן כרגל. ומי שמת לו מת 64
בתוך ימי המשטה - אפלו אביו ואמו - משלים ימי 65
השמחה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות; ומונה 66
השלשים מאחר שבעת ימי השמחה. 67

ח. הכין כל צרכי הסעודה ואפה פתו וטבח טבח, כדי 68
שיכנסו לשמחה, ומת לו מת קדם שיכנסו לשמחה - אם 69
לא נתן מים על גבי בשר - מוכר הבשר והפת, ונוהג 70
שבעת ימי אבלות; ואחר כך נוהג שבעת ימי המשטה. 71
ואם נתן מים על גבי בשר, שהרי אי אפשר למכר אותו 72
- מכניסין את המת לחדר, ואת החתן ואת הפלה לחפה, 73
ובועל בעילת מצוה, ופורש. ונוהג שבעת ימי המשטה, 74
ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות. וכל אותם הימים, נוהג 75
בדברים שבצנעה כשבת; לפיכך, הוא ישי בין האנשים, 76
והיא ישנה בין הנשים, כדי שלא ישמש משתו. ואין 77
מונעין תכשיטין מן הפלה כל שלשים יום. היה במקום 78
שאפשר למכר הבשר, אף על פי שנתן עליו מים - מוכר, 79
ונוהג אבלות תחלה; היו במקום שאי אפשר למכר הבשר, 80
אף על פי שלא נתן עליו מים - נוהג שבעת ימי המשטה 81
תחלה. במה דברים אמורים? בשמת אביו של חתן או 82
אמה של פלה, שאם יפסידו סעודה זו, אין להם מי 83
שיטרח להם. אבל אם מת אביה של פלה, או אמו של 84
חתן, או שאר קרוביהם - נוהגין שבעת ימי האכל תחלה, 85
ואחר כך תכנס לחפה, וינהגו שבעת ימי המשטה. 86

ז. חל שביעי שלו להיות בערב הרגל, והרי הוא שבת - 1
בטלה ממנו גזרת שלשים, ומתיר לגלח בתוך [חול -] 2
המועד; שהרי אנוס היה, ואי אפשר לו לגלח בשבת. וכן 3
מגלח אחר עצרת, או אחר ראש השנה ויום הכפורים, 4
שהרי בטלה ממנו גזרת שלשים. מי שחל שביעי שלו 5
להיות בערב הרגל, ולא גלח - אף על פי שאסור לגלח 6
במועד, מתיר לגלח לאחר המועד; שהרי בטלה גזרת 7
שלשים, ויש לו לגלח בכל עת שירצה. 8

ח. הקובר את מתו בתוך הרגל - לא חלה עליו אבלות 9
כלל, ואינו נוהג אבלות כרגל; אלא לאחר הרגל מתחיל 10
למנות שבעה, ונוהג בהם כל דברי אבלות, ומונה שלשים 11
מיום הקבורה, ונוהג בשאר השלשים בכל גזרת שלשים. 12
ט. המקומות שעושין שני ימים טובים, מונה השבעה 13
מיום טוב שני האחרון; אף על פי שאין נוהג בו אבלות, 14
הואיל ומדבריהם הוא, עולה לו מן המניין, ומונה מאחריו 15
ששה ימים בלבד; ומונה שלשים יום מיום הקבורה, כמו 16
שבארנו. 17

י. הקובר את מתו ביום טוב שני שהוא יום טוב האחרון, 18
או ביום טוב שני של עצרת - נוהג בו אבלות; הואיל 19
ויום טוב שני מדבריהם, ואבלות יום ראשון מן התורה - 20
ידחה עשה של דבריהם, מפני עשה של תורה. אבל אם 21
קבר ביום טוב שני של ראש השנה - אינו נוהג בו 22
אבלות; ששניהם ביום אחד ארף, מהטעם שבארנו 23
בהלכות קדוש החדש. 24

יום שבת קודש ז' כסלו ה'תשע"ה

פרק יא

א. אף על פי שאין אבלות במועד, קורע על מתו במועד, 27
וחולץ כפתו [ממקום הקריעה], ומברין [מאכילים] את 28
האבלים [נסעודות היום הראשון] לחם במועד. כל אלו - 29
בחלו של מועד; אבל ביום טוב, אפלו ביום שני - אין 30
קורעין, ולא חולצין, ולא מברין. 31

ב. אין קורעין במועד ולא חולצין, אלא הקרובים שחזבין 32
באבל, או הקורע וחולץ על החכם, או על אדם כשר, או 33
מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה. ומברין הכל על 34
החכם במועד בתוך הקרבה [- ככר העיר], כדרך שמברין 35
את האבלים - שהכל אכלים עליו. 36

ג. כשמברין את האבלים במועד, אין מברין אלא על 37
מטות וקופות, ואין אומרים ברפת אכלים במועד. אבל 38
עומדין בשורה, ומנחמין ונפטרים. ואין מניחין את המטה 39
ברחוב, שלא להרגיל את הספד במועד - שהמועד אסור 40
בספד ותענית. וכן אין מלקט עצמות אביו ואמו במועד, 41
שאכל הוא לו; ואין צריך לומר שאר קרובים. וכן אין 42

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' כסלו ה'תשע"ה

1

יום ראשון א' כסלו ה'תשע"ה

2

מצות לא תעשה רעט. רעז

3

ערה. רעה. רעג.

4

המצוה הרע"ט — האזהרה שהזהר הדין מלחמול
(לרחם) על מי שהרג את-חברו או חסרו אבר מאבריו,
כלומר: בתשלום הקנסות. שלא יאמר: זה עני וקטע
את-ידו של זה או אבר עינו שלא בכונה, ויחון וירחם עליו
מלחיבו תשלום דמי הנזק בשלמות, והוא אמרו בזה:
"ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל
ברגל" (דברים יט, כא). וכבר נכפל הלאו בזה ואמר:
"לא תחוס עינך עליו ובערת דם-הנקי מישראל" (שם, יג).

המצוה הרע"ז — האזהרה שהזהר הדין מלחמול על
העני בשעת הדין עד שיזכהו בדבר שאינו מגיע לו, על
דרך החמלה עליו אלא ישנה בין העשיר לעני והאביון
ויחייבנו (גם את העני) לשלם מה-שיקבע עליו, והוא
אמרו: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג) וכבר כפל
את-הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "לא תשא
פני-דל" (ויקרא יט, טו), ולשון ספרי (פרשת קדושים):
"שלא תאמר: עני הוא זה הואיל ואני והעשיר הזה
חביבין לפרנסו ונמצא מתפרנס בנקיית — תלמוד
לומר: לא תשא פני-דל".

המצוה הרע"ה — האזהרה שהזהר הדין מלכבד פני
אחד מבצלי הדין בשעת הדיון, אפלו היה אדם נכבד
מאד וגדל-המעלה, ולא יכבדנו הדין אם בא לדין עם
בעל דינו ולא יראה שהוא מגדלו ומכבדו, והוא אמרו
יתעלה: "לא תהדר פני גדול" (שם). ובספרא (פרשת
קדושים): "שלא תאמר עשיר הוא זה, בן-גדולים הוא זה
היאף אבישנו ואראה בכשתו, על אחת כמה וכמה שאינו
מבישו — לכה נאמר: לא תהדר פני גדול". וכבר
נבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין ושבועות
(ל).

המצוה הרע"ח — האזהרה שהזהר הדין מלהטות
את-הדין על אחד מבצלי הדין אם ידע שהוא אדם רשע
בעל עברות, הזהיר יתעלה מלהענישו בעוות הדין, והוא
אמרו יתעלה: "לא תטה משפט אבינך בריבו" (שמות כג,
ו). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "רשע וכשר
עומדין לפניך לדין, שלא תאמר הואיל ורשע הוא
(ולבטח משקר) אטה הדין עליו (לחובתו) — תלמוד
לומר: "לא תטה משפט אבינך בריבו", 'אביון' הוא
במצות, כלומר: אף-על-פי שהוא אביון במצות — לא
תטה את-דינו.

המצוה הרע"ג — האזהרה שהזהר הדין מלעשות עול
בדין, והוא אמרו: "לא תעשו עול במשפט" (ויקרא יט,
טו) וענין לאו זה שלא יעבר על החקים שגדרה תורה
בחיוב דבר או בפסור ממנו (שלא יחייב זכאי ופטור חייב).

יום שני ב' כסלו ה'תשע"ה

47

מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.

48

מצות לא תעשה רעו. עדר.

49

המצוה המשלימה מאתים ושמנים — האזהרה
שהזהר הדין מלהטות בדונו גרים ויתומים, והוא אמרו:
"לא תטה משפט גר יתום" (דברים כד, יז) הנה נתבאר לך
שהמטה משפט אדם מישראל עובר בלאו אחד והוא
אמרו: "לא תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו); ואם
הטה משפט גר — עובר בשני לאוין. ובספרי (פרשת
תצא שם): "לא תטה משפט גר, מלמד שקל-המטה
משפט גר — עובר בשני לאוין. ואם היה גר יתום —
עובר בשלושה לאוין".

המצוה הקע"ז — הצווי שנוצטוו הדינים להשות בין
בצלי הדין ולשמוע כל-אחד מהם עם ארף דבריו או
קצורם, והוא אמרו: "בצדק תשפט עמיתך" (שם) ובא
הפרוש בספרא (פרשת קדושים): "שלא יאה אחד מדבר
כלי-צרכו ויאהד אומר לו: קצר דברך". והוא אחד הענינים
שכוללם צווי זה. ויש בו עוד: שכל-אדם מצוה לדון דין
תורה אם הוא בקי בכך ובצלי הדין התחילו (והסכימו)
לטעון לפניו (אף על פי שהוא יחיד). ובפרוש אמרו: "אחד
דן את-חברו דבר תורה, שנאמר: בצדק תשפט עמיתך".
ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את-חברו לכף זכות ולא
יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב ולחסד. וכבר נבארו
פונות צווי זה במקומות מפנים בתלמוד.

המצוה הרע"ו — האזהרה שהזהר הדין מלירוא
מאדם מזיק בליצל ורע המדות עד שלא יפסוק עליו דין
צדק (ויזכהו מפחד), אלא חייב לפסוק ולא יחוש למה-
שיקרה לו מן-הנזקים מאותו אדם. אמר יתעלה: "לא
תגורו מפני-איש" (דברים א, יז) ולשון ספרא: "לא תגורו
מפני-איש, שמה תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמה
יהרג את-בני, שמה ידליק גדישי (ערימת תבואה), שמה
יקצוץ את-נטיעותי — תלמוד לומר: לא תגורו מפני-
איש".

המצוה העד"ר — האזהרה שהזהר הדין מלקחת שחד
מבצלי הדין אפלו לדון בצדק, והוא אמרו: "ושחד לא
תקח" (שמות כג, ח). וכבר נכפל הלאו בענין זה (בדברים

מתוך מהדורת חזק

מִיִּשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמַר: "לֹא-תִקְלַל חֵרֶשׁ" (ויקרא יט, יד).
 וְשָׁמַע מִמֶּנִּי מַה הוּא עֲנִין אָמַר: "חֵרֶשׁ". כְּשֶׁהִנָּפֵשׁ
 מִתְעוֹרֶרֶת (מתוך תאוות נקם) לְהִנָּקֵם מִן-הַמְּזִיק לִפְי צוֹרֶת
 הַנֶּזֶק הַנֶּקֶבֶע בְּדַמְיוֹן (במחשבת הניזוק ובדימויו הלא
 מדויק), לֹא תִּחְדָּל לְהִתְעוֹרֵר עַד אֲשֶׁר תַּעֲנִישׁ אֶת-הַמְּזִיק
 לִפְי אִפֵּן הַנֶּזֶק הַנֶּקֶבֶע בְּדַמְיוֹן; וְרַק כְּשֶׁתַּעֲנִישְׁנוּ תִּנּוּחַ
 אוֹתָהּ הִתְעוֹרְרוֹת וְתַעֲדָר אוֹתָהּ הַצּוּרָה מִן-הַדַּמְיוֹן. יֵשׁ
 שֶׁתַּעֲנִישְׁהוּ בַּקִּלְלָה וּבִדְמִיוֹן בִּלְבָד וְתִנּוּחַ בְּדַעְתָּהּ
 (בהעריכה) אֶת-עֶרְךָ הַנֶּזֶק שֶׁיִּגְעַע לְמִזִּיק בְּאוֹתָם הַדְּבָרִים
 וְאֶת-בְּשָׁתוֹ בָּהֶם. וְיֵשׁ שֶׁהַדְּבָר הוּא גָדוֹל יוֹתֵר וְלֹא תִּשָּׁף
 אוֹתָהּ הִתְעוֹרְרוֹת עַד שֶׁיִּשְׁמַד כָּל-רְכוּשׁוֹ, וְאִזּוֹ תִּנּוּחַ
 בְּדַעְתָּהּ אֶת-עֶרְךָ הַצָּעֵר שֶׁהִגִּיעַ לוֹ בְּאֶבְדָּן רְכוּשׁוֹ. וְיֵשׁ
 שֶׁיִּהְיֶה הַדְּבָר חֲמוּר יוֹתֵר וְלֹא תִּנּוּחַ עַד שֶׁתִּנָּקֵם מִמֶּנּוּ
 בְּגוֹפוֹ בְּמִינֵי מָכּוֹת וְחֲסוּר אֲבָרִים. וְיֵשׁ שֶׁיִּהְיֶה הַדְּבָר חֲמוּר
 יוֹתֵר, וְלֹא תִּנּוּחַ אוֹתָהּ הִתְעוֹרְרוֹת, עַד שֶׁיִּשְׁקַח אֶת-נַפְשׁוֹ
 הַמְּזִיק וְיִשְׁמִידֶהוּ מִן הַמַּצִּיאוֹת — זוֹהִי הַתְּכִלִּית. וְיֵשׁ
 שֶׁתִּהְיֶה הִתְעוֹרְרוֹת הַנֶּפֶשׁ מוּעָצָה מְכַרֵּי בָקָשׁת עֲנֵשׁ
 הַמְּזִיק מִחֲמַת קְלוֹת חֲטָאוֹ, עַד שֶׁתִּנּוּחַ בְּצַעֲקָה וְכַעַס עָלָיו
 וְקִלְלָה — אֲפֹלוּ לֹא יִשְׁמַע אֵלָיו הִיָּה נֹכַח שָׁם. וְזֶה
 מִפְּרָסָם מִמַּעֲשֵׂי בְּעָלֵי הַחֲמָה וְהַכַּעַס שֶׁנִּפְשָׁם שׁוֹכֶכֶת
 (נִרְגַּעַת) בְּשַׁעוֹר כְּזֶה בְּחֲטָאִים הַקְּלִים מְאֹד, אֶף-עַל-פִּי
 שֶׁלֹּא יָדַע הַחוּטָא עַל כַּעַס וְלֹא שָׁמַע קִלְלָתָם. וְהִיָּה
 עוֹלָה בְּדַעְתָּנוּ שֶׁכְּנֻגַּת הַתּוֹרָה, שֶׁאִסְרָה קִלְלַת אָדָם
 מִיִּשְׂרָאֵל, הִיא: אִם הוּא שׁוֹמֵעַ אֶת-זֶה, מִחֲמַת הַבּוֹשָׁה
 וְהַצָּעֵר הַמַּגִּיעִים לוֹ: אֲבָל קִלְלַת הַחֵרֶשׁ כִּינּוּ שֶׁאִינוּ שׁוֹמְעִים
 וְאִינוּ מַצְטַעֵר בָּכָּךְ, הֵרִי אֵין חֲטָא בְּדָבָר — לִפְיִךָ
 הַשְּׁמִיעֵנוּ שֶׁהוּא אִסּוּר, וְהִזְהִיר עָלָיו, לִפְי שֶׁאֵין הַתּוֹרָה
 מַקְפִּידָה עַל מַצָּב הַמִּתְחַרֵּף בִּלְבָד (שֶׁאִזּוֹ יֵשׁ לֵאסוּר רַק
 כֹּאשֶׁר מִתְבַּיֵּשׁ — כִּשְׁשׁוּמַע), אֲלֹא הַקְפִּידָה גַּם עַל מַצָּב
 הַמִּתְחַרֵּף, שֶׁהִזְהִיר שֶׁלֹּא יַעֲוֹר נִפְשׁוֹ לְנִקְמָה וְלֹא יִרְגֵּלֶנָּה
 לְכַעֵס. וְכֵן מִצְּאֵנוּ שֶׁבְּעָלֵי הַקְּבִלָּה (חז"ל) הִבִּיאוּ רָאִיָּה
 לֵאסוּר קִלְלַת כָּל-אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִמַּה-שֶׁנֶּאֱמָר "לֹא תִקְלַל
 חֵרֶשׁ". וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים): "אֵין לִי אֵלָא חֵרֶשׁ,
 מִנֵּינ לְרִבּוֹת אֶת כָּל-הָאָדָם? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "בְּעַמְּךָ לֹא
 תֹאֲרֵ", אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמָר: "חֵרֶשׁ"? מַה חֵרֶשׁ מֵיִחַד
 (שְׁכַמְעַט כֹּל מַעֲלָתוֹ בּוֹהַ) שֶׁהוּא בְּחַיִּים; יִצָּא הֵמָּה שֶׁאִינוּ
 בְּחַיִּים". וּבִמְקֻלָּתָא (פרשת משפטים שמות כא, יז): "לֹא
 תִקְלַל חֵרֶשׁ" דָּבָר הַכָּתוּב בְּאִמְלִילִין שֶׁבְּאֶדָם". וּמַה-
 שֶׁאִמְרָנוּ לּוֹקָה — בְּתִנָּאִי שֶׁיִּקְלַל בְּשֵׁם (השם). וְכֵן אִם
 קִלְלָה עֲצָמוֹ — לּוֹקָה. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַמְקַלֵּל אֶת-חֲבֵרֹ
 בְּשֵׁם — עוֹבֵר בְּלֹא אֶחָד, וְהוּא אָמַר: "לֹא תִקְלַל
 חֵרֶשׁ"; וְהַמְקַלֵּל אֵיזָה דָּמִין — עוֹבֵר בְּשִׁנִּי לְאוֹיֵן וְלּוֹקָה
 שְׁתֵּים; וְהַמְקַלֵּל נָשִׂיא — לּוֹקָה שְׁלֵשׁ. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא
 (פרשת משפטים שמות כב, כז): "אֲנִי אֶקְרָא "נָשִׂיא בְּעַמְּךָ"
 אֶחָד נָשִׂיא וְאֶחָד דָּמִין בְּמִשְׁמַע, וּמַה תַּלְמוּד לּוֹמֵר:
 "אֲלֹהִים לֹא תִקְלַל"? לְחַיִּב עַל זֶה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה

1 טז, יט). וּבִסְפָרִי (תחלת פרשת שופטים שם): "לֹא תִקַּח
 2 שְׁחָד אֲפֹלוּ לְזִכּוֹת זָכָאִי וְלַחֲבִיב חֲבִיב". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 3 מַצָּה זֹה בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּסִנְהֶדְרִין.

יום שלישי ג' כסלו ה'תשע"ה

4 **מצות לא תעשה שטו. רפא. שטז.**
 5 הַמַּצָּה הַשְּׁט"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקַלֵּל אֶת-
 6 הַדָּיִן, וְהוּא אָמַר: "אֲלֹהִים (דִּין) לֹא תִקְלַל" (שמות כב,
 8 כז). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לּוֹקָה.

9 הַמַּצָּה הַרפ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַדָּיִן מִלְּשִׁמּוֹעַ
 10 דְּבָרֵי אֶחָד מִבְּעָלֵי הַדָּיִן שֶׁלֹּא בְּפִנִּי בַּעַל דִּינוֹ, וְהוּא אָמַר:
 11 "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא" (שם כג, א) לִפְי שֶׁעַל הָרֵב יִהְיֶה
 12 דְּבָרֵי בַּעַל דִּין שֶׁלֹּא בְּפִנִּי בַּעַל דִּין — שְׁוֹא, וְלִפְיִךָ
 13 הִזְהִיר הַדָּיִן מִלְּשִׁמּוֹעַ אוֹתָם הַדְּבָרִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְנַס
 14 בְּדַעְתּוֹ מִשְׁגַּח בְּלִתִּי נְכוֹן וּבְלִתִּי אֲמִתִּי וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא
 15 (פרשת משפטים שם): "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא — אֲזַהְרָה
 16 לְדָיִן שֶׁלֹּא יִשְׁמַע מִבְּעַל דִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה בַּעַל דִּינוֹ עֲמוֹ;
 17 אֲזַהְרָה לְבַעַל דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דְּבָרָיו לְדָיִן עַד שֶׁיִּהְיֶה
 18 חֲבֵרֹ עֲמוֹ". וּבִאֲזַהְרָה עַל עֲנִין זֶה בְּעֲצָמוֹ אָמַר: "מִדְּבָר
 19 שֶׁקָּר תִּרְחֹק" (שם, ז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפָרָק ד' מִשְׁבּוּעוֹת
 20 (לא). וּבִכְלָל לֹא זֶה אָמַר עוֹד: אֲזַהְרָה לְמַסְפַּר לִשׁוֹן
 21 הָרַע, וּמִקְבָּל לִשׁוֹן הָרַע, וּמַעֲיִד עֲדוֹת שֶׁקָּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
 22 בְּמָכּוֹת (כג).

23 הַמַּצָּה הַשְּׁט"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקַלֵּל אֶת-
 24 הַנָּשִׂיא, וְהוּא אָמַר: "וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תֹאֲרֵ" (שם כב, כז)
 25 וְשֵׁם זֶה, כְּלוּמַר: נָשִׂיא, מַנִּיחוֹ (מתאר ומתכוין) הַכָּתוּב עַל
 26 הַמִּלָּךְ אֲשֶׁר לוֹ הַמַּמְשָׁלָה, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "אֲשֶׁר
 27 נָשִׂיא יִחְטָא" (ויקרא ד, כב) וְהַחֲכָמִים אוֹמְרִים אוֹתוֹ
 28 בְּסִתָּם. (נוֹתָנִים תּוֹאֵר זֶה) עַל רֹאשִׁי יִשְׁכַּח שֶׁל שְׂבָעִים
 29 זִקְנִים בִּלְבָד. וּבְכָל-הַתְּלִמּוּד וְהַמִּשְׁנָה אוֹמְרִים (חגיגה פרק
 30 ב משנה ב — טז): "נָשִׂיאִים וְאִבּוֹת בֵּית דִּין, וְנָשִׂיא וְאִב
 31 בֵּית דִּין". וְעוֹד אָמַר (סנהדרין יט): "נָשִׂיא (הסנהדרין
 32 וכדומה בלשון חז"ל) שֶׁמַּחֲל עַל כְּבוֹדוֹ — כְּבוֹדוֹ מְחוּל;
 33 מְלָךְ שֶׁמַּחֲל עַל כְּבוֹדוֹ — אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל". וְדַע שֶׁלֹּא
 34 זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת-הַנָּשִׂיא (שבִּלְשׁוֹן חז"ל נִקְרָא "נָשִׂיא") עִם
 35 הַמִּלָּךְ, לִפְי שֶׁעֲנִין לֹא זֶה הִזְהִיר מִלְּקַלֵּל כָּל-מִי שִׁישׁ
 36 בְּיָדוֹ שְׁלִטוֹן וְהוּא בְּמַעַלָה הַגְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, כִּינּוּ שֶׁזֶּה מַעַלָה
 37 שְׁלִטוֹנִית אוֹ מַעַלָה תּוֹרְנִית וְהִיא הִשְׁכִּיחָה. וְכֵן נִרְאֶה
 38 מִדִּינֵי מַצָּה זֹה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לּוֹקָה.

יום רביעי ד' כסלו ה'תשע"ה

39 **מצות לא תעשה שיז.**
 40 **מצות עשה קעה.**
 42 הַמַּצָּה הַשִּׁי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקַלֵּל אֵיזָה אָדָם

30 הן הדרישות ואיך הן התקירות, ואיך תיבנים לך דק בך
31 ואיך תתקנים העדות או תדחה לפי התקירות האלה,
32 במסכת סנהדרין (מ).

יום שישי ו' כסלו ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רצא.

35 המצוה הרצ"א — האזהרה שהזהר העד שלא לך
36 בדינו של זה שהוא מעיד עליו אפלו הוא חכם או יודע,
37 הרי זה לא יהא עד (וגם) דין ויורה — אלא יעיד
38 במה שראה וישתוק, והדינים — יעשו על פי עדותו
39 כפי מה שיראה להם, והזהר שלא לך שום דבר נוסף
40 על העדות. וזהו בדיני נפשות בלבד, והוא אמרו יתעלה:
41 "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (במדבר לה, ל) וכפל
42 את האזהרה בענין זה ואמר: "לא יומת על-פי עד אחד"
43 (דברים יז, ו), כלומר: לא יומת בהוראת העד. ובגמרא
44 סנהדרין אמרו: "ועד אחד לא יענה בנפש" — בין לזכות
45 בין לחובה. ובארו שטעם הדבר: "משום דמחזי
46 (שנראה) כנוגע בעדותו". ובדיני נפשות בלבד הוא
47 שאסור לו ללמד לא זכות ולא חובה.

יום שבת קודש ז' כסלו ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רפח.

50 המצוה הרפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלענוש או
51 להוציא קומץ בעדות עד אחד, אפלו היה בתכלית
52 הפשרות, והוא אמרו יתעלה: "לא יקום עד אחד באיש
53 לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט, טו) אמרו (ספרי שם):
54 "לכל-עון אינו קם, אבל קם הוא לשבועה" (שאם יש עד
55 אחד נגד כפירת הנבע בחוב התובע — חייב שבועה). וכבר
56 נתבאר דיני מצוה זו במקומות מפורשים ביבמות וכתובות
57 וסוטה וגטין וקדושין ומקומות שונים בסדר נזיקין.

1 בפני עצמו. מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד וחיב עליו
2 משום ארבעה דברים. בן-נשיא שקלל את-אביו — חיב
3 עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דין,
4 ומשום נשיא, ומשום 'בעמך' מכל-מקום" (סתם אדם).
5 הגה נתבאר מה-שהזכרנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
6 בפרק ד' משבועות (לה).

7 המצוה הקע"ח — הצווי שנוצטוינו להעיד עדות לפני
8 הדינים על כל מה-שאנו יודעים, בין שיש בך משום
9 מיתת מי שמעידים עליו, או הצלתו; הפסד ממונו או
10 הרוחתו — תיבנים אנו להעיר על כל-זה ולהודיע
11 לדינים מה-שראינו או שמענו (מפי אחד הצדדים). וכבר
12 הביאו רבותינו עליהם השלום ראיתם על חיוב הגדת
13 העדות במה-שאמר יתעלה: "והוא עד או ראיה או ידע"
14 (שם ה, א) והעובר על מצוה זו — והוא הכובש עדותו
15 — חטא גדול, והוא אמרו יתעלה: "אם-לוא יגיד ונשא
16 עונו" (שם). וזהו דבר כללי. אך אם העדות שכתשה היא
17 עדות קומץ ונשבע עליה העד תוך כבישתה — חיב
18 קרבן עולה ויורד, כמו שבאר הכתוב (שם, ה"ז) ולפי
19 התנאים הנזכרים בשבועות (פרק ד משנה א — ל). וכבר
20 נתבאר דיני מצוה זו בסנהדרין (פרק ד משנה ה — לו):
21 ובשבועות (שם).

יום חמישי ה' כסלו ה'תשע"ה

מצות עשה קעט.

24 המצוה הקע"ט — הצווי שנוצטוינו לחקור עדות
25 העדים ולדרוש אותה היטב, ואז נעניש ונפסוק הדין.
26 ולדקדק בך ככל-האפשר, כדי שלא נשפוט בדבור
27 ראשון ובמהירות, ונרע לזכאים, והוא אמרו יתעלה:
28 "וירשף וחקרת ושאלת היטב והגה אמת נכון הדבר"
29 (דברים יג, טו) וכבר נתבאר דיני מצוה זו וחיוביה ואיך

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ וכו' מו"ה נתן דוד שי

שלום וברכה!

... במש"כ בענין פתח בכד וסיים בחבית - עיין בזה אור תורה להח"מ ממעזריטש בסופו (רמזי

תורה על אגדות חז"ל). כן להעיר מהקדמת ת"ז (יד, א) כד דאיהי שכינתא תתאה. ובזח"ג (רמה, ב)

דחבית איהו שכינתא עילאה. מלי' ובינה. וראה לקו"ת לרבנו הזקן שה"ש בתחלתו. ואכ"מ.

מלכים ב כג כב-לד

כב כי לא נעשה כפסח הזה מימי השפטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: כג כי אם בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלם: כד וגם את האבות ואת הידענים ואת התרפים ואת הגללים ואת פל־השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם בער יאשיהו למען הקים את דברי התורה הכתבים על־הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה: כה וכמהו לא־היה לפניו מלך אשר־שב אל־יהוה בכל־לבו ובכל־נפשו ובכל־מאדו בכל תורת משה ואחריו לא־קם כמותו: כו אך לא־שב יהוה מחרון אפו הגדול אשר־חרה אפו ביהודה על פל־הפעמים אשר הכעיסו מנשה: כז ויאמר יהוה גם את־יהודה אסיר מעל פני פא־שר הסרתי את־ישראל ומאמתי את־העיר הזאת אשר־בהרתי את־ירושלם ואת־הבית אשר אמרתי יהיה שמי שם: כח ויתר דברי יאשיהו וכל־אשר עשה הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי יהודה: כט בימיו עלה פרעה נכה מלך־מצרים על־מלך אשור על־נהר־פרת וילך המלך יאשיהו לקראתו וימיתו במגדו כראתו אתו: ל וירכבו עבדיו מת מגדו ויבאו ירושלם ויקברו בקברתו ויקח עם־הארץ את־יהואחז בן־יאשיהו וימשחו אתו וימליכו אתו תחת אביו: פ לא בן־עשרים ושלש שנה יהואחז במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם אמו חמוטל בת־ימיהו מלבנה: לב ויעש הרע בעיני יהוה בכל אשר־עשו אבותיו: לג ויאסרו פרעה נכה ברבלה בארץ חמת במלך (ממלך קרי) בירושלם ויתן־ענש על־הארץ מאה כפר־כסף וכפר זהב: לד וימלך פרעה נכה את־אלקים בן־יאשיהו תחת יאשיהו אביו ויסב את־שמו יהויקים ואת־יהואחז לקח ויבא מצרים וימת שם:

רש"י

הולכים לעגל שבבית אל ובדן, עד עכשיו שגלו עשרת השבטים, והחזירים ירמיהו ומלך עליהם יאשיהו, ובאו כולם לירושלם: (כד) התרפים. צורות שמדברים על ידי כשפים, והעושה אותן צריך לכוון שעה אחת בשנה, ושנה אחת ראוייה לכך: (ל) וימשחו. לא היה צריך משיחה, אלא מפני שהיה יהויקים אחיו גדול ממנו שתי שנים, כמו שכתוב בענין (פסוק לו):

מצודת ציון

(כד) התרפים. הם העשויים בצורת אדם, ומגידים עתידות על ידי כישוף: בער. פנה מן הארץ: הקים. מלשון קיום: בית ה'. בבית ה': (כה) מאודו. עשרו, כמו (דברים ו ה): ובכל מאדך: (כט) נכה. תרגם יונתן: חגירא, והוא מענין שבירה, וכן (שמואל ב ד ד): בן נכה רגלים: על נהר. סמוך לנהר: (לג) ויאסרו. קשרו: (לד) ויסב. ויסבב:

מצודת דוד

(כב) כי לא נעשה. רצה לומר: עם שגם לפניו עשו פסח, מכל מקום הוכרח לצות לעשות ככתוב בטהרה גדולה, כי לא נעשה כפסח הזה העשוי בטהרה מימי השופטים, ובדברי הימים (ב לה יח) נאמר מימי שמואל, כי שמואל היה סוף שופטים: וכל ימי מלכי ישראל. מוסב על לא נעשה, לומר שלא נעשה כפסח הזה כל ימי מלכי ישראל, והם דוד ושלמה שמלכו על כל ישראל: (כד) על הספר. רצה לומר: בעבור הספר אשר מצא חלקיה, כי הספר הזה היתה סיבה לכל זה: (כה) וכמהו לא היה לפניו. ומה שנאמר בחזקיה (לעיל יח ה): ואחריו לא קם כמותו, הוא בדבר הבטחון בה' וכמו שנאמר שם, אבל בדבר התשובה לא היה כיאשיהו ויש מרביתו וז'ל שאמרו (שבת נו ב): שמעולם לא חטא, ותשובתו היתה להחזיר משלו כל דין שדן מבין שמונה עד שמונה עשרה, וזה שנאמר: ובכל מאודו: (כו) אך לא שב וכו'. אף שיאשיה עשה תשובה בכל לבבו, והורה להעם דרכי ה': על כל הכעסים. בעבור כי בהצנע אחזו ישראל בהכעסים אשר הכעיס מנשה, לעבוד כוכבים כמוהו: (כט) לקראתו. למנועו ללכת דרך ארצו: כראותו אותו. רצה לומר: בהלחמו עמו, וכמו (לעיל יד יא): ויתראו פנים, שרצה לומר: נלחמו פנים בפנים, והוא ראיית המלחמה: (ל) בקבורתו. אשר כרה לעצמו בחייו: (לב) אבותיו. מנשה ואמון: (לג) ממלך. להסירו ממלך בירושלם: ויתן עונש. על שהמליכוהו לפני יהויקים אחיו הגדול ממנו, אשר לו משפט המלוכה:

קמו. יב

י לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה: יא רוצה יהוה את־יראיו את־המיוחלים לחסדו:
 יב שבחי ירושלים את־יהוה הלל אלתיך ציון: יג פִּי־חֹק בְּרִיחִי שְׁעָרֶיךָ בָּרֶךְ בְּנִיךָ בְּקִרְבֶּךָ:
 יד השם־גְּבוּלֶךָ שְׁלֹם חֶלֶב חֲמִים יִשְׁפִּיעַךְ: טו השלח אִמְרָתוֹ אֶרֶץ עַד־מִהֲרָה יְרוּשָׁלַּיִם דְּבָרוֹ: טז הַנִּתֵּן
 שְׁלֹג בְּצִמְרֵי פָּפֹר פֶּאֶפֶר יִפּוֹר: יז מִשְׁלִיךְ קִרְחוֹ כַּפְתִּים לִפְנֵי קָרְתוֹ מִי יַעֲמֹד: יח יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּס
 יִשָּׁב רוּחוֹ יִלְוִי־מִים: יט מְגִיד (כתיב דברו) דְּבָרָיו לַיעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: כ לא עֲשֵׂה כֵן | לְכָל־גּוֹי
 וּמִשְׁפָּטִים בְּלִי־דָעוּם הַלְלוּהָ:

רש"י

הכל לפי משא הבריות העני לפי חוסר מלבושיו מיקל
 עליו: מי יעמוד. שלא יהא צונן בקרתו: (יח) ישלח
 דברו וימסם. לאותם פתים: ישב רוחו. רוח מערבי
 להשביט הקרח ויזלו מים:

(י) לא בגבורת הסוס יחפץ. הקב"ה: לא בשוקי
 האיש ירצה. ולא בקלות מרוצת שוקי האיש ירצה:
 (יד) חלב חטים. טוב חטים שמנים: (טז) כפור.
 גליו"א בלע"ז: (יז) משליך קרחו כפתים. המים
 מגלידים ונעשין פתיתין פתיתין, ומדרש אגדה כפתים

מצודת ציון

(י) בשוקי. שוק הרגל: (יא) המיחלים. המקוים:
 (יג) בריחי. כעין מטה ישימו אותו ברוחב השער לסגור:
 (יד) חלב. מיטב כמו ואכלו את חלב הארץ (בראשית מה):
 (טו) ירוך. ענין מהירות ההליכה: (טז) כפור. כמו שלג נופל
 הוא בשחר בימי הקור וכן וכפור שמים מי ילדו (איוב לח):
 (יז) קרחו. הוא הגליד הנקפה והנקרש על פני המים בימי
 הקור וכן מבטן מי יצא הקרח (שם): כפתים. ענין חתיכות
 כמו פתות אותה פתים (ויקרא ב): קרתו. מלשון קור וצנה:
 (יח) וימסם. מלשון המסה והמגה: ישב. מלשון נשיבה
 והפחה כמו כי רוח ה' נשבה בו (ישעיה מ): יזלו. מלשון הזלה
 ונטיפה: (כ) בל. עניינו כמו לא:

מצודת דוד

(י) לא בגבורת. אינו חפץ במי שתולה בטחונו בגבורת הסוס
 לרוץ ולדרוף במלחמה: לא בשוקי. לא ירצה במי שבוטח
 בחוזק שוקיו לרוץ רגלי: (יא) רוצה. רק רוצה ה' ביריאיו
 וחוזר ומפרש שהם המיחלים לחסדו ואינם בוטחים בעצמם
 בחוזק השוק או בגבורת הסוס כי הבוטח באלו מסיר יראת
 ה' מעל פניו: (יב) שבחי ירושלים. יושבי ירושלים: ציון.
 אתם יושבי ציון הללו את אלהיך: (יג) כי חזק. ולא יוכל
 האויב לכבשה מעתה: ברך. הוא ברך את הבנים אשר בקרבך
 ר"ל שיהיו הבנים מרובים ויתגברו על האויב: (יד) השם
 גבולך. בגבולך שם שלום כי לא תבוא אליך מלחמה: חלב
 וגו'. ולא יאכלם האויב: (טו) אמרתו. הוא המטר הבא
 במאמר פיו: עד מהרה. כאשר ישלחנו ירוך מהרה לעשות

שליחותו: (טז) כצמר. לבן כצמר ועם שהצמר הוא פחות ממנו בלובן עם כל זה המשילו לצמר על כי אין מה בארץ יותר
 לבן מצמר להמשיל אליו וכן וקולו כקול מים רבים (יחזקאל מג) וכמוהו רבים: כפור. הוא הנופל מן השמים בשחר בזמן הקור
 המפוזר ע"פ האדמה כאפר המפוזר ולפי שאין הכפור לבן כמו השלג לבן דמהו לאפר: (יז) משליך קרחו כפתים. ר"ל מקריש
 כל פני המים וכאילו השליך חתיכת קרח לכסות כל רוחב המים וארכו: לפני קרתו. לפני הקור הבא בגבורתו מי יוכל להתקיים
 אם לא יתחמם מדברים המחממים: (יח) ישלח דברו. ר"ל ישלח המטר או חום השמש והם ממסים את השלג והכפור והקרח
 וכשהוא מנשב רוחו ימסו ויזלו מים: (יט) מגיד וגו'. מוסב על מלת שבחי שאמר בתחלת הענין לומר שבחי את ה' על שהוא
 מגיד דברי תורה ליעקב: חוקיו וכו'. כפל הדבר במ"ש: (כ) לא עשה כן. ליתן להם דברי התורה ולא הודיע להם את המשפטים
 כ"א לישראל לבדם: הללויה. לזה הללו את יה:

יהל אור

יסוד דנוק' נמשך ה"ג דאימא שהוא ענין החותם שזהו מ"ש
 כי חזק בריחי שערך וע"כ נאמר בה הללי אלקיך כו':
 עיו"ל ע"ד האמור בהא דחכמה היא מקור החסד חח"נ קו
 ימין. ולפעמים איתא שהחכ' היא דין. והתירוץ כי חכמה
 דאצילות מקור החסד. אבל ח"ס להיותה מקבלת מע"י היא
 דין לפי שמשם מקבלת מגבורה דעתיק. לכן שבחי ירושלים
 את הוי' שבחכמה. והללי אלקיך מו"ס ציון כו'. גם ע"ד
 וסביבו נשערה מאד:

יב שבחי ירושלים. רבות שמיני ס"פ י"ג דק"פ ע"א.
 ומהרמ"א פי' עדמ"ש סוף יחזקאל ושם העיר מיום הוי' שמה
 ולכן שבחי ירושלים את הוי' ועמ"ש מזה בד"ה בשעה
 שהקדימו. שעכשיו נקראת עיר אלקינו שמקבלת משם אלקים.
 אבל לע"ל יהי' גילוי שם הוי' וז"ש בונה ירושלים הוי'. וז"ש
 שבחי ירושלים את הוי'. ולפ"ז פי' הללי אלקיך ציון היינו
 שבציון יהי' גילוי יותר היינו שם הוי' כשהוא בבחי' אלקים
 כשמקבל מעצמות אור א"ס כמ"ש בד"ה ביום השמע"צ בפי'
 צור לבבי וחלקי אלקים לעולם. ובסידור פי' כי בציון שהוא

פ ר ק ש ל י ש י

א שיעור כלי חרס לטהר: העשוי לאכלין – שיעור ביותים. העשוי למשקין – שיעור במשקין. העשוי לכף ולכף – מטילין אותו לחמרו ביותים.

ב חבית שיעורה בגרוגרות, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: באגוזים. רבי מאיר אומר: ביותים. הלפס והקדרה – שיעור ביותים. הפך והטפי – שיעור בשמן. והצרצור – שיעור במים. רבי שמעון אומר: שלשתן בורעונים. גר – שיעור בשמן. רבי אליעזר אומר: בפרוטה קטנה. גר שנטל פיו – טהור; ושל אדמה שהפסק פיו בפתילה – טהור.

ג חבית שנקבה ועשאה בופת, ונשברה, אם יש במקום הנפת מחזיק רביעית – טמאה, מפני שלא בטל שם כלי פירוש ברטנורא

ג א שיעור כלי חרס לטהר. דתו לא מקבל טומאה, ואם היה טמא טהר כאילו נשבר כולו, דתו לא חיו למילתיה ולא חשוב תוך דיריה. אפילו היתה חבית זו מיוחדת לגרוגרות ולאגוזים, וניקבה במוציא זית, טהורה, כל זמן שלא חזר ויחדה אח"כ לקבל בה רמונים וכיוצא בהן, אבל חזר ויחדה לקבל בה רמונים, טמאה עד שתנקב במוציא רמון שוב אינה מקבלת טומאה: שיעור במשקין. בנקב שכשמימין הכלי על גבי משקין נכנסין המשקין דרך אותו נקב לתוך הכלי, והוא נקב גדול ממוציא משקה: לכף ולכף. כגון קדרה שמבשלים בה בשר. אע"פ שאין מניחין בה אוכל בלא משקה, ולמשקה לא חזיא שהרי ניקבה בכונם משקה, אפילו הכי אולין בה לחומרא, ואינה טהורה עד שתנקב במוציא ויתים:

ב חבית שיעורה בגרוגרות. רגילים היו להניח גרוגרות בחבית: רבי מאיר אומר ביותים. כסתם מתניתין דלעיל. והיו סתם ואחר כך מחלוקת ואין הלכה כסתם. והלכה כרבי יהודה: הלפס והקדרה שיעור ביותים. להחמיר. כדפרישנא לעיל: הפך והטפי. כלי שמן הן. אלא שהטפי פיו צר מאד, לכך נקרא טפי שאין יורד ממנו אלא טפין טפין. וטפי דתנן בפרקין דלעיל שהוא טהור, היינו כשהתקינו לבסות בו של ענבים כדפרישנא לעיל: בשמן. היינו כונם משקה של שמן. ואין שיעורו שזה למום, דשל שמן דק שהרי כלי שמחזיק מים או יין אינו מחזיק שמן: הצרצור. כלי עשוי לשתות בו מים ועל פיו שבכה כמעשה רשת שלא יכנס לתוכו דבר רע ויטנפו המשקין: שלשתן. הפך והטפי והצרצור, שיעור בנקב מוציא זרעונים, כגון אפונים. דסבר רבי שמעון דלורעונים נמי עבדי, והוה כמו העשוי לכף ולכף דלעיל דמטילין אותו לחומר. ואין הלכה כרבי שמעון: גר שיעור בשמן. בכונם משקה של שמן. דסתם גר לשמן עבדי: רבי שמעון אומר בפרוטה קטנה. דסבר עבדי נמי לאנחות ביה פרוטות, ומטילין אותו לחומר. ואין הלכה כרבי שמעון: גר שנטל פיו. בטל שם גר ממנו: ושל אדמה. אינו מקבל טומאה כל זמן שלא נצרף בכבשן. ואע"פ שהוסק פי הנר בפתילה הדולקת, לא חשיב בכך כאילו נצרף בכבשן, וטהור:

ג חבית שניקבה. במוציא זית, וטהרה, כשחזר ועשאה בופת, מקבלת טומאה מכאן ולהבא: חזרה ונשברה. לשברים הרבה. אותו השבר שיש בו חופת

משניות מבוררות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו דנה בכלי חרס שניקבו בשוליהם, מהו שיעור הנקב, מהטהר את הכלי מטומאתו.

שיעור כלי חרס – שיעור הנקב בכלי חרס, לטהר – שיתטהר על ידו מטומאתו, כאילו נשבר כולו, וכן שלא יקבל טומאה: העשוי לאכלין – כלי העשוי להחזיק בו אוכלים, שיעור ביותים – משיינקב במוציא זית, היינו שדרך הנקב יכול לצאת זית מן הכלי. העשוי למשקין – כלי העשוי להחזיק בו משקים, שיעור במשקין – משיינקב בכונם משקה, היינו שאם מניחים אותו על גבי משקים נכנסים המשקים לכלי דרך אותו הנקב. העשוי לכף ולכף – לאוכלים ולמשקים, כגון קדירה שמבשלים בה בשר עם רוטב, מטילין אותו לחמרו ביותים – הולכים בו לחומרה, שאינו טהור אלא אם כן ניקב במוציא זית.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו מוסיפה ללמד בשיעור הנקב בכלי חרס להיטהר.

חבית שיעורה – שיעור הנקב בחבית להיטהר, בגרוגרות – שיהא הנקב גדול עד שתצא דרכו גרוגרת, דברי רבי שמעון – שהולך הוא אחר רוב שימושה שהיה לגרוגרות. רבי יהודה אומר: באגוזים – שהנקב מוציא אגוז, שהוא למכניסים לתוכה גם אגוזים, הולך רבי יהודה אחר האגוזים לחומרה (הגרא); רבי מאיר אומר: ביותים – משתינקב החבית במוציא זית, כסתם משנתנו הקודמת, שכל כלי חרס העשוי לאוכלים, שיעורו במוציא זית. הלפס – האילפס, והקדרה – העשויים לבישול, שיעור ביותים – משיינקב במוציא זית, שהולכים בהם לחומרה, כמו ששינו במשנה הקודמת: "העשוי לכף ולכף מטילין אותו לחומרו ביותים". הפך והטפי – שניהם כלי חרס לשמן, אלא שהטפי פיו צר מאד ואין השמן יוצא ממנו אלא טפין טפין, ולכך נקרא "טפי", שיעור בשמן – משיינקב בכונם שמן, היינו שדרך הנקב יכול להיכנס שמן לכלי, הרי הם טהורים. והצרצור – כעין כד העשוי למים, ופיו מכוסה ברשת, כמו שכבר

ב א ו ר מ ש נ ה ג

היסוד ההלכתי של משנתנו, ששבר כלי חרס המקבל טומאה, כיון שטהר פעם אחת, שוב אין לו טומאה לעולם; ומכאן, אם ניקב השבר אף על פי שסתמו, אין

בארנו לעיל (ב, ח), שיעורו במים – משיינקב בכונם מים, היינו שדרך הנקב יכולים להיכנס מים לתוכו. רבי שמעון אומר: שלשתן – הפך והטפי והצרצור, בורעונים – שיעורם להיטהר בנקב המוציא זרעונים, שהואיל ומשתמשים בהם גם לזרעונים הולכים בהם לחומרה. ואין הלכה כרבי שמעון. גר – של חרס, ונותנים לתוכו השמן והפתילה, שיעור בשמן – בנקב הכונם שמן. רבי אליעזר אומר: בפרוטה קטנה – בנקב המוציא פרוטה קטנה, לפי שהיו גם נותנים בנר פרוטות, הלכך הולכים בו לחומרה. ואין הלכה כרבי אליעזר. גר שנטל פיו – שהפתילה בתוכו, טהור – שבטל ממנו שם נר; ושל אדמה – נר העשוי ממין אדמה ולא נצרף בכבשן, אף על פי שהפסק פיו – פי הנר, בפתילה – באש הפתילה, טהור – שכל זמן שלא נצרף כל הנר בכבשן אינו נחשב כלי לקבלת טומאה. משנתנו באה להשמיע, שאף על פי שגר שניטל פיו טהור, והרי שפי הנר הוא העיקר, מכל מקום לא מועילה הסקת פיו בלבד כדי שייחשב כלי לענין טומאה (הגרא: "משנה אחרונה").

ברישא של משנתנו שנינו: "חבית שיעורה בגרוגרות, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: באגוזים: רבי מאיר אומר: ביותים". ובארנו טעמו של רבי יהודה (על פי הגרא). שהואיל ומכניסים לתוך החבית גם אגוזים, לפיכך הולך רבי יהודה אחר האגוזים לחומרה.

מכאן, שאגוז גדול מגרוגרת. אבל מה טעמו של רבי מאיר? האם אפשר לבאר שרבי מאיר מחמיר יותר מרבי יהודה, כלומר שזית גדול מאגוז? והרי דבר זה אינו מסתבר. ואמנם בטעמו של רבי מאיר לא פירש הגרא, שהולך לחומרה, אלא שלדעתו הואיל ורוב כלי אוכלים שיעורם ביותים אף חבית שיעורה ביותים. וכך גם בארנו במשנה, מבלי לציין אם זה לחומרה או לקולה. ברם, בעל "תוספות יום טוב" כותב: "מצינו שהגרוגרת יתירה מכזית (גמרא שבת צא, א), ומצינו גם כן שהאגוז גדול מזית (שם שם פא, א). ומכאן, שתנאים אלו כל אחד מקל מקודמו. וכך עולה סידורם יפה.

מעליה. חרס שנבק ונשא בזפת, אף על פי מחזיק רביעית – טהור, מפני שבטל שם פלי מעליו.
 ד חבית שנתרועעה ונפלה בגללים, אף על פי שהוא נוטל את הגללים והחרסים נופלים – מומאה, מפני שלא
 בטל שם פלי מעליה. נשברה ודבק ממנה חרסין, או שהביא חרסין ממקום אחר ונפלה בגללים, אף על פי שהוא
 נוטל הגללים והחרסין עומדים – טהורה, מפני שבטל שם פלי מעליה. היה בה חרס מחזיק רביעית – פלה מומא
 במגע, וכנגדו מומא באויר.
 ה הטופל פלי חרס הפריא – רבי מאיר ורבי שמעון מומאים; וחכמים אומרים: הטופל את הפריא – טהור,
 ואת הרעוע – מומא. וכן בחדוק הקרויה.

פירוש ברטנורה

מחזיק רביעית ויושב שלא מסומך, טמא. ובחבית המוחזקת מלוג ועד סאה עסקין, כרתנן בפרקין דלעיל מלוג ועד סאה ברביעית. ואע"פ שאין סתימה
 מועלת לנבק הבא לאחר שבירה, שאני חדן סתימה שנעשית קודם שבטל שם כלי ממנה. דחבית שניקבה שם חבית עליה אע"פ שטורה, אבל חרס הפורש
 מן החבית בטל שם כלי מעליו אע"פ שלא ניקב, לפיכך אין מועלת סתימה בנבק שלו:

ד חבית שנתרועעה. כמו כותל רעוע. שלא נפלו חרסיה אבל היא רעועה כל כך שאם יטלמלה וחצי קב גרוגרות בתוכה תשבר לגמרי. וטהורה היא
 כדאמרינן לקמן באידך פרקין [ט"ז]: ונפלה. שטח פניה: בגללים. כדי שלא יפלו החרסים: נשברה. שנפלו החרסים ודיבק השברים בקולן של סופרים. או
 שהביא חרסים ממקום אחר ודבקן ואחר כך טפל בגללים, טהורה. והוא הדין טפל בטיט, כל זמן שלא חזר וצרפה בכבשן: חרס מחזיק רביעית. וכגון
 שהחרס בא מחבית המוחזקת מלוג ועד סאה, דשיעורה ברביעית כדפרישנא לעיל: כולן מומאין במגע. דכולן נעשים יד לאותו חרס, ומממאין משום יד.
 וכנגדו בלבד מומא באויר, דאין אויר ליד כלי חרס:

ה כלי חרס הפריא. שאינו לא רעוע ולא שבור: מומאין. אם נטמא הכלי מאויר, טמאים אוכלים ומשקים שנגעו בטפלה, מפני שהיא חשובה ככלי
 עצמו: הטופל את הפריא טהור. דדוקא הכלי רעוע שצריך לאותה טפלה הוא דחשיבה הטפלה ככלי ונטמא האוכלים הנוגעים בה כשהכלי טמא, אבל
 טפלת הפריא אינה חשובה ככלי. והלכה כחכמים: וכן בחידוק קרויה. כשם שנחלקו רבי מאיר ורבי שמעון עם חכמים במטפלת הפריא כך נחלקו בחידוק
 קרויה, והיא דלעת יבשה וחלולה ששואבין בה מים, ורגילים לחרק סביבותיה בעגול של עץ או של ברזל כדי שלא תשבר אם תנוף באבן. דרבי מאיר ורבי
 שמעון דמממאין בטפלת הפריא מומאין אף בזו, ואפילו היתה הקרויה בריאה. וחכמים אומרים אם היתה הקרויה בריאה ואינה צריכה לעגול זה לא חשיב
 העגול כגופה של קרויה, ואם נטמאת הקרויה לא נטמא העגול:

משניות מבוארות – קהתי

יישארו דבוקים, טהורה – אין החבית המתוקנת מקבלת טומאה,
 מפני שבטל שם פלי מעליה – בשעה שנשברה, ושוב אינה
 מקבלת טומאה לעולם. במפרשים מבואר, שלא דווקא אם טפלן
 בגללים, אלא אפילו טפלן בטיט, כל זמן שלא חזר וצרפה בכבשן,
 אין לה תקנה. ברם, צירוף בכבשן מועיל, לפי שנעשה ככלי חדש
 (ר"ש; ברסנווא; "משנה אחדונה"). הנה פה – בחבית שנשברה ותוקנה,
 חרס מחזיק רביעית – שהוא מקבל טומאה, פלה מומא במגע
 – כל החבית שתוקנה מהחרסים מתטמא במגע, שאם נגעה בה
 הטומאה מתוכה, כולה טמאה, לפי שכל החרסים משמשים "יד" לחרס
 המקבל טומאה, וכל "יד" בכלי חרס מיטמא במגע, אבל אינה
 מיטמא באויר, שאין אויר ל"יד" כלי חרס; וכנגדו – אבל כנגד
 החרס שמחזיק רביעית, מומא באויר – שאף אם הטומאה תלויה
 באויר החבית כנגד אותו החרס, הרי זה נטמא, מפני שהוא כלי בפני
 עצמו (רמב"ם).

באור משנה ה

משנתנו דנה בכלי חרס שלם שטחו אותו מבחין, אם הטיח נחשב כמחובר לכלי
 או לא.

הטופל פלי חרס הפריא – השלם, שאינו זקוק לתיקון, אלא
 שטפלו (הדביק עליו מבחוץ שכבת טיט) כדי שיהא יותר חזק, רבי
 מאיר ורבי שמעון מומאים – את הטיפול, שאם נטמא הכלי
 מתוכו, אף הטיפול שבחוץ טמא, ומממא אוכלים ומשקים הנוגעים
 בו, מפני שהטיפול חשוב כחיבור לכלי ודינו ככלי עצמו; וחכמים
 אומרים: הטופל את הפריא, טהור – הטיפול, לפי שאינו חשוב
 חיבור לכלי, הואיל ואין הכלי זקוק לו כלל; ואת הרעוע – אבל
 הטופל את הכלי הרעוע, טמא – הטיפול, שהואיל והכלי צריך
 לטיפול, הרי הוא חיבור לו ודינו ככלי, שאם נטמא הכלי אף הוא
 טמא, ומממא אוכלים ומשקים הנוגעים בו, כמו שכבר בארנו לעיל.
 וכן בחדוק הקרויה – היינו דלעת יבשה חלולה שהיו דולים בה
 מים מן הבור, ועשה לה חידוק (חגורה) כדי לחזקה, לדעת רבי מאיר
 ורבי שמעון אם הקרויה נטמאה אף החידוק טמא, ולדעת חכמים

הסתימה מועילה לו, ואינו מקבל טומאה. אבל כלי חרס שלם שניקב, וסתם את
 הנקב, הרי חוזר הכלי ומקבל טומאה; ואם נשבר, אף אותו השבר שיש בו סתימת
 הנקב מקבל טומאה, אם יש בו כשיעור הראוי לכך, כמבואר במשנה.

חבית שננקבה – וטהרה, כפי ששינונו במשנה הקודמת, ונשא
 בזפת – וסתם את הנקב בזפת, והיא שוב מקבלת טומאה, ונשברה
 – לשברים הרבה; אם יש במקום הנפת מחזיק רביעית – אם
 אותו השבר שיש בו הזפת מחזיק רביעית ויושב שלא מסומך, מומא
 – כלומר השבר מקבל טומאה, מפני שלא בטל שם פלי מעליה
 – שחבית שניקבה, עדיין שם חבית עליה, וסתימת הנקב מועילה לה
 לחזור ולקבל טומאה, הלכך גם שבריה המחזיקים רביעית מקבלים
 טומאה. אבל חרס שנבק – שבר כלי חרס שניקב, ונשא בזפת
 – וסתם את הנקב שלו בזפת, אף על פי מחזיק רביעית – שהשבר
 מחזיק רביעית וראוי לקבל טומאה, טהור – אינו מקבל טומאה,
 מפני שבטל שם פלי מעליו – ששבר כלי חרס אין עליו שם
 כלי, הלכך אם ניקב ונטהר, שוב אינו מקבל טומאה לעולם, וסתימת
 הנקב אינה מועילה לו כלל.

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בכלי חרס, שכל זמן שלא בטל מעליו שם כלי מועיל לו
 תיקונו, ואילו מושטל מעליו שם כלי אין כל תיקון מועיל לו.

חבית שנתרועעה – ואינה יכולה ליטלטל בתצי קב גרוגרות (כלהן
 ד, ב), דהיינו שאם יכניסו בתוכה חצי קב גרוגרות ויטלטלוה, תישבר
 לגמרי, שבכגון זה טהורה היא, וטפלה בגללים – טחה וחיזקה
 בחוץ בגללי בקר, אף על פי שהוא נוטל את הגללים והחרסים
 נופלים – שאילו היה מוריד את הגללים ממנה היו החרסים נופלים,
 היינו שהחבית היתה מתפרקת, והרי גם כלי גללים אינם מקבלים
 טומאה, מכל מקום מומא – החבית מקבלת טומאה, מפני שלא
 בטל שם פלי מעליה – הלכך מועיל לה התיקון לחזור ולקבל
 טומאה. נשברה – החבית, ודבק ממנה חרסין – ודיבק חרסים
 מן החבית ועשה מהם כלי, או שהביא חרסין ממקום אחר
 וטפלה בגללים – ועשה חבית מתוקנת, אף על פי שהוא נוטל
 הגללים והחרסין עומדים – שגם אם יטול הגללים, החרסים

ו יבִלִית שְׁטוּפְלִין בַּהּ הַפֶּטְסִין, הַנוֹגֵעַ בָּהּ – טָמֵא. מְגוּפַת חֲבִית אֵינָה חֲבוּרָה. הַנוֹגֵעַ בְּטַפּוּלוֹ שֶׁל תַּנּוּר – טָמֵא.
ז מִחֵם שֶׁטַּפּוּלוֹ בַּחֲמֹר וּבַחֲרִסִּית, הַנוֹגֵעַ בַּחֲמֹר – טָמֵא, וּבַחֲרִסִּית – טָהוֹר. קִמְקוּם שֶׁנֶּקֶב וְעֵשָׂא בּוֹפֶת – רַבִּי יוֹסִי מְטַהֵר, שְׂאִינוֹ יָכוֹל לִקְבֹּל אֶת הַחֲמִין בְּצוּגָן. וְכֵן הִיא אוֹמֵר בְּכָלִי זֹפֶת: כָּלִי נִחְשֶׁת שְׂזוּפֶתָּה – טָהוֹרִין. וְאִם לִיָּן – טָמֵאִין.

ח חֲבִית שֶׁנֶּקֶבָה וְעֵשָׂא בּוֹפֶת יָתֵר מִצָּרְפָּה, הַנוֹגֵעַ בְּצָרְפָּה – טָמֵא, יָתֵר מִצָּרְפָּה – טָהוֹר. זֹפֶת שֶׁנִּמְטָפָה עַל הַחֲבִית, הַנוֹגֵעַ בָּהּ – טָהוֹר. מִשְׁפָּךְ שֶׁל עֵץ וְשֶׁל חֶרֶס שֶׁפָּקְקוּ בּוֹפֶת – רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְטַמֵּא. רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא בְּשֵׁל עֵץ, וּמְטַהֵר בְּשֵׁל חֶרֶס. רַבִּי יוֹסִי מְטַהֵר בְּשִׁנְיָהֶם.

פירוש ברטנורה

ו יבִלִית. מִן עֵשֶׂב שֶׁשֶׁמוֹ יבִלֵא. וּרְגִילִין לַטּוֹחַ בּוֹ הַכְדוֹת הַגְדוּלוֹת שֶׁלֹא יַפְלִטוּ חֵיין שְׁמוּעִינִין: פֶּטְסִין. כְּדוֹת גְּדוּלוֹת. כְּמוֹ הַלֵּל בְּעָלִי פֶטְסִין דְּבַמְסַכַת בִּיצָה [דף טו:];

ז מִחֵם. כָּלִי שֶׁמִּחְמָמִים בּוֹ הַמֵּיִם: בַּחוּמָר. טִיט עֵב: חֲרִסִּית. דֶּק כְּחֶרֶס. וְיֵשׁ מִפְרָשִׁים, כְּתִישַׁת חֲרִסִּים: הַנוֹגֵעַ בַּחוּמָר טָמֵא. לִפִּי שֶׁהוּא נִדְבֵק וּמִתְחַבֵּר בְּמִיחָם וְחֲשׁוֹב כְּעֶצְמוֹ שֶׁל כָּלִי, הַלֵּכךְ אִם נִטְמָא הַמִּיחָם נִטְמָא הַחוּמָר שֶׁסִּבְכוּ כְּמֹתוֹ, וְהַאֲכִילִים הַנוֹגְעִים בַּחוּמָר טָמֵאִים: וּבַחֲרִסִּית טָהוֹר. דְּחֲרִסִּית אִינוֹ נִדְבֵק וּמִפְרָךְ וּנְפִיל, וְלֹא חָשִׁיב כְּעֶצְמוֹ שֶׁל כָּלִי: קִוְּמָקוּם. יוֹתֵר גְּדוֹל מִמִּיחָם. וּבִלְעִי"ז קוֹרְאִין לוֹ קוּמְקוּמִי"ז: שְׂאִינוֹ יָכוֹל לִקְבֹּל אֶת הַחֲמִין. שֶׁהוֹפֶת נִתְךְ וְנִמֵּס בְּמִים חֲמִין. וְאֵעֶפ"פ שִׁיכּוֹל לִקְבֹּל אֶת הַצּוּגָן אִינוֹ חָשׁוֹב כָּלִי וְטָהוֹר: וְכֵן הִיא אוֹמֵר בְּכָלִי זֹפֶת. כָּלִים הַעֲשׂוּיִם מִן הוֹפֶת עֶצְמוֹ, שֶׁהֵן טָהוֹרִין, הוּאֵיל וְאִין יָכוֹלִין לִקְבֹּל אֶת הַחֲמִין בְּצוּגָן. וְרַבּוּתִי פִירְשׁוֹ, בְּכָלִי זֹפֶת, בְּכָלִים הַחוּפּוֹתִים, וּמִפְרָשׁ וְאוּלַּי כִּידֵּךְ, כָּלִי נִחוּשֶׁת שׂוֹפֶתָּה טָהוֹרִים. אִם הִיוּ הַכָּלִים טָמֵאִים וְנִגַּע אֶדָם אוֹ אֲוֵלִין וּמִשְׁקִין בּוֹפֶת, טָהוֹרִים, דִּאִין הוֹפֶת חֲבוּר וְאִינוֹ נִחְשֶׁב כְּעֶצְמוֹ שֶׁל כָּלִי: וְאִם לִיָּן. וְאִם זֹפֶתָּה מִתְחַלֵּל לְשׁוֹם בְּתוֹכָן יִין וְאִין דַּעְתּוֹ לִהְיוֹת שֶׁל כָּלִי בַּחוּמָן כָּלִי: טָמֵאִין. דֹּאז הִיוּ הַכָּלִי צָרִיךְ לִזְפֹּת וְהָיוּ זֹפֶת חֲבוּר:

ח יוֹתֵר מִצָּרְפָּה. כִּנְגֵד הַנֶּקֶב הוּא צוּרְכָה, וְכֵן שֶׁהוּא שֶׁלֹא כִנְגֵד הַנֶּקֶב הוּא יוֹתֵר מִצָּרְכָה, וְלֹא חָשִׁיב חֲבוּר, כִּיּוֹן דֹּלָא צָרִיךְ לַחֲבִית. וְרַמְבַּ"ם פִּירְשׁ, יוֹתֵר מִצָּרְכָה כִּנְגֵד הַנֶּקֶב הוּא צוּרְכָה עֲבָה בְּיוֹתֵר עַד שִׁיכּוֹל לִהְיוֹל מִמֶּנָּה וְתִשְׁאֹר סוּתוּמָה, וְאִפִּילוֹ הַכֵּל כִּנְגֵד הַנֶּקֶב: זֹפֶת שֶׁנִּמְטָפָה עַל הַחֲבִית. שְׂאִינָה נִקְוָה: הַנוֹגֵעַ בָּהּ. בְּמִיפֶת הוֹפֶת: טָהוֹר. אֵעֶפ"פ שֶׁהַחֲבִית טָמֵאָה. שְׂאִין הוֹפֶת חֲבוּר לַחֲבִית כִּיּוֹן שְׂאִין הַחֲבִית צָרִיכָה לָהּ: שֶׁפָּקְקוּ בּוֹפֶתָּה. שֶׁסֶתֶם פִּי הַנֶּקֶב שֶׁל הַמִּשְׁפָּךְ הַעֲשׂוּי

משניות מבוארות – קהתי

מִפְנֵי שְׂאִין הוֹפֶת יָכוֹלָה לִקְבֹּל אֶת הַחֲמִים. כִּידֵּךְ? כָּלִי נִחְשֶׁת שְׂזוּפֶתָּה, טָהוֹרִין – אִם נִטְמָא הַכָּלִים, הוֹפֶת טָהוֹרָה, שֶׁהוּאֵיל וְעֵשׂוּיִים לִהְיוֹת שֶׁחֲשִׁיב בָּהֶם בַּחֲמִים, אִין הוֹפֶת חֲבוּר לְכָלִי, מִהֲטַעַם שֶׁבִּאֲרָנוּ לַעֲלִי; וְאִם לִיָּן – וְאִם זִיפֶתָּה מִתְחַלֵּל כִּדֵּי לִיתֵן לְתוֹכָם יִין וְלֹא חֲמִים, טָמֵאִין – אִף הוֹפֶת טָמֵאָה, שֶׁחֲשׁוּבָה הִיא חֲבוּר לְכָלִי (ר"ש). וְיֵשׁ מִפְרָשִׁים: וְכֵן הִיא אוֹמֵר בְּכָלִי זֹפֶת – בְּכָלִים הַעֲשׂוּיִים מִזֹּפֶת, שֶׁהֵם טָהוֹרִים, הוּאֵיל וְאִינֵם יָכוֹלִים לִקְבֹּל אֶת הַחֲמִים (רַמְבַּ"ם); כָּלִי נִחוּשֶׁת שְׂזוּפֶתָּה – כִּדֵּי לִחוּץ אוֹתָם, טָהוֹרִים – אִם נִטְמָא הַכָּלִים, הַנוֹגְעִים בּוֹפֶת טָהוֹרִים, לִפִּי שְׂאִין הַכָּלִים הַלֵּל צָרִיכִים לִזְפֹּת, וְאִין הִיא חֲשׁוּבָה חֲבוּר לְכָלִים. וְאִם לִיָּן – וְאִם זִיפֶתָּה בְּשִׁבִּיל יִין שֶׁלֹא יִתְקַלֵּק, טָמֵאִים – אִם נִטְמָא הַכָּלִים, אִף הוֹפֶת טָמֵאָה, שֶׁהוּאֵיל וְצָרִיכִים לִזְפֹּת הִרִי זֹז חֲשׁוּבָה חֲבוּר לְכָלִים (רַמְבַּ"ם; "אֵלִיּוֹה וְבֵא"; עֵיין "מִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה").

באור משנה ח

חֲבִית – שֶׁל חֶרֶס, שֶׁנֶּקֶבָה וְעֵשָׂא בּוֹפֶת – וְסִתֵּם אֶת הַנֶּקֶב בּוֹפֶת, יָתֵר מִצָּרְפָּה – שֶׁנֶּתֶן זֹפֶת יוֹתֵר מִן הַצּוּרִךְ, הֵייוֹן גַּם שֶׁלֹא כִנְגֵד הַנֶּקֶב (ר"ש). וְיֵשׁ מִפְרָשִׁים, שֶׁעֲשֵׂה הַסְתִּימָה עֲבָה בְּיוֹתֵר וְאִפְשָׁר לְהַסִּיר מִמֶּנָּה זֹפֶת וְעֵדִיין יִישָׁאֵר הַנֶּקֶב סוּתוֹם (רַמְבַּ"ם). הַנוֹגֵעַ בְּצָרְפָּה – בּוֹפֶת הַנִּצְרָכָה לַחֲבִית, טָמֵא – אִם נִטְמָא הַחֲבִית, שְׂאִינָה חֲשׁוּבָה חֲבוּר לַחֲבִית, וְכִשְׁנִטְמָא הַחֲבִית נִטְמָא הוֹפֶת, יָתֵר מִצָּרְפָּה – אֲבָל הַנוֹגֵעַ בּוֹפֶת שְׂאִינָה נִצְרָכָה לַחֲבִית, טָהוֹר – שֶׁהוֹפֶת שֶׁהִיא יוֹתֵר מִצָּרְכָה אֵינָה חֲבוּר לַחֲבִית, וְאִם נִטְמָא הַחֲבִית, אִין הִיא טָמֵאָה, הַלֵּכךְ הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָהוֹר. זֹפֶת שֶׁנִּמְטָפָה עַל הַחֲבִית – שֶׁנִּטְמָאָה, הַנוֹגֵעַ בָּהּ – בְּמִיפֶת הוֹפֶת, טָהוֹר – שְׂאִין הוֹפֶת חֲבוּר לַחֲבִית, הוּאֵיל וְאִין הַחֲבִית צָרִיכָה לָהּ. מִשְׁפָּךְ שֶׁל עֵץ וְשֶׁל חֶרֶס – אוֹ שֶׁל חֶרֶס, שֶׁפָּקְקוּ בּוֹפֶתָּה – שֶׁסֶתֶם אֶת פִּי הַנֶּקֶב בּוֹפֶתָּה, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְטַמֵּא – אֶת הַמִּשְׁפָּךְ, לִפִּי שֶׁסִּתִּמָּת הוֹפֶת סוּתִימָה יָפָה הִיא, וְהִרִי זֶה כָּלִי שִׁישׁ לוֹ בֵּית קִיבּוּל; וּמְדוּבָר כֵּן בַּמִּשְׁפָּךְ שֶׁל בְּעָלִי בְּתִים, שֶׁשִּׁנִּינוּ לַעֲלִי (ב, ד), שֶׁהוּא טָהוֹר, מִשּׁוּם שְׂאִין לוֹ בֵּית קִיבּוּל. אֲבָל מִשְׁפָּךְ שֶׁל רוֹכֵלִין לַעֲלוֹם טָמֵא, אִפִּילוֹ אִינוֹ פָּקוּק (עֵיין בְּאוּרָנוֹ טו). רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא בְּשֵׁל עֵץ – לִפִּי שֶׁהוֹפֶת הִיא מִמִּין הָעֵץ, וּמְטַהֵר בְּשֵׁל חֶרֶס – שְׂאִין הוֹפֶת מִינּוֹ, וְאֵינָה חֲשׁוּבָה סוּתִימָה, שְׂאִינָה חֲבוּר לְכָלִי, רַבִּי יוֹסִי מְטַהֵר בְּשִׁנְיָהֶם – שֶׁלְדַעְתּוֹ סוּתִימָה

בְּזִמָּן שֶׁהַקִּירוּיָה בְּרִיאָה וְאֵינָה צָרִיכָה לַחֲדִידוֹק, אִין הַחֲדִידוֹק נִחְשֶׁב כְּחֲבוּר לָהּ, וְלִכֵּן אִם נִטְמָא הַקִּירוּיָה לֹא נִטְמָא הַחֲדִידוֹק. מִשְׁנֵתָנוּ בָּאָה לְהַשְׁמִיעַ בְּסִיפָא, שְׂאִף עַל פִּי שֶׁהַקִּירוּיָה עֲלוּלָה לְהִישָׁבֵר וְצָרִיכָה חִיּוּזוֹק, מִכָּל מְקוֹם הוּאֵיל וְעֵכְשִׁיו בְּרִיאָה הִיא, וְאֵינָה זָקוּקָה לַחֲדִידוֹק, דַּעַת חֲכָמִים הִיא, שְׂאִין הַחֲדִידוֹק נִטְמָא (הַגְרָ"א).

באור משנה ו

יבִלִית – מִין עֵשֶׂב, שֶׁטַּפּוּלִין בָּהּ הַפֶּטְסִין – הַחֲבִיתוֹת הַגְּדוּלוֹת, הַנוֹגֵעַ בָּהּ – בִּיבִלִית, טָמֵא – כְּלוּמָר אִם נִטְמָא הַפִּיטָס מִתּוֹכּוֹ, אִף הִיבִלִית טָמֵאָה וּמִטְמָאָה אֶת הַאֲכִילִים וְהַמִּשְׁקִים הַנוֹגְעִים בָּהּ, שֶׁהוּאֵיל וְרִגִילִים לַטּוֹחַ בָּהּ אֶת הַפִּיטָסִים, כִּדֵּי שֶׁלֹא יִדְלָפוּ, אִף לַדַּעַת חֲכָמִים נִחְשֶׁבָת הִיא חֲבוּר לְכָלִי. מְגוּפַת חֲבִית – כִּיסוּי שֶׁל חֶרֶס שֶׁעַל פִּי חֲבִית, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדוּבָק בְּטִיט לַחֲבִית, אֵינָה חֲבוּרָה – לַחֲבִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לִינְטָל; וְאִם נִטְמָא הַחֲבִית אִין הַמְגוּפָה טָמֵאָה. הַנוֹגֵעַ בְּטַפּוּלוֹ שֶׁל תַּנּוּר – אִם נִטְמָא הַתַּנּוּר, וְנִגַּעוּ אוֹכִילִים וּמִשְׁקִים בְּטִיחַ שֶׁטַּחוּהוּ בּוֹ, טָמֵא – הַאֲכִילִים וּמִשְׁקִים טָמֵאִים, לִפִּי שֶׁהַתַּנּוּר צָרִיךְ לַטִּיחַ, כִּדֵּי שֶׁחֲמוּר יִישָׁמֵר בּוֹ, הַלֵּכךְ הִטִּיחַ נִחְשֶׁב חֲבוּר לַתַּנּוּר.

באור משנה ז

מִחֵם – שֶׁל חֶרֶס, שֶׁמִּחְמָמִים בּוֹ מִים, שֶׁטַּפּוּלוֹ בַּחֲמֹר – שֶׁטַּחוּ בְּטִיט עֲבָה, וּבַחֲרִסִּית – מִין טִיט דֶּק שֶׁהוּא מַעֲפֵר שְׁעוֹשִׁים מִמֶּנּוּ כָּלִי חֶרֶס, וְאֵינוֹ מִתְדַבֵּק כְּמוֹ חוּמָר (הַגְרָ"א). הַנוֹגֵעַ בַּחֲמֹר, טָמֵא – אִם נִטְמָא הַמִּיחָם, אִף הַחוּמָר נִטְמָא, וְאוֹכִילִים אוֹ מִשְׁקִים הַנוֹגְעִים בַּחוּמָר טָמֵאִים, לִפִּי שֶׁהַחוּמָר מִתְדַבֵּק יָפָה בְּמִיחָם וְנִעֲשֵׂה חֲבוּר לוֹ, וְהִרִי הוּא כְּחֶלֶק מִגּוֹף הַמִּיחָם; וּבַחֲרִסִּית – אֲבָל הַנוֹגֵעַ בַּחֲרִסִּית, טָהוֹר – שֶׁהַחֲרִסִּית אֵינָה נִדְבֶקֶת יָפָה וְהִיא נִפְרָכָה וְנוֹפֶלֶת, הַלֵּכךְ אֵינָה נִחְשֶׁבָת חֲבוּר לַמִּיחָם. קִמְקוּם – שֶׁל חֶרֶס, וְהוּא מִין דָּד, שֶׁנֶּקֶב וְעֵשָׂא בּוֹפֶת – שֶׁסֶתֶם אֶת הַנֶּקֶב בּוֹפֶתָּה, רַבִּי יוֹסִי מְטַהֵר – אֶת הַקוּמְקוּם, שְׂאִינוֹ יָכוֹל לִקְבֹּל אֶת הַחֲמִין בְּצוּגָן – לִפִּי שֶׁהוֹפֶת נִמְסָה בְּמִים חֲמִים; וְאִף עַל פִּי שֶׁאִפְשָׁר לְהַכְנִיס בּוֹ מִים צוּגָנִים, מִכָּל מְקוֹם הוּאֵיל וְאִי אִפְשָׁר לְהַכְנִיס בּוֹ מִים חֲמִים, לִפִּיכֵךְ אִינוֹ חָשׁוֹב כָּלִי וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טוּמָאָה. וְכֵן הִיא אוֹמֵר – רַבִּי יוֹסִי, בְּכָלִי זֹפֶת – בְּכָלִים הַמְּזוּפֶתִים, שֶׁאִם מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם חֲמִים, אִין הוֹפֶת חֲבוּר לְכָלִי,

פרק רביעי

א החרס שאינו יכול לעמוד מפני אָזוֹ, או שהיה בו חידוד והחידוד מכריעו – טהור. נטלה האזן, נשבר החידוד – טהור. רבי יהודה מטמא. חבית שנפחתה והיא מקבלת על דפנותיה, או שנחלקה במין שתי ערבות – רבי יהודה מטמא, וחכמים מטמאין.

ב חבית שנתרועעה ואינה יכולה להטילטל בחצי קב גרוגרות – טהורה. גסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין, אף על פי שהיא מקבלת אכלין – טהורה, שאין שירין לשירין.

פירוש ברטנורא

להכניס ממנו יין לחבית: רבי אלעזר בן עזריה מטמא. דחשיב ליה סתימה, בין בשל עץ בין בשל חרס: ור"ע מטמא בשל עץ. מפני שהופת הוא מינו, שהופת יוצא מן העץ: ומטמא בשל חרס. שאינו מינו ולא חשיב חיבור. ולא דמי סתימת פי המשפך לסתימת נקב החבית דחשיב חיבור, לפי שהנקב שבפי המשפך שעשאו היוצר מתחלה חלק הוא ונקלף הופת ממנו ואינו מתקיים, אבל חבית שניקבה לאחר שהוסקה בכבשן אי אפשר לנקב להיות חלק ושוה ואין הופת נקלף ממנו אי נמי, נקב שבפי המשפך סופו להסיר סתימתו כשירצה לשפוך יין בחבית, הלכך לא חשיבא סתימה אלא במשפך של עץ לפי שהוא מינו, אבל חבית שניקבה אין סופו להסיר הסתימה: רבי יוסי מטמא בשניהם. דסתימת פי המשפך לא חשיבא סתימה, והרי הוא כאילו לא נסתם ואין לו בית קבול. והלכה כר"ע:

ד **א** החרס שאינו יכול לעמוד. כגון חרס הפורש מן החבית ומן הקרידה במקום האזן, ואינו יכול לעמוד בלא סמיכה מפני כובד האזן שמכבד ומכריע, או מפני שהיה בו חידוד שהוא חד בתחתיתו ואינו יכול לשבת שלא מסוכך: נטלה האזן טהור. דכלי חרס כיון שמהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם: ור' יהודה מטמא. דלית ליה חד סברא: או שנחלקה. לארכה כמין שתי ערבות, ואינה יכולה ליטב על תחתיה אלא על דפנותיה: רבי יהודה מטמא. דסבר ר' יהודה דהא דתנן הריקם שבכלי חרס יושבים שלא מסומכים שהן טמאים, היינו מן השוליים ולא מן הדפנות, שצריך שיהיה שבר הכלי יושב על שוליו בדרך שיושב כשהוא שלם: והכמים מטמאין. דסברי כלים עשויין להושיבן על דפנותיהן לפרקים:

ב ואינה יכולה להטילטל בחצי קב גרוגרות. מתוך שהיא רעועה והגרוגרות מכבידים נשברת לגמרי בטלטולה. ולכן שיערו בחצי קב, שהוא שיעור סעודה אחת. דקב גרוגרות הוא שיעור שתי סעודות, כדמוכח בסוף מסכת פאה גבי אין פוחתין לעני בגורן מקב גרוגרות. וכל דלא חזיא לטלטל בה שיעור סעודה אחת כשבורה דמיא: גיטסרא. כל חרס שנחלק לשנים, ונעשה גיסי תרי: שאין שיריים לשיריים. כלי שלם חסים עליו ומשום סדק פורתא לא שרו ליה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

חבית שנתרועעה – כגון שנעשו בה סדקים או שנעשתה סתם רעועה, ואינה יכולה להטילטל בחצי קב גרוגרות – שאם יהיה בה משא כחצי קב גרוגרות ויטלטלה, היא תישבר, טהורה – לפי שאינה חשובה כלי. משנתנו נקטה שיעור של חצי קב גרוגרות, לפי שהוא שיעור סעודה אחת (כמו שמוכח בסוף מסכת פאה). ובאה המשנה ללמד, שאם אין החבית ראויה לטלטל בה אפילו שיעור סעודה אחת, הרי היא כשבורה (הר"ם; הרא"ש; ברטנורא). גסטרא – כלי חרס שנשבר חלק ממנו, ועדיין הוא ראוי לשימוש, שנתרועעה – כגון שנסדקה, ואינה מקבלת משקין – שהמשקים יוצאים מתוכה, אף על פי שהיא מקבלת אכלין – שאפשר להחזיק בה אוכלים, טהורה – הגיטסרא, שאין שירין לשירין – כלי שלם כשהוא נסדק קצת, אדם חס עליו ואינו זורק, ומביא שיריים של כלי, היינו שבר כלי, ונותן תחתיו, אבל גיטסרא שהיא שיריים של כלי, כשהיא נסדקה במוציא משקים, אדם זורק, ואינו מביא שבר כלי אחר להניח תחת שבר כלי זה, הלכך אין לה דין כלי ואינה מקבלת טומאה (ברטנורא); ויש מפרשים: שאין שיריים לשיריים – שהגיטסרא ותשמישה היא רק שיריים מכלי שלם ותשמישו, ואף על פי שאין אדם יכול להשתמש בגיטסרא כמו בכלי, מכל מקום מקיימה עדיין, אבל כשחזרה ונתרועעה הגיטסרא, אף על פי שעדיין יכול הוא להשתמש בה קצת בדוחק, מכל מקום התשמיש הזה אינו אלא שירי שיריים, ולא חשוב לו, וזורקה, הלכך אינה מקבלת טומאה (יתפארת ישראל). ויש מדייקים: דין גיטסרא שנתרועעה הוא בהיפך מחבית שנתרועעה, שבחבית כיון שמיוחדת לאוכלים אין משערים אלא באוכלים, ואפילו מחזקת משקים, אם אינה יכולה להטילטל בחצי קב גרוגרות, הרי היא טהורה, וגיטסרא אף על פי שמקבלת אוכלים, ויכולה להטילטל בגרוגרות, כיון שאינה מקבלת משקים, טהורה, שכל עיקרה אינה מיוחדת אלא לקבל משקים הנוטפים. ואף על פי שכלי העשוי למשקים אינו מיטמא במוציא משקה אלא בכונס משקה, כמו ששינונו לעיל (ג), א, שם מדובר בכלי שלם, שחס עליו ואינו זורק במוציא משקה, אבל גיטסרא – זורקה במוציא משקה, שאין שיריים לשיריים, כמו שביארו (שבת צו, א), שאין אומרים: הבא גיטסרא לגיטסרא.

פי המשפך אינה נחשבת סתימה, מאחר שאם יצטרכו למשפך יציאו את הסתימה (יתפארת ישראל), והרי זה כאילו לא נסתם ואין לו בית קיבול. והלכה כרבי עקיבא.

בארנו את הסיפא במשפך של בעלי בתים, ומחלוקת התנאים היא אם המשפך נעשה לכלי קיבול על ידי הפקק. אבל יש מפרשים אף במשפך של רוכלים, והמחלוקת אינה לענין המשפך, אלא לענין הפקק, אם הוא חשוב חיבור לכלי, וכשנטמא המשפך אף הוא טמא, או לא (עיין "משנה אחרונה").

באור משנה א

כבר למדנו, ששבר כלי חרס היושב שלא מסוכך ויש לו בית קיבול המחזיק שיעור מסוים כמפורט לעיל (ב, ב), הרי זה מקבל טומאה. משנתנו דנה בשבר כלי חרס שאינו יכול ליטב בפני עצמו.

החרס – שבר כלי חרס, שאינו יכול לעמוד מפני אָזוֹ – שנפל מן הכלי עם אָזוֹ, והאזן אינה מאפשרת לו לעמוד, או שהיה בו – בחרס, חידוד – עוקץ, והחידוד מכריעו – העוקץ מטהו לצד אחד ואינו יכול לעמוד, הואיל ואינו ראוי לשימוש, טהור – אם היה טמא, נתבטלה טומאתו, ואף אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא. נטלה האזן – מן החרס, נשבר החידוד – או נשבר העוקץ שהיה בו, ויכול הוא ליטב בלי סמיכה ולקבל, טהור – ששבר כלי חרס שנטהר, היינו שפסק מלקבל טומאה, שוב אינו מקבל טומאה לעולם. רבי יהודה מטמא – את החרס, כשניטלה האזן או נשבר החידוד, שהאזל והוא ראוי לשימוש, הריהו מקבל טומאה; ואינו סובר, ששבר כלי חרס שנטהר שוב אין לו טומאה לעולם. חבית שנפחתה – שנפלו שוליה, והיא מקבלת על דפנותיה – כשמיטם אותה על צידה, או שנחלקה – לארכה, כמין שתי ערבות – ואינה יכולה לקבל אלא כשהיא יושבת על דפנותיה, רבי יהודה מטמא – שלדעת רבי יהודה אין שבר כלי חרס טמא אלא אם כן נשאר בו שולי הכלי, והוא יכול לקבל כשהוא יושב על השוליים, בדרך שהיה הכלי השלם מקבל, הלכך חבית זו שנפחתה או שנחלקה, הואיל ואינה מקבלת אלא על דפנותיה, הרי היא טהורה; וחכמים מטמאין – שסוברים הם, הואיל ולפרקים מושיבים גם כלים שלמים על דפנותיהם, לפיכך אף שבר כלי חרס שאין לו שוליים, כל שהוא יכול ליטב ולקבל, הרי הוא מקבל טומאה.

ג איזו היא גסטרָא? פֿל שְׁנַטְלוּ אֲזִינְהָ. הִיוּ בָּהּ חֲדָרִים יוֹצְאִין, פֿל הַמִּקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים – מִטְמָא בְּמַנְעָה, וּבִנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר; וְכָל שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים – מִטְמָא בְּמַנְעָה, וְאִין בִּנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר. הִיתָה מְטָה עַל צִדָּהּ כְּמִין קַתְרָדָה, פֿל הַמִּקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים – מִטְמָא בְּמַנְעָה, וּבִנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר; וְכָל שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים – מִטְמָא בְּמַנְעָה, וְאִין בִּנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר. שׁוּלֵי קַרְפִּיּוֹת וְשׁוּלֵי קוֹסִים הַצִּדּוּנִיִּים, אָף עַל פִּי שְׂאִינִם יְכוּלִים לִישֵׁב שְׁלֹא מִסְמְכִין – טְמָאִין, שְׁלֹכְךָ נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן.

ד פֿלי חֶרֶשׁ שֵׁישׁ לוֹ שְׁלֹשׁ שְׁפִיּוֹת, הַפְּנִימִית עוֹדֶפֶת – הַפֿל טְהוֹר; הַחִיצוֹנָה עוֹדֶפֶת – הַפֿל טְמָא; הָאֲמֻצָּעִית עוֹדֶפֶת – מִמֶּנָּה וּלְפָנִים טְמָא, מִמֶּנָּה וְלַחוּץ טְהוֹר. הִיוּ שְׁוֹת – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוֹלְקִין הָאֲמֻצָּעִית; וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַפֿל טְהוֹר. פֿלי חֶרֶס מֵאִימָתִי מִקְבֵּלִין טְמָאָה? מִשִּׁצְרָפּוֹ בִּפְבִּשָׁן, וְהִיא גִמְרָא מְלֻאכְתָּן.

פירוש ברטנורא

ומביאין שריים של כלי דהיינו שבר כלי ומשימין תחתיו, אבל שבר כלי מבי נסדק במוציא משקה משרא שדו ליה, שאין אומרים הבא שבר כלי אחר להניח תחת שבר כלי זה:

ג כל שנטלו אזניה, חשובה גסטרָא, ואפילו היא שלימה, הואיל ואין לה אונים למטלטה ממקום למקום. ואם נתרועעה, שיעורה כמוציא משקה: היו בה חידודים. סתם חרס שנשבר יוצאין ממנו חידודים. כמו (אוב מ"א כ"ב) חידוי חרס: כל המקבל עמה בזיתים. אם אין כזית יוצא בין חידוד לחידוד, חשוב תוך כמו הגסטרָא עצמה ומטמא אפילו באויר. אבל אם יוצא זית מבינתים, אינו מטמא באויר. אבל מטמא במנע מטעם יד: היתה מוטת על צדה. שנחלקה לארכה כמין עריבה ואינה יושבת אלא על דפנותיה ויש לה חידודים: כל המקבל עמה בזיתים. כדרך שמטמאה כשיושבת על שוליה כך מטמאה יושבת על צדה. וסתם מתנינן כחכמים דלעיל דמטמאין בחבית שנחלקה כמין שני עריבות: קתדרָא. כסא של נשים ההולכות על הענלה: קורפיות. על שם מקומן. והן כלים חדים שאין יושבים שלא מסומכין: וקופיפן. לשון קשות הנסך. ובסנהדרין הנוגב את הקסוא והוא שם לכלי שרת. וקוסין הן מיני כלים ששוליהן חדים וכשמבשלים בהן מנחין אותן על כלי ברזל שקורין טריפדי"ל בע"ז, וכשמורידים אותן סומכין אותן באפר הכירה: הצידונין. שנעשים בצידון: ד שפאיות. מלשון שפה. שיש לו שלש שפתות לפיו ואויר בנחתם. בין שפה לשפה: הפנימית עורפת הכל טהור. כל מה שהוא חוץ ממנה נחשב כגבו של כלי ואין כלי חרס מיטמא מנגבו. אבל מה שבתוך הפנימית טמא: החיצונית עורפת הכל טמא. דהוי חוצה לה כגבו של כלי ולפנים ממנה חשוב תוך. וכן אם אמצעית גבוהה, ממנה ולחוץ חשוב גב ולפנים חשוב תוך, שהכלי מתמלא עד הגבוהה: היו שוות. שאין אחת מן השפתות עורפת על חברתה: וחכמים אומרים הכל טהור. השפה שנפלה הטומאה באוירה בלבד היא טמאה, והשאר הכל טהור. וכן הלכה: משיצרפם בפבשן. וקודם צירוף הן כלי

משניות מבוארות – קהתי

שְׁלֹא מִסְמְכִין, טְמָאִין – מקבלים טומאה, כדין שאר כלי חרס, שְׁלֹכְךָ נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן – שלא יהיו יושבים בלא סמיכה.

באור משנה ג

אִיזוֹ הִיא גִסְטְרָא – ששנינו לעיל, שאם נתרועעה שיעורה להיטהר במוציא משקים? פֿל שְׁנַטְלוּ אֲזִינְהָ – כלומר אפילו כלי שלם שלא ניטלו ממנו אלא אזניה, כיון שאינו נוח להיטלטל ממקום למקום, הרי זה נחשב גיסטרָא. הִיוּ בָּהּ – בגיסטרָא, חֲדָרִים יוֹצְאִין – עוקצים בולטים משפתה סביב כשיניינם, פֿל הַמִּקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים – אם החידודים סמוכים זה לזה עד שאין זית יוצא בין חידוד לחידוד, ונמצא שאפשר למלא את הגיסטרָא זיתים עד לראשי החידודים, מִטְמָא בְּמַנְעָה – כשטומאה נוגעת בחידוד מבפנים הכל נטמא, וּבִנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר – שאם היתה טומאה באויר הגיסטרָא כנגד החידודים, נטמאת כל הגיסטרָא; וְכָל שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים – שיוצא זית בריווח שבין החידודים, ונמצא שאי אפשר למלא את הגיסטרָא זיתים אלא עד החידודים בלבד, מִטְמָא בְּמַנְעָה – אם נגעה טומאה בחידוד מבפנים, כל הגיסטרָא נטמאת, שהחידודים נחשבים כ"יד" לגיסטרָא, וְאִין בִּנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר – אבל אם היתה טומאה באויר הגיסטרָא כנגד החידודים, אין הגיסטרָא נטמאת, שאויר החידודים אינו אוויר הגיסטרָא (ר"ש ור"ט; ברטנורא: "תפארת ישראל"; ועיין רמב"ם שם בפרק אחרות). הִיתָה – הגיסטרָא, מְטָה עַל צִדָּהּ – כגון קדירה שנחלקה לארכה ונעשתה כשתי עריבות, ואי אפשר להשתמש בכל הגיסטרָא אלא כשהיא מוטת על צידה, היינו כשהיא יושבת על דפנותיה, כְּמִין קַתְרָדָה – כסא עם שלוש דפנות, שתיים בשני הצדדים ואחת מאחוריו; אִם יֵשׁ לָהּ חֲדָרִים, דינה כגיסטרָא היושבת על שוליה, כפי ששינונו למעלה: פֿל הַמִּקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים, מִטְמָא בְּמַנְעָה, וּבִנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר; וְכָל שְׂאִינוֹ מִקְבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים, מִטְמָא בְּמַנְעָה, וְאִין בִּנְגָדוֹ מִטְמָא בְּאֹרִיר – הכל כמו שבארנו לעיל; וסתם משנתנו כחכמים המטמאים בחבית שנחלקה כמין שתי עריבות (לעיל משנה א בפרקנו). שׁוּלֵי קַרְפִּיּוֹת – שולי הכלים הקרויים "קורפיות" על שם מקומם, ושוליהם חדים ואינם יושבים אלא על ידי סמיכה, וְשׁוּלֵי קוֹסִים הַצִּדּוּנִיִּים – כמין כוסות הבאים מצידון (רמב"ם). אָף עַל פִּי שְׂאִינִם יְכוּלִים לִישֵׁב

באור משנה ד

פֿלי חֶרֶשׁ שֵׁישׁ לוֹ שְׁלֹשׁ שְׁפִיּוֹת – ויש חלל בין שפה לשפה: הַפְּנִימִית עוֹדֶפֶת – אם השפה הפנימית בולטת וגבוהה משאר השפות, הַפֿל טְהוֹר – כל מה שהוא מחוץ לשפה הפנימית נחשב כגב הכלי, ואינו מקבל טומאה, שאין כלי חרס מטמא מנגבו; אבל מה שבתוך הפנימית מקבל טומאה; הַחִיצוֹנָה עוֹדֶפֶת – אם השפה החיצונית בולטת וגבוהה משאר השפות, הַפֿל טְמָא – הכל מבפנים לשפה החיצונית חשוב תוך הכלי ומקבל טומאה; הָאֲמֻצָּעִית עוֹדֶפֶת – אם השפה האמצעית גבוהה ובולטת מן השאר, מִמֶּנָּה וּלְפָנִים טְמָא – מקבל טומאה, שנחשב תוך הכלי, מִמֶּנָּה וְלַחוּץ טְהוֹר – אינו מקבל טומאה, שנחשב גב הכלי. הִיוּ שְׁוֹת – כל השפות היו שוות למעלה בלי עורף, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוֹלְקִין הָאֲמֻצָּעִית – כלומר אם נטמא עיקר הכלי מתוכו, היינו משפה הפנימית ולפנים, הואיל ונטמא הדופן הפנימי כולו, סובר רבי יהודה, שאף הדופן האמצעי – חצי עובי של צד פנים טמא (מדבנן, משום גזירה). ואילו חציו של צד חוץ טהור ("משנה אחרונה"; עיין חידושי הרש"ם; ועיין "תפארת ישראל", שם בפרק אחרות). וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַפֿל טְהוֹר – כל שמחוץ לעיקר הכלי שהטומאה בתוכו, הכל טהור ("משנה אחרונה"). ויש מפרשים: השפה שנפלה הטומאה באוירה בלבד היא טמאה, והשאר הכל טהור (ברטנורא). הרמב"ם מפרש, שמשנתנו דנה בכגון שנטמא הכלי, אם נטמאו האוכלים ומשקים שבתוך השפיות, שכן הוא כותב (הל' כלים יג, יא): "כלי חרס שהיה לו שלוש שפיות, זו לפנים מזו: היתה הפנימית עורפת ונכנסה טומאה לאויר הפנימית, כל האוכלין והמשקין שבאויר שבין השפה הפנימית ובין האמצעית והחיצונית טהורין. היתה האמצעית עורפת ונטמא אוירה – ממנה ולפנים טמא. ממנה ולחוץ טהור. היתה החיצונית עורפת ונטמא אוירה – הכל טמא. היו שוות – כל שנטמאה אוירה טמאה, והשאר טהור". פֿלי חֶרֶס מֵאִימָתִי מִקְבֵּלִין

פרק חמישי

א תנור – תחלתו ארבעה, ושייריו ארבעה; דברי רבי מאיר. ויחכמים אומרים: במה דברים אמורים? בגדול, אבל בקטן – תחלתו כל שהוא, ושייריו רבו; משתגמר מלאכתו. איזהו גמר מלאכתו? משיסיקנו כדי לאפות בו ספגנין. רבי יהודה אומר: משיסיק את החדש כדי לאפות בישן ספגנין.

פירוש ברטנורא

אדמה ואין מיטמאין: והוא גמר מלאכתו. ואע"ג דלאחר צירוף הכבשן צריכין תיקון למרחן להחליקן ולהשוות שפתו, אעפ"כ משיצרפם בכבשן חשיב נגמרה מלאכתו ומיטמאין:

ה א תנור תחלתו ארבעה. סתם תנור עשוי כמין קדירה גדולה שאין לה שוליים, ומחברים אותו במיט על גבי קרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של תנור. ואע"פ שמעצמו אין לו בית קבול אף על פי כן טמא, דביתו תלם רחמנא והרי יש לו תוך: תחלתו ארבעה. אין גובהו של תנור פחות מארבעה טפחים: ושייריו. אם היה גדול ונטמא ואחר כך נשבר, לא טהר עד שלא יהיה כשבריו ארבעה: במה דברים אמורים. דתחלתו ושייריו ארבעה: בגדול. העשוי לאפות ולצלות בו בדרך התנורים: אבל בקטן. העשוי לחינוקות לצחק בו: תחלתו כל שהוא. ולא דוקא כל שהוא, דבציור מטמא לא הוי: ושייריו ברובו. בגמרא בפרק העור והרומב (דף קכ"ז) מקשה על מתניתין דהכא, ובציור מטמא למאי חזי. ומשני, האי ושייריו ברובו אנדול קא, ולא אתנור קטן. ומוחבנין, בגדול, הא קאמר ושייריו ארבעה, דהא קתני כמה דברים אמורים בגדול משמע דלא פליגי חכמים על תנא קמא בגדול כלל. ומשני, הא בתנור בר שבעה הא בתנור בר תשעה, כלומר בר שבעה שייריו ברובו, ואע"פ דלא הוי ארבעה ואין תנור פחות מארבעה, הואיל ומתחלתו היה כלי חשוב משתמשין בשייריו אע"פ שאין ראויין כל כך, ובתנור של תשעה דרובו הוי שיעור גדול, מטמא בשייריו בארבעה כתחלתו: משתגמר מלאכתו. אתחלת תנור קא. מאימתי התנור מיטמא, משתגמר מלאכתו: משיסיקנו. אע"פ דשאר כלי חרס סגי להו בצירוף כבשן, תנור דבעי לדבק בו טיט לעבותו להחזיק חמו לא נגמרה מלאכתו עד שיוסיקנו. ומיהו לא בעי היסק גדול כדי לאפות בו פת, אלא כדי לאפות בו סופגנים, פת שבילתה רכה העשויה כספוג, דבתיק מועט סגי לה: משיסיק את החדש כדי לאפות בישן. דחדש כדי לאפות בו סופגנים בעי היסק מרובה מן הישן. ואם הוסק החדש היסק מועט דבתיק כזה היה יסן ראוי לאפות בו סופגנים, היינו גמר מלאכתו. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

דברי רבי מאיר: אבל אם רובו למטה מארבעה טפחים, כגון תנור שגובהו שבעה טפחים, אף על פי שאין בשייריו ארבעה טפחים אלא רוב גובהו, מכל מקום הוא טמא, וזהו ששנינו: "ושייריו רובו" (ה"ש; ה"א"ש; ברטנורא; עיין רש"י ותוספות שמפרשים שם להיפך: בתנור בן שבעה שייריו ארבעה, ובתנור בן תשעה שייריו רובו, כלומר שבשניהם הולכים חכמים לקולה, ולא כבאורנו שבשניהם הולכים חכמים לחומרה; ועיין "תפארת ישראל", שמרחיב את הדיבור על כך): משיסיקנו מלאכתו – פסקה זו חוזרת למה ששנינו בתחילת המשנה: "תנור תחילתו ארבעה", ומוסיפה המשנה: מאימתי התנור מקבל טומאה? משתיגמר מלאכתו. איזהו גמר מלאכתו? משיסיקנו כדי לאפות בו ספגנין – ריקים שבילתם רכה כספוג, והם נאפים בהיסק מועט. יש מפרשים, שאפילו התנור נצרך בכבשן, והרי שאר כלי חרס משייצרפו בכבשן הרי זה גמר מלאכתם, כמו ששנינו בסוף הפרק הקודם, מכל מקום הואיל וצריכים עוד לדבק בו טיט לעבותו, כדי שיתחזק חמו, לא נגמרה מלאכתו עד שיוסיקנו; ברם, דיו בהיסק מועט כדי לאפות בו סופגנים (ה"ש; ה"א"ש; ברטנורא; ויש מפרשים, שאף תנור דינו כשאר כלי חרס, שהצריפה בכבשן היא גמר מלאכתו, אלא שמשתנתו באה להשמיע, כי שונה דינו של תנור משאר כלי חרס, שאף על פי שלא נצרך בכבשן, כיון שהסיקהו כדי לאפות בו סופגנין, הרי זה גמר מלאכתו, שכן היסק מועט מועיל לתנור כמו צירוף לשאר כלי חרס, משום שתשמישו תדיר באש והריהו מתחזק כמו על ידי צירוף ("משנה אחרונה"; "תפארת ישראל"; וכן מסמך מדברי הרמב"ם הל' כלים טו, א). רבי יהודה אומר: משיסיק את החדש כדי לאפות בישן ספגנין – שתנור חדש צריך היסק מרובה מן התנור הישן כדי לאפות בו סופגנים, וסובר רבי יהודה, שאפילו הוסק התנור החדש היסק מועט שדיו לאפית סופגנים בתנור ישן, הרי זה גמר מלאכתו. ואין הלכה כרבי יהודה.

בענין ששנינו: "איזהו גמר מלאכתו? משיסיקנו כדי לאפות ספגנין". הבאנו שני פירושים. ויש עוד להוסיף (מבחרת הדברים). שלפי הפירוש הראשון יוצא, שגמר מלאכתו של תנור מותנה בשני דברים: צריפה בכבשן והיסק לסופגנים; ולפי הפירוש השני דיו בדבר אחד להיקרא גמר מלאכה: או צריפה בכבשן או היסק לסופגנים. אבל יש מבארים, שאף לדעת הר"ש, היסק לסופגנים בלבד (בלי צריפה בכבשן) הרי זה גמר מלאכה, אלא שצריפה בכבשן בלי היסק לסופגנים אינה גמר מלאכה ("תוספות יום טוב").

טמאה? משייצרפו בכבשן – אבל קודם שנצטרפו בכבשן הרי הם כלי אדמה ואין מיטמאין: והיא – הצריפה בכבשן, גמר מלאכתו – אף על פי שלאחר הצריפה בכבשן צריך עוד לתקן את הכלים, למרחם ולהחליקם ולהשוות שפתם, מכל מקום משנצטרפו בכבשן הרי זה גמר מלאכתם לענין טומאה.

באור משנה א

הפרקים ה-ט דנים בתנור וכירה של חרס. התנור היה עשוי כמין קדירה גדולה של חרס, שאין לה שוליים, ומחברים אותו במיט על גבי הקרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של התנור. עיקר שימושו של התנור היה לאפית לחם, שהיתה נעשית על ידי הדבקת הפת לדפנות התנור מבפנים. לפיכך היה התנור רחב למטה וצר למעלה, כדי שישמר בו החום הדרוש לאפית פת. שונה הכירה, שהיתה עשויה רק לבישול, והיה בה מקום לשפית שתי קדרות, דפנותיה היו ישרים וזקופים, וגדול שטחה למעלה ולמטה שווה.

תנור – של חרס: תחלתו ארבעה – אינו מקבל טומאה בתחילתו אלא אם כן הוא גבוה ארבעה טפחים, ושייריו ארבעה – אם נטמא ונשבר, ונשאר בו שבר שגובהו ארבעה טפחים, אינו נטהר מטומאתו. אבל אם אין בשבריו ארבעה טפחים, הריהו טהור; דברי רבי מאיר – שאינו מבדיל בין תנור גדול לקטן. ויחכמים אומרים: במה דברים אמורים – שתחילתו ארבעה ושייריו ארבעה? בגדול – בתנור גדול העשוי לאפיה, אבל בקטן – בתנור קטן, שלא נעשה לאפיה, כגון תנור העשוי לחינוקות לשחק בו, תחלתו כל שהוא – בגמרא (חולין קכד, א) מבואר, שלא דווקא כל שהוא, אלא צריך שיא גובהו לא פחות מטפח, ושייריו רבו – אם נשאר בו רוב גובהו, אינו נטהר מטומאתו. בגמרא (שם) מבואר, שהפסקה "ושייריו רובו" אינה מוסבה על תנור קטן, שהרי שבר פחות מטפח אינו ראוי לכלום, אלא מוסבה היא על תנור גדול; ואף על פי שחכמים מודים לרבי מאיר בתנור גדול ששייריו ארבעה, כמו ששנינו למעלה במשנתנו, מכל מקום באה המשנה להשמיענו כאן, שלדעת חכמים יש הבדל בין תנור גדול שרובו הוא למעלה מארבעה טפחים ובין תנור גדול שרובו הוא למטה מארבעה טפחים, שאם רובו למעלה מארבעה טפחים, כגון שגובהו תשעה טפחים, אף על פי שאין בשייריו רובו אלא ארבעה טפחים בלבד, הרי הוא טמא, וזהו ששנינו ברישא: "במה דברים אמורים? בגדול". היינו כן תשעה טפחים, ששייריו ארבעה,

ב כירה – תחלתה שלש, ושיירה שלש; משתגמר מלאכתה. איזהו גמר מלאכתה? משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצה קלה שבביצים, טרופה ונתונה באלפס. הפסח: עשאו לאפיה – שעורו פתנור; עשאו לבשול – שעורו בכירה. האבן היוצא מן התנור טפח, ומן הכירה שלש אצבעות – חבור. היוצא מן הפסח, עשאו לאפיה – שעורו פתנור; עשאו לבשול – שעורו בכירה. אמר רבי יהודה: לא אמרו 'טפח' אלא בין התנור ולכתל. היו שני תנורין סמוכים זה לזה – נותן לזה טפח, ולזה טפח, והשאר טהור.

פירוש ברטנורא

ב כירה. מקום שפיתת שתי קדירות. ופעמים שנותנים הקדירות לבשל בתוכה ופעמים על גבה: תחלתה שלש. גובהה אין פחות משלש אצבעות: משתגמר מלאכתה. מאימתי מיטמא תחלתה, משתגמר מלאכתה: ביצה קלה. ביצת תרנגולת. ואמאי קרי לה ביצה קלה, שהיא קלה לבשל יותר מכל הביצים: טרופה. כשהיא טרופה ושוברה בקערה: ונתונה באלפס. שהוחם כבר, שהיא ממהרת להתבשל: הכופח. שיעור שפיתת קדרה אחת. וחזמו רב מחום הכירה ופעמים שאופן בו פת: שיעורו בתנור. כדי לאפות סופגנים: שיעורו בכירה. לבשל בו ביצה קלה: האבן היוצא. רגילים לחבר אבן בתנור שכולטת ממנו לחוץ כדי שיהיה לו לבית אחוזה, וכתנור דמיא. ואם נטמא התנור נטמאת האבן, ונטמא הפת שנעץ בה, מפני שהוא יד לתנור, וכתוב (ויקרא י"א) תנור וכירים יותץ וגו' טמאים יהיו לכם, לכל שבצרכיכם, לרבות את הידות שהן צורך לכל: לא אמרו. דיותר מטפח בתנור ומשלש אצבעות בכירה לא הוי חיבור, אלא כשהאבן בין התנור ולכותל. מפני שמעכבת שאין יכולין לקרב התנור לכותל ודוחק את הבית, הלכך יותר מטפח עומדת לינטל היא. אבל לצד הבית, אפילו גדולה הרבה יד היא לתנור. ואין הלכה כרבי יהודה: והשאר טהור. דתניא בתורת כהנים, יכול שאני מרבה יותר מכשיעור, תלמוד לומר טמאים הם:

משניות מבוטאות – קהתי

ב אור משנה ב

זה חיבור לתנור ולכירה, שאם נטמא התנור או נטמא הכירה, אף האבן נטמאת. אבל מה שכולט ממנה יותר מטפח בתנור או יותר משלוש אצבעות בכירה, הרי זה טהור, שהיד הנצרכת לכלי דינה ככלי, ושאני נצרכת לכלי אינה ככלי. היוצא מן הפסח – האבן היוצאת מן הכופח: עשאו לאפיה, שעורו פתנור – שעד טפח נחשב חיבור; עשאו לבשול, שעורו בכירה – שאינו חיבור אלא עד שלוש אצבעות. אמר רבי יהודה: לא אמרו 'טפח' – שעד טפח בתנור הוא חיבור, אבל יותר מטפח אינו חיבור, אלא בין התנור ולכתל – כשהאבן היא בין התנור ולכותל, שבכגון זה מה שכולט יותר מטפח עומד להיקצץ, כדי לקרב את התנור לכותל, הלכך אינו חיבור, אבל אם האבן יוצאת לצד חלל הבית, אפילו יותר מטפח הוא חיבור לתנור (הר"ש; ברטנורא). ויש מפרשים: לא אמרו "טפח" אלא בין התנור ולכותל – בזמן שהאבן יוצאה לצד הכותל, שאין משתמשים שם, בכגון זה טפח הוא חיבור לתנור. אבל אם היא יוצאה לצד הבית, שמפריעה היא לבני הבית, דווקא כשהאבן יוצאה כל שהיא הריהו חיבור, אבל לא טפח (עין רא"ש; ועין "תפארת ישראל"). ה"י שני תנורין סמוכים זה לזה – ואבן גדולה מחברת אותם, נותן לזה טפח, ולזה טפח – הטפח הסמוך לכל תנור הוא חיבור לו, והשאר טהור – שנאמר (ויקרא י"א, לה): "תנור וכירים יותץ טמאים הם, וטמאים יהיו לכם", ודרשו: "לכם" – לכל שבצרכיכם, לרבות את הידות; יכול שאני מרבה יותר מכשיעור; תלמוד לומר: "טמאים הם". (גמרא חולין ק"ח, א; ודעת כהנים).

כירה – מין תנור העשוי לבישול, ויש עליה מקום לשפיתת שתי קדירות, כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנה הקודמת, תחלתה שלש – אינה מקבלת טומאה מתחילה אלא אם כן היא גבוהה שלוש אצבעות, ושיירה שלש – אם נטמא ונשברה, ונשאר בה שבר שגובהו שלוש אצבעות, הרי היא טמאה; משתגמר מלאכתה – ואין הכירה מקבלת טומאה אלא משתגמר מלאכתה. איזהו גמר מלאכתה? משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצה קלה שבביצים – היינו ביצת תרנגולת שהיא קלה להתבשל משאר הביצים (עין משנה שבת ת, ה), טרופה – כשהיא בחושה ומעורבבת בשמן, שממהרת להתבשל על ידי כך, ונתונה באלפס – במחבת שכבר הוחמה. הפסח – כירה קטנה שאין בה מקום אלא לשפיתת קדירה אחת, וחומה מרובה משל הכירה ומועט משל התנור, עשאו לאפיה – עשה את הכופח לאפייה, שעורו פתנור – שיעור גובהו ארבעה טפחים, וגמר מלאכתו משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנים; עשאו לבשול, שעורו בכירה – גובהו שלוש אצבעות וגמר מלאכתו משיסיקנו כדי לבשל עליו ביצה קלה (יחוספות יום טוב; "מלאכת שלמה"; "תפארת ישראל"); ויש מפרשים כוונת המשנה לענין גמר מלאכתו בלבד (עין רא"ש וברטנורא; ועין חידושי הר"ש). האבן היוצא מן התנור – שהיא כמו יד לתנור, טפח – כל שכולט מן התנור טפח, ומן הכירה – והאבן היוצאת מן הכירה, שלש אצבעות – כל שכולט ממנה כשיעור שלוש אצבעות, חבור – הרי

אגרות קודש

ב"ה, י"ח כסלו, תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות יום הולדת שלו.

בודאי ינהג במנהג אני"ש בזמן האחרון ביום ההולדת. ויה"ר מהשי"ת שתה"י שנת הצלחה אצלו בלימוד התורה וקיום המצות בהידור.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

במש"כ ע"ד לגרוע מהסדר נגלה שלו המתאים לסדרי הישיבה - מובן אשר לא יעשה כן. וילמוד בכל זמנים הפנוים תורת החסידות. ויצליח בנגלה ובחסידות.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף עא עמוד א. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְיִי, אָמַר קְרָא** ביציאה הראשונה שיצא כהן גדול ביום הכפורים מן ההיכל לעזרה נאמר (ויקרא טז כד) '**וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת עֲלֹתוֹ וְאֶת עֹלֹת הָעֵם**', למדנו מכאן ש**מִיִּצִּיאתָ רִאשׁוֹנָה עֲבִיד אֵילֹ וְאֵיל הָעֵם** - שבפעם הראשונה שיצא הכהן גדול מההיכל הקריב את האילים, ומוכח אם כן שעבודה זו היתה לפני הוצאת כף ומחתה. שהרי אי אפשר לומר שעבודת חוץ אחרת הפסיקה בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה ואת האילים הקריב הכהן גדול רק לאחר שהוציא את הכף ומחתה כקושייתו של רבי זירא, שאם כן נמצא שהקריב את האילים רק לאחר יציאה שניה.

ראיה אחרת לדברי הברייתא שקבעה שהפסוק של הוצאת כף ומחתה לא נאמר על הסדר: **רָבָא אָמַר**, לאחר הוצאת כף ומחתה **אָמַר קְרָא וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַכֹּהֵן אֲשֶׁר לְבָשׁ, וְשָׂאִין תַּלְמוּד לֹמַר** - לא היתה התורה צריכה להוסיף '**אֲשֶׁר לְבָשׁ**' שבודאי כך הוא, **כְּלוּם** - וכי **אָדָם פּוֹשֵׁט** בגד אחר **אֵלָא** את **מָה שְּׁלֹבֶשׁ. אֵלָא מָה תַּלְמוּד לֹמַר 'אֲשֶׁר לְבָשׁ'**, היינו אותם בגדים **שְּׁלֹבֶשׁ כְּבָר** מקודם, ושכעת [בשעת הוצאת כף ומחתה] הוא לבוש בהן פעם שניה. למדנו, שבין עבודות היום האמורות בפסוק הקודם לבין הוצאת כף ומחתה האמורה בפסוק זה, עשה הכהן גדול עבודת חוץ נוספת שבה היה לבוש בבגדים אחרים [בגדי זהב], והיינו עבודת אילו ואיל העם האמורים בפסוק הבא. מוכרח אם כן, שהפסוק של הוצאת כף ומחתה לא נאמר על הסדר, אלא מקומו לאחר הקרבת האילים.

הגמרא מקשה על דברי רבא: **מִתְקִיף לָהּ רָבָא פַּר רַב שִׁילָא**, ועדיין מניין שהקרבת אילו ואיל העם היא שהפסיקה בין עבודות הפנים, **וְאֵימָא** - ושמא נאמר **דְּמַפְסִיק לֵיהּ בְּשַׁעֲרֵי הַנְּעִשָׂה בַחוּץ**, שהרי גם באופן זה הוצאת הכף ומחתה היתה בלבישה שניה של בגדי הלבן. מתרצת הגמרא: **הָרִי כְּתִיב** בעבודת אילו ואיל העם '**וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה**', והיינו שביציאתו הראשונה מעבודות הפנים הקריבם, ואם נאמר שהפסיק את עבודות הפנים בשעיר הנעשה בחוץ שהוא עבודת חוץ, נמצא שעבודת אילו ואיל העם היתה ביציאה שניה. אלא בודאי, עבודת האילים היא שהפסיקה בין עבודות הפנים.

לאחר שהוכחנו כדברי הברייתא שפסוק זה נאמר שלא כסדר, דנה הגמרא בדברי הברייתא שמלבד פסוק זה [של הוצאת כף ומחתה] כל הפרשה נאמרה כסדר: **וְכִי כָל תַּפְרִשָׁה פּוֹלָה נֹאמְרָה עַל הַפֶּדֶר, וְהָא קְרָאִי כְּתִיבִי** - הרי בסדר הפסוקים נאמר תחילה (ויקרא טז כה) '**וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאת וְיִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ**' היינו הקטרת אימורי פר ושעיר הפנימי, **וְהָדָר** נאמר (שם כז) '**וְאֵת פֶּר הַחֲטָאת וְאֵת שְׁעִיר הַחֲטָאת** וגו' וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וגו' היינו שריפת פר ושעיר הפנימי. **וְאֵילֹ אֲנָן תִּנָּן** (לעיל סח:), **הָרֹאֶה אֶת כֶּהֵן גָּדוֹל בְּשָׂהוּא קוֹרָא** בתורה, **אֵינוּ רֹאֶה פֶּר וְשַׁעֲרֵי הַנְּשָׂרְפִין** - [בשעה שהם נשרפים], לפי ששריפתם היתה באותה שעה לפני שלבש בגדי זהב, **וְאֵילֹ** את **אִמּוּרֵי הַחֲטָאת כְּתִר הָכִי מִקְטִיר לָהּ** - הקטירם אחר כך, כשלבש בגדי זהב בטבילה שלישית, לאחר שהקריב את אילו ואיל העם, שהוא זמן רב לאחר קריאת התורה. מתרצת הגמרא: **אֵימָא** - תגרוס בדברי הברייתא, 'כל הפרשה נאמרה על הסדר **חוץ מַפְסֹק זֶה וְאֵילָּהּ**', שמהוצאת כף ומחתה לא נאמרו הפסוקים כסדרם, ובכללן פסוקי הקרבת האימורים ושריפת הפר ושעיר.

הגמרא מקשה על התירוצו: **וַמָּא חֲזִית דְּמַשְׁבַּשְׁתָּ קְרָאִי** - מפני מה ראית צורך לשבש את הפסוקים ולומר שהקטרת האימורים נעשה לאחר שריפת הפר ושעיר, **שְׂבִיִּש מִתְנִיתָא** - הרי אתה יכול לקבוע שהמשנה משובשת, ושריפת הפר ושעיר לא היתה בשעת קריאת התורה אלא בטבילה חמישית לאחר הקטרת האימורים, וכפי הסדר שנאמר בתורה.

דף עא עמוד א. **אמר קרא ויצא ועשה וגו'.** וזו יציאה ראשונה האמורה בפרשה הילכך על כרחך מקמי הוצאת כף ומחתה עבדו להו בהפסקה שביניהם לעבודת היום: **אשר לבש כבר.** אלמא זו היא פשיטה שניה שמע מינה יש הפסקת חילוף בגדים בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה ורבה לא אאתקפתיה דרבי זירא קאי אלא לפרושי טעמא דמתניתא דמשבשא קרא: **ה"ג קראי כתיבי וכו'.** ולא גרס תרי: **אינו רואה פר ושעיר הנשרפים.** אלמא שריפתן בעוד שכהן גדול לבוש בגדי בוץ היא: **ואילו אימורי חטאת.** לדברי הכל בתר הכי עבדו להו (כשטובל) בטבילה שלישית עם אילו ואיל העם: **אימא חוץ מפסוק זה ואילך.** לא נכתבה על הסדר: **שביש מתניתא.** ואימא שריפת הפר והשעיר אחר טבילה שלישית:

אלו שני דורות – השנים שקוצבים לאדם בשנים בשעת לידתו. שאם זכה משלימים לו את השנים האלו, ואם לא זכה פוחתין לו מהן. דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים זכה מוסיפים לו על השנים שנקצבו לו, ואם לא זכה פוחתין לו מהן. אמר לו חכמים לרבי עקיבא, הרי הוא והכתוב אומר, 'והספתי על ימיו חמש עשרה שנה', הרי שאם זכה האדם מוסיפים לו שנים מעבר לשנים שנקצבו לו בלידתו, ואין אומר רבי עקיבא שאף אם זכה אין מוסיפים לו, אלא רק משלימים את שנותיו. אמר להם רבי עקיבא לחכמים, חמש עשרה שנים אלו שנוספו לחזקה, משלל הוסיפו לו, שכן מלכתחילה נקצבו לו גם שנים אלו, אלא שלאחר מכן רצו לגרוע אותן ממנו, ובזכות תפילתו חזרו והוסיפו לו שנים אלו. והוכיח רבי עקיבא כדבריו: תרע – שלא היו אלו שנים שלא נפסקו מתחילה, שהרי נביא עומד ומתנבא בימי ירבעם שנים רבות קודם זמנו של חזקיה (מלכים א' יג ב), 'הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו', והרי בשעת חוליו של חזקיה צריין לא נולד אפילו בנו מנשה שהיה סבו של יאשיהו, ואילו היה מת חזקיה באותה שעה לא היה יאשיהו בא לעולם. ואם מלכתחילה לא נקצבו לחזקה שנים נוספות אלו, איך התנבא הנביא על מה שיקרה לאחר שיתווספו לו. הרי אין הנביא מתנבא אלא העתידות שראויות לבוא מצד הגזירה שנגזרה כבר באותה שעה, ולא על מה שיקרה מכח זכויות שיתחדשו בעתיד.

הגמרא מפרשת מדוע לשיטת חכמים אין זו ראייה: ורפנן טוברים, מי כתיב שיאשיהו יוולד דווקא מחזקיה, הרי 'נולד לבית דוד' כתיב, ולא פירש הנביא בנבואתו אי מחזקיה יהיה נולד יאשיהו, אי יוולד מאינש אחר. ונאמר שמועז בת דוד. על כן יש לומר שחמש עשרה שנים אלו שבהם הוליד חזקיה את מנשה לא נקצבו לו מתחילה אלא נוספו לו רק לאחר תפלתו. ומעתה מסולקת טענת מנשה על ישעיה הנביא, איך אמר שיתווספו שנים לחזקה, שכן לדעת רבי עקיבא לא נוספו לו שנים שלא נקצבו מתחילה. ולדעת חכמים מה שנאמר 'מספר ימיו אמלא', אין זו הבטחה להשלמת השנים הקצובות מראש, אלא מילוי הוא מלשון תוספת, שאם תזכה אוסיף לך שנים. והגמרא חוזרת לדברי משנתנו. שינוי בסיפא: אשתו שפחה וכו' מותר באחותה, ובמתו שפחה וכו' מותר באחותה. אמר רב יוסף, כאן שנה רבי מנשה שאינה צריכה, שהרי דין אחות אשה מפורש בתורה (ויקרא יח יח), 'ואשה אל אחתה לא תקח לצרר לגלות ערותה עליה בזה', שדווקא בחייה היא אסורה ולא לאחר מיתתה. ומאחר שדין זה ידוע לכל, לא הוצרך רבי לכותבו במשנה.

הדרן עלך החולין

פרק חמישי – רבן גמליאל

ישנם ארבעה מעשים שמועילים ביבמה, בעילה וחליצה, מאמר וגט. מן התורה אין היבמה נקנית אלא בביאה, ויוצאת רק בחליצה. חכמים תיקנו שאם עשה בה היבם מאמר, והיינו שקידשה בכסף או שטר הרי היא מקודשת לחומרא, לענין שאם רוצה להוציאה צריכה גט מלבד החליצה, וכן נאסרת בכך על שאר האחים ככל אשת אה, וגם צרותיה אינן יכולות יותר להתייבם אף לשאר האחים. והיא נאסרת על קרוביו והוא בקרובותיה אף לאחר שנתגרשו, ככל איש ואשתו. כמו כן תיקנו חכמים שאם נתן גט ליבמתו, נחשב כאילו חלץ לה, לענין שאינו

יכול ליבמה לא הוא ולא שאר האחים, וכן לא את צרותיה, אך עדיין לא פקעה זיקתה מן התורה וצריך הוא לחלוץ לה. וכן חל איסור קרובות כאילו היתה אשתו וגירשה. פרק זה דין ביבם שעשה יותר מאחד מארבעת המעשים האמורים. בתחילה מבארת המשנה דין יבם אחד שעשה שני מעשים ביבמה אחת. אחר כך מבארת המשנה דין יבם אחד שעשה את שני המעשים בשתי יבמות ודהיינו שהיו למת שתי נשים. ואחר כך באופן שהיו למת שני אחים, ושניהם עשו אחד מארבעת הקנינים ביבמה האחת שהותיר אחיהם המת.

משנה

רבן גמליאל אומר, אין גט אחר גט – מי שנפלו לפניו שתי יבמות מאח אחד, ונתן גט לשתיהן, גיטה של השניה אינו גט, ואינו אסור בקרובותיה כדין קרובת גרושתו. וכן שני אחים שנפלה לפנייהם יבמה אחת ושניהם נתנו לה גט, גיטו של השני אינו גט, והוא מותר בקרובותיה. ולא מאמר אחר מאמר – יבם שעשה קידושי מאמר ובכסף או שטר בשתי יבמות שנפלו לפניו מאח אחד, או שתי יבמים שעשו מאמר ביבמה אחת, אין המאמר השני כלום, ואינו מצריך גט כדי להפקיעו, ואינו אסור בקרובותיה. ולא בעילה אחר בעילה – אם אחד מהיבמים בעל אחת מהיבמות שנפלו לפניו מאח אחד, ואחר כך בעל את צרתה, או שהיבם השני בעל אחריה את צרתה, הרי הביאה הראשונה היא יבום, והשניה אינה אלא בעילת זנות ואינה צריכה גט מחמת ביאה זו, ואינו אסור בקרובותיה. ולא חליצה אחר חליצה – חלץ יבם אחד לשתי יבמות, או שחלצו שני יבמים ליבמה אחת, פקעה הזיקה לגמרי בחליצה הראשונה ואין החליצה השניה כלום. וחכמים אומרים, יש תוקף וחלות לגט הניתן ליבמה אחר גט שכבר ניתן לה, וכן יש תוקף וחלות למאמר אחר מאמר. אכל לא אחר בעילה – ולא אחר חליצה כלום, כלומר, בזאת מודים חכמים, שכל מה שיעשה ביבמה או בצרתה לאחר הבעילה או החליצה, על ידי יבם זה או יבם אחר, אינו כלום. עתה מבארת המשנה את דין היבמה שנעשו בה שתיים מתוך ארבעת הקנינים המועילים בה. ומתחילה לפרש את הדין בעושה מאמר ואחריו אחד משאר הדברים: כיצד הדין ביבם אחד ויבמה אחת. עשה היבם מאמר ביבמתו, ואחר כך נתן לה גט, צריכה היבמה חליצה, כדי להפקיע ממנה את זיקת היבום. עשה מאמר ואחר כך עשה חליצה, צריכה היבמה גט להפקיע את קידושי המאמר. עשה מאמר ואחר כך בעל אותה, הרי זו כמציאותה, שנתייבמה יבום גמור מן התורה. המשנה מבארת את הדין בנתן לה גט בתחילה: נתן גט ליבמתו, ואחר כך עשה בה מאמר, צריכה גט להפקיע את קידושי המאמר, וחליצה להפקיע ממנה את זיקת היבום. נתן גט ליבמתו ואחר כך בעל אותה, צריכה גט וחליצה. נתן לה גט ואחר כך חלץ לה, אין אחר חליצה כלום, שהחליצה הפקיעה את הזיקה לגמרי. המשנה מבארת את הדין בחלץ לה או בעלה תחילה: חלץ ליבמתו בתחילה, ואחר כך עשה בה מאמר, או חלץ לה נתן לה גט, וכן חלץ ובעל. או בעל אותה בתחילה, ואחר כך עשה בה מאמר, או בעל ונתן לה גט, או בעל וחלץ, אין אחר חליצה שנעשתה בתחילה כלום, וכן אחר בעילה שנעשתה בתחילה אין כלום מזיקת היבום.

שני דורות — שנים שפוסקין לאדם בשעת לידתו. ובה מוסיפין לו — והאי "אמלא" — לשון תוספת הוא. משלו הוסיפו לו — אלא שמתחלה היו רוצים לפחות משני. תרע — שמתחלה כשנולד נפסקו כל בו אותו תוספת. שהרי נביא נתנבא — בימי ירבעם שנים הרבה קודם "הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמר", ובשעת חלו של חזקיה עדיין לא נולד מנשה שממנו יצא יאשיהו, היו אומרים בשעת חלו גורו לפחות משני, וכשזכה — השלימו לו. משנה שאינה צריכה — דויל קרי בי רב הוא "עליה בחייה", שלא נאסרה אחותה אלא בחייה.

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל אומר — סדר משנה זו — שלא תטענה לשבש הגירסא שבספרים — סדר יבם אחד ויבמה אחת: תחלה מפרש דין גט וחליצה וביאה שאחר מאמר, ואחר כך מפרש דין מאמר וביאה וחליצה שאחר הגט, ואחר כך דין מאמר וגט וביאה שאחר החליצה, ואחר כך דין מאמר וגט וחליצה שאחר הביאה. וכן סדר יבם אחד ושתי יבמות. אין גט אחר גט — שתי יבמות לאדם אחד מאת אחד, ונתן גט לזו וגט לזו — אינו אסור בקרובות שניה, דאי קמא אתני — הא פקעה זיקה דתרויהו, והוי כבגשר נכרית. ואי קמא לא אתני למידחי — בתרא נמי לא אתני, והלכך לאו גרשתיה. וכן שני יבמין ליבמה אחת, ונתן זה גט וזה גט — האחרון אינו כלום, ומותר בקרובותיה. וטעמא כפררשית. ולא מאמר אחר מאמר — בין ביבם אחד לשתי יבמות, בין שני יבמים ליבמה אחת — האחרון אין כלום לפסול את הראשונה עליה, ואינה צריכה הימנו גט, ולא ליאסר בקרובות השניה. ולא בעילה אחר בעילה — בא על זו וחזר ובא הוא או אחיו על צרתה — ביאת זנות בעלמא הוא, ואין אסור בקרובותיה. יש גט אחר גט — דקמא לא דחה לגמרי, הלכך אכתי איבא פלגא זיקה, דהא בעיא חליצה. הלכך, אתני בתרא והויא גרשתיה בקרובותיה. כיצד

— לאו אפלותא קאי, אלא מלתא באנפי נפשה היא, ואיבם אחד ואיבמה אחת קאי. והכי קאמר: כיצד דין יבם ויבמה, והכי מפרש בגמרא. צריכה הימנו חליצה — ואם רצה לבנוס — לא יבנוס, דכיון דהתחיל בגירושין — קיימא עליה בלא יבנה. צריכה הימנו גט — דחליצה אפקעתא לזיקתה, ובעי גט לאפקועי קדושין דיליה, דחליצה לא מפקעת קדושין. חרי זו כמצותה — מפרש בגמרא: אף זו כמצותה. נתן גט ועשה מאמר — באותה יבמה עצמה, אפילו רבן גמליאל מודה דיש מאמר אחר הגט. דמספקא ליה אי גט דחי אי לא. ודלמא גט לא דחי, ואחתי מאמר יבמין בה. וכל שכן לרבנן, דאמרי: גט דחיה קצת ומשייר קצת — אתני מאמר למיפקי שירא דגט, וצריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו. ויבומי — לא, דמגט קמא קיימא עליה ב"לא יבנה". נתן גט ובעל — אסור לקיימה, דקמא עליה ב"לא יבנה", וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו. גט לביאתו, ואפילו לרבי עקיבא דאמר: אין קידושין תופסין בחיבי לאוין, דהא דך מתניתין כולה רבי עקיבא היא. כדמפרש בגמרא, הכא מודי דתפסי קידושין ביאה. דגט לאו כחליצה דמי לאפקועי כולה זיקה, הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור. וחליצה — לזיקתו. ובגט לחודיה לא מפרשטא (במנו) שאחר כנס את יבמתו שיכול לפטורה בגט. משום דהוי ביאה פסולה משום גט קמא, ולא קניא לגמרי. אין לאחר חליצה כלום — ואף על גב דחליצה פסולה היא. דאי

הוה בעי לייבומי — לא מצי, ואפילו הכי דחיא לגמרי, ואין אחריה כלום. דאי הדר ומקדש לה במאמר או בביאה — לא בעינן גט, וכדריבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחיבי לאוין. והכי מפרש בגמרא. דמתניתין רבי עקיבא היא. חלץ ועשה בה מאמר — או נתן גט אחר חליצה, או בעל אחר חליצה — אינו כלום, כדתינן בספא: אין אחר חליצה כלום. שאן מאמר וביאה תופסין בה אחר חליצה רבי עקיבא, וגט דאחר חליצה לא דחי צריך למיתני לאשמועינן דאין כלום, דלמאי ליהני? ליתסורי בקרובותיה — הא מיתסר וקאי מחמת חליצה. אלא אידי דבעי למיתני גט דאחר בעילה, כדקתינן או בעל ועשה מאמר ונתן גט, לאשמועינן דאין לאחר ביאה כלום זיקת יבומים, ובהאי גט סגי ליה בלא חליצה — תנא נמי גט דאחר חליצה, והכי מפרש בגמרא. או בעל ועשה מאמר — או נתן גט אחר ביאה, או חלץ אחר ביאה — אין לאחר ביאה כלום. זיקת יבמים דגט שנתן אחר ביאה מגרש לה כאשרנו גמורה, ולא בעיא חליצה. ואם רצה להחזיר — מחזירה. וחליצה שעשה אחר ביאה — אינה מועלת כלום, דאין עליה זיקת יבמין. ומאמר דאחר ביאה לא דחי צריך למיתני, דפשיטא לן דלא מוזני. דלמאי ליהני? הא אפילו מאמר אחר מאמר ביבם אחד ויבמה אחת — בתרא כמאן דליתיה דמי, דמאי קעביד? הא מיתסר וקאי בקרובותיה. אלא אידי דתנא רישא חלץ ועשה מאמר, דאיצטריך לאשמועינן רבי עקיבא דאין קידושין תופסין בחלוצתו — תנא נמי בעל ועשה מאמר, והכי מפרש בגמרא. אין אחר חליצה כלום — ארישא קאי, וכדפרישית לעיל. ואלישנא דסיפא, דקתינן או בעל ועשה מאמר או נתן גט וחלץ, הוה שייך למיתני אין אחר ביאה כלום, ובגמרא קא בעי ליה.

מוסיפין לו — והא דאמר במועד קטן (כח,א): בני חיי ומווני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במולא תליא מילתא — פשיטא דכות גזול מועיל, כדאמר בשבת (קנ"ב): אין מזל לישראל. ומידה, לא שכח שישנתה המזל, כדמוכח בתענית (כח,א) גבי עובדא דרבי אלעזר בן פרז. משלו הוסיפו לו — וקרי ליה תוספת — לפי מה שנגזר לפחות על ידי עון. והא דאמר בפרק קמא דחגיגה (ד"ב) גבי איתתא מגדלא נשיא: כי חזינן צורבא מרבנן דמעבר אמיליה מוסיפין ליה — אומר רבינו יצחק דניחא אפילו לרבי עקיבא, דאין זה תוספת, כיון שנגזר לשום אדם.

תרע

שהרי נביא עומד — ואם תאמר: והלא אם לא התפלה חזקיהו על עצמו היה מות, והיתה נבואה בטלה! אלא על כרחך אין הנביא מתנבא אלא מה שראוי להיות אם לא היה חוטא. אם כן, היכי מוכח כמאן דמשלו הוסיפו לו? אפילו לא הוסיפו לו משלו, וזכה כבר כל שנותני שנגזרו לו — מה שלא נתקיימה הנבואה לפי שחטא, ואילו לא חטא ונשא אשה בשנים הראשונים — הוה מוליד! ואומר רבינו יצחק: דשמא הדורות נגזרו להוליד באותו הזמן ובאותו הפרק שהם נולדים. ובשני התוספת נגזר לו להוליד מנשה. שנה רבי משנה שאינה צריכה — פירש הקונטרס: דויל קרי בי רב הוא. וקשה: דבכמה מקומות שונה התנא מה שבפסוק בפירוש! ועוד: דגרשה ומתה מותר באחותה איצטריך למידח, הא לא מתה — אסירא, דלא כתיב בהדיא, ודרשין לה בפרק קמא (ח"ב) מ"עליה נראה לרבינו יצחק דייבמות היא משנה שאין צריכה, דכיון דתנא אשתו — כל שכן יבמתו.

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל — אין מאמר אחר מאמר. אתי אפילו כרבנן דרבי עקיבא, אף על גב דקידושין לדידהו תופסין בחיבי לאוין, ותפסי קידושין אחר ביאה — ההם הוא משום דהוו קדושין דאורייתא, דע"י ביאה פקעה זיקה. אבל הכא, שהיא זקוקה לו — אין לו לתפוס אלא מדרבנן, ולא תקון רבנן שיהא מאמר אחר מאמר. ולכיה לא קאמר בגמרא עלה זו דברי רבי עקיבא. ולא כמו שפירש רבינו יחזקיה בן נתן דרבן גמליאל כרבי עקיבא. ולא בעילה אחר בעילה — היינו אחר בעילה כשרה. אבל אחר בעילה פסולה, כגון ביאה שאחר הגט — יש אחריה ביאה, כי היכי דיש אחריה מאמר, כמו שאפרש בגמרא. ולא חליצה אחר חליצה — היינו אפילו אחר חליצה פסולה. עשה מאמר ביבמות ונתן לה גט צריכה חליצה — היינו נתן גט סתם, אף לזיקתו. אבל אם נתן גט למאמרו — שריא אף ליבם, דאמר בפרק "ארבעה אחין" (לעיל לב,א) דהותרה אפילו היא, דמאי דעבד — שקליה. עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גט — הכא לא תני: אין אחר חליצה כלום — משום דאכתי צריכה גט למאמר שכבר, ולא תני אלא אלא הויא דאחר חליצה אין צריך לעשות כלום. חלץ ועשה מאמר כו' — אומר רבינו יחזקיה בן נתן: לא הוה צריך למיתני כלל, דכיון דתנא נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום, אף על פי שהיא חליצה פסולה — כל שכן דאחר חליצה כשרה אין אחריה כלום, אלא כל העניינים שונה. עשה

הוה בעי לייבומי — לא מצי, ואפילו הכי דחיא לגמרי, ואין אחריה כלום. דאי הדר ומקדש לה במאמר או בביאה — לא בעינן גט, וכדריבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחיבי לאוין. והכי מפרש בגמרא. דמתניתין רבי עקיבא היא. חלץ ועשה בה מאמר — או נתן גט אחר חליצה, או בעל אחר חליצה — אינו כלום, כדתינן בספא: אין אחר חליצה כלום. שאן מאמר וביאה תופסין בה אחר חליצה רבי עקיבא, וגט דאחר חליצה לא דחי צריך למיתני לאשמועינן דאין כלום, דלמאי ליהני? ליתסורי בקרובותיה — הא מיתסר וקאי מחמת חליצה. אלא אידי דבעי למיתני גט דאחר בעילה, כדקתינן או בעל ועשה מאמר ונתן גט, לאשמועינן דאין לאחר ביאה כלום זיקת יבומים, ובהאי גט סגי ליה בלא חליצה — תנא נמי גט דאחר חליצה, והכי מפרש בגמרא. או בעל ועשה מאמר — או נתן גט אחר ביאה, או חלץ אחר ביאה — אין לאחר ביאה כלום. זיקת יבמים דגט שנתן אחר ביאה מגרש לה כאשרנו גמורה, ולא בעיא חליצה. ואם רצה להחזיר — מחזירה. וחליצה שעשה אחר ביאה — אינה מועלת כלום, דאין עליה זיקת יבמין. ומאמר דאחר ביאה לא דחי צריך למיתני, דפשיטא לן דלא מוזני. דלמאי ליהני? הא אפילו מאמר אחר מאמר ביבם אחד ויבמה אחת — בתרא כמאן דליתיה דמי, דמאי קעביד? הא מיתסר וקאי בקרובותיה. אלא אידי דתנא רישא חלץ ועשה מאמר, דאיצטריך לאשמועינן רבי עקיבא דאין קידושין תופסין בחלוצתו — תנא נמי בעל ועשה מאמר, והכי מפרש בגמרא. אין אחר חליצה כלום — ארישא קאי, וכדפרישית לעיל. ואלישנא דסיפא, דקתינן או בעל ועשה מאמר או נתן גט וחלץ, הוה שייך למיתני אין אחר ביאה כלום, ובגמרא קא בעי ליה.

עשה מאמר בוז ומאמר בוז צריכות שני גיטין וחליצה – הכא שייך להקשות: דיתן גט לאחת מןן למאמר וחסותי אידך. ולעיל פירשתי (לכא, דיבור דמתחיל "גט").

צריכות שני גיטין וחליצה – למאן דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור – הכא בעו שתי חליצות, וקאי נמי צריכות אחליצה. ובסמוך דקתני עשה מאמר ותן גט צריכה גט וחליצה, הא דלא קתני וצריכות חליצה לשון

רבים – אידי דקתני צריכה גט, לשון יחיד, נקט נמי גבי חליצה לשון יחיד. **מודג** לא מהני

חליצה נמי לא מהניא – באשה דעלמא ליכא למיחש שמא יאמרו: מדחליצה לא מהני – גט נמי

לא מהני, דבאשה לא שייך חליצה וקריאה. ואין לומר דתיבעי יבמה גט וחליצה משום דלא יאמרו

מדחליצה לחודה מהני גט נמי מהני – דברא לא טעו שפטררה בלא חליצה, דבהדיא הוצרך

הכתוב חליצה. אבל הכא, חיישין שיאמרו מה שחצריך הכתוב חליצה, היינו מלכד הגט שהוא

בכל הנשים, ויאמרו: מדגט לחודיה לא מהני – חליצה נמי לא מהניא, ואתי למיבעל אחר חליצה.

ואתי למיבעל אחר ביאה – אבל השתא דמהני לא חיישין שמא יאמרו: כי היכי דמהני

ביאה אחר גט ומאמר – מהני נמי אחר ביאה וחליצה, ואתי למיבעל אחר ביאה כמו אחר

מאמר. דאחר מאמר נמי אסור למיבעל דמפסקא

באמצע ובסוף – יש אחריה פלוס. **רבי נחמיה אומר:** אחת פועלה ואחת חליצה, בין בתחלה

בין באמצע בין בסוף – אין אחריה פלוס. **גמרא** עד כאן לא פליגי אלא בגט אחר גט ומאמר

אחר מאמר, אבל גט אחר ביבמה [ומאמר אחר ביבמה] – מהני, מאי טעמא אמור רבנן גט

ביבמה מהני – משום דמהני בעלמא. דאי אמרת לא מהני, אמרי: גט להוציאה וחליצה

להוציאה, ומדגט לא מהני – חליצה נמי לא מהני, ואתי למיבעל אחר חליצה. ומאי טעמא

אמור רבנן מאמר ביבמה מהני – משום דמהני בעלמא. דאי אמרת לא מהני, אמרי: מאמר לקנות וביאה לקנות, ומדמאמר לא מהני – ביאה נמי לא מהניא ואתי למיבעל אחר ביאה.

ומאי טעמא אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה פלוס – אמרי: אי ביאה אחר הגט היא –

גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה, ואי ביאה אחר מאמר היא – גזירה ביאה

אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה. ומאי טעמא אמור רבנן האי חליצה פסולה אין אחריה

פלוס – אמרי: מאי לגזור? נגזור חליצה אחר הגט משום חליצה אחר חליצה – כל פי הני

תחלוץ ותחלוץ! לגזור חליצה אחר מאמר משום חליצה אחר ביאה – אפוי חליצה אחר מאמר

מי לא פשיא גט למאמר? חליצה אחר ביאה נמי – פשיא גט לביאתו. אמר רבא:

מאי

קמחר. ואף על גב דתניא לעיל – הדר תניא הכא משום סיפא, דבעי לפלוגי בין ביאה לחליצה. כדקתני: חליצה, בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה פלוס, והבעילה בומן

שהיא בתחלה כו'. ולאשמועינן פלוגתא דרבי נחמיה ורבנן. בין בתחלה בין באמצע – בין מאמר לגט, כגון גט לו וחלץ לו, וחזר ועשה בה מאמר, או בבעלה הגט – לא מהני מאמר, ולא בעיא גט למאמר. בסוף – אחר מאמר וגט חלץ – אין אחריה פלוס, וחליצה גמורה היא. ואי הדר עביד מאמר – לא בעיא גט, דחליצה גירושין גמורים היא, וקמה בלא גמור

עליה, ואף על גב דחליצה פסולה הואי. **הביא באמצע** – כגון גט לו ובעל לו, וחזר ועשה מאמר בשלישית – אסור בקרובותיה. ובסוף – גט לו ומאמר לו, וחזר ובא על הארת – יש אחר ביאה זו ויקת יבמין, וכי מפיק לה – בעיא חליצה, ולא סגי לה בגט. אין אחריה פלוס – ונפקא בגט ובלא חליצה. ואי הדר קדיש לאידך אחר ביאה – לא מהני. **גמרא** אבל

גט אחר ביבמה – או מאמר אחר ביבמה – מהני גט ביבמה למיסק עליה ב"לא יבנה", ושוב לא ייבם. ומאמר ביבמה מהני לה להצריכה גט למאמר, אי בעי לאפוקה. **מאי טעמא**

אמור רבנן גט ביבמה מהני – הא מדאורייתא חליצה הוא דמהני בה, ומשום גט לא קרינא בה שלא בנה. משום דבעלמא מהני – בכל הנשים להתגרש, ואי אמרת הכא לא מהני, ואם רצה לכונסה אחר הגט יכנס. **אמרי** – אינשי: לא להוציא, וחליצה נמי להוציא, מדגט לא מהני לה כו'. **ומאי טעמא אמור רבנן מאמר ביבמה מהני** – לאסור חברתה עליו?

הא מן התורה קנן לא הוי ביבמה אלא בביאה. משום דמהני בעלמא – קידושי אשה קונים אותה, ואתי למבעל אחר ביאה, והנה ליה בונה שתי בתים, דאיסורא דאורייתא. **ומאי טעמא אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה** – ויקת יבמין, כדתנן לעיל: מאמר בוז ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה, ולא אמרין תסיגי לבעלת ביאה בגט בלא חליצה, ותפטר אף

חברתה בביאתה מן החליצה. **אי ביאה אחר הגט היא** – כגון גט לו ובעל לו, דאמרין צריכה גט וחליצה, ולא סגי בגט לחודיה כשאר יבמה שכתסה. **גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה** – דאי אמרת תסיגי לה בגט – אתי למימר: מדקניא ביאה אחר הגט בביאה גירדתא, אלמא מעליותא היא, ואתי למיבעל לבתחלה אחר חליצה. **ואי ביאה אחר מאמר היא** – כגון מאמר לו ובעל לו, להכי תנן צריכות שנים גט וחליצה. דאי אמרת בגט סגי לה – אמרי: ביאה של זו אחר קנן של זו געולותא היא, ואתי למעבד ביאה אחר ביאה, וקא פגע באיסור אשת את. חליצה פסולה – שאחר גט או אחר מאמר. אין אחריה פלוס – דאי הדר עבד מאמר או גט לשלישית – לא מהני. משום חליצה אחר חליצה –

דלא ליתי למיחלץ לשתי יבמות זו אחר זו, או שני יבמין ליבמה אחת זה אחר זה. כל כי הני תחלוץ ותחלוץ – כלומר, מאי איכפת לך? כל ימיה תחלוץ. משום חליצה אחר ביאה – דלא ליתי למימר: יבמה כנוסה ויוצאת בחליצה בלא גט – לא אתו למימר הכי, דאטו חליצה אחר מאמר מי לא בעיא גט למאמר? והא דאמרין: אין אחריה פלוס – בדבר העשוי

אחריה קאמר, דאי הדר עביד גט או מאמר או חליצה בחברתה, לא מיתסר בקרובותיה.

אחת יבמה אחת ליבם אחד ואחת שתי יבמות ליבם אחד – שוין, כמו שאמרנו, שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום, ואין אחר ביאה שבתחלה, או אחר חליצה, כלום. כיצד – בשתי יבמות ליבם אחד. צריכות שני גיטין – כרבנן, דיש מאמר אחר מאמר. ויבומי לא, דהכי לעביד? אי לייבומי לתרויהו – הוו להו שני בתים. ואי לחדא, הואיל וחברתה ביה אנגידא – הוו להו שני בתים. ואי לחדא, שני בתים. וחליצה – לאחת מןן, ופוטרת

צרתה. מאמר לו וגט לו – פסל גט של אחרונה את הראשונה, דקס ליה ב"לא יבנה", וצריכה גט למאמר וחליצה לזקתה. דחליצה לא מפקעא קידושין, וגט לא מפקע זיקה. **מאמר**

לזו ובעל את זו – אסור לקיימה, דהואיל וקמייאת אנגידא ביה – הוו להו שני בתים, וצריכות שני גיטין: זו גט למאמר, זו גט לביאתה, וחליצה לאחת מןן, ופוטרת צרתה.

אבל בגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה, הואיל דביאה פסולה היא. מאמר בוז וחלץ לו – בעלת מאמר הראשונה צריכה גט למאמר, דחליצה דאידך לא מפקעה למאמר. צריכות

היבמו חליצה – אחת, ואסור בקרובות שניה. דרבנן הוא דאמרי: יש גט אחר גט. גט לו ובעל את זו צריכה גט וחליצה – ואסור לקיימה, דקמה עליה ב"לא יבנה", משום גט הראשונה. ובגט לחודיה לא נפקא, משום דביאה פסולה היא. אין לאחר חליצה פלוס – דאי הדר מקדש

לה לצרתה – לא תפסי בה קידושין, כרבי עקיבא. חלץ וחלץ או חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל וקתני סיפא אין לאחר חליצה פלוס – והכי פירושה: חלץ לו וחלץ לו – מותר בקרובות שניה, שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין, וחליצה בתרייתא לא כלום היא.

וכן חלץ לו ומאמר לו, וכן נתן גט לו אחר חליצה זו, וכן בעל לו אחר חליצה של זו – אין מעשה האחרון פלוס. או בעל – תחלה, וחזר ובעל לשניה. או בעל ועשה מאמר – בשניה, או נתן גט לשניה, או חלץ לשניה – אין אחר ביאה ראשונה פלוס, ומעשה אחרון לא חשיב, ומותר בקרובות שניה. אין אחר חליצה פלוס – ארישא קאי. ואסיפא שייך למימר אין אחר ביאה פלוס, ובגמרא קמבעיא לה. בין שני יבמין ליבמה אחת – בכל הדין האמור למעלה, ביבם אחד ובשתי יבמות, חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל כו' – איבם אחד ואיבמה אחת

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

מא

יבמות דף נ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמא

דְּמִתְּנִי בְּעֶלְמָא – הואיל וגט מועיל בכל הנשים הנשואות להתירם
מאיסור אשת איש, ראו חכמים צורך לתקן שיעול גט אף ביבמה,
כיון דאי אִמְרַת לא מְהֵנִי – שאם נאמר שגט ביבמה אינו מועיל
כלל, ומותר לייבם אחרינו, אִמְרֵי – יאמרו הבריות, הרי גט מועיל
באשה להוציאה מאיסור אשת איש, וְחִלְצָה מועילה ביבמה
להוציאה מהאיסור להינשא לשוק, כלומר שניהם פעולתם שווה,
וּמְקַנְנָא לא מְהֵנִי – וכשם שאין הגט מועיל ליבמה להתירה לשוק
אף שהוא מתיר כל אשת איש, חִלְצָה לבדה נְפִי לא מְהֵנִי להתירה
להינשא, אלא היא צריכה מלבד החליצה גם גט וְאִתִּי לְמִיבַעַל
אחר חליצה – ומתוך טעות זו יבואו לידי מכשול ויבעלו יבמות
אחרי חליצה. לכן תיקנו חכמים שגט הניתן ליבמה יאסור עליו
לייבם אותה, ומתוך כך לא יבואו לייבם אחר חליצה.
שואלת הגמרא: וְמַאי מְעָמָא אִמּוֹר רַבְּנָן מֵאִמְרֵי בִּיבְמָה מְהֵנִי – מדוע
תיקנו חכמים שקידושי כסף ושטר יועילו ביבמה לענין שאינו
רשאי לייבם את צורתה, הרי מן התורה רק בעילה מועילה
לעשותה אשתו. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם דְּמִתְּנִי בְּעֶלְמָא – הואיל
נקיין כסף ושטר מועילים בכל הנשים לקדשם, ראו חכמים צורך
לתקן שאף ביבמה יועילו, כיון דאי אִמְרַת לא מְהֵנִי – שאם נאמר
שאין תוקף לקידושי כסף ושטר ביבמה, אִמְרֵי – יאמרו הבריות,
הרי מֵאִמְרֵי – נתינת כסף ושטר לשם קידושין מועיל באשה לְקִנּוּת
אותה לאישות, וְכִינָא ביבמה גם מועילה לְקִנּוּת אותה, כלומר
שניהם פעולתם שווה, וּמִדְּמִתְּנִי לא מְהֵנִי – וכשם שקנין כסף
ושטר אינו מועיל ביבמה, כִּינָא לבדה נְפִי לא מְהֵנִי לקנותה,
וְאִתִּי לְמִיבַעַל – ומתוך טעות זו יבואו לידי מכשול ויבעלו את
הצרה לאחר כִּינָא שעשו באחת היבמות. לכן תיקנו חכמים שעל
ידי קידושי כסף ושטר נאסר עליו לייבם את צורתה, ומתוך כך לא
יבואו לבעול את צרת היבמה שכבר נבעלה.
הגמרא מבארת דין נוסף האמור במשנה. שואלת הגמרא: וְמַאי
מְעָמָא אִמּוֹר רַבְּנָן כִּינָא פְּסוּלָה שְׁנַעֲשִׂתָּהּ אַחֲרֵי נִתְּנָה גִּט או עֲשִׂיתָ
מאמר בצרתה, וְשֶׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם, ואינה מבטלת את זיקת היבום
לפטרה מחליצה שתהיה מותרת להינשא בגט בלבד. משיבה
הגמרא: אִמְרֵי – ענו בני הישיבה, אי – אם הפסול הוא מחמת
שְׁכִיבָה אַחֲרֵי הַגֵּט הֵיא, שנתן גט לצרתה ואחר כך בא עליה, הטעם
שהצריכה חכמים חליצה, גְּזִירָה כִּינָא אַחֲרֵי הַגֵּט מִשּׁוּם כִּינָא אַחֲרֵי
חִלְצָה, שאם יראו שביאה אחרי גט הוא יבום מעולה, יבואו
לבעול גם אחר החליצה. וְאי – ואם הפסול הוא מחמת שְׁכִיבָה
אַחֲרֵי מֵאִמְרֵי בצרתה הֵיא, הטעם שהצריכה חכמים חליצה, גְּזִירָה
כִּינָא אַחֲרֵי מֵאִמְרֵי מִשּׁוּם כִּינָא אַחֲרֵי כִינָא, שאם יראו שביאה אחרי
קידושי מאמר בצרתה היא יבום מעולה, יבואו לבעול גם לאחר
שבעלו את צרתה.
שואלת הגמרא: וְמַאי מְעָמָא אִמּוֹר רַבְּנָן הֵיא חִלְצָה פְּסוּלָה שלאחר
גט או מאמר, מועילה ואין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם מְזִיקַת הַיָּבוּם. משיבה
הגמרא: אִמְרֵי ענו בני הישיבה, וכי מַאי לְגִזּוֹר – באיזה אופן של
חליצה פסולה נגזור שלא תועיל, אם תאמר לְגִזּוֹר על חִלְצָה
שְׁאֵחֵר הַגֵּט שלא תפקיע לגמרי את הזיקה, מִשּׁוּם – שמא יבואו
לעשות חִלְצָה אַחֲרֵי חִלְצָה, מה בכך שירבו בחליצות, כֹּל כִּי הֵי
תַּחְלוּץ וְתִזְלִי – יכולה היא להמשיך ולחלוץ כל ימיה, ואין בכך
איסור שבגללו נצטרך לגזור שלא יעשו כן. ואם תאמר היה
לחכמים לְגִזּוֹר בחִלְצָה שְׁאֵחֵר מֵאִמְרֵי הנעשה בצרתה שלא תפקיע
את הזיקה לגמרי מִשּׁוּם חִלְצָה אַחֲרֵי כִינָא – שמא יתירו יבמה
שנבעלה כדין והיא אשת איש בחליצה בלי גט, אין לחשוש לכך,
מִשּׁוּם שְׁאֵמֵר – וכי חִלְצָה הנעשית אַחֲרֵי מֵאִמְרֵי שעשה בה מי לא
כִּינָא – האם לא הצריכו חכמים גט לְמֵאִמְרֵי, ואם כן בחִלְצָה
שְׁאֵחֵר כִּינָא נְפִי – גם לא יטעו להתירה בכך, ויבינו שְׁכִיבָה גִּט –
שהיא צריכה גם גט להתירה מִכִּינָא שִׁלְפִי החליצה.
הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבן גמליאל וחכמים במשנה:
אִמְרֵי רַבָּא,

ממשיכה המשנה: אַחֶת – דין אחד בִּיבְמָה אַחֶת הזקוקה לִיבָם אַחֶר,
וְאֶחָת – ודין אחד בשְׁנֵי יְבָמֹת הזקוקות לִיבָם אַחֶר, שדינן שווה
במה שאמרנו ששייך בהם עוד לאחר גט ראשון או אחר מאמר
ראשון, ואין בהן כלום לאחר בעילה וחליצה.
ומבארת המשנה: כִּינָא הדין בשתי יבמות ליבם אחד. עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי
כִּינָא וּמֵאִמְרֵי כִּינָא – קידש בכסף או שטר את אחת מהן ואחר כך קידש
את צרתה, צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִיטִין להתירן מקידושי המאמר, וְאֶחָת מהן
צריכה גם חִלְצָה. עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי כִּינָא וְנָתַן גִּט לָזוּ, נדחתה הראשונה
מלהתייבם מחמת גיטה של השניה, וצְרִיכָה הראשונה גִּט להפקיע
את קנין הימאמר, וְאֶחָת מהן צריכה חִלְצָה לזיקתה, ופטורת את
צרתה. עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי כִּינָא וְכָעַל אֶת זו, צְרִיכוֹת שְׁנֵי גִיטִין, הראשונה
למאמרו והשניה לביאתו, וְאֶחָת מהן צריכה חִלְצָה. עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי
כִּינָא וְחָלַץ לָזוּ, הותרה השניה להינשא לשוק, וְהָרִאשׁוֹנָה צְרִיכָה גִּט
להפקיע את קידושי המאמר.
המשנה מבארת את הדין בנתן גט לראשונה, ועשה מעשה ביבמה
השניה: נָתַן גִּט לָזוּ – לאחת מהיבמות, וְחָזַר וְנָתַן גִּט לָזוּ – לצרתה,
צְרִיכוֹת חִימוּנֵי חִלְצָה להפקיע את זיקת היבום. נָתַן גִּט לָזוּ וְאֶחָר
כֵּךְ כָּעַל אֶת זו, צְרִיכָה השניה גִּט וְחִלְצָה. נָתַן גִּט לָזוּ, וְחָזַר וְעָשָׂה
מֵאִמְרֵי כִּינָא, צְרִיכָה גִּט וְחִלְצָה. נָתַן גִּט לָזוּ, וְחָלַץ לָזוּ, אֵין אַחֲרֵי חִלְצָה
כְּלוּם.
המשנה מבארת את הדין במעשים שנעשו ביבמה השניה אחרי
שעשה חליצה או בעילה לראשונה: חָלַץ לאחת מהן וחזר וחָלַץ
לשניה, או שְׁחָלַץ לאחת תחילה ואחר כך עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי בשניה, או
חָלַץ לראשונה וְנָתַן גִּט לשניה, וכן חָלַץ לראשונה וְכָעַל את
השניה. או שְׁכָעַל תחילה אחת מהן וחזר וְכָעַל את השניה, או
שְׁכָעַל אחת תחילה ואחר כך עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי בשניה, או בעל אחת מהן
וְנָתַן גִּט לשניה, וכן בעל אחת וְחָלַץ לשניה. הכלל בכל האופנים
הללו שאין המעשים שְׁאֵחֵר חִלְצָה הראשונה כְּלוּם. וכן מה שעשה
אחר בעילת הראשונה אינו כלום.
מוסיפה המשנה: כל הדינים האמורים בכל האופנים הם כִּין בִּיבָם
אַחֶר לְשְׁנֵי יְבָמֹת הזקוקות לו, כאמור עד עתה, וְכִין בְּשְׁנֵי יְבָמִין
לִיבְמָה אַחֶת הזקוקה להם.
המשנה חוזרת ומביאה דין שהובא במשנה, כדי לדרוך בכלל
האמור בו. שנינו במשנה: חָלַץ תחילה ואחר כך עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי או נָתַן
גִּט, וְכָעַל – או בעל. או אֵם כָּעַל תחילה, ואחר כך עֲשֶׂה מֵאִמְרֵי,
וְנָתַן גִּט וְחָלַץ – או נתן גט או חָלַץ, אֵין אַחֲרֵי חִלְצָה כְּלוּם. וכלל זה
הוא אף בחליצה פסולה, ולכן כִּין בְּתַתְּחֵל – שהיתה החליצה
מעשה ראשון, כִּין כשהיתה החליצה בְּמֵאִמְרֵי, וְכִין כשהיתה
החליצה כְּפִסוּלָה, לעולם אין אחר החליצה כלום. וְהַכְּעִילָה – אבל
הכלל שאין אחר הבעילה כלום, דווקא כִּין שְׁהֵיא בְּתַתְּחֵל
ובעילה כשירה הוּא, אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם – אין עליה זיקת יבום
לאחר הבעילה, אולם אם היתה הבעילה בְּמֵאִמְרֵי וכְּפִסוּלָה, כִּין
שביאה פסולה היא וְשֶׁ אַחֲרֶיהָ כְּלוּם – עדיין זיקת היבום עליה
והיא צריכה גם חליצה. מביאה המשנה דעה החולקת: רַבִּי נְחֻמֵּי
אִמְרֵי, אַחֶת כָּעִילָה וְאֶחָת חִלְצָה שוות הן, וכמו חליצה כך גם
בעילה כִּין אם נעשתה בְּתַתְּחֵל כִּין בְּמֵאִמְרֵי וְכִין כְּפִסוּלָה, אֵין אַחֲרֶיהָ
כְּלוּם – בכל האופנים אין זיקת יבום אחר הבעילה.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם תקנת חכמים שגט ומאמר יועילו ביבמה.
מדייקת הגמרא: עַד כֵּאֵן לֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו רבן גמליאל
וחכמים אֵילָא כִּינָא אַחֲרֵי גִט וּמֵאִמְרֵי אַחֲרֵי מֵאִמְרֵי, אם הם חלים, אֵבַל
כולם מודים שגט אַחֲרֵי בִיבְמָה [ומֵאִמְרֵי אַחֲרֵי בִיבְמָה] מְהֵנִי –
מועילים מדרבנן.
שואלת הגמרא: מַאי מְעָמָא אִמּוֹר רַבְּנָן גִּט בִּיבְמָה מְהֵנִי – מדוע
תיקנו חכמים שגט מועיל ביבמה לענין שאסור לייבם אחריה, הרי
מן התורה רק חליצה מפקיעה זיקת יבום. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם

1 **מאי טעמא דרבן גמליאל** שאמר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר
2 מאמר בשתי יבמות או שני יבמין, משום ד**מספקא** ליה לרבן
3 גמליאל שני ספיקות, לגבי גט היה לו ספק **אי דחי אי לא דחי** –
4 אם נתינת גט ליבמה מפקיע את הזיקה לגמרי כחליצה או שאינו
5 מפקיע כלל את הזיקה, ולגבי **מאמר** היה לו ספק, **אי קני אי לא קני**
6 – אם קנין כסף ושטר קונה את היבמה לגמרי כביאה, או שאינו
7 קונה כלל.

8 ומבאר רבא את דבריו: **בגט יש ספק אי דחי אי לא דחי**, ולפיכך בין
9 כך ובין כך אין תוקף לגט שני הניתן ליבמה, שהרי **אי קנא דחי** –
10 אם הגט הראשון דחה לגמרי את זיקת היבום, **בתרא** – גט הניתן
11 בשנית **מאי קעביד** – מה פעל בנתינתו, הרי כבר אין עליה זיקת
12 יבום, ו**אי קנא לא דחי**, משום שאין בגט כח להפקיע זיקת יבום,
13 הרי **בתרא נמי לא דחי** – גם הגט השני לא ידחה. וכן לגבי **מאמר**
14 יש ספק **אי קני אי לא קני**, ולפיכך בין כך ובין כך אין תוקף למאמר
15 השני, שהרי **אי קנא קני** – אם המאמר הראשון קנה את היבמה
16 ליבם, **בתרא מאי קעביד** – מה פעל המאמר שעשה בשניה, הלא
17 אין עליה זיקת יבום, ו**אי קנא לא קני** לפי שאין תוקף לקידושי כסף
18 ושטר ביבמה, **בתרא נמי לא קני**.

19 אביי מקשה מבריייתא על פירושו של רבא: **איתביה אביי**, שנינו
20 בבריייתא, ומוזק **רבן גמליאל שיש תוקף וחלות לגט הניתן אחר**
21 **מאמר**, ול**מאמר הנעשה אחר הגט**. וכמו כן, יש תוקף לגט הניתן
22 **אחר ביאה ומאמר**, ול**מאמר שנעשה לאחר ביאה וגט**, שהואיל
23 והביאה היתה לאחר מאמר או גט לראשונה, ביאה פסולה היא,
24 ומועילים אחריה גט ומאמר בשלישית. ו**אי כדברי רבא דמספקא**
25 **ליה לרבן גמליאל** בדחיית גט וקניית מאמר, והטעם שמועילים
26 לדעתו גט אחר מאמר, ומאמר אחר גט, הוא מחמת הספק שמא
27 המעשה הראשון לא חל, אם כן מדוע ביאה שלאחר מאמר או גט
28 פסולה, הלא אם אין תוקף למעשיו ביבמה הראשונה, תהי הביאה
29 באמצעות **בביאה דלבתחלה** – שלא היו לפניו מאמר או גט,
30 וביאה כשירה היא, ותקני אותה לגמרי, ושוב אין תוקף לגט
31 ומאמר של השלישית, ד**הא הני במשנתנו, הבעילה, בזמן שהיא**
32 **בתחלה אין גט ומאמר אחריה כלום**.

33 מיישב אביי: **אלא מאמר אביי**, לעולם **פשיטא** ליה לרבן גמליאל בגט
34 דדחי – שלגט יש כח לדחות במקצת את זיקת היבום, ו**מאמר דקני**
35 אותה במקצת. מיהו **אמר רבן** – אולם חכמים שתיקנו ביבמה גט
36 ומאמר, אמרו, **הא יבמה** – יבמה זו, **בחד צד מהני בה גט** – בצד
37 אחד שבה מועיל הגט לדחותה, ו**בחד צד מהני בה מאמר** – ובצד
38 אחד שבה מועיל מאמר לקנותה. כלומר, חכמים נתנו כח לדחות
39 זיקת יבום, וכח לקנותה, וכוחות אלו אין פעולתם על כל הזיקה,
40 אלא גט דוחה רק מחצית מהזיקה, והמאמר קונה מחצית השניה.
41 וסובר רבן גמליאל, שבכל בית שנפלו יבמות לפני יבמין, יש
42 לכולם יחד יכולת לתת רק גט אחד ולעשות את זיקת היבום, אחד, ולכן
43 **גט אחר גט לא דחי** – אין בכוחו לחול ולאסור קרובות, ד**הא דחה**
44 **ליה קנא** – שהרי הגט הראשון כבר דחה מבית זה את כל חלק
45 הזיקה שבכח גט לדחות, ואילו חלק הזיקה שלא פקע בגט
46 הראשון, גם הגט השני אינו פועל עליו. וכן **מאמר אחר מאמר לא**
47 **קני, דהא קני ליה קנא** את כל חלק הזיקה שבכח מאמר לקנות.
48 אולם **גט אחר מאמר, ומאמר אחר הגט**, מאחר שאין פעולתם על
49 אותו חלק, אלא **האי מילתא** – הגט קא דחי חלק מהזיקה, והאי
50 **מילתא** – המאמר קא קני חלק אחר, הלכך יש מקום לשניהם
51 לחול, שאין הבקצת שנדחה על ידי הגט מונע מהמאמר לקנות את
52 המקצת השני, וכן להיפך.

53 כיון שביאר אביי את טעמו של רבן גמליאל, חוזר לבאר את שיטת
54 חכמים שיש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר: ו**רבן סוברים**, שלכל
55 חד וחד מן היבמים תקינו ליה **רבן גט ומאמר בכל יבמה** ויבמה.
56 וכל מאמר או גט חלים רק על חלק הזיקה שיש בין יבם זה ליבמה
57 זו, ולא בחלק שיש ליבם זה ביבמה אחרת, ולא בחלק שיש
58 לאחרים ביבמה זו.

59 אביי ממשיך לבאר את דברי רבן גמליאל בבריייתא, שיש גט אחר

60 ביאה ומאמר, ומאמר אחר ביאה וגט: והאי **ביאה פסולה** – וביאה
61 פסולה זו שנעשית אחרי מאמר או גט, **עדפא מאמר** – בדבר
62 אחד כחה עדיף ממאמר, ובדבר אחד כחה **נרעא** ו-גרועו **ממאמר**.
63 כלומר, **עדפא מאמר**, בכך **דאילו מאמר** שנעשה **אחר מאמר, לא**
64 **מהני** – אינו קונה כלום לדעת רבן גמליאל, ו**דאילו ביאה אחר מאמר**
65 **מהני** לקנות את השניה להצריכה גט. ו**נרעא מאמר** בכך **דאילו**
66 **מאמר** שנעשה **אחר הגט**, קני **לכוליה שוירא דגט** – הרי הוא קונה
67 את כל מה שנותר מזיקת היבום אחר נתינת הגט, ואינו מותר
68 מקום למאמר נוסף לחול, ו**דאילו ביאה** שנעשתה **אחר הגט, לא**
69 **קניא ליה לכוליה שוירא דגט** – אינה קונה את כל חלק הזיקה
70 שנשתתיר אחר הגט, ומועיל מאמר שנעשה אחריה.

71 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דעת רבן גמליאל במשנה:
72 **תנו רבנן, ביצד ו-באיזה אופן אמר רבן גמליאל שאין גט אחר גט**.
73 **בגון, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחר, ונתן גט לזו וגט לזו, ובכך**
74 **נאסר עליו לייבם, רבן גמליאל אומר, חולץ לראשונה, ואסור**
75 **בקרובותיה** מחמת הגט והחליצה, ו**מוותר בקרובות שניה, לפי שאין**
76 **גט אחר גט, ואין לה דין גרושה** אפילו מדרבנן. ו**החכמים אומרים,**
77 **נתן גט לזו וגט לזו, מאחר שיש גט אחר גט, ושני הגטין הועילו,**
78 **הרי הוא אסור בקרובות שתייהן** משום קרובות גרושתו, ו**חליצה**
79 **יעשה לאחת מהן**. אומרת הבריייתא: וכן **אתה אומר בשני יבמים**
80 **ויבמה אחת, שאם שניהם נתנו לה גט, לדעת רבן גמליאל הגט של**
81 **השני אינו כלום, ורק הראשון נאסר בקרובותיה** והוא יחלוץ.
82 ולחכמים שיש גט אחר גט, שניהם אסורים בקרובותיה, ואחד מהם
83 יחלוץ.

84 ממשכיה הבריייתא: **ביצד ו-באיזה אופן אמר רבן גמליאל שאין**
85 **מאמר אחר מאמר**. בגון, **שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחר, ועשה**
86 **מאמר בזו ומאמר בזו, ואסור לו לייבם את שתייהן. רבן גמליאל**
87 **אומר נותן גט לראשונה** להפקיע את המאמר שהועיל בה, ו**חולץ**
88 **לה כדי להתיר את שתייהן להינשא לשוק מן התורה, ואסור**
89 **בקרובותיה** משום קרובות גרושתו וחלוצתו, ו**מוותר בקרובות שניה**
90 **כיון שהמאמר שעשה בה לא חל ואינה צריכה גט, ואין קרובותיה**
91 **חשובות קרובות אשתו. והחכמים אומרים, יש מאמר אחר מאמר,**
92 **ולכן נותן גט לשתייהן, כדי להפקיע את קני המאמר שחל בשתייהן**
93 **ואסור בקרובות שתייהן** משום קרובות גרושתו. ו**חליצה** יעשה
94 **לאחת מהן כדי להתירן מזיקת היבום מן התורה. מסיימת**
95 **הבריייתא: וכן אתה אומר בשני יבמים ויבמה אחת, שאם שניהם**
96 **עשו בה מאמר, לדעת רבן גמליאל, היא צריכה גט רק מהראשון,**
97 **לפי שרק מאמרו חל, והוא גם יחלוץ לה כדי להתירה מזיקת**
98 **היבום, ולחכמים חלו קנייני שניהם וצריכה גט משניהם.**

99 **אמר ר' – הובא לעיל בבריייתא, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד**
100 **(נותן) ונתן גט לזו וגט לזו, רבן גמליאל אומר חולץ לראשונה**
101 **ואסור בקרובותיה** ו**מוותר בקרובות שניה**. שואלת הגמרא: **לימא**
102 **תיתני תיובקא דשמואל** – האם נאמר שנהיה מכאן פירכא לדברי
103 שמואל, ד**אמר שמואל**, יבם שנפלו לפניו שתי יבמות ונתן לאחת
104 מהן גט, אם חליץ היבם **לבעלת הגט, לא נפטר צרה** בכך, אלא
105 צריך הוא לחזור ולחלוץ לצרתה, שכיון שזיקתה של הראשונה
106 קלושה, שהרי היא אסורה להתייבם מחמת הגט, אין חליצתה
107 פוטרת את השניה שלא נחלשה זיקתה. ואילו רבן גמליאל אומר
108 שהשניה שאין גיטה חל נפטרת בחליצת הראשונה שגיטה חל.
109 מתרצה הגמרא: **אמר ר' שמואל, כי אמרי אנא – מה שאמרתי**
110 **שחליצת בעלת הגט אינה פוטרת את צרתה, זהו אליבא דר' זמא**
111 **דאמר יש זיקה** – לשיטת מי שסובר שאשה הזקוקה ליבם שייבם
112 אותה או יחלוץ לה, יש בה ליבם קנין אישות, ולפי שזיקת יבום
113 הוא קשר חזק כל כך, אפשר להפקיעה רק על ידי חליצה חשובה,
114 ולא בחליצת בעלת גט הפסולה מלהתייבם וזיקתה גרועה. ו**אילו**
115 **רבן גמליאל סבר, אין זיקה, שהשייכות שבין יבם ליבמה אינה**
116 **חזקה כל כך, ועל כן אפשר להפקיעה אף בחליצה גרועה.**

117 מקשה הגמרא: ו**מדרבן גמליאל סבר אין זיקה,**

דמספקא ליה גט אי דחי לא דחי — לא מצי למימר דפשיטא ליה דגט ודאי דחי ומאמר ודאי קונה — דאם כן אמאי מהני מאמר אחר הגט וגט אחר מאמר? ואף על גב דאבתי לא ידע ברייתא בדספקא דמורה רבן גמליאל דיש גט אחר מאמר כו' — מתניתין משתמע ליה דיש גט אחר מאמר לרבן גמליאל, דדוקא נקט גט אחר גט ומאמר אחר מאמר דלא מהני, אבל מאמר אחר הגט או איפכא — מהני.

עדיפא ממאמר דאילו מאמר כו' — דמאמר האחרון אין יכול לתפוס במקום שתפס הראשון, וביאור פסולת תופסת אחר הגט אותו צד עצמו שתפס המאמר, ודברא הוא שאין תופס אלא אותו צד שתופס המאמר, דתרייהו לקנות. והיינו משום דעדיף ממאמר, לפי שהיא דאורייתא וגריעא ממאמר — דאילו מאמר אחר הגט קני לכוליה שירא דגט. שהרי אין מאמר מועיל אחריו, אבל ביאה לא קני לכוליה שירא דגט, שהרי מאמר מועיל אחריו, ואם היה קונה כל השיר — לא היה מאמר מועיל אחריו לתפוס מה שתפסה הביאה. דביאה עדיפא ואלימא לפי שהיא דאורייתא, כדפרשית. ואתי לפרושי טעמא דלא תקשה דא דביאה עדיפא ממאמר, אף על גב דגריעא נמי ממאמר. ובקונטרס פירש: דאילו ביאה אחר גט לא קניא לכוליה שירא דגט, דיש ביאה אחר ביאה פסולה. ותימא: דלא אשכחן בהדיא להאי מילתא שתהא לרבן גמליאל ביאה אחר ביאה פסולה! מידו, יש לדקדק דיש ביאה אחר ביאה פסולה לרבן גמליאל. דאי אין ביאה אחריו ביאה פסולה, משום שכל קנין הראוי לביאה עשתה ביאה הראשונה ואין האחרונה יכולה לתפוס אחריה אף על גב דראשונה לא קניא כוליה שירא דגט, אמ כן — מנא ליה שמאמר קונה כוליה שירא דגט? שמה גט ומאמר משייר אלא שאין במאמר אחר כח לחול אחריו במה ששייר. כמו שאין ביאה אחר ביאה פסולה אף על פי ששייר לקונה מאמר אחריו.

כולהו

חולץ לראשונה ואסור בקרובותיה, ומותר בקרובות שניה. וחקמים אומרים: נתן גט לזו וגט חולץ לזו — אסור בקרובות שתייה, וחליצה לאחת מהן. וכן אתה אומר בשני יבמים ויבמה אחת, פיצד אחר רבן גמליאל אין מאמר אחר מאמר? שתי יבמות שגפלו לפני יבם אחד ועשה מאמר בזה ומאמר בזה, רבן גמליאל אומר: נותן גט לראשונה, וחולץ לה, ואסור בקרובותיה, ומותר בקרובות שניה. וחקמים אומרים: נותן גט לראשונה, וחולץ לה, ואסור בקרובותיה, ולאחת מהן. וכן אתה אומר בשני יבמים ויבמה אחת. אמר מר: נותן גט לזו וגט לזו, רבן גמליאל אומר: חולץ לראשונה ואסור בקרובותיה, ומותר בקרובות שניה. לימא תייהו תיובתא דשמואל, דאמר שמואל: חלץ לבעלת הגט — לא נפמרה צרה! אמר לך שמואל: כי אומר אנה — אליבא דמאן דאמר יש זיקה, ורבן גמליאל סבר אין זיקה. ומדרבן גמליאל סבר אין זיקה — רבן

מאי טעמא דרבן גמליאל — דאמר: אין גט אחר גט בשתי יבמות או בשני יבמין, דלא מיתר בתרא בקרובותיה. שיש גט אחר מאמר — מאמר לזו וגט לזו, פסל את הראשונה ואסור בקרובות שתייה. ו**מאמר אחר גט** — גט לזו ומאמר לזו, בעלת מאמר צריכה גט. וגט אחר ביאה ומאמר — אחר ביאה שאחר מאמר, כגון מאמר לזו ובעל לזו וגט לשלישית — מהני גט ואסור בקרובותיה. (דביאה פסולה היא בשניה, דמאמר ששעה מאמר בראשונה — פסולות בשניה). ו**מאמר אחר ביאה וגט** — גט לזו ובעל לזו ומאמר לשלישית — קונה מאמר, וצריכה גט ואסור בקרובותיה. ואי אסרת מספקא ליה — בדיחית הגט וקניית מאמר. תייהו — דך ביאה אמצעית כביאה בתחלה, ותקני, ולא תהני מעשה שלישית, בין בגט אחר ביאה ומאמר, בין במאמר אחר ביאה וגט — ממזג נפשו: גט אחר ביאה ומאמר לא ליהני, דאי מאמר קמא קני לגמרי — תו לא מהני ביאה וגט אבתריה, ואי מאמר לא קני מיד — נמצאת ביאה של אחריו ביאה בתחלה וכשרה, ותו לא מהני גט בשלישית. דהא תנן: הבעילה בזמן שהיא בתחלה — אין אחריה כלום. וכן במאמר אחר ביאה וגט, דאי גט קמא דחי — תו לא מהני ביאה ומאמר אבתריה, ואי גט לא דחי מיד — נמצא ביאה שלאחריו בתחלה, וכשרה היא, וקונה, ומאמר דבתריה לאו כלום היא. אלא — פשיטא ליה דגט דחי קצת ומאמר קני קצת. הלכך, ביאה של אחריו אינה תחלה. ומיהו, מאי טעמא יש מאמר אחר גט וגט אחר מאמר, ואין מאמר אחר מאמר ולא גט אחר גט — דאמר רבנן: בחד צד מהני בה גט לדחות חצייה, וחד צד מהני בה מאמר לקנות חצייה. גט אחר גט לא דחי דהא דחה ליה קמא — כל כח גט. הלכך לאו כלום הוא, ומותר בקרובותיה. וכן מאמר אחר מאמר, דהא קנה קמא כל כח מאמר. האי מילתא כו' — גט אחר מאמר, מאי דשייר מאמר מן קמיתא — דחי גט בבתייתא. וכן בשני יבמין, מאי דשייר מאמר דקמא — דחי גט דבתרא. מאמר אחר הגט — מאי דשייר גט דקמא מן חזיקה, דלא דחיה — קני מאמר דבתרא. ורבנן — דפליגי עליה דרבן גמליאל, דאמר: יש גט אחר גט, אמרי לך. כל חד וחד מן היבמין תיקנו ליה רבנן גט ומאמר בכל היבמות. הלכך, ליכא למימר קמא דחה כל כח הגט, דקמא, כל כח הגט ידידה דאית ליה בך יבמה הוא דדחה, אבל כל כח דדחה בך יבמה, וכח גיטא ידידה בצרתה — לא דחה, וכן לענין מאמר. והאי ביאה פסולה כו' — כלומר, להכי אמר רבן גמליאל יש גט אחר ביאה שאחר מאמר ויש מאמר אחר ביאה וגט, דהא ביאה אמצעית, שהיא פסולה, עדיפא ממאמר וגריעא

ממאמר. **עדיפא ממאמר כו'** — דאילו ביאה אחר מאמר מהניא, כדקתני: גט אחר ביאה ומאמר, אלא מאי יש ביאה אחר מאמר. ונריעא ממאמר דאילו מאמר אחר הגט קני ליה לכוליה שירא דגט — כל מה ששייר גט לביאה, דיש מאמר אחר ביאה וגט, כדתנן: הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום, אבל באמצע יש אחריה כלום, וכדאמר טעמא לעיל. מאי טעמא אמר רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום כו'. הכי גריסין: ונתן גט לזו וגט לזו רבן גמליאל כו'. חולץ לראשונה — וכל שכן דאי חלץ לשניה הוי חליצה מעלייתא לאיפסורי קמיתא, דכיון דגט דשניה אין גט — חליצה דידה מעלייתא היא. אלא עצה טובה אשמעין, שלא יאסור עצמו בקרובות שניה, שאם יחולץ לה — נמצא אז גורשתו וזו חלוצתה, ואסור בקרובות שתייה. וכן אתה אומר בשני יבמין ויבמה אחת — נתן זה גט וזה גט, רבן גמליאל אומר חולץ לה הראשון והשני מותר בקרובותיה, ולדברי חכמים שניהם אסורין בקרובות. מאמר כו' ומאמר כו' רבן גמליאל אומר: נותן גט לראשונה כו' — לקמן פריך: כיון דאין מאמר אחר מאמר, ייבומי נמי תתייבם קמיתא, דהא לא איפסלה עליה לימא תייהו תיובתא דשמואל דאמר שמואל חלץ לבעלת הגט — נפלו לפניו שתי יבמות, ונתן גט לאחת מהן, ואחר כך חלץ לה — לא נפסדה צרתה, משום דקלישא זיקתה, ולא אלימא חליצה לאפקעי זיקה אלימא דצרתה. והא הכא, כיון דאמר רבן גמליאל אין גט אחר גט — נמצאת זיקה שניה שלמה, וקתני: חולץ לראשונה, וקשה לשמואל. ומדרבנן ליכא לאותובי לשמואל, אף על גב דאמר רבנן: וחליצה לאחת מהן, אלאמא חליצת בעלת גט פוטרת צרתה — לא קשה לשמואל, דהכא היינו טעמא דתרייהו זיקתא קלישא, דהא אמרי רבנן: יש גט אחר גט. יש זיקה — אלימא זיקתה, ולא פקעה זיקה שלמה לאל בחליצה מעלייתא. רבן גמליאל סבר אין זיקה — כדאמר בפרק "בית שמאי" (יבמות קטא, א) אם מיאנה — מיאנה כו'. הלכך, כיון דלאו אלימא זיקה — פקעה בחליצה כל דהו.

רבנן

1 **בולחו** סבירא להו — אין התנאים כולן שוין, דלכית שמאי קונה מדאורייתא, כדמשמע
2 בפרק "ארבעה אחין" (יבמות טא, א) ולבולחו תנאי לא קני אלא מדרבנן, ולרבן
3 גמליאל לא קני אלא בהא דלא מהני מאמר בתריה, וכן עזאי מפליג בין שני יבמין ויבמה
4 אחת ובין יבם אחד ושתי יבמות, ולרבי שמעון מספקא ליה אי קני לא קני, וכדאי גזווא

איכא בפרק קמא דסוטה (ז, ב), **א** ביאת ראשון

6 ביאה בו' — משנה היא לקמן ב"האשה רבה"

7 (צ, ב) וקאמר תנא קמא דשני פוסל על ידו

8 לראשון, ואם תאמר: לרבי שמעון נמי תיאסר

9 לראשון, משום דזוניתה תחתיו, ובקונטרס פירש

10 דאין נאסרת על בעלה אלא על ידי קניו וסתירה!

11 ואומר רבינו יצחק: שהוא טעות סופר, ולא פירשו

12 רש"י מעולם. דבעד אחד ודאי אינה נאסרת אלא

13 בקניו וסתירה, אבל בעד שומא — נאסרת בלא

14 קניו, ואין לומר: משום דהני נשואין דרבנן נינהו

15 לא חשו לאסרה — דכל דתיקן רבנן כעין

16 דאורייתא תיקן, ועוד, דתיסר משום דרב

17 המנונא, דאמר: שומרת יבם שזינתה אסורה

18 ליבמה ואומר רבינו יצחק: דמיירי בבא עליה

19 בשוגג, שאינה נאסרת, אי נמי בקטנה, דפיתוי

20 קטנה אנס הוא, אי נמי בבא עליה בעל כרחיה.

21 ותאמר אף על גב דביאת בן תשע כמאמר, ומאמר

22 בעל כרחיה לא מהני. כדאמר בפרק שני (יבמות

23 ט, ב): עשו חכמים ביאת בן תשע בעל כרחיה

24 כמאמר מדעת, דלא שני לן בביאה דיבמה בין

25 מדעת לבעל כרחיה. **בן** עזאי אומר בו' —

26 בקונטרס נראה לו עיקר דגרסין אין מאמר אחר

27 מאמר בשתי יבמות ויבם אחד, משום דלקמן

28 (ג, א) אמתניתין בעשה מאמר בוו ומאמר בוו כו'

29 קאמר: מתניתין דלא כבן עזאי, ורבינו יצחק אומר

30 אומר: דשפיר גריס איפכא, ולקמן סמך אסיפא,

31 דקתני בין שני יבמין ויבמה אחת, ולהכי נקטיה

32 אמתניתין דעשה מאמר בוו ומאמר בוו, לפרושי

33 דעלה קאי מתניתין, דלא כבן עזאי, וכדאי גזווא

34 איכא לקמן, דקתני ג' לזו וג' לזו צריכות הימנו

35 חליצה, ומסיק: לימא מסייע ליה לרבה בר רב

36 הונא דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל

37 האזין, ומהדאי ליכא סייעא, שיש לחלק על כל

38 מיפטר נפשה למיפטר צרה, כדאמר בריש פרק

39 "ארבעה אחין" (יבמות כו, א), אלא אסיפא סמך,

40 דקתני בין שני יבמין ויבמה אחת, ויש ספרים

41 שכתוב בהם: כיצד עשה מאמר ביבמתי כו' עד בין

42 שני יבמין ליבמה אחת, ועלה מסיק מתניתין דלא

43 כבן עזאי. **ביאה** פסולה כמאמר שוויה רבנן

44 וקתני דאין אחריה כלום — פירוש: והוא הדין אחר מאמר.

45 דרבי נחמיה דליכא למיגור ביאה שאחר הגט ומאמר אטו ביאה שאחר חליצה וביאה, כיון

46 דחליצה וביאה מדאורייתא — מידע ידיע, ואם כן, מנל דלא ידא כלום אחר מאמר? ואומר

47 הרב רבינו יצחק בן רבי ברוך דעל כרוך לרבי נחמיה גט ומאמר דאורייתא, דילפינן מקל

48 וחומר משאר נשים, ולית ליה הני מיעוטי דבפרק קמא דקידושין (יד, א), דאי אפשר לומר

49 שיהא מדרבנן לרבי נחמיה, דכיון דאית ליה דביאה וחליצה דאורייתא מידע ידיע, דאם כן

50 לא שייך למיגור הני גזירות דאמר לעיל: גט להוציא וחליצה להוציא, וביאה לקנות ומאמר לקנות.

51 ומהדאי נמי דאין אחר הגט כלום! ועוד: דלישנא דהתלמוד לא משמע שבא לרקוק מכה זה, ונראה לרבינו יצחק, דהכי פירוש: והא ביאה כמאמר שוויה רבנן, שיהא אחריה כלום

52 משום גזירות דלעיל, חל אחריה מאמר, ומומשהו הכי תקינו נמו רבנן שיהא מאמר אחר מאמר, אף על גב דמסבירא דזה לן למימר כרבן גמליאל דאין מאמר אחר מאמר, לפי שקנה המאמר

53 הראשון כל מה שיש למאמר לקנות, אלא טעמא דרבנן, דאי אמרינן דאין מאמר אחר מאמר — אתי למימר נמי דאין מאמר אחר ביאה פסולה, דלא גרעא ביאה ממאמר, לכך תיקנו שיהא

54 מאמר אחר מאמר וגט אחר גט, דגט ומאמר ענין אחד, דשניהן דרבנן, ואי אמרת דאין גט אחר גט — אתי למימר נמי דאין מאמר אחר מאמר, ולא מאמר אחר ביאה פסולה, אם כן לרבי

55 נחמיה אין מאמר אחר מאמר, דלדידיה ליכא למגור מירי, דהא לית ליה נמי מאמר אחר ביאה פסולה, דקתני: (ביאה פסולה) אין אחריה כלום, ואם תאמר: אמאי תקינו רבנן לרבי נחמיה גט

56 ומאמר כלל ביבמה? כיון דביאה וחליצה מידע ידיע — ליכא למיגור דגט להוציא וחליצה להוציא כו'! ויש לומר: דהעולם סוברים דגט ומאמר מהוה מן התורה מקל וחומר דבפרק קמא

57 דקידושין (שם), ואף על גב דאימעות — מכל מקום אדנו קצת, כמו מאמר לבית שמאי, ולהכי, אי שרית למיבעל אחר גט ומאמר — אתי למיבעל אחר חליצה וביאה, אבל בהא לא טעו

58 שיאמרו אחר הגט ומאמר בשביל שתקנה ביאה קנין גמור תקנה כמו כן קנין גמור אחר ביאה חליצה, ורא לבעול אחריה, דהא ודאי ידעי דחליצה וביאה עדיפא מגט ומאמר, שכתובין

59 בחדיא, וגט ומאמר נתמעטו, רבינו יצחק.

יבמות. רבן גמליאל – פרק חמישי דף נא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י

1 רבנן סברי יש זיקה — לאקשווי אתי, כלומר: קא סלקא דעתך דכי היכי דפליגי רבנן ארבן
2 גמליאל בגט אחר גט, הכי פליגי בדיקה, ואף על גב דממילתייהו לא שמעין ליה, וקתני
3 **סיפא** וכן **אתה אומר בשני יבמין** — דאם נתנו שניהם גט — חולץ לה אחד מהם, ואפילו
4 לרבנן דאמרי יש זיקה — סגי לה בהך חליצה רעועה דחוד מנייהו, לימא תיחוי תיובתא

5 בו' — דהא נמי חליצה פסולה היא, שאחר הגט

6 באה, הכי גרסין: בין לרבן גמליאל בין לרבנן

7 אין זיקה והבא בו' — ואנא דאמר — אליבא

8 דמאן דאמר יש זיקה, קנין גמור — לא גמור

9 ממש, אלא קנין חשוב, הא **דאמר** — אין מאמר

10 אחר מאמר — אלמא חשיב קמא למיקני כל כח

11 מאמר, **אשתו עמו** — דקניה במאמר, וכי נפלה

12 אחותה — לא רמיא קמיה, דאחות אשה היא, ולא

13 מיתסרא קמיתא עליה משום אחות זקוקה, והלזו **תצא** — אף מן החליצה, הלזו — כמו

14 "דארץ הלזו הנשמה" (יחזקאל לו), **אמר להם**

15 רבי שמעון בו' — לקמן בפרק "האשה רבה": בן

16 תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו, וחזר ובא

17 אחיו בן תשע שנים ויום אחד עליה — פסולה

18 על ידו, דביאת בן תשע שנים כמאמר שוויה

19 רבנן, ודחה ליה מאמר אחר מאמר, ומקודשת

20 אף לשני, ופסלה אף על ראשון, כרבנן דאמרי

21 יש מאמר אחר מאמר, רבי שמעון אומר: לא

22 פסלה **אמר להם רבי שמעון אם ביאת ראשון**

23 **ביאה** — קניה לגמרי, ביאת שני אינה **ביאה** —

24 דהביאה בזמן שהיא בתחלה — אין אחריה

25 כלום, ואינה מקודשת לשני, ולא פסלה על

26 הראשון, ואי משום דזינתה, דקיימא לן ביאתו

27 ביאה, דתנן (נדה מה, א): בא על אחת מכל

28 העריות שבתורה — מתות על ידו, אפילו הכי

29 לא מיתסרא על בעלה, דקיימא לן (כתובות:

30 ט, א): אין האשה נאסרת על בעלה אלא על

31 עיסקי קניו וסתירה, **כמאמר** שוויה רבנן —

32 דהכי תניא בפרק "האשה": עשו ביאת בן תשע

33 כמאמר בגדול, וקאמר רבי שמעון: ביאת שני

34 אינה ביאה, אלמא: מאמר ראשון חשוב לקנות

35 כל כח מאמר, דה"נ יש מאמר אחר מאמר בשני

36 יבמין ויבמה אחת — דכל חד חד תיקנו ליה

37 רבנן מאמר בה, ואין מאמר אחר מאמר בשתי

38 יבמות ויבם אחד — דכל כח שתקנו חכמים

39 במאמר — קנה כמאמר ראשון, לשון מורי,

40 לישנא אחרינא הכי גרסין: אין מאמר אחר

41 מאמר בשני יבמין ויבמה אחת דדומיא דקידושין

42 בעלמא תקינו רבנן למאמר, ואין קידושין אחר

43 קידושין באשה אחת, ויש מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד — דהא תריהו

44 קמיה רמין, וכל חזא אית לה כח יבמין, דלא כח ביאה יחבי רבנן למאמר למיקני לגמרי,

45 ולא פקע זיקה דחברתה, דביאה הוא דפטר, ולשון ראשון עיקר, דלקמן מוכחא מילתא

46 בפירוק, **והא ביאה פסולה כמאמר** שוויה רבנן — דלא נפקא מיניה בגט, דקא בעיא נמי

47 חליצה זקוקת.

האי

דאם

דאם

דאם

דאם

דאם

דאם

דאם

דאם

דאם

דאם

אם

במות דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קמה

37 משום אחות אשה, ואין בה זיקת יבום כלל ומותרת להינשא לשוק.
38 ואף שלא ייבם את הראשונה, נחשבת היא כאשתו מחמת
39 המאמר, וכמו כן אינה אסורה עליו משום אחות זקוקתו, כי אין
40 לשניה זיקת יבום כלל.
41 רבי שמעון, דתניא, לגבי ביאת יבם בן תשע שנים ויום אחד,
42 שלדעת חכמים אם באו עליה שני אחים יבמים בני תשע שנים
43 ויום אחד, שניהם אסורים לייבמה כשיגדלו, ואמר להו רבי שמעון
44 להכבדים, בין כך ובין כך מותר לראשון לייבמה, כיון שאם ביאת
45 הראשון נחשבת ביהא, וקנאה לגמרי והיא אשתו לכל דבר, אם כן
46 ביאת השני אינה ביהא לקנות בה שהרי כבר פקעה זיקת היבום
47 בביאת הראשון. ואם ביאת הראשון אינה חשובה ביהא לקנות
48 היבמה כיון שהוא קטן, הרי ביאת הקטן השני נמי אינה ביהא,
49 וממילא נחשבת היבמה כמו שלא באו עליה כלל ומותרת
50 להתייבם לשניהם כשיגדלו. ומבארת הגמרא: והא ביאת בן תשע,
51 דבמאמר שויוה רבנן – חכמים הרי החשיבוה כמאמר, ואף על פי
52 כן קאמר רבי שמעון שביאת השני אינה ביהא לקנות לאחר שכבר
53 קנאה הראשון בביאתו. הרי שרבי שמעון סובר שמאמר הוא קנין
54 גמור לענין שלא יחול אחריו מאמר נוסף.
55 בן עזאי, דתניא, בן עזאי אומר, יש מאמר אחר מאמר בשני יבמים
56 ויבמה אחת, ואסורה לשניהם וצריכה גט משניהם. ואין מאמר אחר
57 מאמר בשתי יבמות ויבם אחד שעשה מאמר בשתייהן. הרי שביבם
58 אחד ושתי יבמות קנה המאמר קנין גמור, ועל כן אינו יכול לקנות
59 עוד.
60 רבי נחמיה, דתנן במשנתנו, רבי נחמיה אומר, אחת בעילה ואחת
61 חליצה, בין שנעשו בתחלה, שלא עשה לפניהם מאמר ולא נתן גט,
62 ובין אם נעשו באמצע בין גט למאמר, ובין אם נעשו בסוף, לאחר
63 שנתן גט ועשה מאמר, לעולם אין אחריה כלום – אין תוקף
64 למאמר וגט שאחרי חליצה או בעילה. והא (והרי) ביהא פסולה
65 שנעשתה אחרי מאמר או גט דבמאמר שויוה רבנן – שחכמים
66 החשיבוה כמאמר, וקתני בדעת רבי נחמיה שאין אחריה כלום,
67 ומוכח שהוא סובר שמאמר הוא קנין גמור, ואין מועיל מאמר אחר
68 מאמר, כי אם היה מועיל, גם אחרי ביאה פסולה שהיא כמאמר
69 היה צריך להועיל מאמר.
70 שנינו במשנה: ביצר עשה מאמר בו' ביבמתו ונתן לה גט צריכה
71 הימנו חליצה.

1 רבנן סברי יש זיקה, וקתני סיפא, וכן אתה אומר – שכשם שנחלקו
2 בשתי יבמות ויבם אחד, כך נחלקו גם בשני יבמים ויבמה אחת
3 ושניהם נתנו לה גט, ונמצא שלדעת חכמים שני יבמים שנתנו גט
4 ליבמה אחת, די לה בחליצת אחד מהם, ואף שהיא חליצה פסולה.
5 לימא תיחוי ברייתא זו תיבטא דרבה בר רב הונא אמר רב, דאמר
6 רבה בר רב הונא אמר רב, חליצה פסולה שנעשתה על ידי אחד מן
7 האחים אחרי גט או מאמר, אינה פוטרת את היבמה משאר
8 האחים, וצריכה היא לחזור על כל האחים לקבל מהם חליצה. דוחה
9 הגמרא: אמר לה רבה בר רב הונא, אין להקשות מכאן על רב, לפי
10 שדברי רב נאמרו לדעת הסוברים שיש זיקה, ואילו בברייתא זו בין
11 לרבן גמליאל בין לרבנן סברי אין זיקה, ולכן חליצת אח אחד
12 פוטרתה מכל האחים, והבא רק בגט אחר גט ומאמר אחר מאמר
13 קמיפליגי.
14 הגמרא מבארת את דברי רבן גמליאל בברייתא לגבי מאמר אחר
15 מאמר: אמר מר, שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ועשה מאמר בזו
16 ומאמר בזו, רבן גמליאל אומר, נותן גט לראשונה וחולין לה כדי
17 להתירה להינשא, ואסור בקרובותיה משום גרושתו וחלוצתו,
18 ומדברי רב נאמרו לדעת הסוברים שיש זיקה, מקשה הגמרא:
19 מכרי (והרי) קסבר רבן גמליאל אין מאמר אחר מאמר, והמאמר
20 שנעשה בשניה אינו כלום, ואם כן ראשונה נמי תתייבם – יכולה
21 היא גם להתייבם, שהרי לא נפסלה על ידי המאמר של השניה,
22 ומדוע הצריכה רבן גמליאל דווקא גט וחליצה. מתרצת הגמרא:
23 רבן גמליאל אוסר לייבם את הראשונה משום גזירה דלמא אתי
24 לייבומי לשניה – שגמא יבואו לייבם את השניה באיסור.
25 אמר רבי יוחנן, רבן גמליאל וביט שמאי ורבי שמעון וכן עזאי ורבי
26 נחמיה, כוליה סבירא להו מאמר קונה קנין גמור, כלומר קנין חשוב.
27 מבאר רבי יוחנן רבן גמליאל, הא דאמרן – מה ששנינו במשנתנו
28 שאין מאמר אחר מאמר, וטעמו כיון שהמאמר הראשון קנה את
29 כל חלק הזיקה הראוי לקנין.
30 בית שמאי, דתנן (בט) שלשה אחין מן האב ששנים מהם נשואין
31 לשתי אחיות, ואחד מופנה – שלא נשא אשה, ומה אחד מבעלי
32 אחיות בלא בנים, ועשה בה האח המופנה מאמר, ואחר כך מת
33 אחיו השני, ונפלה האחיות השניה לפני המופנה וראה ציור, בית
34 שמאי אומרים, אשתו של המופנה, דהיינו זו שעשה בה מאמר
35 ונחשבת אשתו, נשארת עמו, והללו – וההיא שנפלה לפניו מן האב
36 השני, תצא להינשא לשוק בלא חליצה, כיון שהיא אסורה עליו

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' א

17 בברייתא, נאמר בתורה בהלכות כהונה (ויקרא כ א) 'ואשה גרושה
18 מאישה לא יקחו, ותיבת 'מאישה' מיותרת, ודרשו חכמים שאפילו
19 אם לא נתגרשה אלא מאישה – בעלה, שלא התירה לכל אדם, כגון
20 שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, גם
21 גרושה כזו לא יקחו, שאסורה לכהונה, ותינו רית הנש שפוסל
22 בכהונה, ולכן רק באופן זה הסתפקה הגמרא האם יש בכוחו של
23 גט כזה גם לפסול יבמה על האחים.
24 הגמרא מביאה ספיקות נוספים בענין גט ביבמה: אמר רבי חמא,
25 הרי אמרו חכמים, אמר אחד ללבלד (סופר הכותב גטין), כתוב
26 גט לאיזתי שקידשתי אותה בכסף או בשטר, אולם אין כוונתי
27 לגרשה בו עתה, אלא לבשאבנא לחופה ותהיה נשואה לי
28 אגרשנה בגט זה, הרי זה גט, ואם גירש בו לאחר שנשאה הרי זו
29 מגורשת. ואף שלא היה בדעתו לגרשה מיד לאחר כתיבתו, אין זה
30 נחשב לגט שנכתב שלא לשם גירושין, מפני שגירושין לגרשה עתה,
31 שהרי גם ארוסה צריכה גט.

1 חכמים היתה שאף גט שאינו מועיל באשת איש פוסל ביבמה, כיון
2 שאם לא כן, אתי לאחלופי בגיטא – יבואו בני אדם לטעות בין
3 הגיטין, ויאמרו שכשם שאין הגט הזה פוסל כך כל גט אינו פוסל,
4 ויבואו לכנס יבמה אף אחר נתינת גט המועיל באשת איש. [אמר
5 ליה רבה, תיישנין דלמא אתי לאחלופי בגיטא, ואף גט שאינו מועיל
6 באשת איש פוסל ביבמה].
7 מתקין לה רבה בר חנן אלא מעתה, לדבריה שיש צד לומר
8 שחכמים תיקנו לפסול יבמה ליבום אף בגט הפסול באשת איש,
9 ומשום שחש שיבואו להחליף בגט רגיל, הרי שאם יהיה לה היבם
10 ליבמתו נצירה בעלמא שלא נכתב בו כלום, ואמר לה הרי זה גיטך,
11 הרי נמי דפסקה – וכי גם הוא יפסול את היבמה על האחים, הלא
12 פשוט שאינו פוסל, ובמה שונה גט פסול מנייר בעלמא. אמר ליה
13 אביי, הָתָם כשהוא נותן לה נייר בעלמא, אינו כלום, ואף לא פסיל
14 בכהונה, אולם הָתָם בגט שאמר לה שלא תהא ניתרת לכל אדם,
15 קפסיל בכהונה – כזה שנתן גט כזה לאשתו, אף שהגט פסול ואינה
16 מגורשת מכל מקום היא אסורה עליו, דתניא – שכך שנינו

הגמרא סבורה שכונת המשנה בדבריה אלו לבאר את דברי
 חכמים שנאמרו קודם לכן בסמוך, שנחלקו על רבן גמליאל ואמרו
 שיש גט אחר גט ומאמר אחר מאמר. ועל כך תמזה הגמרא: **האי**
 – וכי זו דוגמא לגט אחר גט, והלא המשנה כותבת 'כיצד,
 עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט', וזו דוגמא לגט אחר מאמר, וכלל
 לא ביארה דין גט אחר הגט. מיישבת הגמרא: **אמר רב יהודה**, הכי
קאמר – זו כוונת התנא, חכמים אמרו את הדין שיש גט אחר הגט
ומאמר אחר מאמר, ואין כוונת התנא לבארו כאן, לפי שכבר
 נתבאר דבר זה במקום אחר **בדאמרן**, כפי המבואר בברייתא (לעיל
 נא). ענין גט אחר הגט ומאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד,
 וכן בשני יבמים יבמה אחת, ועתה יבבאר – התנא דינם של **יבם אחד**
ויבמה אחת ביצד התרין לשוק במקרים מיוחדים, עשה מאמר
ביבמתו ונתן לה גט אחר המאמר, צריכה תימנו חליצה.
 שנינו במשנה: **עשה מאמר וכעל הרי זו במצותה**. מבררת הגמרא:
לימא – שמא נאמר שדברי המשנה שאם עושה מאמר קודם
 שיבועל 'הרי זו כמצותה' **מפייע ליה לרב הונא**, **דאמר רב הונא**,
מצות יבמה כהלכתה, מתקיימת כאשר מקדש תחילה את היבמה
ואחר כך בועל. דוחה הגמרא: **אימא** – אמור שכוונת התנא
 ללמדנו, שאם עשה מאמר ובעל, **אף זה במצותה**, כלומר גם כן
 קנה את יבמתו וקיים את המצוה, אולם אין ראייה לרב הונא
 שדווקא כך יש לקיים את המצוה. מקשה הגמרא: **פשיטא** – פשוט
 הדבר שאם עשה מאמר קודם שבעל, שאין זה גורע מקיום
 המצוה, ובדאי אין כוונת התנא להשמיענו שאף באופן זה קיים
 המצוה. מתרצת הגמרא: אכן יש חידוש בדין זה, **סלקא דעתך**
אמינא, **בין דאמר מר** – שהובא בגמרא לעיל (בט) לדעת בית
 שמואי, שהעושה מאמר **ביבמתו** קודם שבא עליה, **פרחה תימנו וזקה**
ויבמה ונתן לה גט וצ"ל **זיקת ארסין ונשואין להינשא על ידי חופה**
 כבשאר נשים, ואם בא עליה לאחר המאמר בלא חופה לא קנה
 את היבמה. ואם כן **אימא לאו מצוה קעביר** – שמא נאמר שאין זו
 מצוה כהלכתה, שנראה כמבטל מצות יבום, קא **משמע** לן התנא
 שהעושה מאמר תחילה ואחר כך בועל, אף זו כמצותה.
 הגמרא שבה לדברי רב הונא לבאר את הדין השני שאמר: **ונאמר**
אמר רב הונא, **מצות יבמה, מקדש ואחר כך בועל**. ואם **פעל ואחר**
 כך **עשה מאמר**, גם כן קנה. שואלת הגמרא: דינו השני שאם **פעל**
 תחילה ואחר כך **עשה מאמר** קנה. הלא הוא **פשיטא**, והא כבר
 קניה ליבמה **בביאה**, והמאמר שעושה אחר כך אינו מעלה ולא
 מוריד. משיבה הגמרא: **אלא אימא** – אמור שכך אמר רב הונא, אם
פעל בלא מאמר, קנה בביאה לבדה. מקשה הגמרא: **והתניא**
 בברייתא שאם יבם בועל בלא מאמר לוקה, ובפשטות כוונת
 הברייתא למלקות ארבעים שאינו בא אלא לעובר על דבר תורה,
 נמצא שמדין תורה יש לעשות מאמר קודם שבעל, ואין אמר רב
 הונא שהבועל בלא מאמר קונה. מתרצת הגמרא: אין כוונת
 הברייתא למלקות ארבעים מהתורה, ובאמת הבועל בלי מאמר,
 קונה, ומה שמבואר בברייתא שלוקה, היינו **מפני מדרות** **בדאמרן**,
 על שנהג קלות ראש בעצמו ובעל את יבמתו קודם שקידשה.
 הגמרא מביאה ראייה שהבועל בלי קידושין לוקה מכת מדרות:
דב מנניד – היה מלקה מכת מדרות **מאן דמקדש אשה בביאה**,
 משום שזו פריצות, ואם כן הוא הדין במייבם בלא קידושין מאמר.
 הגמרא מביאה אופנים נוספים בהם היה רב מלקה מכת מדרות:
ומאן דמקדש אשה בשואבא – בשוק, ואפילו בכסף או בשטר, היה
 רב מלקה, לפי שהוא מנהג זילות ופריצות. **ומאן דמקדש אשה**
בלא שדויי – קודם שדיבר עמה אודות הקידושין לברר שאכן
 מתרצית היא להתקדש לו, היה רב מלקה. וכן היה רב מלקה **מאן**
דמבטל גיטא – מי ששלח גט לאשתו על ידי שליח וביטלו קודם
 שהגיע לידה. וטעמו, שמא השליח יתן את הגט לאשה לאחר
 שהבעל ביטלו, והיא אינה יודעת שהגט מבטל ותינשא לאחר
 ובניה יהיו ממזרים. וכן **מאן דמקדש מוצא אמינא** – מי שעומד
 לגרש את אשתו וקודם לכן מסר מודעה בפני עדים שהוא אנוס
 בכתיבת הגט ונתניתו, ולכן הוא מבטלו. ואף שבעת כתיבת הגט,
 בית דין מורים לו לבטל כל מודעה שמסר קודם לכן, ואם כן

המודעה לא הועילה, מכל מקום מאחר שהעדים מפרסמים
 שהבעל מסר מודעה וסבורים הכל שהגט בטל, יש חשש שלאחר
 שהאשה תינשא יצא לעז על בניה שהם ממזרים. וכן **מאן דמקדש**
שליחא דרבנן – שמעיו פניו ומתריס נגד שליח בית דין, וכן **מאן**
דשחי שמתא דרבנן עליה תלתין יומין – אדם שביטל דין נידו אותו
 למשך שלשים יום, והשחה את נידויו עליו כל השלשים יום,
 שהמתין ולא **אתי לבי דינא** בתוך שלשים הימים ו**תבע** להתיר
 לשמתיה – לנידויו. ועל **חתנא דדאי כבי חמוני** – חתן הדר בבית
 חמוי, היה רב מלקה, כיון שהוא רגיל בביתו ועלול להכשל
 בחמויות, לפי שסתם חמות אזהבת את חתנה. מדייקת הגמרא
 ושואלת: וכי רק על **דדאי אין** – מי שדר בבית חמוי יש להלקותו,
 אולם מי **דרק חליף** ועובר על פתח הבית, לא מלקים אותו, והא
 ההוא – והרי היה מעשה בחתן **דחליף אבא דבי חמוני** – שעבר
 על פתח בית חמוי, וננדיה (והלקהו) **רב ששית**. משיבה הגמרא:
 החתן ההוא, **מידם הוה דים מחמתיה** – חשוד היה שנכשל בחמותו
 ולכן הלקוהו, אבל חתן שאינו חשוד, אם עובר על פתח חמוי ואינו
 דר שם אין מלקים אותו.
נדרדיע אמרי, **בבוליה לא מנניד רב** – לא היה מלקה רב בכל
 המקרים המובאים **אלא רק למקדש בביאה ובלא שדויי** – שקידשה
 בביאה בלא שדיבר עמה קודם על כך. **ואימא דאמר**, המקדש
 בביאה, **אפילו בשדויי**, נמי היה מלקה, משום שזו **פריצותא**.
 הגמרא מבארת מהו מאמר: **תנו רבנן**, **ביצד מאמר**, **נתן לה כסף**
או שוה כסף ואומר לה הרי את מקודשת לי במאמר יבמין. ומוסיפה
 הברייתא לברר: וכשמקדשה **בשטר ביצד**, כלומר מה הוא כותב
 בו. תמזה הגמרא: וכי צריכה הברייתא לברר **בשטר ביצד**, והרי
 מאחר שהתבאר שקדושי כסף ביבמה דינם כקידושי כסף בשאר
 נשים, אם כן אף קידושי שטר ביבמה דינם כקידושי שטר בשאר
 נשים, ואם כן דין השטר הוא **בדאמרן** בברייתא בקידושין (ט), **כתב**
לה על הנניד או על התרס, אף על פי שאין בו שוה פרוטה, הרי את
מקודשת לי, הרי זו מקודשת ואם כן גם ביבמה יש לכתוב הרי את
 מקודשת לי במאמר יבמין. משיבה הגמרא: **אמר אביי**, אין כוונת
 הברייתא לברר על שטר קידושי יבמה כיצד, אלא **הכי קאמר**,
שטר כתובת יבמין ביצד כותבים אותו. ומבארת הברייתא: **כתב**
לה בשטר הכתובה, אמא פלוני בר פלוני, תתן פלוני יבמתי
עלי – התחייבתי לפלונית יבמתו לזון ולפרנסה **כראוי**. ומוסיפה
 הברייתא: **ובלבד שתתא כתובתה** דהיינו מנהג או מאתים זו
 שהתחייב בעלה הראשון לתת לה אם היא תתאלמן או תתגרש,
 מוטלת על נכסי **בעלה הראשון**, שנכסיו הם המשועבדים
 לכתובתה, ואין נכסי היבם משועבדים לכך. ומוסיפה הגמרא: **ואי**
לית לה מבעלה הראשון, כגון שלא השאיר בעלה הראשון נכסים
 שישתעבדו לכתובה, **תקינו לה רבנן** ליבמה שתקבל כתובתה
 מנכסי **שני** דהיינו מהיבם, **כדי שלא תהא היבמה קלה פניו**
להוציאה.
 התבאר בגמרא לעיל (א) שאף שמן התורה אין גט מועיל ביבמה
 וזרק חליצה מתירתה לשוק, מכל מקום תקנו חכמים שהנותן גט
 ליבמה שוב אינו רשאי הוא ואחיו לייבמה, אך עדיין צריכה
 חליצה להתירה לשוק. ותיקנו כן כדי שלא יטעו ויאמרו שכשם
 שגט אינו מתיר את היבמה לשוק הוא הדין חליצה אינה מתירתה,
 והיבם יבוא עליה לאחר חליצה. הגמרא דנה האם תקנת חכמים
 חלה גם על גט פסול: **כעא מיניה אביי מרבה**, **נתן יבם לה** – ליבמתו
גט ואמר, הרי את מוגרשת הימני **ואי את מתרת לכל אדם**, מהו
 מה דינו, שהרי הנותן גט לאשתו וכתוב בו לשון זו, היא אינה
 מגורשת, ויש לדון האם יש בכח גט כזה לפסול את היבמה ליבום
 ובין לו ובין לאחיו. צדדי הספק הם, מאחר שגט הניתן **ליבמה**
 וקודם היבום ופוסלה ליבום, תקנה **דרבנן** הוא, האם תיקנו חכמים
 שדווקא **גט דמהני** – שמועיל **באשת איש** להתירה להינשא, **מהני**
 מועיל לפסול **ביבמה**, שאם יבוא עליה, עובר מדרבנן בלא
 יבמה, אבל **גט דלא מהני באשת איש** להתירה להנשא, כגון שאמר
 'הרי את מגורשת ואי את מתרת לכל אדם', לא **מהני** גם **ביבמה**
 לפוסלה על האחיות ולעבור עליה בלא יבמה. או **דלמא** שתקנת

אם בעל ועשה מאמר פשיטא דהא קניה בביאה — הא לא פריך פשיטא דקניה בביאה
לחודה — דמאה לא הוה משני מידר. אלא הכי פריך: פשיטא משממר אחר ביאה אינו
מגרע, ואם בביאה לחוד קנה — בשביל מאמר שאחריו לא גרע ומשני: אימא אם בעל בלא
מאמר קנה, דסלקא דעתך לא קני אלא אם כן עשה כמצותה: מקדש ואחר כך בועלה.
וממתניתין דתנן בריש קידושין (בא,): היבמה נקנית בביאה — לא שמעין ליה, דלמא היינו
מדאורייתא, וכן הא דתנן הכא במתניתין (יבמות
גב.) הבעלה, בזמן שהיא בתחילה אין אחריה
כלום — דלמא נמי היינו משום דמדאורייתא קני,
ופריך: והתניא לוקה! וידע שפיר דמדברנן לוקה,
אלא דסלקא דעתך דלוקה מדברנן משום
דעשאוהו חכמים כפוגע באשת אח שלא במקום
מצוה, ואם כן מדברנן לא קני לה בלא מאמר.
ומשני: מכת מדרות מדברנן, ומשום פריצותא
בעלמא, כדרב.
דמבטל גיטא — אף על גב דרב משמע
דסבירא ליה ברש "השולח" (גיטין
לג.) דביטלו אינו מבטל כרבן גמליאל, גבי הא
דאמר רב יוסף נידחו אנן, מכל מקום קאמר הכא
דלק — משום דמציא לעו לעל דהגט.
דמסר מודעא אגטא — אפילו היה מבטל כל
מודעי, מכל מקום היה מלקה אותו,
משום דמוציא לעו על הגט, דאיכא דשמע
במודעא ולא שמע בביטול.
דמתפקר בשליח דבי דינא — כך גירסת
הקונטרס. ויש ספרים שכתוב בהן:
מאן דמצער שליחא דרבנן, וכן כתוב בכל
הספרים בפרק קמא דקידושין (יבב.) ומיהו, גם
שם פירש בקונטרס: שליחא דרבנן — שליח בית
דין. ונראה דבשל שליחא דריך ביאה — דפריצותא
גב דלא הוי שליח בית דין, כדאשכחן בפרק
"עשרה יוחסין" (קדושין עא,): דשמתי רב יהודה
להוא טבחא דציער שלוחו. ואף על גב דשמתי
חמור מנגרא, כדמובח ב"מקום שנהג" (פסחים
נבא,): — שמא החמיר עליו משום שביחא את רב
יהודה עצמו. **דמקדש** בביאה — אומר רבנו
תם דאפילו ביבמה דצריך ביאה — דפריצותא
הוא שעושה תחלת קנינו בביאה. **הדר** בבית
חמי — אנן סמכינן אנהרדעי, דאמרי: בבולחו לא
מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה, דבשל
סופרים הלך אחר המקל. **על** הנזיר או על
החרס — אומר רבנו תם: כרבי אליעזר אתיא,
דלרבי מאיר, דאמר עדי חתימה כרתי — לא
מהני, דרב שכולל להודיף הוא, בדשטר קידושין
נמי בעי רבי מאיר עדי חתימה, כדמובח בפרק שני
דקידושין (מזא,). ובפרק קמא דקידושין (טא,
דבור המתחיל "כתב") פירשתי.
שאין בו שוה פרוטה — פירושו: ואינה
מתקדשת משום כסף — מקודשת מטעם
שטר, גבי שוי מכורה לך בפרק קמא דקידושין
(כא,): שהמכר נותן שטר. תימה: אמאי נקט אף
על פי שאין בו שוה פרוטה דאין בו שום רבותא!
דכך לי שוה פרוטה כמו אין שוה פרוטה ויש
לומר: דמשום דכתב ביה נתינה אחרי חית"ב "את
ספר המקנה", סלקא דעתך דליבעי שוה פרוטה.
לכשאכנסנה אגרשנה הוי זה גט — תימה:
דבפרק "כל הגט" (גיטין כב.)

האי גט אחר גט הוא — בתמידי; וכי זהו גט אחר גט? דתני רישא: וחכמים אומרים יש
גט אחר כ"ז ומפרש כיצד עשה מאמר כ"ז — דהיינו גט אחר מאמר. כדאמרינן — בברייתא
דלעיל, כיצד ארבן גמליאל כ"ז ובמתניתין לא פירש. הואיל דאמר טר — בפרק "ארבעה
אחין" (יבמות כטב.) והתניא לוקה — ואין מלקות ארבעים אלא על דברי תורה, אלמא
דאורייתא היא, ודחינא אמרת קנה? וקמשני: האי
לוקה לאו מלקות ארבעים הוא, אלא מכת
מדרות, מכת ירודי מדרבנן, שנהג קלות ראש
בעצמו, ולעולם קנה. דרב מנגיד — מכת
מדרות. אמאן דמקדש בביאה — משום
פריצותא. ואמאן דמקדש בשוקא — אפילו
בכספא, דמנהג זילות ופריצות היא. דמתפקר —
לשון חוצפא, שמעני פנוי להתרס עם שליח
בית דין. מידם הוה ירימא חתיתא מיניה —
חשודה היתה חמותו ממנו. נתן לה כסף או שוה
כסף — ואמר לה: התקדשי לי במאמר יבמין.
ואף על גב דיהב לה מיד — לאו קידושין
גמורים הן בקידושי תורה, שהרי אין קידושין
תופסין באשת אח, והתורה לא התירתה לו
לעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוה,
וביאה הוא דכתבה בה דהגמא. ובשטר כיצד —
ואם קידש בשטר כיצד כתב בו? והוינן: כיצד?
בתמידי. והא כיון דקידושי כסף אמרת נתן לה
כסף כשאר נשים, ממילא שמענין שטר נמי
כשאר כל שטר אירוסין בעלמא, כדאמר
בקידושין: כתב על הנזיר או על החרס, אף על
פי שאין בו שוה פרוטה. הרי את מקודשת כ"ז.
אמר אבי — האי תנא לאו אשטר מאמר קאי,
אלא אשטר כתובה קאי. על נכסי בעלה הראשון
— ולא על של יבם. מאי טעמא — כדאמר
ביהרדלי"ך (יבמות טא,): אשה הדקנו לו מן
השמים. נתן לה גט — יבם ליבמתו. טהו —
לפוסלה על אחיו ועליו בהאי גיטא, דתיקום
עליה ב"לא יבנה". האי גט לא מהני באשת איש
להתירה לינשא, והכא נמי — לאו גירושין
למיקם בלא יבנה. לאחלופי בגיטא — ולכנס
יבמה אחר הגט. הכא פסיל כבהונה — כדון
שנתן גט כזה לאשתו אסרה עליו, והלכך תיבעי
לן אי מהני מדרבנן. אלא מאישה — ולא התירה
לכל אדם. הרי זה גט — ואם נתנו משכנסה —
הרי זו מגורשת, הואיל ובידו לגרשה משנכתב.
ואי משום גט ישן, דקיימא לן (גיטין עטב.) בית
הלל פוסלין, ותנן: איזהו גט ישן — כל שנתייחד
עמה אחר כתיבה, הא איתמר בפרק "הוורק"
(שם): אם נתגרשה — נתנא לכתחלה.
ולאשה

האי גט אחר גט הוא! אמר רב יהודה, הכי קאמר:
גט אחר הגט ומאמר אחר מאמר, ויבם אחר
ויבמה אחת פיצד התרתן? עשה מאמר ביבמתו
ונתן לה גט - צריכה הימנו חליצה. "עשה מאמר
ובעל הרי זו כמצותה". לימא מסייע ליה לרב הונא,
דאמר רב הונא: מצות יבמה - מקדש ואחר כך
בועל. אימא: אף זה כמצותה. פשיטא! סלקא דעתך
אמינא: פיון דאמר מר: העושה מאמר ביבמתו -
פריחה הימנו זיקת יבמין, וחלה עליו זיקת ארוסין
ונשואין, אימא לאו מצוה קעביד - קא משמע לן.
גופא, אמר רב הונא: מצות יבמין מקדש ואחר כך
בועל, ואם בעל ועשה מאמר - קנה. אם בעל ועשה
מאמר - פשיטא, דהא קניה בביאה! אלא אימא:
אם בעל בלא מאמר - קנה. והתניא: לוקה! מפת
מדרות מדרבנן. דרב מנגיד מאן דמקדש בביאה,
ומאן דמקדש בשוקא, ומאן דמקדש בלא שדוכי,
ומאן דמבטל גיטא, ומאן דמסר מודעא אגטא, ומאן
דפקיר שליחא דרבנן, ומאן דשחי שמתיא דרבנן עליה
תלתין יומין ולא אתי לבי דינא ותבע לשמתייה, ועל
חנתא דדאיר בבי חמוהי. דדאיר - אין, דחליף -
לא. והא יהוא דחליף אפבא דבי חמוהי, ונגדיה רב
ששתי! ההוא - מידם הוה דיים מחמתייה. נהרדעי
אמרי: כבולחו לא מנגיד רב אלא למקדש בביאה
ובלא שדוכי. ואימא דאמרי: אפילו בשדוכי נמי,
משום פריצותא. תנו רבנן: פיצד מאמר - נתן לה
כסף או שוה כסף, ובשטר פיצד? בשטר פיצד?
דאמרינן: כתב לה על הנזיר או על החרס, אף על פי
שאין בו שוה פרוטה: "הרי את מקודשת לי!" אמר
אפי, הכי קאמר: שטר כתובת יבמין פיצד - כתב
לה: אָנָּה פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי קְבִילִית יִת פְּלוֹנִית יְבִמְתִּי
עַל לִזְוֹן וּלְפָרְסָה כְּרָאִי, וּבְלִבְדִּי שְׂתִּיחָה כְּתוּבָתָהּ עַל
נְכֵסֵי בְּעֵלָה הָרָאשׁוֹן. ואי לית לה כראשון - תקינו
ולאשה

לה רבנן משני, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. בעא מיניה אפי מרבה: נתן לה גט,
ואמר: הרי את מגורשת הימני, ואי את מותרת לכל אדם, מהו? גט יבמה דרבנן הוא, גט
דמהני באשת איש מהני ביבמה. גט דלא מהני באשת איש - לא מהני ביבמה. או דלמא אתי
לאחלופי בגיטא? [אמר ליה: חיישינן דלמא אתי לאחלופי בגיטא]. מתקיף לה רבה בר חנין:
אלא מעתה, יהיב לה נזירא בעלמא הכי נמי דפסלה? אמר ליה: התם לא פסיל כבהונה,
הכא - פסיל כבהונה. דתניא: "ואישה גרושה מאישה לא יקח" אפילו לא נתגרשה אלא
מאישה - לא יקח, והיינו רית הגט שפוסל כבהונה. אמר רמי בר חמא: הרי אמרו, אמר
אחד ללבלר "כתוב גט לארוסתך, לכשאכנסנה אנרשנה" הרי זה גט, מפני שבידו לגרשה.

אמרין דאין גט, שלא יאמרו גטה קודם לבנה. ובקונטרס פירש: דהכא נמי לא קאמר דהוי גט אלא בדיעבד, שכבר נתגרשה בו. ואין נראה: דהתם דקאמר "אין גט" משמע דלא הוי גט כלל!
ואומר רבנו תם דהכא כשכתב בו זמן שאחר נשואין, שהוא זמן נתינה — דאפילו גט ישן לא הוי, שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגטה.

ו"הרי זה הז' ודקאמר, היינו: לגורש בו לכתחלה. והדיא ד"כל הגז" — שכתב זקן וקדוש
 נשואין; וברע טפי מן שג. דבגט שזן ליכא אלא יחיד בעלמא. לכך אם נתגרשה
 בו נתשא לכתחלה. אבל התם דבנסה, ואיכא ודאי ביאה — אינו גט כלל.
ולאשה בעלמא איז זון ואפילו כתוב בו זמן דאחור נשואים. כיון דאין בידו לגרשה
 בשעה שעשאו שליט. ונראה לרבינו יצחק דהיינו

וְלֹא־שָׁשָׁה בְּעֶלְמָא - אִין גַּם, מִכְּנִי שְׂאִין בִּירוֹ לְגֵרְשָׁא בָּהּ
בְּעֵי רַמִּי בַר חֲמַא: לִיבְכֻתָּהּ מַהוּ? פִּינּוּ דְאַנְדְּא בִּיה -
בְּאַרְסֻתָּהּ דְּמִיָּא, אוֹ דִלְמָא: פִּינּוּ דִלְא עֵבֶד בַּהּ מֵאַמְר
- לָא? תִּיקוּ. בְּעֵי רַב חֲנִינְיָה: כְּתַב גַּם לְזִיקְתָּהּ וְלֹא
לְמֵאַמְרוּ, לְמֵאַמְרוּ וְלֹא לְזִיקְתָּהּ, מַהוּ? מֵאַמְר עֵלְיוּ
וְיִקָּה קֹא רַמִּי, וְהָוָה לִיה בְּמִגְרָשׁ חֲצִי אִשָּׁה, וְהַמְגֵרֶשׁ
חֲצִי אִשָּׁה לֹא עָשָׂה וְלֹא כָּלוּם, אוֹ דִלְמָא: הָאִי
לְחֻדְרִיה קֹאִי וְהָאִי לְחֻדְרִיה קֹאִי? וְתַפְשׁוּת לִיה מְדֻרְבָּא,
דְּאַמְר רַבָּא: נָתַן גַּם לְמֵאַמְרוּ - הוֹתֵרָה צִרְתָּהּ! לְרַבָּא
- פְּשִׁימָא לִיה, לְרַב חֲנִינְיָה - מִיבְעִיא לִיה, מֵאִי? תִּיקוּ.
"חֲלָץ וְעָשָׂה מֵאַמְר". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: זֶה
דְּבָרִי רַבִּי עֲקִיבָא, דְּאַמְר: אִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבִי
לְאִוּן. אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ אַחֵר חֲלִיצָה כָּלוּם.
וְכִי מְצִית מוֹקְמָתָ לָהּ בְּרַבִּי עֲקִיבָא? וְהָא קִתְּנִי
רִשָּׁא: נָתַן גַּם וְעָשָׂה מֵאַמְר - צִרְיָה גַם וְחֲלִיצָה,
וְאִי רַבִּי עֲקִיבָא - פִּינּוּ דִּירֵב לָהּ גַם מִי מַהֲנִי בַּהּ
מֵאַמְר? וְהַתִּנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנּוּן לְנוֹתָן גַּם
לִיבְכֻתָּהּ שְׂנֵאסְרָה עֲלִיוּ עוֹלָמִית - שְׂנֵאסְרָה: "לֹא יוּכַל
בְּעֵלָה הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר שְׁלַחָה" אַחֵר שִׁילָתָה. אָמַר רַב
אֲשִׁי: גַם יְכִמִּין מְדֻרְבָּנָן. וְקָרָא - אֲסַמְכְתָּא בְּעֶלְמָא.
תִּנְיָא גַּם הֵכִי, אָמַר רַבִּי: אִין הִדְרָבִים הִלְלוּ אֲמֹרִים
אֱלֹא לְדָבְרִי רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁהִיָּה עוֹשָׂה חֲלִיצָה בְּעֶרְוָה.
אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ אַחֵר חֲלִיצָה כָּלוּם. וְאִנִּי
אוֹמֵר: אִימָתִי - בְּזִמְנָן שְׁקֻדָּשָׁה לְשׁוֹם אִישׁוֹת, אֲבָל
קְדֻשָּׁה לְשׁוֹם יְכִמְתוּ, אִין אַחֵר חֲלִיצָה כָּלוּם. תִּנְיָא
אִידָּה: הַחֹלֶץ לִיבְכֻתָּהּ, וְחֹרֵר וְקֻדְשָׁה. רַבִּי אוֹמֵר: אִם
קְדֻשָּׁה לְשׁוֹם אִישׁוֹת - צִרְיָה הִימְנוּ גַּם, לְשׁוֹם
יְכִמְתוּ - אִין צִרְיָה הִימְנוּ גַּם. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין
שְׁקֻדָּשָׁה לְשׁוֹם אִישׁוֹת, בֵּין שְׁקֻדָּשָׁה לְשׁוֹם יְכִמְתוּ
- צִרְיָה הִימְנוּ גַּם. אָמַר רַב יוֹסֵף: מֵאִי טַעְמָא
דְּרַבִּי - עֲשֵׂאוּתָּהּ בְּעוֹרֵר בְּנֹכְסֵי הָגֵר וּבִסְבוּר שְׁלוֹ
הֵן דִּלְא קִנִּי. אָמַר לִיה אֲבִי: מִי דְמִי? הָתָם -
לֹא קֹא מְכִינִי לְמִיָּקְנִי, הָכָא - קֹא מְכִינִי לְמִיָּקְנִי.
הָא לֹא דְמִיָּא אֱלֹא לְעוֹרֵר בְּנֹכְסֵי גֵר וְהוּא, וּבִסְבוּר
שֶׁל גֵּר אַחֵר הוּא, דְּקִנִּי. אֱלֹא אָמַר אֲבִי: הָכָא
בְּמֵאִי עֲקֻנִּין - גְּזוּן דְּאַמְר לָהּ "הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּמֵאַמְר
יְכִמְתִּי". רַבִּי סָבִר: מֵאַמְר עֲלִיוּ וְיִקָּה קֹא רַמִּי, וְאַתְאִי
חֲלִיצָה אֲפַמְסְתָּה לְזִיפְתָּה, וּרְבִנּוּ סָבִר: הָאִי לְחֻדְרִיה

39 קאי וְהָאֵי לְחֻדְיָה קָאֵי. מְעִיקְרָא, אִילּוּ אָמַר לָהּ "הִתְקַדְשִׁי לִי בְמֵאמַר יִבְמִין" מִי לֹא
40 מֵהֵנָּה? הֲשֵׁתָּא נִמְי מֵהֵנָּה. רַבָּא אָמַר: אִי דֹאמַר לָהּ "בְּמֵאמַר יִבְמִין" פּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי
41 דְּמִתְנִי, וְהָכָא בְּמֵא עֲסִקִינוּ - בְּגוֹן דֹּאמַר לָהּ "הִתְקַדְשִׁי לִי בְּזִיקַת יִבְמִין". רַבִּי סָבַר:

[illegible]

1 וַיֵּגֶז, וְהָאֵל כְּשֶׁבַח בָּהֶם לֹא הָיָה רָאִי לְגִירוּשֵׁי.
 2 שֶׁבַחֲבָהּ נָתַן לָהּ, מִדֹּה שֶׁתִּתְּנָהּ בּוֹ? **כֹּהֵם נָתַן**
 3 לִיקֻתוֹ — וְהוּא עָשָׂה בָּהּ מֵאֲמֹר תְּחִלָּה, מִדֹּה
 4 יָצָא — כִּשְׁעָשָׂה מֵאֲמֹר נִדְבַע עִם הָיָה, וְיִתְחַפֵּה
 5 עֲלֶיהָ — וְאֵין שֶׁל מוֹעִיל לֹא בָּלָא זֶה, וְיִכּוֹן
 6 שֶׁבַחֲבָהּ בְּתוֹךְ הַגֵּט שֶׁלֹּא אֵלָל מֵאֲמֹר מִן.
 7 הָיָה לִּי מִגֵּר שֶׁחֵץ אֶשֶׁה, וְלֹא כָלּוּם הָיָה,
 8 וּמוֹתֵר לֹא, וְאֵלֶּם **הָיָה** לְחֹדֶיֶת **קָאִי** וְהָיָה
 9 לְחֹדֶיֶת **קָאִי** — וּמִהֵנִי, וְהִכָּה דְּכַתֵּב לִיקֻתוֹ וְלֹא
 10 לְמֵאֲמֹר — אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל אֲחָיו, דְּפִקֵּעַ זִקָּה,
 11 וְקִמְצָה בִּילָא יִבְנֶה, וְאֵי חֲבֵב לְמֵאֲמֹר וְלֹא
 12 לְלִיקֻתוֹ — אֲסוּרָה לוֹ וּמוֹתֵר לְמֵאֲמֹר, דְּמֵאֲמֹר
 13 דִּיבְנָב שְׁלִיחָה, וּפְשָׁל לִי זִיקָה כְּמַעֲקֵרָא, נָתַן
 14 לְהָאֲמִינִי **וְלֹא** לִיקֻתוֹ, **וְלֹא** יִבְרַעֲתָה אֲחִי.
 15 (ל.ב.א.) גְּבִי זִקָּה (שְׁנִי) יִבְמֵן — שְׁלֹשָׁה אֲחִין
 16 נִשְׁוֹאִין שְׁלֹשׁ נְכִרְיוֹת, וּמֵת אֶחָד מִן, וְעָשָׂה בָּהּ
 17 הַשְׁנִי מֵאֲמֹר מוֹת — הָרִי אֵלּוֹ חֲלִיצוֹת כִּי,
 18 וְקִמְצָה רַבָּא עָלָה: נָתַן וְגַם לְמֵאֲמֹר וְאֶחָד כִּךְ מֵת
 19 — הוֹתֵרָה אֲשֶׁתוֹ הָרַשׁוּנָה שְׂוִיָּה צִרְתָּה לְאֲחָיו
 20 הַשְׁנִי, דָּאִי לֹא הָיָה אֲסוּרָה עָלָיו מִשּׁוּם זִקָּה
 21 וְלִיקֻתוֹ, אֲלֵמָא, הָאִי לְחֹדֶיֶת הָאִי, מִדְּרַגְתִּי נָתַן
 22 לְאִשְׁתֵּי צִרְתָּה לְאֲחָיו הַשְׁנִי, וְהָאִי לְחֹדֶיֶת
 23 גּוֹפֵה גְמִי שְׂרִיָּא לְאֲחָיו, אֵלָל דְּמִחְלָתָהּ בְּעֵלְתָּ
 24 וְגַם גְּמִי לִיקָה דְּמִקְמָה מֵאֲמֹר, אוֹ לִיקָה מֵאֲמֹר.
 25 וְהִכָּה אֲמִינִי בִּיבְרַעֲתָה אֲחִי, זוֹ דְּבִי רִבִּי
 26 עֲקִיבָא — אֲחִלֵּץ וְעָשָׂה בָּהּ מֵאֲמֹר קָאִי, דְּקִתְּנִי
 27 אֲחֵר תִּפְסִי מֵאֲמֹר, אֲחֵר שִׁלּוּחַ — כְּלוּמֹר,
 28 מִדְּבָרֵי **כֹּהֵם** אֲשֶׁר שִׁלַּח"ת קָאִי יִתִּירָא דְלֹא צִרְרָה,
 29 וְהִכָּה אֲמִינִי: שֶׁיֵּךְ מִשְׁלַח שְׂאֵסֵר לְחֹדֶיֶת אֲחָיו
 30 שִׁלּוּחַ אֲפִילוֹ לֹא נִשְׂאָתָה, וְאִינוֹ — זוֹ יִבְמֶה, וְיִכּוֹן
 31 דִּבְלָאוֹ קָאִי — הִכִּי מִהֵנִי בָּהּ תוֹ מֵאֲמֹר? **אִשְׁתִּי**
 32 — יֵשׁ אֶחָד חֲלִיצָה חֲפִסִּית קִדּוּשִׁין, בּוֹנֵן
 33 שֶׁקֶדְשָׁה לְשׁוֹם **אִשְׁתִּי** — בְּקִדּוּשִׁין גְּמוּרִים, וְלֹא
 34 בְּמֵאֲמֹר יִבְמֵן, וְהָאִי קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבִי
 35 לְאֲחָיו, **אֲבָל** קִדְשָׁה לְשׁוֹם **יִבְמֵת** — תּוֹפְסִין קִדּוּשִׁין,
 36 וְהָאִי אֵין קָדֵשׁ דִּי יִבְמֵן, וְהוּא לֹא קִדְשֵׁי טַעֲמָה.
 37 **בְּקִדּוּשׁ** — חוֹפֵר וּבִסְבֹּר שֶׁל הָן, שְׂוִיָּה קִרְקַע
 38 הֵגֵר סְמוּךְ לְקִרְקַע, וּמֵת הֵגֵר וְאֵין לוֹ יוֹרֶשֶׁן,
 39 וְהַחֲזוּקִי בְּנִכְסֵי קֵנֶה, וְזֶה חוֹפֵר בְּקִרְקַע הֵגֵר,
 40 וּבִסְבֹּר שְׂוִיָּה קִרְקַע שְׁלֵוֹ וְלֹא נִתְכּוֹן לְחֻזְקוֹ —
 41 וְדָלָא קֵנִי, וְהָאִי גְמִי סְבוֹר שֶׁקֶדְשֵׁי יִבְמֵת תּוֹפְסִין
 42 בָּהּ, וְאֵין נִתְכּוֹן לְחֻזְקוֹ אֵלָל מִכִּי יִיבְמֵי אֲחָיו —
 43 וְזֶה קֶטֶץ עֲלֵה, **הָהֵם** לֹא מְכִינִי לְיִשְׁמִינִי —
 44 וְהָאִי סְבוֹר שֶׁל הָן, **הָבָא** מְכִינִי לְיִשְׁמִינִי — מִכֵּל
 45 מְקוּם. **הָאִי** לֹא דְמִיָּא בִּי' — אֲבִי הוּא דֹאקְשִׁי
 46 וְזֹא, וּבְסְבוֹר שֶׁל נִי אֲחֵר **הוּא** — וּמִתְכּוֹן
 47 לְקִלְקוּת מִכֵּל מְקוּם, וְהָאִי נִי סְבוֹר לְקִלְקוּת מִכֵּל
 48 אֲחָיו, וְאִינוֹ קוֹנֵה אֵלָל מִכֵּל — וּמִכֵּל מְקוּם קֵין
 49 הָהוּא, **מֵאֲמֹר** עֲלָיו יִקָּה רִבִּי — מֵאֲמֹר דִּתְקִי
 50 רִבְקָה לֹא דִּתְקִי, וְאֵין אֵלָל תְּקִיָּה, אֵלֵּי אֲמֹר
 51 וְקִינָה, וְאֵלָל מֵאֲמֹר וְאִיטְקִיט עָלָה, וְהָאִי לִיכָּא
 52 לְמִלְמִיר חִבִּי, דִּתְחִילָה חֲלִיצָה מִפְקַעָה לִיקָה, **הָאִי**
 53 לְחֹדֶיֶת **קָאִי** בִּי' — וְלֹא מִהֵנִי זִיקָה לְמֵאֲמֹר.
 54 וְהִכָּה, הַשְׁתָּא מְבַעֲרָא: מְעִיקָא, אִילוֹ אֲמֹר
 55 לֹא הִתְקַדֵּשׁ לִי בְּמֵאֲמֹר יִבְמֵן, מִי קָאִי קִדְשִׁי וְאֵין
 56 עָלַי גַּב דְּלֹא מִתְּחִילָה לִי זִיקָה, וְהָאִי לְחֹדֶיֶת
 57 כִּימָא — וְהַשְׁתָּא נִי דְּהִנֵּי.

יבמות דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קמט

מקשה הגמרא: ומי מצית מוקפת לה – כיצד אתה יכול להעמיד
את המשנה כרבי עקיבא, והא קתני ברישא של המשנה, נתן גט
ליבמתו וקשה אחר כך מאמר, צריכה היבמה גט להפקיע את
המאמר, וחליצה להפקיע את זיקת היבום. ואי – ואם המשנה
סוברת כרבי עקיבא, בין דייב לה גט – לאחר שנתן לה גט, מי
מתייבב? – וכי מועיל בה מאמר לקנותה, והתניא רבי עקיבא אומר,
מנין לזנות גט ליבמתו שנאמר עָלֶיךָ עָלִי עֲלִימִית, שנאמר במי שגרש
את אשתו ונישאת לאחר ונתגרשה או התאלמנה ממנו (דברים כד
ד), לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו
לאשה. התיבות 'אשר שלחה' מיתרות, ודרש רבי עקיבא
שהכתוב מלמדנו לאסור עליו גם אשה אחרת אחר שילוח בלבד,
כלומר ישנה אשה ששלחה בגט ואסור לו להחזירה אפילו לא
נישאת לאחר, והכוונה ליבמה שנתן לה גט קודם שייבמה, שאסור
לו לכנסה, ומעתה קשה, אם יבמה לאחר קבלת גט אסורה על
היבם באיסור לאו, איך שנינו במשנה שמועיל מאמר אחרי גט,
והרי אין קידושין תופסים בחייבי לאוין, ועל כרחך שמשנתנו אינה
סוברת כרבי עקיבא.

מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, גם לדעת רבי עקיבא, גט יבמין
שאסור לכנס את היבמה, איסורו אינו אלא מדרבנן, וקרא –
והדרשה שדרש רבי עקיבא מן הכתוב, אמר רבא, אמר רבא, ולא
דרשה גמורה, ולכן קידושין תופסים בה מן התורה.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רב יהודה אמר רב שמשנתנו שאמרה
שאין אחר חליצה כלום, סוברת כרבי עקיבא: תניא נמי הכי, אמר
רבי, אין תדברים הללו שאין אחר חליצה כלום אמורים אלא לדברי
רבי עקיבא, שהיה עושה חליצה האסורה ליבם בלאו, בערוה
האסורה באיסור כרת שאין תופסים בהן קידושין. אבל חכמים
אומרים, הואיל וקידושין תופסים בחייבי לאוין, יש אחר חליצה
כלום, ואם עשה מאמר לאחר חליצה, צריכה גט להחזירה לשוק.
ומוסיף רבי: ואני אומר, אומני מועיל מאמר אחרי חליצה, בזמן
שקדשה לשום אישה, כלומר שידע שאחר חליצה אינו יכול
לייבם אותה, אלא שקדשה בתורת קידושי תורה ככל פנויה
המתקדשת. אבל קדשה לשום יבמות, כלומר שסבור היה שיוכל
לייבמה ולשם כך קידש אותה, אין אחר חליצה כלום ולא מועיל
בה המאמר לפי שאין כאן זיקת יבום ואם כן אלו קידושי טעות.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מחלוקת רבי וחכמים: תניא
אידך, החולץ ליבמתו ונתן קדשה, רבי אומר, אם קדשה לשום
אישה, צריכה חייבנה גט, כיון שקידושין תופסים בחייבי לאוין.
אולם אם קידש אותה לשום יבמות, שהתכוין לקדשה כדי לכנסה
ולקיים מצות יבום, אין צריכה חייבנה גט, כיון שאלו קידושי טעות.
וחכמים אומרים, בין שקדשה לשום אישה ובין שקדשה לשום
יבמות, צריכה חייבנה גט, משום שקידושין תופסים בחייבי לאוין.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי: אמר רב יוסף, מאי מצאנו דרבי,
שאין הקידושין לשם יבמות מועילים בתורת קידושי אשה, לפי
שנאמר – שחכמים קבעו שדינו בעוור (חופר) בנכסי הגר
ובכסבור שלו הן דלא קני, שכן הדין בגר שמת בלי יורשים, אם
היתה קרקעו סמוכה לקרקע של חבירו, והלה חפר בקרקע הגר
ולא התכוין לקנותה בכך לפי שהיה סבור שהוא חופר בקרקע
שלו, לא זכה בקרקע הגר. ואף שהמחזיק בנכסי הגר שמת, קנה
ולפי שאין לגר יורשים, מכל מקום כיון שלא התכוין לקנותה בכך,
לא קנה. והוא הדין ביבם שעשה מאמר ביבמתו לאחר שחלץ לה,
לפי שטעה והיה סבור שיוכל ליבמה אחר כך, לא קנה, כיון שלא
התכוין לקדשה מכוחו בקידושין גמורים, אלא לקידושי יבמה
מכאן אחיו המת, אך זיקה זו כבר פקעה בחליצה.

הגמרא דוחה את סברת רב יוסף: אמר ליה אבאי לרב יוסף, מי דמי
– וכי יש לדמות את שני הדינים, הלא הָתָם – בעוור בנכסי גר, לא
קא מכין כלל למיקני, שהרי היה סבור שהם שלו, אבל הָתָם ביבם
שקידש אחר חליצה, הלא הוא קא מכין למיקני, ואף שהיה סבור
שיוכל ליבמה אחר כך, מכל מקום כוונתו היתה לקנותה. הא לא
דמיא – והרי אין דומה דינו אלא לעוור בנכסי גר שה שמת והתכוין

ולאשה בעלמא, כלומר אם כתב גט לסתם אשה שאינה אשתו, על
דעת שלאחר שיכנסנה יגרשנה בו, ולאחר שקידש אותה גירש בו,
אין זה גט, ואינה מגורשת, והטעם, מפני שאין בידו לגרשה, כלומר
בשעה שהגט נכתב לא היה ראוי לגירושין. פני – (הסתפקן רבי בר
המאמר, כתב גט ליבמתו קודם שכנסה ולאחר שיבם אותה נתנו לה,
מהו – האם היא מגורשת. צדי הספק הם, בין דאנידא ביה –
שהיא קשורה בו ואינה יכולה להינשא לשוק עד שיפטור אותה
בחליצה, בארופתו דמיא – היא דומה לארוסה, וכשם שניתן
לכתוב גט לארוסתו ולגרשה בו לאחר הנישואין, הוא הדין
ביבמה. או דלמא, בין דלא עבד בה מאמר, נמצא שהגט נכתב
בשעה שלא היה ראוי לגירושין, וכיון שכן לא נחשב גט, ויבמתו
אינה מגורשת. מסקנת הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק,
שלא נפשטה.

הגמרא מסתפקת בדין נוסף: פני רב חנניה, יבם שעשה מאמר
ביבמתו ואחרי כן כתב לה גט לזיקתו ולא למאמר, שכתב בתוך
הגט שיועיל רק להפקיע את זיקת היבום ולא להפקיע את
המאמר, או שכתבו למאמר ולא לזיקתו – על מנת להפקיע את
המאמר ולא את הזיקה, מהו, האם היבמה נפטלת על ידי גט זה
ליבום ואינה ניתרת לשוק אלא בחליצה. צדי הספק הם, האם
מאמר שעושה היבם ביבמתו, עָלֶיךָ זיקה קא רמי – נוסף הוא
לזיקה ונדבק בה, ואין גט מועיל לזה בלא זה, וכיון שנכתב בתוך
הגט שלא עשאו אלא לאחר, הוה ליה – הרי דינו כמגדל חצי
אשה, והמגרש חצי אשה לא עשה ולא כלום, והיא מותרת ליבם.
או דלמא, האי לחזירה קאי והאי לחזירה קאי – המאמר והזיקה,
עומד כל אחד בפני עצמו וניתן להפקיע אותו בלי חבירו. לפי צד
זה של הספק, אם כתב גט לזיקתו ולא למאמר, נאסרה היבמה
עליו ועל האחים, שהרי פקעה הזיקה וחל עליהם הדין כיון שלא
בנה שוב לא יבנה, ואם כתב גט למאמר ולא לזיקתו, נאסרת
היבמה עליו ואם יש אחים אחרים היא מותרת להם ליבום, שהרי
המאמר שעשה אותו יבם פקע, ונשארה הזיקה כבתחילה.

מקשה הגמרא על ספיקו של רב חנניה: ותפשוט ליה – והלא ניתן
לפשוט ספק זה מדרבנא – ממה שאמר רבא על מה ששנינו במשנה
לעיל (א): בענין שלשה אחים, ראובן הנשוי לשרה, שמעון הנשוי
לרבקה, ולוי הנשוי לרחל (ונשות האחים אינן אחיות), ראובן מת
בלי בנים ושמעון עשה מאמר בשרה אשת ראובן שמת, ושמעון
מת אף הוא בלי בנים. שרה זקוקה ללוי מצד היותה אשת ראובן
אחיו, ורבקה זקוקה ללוי מצד היותה אשת שמעון אחיו. אסור
ללוי לייבם אותן ושתיהן צריכות ממנו חליצה, דאמר רבא על
הדין הזה במשנה, שאם שמעון (שעשה מאמר בשרה) נתן קודם
שמת גט לשרה להפקעת מאמר, ולא להפקעת זיקה, הותרה
צרתה, כלומר רבקה אשת שמעון הותרה להתייבם ללוי, ואינה
אסורה עליו עוד מחמת שתי יבמות הבאות מבית אחד, כיון שהגט
הפקיע את המאמר ושרה אשת ראובן שוב אינה קנויה לו וראה
ציוור. מדברי רבא נלמד שמאמר וזיקה, עומד כל אחד מהם לבדו,
וניתן לתת גט לאחד מהם בלי חבירו.

מתרצת הגמרא: לרבא פשיטא ליה – פשוט לו הדבר שמאמר
עומד לבדו ואינו מתווסף לזיקה, אולם לרב חנניה מביעניא ליה – רב
חנניה הסתפק בדבר. שואלת הגמרא: מאי – כיצד נפשוט את
ספיקו. משיבה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא
נפשטה.

שנינו במשנה: חליץ וקשה מאמר וכו' אין אחר חליצה כלום. והיינו
שקידושי המאמר אינם תופסים ואינה זקוקה לגט. הגמרא מבארת
מדוע הקידושין אינם תופסים: אמר רב יהודה אמר רב, משנה זו,
דברי רבי עקיבא היא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, וכיון
שלאחר החליצה נאסרה היבמה על החולץ באיסור לאו כיון
שלא בנה שוב לא יבנה, אין קידושי המאמר תופסים בה ואינה
זקוקה לגט. אבל חכמים (החולקים על רבי עקיבא וסוברים
שקידושין תופסים בחייבי לאוין) אומרים, יש אחר חליצה כלום,
כלומר קידושי המאמר תפסו, והיא זקוקה לגט להחזירה לשוק.

שאם לאחר החליצה עשה אחד מן המעשים הללו אין בכך כלום, וניתני נמי – שישנה התנא במשנה גם שאין אחר ביאה כלום, כדי לבאר בפיסקה השניה, מדוע בעל ועשה מאמר או שנתן גט לאחר בעילה, לא עשה כלום. משיבה הגמרא: **אפי' ורבא דאמרי תרין ויהוה, תני** – יש להגיה ולשנות במשנה **אין אחר ביאה כלום**, והוא הדין שאין אחר חליצה כלום. שכך הוא דרך התנא לנקוט לשון קצרה, ואין צורך שהתנא יכתוב את שניהם. הגמרא דוחה שאין צורך להגיה את המשנה: **ותנא דין** שכתב שאין אחר חליצה כלום והוא הדין שאין אחר ביאה כלום, ולא להיפך כמו שהגיהו אבוי ורבא, משום שהתרת **רבא לשוק עדיפא** ליה – חביבה על התנא, ולכך נקט לבאר דין היתר שלאחר חליצה שבו ניתרת לשוק, ומזה נלמד אף לענין זה שאין אחר ביאה כלום.

עוד שנינו במשנה: **אחד יבמה אחת אחד שתי יבמות**. כלומר כל הנאמר בשית חכמים במשנה, כולל הדין שיש מאמר אחר מאמר, נכון גם בשתי יבמות (מאח אחד) ליבם אחד, וכפי שהמשנה מבארת שאם עשה מאמר בזה וחזר ועשה מאמר בזה צריכה כל אחת מהן גט. אומרת הגמרא: **תנינן** – משנתנו שנויה **דלא כבן עזאי**, דתנאי בבריתא, **כן עזאי אומר**, יש מאמר אחר מאמר דווקא בשני יבמות, ורבא אומר, משעו בה שניהם מאמר זה אחר זה, שצריכה גט מכל אחד, משום שחכמים תיקנו שכל יבם רשאי לעשות מאמר ביבמה הנופלת לפניו, ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחר, לפי שכל כח שתיקנו חכמים במאמר ליבם, כבר קנה במאמר הראשון.

עוד שנינו במשנה: **ביצד מאמר לזו וכו'** עשה מאמר בזה וחלץ לזה, הראשונה (בעלת המאמר) צריכה גט, כיון שהחליצה של צרתה לא הועילה להפקיע את המאמר. מקשה הגמרא: **לימא** – שמה נאמר שהדין הזה במשנה מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל (ולעיל כו.) שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ועשה מאמר באחת מהן, ואחר כך חלץ לבעלת מאמר, לא נפטרה צרתה ולא הותרה לשוק. שכיון שלבעלת המאמר לא די בחליצה להחזירה לשוק וצריכה אף גט להפקיע את המאמר, אין זו חליצה מעולה להחזיר גם זיקת צרתה. מעתה מובן שלכן נקט התנא דווקא שחלץ לחברתה, לפי שבאופן זה פקעה גם זיקת הראשונה, אלא שצריכה גט להפקיע את המאמר, אבל אם היה חולץ לבעלת המאמר לא היה מפקיע בכך את זיקת חברתה והיתה גם היא צריכה חליצה, ותיבכתא – ומשנה זו היא גם פירכא דרב יוסף, שבמשנה לעיל (מד' שנינו, שיבם שנפלו לו שתי יבמות (מאח אחד) האחת פסולה לכהונה והאחרת כשירה, לא יחלוץ ליבמה הכשרה לכהונה ויפסול גם אותה לכהונה, אלא יחלוץ ליבמה הפסולה לכהונה. ועל כך אמר רב יוסף, כאן למדתנו המשנה, שלא ישפור אדם מי בורר כשאחרים צריכים להם, היינו שלא יקלקל את הכשירה לכהונה. ואם כן גם במשנתנו יש לו לחלוץ לבעלת המאמר שממילא יפסול לכהונה על ידי הגט שתקבל, כדי שהיבמה השניה תישאר כשרה להינשא לכהונה, ומדוע נקטה המשנה שחלץ לשניה לא נפטרה בעלת המאמר. מתרצת הגמרא: **מי קתני חולץ** – וכי במשנה כתוב שחולץ לכתחילה לצרתה, חלץ קתני, והיינו דיעבד, שאם חלץ לשניה לא נפטרה בעלת המאמר, ואמנם ראוי לכתחילה לחלוץ לבעלת המאמר.

עוד שנינו במשנה: **גט לזו וגט לזו כו'** צריכות הימנו חליצה. הגמרא סבורה שכונת המשנה שצריך לחלוץ לכל אחת מהן. והטעם, משום שעל ידי הגט שקיבלה כל אחת מהן, נחלשה זיקת היבם בה, והחליצה ראויה פוטרת את צרתה. בהמשך המשנה נאמר שדין שני יבמים ויבמה אחת כדין שתי יבמות ליבם אחד, ולפי זה אם נתנו שני היבמים כל אחד גט ליבמה, צריכה חליצה משניהם. שואלת הגמרא: **לימא** – שמה נאמר שהדין הזה במשנה שחליצה פסולה אינה פוטרת יבם אחר, מסייע ליה לרבא בר רב הונא, דאמר רבא בר רב הונא, חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחרין, כלומר יבמה שנפלה לפני כמה יבמים, וחלץ לה אחד מהם חליצה פסולה, כגון שנתן לה קודם לכן גט, אין חליצה

יש זיקה, כלומר, כאשר יבם עושה מאמר ביבמתו בלשון 'התקדשי לי בויקת יבמין', הטעם שמועיל קידושי מאמר בלשון זו, הוא מחמת שיש זיקה (קשר של אישות) בין היבם ליבמה, שנוצר בשעת מיתת האה, ונאמרי (ובאה) חליצה אפקעתיה לזיקה – ובאשר היבם חולץ ליבמתו, החליצה מפקיעה את הזיקה, ומעתה לא יכולים לחול קידושי מאמר בלשון זיקת יבמין. ורבאן סברי אין זיקה, כלומר כח הזיקה חלש ואין לתלות בה את חלות קידושי המאמר בלשון זיקת יבמין. וכשם שמעיקרא (בתחילה) קודם שחלץ לה, אינו מאמר לה התקדשי לי בויקת יבמין מי לא מהני – ובי לא היה מועיל באמירתו זו לקדשה, הלא ודאי מועילה לשון זו אף אם אין זיקה, השתא נמי גם עתה אחרי שחלץ לה, מהני – מועילה אמירה זו לקדשה.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: **רב שריבא אמר**, בחליצה כשירה שנעשתה כדין, אי דאמר לה היבם לאחר החליצה התקדשי לי בויקת יבמין, כולי עלמא לא פליגי דלא מהני – שלא מועילה אמירה זו ואינה מקודשת, כיון שקידושי מאמר חלים רק מחמת הזיקה, וכאן אין זיקה לפי שכבר פקעה על ידי החליצה הכשרה, והכא בחליצה פסולה קמיפלגי – ומחלוקת רבי וחכמים עוסקת בחליצה פסולה, כגון שחלץ לאחר שנתן לה גט ושוב אינו יכול ליבמה, ולאחר החליצה אמר לה התקדשי לי בויקת יבמין. מר – רבי סבר, חליצה אף שהיא פסולה, מכל מקום פוטרת את היבמה להינשא לשוק ומפקיעה את הזיקה, ולכן אם יקדשה בויקת יבמין לא תהא מקודשת. ומר סבר – וחכמים סוברים, שחליצה פסולה אינה פוטרת את היבמה להינשא לשוק, ואינה מפקיעה את הזיקה לגמרי, ולפיכך אם מקדשה בויקת יבמין מקודשת.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: **רב אשי אמר**, דכולי עלמא – לכל הדעות חליצה פסולה אינה פוטרת ואינה מפקיעה לגמרי את הזיקה, והמקדש בויקת יבמין לאחר חליצה פסולה מקודשת, והכא כיון תנאי בחליצה קמיפלגי – ומחלוקת רבי וחכמים עוסקת בחליצה כשרה אלא שהתנה שחולץ לה על מנת שתתן לו מאתים זה, ועדיין לא קיימה את תנאו, ואחרי כן קידשה בויקת יבמין. מר סבר – חכמים סוברים, יש תנאי בחליצה – ניתן לתלות את חלות החליצה בקיום התנאי, ולכך כל עוד שלא קיימה את התנאי, אין החליצה פוטרת ומפקיעה את הזיקה, ובשמקדשה בויקת יבמין מקודשת. ומר סבר – ורבי סבר, אין תנאי בחליצה – לא ניתן לחלוץ על תנאי, ואף אם לא קיימה את התנאי החליצה פוטרת ומפקיעה את הזיקה, והמקדשה בויקת יבמין אינה מקודשת.

הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת רבי וחכמים: **רב הונא אמר**, דכולי עלמא יש תנאי בחליצה, וכל עוד שלא קיימה אותו, החליצה אינה מפקיעה את הזיקה, והכא תנאי פסול קמיפלגי – רבי וחכמים נחלקו באופן שעשה תנאי בחליצה אולם לא כפל את תנאו, היינו שלא פירש שאם נתן לו מאתים זה תועיל החליצה ואם לא נתן לא תועיל. מר סבר – רבי סבר, בעינן (יש צורך) בתנאי פסול, שרק אם כפל תנאו הרי זה תנאי ואי קיום התנאי יפסול את החליצה, וכיון שלא כפל תנאו, אין כאן תנאי והחליצה מועילה גם אם לא קיימה את התנאי, ואם כן הזיקה פקעה ואם קידשה בויקת יבמין אינה מקודשת. ומר סבר – וחכמים סוברים, לא בעינן תנאי פסול, ולכן אף שלא כפל התנאי, התנאי קיים, וכיון שהיבמה לא קיימה אותו, החליצה לא הועילה ונשארה זיקה ואם קדשה בויקת יבמין מקודשת.

הגמרא הולכת ומבארת את המשך המשנה עד סופה. שנינו במשנה: **חלץ ונשאה מאמר, ונתן גט ונעל וכו'**. היינו שלאחר החליצה, עשה אחד מן הדברים או עשה מאמר או נתן גט או בעל. והוסיפה המשנה: **וכן בעל ועשה בה מאמר או בעל ונתן גט או בעל ואחר כך חלץ**, אין אחר חליצה כלום, כלומר אין תוקף לכל אלו אחר החליצה. שואלת הגמרא: הלא הטעם שאין אחר חליצה כלום, אינו מבאר אלא מה שנאמר בפיסקה הראשונה,

יבמות. רבן גמליאל – פרק חמישי דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קנא רש"י

1 **רבינא** אמר דכולי עלמא יש תנאי בחליצה – תימא לרבינו יצחק: דהני אמוראי אהו
2 דלא כהלכתא, דקיימא לן בפרק "מצות חליצה" (יבמות ק"א, ובידמודי"
3 (כתובות ע"א, דחליצה מוטעת כשירה, דאין תנאי בחליצה, משום דמורין מתנאי בני גר
4 ובני ראובן, דבעינן דאיפשר לקיימא על ידי שליח, דאי סבירא ליה דאין תנאי – לא הוה ליה
5 לאוקמי פלוגתא דרבי ורבנן בהכי ועוד:
6 אדמפלגי ביש תנאי בחליצה לענין מאמר
7 שאחריה – ליפלו לענין חתרה לשוקו ואומר
8 רבינו יצחק דלענין חתרה לשוק לכולי עלמא
9 הויא חליצה, כדקיימא לן דאין תנאי בחליצה.
10 אלא לענין דהויא חליצה פסולה דלא מפקע לה
11 זיקה לגמרי, שלא יועיל אחריה מאמר בלשון
12 זיקת יבמן קאמר דיש תנאי, ושוב מצא רבינו
13 יצחק בשם רבינו חם, **לימא** מסייע ליה
14 לשמואל ותויבא דרב יוסף – אמאמר לוז חולץ
15 לוז קאי, ואם תאמר: אמאי הוי תויבא דרב יוסף?
16 משום
17 דשמואל, דחלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה!
18 ויש לומר דהכי קאמר: לימא מסייע ליה לשמואל,
19 או תיהי תויבא דרב יוסף, דאי לא תסייע
20 לשמואל ומיפטרה צרה בחליצה בעלת מאמר –
21 אם כן, האי דנקט מאמר לוז חולץ לוז לאשמועינן
22 דחולץ לאיזו שירצה, לאפוקי מדרב יוסף, דקאמר
23 לא ישפוך מי בורו ואחרים צריכים לו.
24 **איצטריך** לאשמועינן דאין קדושין תופסין
25 בחיבי לאוין – אף על גב דבבר
26 אשמועינן לעיל – קתני נמי הכא אנב שאר
27 גזוין, כיון דלא מילתא דפשיטא היא.
28 **איצטריך** לאשמועינן דאין קדושין תופסין
29 באשת איש – פירושו: דקתני
30 סיפא: וכן בשני יבמן ויבמה אחת, ותימא: דלמא
31 הא דנקט בעל ועשה מאמר – משום שתי יבמות
32 ויבם אחד נקטיה.
33 **סלקא** דעתך אמנא ליגזור מאמר דבתר
34 חליצה כו' – תימא: מה צריך לטעם
35 זה? דלעיל הוה נידא לרבי יוחנן דאיצטריך
36 לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחיבי לאוין, אף
37 על גב דבבר אשמועינן ליה מרישא, והכי נמי
38 תינח ליה הכא, מהאי טעמא גופיה.
39
40 **הדרן עלך רבן גמליאל**

1 **יש זיקה** – האי דתפיס מאמר בעלמא כבי האי לשנא – משום דיש זיקה, והשתא אתאי
2 חליצה פקעתה, וליכא למימר הכי, **אין זיקה** – אין כח לזיקה, ואפילו הכי מעיקרא אתאי
3 מאמר, **רב שריבא אביר** – אי דאמר לה בזיקת יבמן – כולי עלמא לא פליגי דלא מהני,
4 דיש זיקה, ואתאי חליצה ואפקעתה, והכא **בחליצה פסולה** – כגון שחלץ אחר הגט
5 קמיפלגי, רבנן סבירי: לא אפקעתה שפיר, ויש
6 אחריה כלום, הלכך קני מאמר, **יש תנאי**
7 **בחליצה** – שחלץ לה על מנת שתתן לו מאתים
8 זוז, רבי סבר: אין תנאי מועיל בחליצה, ואפילו
9 לא נתנה לו אין תנאי מועיל, והוי חליצה, הלכך
10 לא תפיס מאמר שעשה בלשון זיקת יבמן
11 אבתרה, דהא אפקעתה לזיקתה, ולרבנן יש
12 תנאי, וכל כמה דלא קיימא לא פקע זיקה, וכי
13 אמר לה התקדשי לי על ידי כסף זה בזיקת יבמן
14 – קני, הכי גרסין: **רבינא אביר** דכולי עלמא יש
15 **תנאי בחליצה** – אף על גב דקיימא לן (יבמות
16 ק"א) חליצה מוטעת כשירה – הני תנאי לא
17 סבירא להו, והכא בתנאי כפול קמיפלגי – וכגון
18 דלא כפליה לתנאי, לרבי בעינן תנאי כפול
19 כתנאי בני גר ובני ראובן, והאי דלא כפליה: אם
20 תתני תנאי חליצה, ואם לא תתני לא תהא
21 חליצה – לא הוי תנאי לבטולי חליצה, ויתני
22 נמי **אין לאחר ביאה כלום** – דהא ביאה שריבא
23 למימר בספא, דקתני: או בעל ועשה מאמר ונתן
24 גט וחלץ, דהא או לא קתני, ובבעל ועשה מאמר,
25 או בבעל ונתן גט, מאי חליצה איכא? תני **אין**
26 **לאחר ביאה כלום** – ולא צריך למיתני נמי אין
27 לאחר חליצה כלום, דכיון דתנא אין אחר ביאה
28 כלום – הוא הדין נמי דאין אחר חליצה כלום,
29 ולשנא קלילא הוה למיתני חזא, או ביאה או
30 חליצה, ותנא דידן – דלא קטא ביאה, ואף על
31 גב דאיירי בה בספא – משום דדיתר יבמה
32 לשוק חביבא ליה לאורווי, ומינה שמעינן דאין
33 אחר ביאה כלום, וטריחא לתנא למיתני תרת:
34 אין אחר ביאה, ואין אחר חליצה כלום, פתגמין
35 – דקתני: אחת שתי יבמות עשה מאמר בזו
36 ומאמר בזו צריכות שני גטין, **דלא כבן עזאי** –
37 דאמר: אין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם
38 אחד, ומתני' בשתי יבמות ויבם אחד קא מיירי,
39 ולשנא בתרא דגרסין למלתיה דבן עזאי
40 איפכא, קיימא דך אתקפתא אסיפא דמתניתין,
41 דקתני: בין יבם אחד לשתי יבמות בין שני יבמן
42 ויבמה אחת, ומיסתברא כלשנא קמא, דאם כן
43 לא הוה לן לאיתויי דך אתקפתא הכא, אלא
44 בגמרא דסיפא דלקמן, **לימא** מסייע ליה
45 לשמואל – אמאמר לוז חולץ לוז קאי, מדלא
46 נקט חליצה אבעלת מאמר – מסייע לשמואל,
47 דאמר: חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרחה,
48 דכיון דבעי גט למאמרו – לא הויא חליצה
49 מעלייתא לאפוקי זיקה דחברתה, ותויבא דרב
50 יוסף – דאמר ב"החולץ" (יבמות מד"א) לא
51 ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם, דהא
52 הכא דחלץ לחברתה, וקמייאת בעיא גט, ונמצא
53 פוסל את שתיהן מן הכהונה, ולא אמרין ליהלוצי לקמייאת ותהא חברתה כשירה, צריכות – משמע חליצה לכל אחת, דכיון דחליצת שתיהן רעועה – אין אחת מהן פוטרת חברתה,
54 וקתני סיפא: וכן שני יבמן ליבמה אחת, דאם נתן זה וזה גט צריכה חליצה משניה, **לימא** מסייע ליה לרבה כו', הכי גרסין: גט לוז חולץ לוז לימא מסייע ליה לשמואל – מדלא
55 נקט חליצה לבעלת הגט אלא לחברתה – מסייע ליה לשמואל דאמר בפרק "ארבעה אחין": חלץ לבעלת הגט – לא נפטרה צרה, וליתני נמי **אין אחר ביאה כלום** – בספא, דקתני
56 או בעל ובעל או בעל ועשה מאמר כו', דהא משום הכי נקט לה, דהתם לא שייך למיתני אין אחר חליצה כלום – דהא ליכא חליצה, כולה **ביאה** – כל האחין על החלוצה ועל
57 צרחה בלא בעלמא, כחולץ עצמו, דשליחות דידהו עבר, **איצטריך** לאשמועינן – מתניתין חלץ לוז ועשה מאמר בזו אינו כלום, דאף על גב דלאו בעלמא היא גביה לא תפיס קידושין,
58 וסתם לן בבבלי כרבי עקיבא, וכן בשני יבמן ויבמה אחת, **אליא** לרבי שמעון בן לקיש דאמר – בפרק קמא (י"ב): כוליה ביתא בברת קאי, לבד מחולץ בחלוצה, אבל חולץ לגבי צרה,
59 וכל האחין, בין בחלוצה בין בצרה, בברת, מאי איצטריך למיתני גבי שתי יבמות ויבם אחד, ושני יבמן ויבמה אחת דאין מאמר השני תופס אחר חליצה? **ולישעמיה ספא** – בשני
60 יבמן ויבמה אחת, דקתני: בעל הראשון ועשה השני מאמר – אין אחר ביאה כלום, מי איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין באשת איש? הרי כנסה, וכאשתה היא לכל דבר,
61 **אלא איירי** דתני התרת **יבם ויבמה אחת** – דאיצטריך לאשמועינן אפילו לריש לקיש דאין מאמר אחר חליצה, דהא ליתא גביה אלא בלאו ד"לא יבנה", ואיצטריך למיטתמה כרבי
62 עקיבא, תנא נמי כו'.

הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד – איבא למימר דמזיד ורצון תרי גזוני נינהו. דרצון היינו דמוכין למצוה. אף על גב דפשיטא הוא – קתני ליה, דהכי אורחיה בכל דוכתא. אבל בפרק שני דבבא קמא (כ"ב) גבי "אדם מועד לעולם" קשה: מה בין מזיד לרצון? ויש מפרשים דהכי קאמר: בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס, שאנסו לעשות כן, בין שיהא ברצון.

הוא אנוס והיא לא אנוסה – תימה: דהוה ליה למינקט שניהם אנוסים, דהוי רבותא טפי! ויש לומר: דאגב דנקט ברישא הוא שוגג והיא מזידה – נקט נמי הבא הוא אנוס והיא לא אנוסה. אי נמי: לא קאמר והיא לא אנוסה אלא ברצון, אלא היא לא אנוסה אבל מזידה או שוגגה, דהשתא תרתייהו לא מיכווני לשם מצוה. **ולא** חילק בין ביאה לביאה – פירש בקונטרס: בין העראה לגמור ביאה, ובבבא שניה פירש: הוא חילק בין ביאה לביאה – בין כדרכה לשלא כדרכה, ואין נראה לרבינו יצחק: דכיון דתנא סבר אחד המערה ואחד הגומר – למה ליה תו למיתני ולא חילק בין העראה לגמור ביאה? ועוד: דבגמרא (יבמות נ"ב) מפרש "מאי וכן" אשלא כדרכה בחיובי לאוין, מכלל דלא חילק דרישא איירי בשלא כדרכה! ונראה לרבינו יצחק: שהסופרים שנו וכתבו איפכא. ומזיד, והיא דבבא שניה אפשר לפרשו כמו הראשון בין כדרכה לשלא כדרכה, ולפרשו "וכן" קאתי.

שאנסוהו נכרים ובא עליה – אין לפרש שאנסוהו – היינו שאימנו עליו לחרגו אם לא יבא עליה – דאם כן מאי פריך מרבא דאמר: אין קישוי אלא לדעת? פירש: דאין זה אנוס, שקישוי עושה מדעת, ואין דוחקין אותו לבעול בקישוי, ולוקמא כגון שמאימני עליו לבעול בקישוי! ועוד: דמילתא דרבא אי אפשר לפרש במאימני עליו לחרגו אם לא שיעבול הערה מעצמו, כמו שאפרש. אלא כל דבר שעושה מעצמו, אפילו על ידי אונס פחד מיתה – לדעת חשיב. והאי שאנסוהו נכרים ובא עליה דקאמר – היינו שהביאנו עליה והדריכיהו ביבמות, ולא שבא עליה מעצמו, כמו תקפתו יבמתו ובא עליה דבסמוך. והשתא פריך שפיר דאין אונס, דקישוי לא הוי אלא לדעת. ואומר רבינו יצחק: דיש לדקדק מכאן דאין יבמה נקנית אלא בבא עליה בקישוי, מדלא מוקמי שהדריכיהו בלא קישוי. ואיבא למימר דאחי דהך סוגיא כמאן דאמר: משמש מת בעריות פטור, וילפינן קידה מעריות דאניה נקנית אלא בקישוי. ועוד אומר רבינו יצחק: דאחיא שפיר אפילו למאן דאמר משמש מת בעריות חיבי, ולענין יבום – בעינן ביאה דרך הקמת שם.

אין אנוס לערה שאין קישוי אלא לדעת – אין לפרש במאימני עליו לחרגו אם לא יבא בעצמו על הערה – דאם כן אפילו יש קישוי שלא לדעת תיפוק ליה דאגליו עריות יזרז ואל יעבור, כדאמר בפרק "בן סורר" (סנהדרין ע"א), אלא איירי כשנכרים מדביקים אותו על הערה, ואי אפשר לו להשטמם אם לא על ידי שחרג. וקאמר רבא דיש לו למסור עצמו ליהרג אם יודע שאי אפשר לו אם לא יתקשה, דאין קישוי אלא לדעת, וחשיב כעושה מעצמו. אבל אם יש קישוי שלא לדעת, או שהיה כבר מקושה, או שידע שלא יתקשה – אין חייב למסור עצמו, כיון שהוה אינו עושה שום מעשה, והוי בקרקע עולם.

"חלץ ועשה מאמר ונתן וכו'". בשלמא חלץ ועשה מאמר איצטריך, סלקא דעתך אמינא: נגזור מאמר דביתר חליצה אטו מאמר דקמי חליצה – קא משמע לן דלא גזרינן, אלא חלץ ונתן גט למה ליה? ולטעמיה אמינא סיפא: פלג ועשה מאמר, פלג ונתן גט – בשלמא פלג ונתן גט איצטריך, סלקא דעתך אמינא: נגזור גט דביתר בעילה אטו גט דקמי בעילה, קא משמע לן דלא גזרינן. אבל פלג ועשה מאמר למה ליה? אלא: אידי דתנא חלץ ועשה מאמר – תנא נמי פלג ועשה מאמר, ואידי דבעי למיתני פלג ונתן גט – תנא נמי חלץ ונתן גט. "בזמן שהיא וכו'".

מתניתין דלא פי האי תנא. דתניא, אבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר משום רבי מאיר: אחת בעילה ואחת חליצה, בתחלה – אין אחריה פלוג, באמצע ובסוף – יש אחריה פלוג. ושלש מחלוקת בדבר, תנא קמא סבר: ביאה דאיפא למיגור – גזרינן, חליצה דליפא למיגור – לא גזרינן. ורבי נחמיה סבר: ביאה נמי ליכא למיגור, ודקאמר: ליגור ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה – פיון דחליצה דאורייתא, מידע ידעי. ודקאמר: ליגור ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה – פיון דביאה דאורייתא, הא מידע ידעי. ואבא יוסי בן חנן סבר לה ברבנן דגזרינן בבאה, וגזרינן חליצה משום ביאה.

הדרן עלך רבן גמליאל

הבא על יבמתו, בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, אפילו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא שוגגת, הוא אנוס והיא לא אנוסה, היא אנוסה והוא לא אנוס. אחד המערה ואחד הגומר – קנה, ולא חילק בין ביאה לביאה. וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה, או פסולות, כגון: אלמנה לכהן גדול, גרושה שבתורה, או פסולות, כגון: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחליצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיני – פסלה, ולא חילק בין ביאה לביאה. **גמרא** מאי אפילו? לא מיפגיא קאמר: לא מיפגיא הוא שוגג והיא קמפונה למצוה, אי נמי הוא מזיד והיא קמפונה למצוה, אלא אפילו הוא שוגג והיא מזידה, דתרייהו לא קמפונינן לשם מצוה – אפילו הכי קנה. תני רבי חיאי: אפילו שניהם שוגגים, שניהם מזידים, שניהם אנוסים. אנוס דמתניתין היכי דמי? אילימא פשאנסוהו נכרים ובא עליה – והאמר רבא: אין אונס לערה, לפי שאין קישוי אלא לדעת. אלא בישן

חלץ ועשה מאמר – איבם אחד ויבמה אחת קאי. דאוקמיא דצריך למתנייה. בשלמא חלץ ועשה מאמר איצטריך – למיתני דאינו כלום. סלקא דעתך אמינא – אפילו לרבי עקיבא. ליגור מאמר דביתר חליצה – דליבעי גט אטו מאמר דמקמי חליצה, קא משמע לן דלא גזרינן. אלא חלץ ונתן גט – ביבם אחד ויבמה אחת, למה לי כיון? למאי ליתני האי גט? אי למיסרה – הא איתסרה היא וקרובותיה עלי. ולטעמיה בעל ועשה מאמר – ביבם ויבמה אחת למה ליה? בשלמא בעל ונתן גט – איצטריך למיתני אין אחר ביאה כלום, דנפקא בהאי גיטא ולא בעיא חליצה, דביאה קמיתא אפקעתה לזיקה. סלקא דעתך אמינא: לגזור גט דביתר ביאה – דלא תיסגי ליה בגט בלא חליצה – אטו גט דמקמי ביאה, דלא לימור גט סגי ביבמה במקום חליצה. אלא בעל ועשה מאמר – למאי קבעי איתנייה? הלא אשתו היא. אלא – אידי דתנא חלץ ועשה מאמר דאיצטריך ליה, כדאמרן, תנא נמי כיון, ושלש מחלוקת בדבר תנא קמא – דמתניתין, דאמר חליצה פסולה אין אחריה כלום, אבל ביאה פסולה יש אחריה כלום. ורבי נחמיה – דאמר: אחת זו ואחת זו אין אחריה כלום. ואבא יוסי בר חנן – דאמר: אחת זו ואחת זו יש אחריה כלום באמצע ובסוף. כדפרישנא ליה במתניתין. ביאה – דאיכא למיגור כדאמרן בריש פירקין (יבמות נ"ב), אי ביאה אחר הגט היא – גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה, דלא לית ליה למיבעל אחר חליצה. ואי ביאה אחר מאמר כיון חליצה ליכא למיגור, כדאמר בריש פירקין (שם).

הדרן עלך רבן גמליאל

הבא על יבמתו שוגג – כסבור שהיא אשתו, או אשה אחרת. מויד – לשם נזות, ולא לשם מצוה. אפילו – מפרש בגמרא. המערה – בלא גמור ביאתו. קנה – זוכה בנחלה, ויוציאה שגט אם בא להוציאה. בין ביאה לביאה – ובין ביאה כדרכה לשלא כדרכה, ובין העראה לגמור ביאה. וכן הבא על אחת מכל העריות – באחת מכל הביאות הללו. או פסולות – לכהונה. כגון אלמנה כיון. פסלה לכהונה – משום זונה. וגורשה מופסלת מתרומה דבי נשא אם היא בת כהן, דשויה לחלה. ודוקא עריות או פסולות, אבל ביאת זנות דפטורה – לא משויה לה זונה, ולא פסלה מן הכהונה. דלא אשכחנא תנא דפסל אלא רבי אלעזר, דאמר: פנוי הבא על הפניה שלא לשם אישות עשאה זונה, לקמן בפירקין. פטורות ונתניה – לאו אפסולה לכהונה קאי – דהא פסולה וקיימא. ולענין תרומה דבי נשא נמי ליכא למימר. ועוד, ביאת כשר מאי מגרעת לה? אלא לענין העראה נקטה. ולמילק עליה האי ישראל בהעראה כגמור ביאה. **גמרא** אלא אפילו הוא שוגג – כסבור אשה אחרת היא. והיא מזידה – לביאת זנות מכוונת. דתרייהו לא מיכווני למצוה – אפילו הכי קני. אלא בישן – שנתקשה כשהוא יושן.

ישן

רבא: אין אונס לערה, לפי שאין קישוי אלא לדעת. אלא בישן

ישן

התם מרצח

יבמות דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנג

אז בסוף, ולגבי ביאה רק ביאה שבתחילה אין לאחריה כלום. ב.
רבי נחמיה, אין חילוק בין חליצה לביאה, ולעולם אין אחריהם
כלום, בין נעשו בתחילה בין באמצע בין בסוף. ג. אבא יוסי בן
יוחנן, אין חילוק בין חליצה לביאה, בשתייהם רק אם נעשו
בתחילה אין אחריהם כלום, אך אם נעשו באמצע או בסוף יש
לאחריהם כלום. הגמרא מבארת את טעמיהם של שלושת
השיטות: תנא קמא במשנתו קבר, שיש לחלק בין ביאה לחליצה
כשנעשו באמצע או בסוף. והיינו שביאה שנעשתה באמצע או
בסוף דאכא למינור – שיש לגזור בביאה שאחרי גט, שמא יאמרו
שכשם שביאה אחרי גט קונה לגמרי ולא צריכה עוד חליצה, כך
גם מותרת לכתחילה ביאה אחרי חליצה. וכן בביאה אחרי מאמר,
שמא יאמרו שגם ביאה אחרי ביאה מותרת, גזרו חכמים
ותיקנו שביאה באמצע ובסוף לא תפקיע לגמרי את הזיקה
ותצטרך אף חליצה. אולם חליצה שנעשתה באמצע או בסוף
דלאכא למינור שאם יתירו אותה להינשא אחרי החליצה יבואו
לידי מכשול, לא גזרינן – לא גזרו שהחליצה לא תפקיע לגמרי את
הזיקה ויועיל גט ומאמר אחריה, אלא לעולם לאחר חליצה אין
כלום.
ורבי נחמיה שאמר שגם ביאה שנעשתה באמצע ובסוף אין אחריה
כלום, קבר, שבביאה נמי ליכא למינור – אין לגזור כשם שלא גזרו
בחליצה. ודאקאמרת – ומה שאמר תנא קמא שיש לינזור ביאה
שאחר הנש משום ביאה אחרי חליצה, סובר רבי נחמיה שאין מקום
לחשש זה, בין דחליצה דאורייתא – חליצה שמתירה יבמה לשוק
כתובה בתורה, ואילו גט לא נאמר בתורה שהוא מתיר ביבמה, על
כן מידע ידעי שיש לחלק ביניהם ולא יבואו ללמוד זה מזה.
ודאקאמרת – וכן מה שאמר תנא קמא שיש לינזור ביאה שאחר
מאמר משום ביאה אחרי ביאה, לדעת רבי נחמיה אין לחוש לזה,
בין דביאה דאורייתא – ביאה ביבמה שקונה אותה כתובה בתורה,
ואילו קידושי מאמר אינם כתובים בתורה, הא מידע ידעי שביאה
אחר ביאה זו פגיעה באשת אח ולא יטעו.
ואבא יוסי בן חנן, קבר לה כדכרנן דגורי בביאה שנעשתה באמצע
ובסוף, ונזר גם בחליצה משום הגזירה שגזרו בביאה, שאם לא יגזרו
בחליצה פסולה אלא יאמרו שאין אחריה כלום, יטעו שגם ביאה
פסולה אין אחריה כלום, ותתבטל תקנת חכמים.

הדרן עלך רבן גמליאל

פרק ששי – הבא על יבמות

משנה

נאמר בתורה (דברים כה ה) 'יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה
ויבמה', ולמדו חכמים (לקמן נד.) שהיבמה נקנית ליבם רק בביאה.
המשנה מבארת איזו היא הביאה המועילה לקנין: יבם הבא על
יבמתו, בין כשבא בשונג, שהיה סבור שהיא אשתו או אשה אחרת,
ולא התכוין ליבום, ובין בפניד שידע שהיא יבמתו אך בא עליה
לשם זנות ולא לשם מצוה, בין באונס ובין ברצון, ואפילו אם הוא
בא עליה בשונג והיא היתה מוידה, שידעה שהוא יבמה אך
התכוונה לשם זנות ולא לשם מצוה, או הוא בא בפניד והיא היתה
שונגת, שהתכוונה לבעלה, שלא ידעה שמת, ולבסוף נמצא שמת
והבא עליה הוא יבמה, או הוא היה אנוס בביאתו והיא לא היתה
אנוסה, אך שניהם לא התכוונו למצוה, או היא אנוסה והוא לא
אנוס, וכן אחד המערה, שהחל לבוא על יבמתו ולא גמר את
ביאתו, ואחר הגומר ביאתו, בכל אלו קנה את היבמה בביאתו,
וזכה בנחלת אחיו המת, ואם רוצה להוציאה צריך לתת לה גט,
ולא חילק הכתוב בין ביאה לביאה, אם היתה כדרכה או שלא
כדרכה, ואם היתה העראה או גמר ביאה, ובכל אופן קנה.
אגב ביאור דין ביאות אלו לענין יבום, המשנה מבארת דין גם
לענין פסולי חיתון: וכן הבא באחת מביאות אלו על אחת מקל

עוד שנינו במשנה: בדין יבם אחד ויבמה אחת, חליץ ליבמתו ועשה
בה אחר כך מאמר, ונתן וכו', או שנתן לה גט או בא עליה אחר
החליצה, וכן אם בא על יבמתו וחזר ועשה בה מאמר או נתן לה
גט או חליץ לה לאחר שבא עליה, אין אחר חליצה כלום ואין אחר
ביאה כלום. מקשה הגמרא: בשלכא – מובן הדין של חליץ ליבמתו
ועשה בה אחר כך מאמר, שבזה איצטרף – הוצרכה המשנה
ללמדנו שקידושי המאמר לא חלו, לפי ששלכא דעתך אמינא –
היה עולה בדעתך לומר שאף שמעיקר הדין אינה מקודשת לפי
שאין קידושין תופסים בחיובי לאוים, מכל מקום נגזר שיחולו
קידושי מאמר דבתי – שאחר חליצה, שיצטרך להפקיעם על ידי
גט, אטו מאמר דקמי חליצה – משום קידושי מאמר שקודם חליצה,
שיטעו לומר שגם קידושין אלו אינם תופסים. קא משמע לן
משנתנו דלא גזרינן, אלא דין זה של חליץ ונתן גט אחרי שאין אחר
החליצה כלום, למא לי – למה הוצרך התנא לכותבו, הלא פשוט
שגט אחר חליצה אינו מעלה ואינו מוריד, שהרי גם היא וגם
קרובותיה נאסרו עליו על ידי החליצה.
חזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: ולשמעיה – ולשישתך וכי
המשנה מובנת, אטו ספא, גבי יבם אחד ויבמה אחת, כעל את
יבמתו וחזר ועשה בה מאמר, או שבעל את יבמתו ונתן לה גט, אין
אחר בעילה כלום, ואינה צריכה עוד חליצה. בשלכא – זה מובן
שהדין כעל ונתן גט איצטרף – הוצרכה המשנה ללמדנו
שבנתינת הגט היא נותרת לשוק ואינה צריכה חליצה שהרי
בביאתו פקעה הזיקה, לפי ששלכא דעתך אמינא, נגזר על גט דבתי
– שניתן אחרי בעילה שהוא לא יועיל להתירה להינשא בלא
חליצה, אטו – משום גט דקמי – שניתן לפני בעילה, שיטעו לומר
שגט מועיל להתירה במקום חליצה. קא משמע לן המשנה דלא
גזרינן. אבל הדין כעל ועשה בה אחרי כן מאמר, למא לי – מדוע
הוצרך התנא לכותבו, הלא פשוט שהמאמר אינו כלום שהרי היא
אשתו לכל דבר. אלא על כרחך צריך אתה לומר, אידי – שאגב
דתנא – ששנה התנא בחליץ ועשה מאמר, שאין במאמר כלום, ולא
גזרו על המאמר שאחרי חליצה שיצטרף גט שמא יטעו שגם מאמר
שלפני החליצה אינו כלום, תנא נמי – שנה התנא גם כעל ועשה
מאמר שאין המאמר כלום אף שאין בזה כל חידוש, שהרי היא
אשתו. ואידי – ואגב דקמי למיתני – שרצה התנא לשנות בסיפא
כעל ונתן גט אחרי, שנתחדש בו שלא גזרו להצריך חליצה עם
הגט משום גט הניתן לפני בעילה, תנא נמי – לכן שנה גם ברישא
חליץ ונתן גט שאין הגט כלום אף שאין בזה כל חידוש.
עוד שנינו במשנה: אין אחר חליצה כלום בין בתחילה בין באמצע
בין בסוף, והבעילה בזמן שהיא וכו' בתחילה אין אחריה כלום,
באמצע ובסוף יש אחריה כלום. רבי נחמיה אומר, אחת בעילה
ואחת חליצה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום.
דנה הגמרא: מיתניין דלא בי תא תנא – משנתנו אינה סוברת
כתנא שהובא בברייתא. דתניא, אבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים
אומר משום רבי מאיר, אחת בעילה ואחת חליצה דינם שווה, והיינו
שאם בתחילה בעל את יבמתו או חליץ לה, אין אחריה כלום, שאם
חליץ ליבמתו ואחר כך נתן לה גט או עשה בה מאמר, אינם כלום.
וכן אין אחר ביאה כלום, כגון בשתי יבמות ויבם אחד, אם בא על
זו ואחרי כן עשה מאמר בחברתה או נתן לה גט, אינו כלום, לפי
שהביאה הפקיעה לגמרי את הזיקה. ואם החליצה או הבעילה
נעשו באמצע, כלומר בין גט למאמר, כגון נתן גט ליבמתו וחליץ
לה או בא עליה, ואחר כך עשה בה מאמר, צריכה גט כדי להפקיע
את המאמר. והטעם משום שהחליצה והביאה שאחר גט פסולות
הן ואינן מפקיעות לגמרי את הזיקה. וכן בסוף, כגון נתן ליבמתו
גט ועשה בה מאמר ואחר כך חליץ לה, יש אחריה כלום, וצריכה
גט להפקיע את המאמר. וכן אם נתן גט ועשה בה מאמר ובא
עליה, אין די בגט, אלא צריכה גם חליצה.
הגמרא מסכמת את שיטות התנאים בענין זה: ושלש מחלוקות
ושיטות בדבר. א. תנא קמא במשנה, חלוק דין חליצה מדין ביאה,
שלאחר חליצה אין כלום בין היתה החליצה בתחילה בין באמצע

– היבם ובין יצן הוא, בין ערה היא – יבמתו ובין יצנה היא, ומפורש
שגם אם היבם ישן קונה, וקשה לרב יהודה. מתרצת הגמרא: **הָאָם**
– בברייתא שישן קונה **בְּמֵי עֶקְרִין**, לא בישן ממש אלא
בְּמִתְנַמְנֵם, שכיון שאינו ישן ממש יכול לכוין לשם ביאה, אך ישן
ממש אינו קונה כיון שאינו יכול לכוין לשם ביאה. מבררת הגמרא:
הִיבֵי דְּמֵי מִתְנַמְנֵם. משיבה הגמרא: **אִמֵּר רַב אִשִּׁי**, נים ולא נים – ישן
ואינו ישן, תירי ולא תיר – ער ואינו ער, כלומר שאינו ער לגמרי
ואינו ישן לגמרי, וכן דקרו **לִיה וְעֵנִי**, ולא ידע **לֹאֲדוּרֵי סְבָרָא** –
להשיב בדבר הטעון הרהור הבא מבית הלל, וכן **מִדְּרֹרֵי לִיה** –
וכאשר מוזכרים לו דבר ששמע כבר מִדְּרַבְר.
ביאור דין נוסף שהובא לעיל: **נופא, אִמֵּר רַבָּה**, נפל מן הנג ונתקע,
חֵיב בְּאַרְבָּעָה דְּרָבִים, וביבמתו לא קנה אותה בביאה זו. מבארת
הגמרא אלו ארבעה דברים חייב לשלם: פְּנוּק, ששמים את האשה
הניזוקה כשפחה הנמכרת בשוק, בכמה היתה נמכרת קודם הנזק,
ובכמה לאחר הנזק, ומשלם הדמים שנפחתה על ידי כך. ו**בַּצֵּעַר**
שנגרם לה במעשה זה. ו**בְּשִׁבְתָּהּ**, דהיינו אם היתה צריכה לשבות
ממלאכתה בימי חוליה חתמת מכה זו. ו**בְּרַפּוּיָהּ**, היתה התשלום עבור
הרפיו מן הנזק שעשה לה. מוסיפה הגמרא: **אֲכָל בְּתוּשָׁה בְּיוֹשֶׁת**
– על מה שנתבישה כשנתקע בה, לא **מִיחֵיב**, משום **דְּאִמֵּר מַר**, אין
אדם חייב לשלם על ה**בְּיוֹשֶׁת** שבייש עד שיתבונן לבייש, ואדם שנפל
מן הגג ונתקע, אף אם פשע בנפילתו, הרי לבייש לא התכוין,
ופטור.
דין נוסף בביאת יבום בלא כוונה: **אִמֵּר רַבָּה**, יבם שנתבונן לְהַמִּיחַ
עצמו כְּבוֹתָל, ולבסוף המיח בלא כוונה בִּיבְמָתוֹ ובעלה, לא קנה
אותה, כיון שלא התכוין כלל לביאה. אולם אם התכוין לְהַמִּיחַ
בְּבִתְהָתָהּ, וְהַמִּיחַ בִּיבְמָתָהּ קָנָה, דהא קָמְכִין לְשֵׁם בִּימָה פְּעוּלָם, שכיון
שהתכוין לבהמה הרי שהיתה כוונתו לביאה כל שהיא, והמתכוין
לביאה אף שלא התכוין ליבום קנה.
שנינו במשנה: **אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר קָנָה**.
הגמרא מביאה את המקור שהעראה דינה כביאה גמורה לאיסור
ולקניית יבמה: **אִמֵּר עוּלָא**, מִנֵּין לְהַעֲרָא שְׁאִסוּרָה בַּעֲרֻה מִן הַתּוֹרָה
כביאה גמורה, **שְׁנַאמֵר** (ויקרא כ ז) **וְאִישׁ אִשֶּׁר יִשְׁכַּב אֵת אִשֶּׁה דָּוָה**
וְנָלָה אֵת עֲרוּתָהּ אֵת מִקּוּרָהּ הָעֵרָה וְגו' ונכרתו שניהם מִקְרָב עָמֹם,
ומבואר שחייבים כרת גם בשוק 'מקורה הערה' ולא השלים
הביאה. **מִכָּאֵן לְהַעֲרָא שְׁאִסוּרָה מִן הַתּוֹרָה**.
שואלת הגמרא: **אֲשֶׁרֶן** – מצינו בתורה שהעראה כביאה לאיסור
נָדָה, **בְּשָׂאֵר אִיסוּרֵי עֲרוּת מִנֵּין** שהעראה אסורה כביאה. וכן **תִּמְאָה**
דְּנִילָה שהעראה דינה כביאה גמורה בכל העריות מִנְדָּה שִׁמְצִינוּ
בה כך, הרי יש לפרוק, מַה לְנָדָה שיש להחמיר בה שִׁכְן מִטְמָאָה אֵת
בּוֹצֵלָה טומאת שבעה (שם טו כד), אך שאר העריות אינן מטמאות
את בוועליהן, ויתכן שלכך החמירה התורה בהעראה דווקא בנדה
ולא בשאר העריות.
הגמרא רוצה ללמוד לאיסור העראה בערה ממקום אחר: **אֵלָּא**
אֲתֵי מֵאִשְׁתָּה אֵת, דְּכִתִּיב (שם כ כא) **וְאִישׁ אִשֶּׁר יִקַּח אֵת אִשֶּׁת**
אָחִיו נָדָה הִיא, וקשה, וכן **אִשְׁתָּה אָחִיו** [לְעוֹלָם] נָדָה הִיא ואינה
פוסקת מלראות, ודאי אינו כן, ומדוע היא קרויה נדה? **אֵלָּא ודאי**
הכוונה שדינה כְּנִדָּה, מַה נָּדָה אסורה אף בְּהַעֲרָאָה כפי שנתבאר,
אף **אִשְׁתָּה אֵת אסורה בְּהַעֲרָאָה**, ולמדים כל העריות מאשת אח
לאסור העראה. דוחה הגמרא: יש לפרוק, מַה לְאִשְׁתָּה אֵת שיש
להחמיר בה שִׁכְן בִּידוֹ של אדם לרבות איסור זה שיהיה עוד הרבה
נשים אסורות על אחיו, דאי **כְּעִי מְקַדֵּשׁ וְאִוִּיל בִּי אֶלְפָּא** – אפילו
אלף נשים, וכולן יהיו אסורות על אחיו מדין אשת אח, ואכן
בשאר העריות האסורות עליו על ידי אישות שביד אדם לרבות
איסוריהן, כגון אשת אביו וכלתו וחמותו ואחות אשתו, יש
לדמותן לאשת אח וללמוד מכך לאסור בהן העראה, אך שאר
העריות האסורות עליו בלא אישות כגון אמו ואחותו ובתו, אין
ביד אדם לרבות איסוריהן, ויתכן שלכך החמירה התורה בהעראה
דווקא באשת אח ושאר עריות של אישות, ולא בשאר העריות.
הגמרא מבקשת ללמוד ממקום אחר: **אֵלָּא אֲתֵי מֵאִחוֹת אֵב וְאִחוֹת**

יבם יצן לא קנה בִּיבְמָתוֹ אם בא עליה, שאינו נחשב כן דעת, וכיון
שבמשנה שנינו שאנוס קנה, לא ניתן לומר שאנוס היינו ישן.
הגמרא רוצה לבאר באופן אחר: **אֵלָּא** אנוס היינו נָפַל מן הגג
וְנָתַק בִּיבְמָתוֹ בדרך ביאה לאחר שנתקשה לאשתו. דוחה
הגמרא: **וְהָאֵם רַבָּה**, נפל אדם מן הגג ונתקע באשה וניזוקה,
חֵיב הַנוֹפֵל בְּתוּשָׁלוֹם אֲרִבָּעָה דְּרָבִים, שהם נזק, צער, ריפוי ושבת.
וְאִם הִיא יבם שנפל ונתקע בִּיבְמָתוֹ בדרך ביאה, לא קנה בביאה זו,
שאף שנתקשה לאשתו, הרי לא התכוין לביאה בנפילה זו. וכיון
שבמשנה שנינו שאנוס קנה, לא ניתן לומר שאנוס היינו נתקע.
הגמרא מבארת באופן אחר: **אֵלָּא** אנוס הוא כְּגוֹן שְׁנִתְבּוֹנוֹן לְבוֹא עַל
אִשְׁתּוֹ ונתקשה לה, וְתִקְפָּתוֹ בִּיבְמָתוֹ ואנסתו לביאה ו**כָּאָה עֲלֶיהָ**.
הגמרא חוזרת לדברי רבי חייה. מבררת הגמרא: **שְׁנֵיהֶם אָנוּסִים דְּבִי**
רְבִי הִימָא – ששנה רבי חייה לעיל בברייתא שקנה ביבמתו, חֵיבִי
דְּמִי. משיבה הגמרא: כְּגוֹן שְׁנִתְבּוֹנוֹן הִיבֵם לְאִשְׁתּוֹ ונתקשה לה,
(וּתְקַפּוּהוּ) [וְתִקְפּוּם] עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים לִיבֵם וליבמה ודְּקוּם וְהָ בָּוָה,
ומתוך כך **כָּאָה עֲלֶיהָ**, ונמצאו שניהם אנוסים בביאתם על ידי תקיפת
הנכריים.
הגמרא חוזרת לדברי המשנה. מבררת הגמרא: **מָנָא הִנִּי מִלֵּי שִׁיבִם**
קונה את יבמתו בביאה בכל האופנים. משיבה הגמרא: דְּתָנִי רַבִּין
בברייתא, נאמר (דברים כה ז) **בְּכֶמֶת יָבָא עֲלֶיהָ**, מלמד שִׁמְצוֹה עליו
לייבמה בביאה יותר מבחליצה. דְּכָר אַחֵר, הפסוק **בְּכֶמֶת יָבָא עֲלֶיהָ**
מלמד שהיבם קונה את היבמה בביאה בכל אופן, בין בְּשׁוֹנֵג בין
בְּמִיד בין בְּאִוֶּס בין בְּרָצוֹן.
מקשה הגמרא: כיצד למדו מן הפסוק שקונה בכל אופן, וְהָאֵם
אֲפִיקָתִיה – למדת מן הפסוק כבר לְמַצְוָה של יבום בביאה שקודמת
לחליצה. מתרצת הגמרא: לְדַבֵּר זֶה שִׁמְצוֹה בביאה יותר מחליצה,
מִן הַפְּסוּק 'וְאִם לֹא יִחַפֵּן הָאִישׁ לְקַחַת אֵת יִבְמָתוֹ' וגו' וְחִלְצָהּ נָעַל
מֵעַל רִגְלָו' (שם כה ז) **נִפְקָא**, ששמע שרק כשאנוס חפץ לייבם
יחלוץ, הָאֵם אִם חָפֵץ לייבם אומרים לו יִבֵּם ולא תחלוץ, שהיבום
קודם, וְאִם כֵּן כִּי אֲתָא קָרָא 'יבמה יבא עליה', היינו ללמדנו שקונה
יבמתו בביאה בין בְּשׁוֹנֵג בין בְּמִיד בין בְּאִוֶּס בין בְּרָצוֹן.
הגמרא מביאה ברייתא ובה לימודים אחרים מפסוק זה: **תִּנְיָא אֲרִיךְ**
– בברייתא אחרת, מה שנאמר **בְּכֶמֶת יָבָא עֲלֶיהָ** מלמד שיבא עליה
רק בְּרָצוֹה – בדרך ביאה, ומה שנאמר בהמשך הפסוק **לְקַחְתָּהּ לוֹ**
לְאִשְׁרָה לרבות בא וללמד שקונה אותה אף בביאה שלא בְּרָצוֹה,
ומה שנאמר בהמשך הפסוק **וְיָבְמָהּ**, הרי זה כפול שלא לצורך,
דורשים תיבה זו כך, וְיָבְמָה בלא אות ה"א מלמד, שדווקא בִּימָה
נִמְרָתָה כִּי את הקנין, וְאִין כֶּסֶף וְשִׁמְרָם אִם נתנם לה נִמְרָתָה כִּי את
הקנין, ומה שנאמר **וְיָבְמָהּ** בתוספת אות ה"א (דהמיותרת) מוסיף
ללמד שקונה אותה אפילו בְּעַל בְּרָתָהּ.
הגמרא דנה בדברי הברייתא הראשונה. שנינו בברייתא: דְּכָר אַחֵר
בְּכֶמֶת יָבָא עֲלֶיהָ, בין בְּשׁוֹנֵג כ' בין במיד בין באונס בין ברצון.
מקשה הגמרא: וְהָאֵם אֲפִיקָתִיה לפסוק בברייתא השניה ללמד
שקונה אותה בביאה בְּרָצוֹה. מתרצת הגמרא: הָהוּא – דין זה אין
צורך ללמוד מן הפסוק 'יבמה יבא עליה', שכן מן הפסוק (שם)
לְהִקִּים לְאָחִיו שֵׁם **נִפְקָא**, שניתן לקיים מצות יבום דווקא בְּמִקְוָם
שְׁמִקִּים שֵׁם לאחיו על ידי הולדת זרע שיקרא על שמו, וזה שייך
רק בביאה כדרכה, ולכן כִּי אֲתָא קָרָא 'יבמה יבא עליה', היינו
ללמד שקונה יבמתו בביאה בין בְּשׁוֹנֵג בין בְּמִיד בין בְּאִוֶּס בין
בְּרָצוֹן.
הגמרא מבארת דין נוסף שהובא לעיל: **נופא, אִמֵּר רַב יְהוּדָה**, יבם
יצן לא קנה בִּיבְמָתוֹ אם בא עליה, והמקור לכך, דְּאִמֵּר קָרָא **בְּכֶמֶת**
יָבָא עֲלֶיהָ, ללמד שאינו קונה עד דְּמִכָּיִן לָהּ בביאתו לְשֵׁם בִּימָה,
וישן אינו מכין לשם ביאה, ולכן אינו קונה יבמתו בביאתו. מקשה
הגמרא: וְהִתְנִיָּא בברייתא, יבם קונה את יבמתו בין עַר [בין יצן],
וקשה לרב יהודה. מתרצת הגמרא: **אִמָּא** בברייתא, שאין המדובר
על היבם אלא על היבמה, וכך יש לשנות, בין אם היתה יבמתו ערה
ובין יצנה קונה היבם בביאתו, שאין צריך שתתכוין היא לשם
ביאה. מקשה הגמרא: וְהִתְנִיָּא בברייתא, יבם קונה בין אם עַר [הוא

יבמות. הבא על יבמתו – פרק שישי דף נד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנה רש"י תוספות

מורצח ורודף גופה קאמר הוּם דסברא הוּא. דמאי חזית דרמא דירך סומקא טפי כ"ו. וזה
לא שייך אלא במאנסין אותו להרוג בידים, אבל אם רוצים לזרוקו על התינוק ויתמך —
בוה אדורבה, איכא למימר איפכא: מאי חזית דרמא דחבריה סומקא טפי כ"ו, כיון שאין הורג
בידים, ולא היה אלא קרקע עולם בעלמא. ואין מצוה להציל חברו בגופו, דאדורבה: חזיו
קודמין, וזהו קדש דקרא — בהורג בידים בתיב: "כי
כאשר יקום איש על רעהו וגו'". והשתא גרסין
בכל דורה: מה רוצה דירג ואל יעבור, אלא נערה
המאורסה ידרג ואל יעבור. פירוש: ידרג הבועל,
ולא גרסין תיחדה: דקרקע עולם היא. אי נמי
אומר רבינו יצחק, דאפילו גרסין תיחדה יש לפרש
דהבי קאמר: תיחדה קודם שתעשה מעשה ותביא
עליה את הערוד. ואם תאמר: במסכת עבודה זרה
בפרק "שני שמעאל" (נד"א) דנעבר באונס אסור,
ומפרש: כיון דאסודו גרביה וחתחתה לבהמה
דידיה. ופריך עלה רבי יודא: אונס דחנמא טפורה,
דכתיב: "ולנערה לא תעשה דבר" (דברים כב),
ומאי קושיא? הא האי קרא דוקא בקרקע עולם
איירי, אבל עשה מעשה חייב למסור עצמו,
כדפרישית, ומשתתוח לעבודה זרה עושה מעשה
הוא, דליכא לאוקמה כשפורה גרביה לעבודה
זרה, דאין זה משתתוח! ואומר רבינו יצחק: דהכי
פריך: אונס דחנמא ממתה — אפילו
בעושה מעשה, דגוי דחייב למסור עצמו, מכל
מקום אם לא מסר עצמו לא מייחבי מיתה.
ד"לנערה לא תעשה דבר" — אפילו בעשתי
מעשה קאמר קרא דטפורה ממתה, דבעשית
מעשה איירי וקאש דקרא. ועוד: דכיון דאפילו
ברצון מייחבי מיתה, אף על גב דלא עבדי מעשה,
דהא אשח חייבא ברצון אף על גב דהוויא קרקע
עולם — הכי נמי כשפטר הכתוב אונס במיתא בית
דין. כדכתיב: "ולנערה לא תעשה דבר" — פטר
בכל ענין, לא שנת עבד לא שנת לא עבדי. ולהכי
פריך: כיון דטפוח ממתה לא חשיב נעבד לזאסר
בדך עבודה. ומזהר ליה הוּם דחשיב שפיר נעבד
באונס, אף על גב דטפוח ממתה בדיעבד, כיון
דחייב למסור עצמו.

37 יֵשׁוּ — פִּירֹשׁ בְּקִינְטֵרס: מִשּׁוּם דֵּלָא הוּי
38 בִּר דַּעַת. וְקִשְׁיָא: דְּהָא קֶטָן, אָפֵּךְ אֵל גַּב דֵּלָא
39 הוּי בִּר דַּעַת הוּא קוּנָה אִי לֹא דִמְעִסְתִּיהּ קִרְאָא
40 אֵלֶּא טַעֲמָא מִשּׁוּם דֵּלָא אִיבִין לִבִּיָּא כִּלְלָא, וְהוּי
41 כִּ"מִתְּבוּיִן לְהִטִּיחַ בְּכוּתֵל" דַּבְּסֻמָּךְ.
42 **וְבִי** אִיטְרִיךְ קִרָּא בִּי בִּשְׁוֹנָה כִּי — וְאִם
43 תֹּאמַר: וְהָא אִיטְרִיךְ לֹא אֲשִׁיבֻּמֵּינִן בִּיָּא
44 בִּיבִמָּה, דֵּלָא כְּתִיב אֵלֶּא הַבָּא! וְיֵשׁ לֹמַר:
45 דְּמִ"לְחָקִים לֹאזִיזוּ שֵׁם" נִפְקָא. וְאִם תֹּאמַר: וְהָא
46 אֲבִיתִי אִיטְרִיךְ לְגִירָתָהּ שׁוּד דְּלִקְדָּמָן בִּימָה מִנִּי —
47 אֵתִיא בִּיָּא בִּיָּא! וְיֵשׁ לֹמַר: דִּבְיָא דְּחִיבִי לֶאֱרֹן
48 מִפְּנֵה, וְהוּא לֹא מוֹפְנָה מִצַּד אַחֵר.
49 **דְּמִכּוּיִן** — דֵּלָא דְּרֹקָא נֶקֶט מִכּוּיִן לָהּ,
50 דְּהָא בְּסֻמָּךְ אֲמַר דַּנְּתוּבִין לְהִטִּיחַ
51 בְּבַחֲמָה וְהִטִּיחַ בִּיבִמָּתוּ — קֹנָה.
52 **שָׁכֵן** בִּידוּ לְרִבּוּת — וְאִם תֹּאמַר: דְּבִקְדוּשִׁין
53 פֶּרֶק "וְהָא תִּפְסִי בְּהוּ" דְּקִדְּוִשִׁין מֵאֲחֻת אֲשֻׁתוֹ,
54 הָעִרְוִית לֹאזִיזֻּם אֲחֻתִּי מֵאֲחֻת אֲשֻׁתוֹ,
55 וְקֹאֲמַר דָּהֵם: שְׂבִלְמָא כִּלְלוּ אֲחִירִין. וְהִכִּי תִּתִּין?
56 הָא אִיכָא לְמִפְיָךְ: מַה לֵּאחֻת אֲשֻׁה — שָׁכֵן בִּידוּ
57 לְרִבּוּתוֹ! וְיֵשׁ לֹמַר: דְּבִלְאָה הִכִּי פִּירִיךְ שְׁפִיר. אִי נִמִּי:
58 דְּרוֹקָא בְּאִשָּׁת אַח חֲשִׁיבִי יֵשׁ בִּידוּ לְרִבּוּת לְחֻמְרָא,
59 שְׁכֵן יֵשׁ בִּידוּ לְרִבּוּת אִיסוּר עַל אַחֲרִים. אֲבָל מַה
60 יֵשׁ — הִקְשָׁה רַבִּינִי יְהוּדָה בִּן נָתָן: דִּמְאֲחֻת אֵב וְאִחֻת
61 אֲחִי. כְּדִפְרִי בְּסֻמָּךְ: מַה לִּי לְרִיבֵי שְׂכָן אַחֵר.

יֵשׁן לֹא קָנָה — דִּישׁן לֹא בֵּר דַּעַת, וְלֹא הוּא קִינָו וְנִפְנִי — שֶׁנִּתְקַשָּׁה לֵאשׁוֹת, כְּדָמַר
מִן הַגֵּג וְנִתְקַע בִּיבְמִתּוֹ. חֵיִיב בִּארְעָקָה דְּבָרִים — בְּנוֹק וְצַעַר וּדְפוּי וּשְׁבֵת, כְּדָמַר
בִּ"הוֹדוּבִל" (בָּבָא קָמָא פ"ה); "פָּעַע תַּחַת פָּעַע" — לְרֹבֶת הַשּׁוּגֵג כְּמוּדוֹ, וְאוֹנֵס כְּרִצָּן. אֲבָל
בְּבוֹשֶׁת — לֹא. כְּדִמְפָּרֵשׁ לִקְמוֹן, וּבִיבְמִתּוֹ לֹא קָנָה — דְּלֹא אֲבוּן לְבִיָּאָה. שֶׁנִּתְבּוֹן לֵאשׁוֹתוֹ
— וְנִתְקַשָּׁה לָהּ. מִצּוּחַ — כְּלוּמָר, בִּבְיָאָה יוֹתֵר
מִשְׁלִיכִיָּה. הָאֵל חֲפִיז — מִצּוּחַ לִיבִימִי. וְלִקְחָה
בְּבִלְחִיבָה — לְרֹבֶת שָׁכָא אֲבָם בְּעִלְיָה 2
כְּדִרְבָּה — קָנָה. בְּמִקּוֹם שְׁמַקִּים שֵׁם — עֲרִישֵׁינִי. 3
עַד דְּמִכּוּיִן לֹה — לִשְׁם בִּיָּאָה בְּעוֹלָם. נוֹק — 4
שִׁמְיָן אוֹתָהּ כְּאִילוֹהִי הִיא שְׁפָחָה נִמְכֶּרֶת; כִּמְהָ 5
הִיְתָה יִפְהוּ וְכִמְהָ הִיא יִפְהוּ. לְהַשִּׁיב בְּבוֹלָה — לֹא 6
לִשְׁוֹם בִּיָּאָה מִיִּכּוּיִן. שֶׁכֵּן מִטְּמֵאָה אֵת בְּעוֹלָה — 7
לְהוֹיֵת כְּמוֹתָה טֵמֵא שְׁבַע, דְּכַתִּיב: "וַתְּהִי נֹתֶה 8
לְאִשׁ וְטֵמֵא שְׁבַעַת יָמִים" (וַיִּקְרָא טו'). וְכִי אֵתָה 9
אֲחִיו לְעוֹלָם נָדָה הִיא — וְאֵינָהּ פּוֹסְקָה. כִּי בִידּוֹ 10
— שֶׁל אֶדָם לְרֹבֶת נָשִׁים הִרְבָּה עַל אֲחִיו בְּאִיסוֹר 11
אִשְׁתִּי אֵת. דְּאִי בְּעִי מִקְּרָשׁ וְאוֹיִל כִּי אֲלַפָּא — 12
וּתְפִשׁוֹת מִנֶּה כָּל עֲרִיֹת הַנְּאֻסוֹת עֲלֵיו מִחֲמַת 13
אִישׁוֹת. כֵּגוֹן אִשְׁתִּי אֲב וְכֹלְתוֹ וְחֲמוּמָתוֹ וְאוֹתוֹת 14
אִשְׁתּוֹ. אֲבָל אֲמֹ וְאוֹתוֹת וְכֹתוֹ וְכִיֻּצָּא בָּהּ, דֶּאֱיִן 15
בִּידוֹ לְרֹבֶת — מִנְלָן? שֶׁכֵּן אִיסוֹר הָבָא מֵאִלּוֹ — 16
וּפְשׁוֹת מִנֶּה אֲמֹ וְאוֹתוֹת וְכֹתוֹ וְכִיֻּצָּא בָּהּ, וְלֹא 17
תְּפִשׁוֹת מִנֶּה עֲרִיֹת מִחֲמוּמָתוֹ וְכֹתוֹ וְכִיֻּצָּא בָּהּ, וְלֹא 18
קִדּוּשִׁין. מֵאִשְׁתִּי אֲחָ וְאוֹתוֹת אֲב וְאֵם — דְּכִי 19
פִּרְכִּית: מֵה לֵּאחֹת אֲב וְאֵם שֶׁכֵּן אִיסוֹר הָבָא 20
מֵאִלּוֹ — אִשְׁתִּי אֲחָ תּוֹכִית. מֵה לֵּאשְׁתִּי אֲחָ שֶׁכֵּן 21
בִּידוֹ לְרֹבֶת — אֲחֹת אֲב וְאֵם תּוֹכִית. וְחֹדֵר הָדִין. 22
הַצַּד הַשּׁוּה שְׁבָהּ, שֶׁהוּא אֲסוּרוֹת עֲלֵיו מִשּׁוֹם 23
בִּיאָה כִּל הָעֲרִיָּה כְּגֹמֵר בִּיָּאָה — אָף אֵם 24
שָׂרָה, וְעֵשֶׂה כִּל הָעֲרִיָּה כְּגֹמֵר בִּיָּאָה — שֶׁכֵּן אִיסוֹר 25
שָׂרָה — וּתְפִשׁוֹת כִּל הָאֲסוּרוֹת מִשּׁוֹם שָׂרָה. אֲבָל 26
אִשְׁתִּי אִישׁ דְּלֹא מִשּׁוֹם שָׂרָה — מִנָּה תִּהְיִי? בְּחַיִּי 27
אוֹסִיִּין — כֹּל זְמַן שֶׁאֶדָם חַי וְהִיא שׁוֹפְעֶת. וְכֵן 28
אִשְׁתִּי אֲחָ אֵין הִיתֵר בְּחַיִּי אֲחִיו, שֶׁאִפְּלוֹ הוּא 29
מִגְרָשָׁה אֲסוּרָה לָהּ. אִשְׁתִּי אִישׁ שֶׁ לֹה הִיתֵר 30
בְּחַיִּיו עַל יְדִי גַּט. 31
בְּחַיִּיו עַל יְדִי גַּט. 32
בְּחַיִּיו עַל יְדִי גַּט. 33
בְּחַיִּיו עַל יְדִי גַּט. 34
בְּחַיִּיו עַל יְדִי גַּט. 35
בְּחַיִּיו עַל יְדִי גַּט. 36

27 בִּשְׁבֹת, בְּרַפְי, אָבֵל בּוֹשֵׁת לֹא מִיִּתִיב, דָּאָמַר מֶר: אֵין חֵיב עַל
28 רָבָא: נִתְּבוּן לְהַפִּיחַ בְּכוֹחֵל וְהַפִּיחַ בִּיבְמֹתוֹ - לֹא קָנָה. לְהַפִּיחַ בְּנִפְּ
29 דִּהָא קִמְבוּן לְשֵׁם בִּיזָה בְּעוֹלָם. "אֶחָד הַמְעֵרָה". אָמַר עוּלָא:
30 שְׁנָאמַר: "וַאֲשֵׁר אֲשֵׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה דְּוָה וְגָלָה אֶת עֲוֹנוֹתָהּ
31 לְהַעֲרָא מִן הַתּוֹרָה. אֲשַׁפְּחֵן נִדָּה, שְׂאֵר עֲרִיט מִנֵּין? וְכִי תִימָא
32 שֶׁבֶן מִטְּמֵאָה אֶת בּוֹעֵלָה! אֵלָּא: אֲתִיָּא מֵאִשְׁתָּ אַתָּה, דְּכִתְבִּי: "
33 אֲחִיו נִדָּה הִיא", וְכִי אִשְׁתְּ אֲחִיו [לְעוֹלָם] נִדָּה הִיא? אֵלָּא: בְּנִדָּה
34 אִשְׁתְּ אַחַּ בְּהַעֲרָאָה. מַה לֵּאשֶׁת אַח שֶׁבֶן בִּירוֹ לְרִבּוֹת, דְּאֵי בִּי
35 אֵלָּא אֲתִיָּא מֵאֲחֻת אֲב וְאֲחֻת אִם, דְּכִתְבִּי: "וְעֲרֹת אֲחֻת אִמְךָ
36 אֶת שְׂאֵרָה הָעֵרָה" אֵיפֹא לְמִיפְרָד: מַה לֵּאחֻת אֲב וְאֲחֻת אִם
37 מִחֲדָא לֹא אֲתִיָּא, תִּיְתִי [חֲדָא] מִתְרִי. מַהִי תִיְתִי? תִּיְתִי מֵאִי
38 אִם - מַה לְהִנָּה, שֶׁבֶן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׂאֵר! אֵלָּא תִיְתִי מִנְּדָה וְאֵ
39 לְהִנָּה, שֶׁבֶן אִיסוּר הִבָּא מֵאִלּוּ! אֵלָּא תִיְתִי מִנְּדָה וְאִשְׁתְּ אַתָּה, וְדִי
40 אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא: מַה לְנִדָּה וְאִשְׁתְּ אַח - שֶׁבֶן אֵין לְהֵם
41 בְּאִשְׁתְּ אִישׁ שֶׁבֶן יֵשׁ לָהּ הֵיתֵר בְּחֵי אֲסוּרָה! אָמַר לִיהַ רַב:
42 נִדָּה וְאִשְׁתְּ אַח בְּחֵי אֲסוּרִין הוּא דְּאֵין לְהֵם הֵיתֵר, אֲבֵל לֹאחֵר

שבירו לרבות על עצמו — לא חשיב פירכא. **מזה** לאחות אב ואחות אם שכן איסור הבא
דיכא דעל ידי מידושינו ויש לומר: דאשת אי

רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין – דכיון דשריא רחמנא אחר מיתה – אין סברא לומר דאסורא בחיי בעלה, ולא מיסתבר שיהיה בא הכתוב לומר דאית עשה ודחיי לא תעשה שיש בו כרת, אי לא דמוכח קרא בהדיא.

מהו – הא דלא יליף זכור ובהמה מהקישא דרבי יונה – משום ד"את מקורה הערה" כתיב, והנהו לא שייך בזו מקור. ועוד, דאפסקינהו בקרא דמולך. אי נמי משום דזכור ובהמה לא חשיב ביאה, דאין דרך ביאה בכך. ולחכי בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נ"ב.) צריך אזהרה ועונש לשוכב ונשכב בזכור, אף על גב דבעלמא לא בעי קרא לחיבי האשה הנשכבת. אמרו לו מטה אשתך כו' – בתלתא הוה סגי, אלא קא משמע לן דאף על פי שיש ערוב, שכל חמשותן שלשלת אחזה, וצריך להוציא האסורות – לא גזרינן התך דשרינן אטו התך דאסינן.

איצטריך, אף על גב דסלקא דעתך דמוטב שיחלוץ הצרות – גזירה שלא יחלוץ לשניה או רביעית. מאששת

ביומי תליא מילתא. אשת אח – בכנים תליא רחמנא. אלא פריך הכי: מה לגדה ואשת אח – שפון אין אוסרן מתירן, תאמר באשת איש – שאוסרה מתירה! אלא אמר רבי יונה ואיתמא רב הונא פריה דרב יהושע, אמר קרא: "כי כל אשר יעשה מפל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העשות" הוקשו כל העריות בולן לגדה, מה גדה בהערה – אף כל בהערה. ואלא גדה דכתיבא גבי אשת אח למה לי? לכדריב הונא. דאמר רב הונא: רמז ליבמה מן התורה מנין? מנין? הא פתיב: "במה יבא עליה! אלא: רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין? האי – סברא היא, מדאמר רחמנא: לאחר מיתת בעלה שריא – מפלל

דבחי בעלה אסורה! ודלמא: לאחר מיתת בעלה – מוצה, בחיי בעלה – רשות? אי נמי: לאחר מיתת בעלה – אין, בחיי בעלה – לא, ולא הפא מפלל עשה – עשה! אמר קרא: "ואיש אשר יקח את אשת אחיו גדה היא", וכי אשת אחיו גדה היא? אלא פגרה, מה גדה, אף על פי שיש לה היתר לאחר מכן – בשעת איסורא בפרה, אף אשת אח [נמי], אף על פי שיש לה היתר לאחר מכן – בחיי בעלה בפרה. אלא הערה דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם למה לי? לכדפשא מצינה רבינא מרבא: המערה בזכור, מהו? בזכור – "משכבי אשה" פתיבא! אלא: המערה בבהמה מהו? אמר ליה: אם אינו ענין להערה, דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם, דאתיא בהקישא מדריבי יונה – תנהו ענין להערה דבהמה. מפדי בהמה חייבי מיתות בית דין היא, מאי טעמא פתיב להערה דידה גבי חייבי כריתות? לכתוב גבי מיתת בית דין, ויילף מיתת בית דין ממותת בית דין! אידי דכיליה קרא לדרשא אתי – פתיב ביה נמי הא מילתא לדרשא. מאי דרשא – דתניא: "ערות אחות אביך לא תגלה" בין מן האב בין מן האם. אתה אומר בין מן האב בין מן האם, או אינו אלא מן האב ולא מן האם? ודין הוא: חייב פאן – וחייב באחותו. מה אחותו – ובין מן האב בין מן האם, אף פאן – בין מן האב בין מן האם. או כלך לדרך זו: חייב פאן וחייב בדודתו, מה דודתו – מן האב ולא מן האם, אף פאן – מן האב ולא מן האם. נראה למי דומה: דנין איסור תבא מאליו מאיסור תבא מאליו, ואל תוכיח דודתו – שאין איסור תבא מאליו. או כלך לדרך זו: דנין קרובי האב מקרובי האב, ואל תוכיח אחותו שקרובי עצמו? תלמוד לומר: "ערות אחות אביך לא תגלה" בין מן האב בין מן האם. "ערות אחות אביך לא תגלה" בין מן האב בין מן האם. למה לי למכתבא באחות אב, למה לי למכתבא באחות אם? אמר רבי אבהו: צריכי, דאי כתב רחמנא באחות אב – שפון יש לה חיים, אבל אחות אם – אימא לא. ואי כתב רחמנא באחות אם – שפון ודאית, אבל אחות אב – אימא לא, צריכא. ודודתו, דפשיטא ליה לתנא דמן האב ולא מן האם, מנא ליה? אמר רבא: אתיא "דודו" "דודו", פתיב רבא: "ערות דודו גלה", ופתיב רבא: "או דודו או בן דודו יגאלגו" מה להלן מן האב ולא מן האם – אף פאן מן האב ולא מן האם. והתם מנלן? אמר קרא: "ממשפחתו יגאלגו", משפחת אב – קרויה משפחה, משפחת אם – אינה קרויה משפחה. והדרתנן: אמרו לו: מטה אשתך, ונשא אחותה מאביה. מטה, ונשא אחותה מאמה. מטה, ונשא אחותה מאביה. מטה, ונשא אחותה מאמה – מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית, ופטרות צרותיהן. ואסור בשניה וברביעית, ואין ביאת אחת מהן פטרות צרתה. ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה – מותר בשניה וברביעית, ופטרות צרותיהן, ואסור בשלישית ובחמישית.

ביומי תליא מילתא – אפילו אם מת האסורה, שפסקה דם בראיה ראשונה – אסורה כל שבעה. בכנים תליא – אם יש לה בנים אפילו מת דהם. אין אוסרן מתירן – אין כח באוסר להתיר, אלא דבר אחר מתיר: ימים מתירין את הגדה, ואשת אח – כשהוא ערירי. הוקשו כל העריות לגדה – שהרי כאן הוקשו בולן לו, וגדה כתובה בפרשת עריות, והלכך בהערה ילפינן כולוהו מגדה. גדה דכתיב גבי אשת אח – דילפינן מניה לעיל הערה לאשת אח מגדה. בחיי בעלה – אם גירשה אחיו, ולא הפא מפלל עשה עשה – אבל כרת ליבא. משכבי אשה – וכיון דבאשה הוי הערה משכב, ממילא איתסרא בזכור, דהא בזכור כתיב: "משכבי אשה". המערה בבהמה – שלא גמר ביאתו. ואחות אב ואחות אם – לא מחייבי מיתות דין, דלא כתיבא בהו מיתה. ליכתבה במיתת בית דין – כגון באמו ורחמותו, ולימא נמי: אם אינו ענין להו, דאתיא בהקישא דרבי יונה. תנהו ענין לבהמה. אידי דכיליה קרא – דכתיב באחות אב ואחות אם בפרשת "קדושים תהיו" לדרשא אתא, כדתניא לקמן כתיב ביה נמי הערה, בלא צורך, לדרשא דבהמה. ערות אחות אביך – קרא ד"אתרי מות" קמא נקט. בין שהיא אחות אביך – מן האב בין מן האם. מה אחותו בין מן האב בין מן האם – דכתיב: "בת אביך את בן אבך". מה דודתו מן האב ולא מן האם – שאם היה דודו אחי אביו מן האם ולא מן האב – אין אשתו עליו שרדה. ולקמן בעי מנלן. דודתו אין איסורא בא עליו מאליו – אלא על ידי קדושי דודו, ולא תוכיח אחותו. וכיון דלא נפקא לן מדינא, תלמוד לומר מקרא שני בפרשת "קדושים תהיו": "ערות אחות אביך ואחות אבך לא תגלה". ואין צריך להזהיר – שכבר הזהיר, ולא היה ליה לאשמועין אלא עונש, כדעבד באשת אח ובאחותו. "איש כי יקח אחות אביו ואחות אמו עונם ישאר", וקרא יתירא הוא, לרבות אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האם. למה לי לכתב – האי קרא יתירא בתרייהו? לכתוב בהדא, ויתיה אידך מינה. יש לה חיים – דמשפחת אב קרויה משפחה, דכתיב: "ויתילדו על משפחותם לבית אבותם" (במדבר א). אחות אם ודאי – קרובתו. אבל אחות אב, שמא חס ושלום אל זה אבינו? מה להלן מן האב – אם אחי אביו מן האב הוא – הוי קרוב לענין גאולה יותר, ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי האם, אף כאן – מן האב ולא מן האם. הכי גרסינן. ממשפחתו יגאלגו משפחת אב קרויה משפחה כו'. והא דתנן אמרו לו מטה אשתך כו' – כגון דינה בת לאה מעיקב, ויוכבד בת לאה מחצרון, ושרה בת חצרון מקטורה, ורבקה בת קטורה מבתואל, ומלכה בת בתואל מחנה. וראובן נשא את מלכה, והלך למדינת דים. אמרו לו מטה אשתך, ונשא את רבקה, שהיא אחותה מאביה. חזרו ואמרו לו מטה רבקה, ונשא את שרה אחותה מאמה. אמרו לו מטה שרה, ונשא את יוכבד אחותה מאביה. אמרו לו מטה יוכבד, ונשא את דינה אחותה מאמה. חזרו ואמרו לו כולן קיימות. מותר בראשונה – במלכה אשתו. ובשלישית – שרה, לפי שרבקה לא הוי קדושה קידושין, וביאתה באונס הוא.

ומותר בשרה אחותה, דתנן (יבמות יז.) נשואין על האנוסה. ובחמישית – דינה, ואף על פי שהיא אחות יוכבד הרביעית. לפי שביאת יוכבד פיתוי היא, ואינה קידושין, מפני שהשלישית הוי קידושה קידושין. ופטרות צרותיהן – אם מת וחלצו האחין לאחת מהן – פטרות צרותיהן. ואסור בשניה – מפני דראשונה, וברביעית מפני השלישית.

יבמות דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קנז

לְהַעֲרָא דְּתַיִבָּא לְנָפִי אִיסוּר אַחוֹת אַב וְאַחוֹת אַם, דְּאִתֵּי – שהרי
למדים לאסור הערעה בְּתַיִבָּא מִדְּרַבִּי יוֹנָה, תְּנַהוּ עֲנִין ללמד
לְאִיסוּר הַעֲרָא דְּתַיִבָּא, שְׂמֵדָה הִיא בְּתוֹרָה, שְׂכֵתוֹב שְׂאִינוּ נִצְרָךְ
לעצם האיסור, נִיתֵן לְדוֹרְשׁוֹ ללמד על עֲנִין אַחֵר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִכְּדִי – הֵלֵא בִּיאָה עַל בְּתַיִבָּא מִתִּיבִי מִיתוֹת בֵּית דִּין
הִיא, שֶׁהַעֲוָשָׁה כֵּן חַיִּיב סְקִילָה (ויקרא כ טו), וּמֵאִי מִעֲמָא בְּתִיב
לְהַעֲרָא דְּתַיִבָּא לְנָפִי אִיסוּר אַחוֹת אַב וְאִם שְׁחָן רַק מִתִּיבִי בְּרִיתוֹת
(שם כ טז) וְאִין בְּחֵן סְקִילָה, לְכַתּוֹב אוֹתָהּ לְנָפִי עֲרוּה שְׁעוֹנֶשָׁה מִיתָת
בֵּית דִּין, כְּגוֹן הָבָא עַל אִמּוֹ אוֹ עַל חֲמוּתוֹ (ויקרא כ יא, יד), וְנִילָף הָבָא
עַל הַבְּהֵמָה שְׁעוֹנֶשָׁה מִיתָת בֵּית דִּין מִפְּעֻרִּית שְׁעוֹנֶשׁ מִיתָת בֵּית דִּין,
שֶׁאִם הָעֲרָא אֵינָה עֲנִין לְגוֹפֵן, שְׂכֵבֵר נִלְמֻד מִדְּהִיקֶשׁ כֹּל
הַעֲרִיּוֹת לְעִיל, תְּנַהוּ עֲנִין לְהַעֲרָא בְּבִהֶמָה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִיִּדִי – אֵגֵב כֵּךְ דְּכֻלִּיהּ קָרָא שֶׁל אַחוֹת אַב וְאִם
מִיּוֹתֵר וְלְדִרָשָׁא אִתֵּי כְּפִי שִׁיתְבָּאָר, לְכֵן בְּתִיב בִּיה נָפִי הָא מִלִּתָּא
שֶׁל הָעֲרָא הַמִּיּוֹתֵר, לְדִרָשָׁא, לְלַמֵּד לְמַעֲרָה בְּבִהֶמָה. מִבִּאֲרַת
הַגְּמָרָא: מֵאִי הִיא הַדְּרָשָׁא שְׁלֹשׁ כֵּךְ נִכְתֵּב הַפְּסוּק. דְּתַנִּין
בְּבִרְיָתָא, נִאֲמַר בְּפִרְשַׁת אֲזַהֲרַת הַעֲרִיּוֹת (ויקרא יח יב) 'עֲרֹת אַחוֹת
אִכְיָד לֹא תִגְלֹה', וְהֵינּוּ בֵּין שְׂהִיא אַחוֹת אֲבִיו רַק מִן הָאֵם, שְׂשִׁנְהֵם,
אֲבִיו וְאַחוֹת אֲבִיו, בְּנֵי אֲבִי אֶחָד, וְכֵן שְׂהִיא אַחוֹת אֲבִיו רַק מִן הָאֵם,
שְׂשִׁנְהֵם בְּנֵי אִם אַחַת, בְּכָל אֹפֶן אֲסוּרָה לּוֹ. דְּנָה הַבְּרִייתָא: אִתָּהּ
אוֹמֵר שְׂאִיסוּר אַחוֹת אֲבִיו הֵינּוּ בֵּין מִן הָאֵם וְכֵן מִן הָאֵם, אוֹ שְׂמָא
נִאֲמַר שְׂאִינוּ בֹא לְאִיסוּר אֵלָּא אַחוֹת אֲבִיו מִן הָאֵם וְלֹא מִן הָאֵם.
הַבְּרִייתָא מִבִּאֲרַת בְּמַה הַנִּידוֹן: יֵשׁ מְקוֹם לְמַר שְׂאִיסוּר בִּאֲחוֹת אֲבִיו
בְּכָל אֹפֶן, וְדִין – לִימּוֹד בְּמַה מְצִינוּ הוּא, שְׂמַצִּינוּ שְׂחִיבִי כָּאֵן –
בִּאֲחוֹת אֲבִי, וְמַצִּינוּ שְׂחִיבִי כָּאֵן עַל אַחוֹת, מַה אַחוֹת אֲסוּרָה לּוֹ
בֵּין אִם הִיא אַחוֹתוֹ רַק מִן הָאֵם וְכֵן אִם הִיא אַחוֹתוֹ רַק מִן הָאֵם
(ויקרא יח טו, שם כ יז), אִתָּהּ כָּאֵן בִּאֲזוּרָה עַל אַחוֹת אֲבִיו, אֲסוּרָה לּוֹ בֵּין
אַחוֹת אֲבִיו מִן הָאֵם וְכֵן מִן הָאֵם. אוֹ שְׂמָא אִתָּהּ בְּלֹךְ –תִּלְךָ בְּנִידוֹן זֶה
לְלַמֵּד בְּדִרָשָׁא זֶה, שְׂמַצִּינוּ שְׂחִיבִי כָּאֵן בִּאֲחוֹת אֲבִי, וְמַצִּינוּ שְׂחִיבִי כָּאֵן
עַל דִּוְדָתָהּ (שם כ טז) שְׂהִיא אִשֶׁת אֲחִי אֲבִיו, מַה – כֵּשֶׁם שְׂדוּחָתָהּ
אֲסוּרָה לּוֹ רַק אִם בְּעֵלָה הוּא אֲחִי אֲבִיו מִן הָאֵם וְלֹא כִשְׁהָם אֲחִים
רַק מִן הָאֵם, אִתָּהּ כָּאֵן בִּאֲחוֹת אֲבִי נִאֲמַר שְׂאִין הָאִיסוּר אֵלָּא בִּאֲחוֹת
אֲבִי מִן הָאֵם וְלֹא בִּאֲחוֹת הָאֵם מִן הָאֵם.
הַבְּרִייתָא מוֹסִיפָה לְדוֹן מְהִיכֵן מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר לְלַמֵּד דִּין אִיסוּר
אַחוֹת אֲבִי, בְּמַה מְצִינוּ מֵאֲחוֹתוֹ אוֹ מִדּוּדוֹת: תִּנְיָא לְמִי דִּוְיָהּ יוֹתֵר,
הָאֵם דְּנִין אַחוֹת אֲבִי שְׂהוּא אִיסוּר הָאֵם מֵאִלּוּ, שְׂלֹא נִאֲסָרָה עֲלֵיו
מִחֲמַת מַעֲשֶׂה, מֵאֲחוֹתוֹ שֶׁאִף הִיא אִיסוּר הָאֵם מֵאִלּוּ, וְאֵל תּוֹכִיחַ
דִּוְדָתָהּ לְאִיסוּר אַחוֹת אֲבִי, שְׂאִין אִיסוּרָה שֶׁל דּוּדוֹתוֹ אִיסוּר הָאֵם
מֵאִלּוּ, אֵלָּא עַל יְדֵי קִידוּשִׁי דּוּדוֹ נִאֲסָרָה עֲלֵיו. אוֹ שְׂמָא בְּלֹךְ לְדִרָשָׁא
זֶה, שְׂדִינִין אַחוֹת אֲבִי שְׂהִיא מְקָרְבִי הָאֵם, מִדּוּדוֹתוֹ שֶׁאִף הִיא מְקָרְבִי
הָאֵם, וְאֵל תּוֹכִיחַ אַחוֹתוֹ לְאִיסוּר אַחוֹת אֲבִי שְׂהִיא מְקָרְבִי עֲצֻמָּה.
מִסִּימָת הַבְּרִייתָא: מִכִּיּוֹן שְׂאִין לָנוּ לְלַמֵּד דְּבַר זֶה מִן הַדִּין כִּאֲמוֹר,
לְפִיכֵךְ תִּלְמּוֹד לִזְמַר 'עֲרֹת אַחוֹת אִכְיָד לֹא תִגְלֹה', וּמִכֵּךְ שְׂחֹרָה
הַתּוֹרָה לְהוֹדִיעַ פַּעַם נּוֹסֶפֶת בְּפִרְשַׁת עוֹנֶשִׁי הַעֲרִיּוֹת (שם כ טז), הִיא
בֹא לְלַמֵּד שְׂאֲחוֹת אֲבִי אֲסוּרָה בֵּין כִּשְׂהִיא אַחוֹת אֲבִיו רַק מִן
הָאֵם וְכֵן כִּשְׂהִיא אַחוֹת אֲבִיו רַק מִן הָאֵם, וְעֲרֹת אַחוֹת אִכְיָד לֹא
תִגְלֹה לְרִבּוֹת בֵּין מִן הָאֵם וְכֵן מִן הָאֵם.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְמַה לִּי לְמִכְתָּבָא לִיִּתּוֹר זֶה שֶׁל 'לֹא תִגְלֹה' בִּאֲחוֹת
אֲבִי, וְלְמַה לִּי לְמִכְתָּבָא שׁוֹב בִּאֲחוֹת אֲבִי, הֵלֵא דִי בִּאֲחַת מִזֵּן לְבֹד,
וְנִלְמַד מִן הָאֲחַת עַל חֲבֵרָתָה שְׂבִשְׂתִּיהֵן הָאִיסוּר הוּא בֵּין בִּאֲחוֹת מִן
הָאֵם וְכֵן בִּאֲחוֹת מִן הָאֵם.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמְרֵי רַבִּי אֶבְרָהָם, אֵת שְׁנֵי הִיתּוּרִים צִרְיִי, דְּאִי כְּתִיב
רַחֲמָנָא רַק בִּאֲחוֹת אֲבִי, הֵינּוּ אוֹמְרִים שְׂדוּקָא בַּהּ הַחֲמִירָה הַתּוֹרָה
לְאִיסוּר אִף כִּשְׂהִיא אַחוֹתוֹ רַק מִן הָאֵם, שְׂכֵן יֵשׁ לָהּ – לְמַשְׁפַּחַת
הָאֵם תִּיָּס – יְחוּסוּ, שְׂרַק מִשְׁפַּחַת אֲבִי קְרוּיָה מִשְׁפַּחָה לְהַתִּיחֵס
אַחֲרֶיהָ, אֶבְל אַחוֹת אֲבִי, שְׂאִין יְחוּס אַחֲרֵי מִשְׁפַּחַת הָאֵם, אִיִּמָּא לֹא,
וְרַק כִּאֲשֶׁר הִיא אַחוֹת אִמּוֹ מִן הָאֵם הִיא חַיִּיב, לְכֵן רִיבֵתָה הַתּוֹרָה
אִף בִּאֲחוֹת אִמּוֹ שְׂאִיסוּרָה גַּם כִּאֲשֶׁר הִיא אַחוֹתָהּ רַק מִן הָאֵם. וְאִי
כְּתִיב רַחֲמָנָא רַק בִּאֲחוֹת אֲבִי, הֵינּוּ אוֹמְרִים שְׂדוּקָא בַּהּ הַחֲמִירָה

בְּיוֹמִי – בְּסִפִּירַת שְׁבַעֲהַ יָמִים לְטַהֲרָתָהּ תִּלָּא מִלִּתָּא, וּבִתּוֹכֵם
אֲסוּרָה אִף לְאַחֵר חַיִּי אוֹסְרֵם, דְּהֵינּוּ אִף לְאַחֵר שְׂפִטְקָה לְרִאֲתוֹ דֶּם
(ויקרא טו יט, תְּנַחֲמָא מִצְוַע ח), וְאַשְׁתִּי אֵת, כְּכִנִּים שֶׁל אֲחִיו תִּלָּא רַחֲמָנָא
אֵת הַיּוֹבֵם, שְׂרַק אִם לֹא הַשְׂאִיר בְּנִים כִּשְׂמַת אִשְׁתּוֹ מוֹתֵרֵת (דְּרַבִּים
כח ה), אִךְ אִם הַשְׂאִיר בְּנִים אֲסוּרָה, וְנִמְצָא שְׂלִשְׁתִּיהֵן אִין הִיתֵר אִף
לְאַחֵר חַיִּי אוֹסְרֵן (וּבְגֵדָה הוּא הֵדֶם וּבִאֲשֶׁת אֵת הוּא הָאֵחָךְ) וּכְפִי
שְׂנֵתְבָאָר.
מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: אֵלָּא פְּרִיֵךְ תִּכִּי – כּוּוֹנוֹת הִיתָה לְהַקְשׁוֹת כֵּךְ, מַה
לְנִדָּה וְאַשְׁתִּי אֵת שֶׁהַחֲמִירָה הַתּוֹרָה בְּחֵן שְׂכֵן אִין אוֹפְרֵן מִתִּיבָה,
דְּהֵינּוּ שְׂאִין כֹּחַ בִּיד הָאוֹסֵר לְהוֹיֹת הוּא הַמְתִּיר, שְׂבִנְדָה אִף שְׂנִפְסֵק
הֵדֶם אֵינָה נִטְרָתֵר אֵלָּא עַד שְׁבַעֲהַ יָמִים, וּבִאֲשֶׁת אֵת אִף כִּשְׂמַת
הָאֵחָךְ אִין עֲצֵם מִיתָתוֹ מִתִּירָה אֵלָּא רַק אִם מֵת בְּלֹא בְנִים, וְלִכֵּן
הַחֲמִירָה בְּחֵן הַתּוֹרָה לְהַחֲשִׁיב הָעֲרָא כְּבִיאָה, תִּאֲמַר בִּאֲשֶׁת אִישׁ
שְׂבַעֲלָה הָאוֹפְרָה עַל כֹּל הָעוֹלָם, הוּא מִתִּירָה בְּגֵט אוֹ בְּמִיתָתוֹ
(קִידוּשִׁין ב), וְיִתְכֵן שֶׁהִקְלָה בַּהּ הַתּוֹרָה שְׂאִין הָעֲרָא כְּבִיאָה.
הַגְּמָרָא מִבִּאֲרַת לְמַסְקָנָא מְנִין לְמַדִּים לְאִיסוּר הָעֲרָא בְּכָל
הַעֲרִיּוֹת: אֵלָּא, אִמְרֵי רַבִּי יוֹנָה, וְאִיִּתִּימָא רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ,
אִמְרֵי קָרָא בְּסוֹף פִּרְשַׁת הַעֲרִיּוֹת (ויקרא יח כט), 'כִּי כָל אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל
הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַנִּפְשׁוֹת', הִקְשׁוּ בְּפִסְקוֹ זֶה כָּל
הַעֲרִיּוֹת כּוּוֹן זֶה לְזֶה וְלִנְדָּה הַכְּתוּבָה בִּאֲחוֹתָהּ פִּרְשָׁה, מַה נִּדָּה אֲסוּרָה
אִף בְּתַיִבָּא, אִף כֹּל הַעֲרִיּוֹת אֲסוּרוֹת בְּתַיִבָּא, וְכִיּוֹן שְׂנִלְמַד
בְּהִיקֶשׁ, אִין לְפִרוּךְ, כִּיּוֹן שְׂאִין מְשִׁיבִים עַל הַהִיקֶשׁ.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאֵלָּא מֵאַחֵר שְׂלַמְדֵּנוּ מְהִיקֶשׁ זֶה לְאִיסוּר הָעֲרָא
בְּכָל הַעֲרִיּוֹת, 'נִדָּה' דְּתַיִבָּא בְּפִסְקוֹ נָפִי אֲשֶׁת אֵת (ויקרא כ כא) לְמַה
לִי, הִרִי אִין צִרְיִי לְלַמֵּד מִמֶּנָּה לְאִיסוּר הָעֲרָא בִּאֲשֶׁת אֵת.
מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: הַכְּתוּב בֹּא לְלַמֵּד בְּדִרָשָׁא הוּנָא, דְּאִמְרֵי רַב הוּנָא, רָמּוּ
לְדִין יְכִימָה מִן הַתּוֹרָה מְנִין. וְקוֹדֵם סוּם דְּבִרְיוֹ תְּמַהֵה הַגְּמָרָא: וְכִי
יֵשׁ לְשִׁאֲלוֹ מְנִין הַלּוֹכִיחַ שְׂבַחֵי דְּלִין יְבוֹם, הָא בְּתִיב בְּמִפְּרֹשֶׁת (דְּרַבִּים כח ה)
'יְכִימָה יְכִימָה', וּבְפִרְשָׁה זֶה נִתְבָּאֵר כֹּל מִצְוַת הַיּוֹבֵם. מִבִּאֲרַת
הַגְּמָרָא: אֵלָּא כֵּךְ רַב הוּנָא הִתְכּוּן לְשִׁאֲלוֹ, רָמּוּ לְיְכִימָה שְׂהִיא אִשֶׁת
אֵת שְׂאִין לּוֹ בְּנִים שְׂאֲחֵר מִיתָתוֹ תְּהִיָּה יְבִמָּה לְאֲחִיו, שְׂאִיסוּרָה לּוֹ
כְּתִיב בְּעֵלָה בִּאִיסוּר אִשֶׁת אֵת, מְנִין. שׁוֹב תְּמַהֵה הַגְּמָרָא: הָא – מְקוֹר
אִיסוּר זֶה מִכְּבָרָא הִיא, מִדְּאִמְרֵי רַחֲמָנָא, שְׂלֵאֲחֵר מִיתָת בְּעֵלָה לְלֹא
בְּנִים שְׂרָא – מוֹתֵרֵת) הֵיבְמָה לְאֲחִיו, מִכְּלָל דְּתַיִבָּא בְּעֵלָה אִיסוּרָה לּוֹ
אִף אִם נִתְגַּרְשָׁה, וְאִין צִרְיִי לְכֵךְ מְקוֹר אַחֵר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
וְלִמְדָּה אִין הַלּוֹכִיחַ שְׂבַחֵי בְּעֵלָה אֲסוּרָה לּוֹ, אֵלָּא כֵּךְ יֵשׁ לְדִיקָה,
שְׂלֵאֲחֵר מִיתָת בְּעֵלָה מְצוּה לְאֲחִיו לְהִנְשֹׂא לָהּ, אִךְ בְּתִיב בְּעֵלָה הוּא
רַק רְשׁוּת. אִי נָפִי, אִמְנֵם יֵשׁ לְדִיקָה שְׂלֵאֲחֵר מִיתָת בְּעֵלָה, אִין – אֲכֵן
מוֹתֵר לִיבֵם לְהִנְשֹׂא לָהּ, וְכְתִיב בְּעֵלָה לֹא, וְאוֹלָם אִין הַלּוֹכִיחַ
שְׂאִיסוּרָה הוּא בְּכֵרֵת כְּכָל אִיסוּר אִשֶׁת אֵת, אֵלָּא יִתְכֵן שְׂכָל שִׁישׁ
בַּהּ הוּא לֹא הָאֵם מִכְּלָל עֲשֶׂה שְׂדִינוּ כְּעֵשֶׂה וְלֹא כְּלָאו, וְאִיסוּר
לְהִנְשֹׂא לָהּ בְּחַיִּי בְּעֵלָה רַק בִּאִיסוּר עֲשֶׂה. וְלִכֵּן הוּצָרָךְ רַב הוּנָא
לְהוֹכַחָה אַחֲרֵת שְׂאִיסוּרָה אִף בְּכֵרֵת, דְּאִמְרֵי קָרָא (ויקרא כ כא) 'וְאִישׁ
אִשֶּׁר יִקַּח אִתּוֹ אִשֶּׁת אֲחִיו נִדָּה הִיא', וְקִשָּׁה, מְדוּעַ קָרָא הַכְּתוּב
'נִדָּה', וְכִי אִשֶּׁת אֲחִיו לְעוֹלָם נִדָּה הִיא שְׂאִינָה פּוֹסְקַת מִלְּרִאֲתוֹ דֶּם,
אֵלָּא כּוּוֹנוֹת לְלַמֵּד שְׂדִינָה בְּנִדָּה, מַה נִּדָּה, אִתָּהּ עַל פִּי שִׁישׁ לָהּ הִיתֵר
לְאִיסוּרָה לְאַחֵר מִכְּאֵן כִּשְׂתַּפְסִיק לְרִאֲתוֹ וְתִטְבּוֹל, מִכָּל מְקוֹם בְּשַׁעַת
אִיסוּרָה אֲסוּרָה בְּכֵרֵת, אִתָּהּ אִשֶּׁת אֵת [נָפִי], אִתָּהּ עַל פִּי שִׁישׁ לָהּ הִיתֵר
לְאַחֵר מִכְּאֵן כִּשְׂמַת בְּעֵלָה בְּלֹא בְנִים, מִכָּל מְקוֹם כְּתִיב בְּעֵלָה בְּכֵרֵת.
עוֹד שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵלָּא מֵאַחֵר שְׂלַמְדֵּנוּ כְּבֵר אִיסוּר הָעֲרָא בְּכָל
הַעֲרִיּוֹת, הַעֲרָא דְּתַיִבָּא לְנָפִי אִיסוּר אַחוֹת אֲבִי וְאַחוֹת אֲם (ויקרא כ
טז) לְמַה לִּי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לְכַדְּעָא מִיִּנִית רַבִּינָא מְרָבָא, הַמְעַרָה
בְּכּוּזֵר שְׂחִיבָה עַל בִּיאָתוֹ סְקִילָה (שם כ יג, סְנַהֲדִין נד), מַהוּ, הָאֵם
הָעֲרָא נִחְשֶׁבֶת לְבִיאָה וְחִיבָה אִף עֲלֶיהָ. תְּמַהֵה הַגְּמָרָא: וְכִי מִם
הַסֶּפֶק בּוֹה, הִרִי כּוּזֵר 'מְשִׁבְבִי אִשָּׁה' בְּתִיבָא (שם), וְכִיּוֹן שְׂבִאֲשֶׁה
לְמַדְנוּ שֶׁהָעֲרָא הִרִי הִיא 'מְשִׁבְבִי', מִמִּילָא שְׂאִיסוּר גַּם בְּכּוּזֵר.
מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: אֵלָּא כֵּךְ שְׂאֵל רַבִּינָא, הַמְעַרָה בְּתַיִבָּא שְׂחִיבָה עַל
בִּיאָתָה סְקִילָה (שם כ טז, סְנַהֲדִין נד), מַהוּ. אִמְרֵי לִיָּה, אִם אִינוּ עֲנִין

אֶלְמָא – מוכח שְׁאֲחֻת אִשְׁתּוֹ בִּין מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם אִסּוּרוֹת,
 שְׁהִי הַשְׁלִישִׁית הִיא אַחֻת הַשְּׁנִיָּה מֵאִמָּה, וּמִשְׁמַע שֶׁרַק מִשּׁוּם
 שֶׁהַשְּׁנִיָּה אֵינָה אִשְׁתּוֹ מוֹתֵר בְּשִׁלִּישִׁית אַחֻתָּהּ, אוֹלָם אִם קִידוּשִׁי
 הַשְּׁנִיָּה הִיו קִידוּשִׁין הִיָּה אִסּוּר בְּשִׁלִּישִׁית, וּמִבּוֹאֵר שֶׁאִסּוּר אִף
 בִּאֲחֻת אִשְׁתּוֹ מִן הָאֵם. וּמִבְרֵרֶת הַגְּמָרָא: מִנְּלָן דִּין זֶה. מִשִּׁיבָה
 הַגְּמָרָא: יָלִידָה בְּמָה מִצִּינוּ מֵאֲחֻתָּהּ, מָה אֲחֻתָּהּ מִפְּרֹשׁ בְּתוּרָה
 שֶׁאִסּוּרָה בִּין אִם הִיא מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר (לעיל נד-),
 אִף כָּאֵן אַחֻת אִשְׁתּוֹ, אִסּוּרָה בִּין אִם הִיא מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מָה רֵאִית לִלְמוֹד מֵאֲחֻתָּהּ, [וְלִלָּף] – [תִּלְמִד] מִדּוּדֵתוֹ
 אִשְׁתּוֹ אֲחִי אֲבִיו, מָה דּוּדָתָה אִסּוּרָה רַק כֹּאשֶׁר הִיא אִשְׁתּוֹ אֲחִי אֲבִיו
 מִן הָאֵב וְלֹא מִן הָאֵם, כִּפִּי שֶׁלְּמִדְנָה לַעֲלִיל (שם), אִף כָּאֵן בִּאִסּוּר
 אַחֻת אִשְׁתּוֹ נִאֲמַר שֶׁאֵינָה אִסּוּרָה אֲלָא בִּאֲחֻת מִן הָאֵב וְלֹא מִן
 הָאֵם. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: מִסְּתַבְרָא, מֵאֲחֻתוֹ הָיָה לִיה לְמִילָּף אֶת אַחֻת
 אִשְׁתּוֹ, שָׁבִין יֵשׁ לִלְמוֹד אֶת קְרוֹבִי עֲצָמוֹ דִּהִינּוּ אַחֻת אִשְׁתּוֹ
 הֵאֱסִירָה עֲלֵיו מַחֲמַת עֲצָמוֹ וְלֹא מַחֲמַת אֲבִיו כְּדוּדֵתוֹ, מִקְרֹבִי עֲצָמוֹ
 דִּהִינּוּ אַחֻתוֹ שֶׁקְרוּבָתוֹ הִיא מַחֲמַת עֲצָמוֹ, וְאִילוּ בְּדוּדָתָה נִאֲסַר בָּהּ
 מִשּׁוּם שֶׁהִיא קְרוּבַת אֲבִיו.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲדִידָּהּ, מִדּוּדֵתוֹ הָיָה לִיה לְמִילָּף אֶת אַחֻת אִשְׁתּוֹ,
 שָׁבִין יֵשׁ לִלְמוֹד דְּבָר שֶׁנִּאֲסַר עֲלֵיו עַל יְדֵי קְדוּשִׁין, דִּהִינּוּ אַחֻת
 אִשְׁתּוֹ שֶׁנִּאֲסַר בָּהּ בְּקִידוּשִׁי אִשְׁתּוֹ, מִדְּבָר שֶׁעָלָה יְדֵי קְדוּשִׁין דִּהִינּוּ
 דוּדָתָה שֶׁנִּאֲסַר בָּהּ כִּשְׁאֲחִי אֲבִיו קִידְשָׁהּ, וְאִילוּ אַחֻתוֹ אִסּוּרָה עֲלֵיו
 מִעֲצָמָה וְלֹא עַל יְדֵי קִידוּשִׁין. וְאִם כֵּן לֹא תִּיֹאסַר אַחֻת אִשְׁתּוֹ
 כֹּאשֶׁר הִיא אַחֻתָּהּ מִן הָאֵם, שֶׁהִי יוֹתֵר שֶׁ לִלְמוֹד אוֹתָהּ מִדּוּדָתָה
 הֵאֱסִירָה רַק כֹּאשֶׁר בַּעֲלָה אֲחִי אֲבִיו מִן הָאֵב.
 לִכֵּן מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אֵלֶּא מֵאִשְׁתּוֹ אֵחָּהּ הֵאֱסִירָה בִּין מֵאֵחָּהּ מִן הָאֵב
 וּבִין מִן הָאֵם לְפִינֵין – לְמַדִּים אֶת אַחֻת אִשְׁתּוֹ שֶׁאִסּוּרָה בִּין מִן הָאֵב
 וּבִין מִן הָאֵם, דְּשִׁתִּיקוֹן, אִשְׁתּוֹ אֵחָּהּ אַחֻתָּהּ, דְּרֹמּוֹת זֶה לֹזֶה, שָׁבִין
 שִׁתִּיקוֹן דְּבָר הֵאֱסַר עַל יְדֵי קְדוּשִׁין שֶׁלֹּו וְשֶׁל אֲחִיו, וְקְרוֹבִי עֲצָמוֹ
 מַחֲמַתוֹ אוּ מַחֲמַת אֲחִיו וְלֹא מַחֲמַת אֲבִיו.
 מִבְּרֵרֶת הַגְּמָרָא: וְאִשְׁתּוֹ אֵחָּהּ גּוֹפָה מֵאֵן לִן שֶׁאִסּוּרָה בִּין מִן הָאֵב וּבִין
 מִן הָאֵם. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: דִּתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא, נִאֲמַר (וִיקָרָא יח טו) 'עֲרוֹת
 אִשְׁתּוֹ אֲחִידָּה לֹא תִגְלֶה', וְהִינּוּ בִּין אִשְׁתּוֹ אֲחִידָּה מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם.
 שׁוֹאֵלֶת הַבְּרִייתָא: אֵתָּה אוֹמֵר שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב לֵאסּוּר אִשְׁתּוֹ אֲחִיו
 בִּין מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם, אוּ שְׁמָא אֵינָּה אֵלֶּא רַק מִן הָאֵב וְלֹא מִן
 הָאֵם. מִבְּאֵרֶת הַבְּרִייתָא אֶת הַשְּׁאֵלָה: יֵשׁ מִקּוֹם לֹמַר שֶׁאִשְׁתּוֹ אֵחָּהּ
 אִסּוּרָה אִף מִן הָאֵם, וְדִין הוּא, מִצִּינוּ שֶׁחֵיִב כָּאֵן בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ, וּמִצִּינוּ
 שֶׁחֵיִב מֵאֲחֻתָּהּ, מָה אֲחֻתָּהּ אִסּוּרָה בִּין מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם, אִף כָּאֵן
 בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ יֵשׁ לֹמַר שֶׁאִסּוּרָה בִּין מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם, אוּ שְׁמָא
 בְּלָף לְדָרֵךְ זֶה, מִצִּינוּ שֶׁחֵיִב כָּאֵן בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ, וּמִצִּינוּ שֶׁחֵיִב מִדּוּדָתָה,
 מָה דּוּדָתָהּ אִסּוּרָה רַק כִּשְׁהִיא אִשְׁתּוֹ אֲחִי אֲבִיו מִן הָאֵב וְלֹא מִן הָאֵם,
 אִף כָּאֵן בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ יֵשׁ לֹמַר שֶׁאִסּוּרָה רַק כֹּאשֶׁר הִיא אִשְׁתּוֹ אֲחִיו
 מִן הָאֵב וְלֹא מִן הָאֵם.
 הַבְּרִייתָא מוֹסִיפָה לְדוֹן מֵהִיכֵן מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר לִלְמוֹד דִּין אִסּוּר אִשְׁתּוֹ
 אִחָּהּ, בְּמָה מִצִּינוּ מֵאֲחֻתוֹ אוּ מִדּוּדָתָה: נִרְאָה לָמִי אִסּוּר אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ
 דּוּמָה יוֹתֵר, יֵשׁ לֹמַר שֶׁדִּנְיָן קְרוֹבִי עֲצָמוֹ דִּהִינּוּ אִשְׁתּוֹ אֲחִיו שֶׁהִיא
 קְרוּבָתוֹ מַחֲמַת עֲצָמוֹ עַל יְדֵי אֲחִיו וְלֹא מַחֲמַת אֲבִיו עַל יְדֵי אֲחִי
 הָאֵב, מִקְרֹבִי עֲצָמוֹ דִּהִינּוּ אַחֻתָּהּ, וְאֵל תּוֹכִיחַ דּוּדָתָה שֶׁאִסּוּרָה
 מִשּׁוּם שֶׁהִיא מִקְרֹבִי הָאֵב וְאֵינָה מִקְרֹבִי עֲצָמוֹ. אוּ שְׁמָא בְּלָף לְדָרֵךְ
 זֶה, דִּנְיָן דְּבָר שֶׁנִּאֲסַר עַל יְדֵי קְדוּשִׁין דִּהִינּוּ אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ שֶׁנִּאֲסַרָה עַל
 יְדֵי קִידוּשִׁי אֲחִיו, מִדְּבָר שֶׁנִּאֲסַר גַּם הוּא עַל יְדֵי קְדוּשִׁין דִּהִינּוּ דוּדָתָה
 שֶׁנִּאֲסַרָה עַל יְדֵי קִידוּשִׁי אֲחִי אֲבִיו, וְאֵל תּוֹכִיחַ אַחֻתָּהּ שֶׁהִיא אִסּוּרָה
 הָאֵם מֵאִלּוּי בִּלָּא מִדִּילָּךְ.
 מִסִּימַת הַבְּרִייתָא: מִכִּיּוֹן שֶׁאֵין לָנוּ לִלְמוֹד דְּבַר זֶה מִן הַדִּין כִּאֲמוּר,
 לְפִיכָּן תִּלְמוּד לֹמֵר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק (שם) 'עֲרוֹת אֲחִידָּה הִיא', שְׁמִיתוֹת
 הוּא, שֶׁהִי כִּבְר נִאֲמַר עֵצֶם הָאִסּוּר, אֲלָא שְׁלֵרְבוֹת בֹּא שֶׁאִסּוּרָה
 אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ בִּין אִם הִיא מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיָּמָא אִידִי – תַּחֲלִילֵת הַפְּסוּק וְסוּפוֹ נִאֲמָרוּ רַק
 בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵב, וְמָה שֶׁכִּפְּלָה הַתּוֹרָה אֶת הָאִסּוּר הוּא, תִּרְאָה
 לֵאסּוּר אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ דִּישׁ לָהּ בְּנִים בְּתָנִי בְּעֻלָּה אִף שְׁגִירָשָׁה, וְתִרְאָה
 לְהוֹסִיף וְלֵאסּוּר אִף אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ דִּישׁ לָהּ בְּנִים בְּתָנִי בְּעֻלָּה, וְאִין

אומרים שמכיון שאין לה בנים ועתידה להיות מותרת, כבר מעתה
 יש לה היתר. מתרצת הגמרא: אם אין לה בנים בְּתָנִי בְּעֻלָּה, אין
 צריך פסוק מיוחד לאסורה, שהרי מִדְּבָר הוּא נִפְקָא, שֶׁאִמָּר (לעיל
 נד:) שְׁהוֹקְשָׁה לְנִדָּה שֶׁאִף שִׁישׁ לָהּ הִיתֵר לֵאחֹר זִמָּן, מִכָּל מִקּוֹם
 בשעת איסורה היא בכרת, וממילא הפסוק 'ערוֹת אֲחִידָּה הִיא'
 מיותר לאסור אשת אחיו אף מן האם.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיָּמָא אִידִי וְאִידִי בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵב, וְמָה שֶׁנִּכְפַּל
 הָאִסּוּר הוּא, תִּרְאָה לֵאסּוּר אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ דִּישׁ לָהּ בְּנִים בְּתָנִי בְּעֻלָּה, וְתִרְאָה
 לֵאסּוּר אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ דִּישׁ לָהּ בְּנִים לֵאחֹר מִיתָת בְּעֻלָּה. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא:
 אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ שֶׁאִף שִׁישׁ לָהּ בְּנִים לֵאחֹר מִיתָת בְּעֻלָּה, לֹא צְרִיכָא קְרָא
 לֵאסּוּרָה, שֶׁהִי מִדְּבָר רִחְמָנָא בְּמִצְוַת יְבוּם שֶׁאֵם אִין לָהּ בְּנִים
 מוֹתֵרָה, שֶׁנִּאֲמַר (דברים כה ח) 'כִּי יִשְׁבּוּ אֲחִים יָחִיד וְנָתַת אֶחָד מֵהֶם וּבִן
 אֵין לוֹ וגו' יִבְמָה יָבֵא עֲלֶיהָ' וגו', מְדוּקָא מִכָּר, הֵאֵם אִם יֵשׁ לָהּ בְּנִים
 אִסּוּרָה לוֹ.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְדִלְכָּא יֵשׁ לְדִידִי מִהַפְּסוּק, שֶׁאִמָּנָם יִבְמָה שֶׁאִין לָהּ
 בְּנִים אִסּוּרָה לְעֻלָּמָא וְשִׁרְיָא לִיבָם, שֶׁנִּאֲמַר (שם) 'לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ
 הַמֵּת הַחַיָּה לְאִישׁ זָר', אִךְ אִם יֵשׁ לָהּ בְּנִים שִׁרְיָא לְעֻלָּמָא וְשִׁרְיָא
 לִיבָם, וְלִכֵּן כְּתִיבָה הַתּוֹרָה 'ערוֹת אֲחִידָּה הִיא' לֵאסּוּרָה. אִי נִמְי הִינּוּ
 מִדִּיִּיקִים שֶׁאֵם אִין לָהּ בְּנִים מִצְוָה עַל הַיָּבֵם לִיבְמָה כִּפִּי שֶׁלְּמִדְנָה
 מִלְּשׁוֹן הַפְּסוּק (לעיל נד-), וְאִם יֵשׁ לָהּ בְּנִים אִמָּנָם אִין עֲלֵיו מִצְוָה, אִךְ
 יִשְׁוִית בִּידוֹ לְהַנְשֵׂא לָהּ, וְלִכֵּן כְּתִיבָה הַתּוֹרָה 'ערוֹת אֲחִידָּה הִיא'
 לֵאסּוּרָה לוֹ אִף בִּאֲוֹפֵן זֶה. אִי נִמְי הִינּוּ מִדִּיִּיקִים שֶׁאֵם אִין לָהּ בְּנִים
 אִין – אִכֵּן מוֹתֵרֶת לִיבָם וּמִצְוָה עֲלֵיו לִיבְמָה, וְאִם יֵשׁ לָהּ בְּנִים לֹא,
 אִךְ הָאִסּוּר נִלְמַד רַק מִדּוּקָא מִמִּצְוַת עֵשָׂה שֶׁנִּאֲמָרָה בַּפְּסוּק, וְלֹא
 הָאֵם מִכָּלל עֵשָׂה דִּינוּ כְּעֵשָׂה, אִךְ אֵינָה אִסּוּרָה בְּכֵרֶת, וְלִכֵּן כְּתִיבָה
 הַתּוֹרָה 'ערוֹת אֲחִידָּה הִיא' לֵאסּוּרָה אִף בְּכֵרֶת. וְכִיּוֹן שֶׁפְּסוּק זֶה נִצְרָךְ
 לֵאחֹר מִדִּינִים אֵלוֹ, אֵינּוּ מוֹתֵר לְרֹבֹת אִשְׁתּוֹ אֲחִיו מִן הָאֵם,
 וּמִמִּילָּא חוֹרֶת הַקּוּשִׁיא הַקּוּדְמַת שֶׁנִּי הָאִסּוּרִים נִאֲמָרוּ זֶה
 אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵב, וְנִכְפַּל לֵאסּוּר גַּם אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ שִׁישׁ לָהּ בְּנִים לֵאחֹר
 מִיתָת בַּעֲלָהּ, וְלֹא כְּדִי לֵאסּוּר גַּם אִשְׁתּוֹ אֲחִיו מִן הָאֵם.
 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: כְּתִיב קְרָא אֲחִידָּה בְּעֵנִין כֵּרֶת בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ (וִיקָרָא כ
 בא) 'עֲרוֹת אֲחִידָּה נִגְלָה', שֶׁאִף הוּא פְּסוּק מוֹתֵר, וְיֵשׁ לֹמַר שֶׁפְּסוּק זֶה
 בֹּא לְלַמֵּד שֶׁאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ שִׁישׁ לָהּ בְּנִים אִסּוּרָה לֵאחֹר מִיתָת בַּעֲלָה
 לִיבָם בִּאִסּוּר כֵּרֶת, וְהַפְּסוּק 'ערוֹת אֲחִידָּה הִיא' בֹּא לְרֹבֹת אִשְׁתּוֹ
 אֲחִיו מִן הָאֵם.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיָּמָא אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵם שֶׁנִּתְרַבְּתָה לֵאסּוּר דִּינָהּ
 בִּאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵב, מָה אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵב שֶׁאֵין לָהּ בְּנִים לֵאחֹר
 מִיתָת בְּעֻלָּה שִׁרְיָא לִיבָם, אִף אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵם שֶׁאֵין לָהּ בְּנִים לֵאחֹר
 מִיתָת בְּעֻלָּה שִׁרְיָא לִיבָם. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אִמָּר קְרָא בַּפְּסוּק שֶׁבּו
 נִתְרַבְּתָה אִשְׁתּוֹ אִחָּהּ מִן הָאֵם 'עֲרוֹת אֲחִידָּה הִיא', וּמִלְּמַד שֶׁחֵיִבָּהּ
 תִּהְיֶה, כְּלֹמַר שֶׁאִסּוּרָה יִשְׁאֵר עֲלֶיהָ תָּמִיד.
 אִגַּב שְׁבִיִּירָה הַגְּמָרָא מְדוּעַ נִדָּה וְאֲחֻת אִבּ וְאִם וְאִשְׁתּוֹ אִחָּהּ שֶׁנִּשְׁנִי
 שׁוֹב לְגַבִּי כֵּרֶת, הִיא מִבְּאֵרֶת זֹאת בִּאֲחֻתוֹ. מִבְּרֵרֶת הַגְּמָרָא: אֲחֻתוֹ
 דְּכְתִיב בָּהּ כְּרֵת לָמָּה לִי – מְדוּעַ צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב כֵּרֶת בִּאִסּוּר
 אֲחֻתוֹ (שם ב יח), וְאִין לְמַדִּים זֹאת מֵהַכְּרֵת שֶׁנִּאֲמַר בְּכָל הָעֲרִיּוֹת (שם
 יח כט). מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: נִצְרָךְ לְלַמֵּד דְּבָרֵי יוֹחָנָן, דְּאִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן,
 כֵּרֶת שֶׁנִּאֲמַר בִּאֲחֻתוֹ מִלְּמַד שֶׁאִף אִם עֲשָׂאֵן לֵאסּוּרִי עֲרִיּוֹת בּוֹלָם
 בְּהֻעָלָם אַחֲתָהּ, שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ בִּינְתִיִּים שֶׁחֲטָא, חֵיִיב חֲטָאָה עַל כָּל
 אַחֲתָהּ וְאֲחֵת מֵהֶם. וְאִם הִיָּה נִכְתָּב רַק עֹנֵשׁ כֵּרֶת בְּכָל הָעֲרִיּוֹת יָחַד,
 הִינּוּ אוֹמְרִים שֶׁאֵם עֵבֶר עַל כּוֹל בְּהֻעָלָם אֶחָד חֵיִיב רַק חֲטָאָה
 אַחֲתָהּ, וְכִיּוֹן שֶׁנִּכְתָּב כֵּרֶת בִּאֲחֻתוֹ בְּפָנֵי עֲצָמָהּ, בֹּא לְלַמֵּד שֶׁחֵיִיב
 עֲלֶיהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה אִף אִם עֲשָׂאָה בְּהֻעָלָם אֶחָד יָחַד עִם שֶׁאֵר
 הָעֲרִיּוֹת, וּמִדָּה הִיא תְּהוּרָה שֶׁכֵּל שֶׁהִיָּה בְּכָל וִיצָא מִן הַכֵּל, לֹא
 לְלַמֵּד עַל עֲצָמָה יָצָא אֲלָא לְלַמֵּד עַל הַכֵּל כּוֹל וִיצָא, וְאִף הִיא
 שֶׁבִּאֲחֻתוֹ שִׁיִּצָּאָה מִן הַכֵּל, לְלַמֵּד עַל הַכֵּל כּוֹל וִיצָאָה, מָה
 אַחֻתוֹ הִיא עֲרֹה וְחֵיִיבִים עֲלֶיהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה, אִף כֵּל הָעֲרִיּוֹת
 חֵיִיבִים עַל כָּל אַחֲתָהּ בְּפָנֵי עֲצָמָה וְאִף אִם עֵבֶר עַל כּוֹל בְּהֻעָלָם
 אֶחָד.
 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלְדִבִּי יִצְחָק, דְּאִמָּר כָּל חֵיִיבִי בְּרִיּוֹת בְּכָלל הַכְּרֵת
 שֶׁנִּאֲמַר בְּכָל הָעֲרִיּוֹת הֵי, וְלִמָּה יִצְתָּה מִמֶּנּוּ וְנִכְתְּבָה בְּכָרֶת בִּאֲחֻתוֹ

יבמות. האב על יבמותו – פרק שישי דף נה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קנט

אלמא אחות אשה בין מן האב בין מן האם – דהא שלישית אחותה של שניה מאמא
היא, וטעמא – דשניה לאו אשתו היא, משום הכי מותר בשלישית. הא אם הו קדושי
שניה קדושין – הוה אסור בשלישית. אחות אשה קרובי עצמו חשיב לה, שממחת עצמו
נאסרה עליו ולא מחמת אביו. ולאפוקי דודתו, דקרובת אביו היא. הכי גרסינן הכא:
תלמוד לומר: "ערות אחיו היא." בחי בעלה –
אם גירשה. מדרב הונא – דכתיב: "אשת אחיו
גדה היא" כדלעיל (נדב). ולא הכא מכלל עשה
עשה – "יבמה יבא עליה", אבל כרת ליבא. הכי
גרסינן: כתיב קרא אחרינא ערות אחיו גלה. אף
אשת אח מן האם לאחר מיתת בעלה – בלא
בנים שריא. ואם תאמר: הא ילפינן (לעיל ז,ב)
"אחוח" "אחוח" מבני יעקב איבא למימור: אחים
מן האב – מצוה, מן האם – רשות. ערות אחיך
חיא – ומהאי קרא מרבין אשת אח מן האם.
אחותו דכתב בה כרת למח לי – כיון דדרשת
העניא, וקראי יתירי, דכולהו כרת דאחותו נמי
תדרוש ביה? הא כבר נכתב בכל העריות
"ונברתו הנפשות העושות." חייב על כל אחת
ואחת – ואי לא כתב אלא חד כרת אכולהו, הו
אמינא: היבא דעבדניו לכולהו בהעלם אחד –
לא מחייב אלא חדא, השתא הו דבר שהיה
בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולה
דמה אחרות מיוחדות שהיא ערוה וחייבין עליה
בפני עצמה, אף כל שהיא ערוה – חייבין עליה
בפני עצמה. לברת נתנה ולא למלקות – דאי
חתרו בו למלקות אינו לוקה, דלאו שנינו
לאודרת כרת הוא. לפיכך אין לוקין עליו. דלא
הוה ליה לענוש כרת אלא אם כן הוהיר עליה,
הלכך אודרה לאו למלקות נתנה. מואל אשה –
לחלק על כל אשה ואשה שבפרשה זו, דהוה
ליה למכתב: ולגדה לא תקרב. ערירים – היינו
נמי כרת, שזרע נכרת. ערירים יהיו – לשעת
מיתותן. משמע, סופן לבא לידי ערירי, דאם יש
לו בנים – קוברין. ערירים ימותו – משמע דאם
הן עכשיו ערירים – כן ימותו, ואפילו יולדו להם
לאחר מעשה. דאי כתב רחמנא ערירים יהיו הו
אמינא דהו ליה עד חטאיה – והכי משמע:
סופן להיות ערירים, שימותו בניהם שיש להם
עתה, ויהיו ערירים. אבל בשעת מיתתם לא
ימותו ערירים, דבנים דהו ליה מחטאיה ואילך
– לא מיתו. ואי כתב רחמנא ערירים ימותו הו
אמינא מחטאיה ואילך – דהכי משמע:
בנים דמעיקרא – לא מיתו. כתב רחמנא
"ערירים יהיו" – סופן לבא לידי ערירים,
דמדכתיב "ערירים יהיו" – מכלל דהשתא לאו
ערירים נינהו. שפחה חייבי לאוין היא – דכתיב
בה: "לא יהיה קדש" (דברים כג). וגלי בה
רחמנא דלא מיתו אשם עד שיגמור בה ביאתה,
דכתיב: "שכבת זרע." מכלל דחייבי מלקות
דלאו דאשם, כגון ממור ושפחה שאין חרופה –
בהערא מייחבי. שפחה חרופה – שפחה
כנענית המאורסת לעבד עברי, שמורת בה,
דכתיב (שמות כא): "אם אדוניו יתן לו אשה."
לשתוק קרא – דלא לגלי שכבת זרע בשפחה
חרופה, ואנא אמינא כשאר חייבי לאוין – בגמר
ביאה. דכחונה מנלן – דמשפחה לא גמרין
אלא לאו השוה בכל, דומיא דשפחה חרופה.
קיהא קיהא – כתיב גבי חייבי כריתות (ויקרא
כא): "איש אשר יקח את אחותו, וכתוב בחייבי
לאוין דכחונה "לא קיהא" (שם כא). דחייבי עשה

מאשתי אח ילפינן – ואפילו למאי דפרישית לעיל דאחות אשה לא חשיב חומרא מה
שבירו לרבות, מכל מקום ליבא למפרש: מה לאשת אח שכן בירו לרבות –
דהכא לא יליף, אלא דשייך אחוה מן האם באחות אשה כמו באשת אח. דייש לה בנים
לאחר מיתת בעלה – תימה: הכא מצרכין קרא לאסור לאחר מיתה, וכן בפרק "פרק ארבע
מיתות" (סנהדרין נגא, נדא) גבי אשת אב וכלתו,
ופרק קמא דקדושין (יגג) כעני: אשת איש מנלן
דשריא אחר מיתת בעלה? ויש לומר: דבכל הני
צריך קרא לאסור, דלא נילף מאשת איש דשריא
לאחר מיתתו, כדילף חתם. וקשה: ד"האשה
רבה" (יבמות צד, ב) קאמר גבי חמותו לאחר מיתה
דממעט לה רבי עקיבא מדכתיב: "ישרפו אותו
ואתה" – ואת שתוקן. כלומר ששתוקן קיימות.
נתי דמעטיה קרא מפרשה. מאיסורא מי מיעטיה?
משמע דאי לאו קרא – היתה בשרפה! ויש לומר:
דבכלהו צריך קרא לאסור ולהתיר, דלא נילפו
מהדרי. בהוייתיה תהא – ומכל מקום
איצטרך לעיל (ז,ב) למילף אחוה מבני יעקב,
דלא נימא דבעינן דמחידא באבא ובאימא משום
דכתיב "חידו". דכתב רחמנא גבי דודתו למה
לי – אפילו למאי דמפרש (בה) דאין ערירי בכל
חייבי כריתות אלא היבא דמפרש קרא בהדיא –
אתי שפיר. דפרישית בריש מכלתין (בא) דיבור
קרא משפחה חרופה – ואם תאמר:
השתא דחייבי לאוין בהערא, אם
כן לשתוק קרא בחייבי כריתותו ותייך הרב רבינו
משה כהן: דאי לאו קרא בחייבי כריתות הוה
אמינא: מדגלי רחמנא בשפחה – מכלל דחייבי
כריתות בהערא, אבל חייבי לאוין – בגמר
ביאה. דילפינן משפחה חרופה. אבל השתא
דכתיב הערא בחייבי כריתות, אי כל חייבי לאוין
בגמר ביאה, אם כן לשתוק קרא משפחה חרופה.
אתיא

שני. ולא הכא מכלל עשה – עשה.

אתיא ביאה ביאה – והוי כאלו כתיב דור שלישי יערה, משמע הא דור שני – לא יערה, ולא שייך לאקשווי מזה דאמר בסוף "דעשרפין" (סנהדרין פדא): דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזירה שוה, דהבא ביאה דאיתא לגזירה שוה כתיבא בהדיא, ולא מן הכלל אתי, כי הדיא דהתם דלא ילפינן חילול חילול מתרומה כהן העובד באנינות, דלא כתיב חילול אלא דנפיק מכלל דכתב בבחן גדול:

"ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא) הא אחר שעבר – חלל. **אי** למאן דאמר עשה עשה – לא גרסינן ליה, וברוב ספרים ליתא, דבין לרב ובין לשמואל איבא לאו, כדפרישית בסוף "החולץ" (יבמות מטב, דיבור המתחיל "אי כרב").

אשה לבעלה מנין אתיא קיחה קיחה – פירושו: דנקנית בהעראה. הקשה הרב רבינו נסים: דבפרק קמא קדושין (י"א ושם) בעי:

תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה? למאי נפקא מינה – כשהערה בה וקבלה קדושין מאחר כר, ומסיק רבא דכל הובעל דעתו על גמר ביאה, ולא קני בהעראה! ותיירך דרבי שמעון חזק: דהא דאמר הכא דקני בהעראה – היינו בשלא עשה כי אם העראה ופירש מיד, ולא גמר ביאה. אבל התם איירי כשעושה כל הביאה, דלא קני בהעראה, כיון שדעתו על גמר ביאה, וכן מוכח לחשון, דקאמר התם: כל הובעל – דעתו על גמר ביאה, ולא קאמר כל הובעל: דהרב רבינו יצחק בן הרב רבינו מאיר פירש: דכשנמפרש שרצה לקנות בהעראה – קני בהעראה אפילו אם גומר ביאתו, אבל בסתם – דעתו על גמר ביאה. ורבינו תם פירש שם בענין אחר, ושם פירשתי.

קיחה קיחה – תימה: דנפקא לן בפרק קמא קדושין (ט, ב) דאשה נקנית בביאה מדכתבי "ובעלה", ותיפוק ליה מקיחה קיחה ויש לומר: אי לאו דכתיב ובעלה – מקיחה דעירות לא היה גמרינן עיקר ביאה, כיון דקיחה דעירות לא משתעי בקנין כלל, אבל לענין שתישחב העראה כגמר ביאה – ילפינן שפיר מהתם, ואם תאמר:

ונילף מקיחה דיבמה דאיירי בקנין, דכתיב "ולקחה לו לאשה" ויש לומר: דאינו מופנה לגזירה שוה, ואם תאמר: ונילף מקיחה קיחה ויחזק: דאמר בפרק בתרא דקדושין (ע"א), קדש לוקח משום "לא יקח", ודרשינן ליה נמי לגזירה שוה! ויש לומר: דלא איירי בקיחה דביאה, אלא בסתם קידושין, כדאמר התם: בעל – לוקח משום "לא יחלל", ועוד יש לומר: דאי לאו "ובעלה" לא הוה גמרינן קידושין כסף מקיחה קיחה דשדיר עפרון, אלא הוה מוקמינן קיחה דקרא בקידושין ביאה, משום דמסתבר למגמר טפי קיחה דאשה מקיחה דאשה. אבל השתא דכתיב "ובעלה" – על כרחך גמרינן קיחה משדה עפרון קידושין כסף, דליכא למימר דאיצטרך קיחה להעראה – דאם כן לשתוק מ"ובעלה", ונילף כולה מילתא מעריות.

לאחר מיתה נמי שאר איקרי ב' – והא דפשיטא לן בפרק "יש נחלץ" (בבא בתרא קיד), דאין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר, וקאמר נמי התם: כשם שאין האיש יורש את אשתו בקבר לתחילת לקרוביו, כך הבן לא יירש את אמו בקבר לתחילת לאחיו מן האב. הא דפשיטא ליה בבעל טפי מבבן – היינו מזה דרשא דהבא דאשמועינן דלאחר מיתה לא מיקרי שאריו, ואם תאמר: דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין טו, ב) נמנע משמש מזה מקרא אחריא. ודרשיה התם: "ומתו גם שניהם" – פרט למעשה הורדוס, והיינו משמש מזה, כדאמר בבבא בתרא (ג, ב). דהטעם בדובשא נוקטא דבי חשמונאי, והיה בא עליה ליתובי יצריה! ואומר רבינו יצחק דאיצטרך דרשא דשמעתין למאן דרשיה התם: "ומתו גם שניהם" – עד שיהו שניהם שרים. והא דקאמר התם: ואידך מעשה הורדוס לאו כלום הוא – הוה מצי למימר דנפקא ליה מקרא דהבא, אלא דניחא ליה לאוקמי הווא תנא דרשיה עד שיהו שניהם שרים אפילו כמאן דאמר משמש מזה בעריות פטור. ויש ספרים דגרסי התם: פרט למעשה חידודין. וכן גורס בערוך, ופירש רש"י שם דמעשה חידודין היינו דרך אברים, ושקשה דהבא פשיטא ליה לאבוי דדרך אברים לאו כלום הוא? ויש לומר: דהיינו כמאן דאמר התם דמעשה חידודין לאו כלום הוא, ואפילו למאן דמעשה התם מקרא – איכא למימר דמקרא התם פשיטא ליה לאבוי הכא.

לשקינא לה דרך אברים – ואם תאמר: הא אפילו אמר לה אל תסתרי סתם הוי קיני, ואם כן מה בכך אם חזיק נמי דרך אברים? כיון דאמר לה נמי אל תסתרי! ויש לומר דהכי פירושו: שקינא לה דרך אברים, שאמר לה: איני חושדך אלא דרך אברים, וכן שלא כדרכה. **איני** יחיב אלא על ביאת מירוק – נראה דמחייב בשפחה חרופה אלא העראה ושלא כדרכה בסוף פרק שני דבריות (יא, א). ונראה דלמאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה אין ראייה להתעבר כהעראה אלא במירוק גדי, שאם היתה ראייה להתעבר – לא הוה מוקמי קרא למעוטי העראה שלא כדרכה. לדברים

אתיא "ביאה" "ביאה". יבמה לשון מנלן? אי למאן דאמר לאו – לאו, אי למאן דאמר עשה עשה. **אלא** יבמה ליכא מנלן? **אתיא "ביאה" "ביאה"**. **אשה לבעלה מנלן? אתיא "קיחה" "קיחה"**. **אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא "שכבת זרע" בשפחה חרופה, "שכבת זרע" באשת איש, "שכבת זרע" בסוטה, דשפחה חרופה – בראמין, דאשת איש – פרט למשמש מזה. הניחא למאן דאמר משמש מזה בעריות פטור, אלא למאן דאמר חיוב – מאי אפא למימר? אלא פרט למשמש מזה. דסלקא דעתך אמינא: [הואיל] לאחר מיתה נמי איקרי שאר, אימא ליחיב עלה באשת איש, קא משמע לן. דסוטה למה לי? לכדתניא: "שכבת זרע" פרט לדבר אחר. מאי דבר אחר? אמר רב ששת: פרט לשקינא לה שלא כדרכה. אמר ליה רבא: "משכב אישה" כתיב! אלא אמר רבא: פרט לשקינא לה דרך אברים. אמר ליה אבוי! פריצותא אסר רחמנא? אלא אמר אבוי! פרט לשקינא לה בנשיקה. הניחא למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה, אלא למאן דאמר זו נשיקה – מאי אפא למימר? אלא, לעולם לשקינא לה דרך אברים, ואיצטריך, סלקא דעתך אמינא: בקפידא דבעל תלה רחמנא, והא קא קפיד, קא משמע לן. אמר שמואל: העראה זו נשיקה, מישל לאדם שפניו אצבעו על פיו – אי אפשר שלא ידחוק הכשר. פי אתא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: גמר ביאה בשפחה חרופה – זו הכנסת עטרה. מתיב רב ששת: "שכבת זרע" אינו חיוב אלא על ביאת המירוק. מאי לאו – מירוק גיד? לא, מירוק עטרה. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: דהעראה – זו הכנסת עטרה. אמרו ליה: והא רבה בר בר חנה לא אמר הכי? אמר להו: או איהו שקראי או אנא שקרי. פי אתא רבין אמר רבי יוחנן: העראה זו הכנסת עטרה. אדירבה בר בר חנה – ודאי פליג, אדישמואל מ' לימא פליג? לא, מנשיקה ועד הכנסת עטרה – העראה קרי לה. פי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: העראה זו הכנסת עטרה, גמר ביאה – גמר ביאה ממש.**

מכאן

ביאה ביאה – מחייבי לאוין, דכתיב בה: "לא יבא ממזר". יבמה לשון – בלא חליצה, מנין להעראה דידה כגמר ביאה? **אי למאן דאמר לאו** – דכתיב: "לא תהיה אשת המת" (דברים כה) ילפינן העראה לחייבי לאוין. **אי למאן דאמר עשה** – דכתיב (שם): "יבמה יבא עליה" ולא אחר, ולא הבא מכלל עשה – עשה, והאי "לא תהיה" מפקי לה לאין קידושין תופסין בה. והכי קאמר: לא יזא בה הויה לזר. ופולונתא דרב ושמואל היא ב"האשה קמא" (יבמות צב, ב). **אלא יבמה ליכא מנלן** – דקני לה בהעראה. **אשה לבעלה** – לענין מקדש בביאה, מנלן דבהעראה מקדשה? קיחה קיחה – כי יקח איש אשה ובעלה" (דברים כד) ומהבא ילפינן קדושין ביאה: כתיב הבא קיחה וכתיב התם בחייבי כריתות קיחה (ויקרא כ). למה לי למיכתב שכבת זרע באשת איש – זאל אשת עמימך לא תתן שכבתך לזרע" (ויקרא יח) והא איתריב בה העראה מהקישא דרבי יונה? שכבת זרע בסוטה – דנסתרה, דנאסרה מספק, כתיב: "ושכב איש אותה שכבת זרע" (במדבר ה). **בראמין** – דבעינן גמר ביאה, דלא תימא כי היכי דמחייב מלקות בהעראה – ליחיב נמי אשם בהעראה. למשמש מזה – באבר מזה בלא קינא, דאין ראייה להוריע. הניחא למאן דאמר – בשבועות בפרק "ידועות הטומאה". למשמש מזה – אשת איש לאחר מיתתה. סלקא דעתך אמינא: הואיל ולאחר מיתתה שאר – דבעלה מיקרי, דכתיב גבי טומאה: "כי אם לשאר" (ויקרא כא) ואמרינן: שאר זו אשתו, ליחיב עליה. לשקינא לה שלא כדרכה – שהיה חושדה עמו בכך, וכשאמר אל תסתרי עמו – ידוע לכל דלדעת כן הוהריה, דלא היה חושדה עמו בביתא אחרת. ונראה אחריא: דשקינא לה שלא כדרכה – אל תסתרי עמו ליבעל לו שלא כדרכה. משכב אשה כתיב – חוקשו שניהן, דרך אברים – מעיוך דדים, ודש מבחין בשאר אברים. פריצותא קאסר רחמנא – בתמידי. כלומר, פשיטא דלאו קיני הוא, דמשום פריצותא לא מיתסרא עליה. בנשיקה – אבר נושק במקום תשמיש. הניחא למאן דאמר – לקמן בשמעתין: העראה זו הכנסת עטרה, אבל נשיקה לאו העראה היא, ולא מיתסרא לבעלה בהכי – שפיר קאמרת (דלא מיתסרא לבעלה), דלאו קיני הוא. **אלא למאן דאמר נשיקה העראה היא** – היכי ממנע לה. גמר ביאה זו הכנסת עטרה – מכלל דנשיקה העראה היא, כשמואל. שכבת זרע – בשפחה חרופה קאי. עטרה – ראש הגיד היא, ואינה מן הגיד אלא בשר. מירוק – שמוצרי. **ודאי פליג** – דהא אמר: הכנסת עטרה זו היא גמר ביאה, והבא קרי לה העראה. אדישמואל – דאמר: נשיקה הוי העראה. פי לימא פליג – דלשמואל הוי הכנסת עטרה גמר ביאה, ולרבין נשיקה לאו כלום היא. ואי דלמא תרוייהו, בין לרבין בין לשמואל העראה נינהו, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

מכאן

במות דף נה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קסא

רבא מבאר באופן אחר: אלא אמר רבא, כוונת הברייתא שמיעטה
 דבר אחר, היינו פרט לשקנא לה שלא תתייחד עם אדם מסוים
 כדי שלא יבוא עליה דרך אברים, דהיינו במיעוץ דדים ודישה
 מבחוץ בשאר אבריה, שאינו ראוי להוריע ולא נאמר בזה דין
 סוטה. אביי מקשה לרבא על ביאורו: אמר ליה אביי, הרי דרך
 אברים הוא רק פריצות ולא מעשה ביאה, וכי פריצותא אסר
 רחמנא, ופשוט שאינה נאסרת בכך ואין צריך מיעוט.
 אביי מבאר באופן אחר: אלא אמר רבא, כוונת הברייתא היא פרט
 לשקנא לה שלא תתייחד עם אדם מסוים כדי שלא יבוא עליה
 בגלשקת – נגיעת האבר, ששכבת זרע' ממעט זאת מדין סוטה כיון
 שאינה ראויה להוריע בכך. שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר
 להלן בסמוך שהערה שאסרה התורה כפי שנתבאר (לעיל נד) זו
 הכנסת עטרה – ראש הגיד, ובנשיקה אינה נאסרת לבעלה, ניתן
 לומר שנתמעטה אף מדין סוטה, אלא למאן דאמר שהערה זו
 נשיקה, ואסורה כביאה גמורה, מאי איכא למימר, הלא אין למעטה
 מסוטה, ומה היא אם כן כוונת הברייתא ש'שכבת זרע' בסוטה
 ממעט דבר אחר.
 מתרצת הגמרא: אלא לעולם כוונת הברייתא ש'שכבת זרע'
 נאמרה בסוטה למעט כשקנא לה דרך אברים כדברי רבא,
 ואיכסרף למעט זאת אף שהיא רק פריצות ולא ביאה, שכן סלקא
 דעתך אמינא, בקפידא דבעל הלה רחמנא את איסור הסוטה, והא
 קא קפיד – ובאופן זה שקנא דרך אברים, הרי הקפיד על כך,
 והיינו אומרים שתיאסר בזה, קא משמע לן הכתוב באומרו 'שכבת
 זרע', שאינה נאסרת בכך.
 הגמרא מבארת את אופן ההערה כפי ששינו לעיל (נג): אמר
 שמואל, הערה האסורה כביאה זו נשיקה, והטעם שנחשב לביאה,
 שכן משל הוא לאדם שמיני אצבעו על פיו, הרי אי אפשר שלא
 ידחוק האצבע מעט את הקשר ותכנס לתוך פיו, וכן בנשיקת אבר,
 לא יתכן שלא יכנס מעט.
 אמורא נוסף הסובר כשמואל: כי אתא רבא בר בר חנה אמר בשם
 רבי יוחנן, מה שלמדנו שצריך נמר ביאה בשפחה חרופה, אין
 הכוונה לביאה גמורה ממש, אלא זו הכנסת עטרה, ואם זה נחשב
 גמר ביאה, יש לשמוע מכך שהערה שחייבים עליה בשאר
 העריות היא כבר בנשיקה בלבד, וכשמואל.
 מקשה הגמרא: מתיב רב ששת, שנינו בברייתא, מה שנאמר 'שכבת
 זרע' בשפחה חרופה, מלמד שאינו חייב אשם על ביאתה אלא על
 ביאת המירוק – שגמר ביאתו. מאי לאו הכוונה למירוק גיד שהוא
 בגמר ביאה כשמוריע, וקשה לרבה בר בר חנה שאמר שחייב כבר
 בהכנסת עטרה.
 מתרצת הגמרא: לא, הכוונה בברייתא היא למירוק עטרה, שחייב
 כשהכניס העטרה כביאה גמורה כדברי רבה בר בר חנה.
 אמורא החולק בדעת רבי יוחנן: כי אתא רב דימי אמר בשם רבי
 יוחנן, הערה זו הכנסת עטרה. אמרו ליה החכמים, והא רבא בר בר
 חנה לא אמר רבא בר בר חנה, אלא אמר שגמר ביאה היא
 הכנסת עטרה, ואם כן הערה היא נשיקה. אמר ליה רב דימי, או
 איהו שקראי בדברי רבי יוחנן, או אגא שקרי בדבריו, שאכן דברינו
 סותרים זה את זה.
 אמורא נוסף כרב דימי: וכן כי אתא רבין אמר בשם רבי יוחנן,
 הערה זו הכנסת עטרה. מתספקת הגמרא: אמנם אדרבה בר בר
 חנה שאמר שגמר ביאה היא הכנסת עטרה, ודאי פליגי רבין, וכפי
 שנתבאר בדברי רב דימי, אולם אדשמואל שאמר שנשיקה זו
 הערה, מי לימא דפליגי, שהרי יתכן שכיון שלשמואל הערה זו
 נשיקה, ממילא הכנסת עטרה היא גמר ביאה, ורבין שאמר
 שהערה היא הכנסת עטרה, וממילא נשיקה אינה כלום, חלק
 עליו. או ששניהם סברו שהערה היא דבר אחד לשניהם. דוחה
 הגמרא: לא, שמואל מנשיקה ועד הכנסת עטרה, הערה קרי לה,
 וגם רבין שאמר שהכנסת עטרה היא הערה היינו סוף הערה,
 ונשיקה היא תחילת הערה, ולא נחלקו.
 אמורא נוסף שאמר כדברי רב דימי ורבין בתוספת דברים: כי אתא
 רב שמואל בר יוחנן אמר בשם רבי יוחנן, הערה זו הכנסת עטרה,
 ונמר ביאה היינו נמר ביאה ממש,

משיבה הגמרא: אתיא בגזירה שוה 'ביאה' 'ביאה' מחייבי לאוין,
 שבחייבי עשה נאמר (דברים כג ט) 'בנים אשר יולדו להם דור שלישי
 יבא להם בקהל ה', ובממזר שהוא מחייבי לאוין נאמר (שם כג א) 'לא
 יבא ממזר בקהל ה', כשם שבחייבי לאוין חייבים בהערה כפי
 שלמדנו לעיל (ע"א), כך גם בחייבי עשה.
 עוד מבררת הגמרא: יבא האסורה לשוק – לאחרים בלא קבלת
 חליצה מאחי בעלה, שאסורה אף בהערה מנלן. תמחה הגמרא:
 מה השאלה מנין לאיסור הערה ביבמה לשוק, הרי אי למאן
 דאמר שהוא איסור לאו, אסורה כדין איסור לאו שלמדנו לעיל
 (ע"א) שאסור אף בהערה, ואי למאן דאמר שהוא איסור עשה,
 אסורה כדין איסור עשה שלמדנו בסמוך שאסור אף בהערה.
 מבארת הגמרא: אלא השאלה היא, יבמה הנקנית ליבם גם
 בהערה (לעיל נג), מנלן. משיבה הגמרא: אתיא בגזירה שוה 'ביאה'
 'ביאה' מחייבי לאוין, שביבמה נאמר (שם כה ד) 'יבמה יבא עליה',
 ובממזר שהוא מחייבי לאוין נאמר (שם כג א) 'לא יבא ממזר בקהל
 ה', כשם שבחייבי לאוין למדנו לעיל (ע"א) שהערה דינה כביאה
 וחייבים אף עליה, כך גם ביבמה הערה דינה כביאה ונקנית בה.
 עוד מבררת הגמרא: אשה הנקנית לבעלה, מנלן שנקנית גם
 בהערה בתורת קידוש ביאה. משיבה הגמרא: אתיא בגזירה שוה
 'קידוש' 'קידוש' מחייבי כריתות, שבקידוש אשה לבעלה נאמר (שם
 כד א) 'כי יקח איש אשה ובעלה', וגו', ו'ובעלה' למדים (קידושין ד)
 שנקנית לו בביאה, ובחייבי כריתות נאמר 'קידוש' בכמה מן העריות
 וכגון באחותו (ויקרא כז) 'ואיש אשר יקח את אחותו', כשם שבחייבי
 כריתות הערה דינה כביאה וחייבים עליה, כך גם בקידוש אשה
 הערה דינה כביאה ונקנית בה.
 נתבאר ששפחה חרופה אינה בשאר חייבי לאוין, וחייבים עליה רק
 בביאה גמורה. הגמרא מביאה שמצינו דין זה באיסורים נוספים,
 ומבארת מדוע נכתב ומה בא ללמדנו: אמר רבא, יש לשאול, למה
 לי דתב רחמנא 'שכבת זרע' בשפחה חרופה (שם יט א) ללמד
 שחייבים בה רק בביאה גמורה. ומדוע נאמר 'שכבת זרע' גם בזה
 על אשת איש, בפסוק (שם יח ב) 'ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
 לזרע', אף שלמדנו בהיקש (לעיל נד) שכל העריות חייבים
 בהערה. ומדוע נאמר 'שכבת זרע' בסוטה שנסתרה עם אדם
 אחר, כלומר שנקראת סוטה רק בביאה גמורה, הרי נאסרת מספק
 אשת איש, ועריות אסורות אף בהערה.
 משיב רבא: ה'שכבת זרע' דשפחה חרופה בא ללמד דאמרן (לעיל
 ע"א), שאכן רק אם גמר ביאתו חייב באשם. וה'שכבת זרע' דאשת
 איש, בא למעט פרט למשמש עמה באבר פה, שאינו חייב משום
 שאינו ראוי להוריע.
 מקשה הגמרא: הניחא מיעוט זה למאן דאמר (שבועות יח) שהמשמש
 באבר פה פציות פטור, שהתורה גילתה זאת באשת איש, אלא
 למאן דאמר שחייב, הרי שאינו דורש מיעוט זה, מאי איכא למימר,
 מדוע נאמר 'שכבת זרע' באשת איש.
 מתרצת הגמרא: אלא 'שכבת זרע' שנאמרה באשת איש ממעטת
 פרט למשמש עמה כשהיא מטה ואינה ראויה להוריע, דסלקא
 דעתך אמינא, [הואיל] שמצינו שלאחר מיתה של אשה, נמי עדיין
 איכרי שארי של בעל, והיינו באשת כהן שהותר להטמא לאשתו,
 שנאמר בו (שם כא ב) 'כי אם לשאר הקרב אלו', ושאר זה אשתו
 (לעיל כב), איכא דבא עליה לתייב עליה באת איש, קא משמע לן
 הפסוק 'שכבת זרע' למעט שאינו חייב.
 רבא ממשיך בביאור המיעוט 'שכבת זרע': 'שכבת זרע' דסוטה,
 למה לי, לכתנא בברייתא. נאמר בסוטה 'שכבת זרע' למעט פרט
 לדבר אחר.
 מבררת הגמרא: מאי דבר אחר. משיבה הגמרא: אמר רב ששת,
 פרט לשקנא לה שלא תתייחד עם אדם מסוים כדי שלא יבוא
 עליה דרך אבריה, שכיון שאינה ראויה להוריע אין בה דין סוטה.
 רבא מקשה לרבא ששת על ביאורו: אמר ליה רבא, הרי מ'משכבי
 אשה' פתיב (שם יח כב), ובא ללמד שחייב על שני מיני משכב באשה,
 כדרכה ושלא כדרכה (סנהדרין נד), ואם כן לא ניתן למעט שלא
 כדרכה מדין סוטה.

ומכאן ואילך – מהכנסת עטרה ולמטה, אינו אלא נשיקה, ופסוק
עליה. ומבואר שסבר שנשיקה אינה העראה, ולכן פטור עליה,
ופליג אדשמואל שסבר שנשיקה היא העראה, ולכן חייב עליה.
שנינו במשנה: הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין
ברצון וכו'. אחד המערה ואחד המזיד קנה.
מבואר במשנה, שאף בביאות גרועות, שלא נתכוין לקנות בהן את
יבמתו, קנה. מבררת הגמרא: לענין מאי קנה. מביאה הגמרא
מחלוקת בזה: רב אמר, בביאות הללו קנה את יבמתו להיות
כאשתו לכל, כלומר לכל דיני נשואה, ואף להאכילה בתרומה אם
הוא כהן. ושמואל אמר, בביאות הללו לא קנה אלא לדרבנים
האמורים במפורש בפירשה של יבום, שבה נאמר הפסוק (דברים כה ה)
'קמה יבא עליה' שממנו נדרש (לעיל נד.) לרבות ביאת שוגג ומזיד
ואונס ורצון, כגון לירש בנכסי אחיו שירשם מאביו, שנאמר (שם כה
ו) 'קום על שם אחיו המת', ולמדים (לעיל כד.) בגזירה שזה 'שם'
'שם' מן הפסוק (בראשית מח ו) 'על שם אחיהם יקראו בנחלתם'
שהכוונה לענין ירושת חלק אחיו בנכסי אביו, ולפוטרה מן הייבום
אם ימות היבם ויהיו לו בנים מאשה אחרת, שנאמר (דברים כה ה)
'ילקחה לו לאשה ויבמה', ודורשים 'לו לאשה' ולא לאחיו, אך
אינה אוכלת בתרומה, ואינו יורשה ולא מיטמא לה ולא מפר
נדריה.
הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו רב ושמואל לגבי אכילת
תרומה: כשנפלה לפניו ליבום מן הנשואין לאחיו הכהן, וכבר
אכלה בתרומה בחיי אחיו, וכשמת פסקה מלאכול, לדרבני הכל
אכלה היבמה בתרומה כבתחילה אף כשיבמה בביאה גרועה, דהא
היה קאכלה כבר מעיקרא בחיי בעלה, ואינו מחדש בה דבר. כי
פליגי רב ושמואל, כשנפלה לפניו ליבום מן האירוסין – קדושין
לאחיו הכהן, ולא אכלה בתרומה כדן ארוסה בת ישראל לכהן,
ויבמה בביאה גרועה, שרב אמר אוכלת בתרומה, דהא רבי רחמנא
לענין יבום ביאת שוגג כשלא נתכוין ליבום, שקונה במזיד
כשנתכוין ליבום, ולכן נחשב כיבום ונחשבת כאשתו לכל דבר,
ואף לענין אכילת תרומה. ושמואל אמר, כי רבי רחמנא ביאה
גרועה ליבום, היינו רק לאוקמיה ליבם במקום בעל, שאם אכלה
בחי בעלה תאכל גם אצל היבם, אך לאלימי – לחזק כח היבם
יותר מבעל, שאף שלא אכלה תרומה אצל בעלה תאכלנה אצל
היבם, לא. מוסיפה הגמרא: ואודא שמואל בסברא זו לטעמיה,
דהאמר רב נחמן אמר שמואל, כל שהבעל מאכיל את אשתו בתרומה
דהיינו שהוא כהן והיא נשואה לו, גם היבם הכהן שנפלה לו לאחר
נישואיה עם אחיו מאכיל אותה בתרומה אף בביאה גרועה, וכל
שאין הבעל מאכיל כגון שרק היתה מאורסת לו עד שמת, וארוסה
אינה אוכלת בתרומה, גם היבם אינו מאכיל בביאה גרועה.
מקשה הגמרא על שמואל מבריייתא: מיתיבי, שנינו בבריייתא, בת
ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לבונה לחופה
ולישאנה עד שנתחרש, שאז אינו נחשב כן דעת וקניינו אינו קנין,
אינה אוכלת בתרומה אף לאחר הישואה בגזירת חכמים. ואם מת
בעלה החרש לאחר נישואיהם, ונפלה לפני אחיו היבם שאף הוא
חרש ויבמה, אוכלת בתרומה, שלביאת יבום אין צריך דעת, וקנייה
לו בכך והיא כאשתו. וכו' יפה פה היבם יותר מבעל הבעל,
שכשבעלה חרש אינה אוכלת בתרומה, וכשהיבם חרש אוכלת
בתרומה. מבארת הגמרא את הקושיא: בשלמא לרב הסובר שאף
יבמה מן האירוסין שלא אכלה בתרומה תחת בעלה, אוכלת
בתרומה תחת היבם בביאה גרועה, ניהא, שגם בבריייתא זו מצינו
כך לענין בעל ויבם חרישם, אלא לשמואל הסובר שאם לא אכלה
בתרומה תחת בעלה, אף תחת היבם אינה אוכלת, קשיא מן
הבריייתא שמבואר שאף כשלא היה כח ביד בעלה להאכילה,
אוכלת בתרומה תחת היבם.
מתרצת הגמרא: אמר לה שמואל, אימא הדי דבריייתא, בת
ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח ולא הספיק לבונה עד
שנתחרש, אינה אוכלת בתרומה. אך אם קודם כנס אותה ורק אחר
כך נתחרש, שכשנשאה היה כן דעת וקניינו קנין והיא אשתו

גמורה, אוכלת בתרומה אף שעתה הוא חרש. ואם מת ונפלה לפני
אחיו היבם שאף הוא חרש ויבמה, אף בביאה גרועה אוכלת
בתרומה, כיון שבחי בעלה כבר אכלה בתרומה. וימא – מזה כוונת
הבריייתא באומרה 'כו' יפה כח היבם מכח הבעל', אף שגם אצל
הבעל אכלה בתרומה, אלא שמכל מקום יפה כחו של היבם, דאילו
כשנישאה לבעל חרש מעיקרא קודם שנכסה, לא אוכלת בתרומה,
ואילו כשנתייבמה ליבם חרש מעיקרא בשעת היבום, אוכלת.
הגמרא מבארת את מחלוקת רב ושמואל באופן אחר: ואימא
דהאמר, הנופלה ליבום מן האירוסין לאחיו לדרבני הכל לא אוכלת
בתרומה אצל היבם בביאה גרועה, דהא לא אוכלת בחיי בעל, וכח
היבם בביאה גרועה אינו יותר מכח הבעל. ובי פליגי רב ושמואל,
כשנפלה ליבום מן הנשואין לאחיו, וכבר אכלה בתרומה כשהיתה
תחת אחיו, וכשמת פסקה לאכול בתרומה, ויבמה בביאה גרועה,
רב אמר אוכלת אצל היבם, דהא הוה אוכלת מעיקרא, ואף שמת,
התורה ריבתה שגם על ידי יבום בביאה גרועה חוזרת לאכול
בתרומה. ושמואל אמר אינה אוכלת בתרומה, שכן כי רבי רחמנא
שביאת שוגג כיבמה נחשבת כביאת מזיד דהיינו שנתכוין בה
ליבום, היינו רק לדרבנים האמורים במפורש בפירשה של יבום, כגון
לירושא ולפוטרה מיבום, אבל לכל שאר מילי לא.
הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: והאמר רב נחמן אמר
שמואל, כל אשה שהבעל מאכיל בתרומה כגון שנשאה, גם היבם
מאכיל, ומשמע שגם בביאה גרועה של יבם, ומבואר ששמואל
סבר שאם נפלה ליבום מן הנשואין אוכלת בתרומה בכל ביאה.
מתרצת הגמרא: אימא בדברי רב נחמן בשם שמואל, כל ביאה
שהבעל מאכיל בה תרומה, כגון ביאת חופה, שהיא ביאה בדעת
גמורה, גם היבם מאכיל בה תרומה, והיינו בביאה בדעת גמורה,
וכל ביאה שאין הבעל מאכיל בה, כגון ביאת שוגג שאינה בדעת
שלימה ואינה קונה לנישואין, גם אין היבם מאכיל בה, וזה כדברי
שמואל כאן, כשנפלה ליבום מן הנשואין, ויבמה בביאה גרועה,
אינה אוכלת בתרומה.
הגמרא מקשה על שמואל מן הבריייתא הנזכרת לעיל: מיתיבי,
שנינו בבריייתא, בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח, ולא
הספיק לבונה עד שנתחרש, אינה אוכלת בתרומה, ואם מת ונפלה
לפני אחיו היבם שאף הוא חרש ויבמה, אוכלת בתרומה, וכו' יפה
פה היבם מכח הבעל. מבארת הגמרא את הקושיא: בשלמא לרב,
אף שנראה מן הבריייתא שגם אם לא אכלה בתרומה תחת בעלה,
אוכלת תחת היבם אף בביאה גרועה, ורב הלא סובר שכשנפלה
ליבום מן האירוסין שלא אכלה בתרומה תחת בעלה, אינה אוכלת
תחת היבם בביאה גרועה, אין זה קושיא, דמתנין רב את הבריייתא
בדברין הגמרא מעיקרא לשמואל, שמה שנאמר בדברי הבריייתא
שאוכלת בתרומה תחת היבם, הוא רק כשבעלה נתחרש לאחר
שנכסה, והיתה אוכלת בתרומה תחת בעלה, וכך אמר רב לגבי
נפלה ליבום מן הנשואין, אלא לשמואל הסובר שגם נפלה ליבום
מן הנשואין שאכלה בתרומה תחת בעלה, אינה אוכלת בתרומה
תחת היבם בביאה גרועה, קשיא מן הבריייתא, שאמרה שאוכלת
בתרומה תחת יבם אף בביאה גרועה, שהרי ביאת חרש היא ביאה
גרועה בלא כוונה לקנות.
מסיקה הגמרא: אכן קשיא מן הבריייתא על שמואל.
הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה על דברי הבריייתא דלעיל: תנו
רבנן, בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לבונה
עד שנתחרש, אינה אוכלת בתרומה, ואם נולד לה מן ממנו אוכלת
בתרומה, שכיין שבנה אוכל בתרומה, גורם שגם היא תאכל בה.
ואם מת הבה, והאב החרש עדיין קיים, רבי נתן אמר אוכלת
בתרומה, ויחכמים אמרים אינה אוכלת בתרומה.
מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי נתן, הרי כבר מת הבה, ומה גורם
לה שתוכל לאכול בתרומה. משיבה הגמרא: אמר רבה, הואיל
שכבר אכלה בחיי הבה. מקשה הגמרא: אמר לה אביי לרבה, אלא
מעתי, בת ישראל שנינים – נישאת לכהן, ואכלה בתרומה, ומית
לה הבעל בלא בנים, וכי תיבול בתרומה גם אחר כך כיון ששכבר

יבמות. הבא על יבמתו – פרק שישי דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסג רש"י

1 **לדברים** האמורים — אף על גב דכל שאר דברים כתובים נמי בפרשה, כדדרישין; כיון
2 שלקחה — נעשית כאשרו לכל דבר — כיון דביאת שוגג לא קני בעלמא, סברא
3 הוא דלא רבייה אלא לדברים המפורשים בפרשה בהדיא, כגון לירש בנכסי אחיו, דכתיב:
4 "וקום על שם אחיו לנחלה, ולפטור אשת אחיו מן היבום, דכתיב: 'לו לאשה' ולא לאחיו
5 לאשה, דפקע מינה זיקת אחיו, ולפטור צרתה, דכתיב: 'בית אחיו' — בית אחד הוא בונה ואינו
6 בונה שני בתים, ודגוהו דברים הוו לאוקמיה במקום בעל, אבל בתרומה לא אכלה על ידי ביאה
7 גרועה, ולא יורשה, ולא מיטמא לה, ולא מיפר נדריה, דהיינו לאלומי מבעל, אבל מן הנשואין —
8 זכאי בכולהו, דלא הוי אלא לאוקמיה במקום בעל, דילפינן מהני דכתיב, ולא פליגי אלא
9 בביאת שוגג וכיצא בה, אבל בהעראה דקניא נמי בעלמא, וביאה היא לכל דבר — לא פליגי בה.
10 ומה שקבע מחלוקתן כאן אמנותיהן דאחד הגומר ואחד המערה — לאו משום דעלה פליגי, אלא
11 משום דמסיים בה 'קנה', דקאי נמי אביאת שוגג, כן נראה לרבינו יצחק, ובירושלמי איכא
12 פלוגתיהו, ואיכא דמיקוץ פלוגתיהו בהעראה, מן הנשואין כולי עלמא לא פליגי דאכלה —
13 על ידי ביאה, והוא הדין דהוה מצי למינקט לענין לירושלמי, ולתמא לא, ולתמא נדרה, אלא
14 נקט אכילת תרומה לרבותא, וכל שכן לשאר דברים, דזמנין שהיא כאשרו לכל דבר ולא
15 אכלה בתרומה, כדאמר בכתובות בפרק "עירה" (מנחם): מסורה לכל חוץ לתרומה, גבי מסר האב
16 לשלוחי הבעל.
17 **מת** ונפלה לפני יבם חרש אוכלת — ואם
18 תאמר: ותמא אוכלת, ויחוש לסימפון, שהרי לא בדקה, שלא חספיק לבנוסה עד
19 שנתחרש, ואם כן אינה זקוקה לו! ולקמן נמי דקאמר דגורנין נישואין דחרש אטו קידושין —
20 חספיק ליה משום סימפון, ולרבי נתן נמי אמאי אוכלת! ואומר רבינו יצחק דלא חיישין לסימפון
21 אלא כשיכול הדבר להתגלות שיש סימפון ויהיו קידושי טעות, אבל הכא, דנתחרש, לא חיישין
22 שמו יתפוק וימאץ סימפון.
23 **כל** ביאה שהבעל מאכיל בה — אי ביאה אירוסין עשה — אומר רבינו יצחק דכל
24 ביאה שהבעל מאכיל בה, על ידי חופה שאחריה קאמר.
25 **ממזרת** ונתניה פסלה — לשון פסלה נקט משום אחרני, דממזרת ונתניה הם פסולות ועומדות.
26 מאי

1 **מבאן ואילך** — מהכנסת עטרה ולמטה אינו אלא נשיקה, ופטור, ומדפטור בנשיקה — ודאי
2 פליג ארשמואל, דנשיקה קרי לה העראה, והעראה רבין לה לחיובי, קנה לכל — באחד
3 מן הביאות גרעות הללו קנה לה לכל דבר, ואוכלת בתרומה מיד אם כהן הוא, אפילו
4 הלך למדינת זרים ולא בא עליה ביאה גמורה. **האמורים בפרשה** — בפרשת יבמים, שכתב
5 בה מקרא זה: "ובמה יבא עליה", דרדשינן ליה:
6 בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, לירש — דכתיב: "יקום על שם אחיו" (דברים כה).
7 ולפטור מייבום — דאם מות וולו בנים מאשה אחרת מותרת לשוק, או אם הוציאה בגט לא
8 בעיא חליצה, או אם היתה לה צרה נפטרה בביאתו של זו. מן הנשואין — היכא דנפלה
9 לפניו מן הנשואין שכבר היתה אוכלת בימי אחיו, וכשמת ובטל קנינו פסקה מלאכול, דכולי
10 עלמא לא פליגי דקניא לה הך ביאה גרועה לאכילתה, לאוקמיה במקום בעל — שאם היתה
11 אוכלת בחייו תאכל בשביל זה, אבל לאלומי מבעל, דבחייו הבעל לא היתה אוכלת, דאין
12 האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, האי נמי לא אלימ' מיניה, ודוקא בביאה בלא דעת
13 קנין, אבל בביאה גמורה — אשתו גמורה היא, ואוכלת אפילו לשמואל. **אין היבם מאכיל** —
14 בביאה גרועה, **אינה אוכלת** — (דדך חופה לאו חופה היא), דגורנין נשואי חרש אטו קידושי
15 חרש, כדאמרין לקמן. **מת** — חרש זה לאחר שכנסה, ונפלה לפני יבם חרש, אוכלת — דלא
16 גרעה ביאת חרש מביאת שוגג חנות ואונס שאין מתכוין לקנות, ורבייה רחמנא לגבי יבם.
17 **לשמואל קשיא** — דהא לא הוה אכלה מעיקרא, וקאכלה השתא. **אימא בנבה ואחר כך נתחרש**
18 **אוכלת** — מת אחר שכנסה ונתחרש ונפלה כו' — אוכלת, דהא אכלה מעיקרא, ו**מאי** בוו —
19 יפה כחו, ומאי ייפח כח איכא? הא בעל נמי חרש הוא, ומאכילה, חרש מעיקרא — קודם
20 שכנסה, דהא אכלה מעיקרא — והשתא הורא בהך ביאה, דהא רחמנא רבייה, כל ביאה
21 שהבעל מנכה, כגון ביאת חופה, בשלמא לרב — אף על גב דהא מנתינן פריכא ליה, דקתני
22 אכלה ואף על גב דלא אכלה מעיקרא, והויא ננופלת מן האירוסין, דאמרן לא אכלה אפילו
23 לרב, מתיין לה כדמחריצין מעיקרא — אליבא דשמואל, חסורי מחסרה והכי קתני: כנסה ואחר
24 כך נתחרש — אוכלת, מת ונפלה לפני יבם חרש אוכלת, דהא אכלה מעיקרא, **אילא** לשמואל
25 — דאפילו האוכלת בחייו בעלה — אינה אוכלת בשביל היבם, בביאה גרועה, קשיא — דהא
26 ביאת חרש בביאת שוגג ואונס היא, בלא כוונת קנין, ואכלה, נולד לה בן אוכלת — בשביל בנה, דכתיב:
27 "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמך" (ויקרא כב) קרי ביה "יאכיל", **מת הבן** — והאב קיים.
28 **רבי נתן אומר אוכלת** — בשביל בעלה, ומית ליה — בלא בן, קסבר רבי נתן נשואי חרש —
29 דקדשה כשהוא פקח מאכילין בתרומה, דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת, דכתיב
30 (שם): "ובכן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" מיד, ורבנן הוא דגורנין עד שתכנס לחופה,
31 משום גזירה, שמוא יזנוגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחר ולאחוריה, כדאמרין בכתובות
32 באף על פי (נבג), הלכך, כיון דהאי בשעת קנין הוי בן דעת, והשתא הכניסה לחופה, וליכא
33 למיגור שמוא תשקה — אכלה, אבל לא גורנין נשואי חרש אטו קידושי חרש, דלאו בר קנין הוא, ורבנן דאסרי, גורי נשואי חרש דהוי בן דעת בשעת קידושין אטו היכא דקדשה כשהוא
34 חרש, דקנינו לאו קנין, נולד לה בן לפה לי — בלא בן נמי אכלה לרבי נתן, ששום רבנן — לאשמועינן דהיא נולד לה בן מזה, והדר פליג עלייהו — "ואוכלת" דקאמר רבי נתן —
35 אכולה מילתא קאי, בין אסיפא דמת הבן, בין ארישא קודם שנולד לה בן, דקאמרי רבנן אינה אוכלת, אי הכי — דרבי נתן ארישא נמי פליג, ומנסר הוא דנטר לרבנן עד סימוא, ליהני
36 **מת הבן אינה אוכלת רבי נתן אומר אוכלת** — דתיהיו כולה מילתא דרבנן כחורא, והדר פילפוג רבי נתן אכולה, אבל השתא — ליכא למימר דנטר להו אסימוא, ובמת הבן לחורא
37 ואנהרינו

1 **מבאן ואילך** — מהכנסת עטרה ולמטה אינו אלא נשיקה, ופטור, ומדפטור בנשיקה — ודאי
2 פליג ארשמואל, דנשיקה קרי לה העראה, והעראה רבין לה לחיובי, קנה לכל — באחד
3 מן הביאות גרעות הללו קנה לה לכל דבר, ואוכלת בתרומה מיד אם כהן הוא, אפילו
4 הלך למדינת זרים ולא בא עליה ביאה גמורה. **האמורים בפרשה** — בפרשת יבמים, שכתב
5 בה מקרא זה: "ובמה יבא עליה", דרדשינן ליה:
6 בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, לירש — דכתיב: "יקום על שם אחיו" (דברים כה).
7 ולפטור מייבום — דאם מות וולו בנים מאשה אחרת מותרת לשוק, או אם הוציאה בגט לא
8 בעיא חליצה, או אם היתה לה צרה נפטרה בביאתו של זו. מן הנשואין — היכא דנפלה לפניו מן הנשואין שכבר היתה אוכלת בימי אחיו, וכשמת ובטל קנינו פסקה מלאכול, דכולי
9 עלמא לא פליגי דקניא לה הך ביאה גרועה לאכילתה, לאוקמיה במקום בעל — שאם היתה אוכלת בחייו תאכל בשביל זה, אבל לאלומי מבעל, דבחייו הבעל לא היתה אוכלת, דאין
10 האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, האי נמי לא אלימ' מיניה, ודוקא בביאה בלא דעת קנין, אבל בביאה גמורה — אשתו גמורה היא, ואוכלת אפילו לשמואל. **אין היבם מאכיל** —
11 בביאה גרועה, **אינה אוכלת** — (דדך חופה לאו חופה היא), דגורנין נשואי חרש אטו קידושי חרש, כדאמרין לקמן. **מת** — חרש זה לאחר שכנסה, ונפלה לפני יבם חרש, אוכלת — דלא
12 גרעה ביאת חרש מביאת שוגג חנות ואונס שאין מתכוין לקנות, ורבייה רחמנא לגבי יבם. **לשמואל קשיא** — דהא לא הוה אכלה מעיקרא, וקאכלה השתא. **אימא בנבה ואחר כך נתחרש**
13 **אוכלת** — מת אחר שכנסה ונתחרש ונפלה כו' — אוכלת, דהא אכלה מעיקרא, ו**מאי** בוו — יפה כחו, ומאי ייפח כח איכא? הא בעל נמי חרש הוא, ומאכילה, חרש מעיקרא — קודם
14 שכנסה, דהא אכלה מעיקרא — והשתא הורא בהך ביאה, דהא רחמנא רבייה, כל ביאה שהבעל מנכה, כגון ביאת חופה, בשלמא לרב — אף על גב דהא מנתינן פריכא ליה, דקתני
15 אכלה ואף על גב דלא אכלה מעיקרא, והויא ננופלת מן האירוסין, דאמרן לא אכלה אפילו לרב, מתיין לה כדמחריצין מעיקרא — אליבא דשמואל, חסורי מחסרה והכי קתני: כנסה ואחר
16 כך נתחרש — אוכלת, מת ונפלה לפני יבם חרש אוכלת, דהא אכלה מעיקרא, **אילא** לשמואל — דאפילו האוכלת בחייו בעלה — אינה אוכלת בשביל היבם, בביאה גרועה, קשיא — דהא
17 ביאת חרש בביאת שוגג ואונס היא, בלא כוונת קנין, ואכלה, נולד לה בן אוכלת — בשביל בנה, דכתיב:
18 "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמך" (ויקרא כב) קרי ביה "יאכיל", **מת הבן** — והאב קיים.
19 **רבי נתן אומר אוכלת** — בשביל בעלה, ומית ליה — בלא בן, קסבר רבי נתן נשואי חרש — דקדשה כשהוא פקח מאכילין בתרומה, דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת, דכתיב
20 (שם): "ובכן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" מיד, ורבנן הוא דגורנין עד שתכנס לחופה, משום גזירה, שמוא יזנוגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחר ולאחוריה, כדאמרין בכתובות
21 באף על פי (נבג), הלכך, כיון דהאי בשעת קנין הוי בן דעת, והשתא הכניסה לחופה, וליכא למיגור שמוא תשקה — אכלה, אבל לא גורנין נשואי חרש אטו קידושי חרש, דלאו בר קנין הוא, ורבנן דאסרי, גורי נשואי חרש דהוי בן דעת בשעת קידושין אטו היכא דקדשה כשהוא
22 חרש, דקנינו לאו קנין, נולד לה בן לפה לי — בלא בן נמי אכלה לרבי נתן, ששום רבנן — לאשמועינן דהיא נולד לה בן מזה, והדר פליג עלייהו — "ואוכלת" דקאמר רבי נתן — אכולה מילתא קאי, בין אסיפא דמת הבן, בין ארישא קודם שנולד לה בן, דקאמרי רבנן אינה אוכלת, אי הכי — דרבי נתן ארישא נמי פליג, ומנסר הוא דנטר לרבנן עד סימוא, ליהני
23 **מת הבן אינה אוכלת רבי נתן אומר אוכלת** — דתיהיו כולה מילתא דרבנן כחורא, והדר פילפוג רבי נתן אכולה, אבל השתא — ליכא למימר דנטר להו אסימוא, ובמת הבן לחורא
24 ואנהרינו

1 **מבאן ואילך** — מהכנסת עטרה ולמטה אינו אלא נשיקה, ופטור, ומדפטור בנשיקה — ודאי
2 פליג ארשמואל, דנשיקה קרי לה העראה, והעראה רבין לה לחיובי, קנה לכל — באחד
3 מן הביאות גרעות הללו קנה לה לכל דבר, ואוכלת בתרומה מיד אם כהן הוא, אפילו
4 הלך למדינת זרים ולא בא עליה ביאה גמורה. **האמורים בפרשה** — בפרשת יבמים, שכתב
5 בה מקרא זה: "ובמה יבא עליה", דרדשינן ליה:
6 בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון, לירש — דכתיב: "יקום על שם אחיו" (דברים כה).
7 ולפטור מייבום — דאם מות וולו בנים מאשה אחרת מותרת לשוק, או אם הוציאה בגט לא
8 בעיא חליצה, או אם היתה לה צרה נפטרה בביאתו של זו. מן הנשואין — היכא דנפלה לפניו מן הנשואין שכבר היתה אוכלת בימי אחיו, וכשמת ובטל קנינו פסקה מלאכול, דכולי
9 עלמא לא פליגי דקניא לה הך ביאה גרועה לאכילתה, לאוקמיה במקום בעל — שאם היתה אוכלת בחייו תאכל בשביל זה, אבל לאלומי מבעל, דבחייו הבעל לא היתה אוכלת, דאין
10 האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, האי נמי לא אלימ' מיניה, ודוקא בביאה בלא דעת קנין, אבל בביאה גמורה — אשתו גמורה היא, ואוכלת אפילו לשמואל. **אין היבם מאכיל** —
11 בביאה גרועה, **אינה אוכלת** — (דדך חופה לאו חופה היא), דגורנין נשואי חרש אטו קידושי חרש, כדאמרין לקמן. **מת** — חרש זה לאחר שכנסה, ונפלה לפני יבם חרש, אוכלת — דלא
12 גרעה ביאת חרש מביאת שוגג חנות ואונס שאין מתכוין לקנות, ורבייה רחמנא לגבי יבם. **לשמואל קשיא** — דהא לא הוה אכלה מעיקרא, וקאכלה השתא. **אימא בנבה ואחר כך נתחרש**
13 **אוכלת** — מת אחר שכנסה ונתחרש ונפלה כו' — אוכלת, דהא אכלה מעיקרא, ו**מאי** בוו — יפה כחו, ומאי ייפח כח איכא? הא בעל נמי חרש הוא, ומאכילה, חרש מעיקרא — קודם
14 שכנסה, דהא אכלה מעיקרא — והשתא הורא בהך ביאה, דהא רחמנא רבייה, כל ביאה שהבעל מנכה, כגון ביאת חופה, בשלמא לרב — אף על גב דהא מנתינן פריכא ליה, דקתני
15 אכלה ואף על גב דלא אכלה מעיקרא, והויא ננופלת מן האירוסין, דאמרן לא אכלה אפילו לרב, מתיין לה כדמחריצין מעיקרא — אליבא דשמואל, חסורי מחסרה והכי קתני: כנסה ואחר
16 כך נתחרש — אוכלת, מת ונפלה לפני יבם חרש אוכלת, דהא אכלה מעיקרא, **אילא** לשמואל — דאפילו האוכלת בחייו בעלה — אינה אוכלת בשביל היבם, בביאה גרועה, קשיא — דהא
17 ביאת חרש בביאת שוגג ואונס היא, בלא כוונת קנין, ואכלה, נולד לה בן אוכלת — בשביל בנה, דכתיב:
18 "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמך" (ויקרא כב) קרי ביה "יאכיל", **מת הבן** — והאב קיים.
19 **רבי נתן אומר אוכלת** — בשביל בעלה, ומית ליה — בלא בן, קסבר רבי נתן נשואי חרש — דקדשה כשהוא פקח מאכילין בתרומה, דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת, דכתיב
20 (שם): "ובכן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו" מיד, ורבנן הוא דגורנין עד שתכנס לחופה, משום גזירה, שמוא יזנוגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחר ולאחוריה, כדאמרין בכתובות
21 באף על פי (נבג), הלכך, כיון דהאי בשעת קנין הוי בן דעת, והשתא הכניסה לחופה, וליכא למיגור שמוא תשקה — אכלה, אבל לא גורנין נשואי חרש אטו קידושי חרש, דלאו בר קנין הוא, ורבנן דאסרי, גורי נשואי חרש דהוי בן דעת בשעת קידושין אטו היכא דקדשה כשהוא
22 חרש, דקנינו לאו קנין, נולד לה בן לפה לי — בלא בן נמי אכלה לרבי נתן, ששום רבנן — לאשמועינן דהיא נולד לה בן מזה, והדר פליג עלייהו — "ואוכלת" דקאמר רבי נתן — אכולה מילתא קאי, בין אסיפא דמת הבן, בין ארישא קודם שנולד לה בן, דקאמרי רבנן אינה אוכלת, אי הכי — דרבי נתן ארישא נמי פליג, ומנסר הוא דנטר לרבנן עד סימוא, ליהני
23 **מת הבן אינה אוכלת רבי נתן אומר אוכלת** — דתיהיו כולה מילתא דרבנן כחורא, והדר פילפוג רבי נתן אכולה, אבל השתא — ליכא למימר דנטר להו אסימוא, ובמת הבן לחורא
24 ואנהרינו

מאי וכן מאי לאו לא שנת בשוגג כו' וקתני פסלה — וליכא למימר משום אחרים נקט פסלה ולא משום אשת איש — דעיקר חידוש דאנוס ורצון לא הוי אלא באשת איש. אבל בשאר עריות — אין חידוש טפי באנוס מברצון לענין פסולי כהונה. עיקר הערה בעריות כתיב — ואית ספרים דגרסי: אדרבה, יבמה הוא דילפינן מעריות, ויש לפרש בדוחק: דאף על גב דיבמה מוחיבי לאוין הוא דילפינן, ולא מעריות — חשיב ליה כאילו ילפינן מעריות, דעל ידי עריות ושפחה חרופה שמעינן לה בחיבי לאוין. וכן אשלא כדרכה דחיבי לאוין — פירש בקונטרס: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. אבל משום דעראה — לא איצטרך למיתנייה, דהא מרבין ליה לעיל מקיחה קיחה דעריות. וקשה לרבינו יצחק: דאי משום חיבי לאוין דבהנה נקט לה — לשלא כדרכה נמי לא איצטרך, דאיכא למילף נמי קיחה קיחה מעריות, דכתיב בהו "משכבי אשה" אלא נראה בקונטרס: יצחק: דקאי אשאר חיבי לאוין דלאו דכחונה, דלא כתיב בהו קיחה, דלא שמעינן בהו שלא כדרכה אלא מגזירה שוה ד"ביאה" "ביאה" מיבמה, כי היכי דילפינן לעיל מנייהו יבמה לענין העראה. ואי זו או אשת כהן — מ"והיא" קדריש. ואם תאמר: דהא קדרשינן לה בכתובות בפרק "נערה" (גאב.) לדרשא אחרית, לתחלתה באנוס וסופה ברצון, דשריא ואומר רבינו יצחק: דחתם אסמכתא היא, דמסבא היא דשריא, דחשיב אנוס, אף על גב דסופה ברצון — דיצרא אלבשה, כי היכי דהוי אסמכתא הא דקאמר לקמן קב.) ואי זו שוה שקדשיה טעות.

מן האירוסין לא יאכלו — פירש בקונטרס בלשון שני, ונראה לו עיקר, דאיירי בין בבת כהן בין בבת ישראל. דרבי מאיר פסיל אפילו בבת כהן, ורבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין אפילו בבת ישראל. ונתארמלו או שנתגרשו מן האירוסין כשרות — ולא שייך כשרות בבת ישראל אלא לינשא לכהונה, דבתרומה לא אכלה. ובנתגרשה לא שייך אפילו לינשא, ויש לפרש בנתגרשה, אם בת כהן היא — כשרה לתרומה. ובגמרא דקאמר: מה קדושי רשות אין מאכלים — בישראל שקדש בת ישראל קאמר. וקשה לרבינו יצחק: דמה קל וחומר הוא זה? דכיון דליכא צד כהונה כלל — מאין להם להאכל לאותם הקדושים? ועוד קשה הרב רבינו משה כהן: דהייך יאכל בת ישראל בהגעת זמן? דבפסולות לא שייך אוכלות משלו ואוכלות בתרומה, כדאמרין ב"ש מותרות" (יבמות פה.א.) "בעמוד הדואג קאי — מזוני אית לה" ונראה דבבת כהן איירי, כדפירש בקונטרס בלשון ראשון. ובגמרא גריס: מה קדושי רשות פוסלין. וכן גירסת רבינו חננאל. וגבי פצוע דכא גרסינן שקדש בת כהן, וכן רבינו חננאל, ולא כמו שכתבו בספרים "שקדש בת ישראל". ולפי שהגירסא היתה כתובה בספר רש"י פירש כן, אבל הגירסא כתובה בספר רבינו חננאל כמו שפירשתי. והא

ואנהרינהו לעיינין פסתינתי — ממשנתו הביא רביה לדבריה, והאיר עיניו בה. אף על פי שמותרת לבעלה (במודר) ה"והיא לא נתפשה" — אסורה, הא נתפשה — מותרת. פסולה לכהונה — אם מת בעלה, לא תנשא לכהן. ותנא תנא — תנא דידן, כמו: אבנא, אהנא. מאי וכן — לאו אנוס ואשוגג דלעיל קאי, וקתני: הבא על אחת מכל העריות — פסלה לכהונה, ואשת איש בכלל עריות היא. לא אהעריא — וברצון, דהויא זונה. ופריכין עיקר העריא בעריות כתיבא — והכי מודמה לה מתניתין ליבמה, כאילו מיבמה גמר לה? אשלא כדרכה — דקתני גבי יבמה: ולא חילק בין ביאה לביאה — דהיינו בין כדרכה לשלא כדרכה, ועלה תני: וכן הבא על אחת מכל העריות פסלה לכהונה משום זונה. ולעולם ברצון, וגמר "ביאה" "ביאה" מיבמה, דרבינן בה "ולקחה" — שלא כדרכה. הכי גרסינן: אלא מאי וכן אשלא כדרכה דחיבי לאוין — אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, דלא כתיב בהו "משכבי אשה", אבל משום העראה לא איצטרך למיתנייה, דהא רבין לעיל העראה דחיבי לאוין מ"קיחה" "קיחה" דעריות. בעלה לוקח עליה משום זונה — דכתיב: "זונה לא יקחו" (ויקרא כא.) וסתם זונה היינו מנאפת תחת בעלה, שטעתה מאחר בעלה לזרים. וזו, אף על גב דאנסה, גבי כהן לא פליג דתנאין בין אנוס בין רצון, כדגרמין "והיא לא נתפשה", ודאי: מיעוטא משמע: "היא" אשת ישראל — הוא דיש חילוק בין נתפשה ללא נתפשה, אבל אשת כהן אין חילוק. משום טומאה לא — בתמיה. הא אמרינן בפרק קמא (יאב.) הא מה אני מקיים "אחרי אשר הוטמאה" — לרבות סוטה שנבעלה, דכתיב: "לא יוכל בעלה" (דברים כד.) הכל הוי בכלל זונה — כל הנבעלות תחת בעליהן, בין באנוס בין ברצון, בכלל "זונה לא יקחו" הן, שהרי כולן נבעלו בעילת זנות, והוציא לך הכתוב אשת ישראל אנוסה מן הכלל, אבל אשת כהן — כדקימא קיימא. משום טומאה — "אחרי אשר הוטמאה" — לרבות סוטה שנבעלה. משנה מן האירוסין לא יאכלו בתרומה — משעה שנתקדשו לאלו פסלי מן האירוסין — נפסלה מלאכול בתרומה דבי נשא, אם בת כהן היא. רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין — עד שתבעל לו ותעשה חללה. כדכתיב: "לא יחלל" — שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעה. נתארמלו או נתגרשו — מן הכהנים הללו. מן הנשואין פסולות — דשויה חללה בביאתו. מן האירוסין כשרות — דאפילו רבי מאיר לא פסיל מן האירוסין אלא בחיין, דמשתמרת לביאה פסולה, אבל מתו — לא. גמרא מה קדושי רשות — כגון ישראל שקדש בת כהן, שאין קדושיה עבירה. אין מאכלין — כלומר: אין מניחין אותן לאכול, דתנן לקמן: האירוסין פוסלין, בפרק "אלמנה לכהן גדול" (סזג.) תאמר בקדושי עבירה שיש לו — לכהן זה להאכיל במקום אחר בארצה לו. כך שמעת, ולבי מנגמם. דחא, דאין זה לשון התלמוד, והכי איבעיא ליה למימר: ומה קדושי רשות פוסלין כו', ועוד, מדקאמר רבי אשעיא פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר, ולא קתני פצוע דכא כהן שקדש בת כהן — שמע מינה דפלוגתא דמתניתין לאו בבת כהן לחודה היא. דאם כן היכי מצי רבי

הא

אלעזר אמר רבי אושעיא: פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל — באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון. לרבי מאיר דאמר: משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה — הא נמי לא אכלה, לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי: משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה

אושעיא למימר לרבי אלעזר ורבי שמעון אכלה? אימר דאמר רבי אלעזר ורבי שמעון בבת כהן, בבת ישראל מי אמר? לשון אחר, והוא עיקר: אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה — בין בבת כהן בין בבת ישראל קמיירי. בבת כהן — כדפירשתי, בבת ישראל ואליבא דמשנה ראשונה, דאמר בכתובות (גא.) הגיע זמן ולא נישא — אוכלות משלו ואוכלות בתרומה. וקאמר רבי מאיר: אלמנה לכהן גדול, אף על פי דקדושי קדושין וקצין כספו היא — לא תאכל בתרומה בשאר האירוסות לכהן שאוכלות מן התורה. מאי טעמא — דמשתמרת לביאת עבירה. ורבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין, דהא קצין כספו היא. ואי משום חללה — הרי כל זמן שלא בא עליה לא נתחללה. נתארמלו או נתגרשו — מן הכהנים הללו, מן האירוסין — כשרות לינשא לכהנים אם נתאלמנו. וגבי גרושה, אם בת כהן היא — כשרה לתרומה. מן הנשואין פסולה — דשויה חללה. ומה קדושי רשות — ישראל שקדש בת ישראל, אין מאכלה בתרומה. קדושי עבירה — כגון אלו לא כל שכן. במקום אחר — אפילו נשאת, תאמר בקדושי עבירה שיש לו להאכיל בארצה לו. פצוע דכא — משתמרת לביאה פסולה דאורייתא היא.

יבמות דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קסה

כך, ממעטים שיש לך אשה אחת שאף על פי שנתפשה אסורה, ואי זו היא, זו אשת בן. והרי זה איסור שלא נאמר בלשון 'לאו' אלא נלמד מן הדיוק של היתר אשת ישראל שנאנסה, ונחשב כלאו הבא מכלל עשה. ולא הבא מכלל עשה דינו כעשה ואין לוקים עליו (לעיל דף ג). וקשה לרבא שאמר שלוקה עליה משום זונה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, הכל – כל הנשים הנבעלות תחת בעליהן, בין באונס בין ברצון, היו בכלל איסור זונה לא יקחו, שכן כולן נבעלו בעילת זנות, וכשפרט לך התבאר לנבי אשת ישראל 'והיא לא נתפשה' להוציאה מן הכלל האמור, ולומר שרק אם לא נאנסה אסורה, הא נתפשה מותרת, מכלל זה יש ללמוד, דאשת בן שנאנסה שנתמעטה מ'והיא' אין הכוונה שאסורה אף באונס, אלא בקדושתה – כפי שעמדה כבר בכלל כל הנבעלות שהרי הן באיסור לאו של 'אשה זנה וגו' לא יקחו, כך קיימא, ולכן לוקה עליה.

לשון אחרת: ואיכא דאמרי, אמר רבא, אשת בן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום הלאו של טומאה כפי שנתבאר. מדייקת הגמרא: משמע שמשום טומאה אין, אך משום זונה לא, אלמא סובר רבא שאם נבעלה באונס, לא קרינא ביה זונה. מקשה הגמרא על דברי רבא: מתיב רבי ירמיה, שנינו בברייתא, נאמר בסוטה (במדבר ה יג) 'והיא לא נתפשה', שלא נאנסה, ולכן היא אסורה, ומשמע דהא אם נתפשה, שנאנסה, הרי היא מותרת, וממה שנאמר 'והיא' שמשמע מיעוט שדווקא היא דינה כך, ממעטים שיש לך אשה אחת, שאף על פי שהיא נתפשה ונבעלה באונס היא אסורה, ואיזו היא, זו אשת בן, וכיון שהאיסור לאשת בן שנאנסה לא נאמר בלשון לאו, אלא הוא נלמד רק מתוך משמעות שרק אשת ישראל מותרת באונס, אם כן הרי איסור זה הוא לאו הבא מכלל עשה, ולא הבא מכלל עשה דינו רק כעשה ואין לוקים עליו, וקשה לרבא שאמר שאשת בן שנאנסה בעלה לוקה עליה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, הכל היו בכלל האיסור לא יוכל בעלה וגו' לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה, וכשפרט לך התבאר לנבי אשת ישראל 'והיא לא נתפשה' להוציאה מן הכלל שרק באופן זה אסורה משום טומאה, הא – אולם אם נתפשה מותרת, מכלל דאשת בן שנאנסה שאינה במיעוט זה, בקדושתה בטומאתה לבעלה קיימא, והרי היא בכלל איסור לאו של טומאה, ולכן בעלה לוקה עליה משום טומאה.

משנה

בסוף המשנה הקודמת הוזכר דין, שבה גדול הבא על אלמנה ובהן הדיט לגרושה וחלוצה פסלה מלהינשא לבהן. משנתנו מבארת דינא לענין אכילת תרומה: אלמנה לבן גדול שאסור בה, וירישה וחלוצה לבן הדיט שאסור בה, מן האירוסין – קידושין, לא יאכלו בתרומה, אף שכל המאורסת לבהן, בין בת ישראל ובין בת כהן, כשהגיע זמנה להינשא ועדיין לא נישאת, כבר אוכלת בתרומה, כיון שהן ממתנות לביאת עבירה אינן אוכלות בתרומה. רבי אלעזר ורבי שמעון מבישרין אותן לאכילת תרומה מן האירוסין כשהגיע זמן ככל בת ישראל, ורק משינאו ויבעלו יתחללו ויפסלו מאכילת תרומה. ואם נשים אלו נתארמלו – נתאלמנו או נתגרשו, אם מן הנשואין, שנישאו לכהנים הפסולים להן, פסולות לכהונה, שכבר נתחללו בביאתם, ואף בת כהן לא תאכל בתרומה, ואם מן האירוסין, קדושתן, דהיינו בת כהן לאכול בתרומה, ובת כהן ובת ישראל שנתאלמנו כשרות להנשא לכהן.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת טעמי התנאים החולקים במשנה: תנא, אמר רבי מאיר שהוא התנא קמא של המשנה, דין זה שאלמנה שנתקדשה לבהן גדול וגרושה וחלוצה לבהן הדיט פסולות מלאכול בתרומה, יש ללמוד בקל וחומר, ומה קדושי רשות כגון בת ישראל לישראל שאין איסור בקידושין אלו, אין מאכילין בתרומה, קדושי גבירה, כגון השנויים במשנתנו, לא כל

ואתהרינהו ליינין – והאיר את עינינו שיש ראייה לדין זה מפתנין שאנו עוסקים בה. וכך הוא הדין, אשת ישראל שנאנסה על ידי אדם אחר, אף על פי שמתרת לבעלה שנאמר (במדבר ה יג) 'והיא לא נתפשה', משמע שרק אז אסורה, אולם אם נתפשה דהיינו, שנאנסה, מותרת, מכל מקום פסולה לכהונה – להינשא לבהן אם מת בעלה, כפי שלמדנו מפסוק להלן בסמוך. ותנא תונית – וכך שנה התנא שלנו במשנתנו, הבא על יבמתו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברצון וכו', אחד המערה ואחד הגומר קנה, ולא חילק בין ביאה לביאה, וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה או פסולות פסלה לכהונה. ומאי 'וכן' ששנה התנא, על איזה דין כוונתו, מאי לאו כוונתו לכל הביאות ששנה במשנה, לא שניא בשוגג ולא שניא במזיד ולא שניא באונס ולא שניא ברצון, ואמר שכן הדין גם כשבא על אחת מכל העריות, ואחת מהן היא אשת איש, וקתני שפסלה בכך מלהינשא לכהונה, וכדברי רב ששת שאף אשת איש שנאנסה פסולה לכהונה.

דוחה הגמרא: לא, באמת יש לומר שאשת ישראל שנאנסה אינה נאסרת לכהן, ומאי 'וכן', אהערא – על דין העראה נאמר, שכשם ששנינו שאף בה קנה ביבמה, כך גם הערשה אותה בכל העריות, ואשת איש בכללן, אם הערה בה ברצון, פסלה לכהונה.

מקשה הגמרא: על העראה דמאן אמרה המשנה שנחשבת כביאה גמורה וכמו ביבמה, איכא על העראה העריות, למימרא – וכי ניתן לומר שהעראה העריות ילפינן מיבמה, כפי שמשמע מלשון המשנה 'וכן', והרי אדרבה, העראה שקונה ביבמה, ילפינן מעריות, דעיקר העראה העריות מתיב (ויקרא כ יח), ולמדנו חייבי לאוין בהעראה מעריות, ויבמה מחייבי לאוין בגזירה שוה, וכמבואר לעיל (דה).

הגמרא מבארת באופן אחר את דברי המשנה 'וכן: אלא, מאי 'וכן', היינו אביאה שלא ברובה העריות, והיינו כשם ששנינו גבי יבמה דין זה שאין לחלק בין ביאה לביאה, כך גם הבא שלא כדרכה על אחת מכל העריות, ואשת איש בכללן, אם בא עליה ברצון שלא כדרכה, פסלה לכהונה.

מקשה הגמרא: אדרבה, הרי עיקר דין ביאה שלא כדרכה הנלמד מן הפסוק (ויקרא כ יג) 'משכב אשה', שיש בה שני משכבות, כדרכה ושלא כדרכה (סנהדרין נד), בעריות מתיב, דהיינו במשכב זכר (שם), ולא יתכן שכונת המשנה לדמות בזה את העריות ליבמה.

לכן מבארת הגמרא: אלא מאי כוונת התנא באומרו 'וכן', אשלא ברובה העריות לאוין של כהונה, כגון אלמנה לבהן גדול וגרושה וחלוצה לבהן הדיט, שבהם לא נאמר 'משכב אשה' לרבות ביאה שלא כדרכה, ואותם למד התנא מיבמה שביאה שלא כדרכה נחשבת ביאה, אך לא למד כלל לענין ביאת אונס ואין להוכיח ממשנתנו את דינו של רב ששת לגבי אשת ישראל שנאנסה שפסולה לכהונה.

הגמרא מבארת דין אשת כהן שנאנסה משום איזה איסור נאסרת לבעלה: אמר רבא, אשת בן שנאנסה על ידי אדם אחר, אסורה לבעלה, ובעלה לוקה עליה – אם בא עליה משום לאו של זונה, שנאמר בכהנים (ויקרא כא י) 'אשה זנה וגו' לא יקחו, וסתם זונה היינו מנאפת שזינתה תחת בעלה לזרים, ואף שנאנסה, באשת כהן אין חילוק בין אונס לרצון, וכפי שלמדנו להלן ממיעוט מפסוק.

מקשה הגמרא: משום זונה אין – וכי רק משום זונה לוקה עליה ומשום איסור טומאה לא, והרי אשה שזינתה תחת בעלה נטמאת ונאסרת לבעלה, שנאמר (דברים כד י) 'לא יוכל בעלה וגו' לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה, ולמדים (לעיל יא) לרבות סוטה שנבעלה לאוסרה לבעלה, ומדוע אמר רבא שלוקה עליה רק משום זונה. מתרצת הגמרא: איכא שכונתו לומר שלוקה אף משום איסור זונה, אך באמת לוקה גם משום טומאה כמבואר. מקשה הגמרא על דברי רבא: מתיב רבי ירמיה, שנינו בברייתא, נאמר בסוטה (במדבר ה יג) 'והיא לא נתפשה', והיינו שלא נאנסה אלא נבעלה ברצון, ולכן אסורה, ומשמע דהא אם נתפשה, שנאנסה, מותרת, וממה שנאמר 'והיא' שמשמע מיעוט שדווקא היא דינה

36 ויבמה אחת. והנה במשנה נתחדש הדין שאם חלץ ואחר כך עשה
 37 מאמר אינו כלום, וכרבי עקיבא שאין קידושין תופסים בחייבי
 38 לאוין. מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** – זה מובן לשיטת רבי יוחנן, **דְּאָמַר**
 39 לעיל (ז) **בּוֹלָה בִּיתָא פְּלֹא פְּלֹא**, כלומר יבמה שנפלה לפני כמה
 40 יבמים, ואחד מהם חלץ לה, כשם שהיא אסורה עליו באיסור לאו
 41 'כיון שלא בנה שוב לא יבנה', כך גם נאסרה אף על שאר האחים
 42 באיסור לאו זה ובלבד, ולא באיסור כרת של אשת אח, שהרי
 43 האח שחלץ היה שלוחם של אחיו ודינם כדינו. והוא הדין אם נפלו
 44 שתי יבמות ליבום, וחלצו לאחת מהן, כשם שהיא אסורה על
 45 האחים באיסור לאו בלבד, כך גם צרתה אסורה עליהם רק
 46 באיסור לאו ולא באיסור כרת של אשת אח, הרי שלשיתנו
 47 **אִיצְטְרִיף לְאִשְׁמוּעִין** – הוצרכה משנתנו ללמדנו, שגם ביבמה אחת
 48 ושני יבמים, אם אחד מהם חלץ לה והשני עשה בה מאמר, אינה
 49 מקודשת, משום דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין כדעת רבי
 50 עקיבא ולא כדעת חכמים הסוברים שיש מאמר אחר חליצה כיון
 51 שקידושין תופסים בחייבי לאוים. **אָלָא לְרִישׁ לְקִישׁ**, **דְּאָמַר בּוֹלָה**
 52 **בִּיתָא בְּכָרִית קָא**, כלומר מלבד היבם החולץ ויבמתו שחלץ לה
 53 שאסורים זה על זה בלאו גרידא, שאר האחים והיבמה החלוצה,
 54 וכן כל האחים וכולל החולץ והצרה שלא נחלצה, אסורים זה על
 55 זה באיסור כרת של אשת אח, וכי **אִיצְטְרִיף** התנא **לְאִשְׁמוּעִין** –
 56 האם צריך התנא ללמדנו שגם ביבמה אחת ושני יבמים אם אחד
 57 חלץ לה והשני עשה בה מאמר אינה מקודשת, משום דאין קדושין
 58 תופסין בחייבי בריתות, והלא לא נחלקו בדבר זה ודברי הכל הוא.
 59 חזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: **אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ**,
 60 **וְלִשְׁמַעְיָא** – ולשיטתך האם מובן הדבר, כיצד תבאר את הנאמר
 61 ב**סִיפָא** של המשנה, דקתני – שכתוב שם, **כָּעַל** את אחת היבמות
 62 **וְעָשָׂה מֵאָמַר** בצרתה אינה מקודשת, ואומרת המשנה שהוא הדין
 63 בשני יבמים ויבמה אחת, שאם אחד מהם בא על היבמה והיא
 64 אשתו לכל דבר ואחיו עשה בה מאמר אין אחר ביאה כלום ואינה
 65 מקודשת. וכי **אִיצְטְרִיף לְאִשְׁמוּעִין** דאין קדושין תופסין ב**אִשְׁתִּי**.
 66 **אָלָא** על כרחך **אִידִי דְתַנָּא** – אגב ששנה התנא דיני ה**תָּרֵת יָבָם**
 67 **אֶחָד וְיָבָמָה אֶחָת** לשוק, **תָּנָא נָמִי** – שנה גם דיני ה**תָּרֵת שְׁתֵּי יָבָמוֹת**
 68 **וְיָבָם אֶחָד**, אף שיש דינים שאין בהם חידוש. **וְאִידִי דְתַנָּא** – ואגב
 69 ששנה התנא דיני **שְׁתֵּי יָבָמוֹת וְיָבָם אֶחָד**, **תָּנָא נָמִי** – שנה גם דיני
 70 **שְׁתֵּי יָבָמִים וְיָבָמָה אֶחָת** אף שיש דינים שאין בהם כל חידוש.

1 זו פוטרת אותה אלא מהיבם שחלץ לה, ואם יש אחים נוספים
 2 צריכה חליצה מכולם. דוחה הגמרא: אין ראייה ממשנתנו, כיון
 3 **שְׁמַאי** – מה כוונת התנא **צְרִיבוֹת**, לא שכל אחת צריכה חליצה
 4 אלא **צְרִיבוֹת דְּעִלְמָא**, כלומר שבכל המקרים שיבם נתן גט ליבמה,
 5 צריכה היבמה שבכל בית, חליצה אחת.
 6 עוד שנינו במשנה: **גַּם לְזוֹ וְחֵלְצָן לְזוֹ** אין אחר חליצה כלום, כלומר
 7 שתי היבמות נפטרו. ואם חזר וקידש את בעלת הגט אין תופסים
 8 הקידושין. מקשה הגמרא: **לִמָּא** – שמה נאמר שהדין הזה במשנה
 9 **מִסִּיעַ לִיהָ לְשִׁמּוּאֵל** שאמר (לעיל כז) שאם חלץ לבעלת הגט לא
 10 נפטרה צרתה, ולכן דייק התנא וכתב שאם חלץ לשניה נפטרו
 11 שתייהן. ומאידך **תְּהִי מִן הַמִּשְׁנָה תִּיּוֹבָתָא דְרַב יוֹסֵף** שאמר בשם
 12 רבי שיש לחלוץ לזו שממילא פטולה לכהונה מחמת הגט, ולא
 13 לחלוץ לזו שכשרה לכהונה כדי שלא לפסול גם אותה. דוחה
 14 הגמרא: **מִי קָתַנִּי** – וכי כתוב במשנה 'חולץ לשניה' שמשמעו שיש
 15 לעשות כן לבתחילה ושלא כרב יוסף, 'חלץ' קָתַנִּי, שמשמעו
 16 **דִּיעֲבֵד**, שאם היה מעשה וחלץ לשניה נפטרו שתייהן, ואמנם
 17 לבתחילה יש לחלוץ לבעלת הגט וכרב יוסף.
 18 עוד שנינו במשנה: **חֵלְצָן לְזוֹ וְחָזַר וְחֵלְצָן לְזוֹ, אִי חֵלְצָן וְכוּ'** או בעל
 19 את זו וחזר ובעל את זו, או בעל את זו ועשה מאמר או נתן גט או
 20 חלץ לזו, אין אחר חליצה כלום, כלומר בחליצת הראשונה נפטרו
 21 שתייהן וכל מה שעשה בצרתה אינו מעלה ולא מוריד. שואלת
 22 הגמרא: הלא מה שהמשנה כתבה שאין אחר חליצה כלום, הוא
 23 הטעם מדוע אם לאחר שחלץ עשה את אחד המעשים הללו
 24 בצרתה לא עשה כלום, **וְלִיתָנִי נָמִי אִין אַחֵר בִּיאָה בְּלוּם**, כדי לבאר
 25 מדוע אם בעל או עשה מאמר או חלץ לאחר שבעל, לא עשה
 26 כלום. משיבה הגמרא: **אֲכִי וְרָבָא דְאָמְרֵי תְרוּיָהוּ, תָּנִי** – יש להגיה
 27 ולשנות במשנה **'אִין אַחֵר בִּיאָה בְּלוּם'**, והוא הדין שאין אחר
 28 חליצה כלום, ואין צורך שהתנא יכתוב את שניהם. הגמרא דוחה
 29 שאין צורך להגיה את המשנה: **וְתָנָא דִּידֵין** שכתב שאין אחר
 30 חליצה כלום והוא הדין שאין אחר ביאה כלום, ולא להדיח כמו
 31 שהגיהו אביו ורבא, משום **שְׁהִתְרֵת יָבָמָה לְשׁוֹק עֲרִפָא לִיהָ** –
 32 חביבה על התנא.
 33 עוד שנינו במשנה: **בִּין יָבָם אֶחָד לְשְׁתֵּי יָבָמוֹת כּו'** בין שני יבמים
 34 ליבמה אחת. כלומר כל האמור לעיל במשנה בענין יבם אחד
 35 ויבמה אחת וכן שתי יבמות ויבם אחד, אמור גם בשני יבמים

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו מ"ח, אשר נקודת תוכן התחלת המכתב – מדוע דרך רשעים צלחה,
 הרי בודאי למותר להאריך שזוהי קושיא ישנה מימות מתן תורה – סמוך לזה – וכמובא בברכות ז'
 ע"א. וכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר לאחד התמימים: **דו ליגסט אויך אין דער [אתה מונח גם ב] שאלה**
מדוע כו'. ומסיים שם במכתבו, שצריך להתעסק במילוי תפקידו ולא בתירוץ שאלות, שהתירוץ בזה
 שייך להשי"ת. ובפרט שלע"ע לא ראינו אף אחד שהתבוננות בשאלה זו הועילה לו אם בגשמיות או
 בעניינים רוחניים.

במענה על מכתבו שאין לו עם מי להתייעץ, כיון שלכל אחד יש פני' הרי יודע הוא שפני' לפב"פ
 בודאי יכול להביא גם את זה בחשבון. וגם בכגון דא נאמר ותשועה ברוב יועץ, כי הרי אין עליו לקבל
 העצה בתור קבלת עול...

בברכה.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' ב

17 שהוא מויד ונתכוין לביאת זנות, והיא קמפונגה למצות, אלא אפילו
18 אם הוא שונג והיא מוידה, דתרויהו, בין היבם ובין היבמה לא
19 קמפונגה לשם מצות, אפילו חכי, קנה היבם.
20 מביאה הגמרא ברייתא המוסיפה על חידוש המשנה: תני רבי חיאי,
21 היבם קונה את היבמה אפילו אם שנייהם היו שונגים או שנייהם
22 מוידים או שנייהם אנוסים בביאה, ששניהם לא התכוונו למצות
23 יבום.
24 הגמרא ממשיכה לבאר את המשנה: 'אנוס' דמתניתין – שהזכר
25 במשנה, היכי דמי, אילימא כשאנסוהו עובדי פוכבים שאם לא יבוא
26 על היבמה יתגרדו וכן עליה, והאמר רבא, אין טענת אונס לעדות,
27 כלומר אין אדם נאמן לפטור עצמו כשבא על הערוה בטענה שבא
28 עליה באונס שכפדו לעשות כך, לפי שאין קישוי לאדם אלא
29 לדעת, וכיון שבא על הערוה מדעתו אינו נקרא אנוס.
30 הגמרא רוצה לבאר באופן אחר: אלא תאמר שבאונס מדובר בישן
31 שנתקשה ובה עליה, ונמצא שאף הקישוי באונס. דוחה הגמרא:
32 והאמר רב יהודה,

1 העריות שבתורה – הנשים שאסרתן התורה עליו באיסור ערוה, או
2 על אחת מן הנשים הפסולות לנישואין, כגון אלמנה הפסולה
3 להנשא לכהן גדול (ויקרא כא יד), שבא עליה כהן גדול, או גרושה
4 וחלוצה הפסולות לכהן הדיוט (ויקרא כא ז), שבא עליהן כהן הדיוט,
5 וכן מפורט ונתינת הפסולות להנשא לישראל שבא עליהן ישראל,
6 או בת ישראל האסורה למקור ולנתין שבא אחד מהם עליה, בכל
7 אלו פסלה לכהונה, ולא חילק הכתוב בפסול זה בין ביאה לביאה,
8 אם היתה כדרכה או שלא כדרכה, ואם היתה העראה או גמר
9 ביאה.

נמרא

10 שנינו במשנה: הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד וכו' אפילו הוא
11 שוגג והיא מזידה וכו'.
12 שואלת הגמרא: מאי אפילו, הרי כבר שנינו שאין חילוק בין שוגג
13 למזיד. משיבה הגמרא: בדרך לא מיבעיא קאמר התנא במשנה,
14 כלומר, לא מיבעיא לומר שהיבם קונה אם הוא – היבם שונג ולא
15 ידע שהיא יבמתו, והיא קמפונגה למצות של יבום, אי נמי באופן

המשך ביאור למסכת יבמות ליום חמישי עמ' ב

37 בתואל בלבד. ונשא ראובן את מלכה בת בתואל וחנה, והלך
38 ראובן למדינת הים, ועל כך אומרת המשנה, שאם כשהלך
39 למדינת הים אמרו לו מטה אשתך מלכה, ונשא את רבקה אחותה
40 מאביה בתואל, ושוב אמרו לו מטה אשתך רבקה, ונשא את שרה
41 אחותה מאמה קטורה, ושוב אמרו לו מטה אשתך שרה, ונשא את
42 יוכבד אחותה מאביה חצרון, ושוב אמרו לו מטה אשתך יוכבד,
43 ונשא את דינה אחותה מאמה לאה, ואחר כך חזרו ואמרו לו עדים
44 שכולן קיימות (ציור א). הדין הוא, שראובן מותר באשתו
45 הראשונה מלכה, ובשלישית שרה, ורבקה השניה אחותה של שרה
46 מאמה אינה אוסרתה, כיון שקידש את רבקה בזמן שאשתו מלכה
47 שהיא אחותה מאביה קיימת, וקידושי אחות אשתו אינם חלים,
48 ואין רבקה נחשבת אשת ראובן אלא אנוסתו, ומותר לישא את
49 קרובי אנוסתו (לקמן צו), ומותר אף בתמישית דינה, ויוכבד הרביעית
50 אחותה מאמה אינה אוסרתה, כיון שקידש את יוכבד בזמן
51 שאשתו שרה שהיא אחותה מאביה היתה קיימת, ולא חלו
52 קידושיה אלו כמבואר, ואין יוכבד נחשבת לגבי ראובן כאשה אלא
53 מפותה, ומותר לישא אחות מפותה (סו). ופוסקות צריכות מיבום
54 וחליצה, דהיינו אם מת ראובן בלא בנין וחלץ אחד מאחיו לאחת
55 מן המותרות, פטורות שאר נשים המותרות, כיון שנחשבות נשיו.
56 ואסור ראובן בשניה שנשא, שהיא רבקה, שהיא אחות אשתו
57 הראשונה מלכה מאביה, ואין קידושי תופסים באחות אשתו, וכן
58 אסור ברביעית שנשא, שהיא יוכבד, שהיא אחות מאב של
59 שרה אשתו השלישית שמותר בה, ואין קידושי תופסים בה, ואם
60 מת ראובן אין ביאת היבם על אחת מהן פוסקת צריכה מיבום או
61 חליצה, כיון שאינן נחשבות נשות ראובן. ואם לא ראובן על השניה
62 רבקה, לאחר מיתת הראשונה מלכה, שהעדות על מיתתה אכן
63 היתה אמת, ורק השאר היו קיימות, מותר בשניה רבקה, שכן תפסו
64 קידושיה בה אף שהיא אחות אשתו (מלכה) מאביה, כיון שמותרת
65 לו לאחר מיתת אשתו, וכן מותר ברביעית (ויכבד), שכיון שחלו
66 קידושי השניה (רבקה), לא חלו קידושי השלישית (שרה), שהיא
67 אחות השניה מאמה, ולכן מותר ברביעית יוכבד, אף שהיא
68 אחותה של שרה מאביה, ופוסקות צריכות מיבום וחליצה, וראובן
69 אסור בשלישית שנשא, שהיא שרה, כיון שלא חלו קידושיה
70 כמבואר, ובתמישית שהיא דינה, כיון שחלו קידושי הרביעית
71 אחותה מאמה (ציור ב).

1 התורה לאסור בין אם היא אחותה מן האב ובין מן האם, שכן אמו
2 היא ודאית, שרואים שהיא ילדתו, אבל אחות אב שאין זה ודאי
3 שאותו האב הוא אכן אביו, שיתכן שנולד לאמו מאיש אחר, אלא
4 לא, ורק אם היא אחות אביו מן האב יהיה חייב, לכן צריכה התורה
5 לרבות אף באחות אביו שאסורה גם כאשר היא אחותו רק מן
6 האם.
7 הגמרא מבררת מקור דברי הברייתא שבדודתו חייבה התורה רק
8 כשבעלה אחי אביו מן האב ולא מן האם: ודודתו דפשיטא ליה
9 לתנא דאינה ערוה אלא כאשר בעלה אחי אביו מן האב ולא מן
10 האם, מנא ליה. משיבה הגמרא: אמר רבא, אתיא בגזירה שוה 'דודו'
11 'דודו', בתיב קא (ויקרא כב) 'ואיש אשר ישכב את דדתו ערוה דודו'
12 גלה, ובתיב קא בגאולת ישראל שנהיה עני ומכר עצמו לנכרי
13 כדי להתפרנס מכך (שם כה מט) 'או דודו או בן דודו יגאלנו', מה להלן
14 בגאולת ישראל מנכרי, דודו הוא אחי אביו מן האב ולא מן האם,
15 שמצות גאולה מוטלת על קרובי האב יותר מקרובי האם, אף כאן
16 דודתו האסורה היא אשת אחי אביו מן האב ולא מן האם. מבררת
17 הגמרא: והתם בגאולה מנלן שמוטלת מצות הגאולה על אחי אביו
18 מן האב יותר מן אחי אביו מן האם. משיבה הגמרא: אמר רבא (שם)
19 'משפחתו יגאלנו', ומבואר שמשפחתו הם אלו שחייבים
20 בגאולתו, ורק משפחת אב קרויה משפחה, שנאמר (במדבר א יח)
21 'יתילדו על משפחתם לבית אבתם', אך משפחת אם אינה קרויה
22 משפחה, אם כן כשהתורה אמרה 'ממשפחתו יגאלנו' רק משפחת
23 האב חייבת בגאולתו. ונמצא אם כן 'דודו' המוזכר שם הכוונה
24 דווקא לדודו מן האב ולא מן האם, ומכאן למדה הברייתא שאף
25 דודתו האסורה לו אינה אלא באשת אחי האב מן האב ולא מן
26 האם.
27 מכיון שעסקה הגמרא בענין איסור ערוה התלוי באחיה מן האב
28 ומן האם, היא מבררת ענין זה באחות אשתו שאף היא אחת מן
29 העריות: והדעת במשנה (לקמן צו) לגבי המקרה דלהלן, שיעקב
30 נשא את לאה ונולדה בתם דינה, ומת יעקב או גירש את לאה
31 אשתו, ונישאה לחצרון ונולדה בתם יוכבד. הרי שדינה ויוכבד
32 אחיות מאמן לאה בלבד. ונשא חצרון גם את קטורה ונולדה בתם
33 שרה. והרי שיוכבד ושרה אחיות מאביהן חצרון בלבד. מת חצרון
34 או גירש את אשתו קטורה, ונישאה לבתואל ונולדה בתם רבקה.
35 הרי שרה ורבקה אחיות מאמן קטורה בלבד. ונשא בתואל גם את
36 חנה ונולדה בתם מלכה. הרי שרבקה ושרה אחיות מאביהן

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' א

באותו פסוק 'חֲטָאִים יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ, ומשמע שרק מחטאם
ואילך יענשו בערירות, אֲבָל מִן הַבְּנִים שְׁנוּלְדוּ מֵעֵינֶקְרָא קוֹדֵם
חטאם, לֹא יִהְיוּ עֲרִירִים, ולכן צָרִיכָא לכתוב 'עֲרִירִים יִהְיוּ, ללמד
שאף שעתה אינם ערירים, שיש להם בנים שְׁנוּלְדוּ קוֹדֵם החטא,
סופם להיות ערירים אף מן הבנים הללו שגם הם ימותו.
הגמרא חוזרת לדיני העראה. לעיל (נד) למדנו למסקנא חיוב
בהעראה בחייבי כריתות ומיתות בית דין מהיקש לנדה. הגמרא
מבארת מניין למדים זאת לגבי חייבי לאוין. מבררת הגמרא: הֲעֲרָא
דְּחִיבֵי לְאוֹיִן שאסורה כביאה גמורה מְנַלְן. משיבה הגמרא: מְנַלְן
רְחֻמָּנָא (שם יט ב) 'וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁהָ שְׁכָבָת וְרָע' דהיינו ביאה
גמורה לנָפִי שְׁפָחָה חֲרוּפָה, שהיא שפחה כנענית המאוסת לעבד
עברי המותר בה, ולישראל אחר אסורה בלאו, שחיוב האשם
שנאמר שם (שם יט בא) הוא רק בביאה גמורה, מְנַלְן דְּשֵׁאֵר חִיבֵי
לְאוֹיִן שחייבים עליהם רק מלקות ולא אשם, חייב אף בְּהֶעֱרָא
בלבד.
מקשה הגמרא: אֲדִרְבָּה, יֵשׁ לדייק להיפך, מְנַלְן רְחֻמָּנָא – מכך
שהוצרכה התורה לגלות שחייבים על הֲעֲרָא בְּחִיבֵי כְרִיתוֹת,
מְנַלְן דְּחִיבֵי לְאוֹיִן חייבים מלקות רק בְּגִמְרָא בִּיאָה, שאם גם הם
חייבים בהעראה כל שכן חייבי כריתות החמורים, ואין צריך ריבוי
מיוחד בהם. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב אֲשִׁי, אִם בֵּן לְשִׁתּוֹק קָרָא
שגילה את החיוב בביאה גמורה מִשְׁפָּחָה חֲרוּפָה, והיינו אומרים
שדינה כשאר חייבי לאוין שחייבים רק בביאה גמורה, אלא ודאי
כתבה זאת התורה בשפחה חרופה ללמד שדינה שונה משאר
חייבי לאוין שאין בהן אשם כמותה, והם חייבים אף בהעראה
בלבד.
עוד מבררת הגמרא: הֲעֲרָא דְּחִיבֵי לְאוֹיִן של איסורי ביאה דְּכֻוֹנָה
שאסורה כביאה גמורה מְנַלְן. מבארת הגמרא: אֲתִיב בגזירה שוה
'קִיחָה' 'קִיחָה' מחייבי כריתות, שבאיסורי כהונה נאמר (שם כא ז) 'לֹא
יִקְחוּ, ובחייבי כריתות נאמר (שם כז ב) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח, ולכן חייבים
אף בהעראה בלבד כמותם.
עוד מבררת הגמרא: העראה דְּחִיבֵי איסור עֲשָׂה, כגון להנשא
למצרי ואדומי שהתגייירו בדור הראשון והשני, מְנַלְן שאסורה.

בפני עצמה, לְדוּנָה רַק בְּכֶרֶת וְלֹא בְּמִלְקוֹת, ומלמד אף על הכלל
כולו, שחייבי כריתות אינם לוקים, לְחַלֵּק החטאות של איסורי
עריות, שאם עבר על כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת, מְנַלְן.
משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה מִן הַפּוּסֵק (שם יח יט) 'וְאֵל אִשְׁהָ בְּכֶרֶת
מִמָּאֲתָהּ לֹא תִקְרַב', שהתיבות 'ואל אשה' מיותרות, ומלמד לְחִיב
חטאת עַל כָּל אִשְׁהָ וְאִשְׁהָ מִן הָעֲרִירִים הכתובות באותה הפרשה,
שאם עבר עליהן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת בפני
עצמה.
הגמרא מבארת מדוע נשנה העונש בדודתו. שואלת הגמרא:
באיסור דוֹדָתוֹ דְּכֶרֶת בְּהָ רְחֻמָּנָא (שם כ ב) 'עֲרִירִים יִהְיוּ, דהיינו
שהכרת שלהם הוא שמת בקיצור ימים ערירי בלא בנים, לָמָּה לִי,
הרי ניתן ללמוד זאת מכרת שנאמר בכל העריות. משיבה הגמרא:
הוצרכה התורה לכך ללמד בְּדִרְבָּה, דְּרָבָה רַמִּי – הקשה מפסוק על
פסוק, בְּתִיב באשת אחיו (שם כ בא) 'עֲרִירִים יִהְיוּ, שמשמעותו שכך
עתידים להיות, שאף אם עתה בשעת העבירה יש להם בנים, סופם
שיקברו בניהם ויהיו ערירים בשעת מיתתם, וּבְתִיב בדודתו (שם כ
ב) 'עֲרִירִים יִהְיוּ, שמשמעותו כמות שהם עכשיו ערירים, שאם
בשעת העבירה עדיין אין להם בנים, סופם למות ערירים כמות
שהם, ואף אם יולדו להם בנים אחר העבירה ימותו, הֵא בִּיצֵד.
מיישב רבה: 'ערירים יהיו' היינו שאם יֵשׁ לוֹ בְּנִים בשעת העבירה
עתידי להיות ערירי וקוֹבְרָן עד מיתתו, 'וערירים ימותו' היינו שאם
אין לוֹ בְּנִים בעת העבירה הולך וממשיך להיות ערירי וכך ימות.
הגמרא מבארת את החידוש בשני אופני הערירות לגבי אופן
העונש: וְאִצְטְרִיךְ לְמַכְתָּב 'עֲרִירִים יִהְיוּ' וְאִצְטְרִיךְ לְמַכְתָּב 'עֲרִירִים
יָמָתוּ, דְּאִי כְּתִיב רְחֻמָּנָא רַק 'עֲרִירִים יִהְיוּ, כיון שמשמעותו שסופם
שיהיו ערירים אף שיש להם עתה בנים, יהיו ערירים מן הבנים
שהיו להם, הֵוָה אֲמִינָא שרק מן הבנים שְׁנוּלְדוּ להם כבר עד
חֲטָאִיהֶם, אֲבָל מִן הַבְּנִים שְׁנוּלְדוּ להם מִחֲטָאִיהֶם וְאִילָף לֹא, לכן כְּתִיב
רְחֻמָּנָא 'עֲרִירִים יָמָתוּ, שכך ימותו בעודם ערירים אף מן הבנים
שיוולדו להם לאחר העבירה. וְאִי כְּתִיב רְחֻמָּנָא רַק 'עֲרִירִים יָמָתוּ,
כיון שמשמעותו שמחטא זה סופם למות ערירים, הֵוָה אֲמִינָא שרק
מן הבנים שיוולדו להם מִחֲטָאִיהֶם וְאִילָף ימותו ערירים, שהרי נאמר

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' א

של הברייתא, בדין שאמרו שהנשואה לחרש אינה אוכלת
בתרומה. מתרצת הגמרא: רבי נתן שָׂבִיב –[המתין] לָהּ לְיָבֵן
שאמרו שנישואי חרש אינם מאכילים בתרומה עד דְּמִסְיָמִי
מִלִּיתֵיהּ – שסיימו דבריהם שאם נולד לה בן אוכלת בתרומה,
ואם מת הבן שוב אינה אוכלת, וְהָרַר פְּלִיג עֲלֵיהּ – על כל
דבריהם, וסבר שכהן שקידש בת ישראל כשהוא פקח ונשאה
כשהוא חרש, אוכלת בתרומה בכל אופן, והיינו בין קודם שְׁנוּלְד
הבן ובין אחר שמת הבן כל זמן שבעלה קיים.
מקשה הגמרא: אִי הָיִי שרבי נתן חולק אף על עיקר דברי חכמים
שאם נישאת לכהן חרש אינה אוכלת בתרומה, לִיתֵינִי בברייתא את
כל דברי חכמים כאחד, והיינו, נשאה כשהוא חרש אינה אוכלת,
נולד בן ואחר כך מת הָבִן אִינָה אוֹכֵלָת, ורַבִּי נָתָן אוֹמֵר אוֹכֵלָת, ובוזה
נראה שרבי נתן המתין לסיום דברי חכמים ולחלוק בא על כל
דבריהם שאם נשאה בחרשותו אוכלת, ומזה ששנינו את דברי
חכמים במת הבן לאחר דברי רבי נתן, נראה מכך שחלק רבי נתן
רק בדין זה. מסיקה הגמרא: אֲבָן קָשְׁיָא.
שנינו במשנה: וְכֵן הָבִיא עַל אֶחָת מִכָּל הָעֲרִירִים שבתורה.
כוונת המשנה: שהבא באחת מביאות גרועות אלו שנמנו קודם
במשנה, חייב. הגמרא דנה בכוונת המשנה באומרה 'וכן', ותחילה
מביאה דין שהביאו לו ראייה מדברי המשנה הללו: אֲמַר רַב עֲזַרְיָה,
הָא מִלְּתָא דלחלוף אֲמַר לֵן רַב שֶׁשֶׁת מדרתו,

אֲבָלָה בחיי בעלה, הרי אין הדין כך, אֲלֵא בִּין דְּמִית לִיה הבעל פָּקַע
לִיה קְדוּשָׁתִיהָ מִיָּנָה – מאשה זו, ואינה יכולה לאכול תרומה, ואם
כן הָבִיא נָמִי אף שכבר אכלה בתרומה מחמת בנה, בִּין דְּמִית לִיה
פָּקַע קְדוּשָׁתִיהָ מִיָּנָה ואינה יכולה לאכול בתרומה, ומדוע אמר רבי
נתן שאוכלת.
ביאור אחר בטעמו של רבי נתן: אֲלֵא אֲמַר רַב יוֹסֵף, קָשְׁיָא רַבִּי נָתָן,
נִשְׁוֵאִי כהן תִּרְשָׁ שְׁקִידֵשׁ את אשתו כשהיה פקח, מִאֲבִילִין את אשתו
בְּתִרּוּמָה, כיון שמן התורה אף הארוסה לכהן אוכלת בתרומה,
וחכמים גזרו רק על משך זמן האירוסין ולא על הנישואין, כיון
שבזמן הנישואין כבר אין את החששות שמחמתן גזרו שלא
תאכל, וְלֹא נִזְרִינִי נִשְׁוֵאִי תִרְשָׁ שקידשה כשהוא פקח, אֲטוּ קְדוּשָׁי
תִרְשָׁ – שמא יבואו להתיר כשקידשה כשהוא חרש שאז אסורה מן
התורה בתרומה.
מביאה הגמרא קושיא על ביאור זה: אֲמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, אִי
הָיִי, שַׁעֲצֵם הנישואין מאכילין בתרומה, מה ששנינו בברייתא
שרבי נתן אומר שמתרת בתרומה אף לאחר שמת הבן, אם נולד
לָהּ בֵּן, לָמָּה לִי, הרי אף ללא הבן אוכלת. מתרץ רב יוסף: אֲבָן לרבי
נתן אף משנישאת כבר מותרת, ומזה ששנינו בברייתא 'נולד לה בן'
היינו מִשּׁוֹם רִבְּנָן הַסּוֹבְרִים שנישואי חרש אינם מאכילים בתרומה,
ולחדש שאם נולד לה בן מודים שאוכלת בתרומה מחמת בנה.
שוב מקשה הגמרא: לרב יוסף שרבי נתן סבר שנישואי חרש
מאכילים בתרומה, קשה וְלִפְלֹנֵי רַבִּי נָתָן עֲלֵיהּ – על רבנן בְּרִישָׁא

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יב. אין לסלק¹ ספר הנביאים מלפני המפטיר עד לאחר שיגמר לברך אחריו פרי שיראה ויברך על מה שהפטיר לה² 69:

סימן רפד דין ההפטרה וברכותיה סעיף יב

הלכתא רבתא

לדן אין לסלק - משאירים את ספר ההפטרות פתוח, ועכ"פ אין לסלק הספר משם לגמרי⁶⁶, ומכל מקום אם סילקוהו לגמרי אינו מעכב הברכות⁶⁷.

לה⁶⁸ מה שהפטיר - גם את הברכה שקודם ההפטרה, אין להתחיל עד שיהיה החומש פתוח לפניו במקום ההפטרה, ויאמר הברכה והחומש יהיה פתוח לפניו⁶⁸.

ציונים והוספות

ומדויק הוא בלשון שו"ע⁶⁹ שהוסיף המילים אין לסלק ספר הנביאים 'מלפני המפטיר' (והבהיר בזאת כוונת המג"א שכתב סתם 'אין לסלק ספר הנביאים').

ועיין בשיחת פורים תשט"ז (תורת מנחם חט"ז עמ' 156) שמשמע שכן הוא פשט שו"ע⁷⁰ לכתחילה.

67 כשם שהוא הדין אם סילקו הס"ת קודם שברך לאחריו (פתחי שערים על שערי אפרים ש"ט ס"ק כא).

68 כפשוטו. ואין סוגרים הספר בשעת הברכה כפי שסוגרים הס"ת כיון שאין חוששים בזה כבס"ת כפי שנתבאר לעיל בהערה.

69 הנהגת כ"ק אדמו"ר: בעת אמירת ההפטרה בחומש, נשאר הסידור פתוח. לאחר אמירת ההפטרה ואמירת הברכות שלאחרי ההפטרה, ה' רבינו סוגר הסידור רק השאיר אצבעו הק' בתוך הסידור וסוגר בתחילה החומש [שצ"ל לפניו עד אחר הברכות - שערי אפרים שער ט' סל"ד] ואח"כ הוציא אצבעו מהסידור וסוגר כולו (לקט הליכות ש"ק עמ' 40).

66 אף שבברכות התורה סוגרים את הספר קודם הברכה, הוא כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה (מגילה לב, א), אמנם בקריאת ההפטרה אין חשש זה (ובפרט כשקוראים בס' הפטרות בו כתובים הברכות).

והנה המג"א בס' תרצ ס"ק יט כתב לעניין הברכה שלאחר המגילה: 'ומניחה על מקומה ואח"כ מברך (מעגלי צדק, מהרי"ל, מטה משה), ולא דמי למ"ש סי' רפד ס"ו דאין לסלק ההפטרה עד שיברך, דשאני הכא דהברכה לא קאי על המגילה'.

אמנם הפוסקים שהוזכרו במג"א לא כתבו שיניח המגילה ב'ארון' אלא שישאירנה על התיבה (עד שבא"ר שם כתב על המג"א 'ותמיהני מאד על גדול שכמותו'), ואפ"ל בדא"פ שמכח קושיה זו הסיק בשו"ע⁷¹ שבס' תר"צ הכוונה במג"א ל'מקומה' הוא מקום המגילה על התיבה (כפי שמשמע באמת במהרי"ל ושאר פוסקים שהוזכרו במג"א), ואילו בס' רפד כוונת המג"א שתשאר ההפטרה פתוחה לפני המפטיר (ודלא כא"ר סי' רפד),

שולחן ערוך - הלכות שבת

15 שחין הבא בפי הטבעת ועל סימטא (והוא הנקרא פלונקר"ו בלע"ז) ועל מי שיש בו קדחת חם ביותר או אפילו אינו חם ביותר אלא שהוא עם סימור דהיינו עם קרירות (שקורין שוידרי"ן בל"א) והוא שבפעם אחת בא עליו החמימות והקרירות אבל קדחת המצוי שתחלתו קר וסופו חם אין בו סכנה:

16 חן מי שאחזו דם (והוא בענין שיש בו חשש סכנה) מקיזין אותו ואפילו הולך על רגליו ואפילו הוא יום הראשון שאחזו הדם (ואם אין בו חשש סכנה מותר לו להצטנן במים מפני שנראה כמיקר ולא כמתכוין לרפואה):

17 ט החושש בעיניו או בעינו אחת ויש בה ציר או ששותת ממנה דמעות מחמת הכאב או ששותת דם או שיש בה ירר שמגלדי תמיד או שהכאב נועץ בה כמו מחט או שהוא שורף וקורח מחללין בתחלת החולי של כל אלו מפני שאז

1 חן מכה שאינה של חלל נשאלין בבקי ובחולה אם יאמר אחד מהם שצריך לחילול או שיאמר שאם לא יחללו אפשר שיכביד עליו חליו והוא בענין שיש לחוש שאם יכביד עליו חליו אפשר שמסתכן מחללין ואם לאו אין מחללין:

2 חן מכה שעל גב היד או על גב הרגל אפילו עלתה שם מאליה שלא מחמת הכאת ברזל וכן מי שבלע עלוקה והיא תולעת קטנה ומצויה במים וכשבאה לבשר אדם מוצצת הדם עד שהיא כמו חבית קטנה וכשאדם בולעה בתוך המים הוא מוצצת ליחה שבמעיו ונמצא כריסו צבה וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי עפר הממיתים אפילו ספק אם ממית אם לאו הרי הם כמכה של חלל:

3 חן וכן מחללין על כל מכה שנעשית מחמת ברזל אפילו על הבשר מבחוץ שלא על גב היד והרגל וכן מחללין על

12 כל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל
13 (ואפילו אם אומר שיש להסתפק שמא הוא צריך לחילול
14 מחללין והוא שאומר שהוא מכיר חולי זה) ומכל מקום אינו
15 נאמן להכחיש את המומחה האומר שאין צריך חילול אפילו
16 אם זה אומר שבודאי צריך חילול וכל זה בישראל אבל סתם
17 נכרים שאינן רופאים אין מחזיקים אותם כבקיאים לחלל
18 שבת על פיהם כשאין שם ישראל המכיר חולי זה:
19 **יא** אם לא רצה החול[ה] לקבל התרופה שאינו רוצה
20 שיחללו עליו שבת כופין אותו שהיא חסידות של
21 שטות:

חלק ב סימן שכח, דין חולה בשבת טעיפים הייא

1 יש סכנה שאם תפקע העין ימות שמאור העין תלוי בלב
2 אבל בסוף החולי של כל אלו דהיינו שכבר הוא קרוב
3 להתרפאות ולא נשאר בה אלא מקצת חולי שקודחת מעט
4 אין עושין אפילו ע"י נכרי אלא דבר שהוא משום שבות
5 כגון לכחול בסמנים השחוקים מאתמול כמו שיחבאר:
6 כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אף על פי
7 שהוא על הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת ואם
8 רופא אחד אומר צריך חילול ורופא אחד אומר אין צריך
9 חילול מחללין שכל ספק נפשות להקל.
10 ואפילו אין שם רופא מומחה אלא שאחד אומר שהוא מכיר
11 בחולי זה ונראה לו שהוא צריך חילול מחללין על פיו כי

לקוטי תורה

28 גילוי אור הסובב ממש יהי' רק לעתיד לבא, ואז
29 שוב לא תהיינה שום ירידות ועליות בעבודת בני
30 ישראל אלא יהיו דבקים בדביקות תמידית ונצחית
31 בו יתברך.
32 משא"כ עד עת קץ, בזמן הזה, שאז אין אור
33 הסובב בהתגלות רק אור הממלא כל עלמין
34 (שממנו הוא קיום וחיות העולם) - הרי העולם ובני
35 ישראל הם תמיד בבחינת עליות ירידות וכו'.
36 [ומביא דוגמאות על הירידות והעליות במשך
37 הדורות:]
38 כי הנחש הטיל זוהמא בחוה, בחינת כנסת
39 ישראל, ובמתן תורה פסקה זוהמתו, ואח"כ
40 בחטא העגל חזר בו, ואח"כ בימי יהושע עברו
41 את ה', ובימי שפוט השופטים קלקלו, ובימי
42 דוד ושלמה היו במעלה העליונה, ואח"כ בחטא
43 ירבעם בו'.

44 וכך בכל דור ודור נשתנה לפי הענין, וגם בימי
45 התנאים והאמוראים אין זמן א' דומה לחבירו,
46 וכל העתים משתנים והומנים מתחלפין
47 ומתהפכין.

48 והיינו לפי שהם בבחינת ממלא כל עלמין, שהם
49 בחינת פרצוף, ראש ויד ורגל ושאר אברים,
50 שאין אחד דומה לחבירו ופעולת האיברים
51 משתנים. גם לפעמים כואב אחד מהאברים או
52 נחלש בו' וכיוצא בזה שינויים מקרים.

53 החיות שבבחינת ממלא כל עלמין נקראת
54 בחינת "אדם" [הגם שאין לו גוף ולא דמות הגוף,

1 **תוכן הפרק:** ההבדל בין הדעת באלקות בזמן הזה
2 ל"מלאה הארץ דעה את ה'" לעתיד לבא
3 אך בחינות אלו של חלב ודבש עדיין לא הגיעו
4 למעלת ומדריגת ומלאה הארץ דעה שיהיה
5 לעתיד לבא, בבחינת דעת והרגשה ממש,
6 משא"כ חלב ודבש הם בבחינת האמונה עדיין.
7 אע"פ שנצטוינו "ורעה אמונה", היינו
8 להשתדל לקבוע את האמונה בהקב"ה בנפשותינו
9 בבחינת דעת והרגשה, מכל-מקום, בזמן הזה
10 אי-אפשר להיות זה בשלימות, דרך אלעזר נאמר
11 "מלאה הארץ דעה את ה'", כי גם כשאדם מגיע
12 לבחינת "ארץ זבת חלב ודבש" (ההגדלה בענין
13 האמונה, עד שמתענג על ה') אין זה כלל כמו
14 הגילוי דלעתיד.

15 והענין, כי הנה אנו רואים שהעולם כמנהגו נוהג
16 בבחינת ממלא כל עלמין, שיש לכל עת בו'.
17 אחד ההבדלים בין אור הממלא כל עלמין
18 לאור הסובב כל עלמין הוא, דבאור הממלא כל
19 עלמין יש שינויי מדריגות, היות שאור זה מתמצצם
20 בכל עולם ונברא לפי מדריגתו, משא"כ אור הסובב
21 כל עלמין שהוא קדוש ומובדל מן העולמות אין בו
22 שום שינויים (וכנ"ל שעליו נאמר "אני ה' לא
23 שנית") ונמצא בכל מקום וזמן בהשוואה.

24 וכך הוא גם בעבודת האדם, דכאשר אור
25 הסובב כל עלמין מאיר ונקבע ממש בלב האדם,
26 אזי אין בו שום שינויים בדביקותו המוחלטת אל
27 ה'.

41 **האמונה** (ולכן לא הי' שייך אז שהאמונה בהקב"ה
42 **תקבע בנפש בבחינת דעת והרגשה ממש):**

43 **משא"כ בזמן חורבן הבית, שבית ראשון היו בו**
44 **נביאי השקר, ובית שני היה בו שנאת חנם,**
45 **שהם הם בחינת זה לעומת זה כנגד בחינת**
46 **אמונה שהיא למעלה מן הדעת.**
47 **[לקמן יבאר הקשר בין שנאת חנם לענין האמונה**
48 **שלמעלה מן הדעת].**

49 **והענין, כי כמו שיש בסטרא דקדושה בחינת**
50 **אמונה שהיא למעלה מן הדעת, כך הי' אז בין**
51 **ישראל אמונות כוזבות.**
52 **והם זה לעומת זה.**

53 **ידוע דקליפה היא הלעומת־זה של קדושה,**
54 **ולכן, הקליפה השולטת בכל זמן היא בהתאם לאור**
55 **הקדושה השוכן בעולם אז.**

56 **וזהו סיבת החילוק בין בית ראשון ובית שני,**
57 **שבבית ראשון היו נביאי שקר, ואילו בבית שני הי'**
58 **עון שנאת חנם - כי זהו בהתאם להבדל באור**
59 **הקדושה בשתי תקופות הללו.**

60 **והנה בבית ראשון בהתגברות סטרא דקדושה**
61 **היה גילוי שכינה ארון וכפורת, וכך בזה לעומת**
62 **זה בהתגברות סטרא דקליפה מחמת החטא היה**
63 **התגברות כנגד אמונת אלהות, והנשים שהיו**
64 **מבכות את התמוז אמרו מעת חדלנו לקטר**
65 **למלכת שמים חסרנו וגו', וכך היו נביאי השקר,**
66 **דהיינו אמונות כוזבות בנביא להאמין במה**
67 **שלא דבר הי'.**

68 **"תמוז" הוא שם עבודה־זרה שהנשים היו**
69 **עובדות אותה, והוא "דמות א' שמחממין אותו**
70 **מבפנים כו' ונראה כאילו בוכה, ואומרות [הנשים]**
71 **תקרובת הוא שואל" - ונשים אלו שעבדו עבודה־**
72 **זרה התאונו לירמי' שמאז חדלו להקטיר לשמש**
73 **("מלכת שמים") "חסרנו כל", היינו שהאמינו**
74 **ש"עזב ה' את הארץ תחת יד המזלות", והאמת הוא**
75 **שחסרו כל לפי שלא עבדו את ה' מרב כל.**

76 **וכן האמינו בנביאי השקר ש"לא היו בעלי**
77 **מופתים כלל וכמ"ש ביחזקאל. ונביאי האמת ודאי**
78 **היו בעלי מופתים כמו ירמי' ויחזקאל הגם שלא**
79 **היו כמו אליהו כו', ואעפ"כ האמינו בשקר דוקא".**

1 **אבל מבשרי אחזה כו', ודברה תורה כלשון בני**
2 **אדם לשכך את האוזן"]**, דכמו שיש באדם פרצוף
3 **שלם בריבוי מדריגות חלוקות, מן הראש עד הרגל**
4 **- כך למעלה יש באור הממלא כל עלמין ריבוי**
5 **מדריגות חלוקות, ולפיכך גם ההנהגה דלמעלה**
6 **שמצד אור הממלא כל עלמין, משתנה לעתים**
7 **שונות, ובמילא גם העולמות והנבראים משתנים**
8 **תמיד, בבחינת עליות וירידות.**

9 **וכן ככל אדם בפרטיות, לפעמים נופל**
10 **במחשבה דבור ומעשה אשר לא טוב, ולפעמים**
11 **יפול לו הרהורי תשובה ומעשים טובים, כי לכל**
12 **עת וגו' ולאום מלאום יאמין, כשזה קם כו', לא**
13 **נתמלאה צור כו'.**

14 **ועל כן אל יפול לב האדם עליו בראותו שנופל**
15 **כו', כי כך הוא סדר תהפוכות הזמן, ויכול הוא**
16 **לחזור ולשנות את טעמו מרע לטוב.**

17 **גם האדם הוא תמיד בעליות וירידות, ולכן**
18 **בראות האדם שהוא נופל ממדריגתו, עליו לדעת**
19 **ש"לא יש נפילה וירידה לגמרי בנפש האדם**
20 **בעבודת ה'", כי כן הוא סדר העולם מצד גדר האור**
21 **והחיות של העולם מבחינת ממלא כל עלמין,**
22 **שתמיד ישנם שינויים כו', וכשם שנפל בדבר לא**
23 **טוב כך יכול לעלות מירידתו. ובמילא "לא יאמר**
24 **אדם לנפשו נואש ח"ו ואבדה תקותו ח"ו כאשר**
25 **יראה בנפשו שנופל ממדריגתו כי אחרי הנפילה**
26 **קימה ואחרי הירידה עלי'".**

27 **ובל זה הוא בבחינת ממלא כל עלמין.**
28 **אך להיות בחינת סובב כל עלמין בבחינת גילוי**
29 **בבחינת דעת והרגשה ממש, צריך להיות ובערת**
30 **הרע וגו', שזה יהיה לעתיד לבא, שיקויים ואת**
31 **רוח הטומאה אעביר מן הארץ.**

32 **הטעם שאור הסובב יתגלה רק לעתיד־לבא**
33 **הוא לפי שעדיין יש רע בעולם, "וכל זמן שיש רע**
34 **עדיין, לא יגורך רע כתיב. ולכן לא תוכל הארץ**
35 **להתמלאות לגמרי מאור האמיתי בבחינת סובב",**
36 **דרך לעתיד שיקויים "ואת רוח הטומאה אעביר מן**
37 **הארץ" אפשר להיות אור הסובב בבחינת דעת**
38 **והרגשה ממש.**

39 **[להלן יבאר איך שאפילו בזמן הבית הי' "רע" בבני**
40 **ישראל, ולא עוד, אלא בחינה כזו ב"רע" המגדת לענין**

10 **כי אם לא היה מאמין באנשי רכיל בוודאי לא**
 11 **היה איש שונא לרעהו כלל, שזה כנגד הטבע**
 12 **שישנא אחד לחבירו חנם אם יודע באמת**
 13 **שחבירו לא פשע בו:**

14 לפי שבזמן בית שני לא הי' אור הקדושה
 15 בגילוי כ"כ רק נסתתר "בלבושים רבים", במילא לא
 16 הי' המנגד להאמונה בה' רק באמונה זרה במילי
 17 דעלמא, בעון שנאת חנם, הבא כתוצאה מהאמונה
 18 בהולכי רכיל.

ד"ה וידעת היום פרק חמישי

1 דלפי שבזמן בית ראשון האיר אור נעלה ביותר
 2 בבית המקדש, לפיכך הקליפה ששלטה אז היתה
 3 תאוה לעבודה-זרה, שהיו מאמינים במזלות
 4 לעשותם עיקר.

5 **משא"כ בבית שני שחסרו ה' דברים, לא היתה**
 6 **ג"כ בלעומת זה התגברות הקליפה כ"כ, והיתה**
 7 **האמונה רעה במילי דעלמא, להאמין באנשי**
 8 **רכיל לשנוא את חבירו, שהשנאה ההיא היא**
 9 **שנאת חנם, שחבירו לא עשה לו רעה באמת,**

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

30 נבראו תחלה שנא' את השמים תחלה מפני שבחי'
 31 המקיף קדם תחלה כו' ומ"ד הג' דשמים וארץ כא'
 32 נבראו שנאמר קורא אני עליהם יעמדו יחדו היינו מ"ש
 33 את השמים כו' ואז ר"ת אהו"ה דאחיד בשמיא ובארעא
 34 שמחברם וכוללם יחד כו' וד"ל) אך בחי' הלבוש אע"פ
 35 שהוא בחינת מקיף אבל הוא בחי' מסתיר ומעלים לגוף
 36 האדם כו' וכדוגמא זאת הן בחינת מחשבה ודבור שאנו
 37 רואים שאותיות הדבור באים בגלוי צרופים שונים
 38 ומחולקים ברבבות אופנים שונים אבל מחשב' אחת
 39 כוללם יחד בסקיר' אחת ומקפת ומלבשת מלמעלה לכל
 40 התחלקות צרופי אותיות הללו מראש לסוף הכל בבת
 41 אחת וכמו שידוע באדם שחושב מחשבה אחת לבד
 42 וכשמביאה בדבור תתחלק לרבבות צרופים שונים וגם
 43 בהיות ההתחלקות בדבור ומחשבה זו מקיפם מכל צד
 44 ומכ"ש בהיות הדבור כלול במחשבה שמוקף בתוך
 45 המחשבה כו' וכ"ה ענין השמים והארץ דהארץ כגרגיר
 46 חרדל מוקף בעגול כדור השמים שהשמים מקיפים כל
 47 מה שיש בארץ בהתחלקות רבות מראשה לסופה בעגול
 48 אחד כמו יריעה א' כו' וכמו"כ יובן ג"כ ענין הלבוש
 49 והסוס דהנה הסוסים הם בחינת אותיות שנק' סוס כמו
 50 שהסוס בטל לגבי רוכבו כמו"כ אותיות הדבור בטלים
 51 לגבי המחשבה המקיפם שנק' שמים כנ"ל (וכן בי')
 52 מאמרות אותיות יהי אור בטל לגבי המחשבה הכללית
 53 (כו') וזהו את הלבוש שהן השמים שהן בחי' מקיפים
 54 כלליים לארץ ואת הסוס הוא בחי' הארץ שהן בחי'
 55 האותיות וכמו שיש ר"ת באת השמים ואת הארץ שהוא
 56 בחי' יסוד בחינת צדיק עליון דאחיד בשמיא ובארעא
 57 כנ"ל כמו"כ יש בחינת ומדרגה המחבר הלבוש והסוס
 58 וזהו ר"ת דאת הלבוש ואת הסוס כו' וז"ש מהר קח את

1 (צב) **ולהבין** מ"ש מהר קח את הלבוש ואת הסוס כו'.
 2 והנה יש להבין מהירות זאת לאיזה טעם
 3 הוא כי לכאורה למה צריך למהר הדבר כ"כ וכו'. אך
 4 הנה ר"ת דאת הלבוש ואת הסוס הוא אותיות אהו"ה
 5 והוא שם הידוע אהו"ה היוצא מר"ת דפסוק את השמים
 6 ואת הארץ כו' שהוא גי' טוב שזהו בחי' יסוד מדרגת
 7 יוסף צדיק עליון דאחיד בשמיא ובארעא כו' כמ"ש כי
 8 כל בשמים ובארץ כו' כמ"ש בכתבי האר"י ז"ל (ולזה
 9 אמר מהר משום דבחינת שפע דיסוד יוצא ונמשך
 10 במהירות דוקא וכמ"ש עד מהרה ירוץ דברו ומהרה
 11 בה"א שזהו בחי' השפע המגיע לבחי' הנוק' וז"ש עד
 12 מהרה גי' ר"נ שהוא נר שבת כידוע בעשר הוי"ת
 13 דדכורא שהוא גי' ר"ס כמ"ש כי סר לראות כו' ובחי'
 14 הנוק' שאינה מקבלת רק חלק הגבורות הוא מספר ק"ל
 15 כידוע בענין נשים דעתן קלות כו' אבל בחינת גבורות
 16 שביסוד מגיע לנוק' ואז נק' מהרה בה"א כו' גי' ר"נ
 17 מפני שה"ח וה"ג כלולים ביסוד כא' וה' פעמים ה' הוא
 18 כ"ה וי' פעמים כ"ה גי' ר"נ וזהו וחסדיך יברכו כה וכן
 19 פי' חנו כה כידוע אבל מהר הוא בחי' דכר בחינת יסוד
 20 שזהו מקודם בואם לנוק' שחסר ה"א כו' וד"ל) ובאור
 21 הדברים הנה יש להקדים תחלה דהשמים הן בחי' לבוש
 22 לארץ להלבישה ולהקיפה מכל צדיה שהרי נאמר
 23 נוטה שמים כיריעה ולכן נק' רקיע שפרוש כיריעה ע"ג
 24 הארץ כמו הלבוש שהוא בחי' מקיף לאדם מכל צד
 25 (ומאחר שא' נוטה שמים כו' משמע שהארץ נבראת
 26 תחלה ואח"כ נטה עליה הלבוש דשמים כיריעה כמו
 27 עד"מ שעושה אדם אהל לשבת שנוט' היריעה על
 28 הארץ כו' וזהו טעם מ"ד שהארץ נבראת תחלה שנאמר
 29 ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים וטעם מ"ד שהשמים

11 הן יד הגדולה ויד החזקה שהן בחי' חו"ג כידוע ויד
12 רמה הוא בחי' ת"ת ויסוד שכלול מחו"ג והגבורות
13 גוברים וכמ"ש מלפני אדון חולי ארץ כו' ובהפוך באת
14 זלעז' כתיב ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת כו'
15 וכשהקדושה גובר על סט"א כתיב סוס ורוכבו שהן דכר
16 ונוק' דקליפה רמה בים כו' וגם כאן מהר קח את
17 הלבוש ואת הסוס שהוא בחי' דכר ונוק' דנגה שהן
18 שמים וארץ דנגה דכתיב אלביש שמים קדרות כו'
19 כשנהפך לטוב ע"י בחי' הבורים כמשי"ת בעז"ה
20 וד'ל):

שנער הפוריס

1 הלבוש כו' למדכי היהודי כו' ופי' קח את כו' שיקח
2 אותם לחברם יחד כנ"ל וכ"כ כי כל בשמים ובארץ
3 דאחיד כו' (ופי' מהר שיהיה אור השפע הולך במהירות
4 לטעם הנ"ל שבחי' יסוד נקרא צדיק ונקרא טוב כמ"ש
5 אמרו צדיק כי טוב כו' וכלול חו"ג אך הגבורות
6 שביסוד מתגברים ביותר בכללות השפע דוקא כמו
7 גבורות גשמים שיורדים בגבורה והוא בחי' גבורה
8 שבחסד כמ"ש גשם נדבות תניף אלהים שממתיק לה"ג
9 דאלקים והוא ה"א דמהרה שעד שם ירוץ דברו דדכורא
10 כמו לרוץ אורח כו' וזהו מהר אותיות רמה כי ג' ידות

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

נוסח אחר

25 עצמה לא תסתכל כו', דמות דיוקני הוא יעקב כי שופרי'
26 דיעקב מעין שופרי' דאדה"ר, והיינו אף שיעקב הוא
27 בחיר שבאבות וכמ"ש יעקב אשר פדה את אברהם, וכן
28 כתי' וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק כו'
29 אברהם כו', ויעקב הוא בריח התיכון המכריח מן הקצה
30 אל הקצה והוליד י"ב שבטים שהוא בחי' מרכבה
31 דבריאה אעפ"כ הוא רק דמות דיוקני לגבי אדה"ר כו'
32 כי אדה"ר הי' יציר כפיו של הקדב"ה והוא בחי' כתר
33 ויעקב הוא בחי' ת"ת שעולה עד הכתר ולכך נק' דמות
34 דיוקני, וא"כ כשיהי' נש"י לע"ל כמו אדה"ר אף לאחר
35 החטא דהיינו מאה אמה יהי' ג"כ מעלה עליונה מאד
36 ולמעלה אפי' מבחי' יעקב, אך מ"ש וגבה מאד שהוא
37 כמו אדה"ר קודם החטא זהו קאי על משיח לבד שהוא
38 יהי' כמו אדה"ר קודם החטא שהוא למעלה מבחי' מאה
39 אמה, כי מאה הוא בחי' ע"ס שהם בגדר חשבון אבל
40 אנת הוא חד ולא בחושבן שאינו בגדר חשבון ע"ס כלל,
41 וזהו מאד בלי גבול כלל, והוא משפיע בחי' זו בנש"י
42 שהוא ילמוד תורה לישראל. נמצא שמ"ש ואולך אתכם
43 קוממיות שהוא בחי' מאה אמה זהו מצד הכח של נש"י
44 לבד שמצ"ע יתעלו כמו אדה"ר לאחר החטא שיאיר
45 בהם בבחי' גילוי פנימי בחי' מאה הנ"ל, אבל משיח
46 משפיע בהם בחי' שלמעלה ממאה דהיינו מבחי' אנת
47 הוא חד ולא בחושבן שהוא כמו אדה"ר קודם החטא,
48 וזהו עתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש דהיינו
49 שיתעלו בבחי' קדש העליון כו' וד"ל.

ערב שבועות תרט"ו

1 **ואולך** אתכם קוממיות ארז"ל מאה אמות, והענין הוא
2 כי יש ע"ס שלש אמות ושבע כפולות וכ"א
3 כלול מעשר הוא מאה, וזהו ענין חייב אדם לברך מאה
4 ברכות בכל יום דהיינו להמשיך כל הע"ס איך שהם
5 כלולים, אך ע"י מאה ברכות שאנו ממשיכים הוא רק
6 בבחי' העלם ומקיף אבל ההבטחה שיהי' קוממיות
7 שיומשך בבחי' גילוי בבחי' פנימי ממש כל המאה
8 הנ"ל, והענין הוא כי הנה כל הגילויים הם רק מז"ת
9 כידוע שהכל הוא בחי' שבע, שבע היכלות דבריאה,
10 והגם שהיכל הז' שנק' היכל קדק"ד כולל גם ג"ר אך
11 מ"מ הם מאירים רק בבחי' העלם ומקיף אבל לע"ל
12 יהי' גילוי כל הע"ס איך שהם כלולים ממאה, וזהו
13 מאה אמה.

14 **אך** לכאורה י"ל שהרי איתא בלק"ת מהאריז"ל ע"פ
15 הנה ישיכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד וארז"ל
16 מאד אותיות אדם שמשח יתעלה ויהי' כמו אדה"ר
17 קודם החטא וא"כ זהו גבוה מבחי' מאה אמה שזה הי'
18 אחר החטא, וכשארז"ל מתחלה אדה"ר הי' קומתו
19 מהארץ לרקיע, ואח"כ מיעטו והעמידו על מאה אמה,
20 ונמצא שמאה אמה הוא כמו אדה"ר לאחר החטא, ולפי
21 מ"ש האריז"ל יתעלו נש"י למדריגת אדה"ר קודם
22 החטא. והענין הוא כי הנה אי' בגמרא ב"ב דנ"ח ע"א
23 ר' בנאה הוה מציין מערתא כי מטא למערתא דאדה"ר
24 יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 והנה כמו שע"י שעבוד מצרי' זכו למ"ת כמו"כ כתי'
2 כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, פי'
3 נפלאות נו"ן פלאות, דהנה במ"ת כתי' אנכי ה' אלקיך
4 פי' שמבחי' אנכי מי שאנכי נמשך להיות ש' הוי'
5 ושיהי' בבחי' אלקיך, וזש"ה פכ"פ דיבר ה' עמכם פי'
6 שע"י הדבור שדיבר ה' עמכם עי"ז נעשה ש' הוי'
7 עמכם כי דבורו של הקב"ה חשיב מעשה, והיינו שע"ז
8 נעשה ש' הוי' בנה"א, יו"ד הוא בחי' ביטול החכמה
9 וה"ע ביטול הברקת וסקירת השכל, ה' הוא בחי' השגה
10 והבנה באורך ורוחב, וא"ו הוא בחי' מדות כו', ה'
11 אחרונה הוא בחי' הדיבור כו', וקוצו של יו"ד הוא בחי'
12 הרצון שלמעלה מן השכל שע"י מ"ת האירו בנפש
13 בבחי' גילוי, וכדי שיבוא לבחי' גילוי זה הי' צ"ל
14 קרי"ס הפך ים ליבשה מעלמא דאתכסי' לעלמא
15 דאתגלי' כמ"ש במ"א. וכמו"כ לע"ל כתי' והניף ידו
- 16 על הנהר והכהו לו' נחלים, נהר הוא בחי' בינה השגה
17 והבנה, והיינו בחי' חמשי' שערי בינה שנבראו בעולם,
18 אמנם הנה ארו"ל אלפי' שנה קדמה תורה לעולם והיינו
19 בחי' אאלפך חכ' אאלפך בינה, אל"ף אותיות פלא
20 שיש בחי' פלא בבינה, אשר פלא הוא מופלא מהשגה,
21 ולכן לבוא לבחי' זו שבתורה שז"ע פנימיות התורה
22 שהמה מופלאי' צ"ל והניף ידו על הנהר הוא בחי'
23 ההשגה, והיינו שכל אורך ההשגה וההבנה ליבשה
24 תהי', ואז נבוא לבחי' הפלא שלמעלה מהשגה, וענין
25 והכהו לו' נחלי' הם בחי' ז"ת דעת"י, וזהו כימי צאתך
26 מאמ"צ אראנו נפלאות פי' שכמו שע"י שעבוד מצרי'
27 זכו למ"ת, כמו"כ ע"י החומר ולבני' שנשתעבדו
28 בחומר דא קל וחומר ובלבני' דא ליבון הלכתא נזכה
29 לראות נפלאות נו"ן פלאות היינו בחי' אאלפך בינה
30 הוא בחי' הפלא שבכל שער כו'.

בס"ד. ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב.

זכור גר' עמלק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 9 אלקים עשה את האדם, והכוונה לא רק לאדם הגשמי
10 אלא לדרגת אדם קדמון למעלה, ובשם שהוא קדום כך
11 גם מחשבתו קדומה כו' שהרי האדם נברא בצלמו, וכך
12 המחשבה על הנבראים, בדרגת אדם קדמון, קדומה לכל
13 סדר ההשתלשלות, וכמו שנתבאר במקום אחר.
14 ועיין מה שנתבאר בדרוש ג' מיני אדם¹¹ להצמח צדק
15 דאדם קדמון הוא כמו אדם הראשון השונה משאר בני
16 האדם שלא נולד מאדם אחר, אלא שהיה יציר כפיו של
- 1 וכן בהמדריונות שלמעלה מאצילות גופא כידוע שיש
2 כמה עולמות מעל האצילות, אדם קדמון, עולם
3 העקודים, עולם הנקודים וכו', הנה בהם גופא - דבחינת
4 אדם קדמון מובדל בערך מהמדריונות שלמטה ממנו,
5 שהרי נקרא אדם קדמון, דפירוש אדם קדמון הוא שזהו
6 בחינת אדם שעלה במחשבה באור אין סוף קדמון לכל
7 הקדומים - "אדם" הוא הבחינה של השתלשלות
8 שעלתה במחשבתו של ה"קדמון" - הבורא. דכצלם

מ"ג אביך הראשון אבוק קדמאה ולפי' המצ"ד קאי על אדה"ר. וכן לקול
האות הראשון בפ' שמות ת"א לקול אתא קדמאה, הרי דקדמון נופל גם
על מי שהוא ראשון, אמנם מ"מ היינו שיש בו בחינה מה שאין כן בכל
הבאים אחריו, כמו אדה"ר הי' יציר כפיו של הקב"ה שגם גופו לא הי' ילוד
אשה כ"א מהקב"ה כמו הנשמה מה שאין כן הבאים אחריו הנה ג' שותפים
נמצא הגוף נולד מאב ואם רק הקב"ה נותן בו נשמה, ובדאי שאין ערך
כלל וכלל גוף הילוד אשה לגבי יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא. וכן שמעתי
הלשון מרבינו ז"ל שאמר בענין אדה"ר, שאדה"ר הי' הולך בדיכלות כי
בחינת אדם הוא למעלה מהבעש"ט והאריז"ל וגם מרשב"י כי הי' בערך
אחר ממש שהרי הי' יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא. ע"כ. הרי אמר דגם
רשב"י (שאמר על עצמו אם שנים הם אני ובני הם) אינו מערך כלל של

11. אור התורה במדבר ח"ג פ' בלק, וזה לשונו שם (עמ'
תקצע): (ועפ"ז י"ל ענין טעם לקריאת האור כללי בשם א"ק דלכאורה
תמוה הרי הוא אדם דבריאה ומחודש מאין ליש וקדמו ההעדר, ואין
קדמון רק האין סוף ב"ה לבדו וזה פשוט, ומבואר גם כן באר היטיב בע"ח
בתחלת שער עגולים ויושר פ"א וז"ל ואמנם אצילות א"ק הוה ומכש"כ
שאר עולמות שתחתיות וי' להם ראש וסוף וי' להם זמן התחלת הויותן
ואצילותן מה שאין כן באין סוף כנוצר לעיל עכ"ל, ואם כן למה נק' א"ק
מורו הלשון קדמון כיון שהוא מחודש, מיהו לקמן ית' בס"ד דנק' כן להיות
בחינת מזה"ק שקדם להרצון שכן קודם התהוות בחינת רצון יש מזה וע"כ
נק' מזה"ק שקדמה לשאר מזה שלמטה מהרצון ומהשכל כו', אך י"ל עוד
בטוב והוא כי הנה אדה"ר נק' בזהר אדם קדמאה וכן בת"י בישע"י סי'

דבר בלי שום ידיעה כלל באיזה טעם בו, - הנפש
נמשכת ורוצה משהו, ואין לה הסבר שכלי והגינני למה
היא נמשכת לדבר זה. ואמנם יש רצון שיש לו טעם
וסיבה, אבל - וכנודע דאמיתות הרצון הוא שאין לו שום
סיבה כלל רק שרוצה מצד העצם לבד בו' כלומר העצם
נמשך לדבר ולא בגלל טעם כזה או אחר.
(ויש רצון שיש בו תענוג שהוא סיבת הרצון ויש ברצון
שאינו בו תענוג גם כן בו' וכמו שנתבאר במקום אחר),
- לפעמים גם הרצון שלמעלה מטעם ודעת נובע
מתענוג, ולמרות זאת נקרא למעלה מטעם ודעת, כי
עניין התענוג הוא גילוי של העצם. כלומר התענוג,
שהוא ביטוי העצם, מעורר את הרצון, אך אין זה סיבה
חיצונית של טעם ודעת. ויש לפעמים שלרצון אין תענוג
גלוי, אלא נמשך מהעצם ללא התעוררות של תענוג. בין
כך ובין כך הרצון הוא המשכת העצם ממש ולא מחמת
סיבה של טעם ודעת.
והיינו שאין לו לרצון שום טעם כלל דאין טעם לעצם
הרצון גם לא טעם כמדם בו' כלומר חכמה וסיבה נסתרת
וכמו שיתבאר בעזרת ה' יתברך בהמשך המאמרים.
(ומזה הוא גם כן כח האמונה שיש בכל אחד ואחד
מישראל מצד נקודת היהדות שלו. האמונה של היהודי
היא לא מהשגה שכלית כזו או אחרת, שלכן גם יהודים
שאינם "בעלי שכל" מאמינים בה', שזהו בשרשו
מבחינת הכתר שלמעלה מטעם ודעת בו', אלא שבזה
גופא יש ב' דרגות: רק שבאמונה היא בבחינת קטנות
בו', - כלומר האופן הראשון הוא שיש אמונה, אך אין
לזה התגלות בכוחות האדם בצורה מורגשת וגלויה,
שזה נקרא בחינת "קטנות", ויש אופן נעלה יותר שבו
הרצון והאמונה מתגלים באדם במורגש, והתגלות
הרצון הוא ברעותא דלבא, (ברצון הלב), שזוהי מדריגה
גבוהה יותר, שם יש כבר ממש התגלות של הבחינה
שלמעלה מטעם ודעת, בליבו של האדם.
והעיקר של התגלות כח האמונה הוא במסירות נפש
בפועל ממש על קידוש השם - הכח של מסירות נפש
שיהודי מוכן למות בשביל קידוש ה' אין זה נובע
מהשגה והבנה, אלא שזהו מצד התקשרות עצמות

הקדוש ברוך הוא, שונה מכל שאר בני האדם, שנולדו
מאב ואם. וכמו כן בנמשל באדם קדמון הכלים הן
ישירות מאור אין סוף ברוך הוא שלא על ידי אמצעות
איזה מדריגה בו'. שהיא המחשבה הראשונה שעלתה
במחשבתו של הקדמון על הנבראים, כפי שבמשל אדם
הראשון נברא ישירות על ידי הקדוש ברוך הוא.
ואם כן מובן כמו שהכלים דאדם קדמון הם מאור אין
סוף ברוך הוא - דגם האור דאדם קדמון הוא למעלה
הרבה בעצם מדריגתו לגבי האורות שלמטה ממנו בו'.
וכפי הנזכר לעיל שמאיר בו "עצמות הקו" ממש.
ויש לומר שזהו - ההבדל בין א"ק לדרגות שלמטה ממנו
גם כן עצמות והארה, - א"ק הוא בחינת "עצמות",
ואילו האורות הנמשכים ממנו הם בחינת הארה, שהרי
כל הגילויים שמאדם קדמון נקראים בלשון הקבלה
הכלים דאדם קדמון, כמו ההבל שיוצא מן האדם שאינו
האדם עצמו, גם ההמשכה מבחינת אוזן חוטם פה
נקראת הבל שזהו בחינת הארה לבד בו'. - בתיאור של
אדם קדמון למעלה, יש דימויים לאדם התחתון למטה,
כולל אבריו הגשמיים, כמו אוזן חוטם ופה, וכמו
שבאדם יוצא הבל מאברים אלו, כך מבחינות אלו
שבא"ק נמשכים אורות וגילויים הנקראים "הכלים".
והנה כשם שהעולמות מחולקים בעצם מהותם בהבדלי
איכות כנזכר לעיל בבחינת האור והגילויי שבהם כנזכר
לעיל, כמו כן הוא בהכפירות בפרט שמחולקים גם כן
בעצם מהותם בו'. ולא רק בריבוי ומיעוט האור.
וכמו בבחינת חכמה ובינה שההבדל בהם הוא בעצם
מהותם. הנה החכמה בעצם היא למעלה מהשגה, ובינה
זה ענין של השגה.
אלא שמבחינת הרבי נ"ע: הגם שבכל מקום בחינת
החכמה היא בבחינת ידיעה שהרי היא חלק מכוחות
השכל, ולא למעלה מהטעם והדעת לגמרי, כמו בחינת
הכתר בעצם שהוא שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, ואילו
החכמה היא חלק מהכחות הפנימיים של האדם,
הכחות המתלכדים בטעם ודעת.
ומפרט מהם הכחות שלמעלה מטעם ודעת לגמרי:
וכמו ענין הרצון שזהו רק הטיה והמשכת הנפש לאיזה

כנזכר לעיל. א"כ גם בחינת הנק' גוף וכלים שבא"ק נתהווה מהקב"ה הוא
אור אין סוף ב"ה ממש כמו למטה בחינת אדה"ר שר' יציר כפיו של
הקב"ה, לכן אין שאר כל הפרצופים אפילו דא"א ולמעלה מזה כו' ערוך
כלל לבחינת א"ק שהכלים שלהם נשתלשלו ונתהוו מיוחד דו"ר כו', ור"ש
בע"ח שמ"א פרק ז' שגם גופות דא"ק אינן גופות ממש ח"ו רק שרש נשמות
דגופות כו' יעו"ש ולכן נק' א"ק וכמו על דרך משל שאדה"ר נק' אדם
קדמאה דהיינו שאינו ילוד אשה אנ"פ שהוא מחודש כן נק' בחינת אדם
קדמון דהיינו שאין התהוותו ע"י יחוד דו"ר כ"א מהאין סוף ב"ה לבדו וע'
בוהרר ס"פ תרומה).

בחינת אדה"ר והיינו להיותו יציר כפיו של הקב"ה שגם גופו לא ר' ילוד
אשה כמו הנשמה, וכך יובן הנמשל מזה בבחינת אדם קדמון על שאר
הפרצופי' דאצ"י דהנה כמו שלמטה ע"י יחוד דו"ר נולד ילד, כך למעלה
הולדת ז"א ונק' הוא ע"י יחוד א"א והולדת א"א ע"י יחוד מ"ה ובי"ן
דא"א ועד"ז למעלה יותר כו' רק שזהו הולדת גוף זו"ר ר"ל הכלים דע"ס
אבל האור נמשך מאין סוף ב"ה והיינו הקב"ה נותן בו נשמה, אמנם כ"ז
בהפרצופים שנתהוו אחר א"ק אז נתהוו הכלים ע"י יחוד זו"ר כנזכר לעיל.
אבל בחינת א"ק הוא התהוות בחינת כלים מחדש מאין סוף ב"ה שנדיין
לא ר' התהוות בחינת כלים שיתכן לומר שישתלשלו מהם הנק' יחוד א"א

14 המיעוט גם בסוף המדריגה העליונה בכדי שיהיה ממנה
15 אצילות המדריגה התחתונה, דכן הוא בחכמה ובנינה,
16 ובניה וזעיר אנפין, וזעיר אנפין ומלכות,
17 אך עצם ענין מעלה ומטה הוא שמוחלקים בעצם
18 מדריגתן (וזהו סיבת הריבוי והמיעוט דהאור), וכמו
19 דאדם קדמון הוא מעלה להיותו בחינת עצמות האור,
20 והכל הוא בחינת הכלים דאדם קדמון, ולמעלה
21 מאצילות עצמות הקו ובאצילות הארת הקו שזהו רק
22 מציאות,
23 וכן בחכמה ובניה, חכמה בעצם למעלה מהשגה, עם
24 היותה ידיעה (לא כמו הכתר שלמעלה מבחינת ידיעה),
25 מאיר בה האור אין סוף כמו שהוא למעלה מהשגה.

שבת פרשת מטות מסעי תער"ב

1 הנפש בעצמות אין סוף ברוך הוא שלמעלה מטעם
2 ודעת, ואין בזה שום ידיעה והתבוננות בו' וכמו שכתוב
3 (במקום אחר¹²).
4 אבל החכמה בניגוד לכתר היא בחינת ידיעה (ולכן
5 החכמה היא בבחינת אור פנימי בו') ולא כמו הכתר
6 שהוא אור מקיף, רק שהיא למעלה מטעם ודעת המושג
7 ממש כמו הבינה בו', והיינו שבחכמה מאיר אור אין
8 סוף כמו שהוא למעלה מהשגה עדיין והוא מה שלית
9 מחשבה תפיסא ביה (אין מחשבה תופסת בו) הרי זה
10 מאיר בבחינת החכמה בו'. כפי שיפרט בפרק הבא.
11 קיצור.
12 אמנם ענין ריבוי האור ומיעוט האור הוא רק לצורך
13 השתלשלות הספירות זו מזו, דמשום זה צריך להיות

ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינוים קשים שלא
לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'.
וגם במעט שיודעים אין מתבונני' כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת
והתבוננות בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו הוא דבר
שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כלל.

12. ראה תניא לקוטי אמרים פרק י"ח: ולכן כל ישראל אפילו
הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא למעלה מן הדעת
וההשג' כי פתי יאמין לכל דבר וערום יבין וגו' ולגבי הקב"ה שהוא למעלה
מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הכל כפתיים אצלו ית'
כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וגו' כלומר
שבוה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך ולכן אפי' קל שבקלים ופושעי

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תרפ"ט

12 זו תרומם⁹⁵, שנעשה מחו' ולבו זכים אֶלָּף פְּעָמִים
13 כְּכֹהֵם⁹⁶, ובפרט כְּאֶשֶׁר עוֹסֵק בְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, דְּכֶשֶׁם
14 שְׂפָמָצוֹת הַצִּדְקָה הָרִי פִּדְיוֹן הַשְּׁבוּיִים קוֹדֵם לְכָל דָּבָר,
15 וְאֵין מִצְוָה גְּדוּלָּה בְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים⁹⁷, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא
16 גַּם בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּמִצְוֹת פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים הִיא הַמְּדֻרָּגָה
17 הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹנָה, דִּהְיָה עֲנִין הַשְּׁבוּיִי הוּא כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ
18 מִשָּׁל, לֹא עֲלִינוּ, הַיּוֹשֵׁב בְּמֶאֶסֶר, שֶׁהוּא כָּכָל הָאָדָם אֵלָּא
19 שֶׁהוּא אָסוּר וְקָשׁוּר בְּבֵית הַפֶּלֶא וְאֵינוּ יָכוֹל לָזוּז מִשָּׁם
20 אֶפְלוּ זִיז כָּל שֶׁהוּא, וְהַעֲסֵק בְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים הוּא
21 לְהַשְׁתַּדֵּל בְּטוֹבַת הַשְּׁבוּיִי לְהוֹצִיאָו מִשְׁכַּבּוֹ וּמִסְפִּיקִים לוֹ
22 מְזוֹנוֹתָיו, וְכֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּרַב הַבְּעָלִי עֲסָקִים

1 י' וְהֵנָּה זֹאת הִיא תְּכֵלֶת הַנְּדִיבוֹת וְהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל
2 אֲבֵרָהֶם אֲבִינוּ עֲלִירֵה־שָׁלוֹם (נוסף על המסירות
3 נֶפֶשׁ פֶּפֶעַל פְּנוּדֵע'⁹²), דִּהְיָם שְׁהִיָּה מִשְׁכִּיל נִפְלֵא⁹³, הֵנָּה
4 הַתְּנַדֵּב עֲצָמוֹ לְלִמְד לְאַחֲרִים שְׂאִינוּ מַעֲרֹכּוֹ כָּלֵל, שֶׁנֶּהוּ
5 עֲנִין תְּכֵלֶת הַנְּדִיבוֹת, וְכֶשֶׁם שֶׁבְּצִדְקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת מֵה
6 שְׁנוֹתָן לְעִנִּי לְהַחֲיוֹתוֹ אֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל⁹⁴ שְׁמוֹנֶה
7 מַעֲלוֹת זֹו לְמַעֲלָה מְזוֹ, וּמַעֲלָה הַגְּדוּלָּה שְׂאִין לְמַעֲלָה
8 מִמֶּנָּה הוּא שְׁנוֹתָן לוֹ בְּהִלּוּאָה אוֹ עוֹשָׂה עִמּוֹ שִׁתְּפוּת,
9 כֵּן בְּצִדְקָה בְּרוּחָנִיּוֹת מֵה שְׁלֹמִיד עִם חֲבֵרוֹ, הֵגֵם אֶשֶׁר
10 לְעֲצָמוֹ הִיָּה לִוְמֵד עֲנִינִים עֲמָקִים יוֹתֵר וְעַם זוּלָתוֹ צָרִיף
11 לְלִמְד רַק בְּעִנְיָנִים מֵה שֶׁלְפִי עֲרֹכּוֹ, הֵנָּה בְּאֶמֶת צִדְקָה

92) ראה ד"ה כי כאשר השמים החדשים באוה"ת נ"ך ח"ג ע'

94) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ז. טוש"ע יו"ד סרמ"ט ס"ו.

95) משלי יד, לד.

96) תו"א בראשית א, ב. ועם הגהות – אוה"ת שם ח"ו תרכו, ב ואילך.

97) רמב"ם שם פ"ח ה"י. טוש"ע שם ר"ס רנב. ע"פ ב"ב ח, ריש ע"ב.

א'רננ. ועם הגהות – סה"מ תרע"ח ע' רפג; תרפ"א ע' רצט; תרפ"ח ע' רמה. תרפ"ח ע' קב. וראה סה"מ שבהערה הבאה. ובכ"מ.

93) בכ"ז ראה גם ד"ה הסכת ושמע תרצ"ג פ"ג (סה"מ תרצ"ג. סה"מ קונטרסים ח"א רנט, א). סה"מ תרצ"ז ע' 241. תרצ"ץ ע' קכט. תורת הבעש"ט נעתקה בספר הזכרונות לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' 344 (ושם: כדאיתא בספר יצירה שאע"פ ה' חכם נפלא בחכמת המחקר אלקי. – ראה ספר יצירה

חַדְשָׁה, וְזֶהוּ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (סנהדרין דף צט עמוד 34
 (ב) "כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב 35
 כָּאֵלּוּ עֲשָׂאוּ", וְזֶהוּ עֲנִין הַקְּבִיעוֹת בְּלִמּוּד¹⁰⁷ הַתּוֹרָה 36
 בְּרַבִּים דּוֹקָא, שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּרִיָּה חַדְשָׁה. וּמִקְרָא 37
 מֵלֵא דִּבְרֵי הַכְּתוּב¹⁰⁸: "תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ", 38
 וּמָה אִם בְּצִדְקָה גְּשָׁמִית אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא 39
 (מִשְׁפָּטִים פִּיטְקָא טו) "אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִפְשׁוּ שֶׁל 40
 עֲנֵי הָיְתָה מִפְּרָכְסֵת לְצֵאת מִן הָרָעָב וְנִתְּתָ לֹא פִּרְנָסָה 41
 וְהַחֲיִיתָ אוֹתוֹ, חֲיִיד שְׁאֵנִי מִחֲזִיר לֶךְ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, 42
 לְמַחֵר בְּנֶדֶךְ אוֹ בִּתְרָךְ בְּאֵין (חֵס וְשְׁלוֹם) לִידֵי חֲלִי אוֹ 43
 (רַחֲמָנָא לְאַלֵּן¹⁰⁹) לִידֵי מִיתָה, וְאֶזְכֹּר אֲנִי לָהֶם אֶת הַמִּצְוָה 44
 שֶׁעָשִׂיתָ עִם הָעָנִי, וּמִצִּיל אֲנִי אוֹתָם מִן הַמִּיתָה", וּמִכָּל 45
 שֶׁפֶן בַּתּוֹרָה אִזְרָא שְׁהִיא מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ, וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה 46
 נִכְסִיו מִצְּלִיחִין, וְזֶהוּ דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הָיָה 47
 נָדִיב בְּמִמּוֹנוֹ גּוֹפּוֹ וְנִפְשׁוֹ, הָרִי מִצֵּד עֵצִים טָבַע הַטּוֹב 48
 שְׁלוֹ הָיָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת הַחֹסֵד גַּם כְּאֶשֶׁר לֹא הָיָה לוֹ לְמִי 49
 לְהִשְׁפִּיעַ, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰⁹ "וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל" 50
 (לְרֹאוֹת אִם יֵשׁ עוֹבֵר וְשֹׁב וְיִכְנִיס בְּבֵיתוֹ, רַש"י), דְּכֵן הוּא 51
 בְּמִדַּת הַחֹסֵד דִּישְׁנָה גַם כְּשֶׁאֵין מִי שִׁיתְּפֹשֵׁט עָלָיו¹¹⁰, 52
 אֲבָל מִכָּל מְקוֹם הֵנָּה הַמִּדָּה בְּפֶעַל, הֵינּוּ פְּעֻלַּת הַמִּדָּה, 53
 הוּא דּוֹקָא כְּאֶשֶׁר יִשְׁנֵנוּ מִי שֶׁעָלָיו יִתְּפֹשֵׁט מִדַּת הַחֹסֵד 54
 וְהַשְׁפָּעָה, וְזֶהוּ "הוֹדִי לָהּ כִּי טוֹב"¹¹¹, הֵנָּה הוּא לְשׁוֹן 55
 מִהֵנָּה¹¹², דְּבִאֲמַת הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא מִשֵּׁם ה' 56
 דְּהֵנָּה הוּא מִהֵנָּה, אֲלֵא שֶׁהַתְּהוּוֹת הוּא עַל יְדֵי שֵׁם 57
 אֱלֹקִים, וְהֵנָּה וְאֱלֹקִים כֵּלָא חֵד⁹⁷, וְזֶהוּ "כִּי לְעוֹלָם 58
 חֲסִידוֹ", דְּכִכְרִי שִׁיְהִיָּה גְלוּי חֲסִידוֹ יִתְּבַרַךְ הֵנָּה בְּשִׁבִּיל 59
 זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם. 60

קִצּוֹר. תְּכִלִּית הַנְּדִיבוֹת דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם 61
 שֶׁהָיָה נָדִיב בְּנִפְשׁוֹ, דְּכִשֵּׁם שֶׁבְּצִדְקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת 62
 הַמַּעֲלָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה שְׁעוֹשָׂה עִמּוֹ שְׁתַּפּוּת, כֵּן הוּא 63
 בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּכְאֶשֶׁר לֹמַד עִם זוֹלָתוֹ, וּבִפְרִט פְּדִיּוֹן 64
 שְׁבוּיִים שֶׁהֵם הַבְּעָלִי עֲסָקִים וּבְעָלִי מְלָאכָה אֲשֶׁר תּוֹרַת 65
 ד' מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ, וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִכְסִיו מִצְּלִיחִין. 66

לִיד ד', ט"ו כסלו (תרפ"ט). בסעודת שלייער וארמעט.

וְהָעוֹסָקִים בְּמְלָאכָה⁹⁸ הָרִי הֵם כְּשִׁבוּיִים, שֶׁהֵם טְרוּדִים 1
 וּמְטָרְדִים בְּיוֹתֵר בְּטָרְדַת עֲסָקֵיהֶם וּפְרָנְסָתָם וּמְלָאכָתָם 2
 וְהֵם קְשׁוּרִים בְּזֶה כְּהַשְׁבִּי בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְהַתְּעַסְקוֹת 3
 הוּא לְהוֹצִיאָם מִשְׁכָּבָם, דְּהֵנָּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל בְּמִשְׁנָה 4
 (נְדָרִים פֶּרֶק ט מִשְׁנָה ט) "פּוֹתֵחִין לְאָדָם בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ 5
 וּבְכָבוֹד בְּנָיו, וְאוֹמְרִים לוֹ אֵלּוּ הֵייתָ יוֹדֵעַ" כו', וְיִדּוּעַ 6
 פְּרוּשׁ וּבִאֵוֹר מִשְׁנָה זוֹ עַל פִּי קְבִלָה רַבִּי מִפִּי רַבִּי, דְּכָבוֹד 7
 הוּא בְּחִינַת מְקִיף, וּכְבוֹד עֲצָמוֹ וּכְבוֹד בְּנָיו הֵם בְּחִינַת 8
 הַמְּקִיפִים דְּחִיָּה יְחִידָה שֶׁבְּנִשְׁמָה, ו"פּוֹתֵחִין לְאָדָם 9
 בְּכָבוֹד" כו' לְעוֹרְרוֹ וּלְהַמְשִׁיךְ בּוֹ בְּחִינַת הַדַּעַת דְּכִנִּי 10
 יִשְׂרָאֵל יָפִים הֵם⁹⁹, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁰⁰ "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי 11
 עֹר", דְּהֵגֶם דְּאֲנִי יִשְׁנָה בְּגִלּוּתָא¹⁰¹ אֲבָל לְבִי עֹר¹⁰², 12
 וְאֵינוֹ אֲלֵא רַק מָה שֶׁעֲנִין מְנַלְתָּן¹⁰⁰, דְּאֵין עֲנִי אֲלֵא 13
 בְּדַעַת¹⁰³, אֲבָל עַל יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת, מִתְּעוֹרְרִים 14
 בְּהַתְּעוֹרְרוֹת עֲצָמִי, הֵינּוּ דָּאָז מִתְּעוֹרֵר הַנִּקְדָּה הַפְּנִימִית, 15
 וְיוֹצֵאִים מִשְׁכָּבָם וְקוֹבְעִים עֵתִים לַתּוֹרָה עַל מְנַת לְשֹׁמֵר 16
 כו'. וְיִדּוּעַ דְּעֲנִין הַקְּבִיעוֹת אֵינוֹ רַק בְּקִבְעוֹת הַזְּמַן כִּי 17
 אִם בְּקִבְעוֹת הַנֶּפֶשׁ¹⁰⁴, שֶׁבְּשַׁעֲה שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה צְרִיךְ 18
 לְהִנָּחֵם כָּל עֲסָקִיו וְטְרוּדוֹתָיו וְיִכְטֹחַ בָּהּ כִּי הוּא יִתְּבַרַךְ 19
 יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ, וְ"כָל הַמְּקַבֵּל עָלָיו עַל תּוֹרָה מַעֲבִירִין 20
 מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ"¹⁰⁵, וּפְרַשׁ הַרְמְבֵּ"ם¹⁰⁶: 21
 עַל תּוֹרָה – הַתְּמִדַּת הַקְּרִיאָה, עַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ – טְרַח 22
 הַזְּמַן, דְּהַעֲקָר הוּא הַקְּבִלָתָה עַל שֶׁל תּוֹרָה, וְהֵינּוּ שְׁלֵא 23
 יַעֲבֹר עָלָיו יוֹם אֶחָד בְּלֹא תּוֹרָה, דְּגַם אִם לְפַעְמִים הוּא 24
 טְרוּד בְּיוֹתֵר לְרַגְלֵי עֲסָקִיו אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם אֶפֶן 25
 לְבֹא אֶל הַקְּבִיעוֹת זְמַן הַקְּבוּעַ לְלַמֵּד, הֵנָּה יִלְמַד הַשְּׁעוֹר 26
 לְעֲצָמוֹ, הֵינּוּ דִישְׁתַּדֵּל בְּכָל הַמִּינֵי הַשְׁתַּדְּלוֹת שִׁישְׁמֵר אֶת 27
 זְמַנֵּי הַקְּבִיעוֹת בְּעֵתָם וּבְזְמַנָּם, וְיִדַּע כִּי בְּנִפְשׁוֹ וּבְנִפְשׁ 28
 בְּנֵי בֵיתוֹ הוּא בְּפֶעַל מִמֶּשׁ, וְאִם עַל יְדֵי אֵיזָה עֲנִין לֹא 29
 יוּכַל לְבֹא אֶל זְמַן הַקְּבוּעַ, אֲזִי יִלְמַד לְעֲצָמוֹ, כִּי קְבִיעוֹת 30
 זוֹ צְרִיכָה לְהִיּוֹת קְבוּעָה בְּנִפְשׁוֹ בְּשַׁעֲבוּד, וְזֶהוּ "וְאֵת 31
 הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ – דִּשְׁעַבִּידוּ לְאוֹרֵיתָא"¹⁰⁷, דְּלִמּוּד 32
 הַתּוֹרָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּשַׁעֲבוּד, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּרִיָּה 33

(98) ע"פ חב"י מובן שכן הוא גם ביושבי אוהל באם ישנה
 שעה אחת שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק (וראה תו"א מג"א
 צח, ג). – הערת כ"ק אדמו"ר במכתב ט"ו כסלו תשל"ט (נרפס
 גם בלקו"ש חט"ו ע' 510).

(99) המשך המשנה בנדרים שם (ושם: בנות ישראל).

(100) ש"ש ה, ב.

(101) זהר ח"ג צה, א.

(102) ראה שהש"ר עה"פ.

(103) נדרים מא, רע"א. זהר ח"ג רעג, ב.

(104) ראה אוה"ת ויגש נ, ב. נ"ך ח"א ע' לו. המשך תער"ב

ח"א ע' ו. סה"מ תר"פ-תרפ"א ע' יב. תרפ"ה ע' שמג. תש"ח ע'
 288. שיחת ליל שמח"ת תרצ"ג ס"ט (ספר השיחות תרצ"ג. לקו"ד

ח"א ז, א).

(105) אבות פ"ג מ"ה.

(106) בפירוש המשניות (ושם הוא משנה ו).

(107) כ"ה בפירוש המשניות שלפנינו. ובהעתקת קאפח:

התחיבות הלימוד.

(108) תהלים יט, ח.

(109) ר"פ וירא (יח, א).

(110) ראה לעיל ספ"ג ורפ"ד. וש"נ (בהערה 35).

(111) תהלים קיח, א. שם קלו, א.

(112) ראה זהר ח"א רנו, סע"ב פרס שער א (שער עשר ולא

תשע) פ"ט. שער היחוד והאמונה פרק ד, ז.

לקוטי דיבורים

פרק א.

הצ'קיסטים פורצים לביתו של הרבי ואוסרים אותו

- 1 היה זה ביום חמישי בלילה, 14 ביולי 1927, הרבי
2 מליובאוויטש גר אז בלנינגרד באחת הדירות שבבית
3 הגדול שהיה שייך בעבר למקורבו של הצאר,
4 פלעכאנאו, הנמצא בקרן הרחובות פנטיליבסקאיא-
5 מאכאוואיע.
6 הרבי סיים זה עתה שעות ה"יחידות" שלו, כלומר
7 קבלת חסידים שהיו באים אליו במאותיהם
8 בבקשותיהם השונות.
9 לרבי היו שעות קבועות לכך, ובסיימו באותו ערב
10 את ה"יחידות", ישבו הוא, חתנו הרב שמריהו
11 גוראריה ושתי בנותיו (השלישית לא היתה אז בבית)
12 לשולחן האוכל.
13 הרבי מליובאוויטש היה עיף, הוא גם לא היה בקו
14 הבריאות בסבלו ממחלה רצינית.
15 לפתע צלצל פעמון הדלת.
16 "אלה הם שליחי הצ'קה" - אמר הרבי בקול
17 בטוח, כאילו ידע מראש מי הם ה"אורחים" שיבואו
18 אליו באישון לילה.
19 המסובים מסביב לשולחן נפחדו מאד, ואילו הרבי
20 הרגיע אותם.
21 "מה שתהיה זהותם, ומה שתהיה מטרת ביקורם"
22 - אמר הרבי - "אני סומך בשם יתברך, מה שברצונו,
23 זה מה שיארע".
24 הדלת נפתחה ברעש ובהמולה, ובה הופיעו שני
25 אברכים, לבושים ציבילית, בלווית מספר חיילים
26 מזוינים מאחוריהם.
27 הרבי קלע למטרה, היו אלה סוכני הצ'קה, או
28 "ג.פ.א.", כפי שנקראה אז הבולשת הסובייטית.
29 "נשלחנו מהג.פ.א." - הכריז ראשון הנכנסים,
30 כנראה מנהיג קבוצת האורחים הבלתי קרואים.
31 אברך גבה קומה, עונד משקפיים ופניו מביעים
32 תקיפות אבל גם אינטליגנציה. "האם גר כאן יוסף
33 יצחק שניאורסאהן, הידוע כרבי מליובאוויטש?"
34 "אם לא היו בידכם השם והכתובת, בודאי שלא
35 הייתם באים לכאן, מדוע, איפוא, אתם שואלים?" -
36 היתה תשובתו הקרירה והמחושבת של הרבי.
37 "אינכם רוצים לענות?" - שאל השני, אברך נמוך
38 קומה ושחרחר.
39 "אינני יודע אם אני מחוייב לענות לכם, שכן אינני
40 יודע, במה חטאתי שהג.פ.א." תשלח אלי את נציגיה
41 בשעה לא מתאימה כזו?" - ענה הרבי.
- 42 כנראה, שמתנותו (די האלטונג) של הרבי הוציאו
43 את שני הצ'קיסטים משיווי משקלם.
44 "שם" - ענה הראשון בכעס, בהתכוונו על
45 "צ'קה" - "כבר ידובבו אתכם".
46 "כבר אמרתי לכם, שאין לי מה להעלים וממה
47 לפחד" - ענה להם הרבי במתינות - "אך, אם אתם
48 חושבים שהכנתם עבורי מלכודת, ובלבול של שקר,
49 הריני סומך אז על השי"ת, שהוא יגן עלי כפי שהגן
50 עלי תמיד".
51 הראשון מהסוכנים, ששמו היה נחמנסון, אברך
52 יהודי, בנו של חסיד ליובאוויטשי, פקד על החיילים
53 להתיצב ליד כל פתחי היציאה מהדירה וכן לשמור
54 על החלונות.
55 השני מהסוכנים, ששמו היה לולאו, גם כן בן של
56 חסיד ליובאוויטשי, התבונן בינתיים על דירתו של
57 הרבי.
58 "הרינו מודיעים לכם בזה שאתם נמצאים כבר
59 תחת מאסר" - הודיע נחמנסון.
60 לילה פרצה בבית, בנותיו של הרבי בכו, אמו של
61 הרבי, הרבנית הליובאוויטשית הזקנה, שישנה בחדר
62 השני, התעוררה משנתה, נכנסה לחדרו של הרבי,
63 וכשנדע לה מה שאירע - התנפלה על צווארי בנה.
64 הרבי הרגיע אותה ואת שאר בני הבית. הוא עצמו
65 היה רציני, אך פניו לא הביעו שום סימן של פחד
66 ויאוש.
67 הוא רק דרש מסוכני הג.פ.א. שלא לעורר רעש
68 ושלא לדבר בקול רם, כדי לא לעורר את הנכד, בנם
69 הקטן של בתו וחתנו הרב גור אריה, שישן באחד
70 החדרים הסמוכים.
71 "כעת נערוך חיפוש בבית" - אמר נחמנסון.
72 "אם אתם מחפשים כאן מסמכים מהפכניים -
73 תתאכזבו" - ענה הרבי. "אין ברשותי שום דבר
74 שיכול להצביע על התנגדותי כביכול למשטר הנוכחי,
75 ובכלל אין לי שום עסק בפוליטיקה. פעילותי על שדה
76 הדת ידועה לכל, אינני עושה שום דבר בלתי חוקי,
77 לא חטאתי בשום דבר, אלא אם כן זיפתם עלילה
78 כנגדי".
79 נחמנסון ולולאו התקרבו לחדר ספרייתו הגדולה
80 והמפורסמת של הרבי, האוצרת בתוכה כתבי-יד
81 וספרים נדירים, יקרי המציאות, שנשמרו במשך
82 הרבה דורות.

חזרה?
 הפחד והאימה מ"שפלקה" זו שררה לא רק
 בלנינגרד אלא בכל מדינת רוסיה.
 ל"שפלקה" מובאים מדי לילה עשרות אסירים,
 אלה הנקראים "קונטר-ריבולוציונרים" כביכול, וכל
 שאר מתנגדי המשטר, אמיתיים ובלתי אמיתיים.
 ב"שפלקה" זו מוחזקים מאות אסירים, שם
 מבצעים עשרות ומאות גזרי דין. אדם הנלקח
 ל"שפלקה", יכול הוא להיות גם חף מפשע, עלול,
 במרבית הפעמים, שלא לצאת חי משם.
 האם יכלו לדעת, אלו כוונות שפלות יש לצ'יקה
 במאסרו של הרבי מליובאוויטש?
 בשלש שנות שהותו של הרבי מליובאוויטש
 בלנינגרד, עמד תחת השגחתה של הצ'יקה.
 מול ביתו של הרבי, גר אחד מגדולי הצ'יקה, ולא
 היה בכך משום סוד לאף אחד, שהושיבו אותו שם
 כדי להשגיח ולפקח על הרבי, ולא רק עליו, אלא גם
 על כל הבאים אליו.
 והרבי הרי היה האישיות המרכזית בפעילות
 לחיזוק היהדות ולהפצת תורה בכל רוסיה
 הסובייטית.
 למרות כוחם הרב ודרכי פעולתם הנלוזות של
 היבסקים, כנציגיהם של הקומוניסטים היהודים
 והלא יהודים - לא יכלו להרוס את ישיבתו של הרבי,
 ולמנוע עבודת הקודש של הרבי בחיזוק היהדות, גם
 לא על סמך החוקים הסובייטיים.
 לכן לא היה גבול לכעסם של היבסקים כלפי
 הרבי, וכולם ידעו שהם היו מוכנים לאכול אותו חי.
 אף אחד לא היה נרעש לשמוע שהיבסקציה הכינה
 נגד הרבי עלילות מזויפות של קונטר-ריבולוציה
 ולבצע בו פסק דין מות באמצע חשכת הלילה, כפי
 שעשו עם עשרות מנהיגים אחרים, יהודים ולא
 יהודים.
 אי לכך היה פחדה של המשפחה כל כך גדול
 באותו לילה, ובמיוחד שהמאסר בא בפתאומיות כזו.
 אך, הרבי ניחם את כולם ובקשם להירגע ולהיות
 שקטים.
 "סימכו על השם" - אמר להם הרבי.
 הרבי הודיע לסוכני הצ'יקה, שאין ביכולתו ללכת
 רגלי ל"שפלקה".
 "הריני חלש מדי, אני אחרי מחלה, ואגב הרי אין
 אני מבקר חופשי שם, אתם רוצים אותי ב"שפלקה"?
 - הזמינו מכונית והסיעו אותי לשם" - אמר הרבי.
 ואכן כך נעשה הדבר, כאשר בינתיים ניתן לו
 להתוועד עם משפחתו עוד מספר רגעים.
 אך, המכונית כבר עמדה ליד דלת הבית.

הרבי עצר אותם בדרכם.
 אם הם הולכים לחפש בספריה, רצה הרבי להיות
 נוכח בשעה מעשה ובעצמו להראות להם שאין שם
 שום דבר אנטי סובייטי.
 "ידים זרות, במיוחד אלו כשלכם, לא יגעו
 בכתבים ובספרים הקדושים" - היתה תגובתו
 התקיפה של הרבי.
 אחרי חיפוש ארוך, נוכחו סוכני הצ'יקה
 היבסקיים, שלא מצאו שום דבר שיכול להיחשב
 כ"טרף".
 "התכונו כעת ללכת אתנו" - היתה פקודתו
 הקרירה של נחמנסון אל הרבי.
 שוב פרצה יללה בבית. הבנות החלו לבקש רחמים
 אצל היבסקיים.
 "אבינו חולה, הרפו ממנו" - טענו.
 "אם כן מאסר, הרי זה בודאי בגלל בלבול של
 שקר, או סתם אי הבנה, החזיקו אותו תחת מאסר
 בית עד שתשתכנעו בזיופה של התלונה" - הציע
 חתנו של הרבי הרב גור אריה.
 נחמנסון ולולאו לא רצו לשמוע משום דבר, וגם
 איימו שאם ירבו בדיבורים - יאסרו את כולם.
 בראותו שלא תהיה שום תועלת בטיעונים עם
 אנשי האבן היבסקים האלה, החל הרבי להתכונן
 ללכת אתם ל"שפלקה", בית הסוהר המפורסם
 והמאויים של הצ'יקה בלנינגרד.
 "עומד אני אבל על בקשה אחת, ובלעדה לא אזוז
 ממקומי" - העמיד הרבי את דרישתו - "אתם
 מוכרחים להרשות לי לקחת אתי טלית ותפילין".
 נחמנסון לולאו הסתכלו אחד על השני, כאילו
 אמרו זה לזה:
 "שמעתם טפשות! עדיין מונחים לו בראשו דברים
 כאלה".
 אך הרבי עמד בתוקף על דרישתו ההחלטית, ולא
 היתה ברירה לנחמנסון אלא להרשות זאת לרבי.
 מיד הוכנה חבילה בשביל הרבי שהכילה טלית
 ותפילין, לבנים ודברים שימושיים קטנים.
 שוב פרצה יללה בבית. הרבי החל להיפרד מבני
 ביתו.
 כולם בכו, כולם היו חדורים בפחד נוראי.
 "בני, בני יקירי" - התייפחה הרבנית הזקנה.
 "אבא, אבא יקר" - בכו הבנות.
 הרב גור אריה עמד קפוא, חדור צער וזעם.
 מי יכול היה לדעת איך ובמה יסתיים העניין.
 מאסר ב"שפלקה" היה בו משום סכנת מות.
 כמה מאסירי "שפלקה" זכו לראות את העולם

24 שנחמנסון לא רצה במשך זמן רב להרשות.
 25 במכונית כבר מצא הרבי אסיר נוסף, אדם
 26 תרבותי, שישב מדוכא ועצוב, בידעו מה מחכה לו
 27 ב"שפלקה".
 28 בני המשפחה של הרבי נשארו עומדים בפחד
 29 מות, בעקבם אחרי המכונית הנעלמת.
 30 כעבור כמה רגעים כבר היה הרבי ב"שפלקה".
 31 בית גדול, שדלתותיו ושעריו סגורים, נראה
 32 בחשכה של אחרי חצות הליל, מאיים ומייאש, בית
 33 שטני.
 34 נחמנסון קפץ מהמכונית, רץ לעבר השער והחל
 35 לדפוק על הדלת.
 36 אף אחד לא ענה לו. נחמנסון החל לחרף. נראה
 37 הדבר כאילו הכניסה ל"שפלקה" איננה קלה כל כך.
 38 "אולי זו חתיכת עבודה של היבסקיים על חשבונם
 39 העצמי?" - היה רעיון משמח שהיה מוכרח לעבור
 40 במחשבתו של הרבי.
 41 אך, השער נפתח מיד, ואחרי דין ודברים ארוך
 42 בין נחמנסון לבין אחד החיילים, דבר שהוכיח שעדיין
 43 לא היו מוכנים שם לקבלת האורח, הגיע האישור
 44 לכניסתו של הרבי ל"שפלקה".
 45 זה לא לקח זמן רב והרבי כבר היה ב"שפלקה"
 46 - הגיהנום של לנינגרד.

יסוריו של הרבי מליובאוויטש ברוסיה הסובייטית

1 הרבי נפרד מבני משפחתו. חיילים מזויינים הקיפו
 2 אותו מכל הצדדים.
 3 "קחו את החבילה!" - אמר נחמנסון לרבי
 4 כשראה שהוא משאיר אותה.
 5 "את החבילה יקח אחד החיילים" - ענה הרבי -
 6 "האם הולך אני אליכם באורח חופשי?"
 7 "אם כך תישאר החבילה בבית!" - אמר נחמנסון.
 8 "אך אני מסתמך על דברתכם, שאוכל להחזיק
 9 אצלי הטלית והתפילין שלי" - הזכיר לו הרבי.
 10 נחמנסון ראה שהוא נפל בפח.
 11 "טוב, אני אקח את החבילה" - אמר לולאו
 12 בהיתול - "אם אבי היה נושא חבילותיו של אביכם
 13 - הרי אשא אני את החבילה שלכם".
 14 ולקח את החבילה בידיו.
 15 הרבי הוציא את החבילה מידיו, באמרו: "לא,
 16 אדוני, אם אביך נשא את החבילות של אבי, הרי היה
 17 זה כאשר אביך הלך לאן שאבי הלך או רצה ללכת,
 18 ואילו אתה רוצה לשאת את חבילתי כאשר אתה
 19 מכריח אותי ללכת לאן שאתה רוצה - זה לא יכול
 20 להיות אף פעם".
 21 הרבי מסר את החבילה לאחד החיילים ויחד עם
 22 סוכני הצ'יקה יצא את הבית, אחרי שפעל שבני
 23 המשפחה יוכלו ללוות אותו, לפחות, למכונית, דבר

אגרות קודש

8 ישלמו בקרעמעני, או כי ישלחו לפה ומפה יודיעום כי
 9 התקבל, וטוב יותר אשר ישלמו בקרעמעני. הוצאות
 10 המשלוח, על חשבוני.
 11 ולזאת באם יקבלו מכי מהנ"ל יוכלו לעשות כאמור
 12 ליתן להם סאמ[א]ואר א' או קאמפלעקט שלם בעד חצי
 13 מחיר.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

1 [אמצע אלול תרפ"ג]
 2 ... קבלתי מכי מאטשאקוב, מהרב גראוסמאן, דבר
 3 סאמאוארין, ועניתי להם כי אי אפשר לי ליתן חנם, כי
 4 אין לי שום עזר על זה. אמנם זאת אעשה כי אתן להם
 5 בל"נ במחצית המחיר. והיינו שיכתבו לכבודם בענין זה,
 6 ואם דרוש להם א' רק למקוה, או שנים א' למקוה וא'
 7 לאמבטיאות, יותן להם בעד חצי המחיר (המחצית הא'

פרשת ויצא

כח וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה:
 וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שֵׁם כִּי־בֵּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח
 מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם
 הַהוּא: ^א וַיַּחֲלֶם וַהֲנֶה סֶלֶם מִצֵּב אֶרֶצָה וְרֹאשׁוֹ
 מוֹגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֶה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים
 וֹרְדִים בּוֹ: ^ב וַהֲנֶה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לֵךְ אֶתְנַנֶּה
 וּלְזִרְעֶךָ: ^ג וַהֲנֶה זֶרַעךָ כְּעַפְרַי הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ
 יַמָּה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וַנְּבָרְכֶךָ כִּדְּכָה
 מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה וּבְזִרְעֶךָ: ^ד וַהֲנֶה אֲנֹכִי עִמָּךְ
 וּשְׁמִרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ וַהֲשַׁבְתִּיךָ אֶל־
 הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר
 אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ: ^ה וַיִּיקֶץ
 יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם
 הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: ^ו וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־
 נִזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים
 וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: ^ז (ישראל) יֵה וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר
 וַיִּקַּח אֶת־הָאָבִן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם
 אֹתָהּ מִצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: ^ח וַיִּקְרָא
 אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לֹו
 שִׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה: ^ט וַיַּדֵּר יַעֲקֹב גִּדֵּר לֵאמֹר
 אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמִרְנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד
 לְלִבָּשׁ: ^י וּשְׁבַתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וַהֲיִה
 יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: ^{יא} וַהֲאָבִן הַזֹּאת אֲשֶׁר־
 שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל־אֲשֶׁר
 תִּתֵּן־לִי עֲשֵׂר אֶעֱשֶׂרְנִי לָךְ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות כה עמ' 155)

ויפגע במקום (כה, יא)

לשון תפלה . . שְׁקִפְצָה לֹו הָאָרֶץ (רש"י)

יש לשאל, מה הקשר בין שני הפרושים ב"ויפגע". ויש
 לומר, דהנה תפלת ערבית רשות, ובטעם הדבר מבאר

בחסידות, מפני שהיא קשורה בדרגה נעלית כזו שאינה
 נמשכת על ידי עבודת האדם, אלא כאלו 'מאליו וממילא'.
 ולכן נרמזה תפלה זו דוקא בתבת "ויפגע", שכן ביחס
 לעבודת האדם ההמשכה היא כאלו 'לא בכונה'. ואף קפיצת
 הארץ באה מלמעלה, לא לפי הסדר הרגיל ולא על ידי
 עבודת האדם.

כט וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרֶצָה בְּנֵי־
 קָדֶם: ^א וַיִּירָא וַהֲנֶה בְּאֵר בְּשׂוּדָה וַהֲנֶה־שֵׁם
 שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר
 הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וַהֲאָבִן גְּדֹלָה עַל־פִּי
 הַבְּאֵר: ^ב וַנֹּאסְפוּ־שָׂמָה כָּל־הָעֲדָרִים וַגִּלְלוּ אֶת־
 הָאָבִן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַהֲשִׁקוּ אֶת־הָצֹאן וַהֲשִׁיבוּ
 אֶת־הָאָבִן עַל־פִּי הַבְּאֵר לְמִקְמָה: ^ג וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יַעֲקֹב אַחֵי מֵאֵין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:
^ד וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת־לִבְּכֶם בְּנִיחֹר
 וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ: ^ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשָּׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ
 שָׁלוֹם וַהֲנֶה רַחֵל בָּתוּ בָּאָה עִם־הָצֹאן: ^ו וַיֹּאמֶר
 הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא־עַתָּה הָאִסָּף הַמְּקֻנָּה
 הַשִּׁקּוֹ הַצֹּאן וּלְכוּ רַעּוּ: ^ז וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד
 אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וַגִּלְלוּ אֶת־הָאָבִן מֵעַל
 פִּי הַבְּאֵר וַהֲשִׁקִּינוּ הָצֹאן: ^ח עוֹדְנוּ מִדְּבַר עַמָּם
 וְרַחֵל וְיִהִי כְּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בַּת־לֵבָן
 אַחֵי אֲמֹו וְאֶת־צֹאן לָבִן אַחֵי אֲמֹו וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב
 וַיִּגַּל אֶת־הָאָבִן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשֹּׁק אֶת־צֹאן
 לָבִן אַחֵי אֲמֹו: ^ט וַיִּשֹּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׂא
 אֶת־קְלוֹ וַיִּבְכּוּ: ^י וַיִּגֵּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחֵי אֲבִיהָ
 הוּא וְכִי בְּרַבְקָה הוּא וּתְרַץ וּתְגַדֵּל לְאֲבִיהָ:
^{יא} וַיְהִי כְּשָׁמַע לָבִן אֶת־שְׁמַע וַיַּעֲקֹב בְּנִי־אֶחָתוֹ
 וַיֵּרָץ לִקְרֹאתוֹ וַיַּחֲבֹק־לֹו וַיִּנְשָׁק־לֹו וַיְבִיֵּאוּהוּ
 אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לָלָבִן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
^{יב} וַיֹּאמֶר לוֹ לָבִן אַךְ עֲצָמִי וּבְשָׂרִי אַתָּה וַיָּשָׁב
 עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: ^{יג} וַיֹּאמֶר לָבִן לַיַּעֲקֹב הֲכִי־אֶחֱוִי
 אֹתָהּ וְעַבְדְּתָנִי חֲנֹם הַגִּידָה לִּי מִה־מִּשְׁפַּרְתְּךָ:

וּלְלֶבֶן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר וְשֵׁם
הַקְּטָנָה רָחֵל: ^י וַעֲנִי לֵאמֹר רַבּוֹת וְרַחֵל הָיְתָה
יִפְתָּת־תָּאֵר וַיִּפְתַּ מְרֹאֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 153)

וַעֲנִי לֵאמֹר רַבּוֹת וְרַחֵל הָיְתָה יִפְתָּת־תָּאֵר (כט, יז)
לֵאמֹר - שְׁהִי עֲנִיָּה רַבּוֹת מִכִּי, שִׁכַּת לַעֲבֹדָת בְּעָלֶי
תְּשׁוּבָה; וּבְנִיָּה חֲטָאוּ בְּמִכִּירַת יוֹסֵף וַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל כֶּף.
רַחֵל - שְׁהִי תֵּהָ זִפְתָּ תָּאֵר, לֹא מוֹם וּפְגָם, שִׁכַּת לַעֲבֹדָת
הַצְּדִיקִים, שְׁלֵמוֹת בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת; וּבְנִיָּה (יוֹסֵף וּבְנֵי־מִין) לֹא
חֲטָאוּ. לָכֵן הָיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים שֶׁרַחֵל מִיעֲדָת לִיעֶקֶב, כִּי
הוּא אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֲהֻלִּים, עֲבֹדַת הַצְּדִיקִים; וְלֵאמֹר מִיעֲדָת
לַעֲשׂוֹ, כִּי בִכְחָד לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב.

שְׁלִישִׁי ^{יח} וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָה
שִׁבְעַת שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקְּטָנָה: ^{יט} וַיֹּאמֶר לָבֵן
טוֹב תַּתִּי אֹתָהּ לְךָ מִתַּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אֲחֵר
שָׁבָה עִמָּדִי: ^כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים
וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כִּימִים אַחֲדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ:
^{כא} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֵן הֵבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי
מָלֵא יָמִי וְאִבְוָאָה אֵלַיָּה: ^{כב} וַיֵּאֱסֹף לָבֵן אֶת־
כָּל־אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: ^{כג} וַיְהִי בַעֲרֹב
וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בָּתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא
אֵלַיָּה: ^{כד} וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה
בָּתּוֹ שִׁפְחָה: ^{כה} וַיְהִי בִּבְקָר וַהֲנֵה־הוּא לֵאָה
וַיֹּאמֶר אֶל־לָבֵן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל
עֲבַדְתִּי עֶמְלָד וְלָמָּה רַמִּיתָנִי: ^{כו} וַיֹּאמֶר לָבֵן
לֹא־יַעֲשֶׂה כֵּן בְּמִקְוָמֹנִי לָתֵת הַצִּעִירָה לִפְנֵי
הַבְּכִירָה: ^{כז} מֵלֵא שִׁבְעַת זֹאת וַנִּתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־
זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַת־
שָׁנִים אַחֲרוֹת: ^{כח} וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שִׁבְעַת־
זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בָּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: ^{כט} וַיִּתֵּן
לָבֵן לְרַחֵל בָּתּוֹ אֶת־בְּלָהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ
לְשִׁפְחָה: ^ל וַיָּבֵא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־אֶת־
רַחֵל מֵלֵאָה וַיַּעֲבֹד עִמָּו עוֹד שִׁבְעַת־שָׁנִים
אַחֲרוֹת: ^{לא} וַיֵּרָא יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה לֵאמֹר וַיִּפְתַּח

אֶת־רַחֲמָהּ וְרַחֵל עָקְרָה: ^{לב} וַתַּהַר לֵאמֹר וַתֵּלֶד
בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה
בְּעֵנָיִי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי: ^{לג} וַתַּהַר עוֹד
וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה
אֲנִי וַיִּתֵּן־לִי גַם־אֶת־זֹה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמוּעוֹן:
^{לד} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עָתָה הִפְעָם
יְלֹוֹה אִישִׁי אֵלָיִ כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים
עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי: ^{לה} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
וַתֹּאמֶר הִפְעָם אוֹדָה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה
שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלְּדָתָהּ: ^{לו} וַתֵּרָא רַחֵל
כִּי לֹא יִלְדָה לִיעֶקֶב וַתִּקְנֶה רַחֵל בַּאֲחֵתָהּ
וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הִבֵּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה
אֲנִכִּי: ^{לז} וַיַּחֲרֹאֶף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּחַת
אֱלֹהִים אֲנִכִּי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בִטְנִי:
^{לח} וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בָלָהָ כֹּא אֵלַיָּה וַתֵּלֶד
עַל־בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם־אֲנִכִּי מִמֶּנָּה: ^{לט} וַתִּתֵּן־לוֹ
אֶת־בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלַיָּה יַעֲקֹב:
^מ וַתַּהַר בְּלָהָה וַתֵּלֶד לִיעֶקֶב בֶּן: ^{מא} וַתֹּאמֶר רַחֵל
דָּגְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֻלִּי וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־כֵּן
קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: ^{מב} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָהָה
שִׁפְחָת רַחֵל בֶּן שְׁנֵי לִיעֶקֶב: ^{מג} וַתֹּאמֶר רַחֵל
נִפְתָּלוֹי אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַם־יִכְלַתִּי
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי: ^{מד} וַתֵּרָא לֵאמֹר כִּי עָמְדָה
מִלְּדָת וַתִּקַּח אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ
לִיעֶקֶב לְאִשָּׁה: ^{מה} וַתֵּלֶד זֹלְפָה שִׁפְחָת לֵאמֹר
לִיעֶקֶב בֶּן: ^{מו} וַתֹּאמֶר לֵאמֹר כָּתִיב בְּגֵד קִרִּי כֹּא גֵד
וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד: ^{מז} וַתֵּלֶד זֹלְפָה שִׁפְחָת
לֵאמֹר בֶּן שְׁנֵי לִיעֶקֶב: ^{מח} וַתֹּאמֶר לֵאמֹר בָּאֲשֵׁרִי
כִּי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 264)

וַתַּעֲמֹד מִלְּדָתָהּ (כט, לה)

פסוק זה נאמר ביהודה, בו נאמר "לא יסור שבט מיהודה
עד כי יבא שילה" (מלך המשיח). ויש לומר, שרומז על
הגאולה האמתית והשלמה, שאין אחריה גלות. דהנה "כל

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 2 עמ' 134)

הפעם יזבלני אישי . . . ותקרא את שמו זבולון (ל, כ)

לא תהא עקר דירתו אלא עמי (רש"י)

צדיקים דומים לבוראן. הקב"ה נתאנה שיהיה לו 'דינה' בתחתונים; ואף עקר דירתו של יעקב אבינו נקבע בקשר ללידת זבולון, שעסק במקסר (לא בקשר ללידת יששכר, שעסק בתורה), קרי: זכוף העולם והפיכתו ל'דינה' לו יתברך.

חמישי כח ויאמר נקבה שכרך עלי ואנתנה: כח ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת אשר-היה מקנך אתי: כ"י מעט אשר-היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה מתי אעשה גם-אנכי לביתי: כ"א ויאמר מה אתן-לך ויאמר יעקב לא-תתן-לי מאומה אם-תעשה-לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר: כ"ב אעבר בכל-צאנך היום הסר משם כל-שה | נקד וטלוא וכל-שה-חום בפשכים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי: כ"ג וענתה-כי צדקתי ביום מחר כיתבוא על-שכרי לפניך כל אשר-איננו נקד וטלוא בעזים וחום בפשכים גנוב הוא אתי: כ"ד ויאמר לכן הן לו יהי כדברך: כ"ה ויסר ביום ההוא את-התישים העקדים והטלאים ואת כל-העזים הנקדות והטלאות כל אשר-לכן בו וכל-חום בפשכים ויתן ביד-בניו: כ"ו וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את-צאן לכן הנותרת: כ"ז ויסקחו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלכן אשר על-המקלות: כ"ח ויצג את-המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשותות לנכח הצאן ויחמנה בבאן לשותות: כ"ט ויחמו הצאן אל-המקלות ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים: מ והפשכים הפריד יעקב ויתן פני הצאן אל-

השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד לשון זכר. כלומר: "שהנקבה יש לה צער לידה (כידוע שהגלות נמשל לעבור והגאלה ללידה. וכן חבלי ימות המשיח נקראים בשם חבלי לידה), אף כל הנסים יש אתריהם צער; חוץ מלעתיד שאין אתריה צער . . . כזכרים לא יולידם" (תוספות פסחים קטו, ב).

רביעי י וילך ראובן בימי קציר-חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל-לאה אמו ותאמר רחל אל-לאה תנינא לי מדודאי בנך: כ ויאמר לה המעט קחתך את-אישי ולקחת גם את-דודאי בני ותאמר רחל לכן ישלב עמך הלילה תחת דודאי בנך: כ"א ויעקב מן-השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא פי שכר שכרתיך בדודאי בני וישלב עמה בלילה הוא: כ"ב וישמע אלהים אל-לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי: כ"ג ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר-נתתי שפחתי לאישי ותקרא שמו יששכר: כ"ד ותהר עוד לאה ותלד בן-ששי ליעקב: כ"ה ותאמר לאה זבדני אלהים | אתי זבד טוב הפעם ויזבלני אישי כייולדתי לו ששה בנים ותקרא את-שמו זבולון: כ"ו ואחר ילדה בת ותקרא את-שמה דינה: כ"ז ויזכר אלהים את-רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את-רחמה: כ"ח ותהר ותלד בן ותאמר אסף אסף אלהים את-חרפתי: כ"ט ותקרא את-שמו יוסף לאמר יסף יהוה לי בן אחר: כ"י ויהי כאשר ילדה רחל את-יוסף ויאמר יעקב אל-לכן שלחני ואלכח אל-מקומי ולא-רצו: כ"ב תנה את-נשי ואת-ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכח בי אתה ידעת את-עבדתי אשר עבדתיך: כ"ג ויאמר אליו לכן אם-נא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגללך:

וְנָחֳלָה בְּבֵית אָבִינוּ: ^ט הֲלֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבֵנוּ לוֹ
כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-פֶּסֶפְּנוּ: ^{טז} כִּי
כָל-הָעֶשֶׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא
וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ
עֲשֵׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 113)

וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד (לא, מג)

בתחלת הליכתו של יעקב לחרן בשרו הקב"ה "ויפרצת
ימה וקדמה וצפונה ונגבה". ולכאורה, לשם מה נאמרה לו
בשורה זו, ולא די בהבטחה "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל
אשר תלך" כדי שלא יירא מהליכה זו. ויש לומר, שהקב"ה
הודיע לו שהוא יורד לחרן כדי 'לפרץ' את המדידה
וההגבלה של 'חרון אף של מקום' ולהקים שם את בית
ישראל, באפן של "משתו שלמה". ועל ידי עבודתו זו נהיה
אצלו "ויפרץ האיש".

ששי י ויקם יעקב וישא את־בָּנָיו ואת־נָשָׁיו
עַל־הַגְּמָלוֹם: ^י וַיִּנְהַג אֶת־פַּלְמָקָנָהּ ואת־פַּל־
רָכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן
אָרֶם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אֶרֶצָה בְּנֵעֵן: ^{יא} וּלְבָן
הַלֵּךְ לָנוֹז אֶת־צִאֲנוֹ וּתְגַנֵּב רָחֵל אֶת־הַתִּרְפָּים
אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ: ^{יב} וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבֵן
הָאֲרָמִי עַל־פְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא:
^{יג} וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַנָּהָר וַיֵּשֶׁם אֶת־פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד: ^{יד} וַיַּגֵּד לְלָבֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: ^{טו} וַיִּקַּח אֶת־אֲחִיו
עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק
אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד: ^{טז} וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבֵן
הָאֲרָמִי בַּחֹלֶם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְּׁמֵר לָךְ
פֶּן־תִּדְבֹּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע: ^{יז} וַיֵּשֶׁג לָבֵן
אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תָּקַע אֶת־אֹהֱלוֹ בָּהָר וּלְבָן
תָּקַע אֶת־אֹהֱלוֹ בָּהָר הַגִּלְעָד: ^{יח} וַיֹּאמֶר לָבֵן
לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וּתְגַנֵּב אֶת־לִבִּי וּתְנַהֵג
אֶת־בְּנֹתַי בַּשְּׁבִיּוֹת חֲרִב: ^{יט} לָמָּה נִחַפְּאֵת לְבוֹרָח
וּתְגַנֵּב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלַּחְךָ בְּשִׁמְחָה
וּבְשָׂרִים בְּתָף וּבְכֶנֶז: ^כ וְלֹא נִמְשַׁתְּנִי לְנִשְׁקַ

עָקֹד וְכָל־חַיִּים בְּצִאֲן לָבֵן וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוּ
וְלֹא שָׂתָם עַל־צִאֲן לָבֵן: ^{כא} וְהָיָה בְּכָל־יָחַם
הַצֹּאֵן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשָׁם יַעֲקֹב אֶת־הַמִּקְלֹת
לְעֵינֵי הַצֹּאֵן בִּרְהֻטִּים לִיחְמָנָה בַּמִּקְלֹת:
^{כב} וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאֵן לֹא יֵשִׁים וְהָיָה הַעֲטָפִים
לְלָבֵן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב: ^{כג} וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד
מֵאֵד וַיַּהֲרִלּוּ צֹאֵן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעֲבָדִים
וּגְמָלוֹם וְחִמְרִים: ^{כד} לֹא וַיִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי בְנֵי־
לָבֵן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת פַּל־אֲשֶׁר לְאִבֵּינוּ
וּמֵאֲשֶׁר לְאִבֵּינוּ עֲשֵׂה אֶת פַּל־הַכֹּבֵד הַזֶּה:
^{כה} וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פָּנָיו לָבֵן וְהָנָה אֵינָנו עִמּוֹ
כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם: ^{כו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב
אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלְדֶתְךָ וְאֵהִיָּה עִמָּךְ:
^{כז} וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשֹּׂדֶה
אֶל־צִאֲנָו: ^{כח} וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאָה אָנֹכִי אֶת־פָּנָי
אֲבִיכֶן כִּי־אֵינָנו אֵלַי כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם וְאֵלֶיךָ אָבִי
הָיָה עִמָּדִי: ^{כט} וְאֵתְנָה יָדְעֶתָן כִּי בְּכָל־כְּחִי עֲבַדְתִּי
אֶת־אֲבִיכֶן: ^ל וְאֲבִיכֶן הִתַּל בִּי וְהִחֲלַף אֶת־
מִשְׁפָּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים וְלֹא־נָתַנוּ אֱלֹהִים לְהָרַע
עִמָּדִי: ^{לא} אִם־כֵּה יֹאמֶר נִקְדִּים יְהוָה שְׁכָרְךָ
וְיִלְדוּ כָל־הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם־כֵּה יֹאמֶר עֲקָדִים
יְהוָה שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל־הַצֹּאֵן עֲקָדִים: ^{לב} וַיֵּצֵל
אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן־לִי: ^{לג} וַיְהִי בַּעַל
יָחַם הַצֹּאֵן וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאֶרָא בַּחֲלוֹם וְהָנָה
הַעֲתִידִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים
וּבִרְדִּים: ^{לד} וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלֵּאָה הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם
יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי: ^{לה} וַיֹּאמֶר שֹׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה
כָּל־הַעֲתִידִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים
וּבִרְדִּים כִּי רָאִיתִי אֶת פַּל־אֲשֶׁר לָבֵן עֲשֵׂה לָךְ:
^{לו} אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַת שֵׁם מִצְבֵּה
אֲשֶׁר גִּדַּרְתָּ לִּי שֵׁם גִּדֵּר עַתָּה קוּם צֵא
מִן־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וּשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלְדֶתְךָ:
^{לז} וַתַּעַן רַחֵל וּלֵאָה וּתֹאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תנש"א א עמ' 144)

ביום אכלני חרב וקרח בלילה (לא, מ)

יעקב הקפיד לא על צער עצמו, אלא על כך שהצער מנע ממנו שלמות העבודה בתור 'מרקבה'. וכמאמר רז"ל "האבות הן הן המרקבה" (ובפרט בחירי שבאבות), ומבאר בספר התניא (פכ"ג) שהיו "קדושים ומבדלים מעניני עולם הזה". כל ימיהם" (גם בהיות יעקב בבית לבן, בחרן). (ולמעשה משולחן ערוך אדמו"ר הנקן הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד' בקנטרס אחרון (ב): מה שאוסר לצער גופו - צריך עיון גדול מיעקב אבינו, שאכלו חרב וקרח).

שביעי ^מ ויען לבן ויאמר אלי-יעקב הפנות פנתי והפנים פני והצאן צאני וכל אשר-אתה ראה ליהוא ולבנתי מה-אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: ^מ ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך: ^מ ויקח יעקב אבן וירימה מצבה: ^מ ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו-גל ויאכלו שם על-הגל: ^מ ויקרא-לו לבן וגר שהדויתא ויעקב קרא לו גלעד: ^מ ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על-כן קרא-שמו גלעד: ^מ והמצפה אשר אמר יצף יהיה ביני ובינך כי נסתר איש מרעהו: ^מ ואם-תענה את-בנתי ואם-תקח נשים על-בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני ובינך: ^מ ויאמר לבן ליעקב הנה ^א הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך: ^ב עד הגל הזה ועדה המצבה אם-אני לא-אעבר אליך את-הגל הזה ואם-אתה לא-תעבר אלי את-הגל הזה ואת-המצבה הזאת לדעה: ^ג אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק: ^ד ויזבח יעקב זבח בָּהָר ויקרא לאחיו לאכל-לחם ויאכלו לחם וילינו בהר: ^ה **לב** ^א וישכם לבן בפקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקמו: ^ב ויעקב הלך לדרבו

לבני ולבנתי עתה הסבלת עשו: ^מ יש-לאל ידי לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש ^א אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם-יעקב מטוב עד-רע: ^ב ועתה הלך הלכת פיר-נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את-אלהי: ^ג ויען יעקב ויאמר ללבן פי יראתי פי אמרתי פן-תגזל את-בנותיך מעמי: ^ד עם אשר תמצא את-אלהיך לא יחיה נגד אחינו הבר-לך מה עמדי וקח-לך ולא-ידע יעקב פי רחל וגנבתם: ^ה ויבא לבן באהל-יעקב ^א ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות ולא מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: ^ב ורחל לקחה את-התרפים ותשמים בכר הגמל ותשב עליהם וימשש לבן את-פל-האהל ולא מצא: ^ג ותאמר אלי-אביה אלי-יחר בעיני אדני כי לוא אוכל לקום מפניך בידרך נשים לי ויחפש ולא מצא את-התרפים: ^ד ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה-פשעי מה חפאתי פי דלקת אחרי: ^ה פן-מששת את-פל-פלי מה-מצאת מפל פלי-ביתך שים כה נגד אחי ואחיד ויכוחו בין שנינו: ^ו זה עשרים שנה אנכי עמך רחלך ועיך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי: ^ז מרפה לא-הבאתי אליך אנכי אחפנה מידי תבקשנה וגנבתי יום וגנבתי לילה: ^ח היותי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנותי מעיני: ^ט זה-לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע-עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ותחלה את-משפירתי עשרת מנים: ^י לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי פי עתה ריקם שלחתי את-עניי ואת-יגיע כפי ראה אלהים ויזבח אמש:

וַיִּפְגְּעוּבוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֶשֶׁר
רָאִים מַחֲנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם
הַהוּא מַחֲנֵים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ה עמ' 129)

ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה . . לרעה (לא, נב)
אבל אתה עובר לפרקמטיא (רש"י)
מבאר בתוספות, ש"גל" רומז ל"ג בעמר. ויש לכאור את
הקשר שבין שני הדברים. דהנה לכאורה קשה, כיצד גלה
רשב"י דיון דאורייתא, חלק הנסתר שבתורה? אלא, המחצה
המבדילה בין גליא לתורה לבין פנימיות התורה אינה חומה,
אלא גל, שאפשר לעבר אותו לטובה. בכך מעביר ה'גל'
עצמו את המסר שמתר ואף צריך 'לעבר אותו', כאשר בשול
המחצה אינו לרעה ח"ו אלא לטובה.

♦ ♦ ♦

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב

משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחני דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתגדל, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

♦ ♦ ♦

לב * וישכם לבן בפקר וינשק לבנו
ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקומו:
ב ויעקב הלך לדרפו ויפגעו בו מלאכי אלהים:
ג ויאמר יעקב באשר ראם מחנה אלהים זה
ויקרא שם־המקום ההוא מחנים:

פפפ קב"ח פסוקים. חלק", מחנ"ס סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו וב־ישראל
עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ז) ועמי תלואים למשובתי, עמי תלויים ומספקים בדעתם אם לשוב אלי, וממתנינים עד שאשוב אליהם תחלה לחיטוב עמקם. ואל על יקראוהו הנביאים בלם קוראים אל העם שהוא ישוב תחלה אל על, בלומר לה' העליון. יחד לא ירומם, הנה בלם יחד לא ירוממו ולא יעילו תשובה לעשות. ח) איך

אתנך אפרים, אף על פי שקטאת לפני, אני מרחם, ואומר איך אתנך אפרים ביד אויב. אמנגד ישראל, איך אמסר אותך ישראל ביד צורריך. נהפך עלי לבי, אף על פי שבעמתי, נהפך עלי לבי לרחם עליך. יחד נכמרו נחומי, כל מדותי בנחך התחממו ותתעוררו להנחם על הרעה אשר היה ראוי לעשות. ט) כי אל אנכי, המקים דבר הבטחתי לטובה, ואין מדתי להנחם על הטובה. בקרבך קדוש, כבר הבטחתי להשרות שכנתי בקרבך. ולא אבוא בעיר, ולא אבוא בעיר אחת להשרות שכנתי, כי אם בירושלים. י) באריה ישאג, עוד ישאג להם באריה שצאז מן הגליות, וילכו אחרי. ויחרדו בנים מים, ויתנועעו בני ישראל לשוב מן הגליות שבמדינות המערב. א) סכבני ככחש אפרים, הנה מלכות אפרים סכבו אותי באלו הם שבים אלי, אבל נכחשו בי, כי לבם כל עקם. ויהודה עד רך עם אל, אבל מלכות יהודה עדין היא מושלת עם האל, בלומר מכריחה את העם ללכת עם האל בדתו התורה. ועם קדושים נאמן, ועם אלהים קדושים נאמן. ב) רועה רוח ורדף קדים, בלומר, עוסק הוא בדברי הכל. ושמן למצרים יוכל, מובילים שמן למצרים, לשחר אותם שבווא לעזר מן האויב. ג) עם יהודה, כי אחר כך גם יהודה תרעו מעליהם. ולפקד על יעקב, בלומר, על יהודה ועל כל השבטים.

ד) בבטן עקב את אחיו, מכאן מונח חסדי חקב"ה עם יעקב אבינו והאותות שהקרה לו על זרעו אחרי. ומה שהיתה ידו של יעקב אותות בעקב עשו, היה לסימן שיעקב יהיה גביר על עשו. ובאונן שרה את אלהים, ובכחו נעשה שר על המלאך שהיה שרו של עשו, בשהיה

הפטרה לפרשת ויצא לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור בהושע פרק י"ב

יא ז ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראוהו יחד לא ירומם: ח איך אתנך אפרים אמנגד ישראל איך אתנך באדמה אשימך בצבאים נהפך עלי לבי יחד נכמרו נחומי: ט לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא איש בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר: י אחרי יהוה ילכו באריה ישאג ביהוה ישאג ויחרדו בנים מים: יא יחרדו בצפור ממצרים וכיונה מארץ אשור והושבתים עלבתיהם נאם יהוה: יב א סכבני בלחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עד רך עם אל ועם קדושים נאמן: ד אפרים רעה רוח ורדף קדים בלתי'ום בנב ושר ירבה וברית עם אשור יכרתו ושמן למצרים יוכל: ג וריב ליהוה עם יהודה ולפקד עלי יעקב בדרךיו במעלליו ישיב לו: ד בבטן עקב את אחיו ובאונן שרה את אלהים: ה וישר

ז ועמי תלואים מספקים למשובתי אליהם וממתנינים שאשוב אליהם תחלה לחיטוב עמקם. אבל ואל על יקראוהו להם הנביאים בלם, בכל זאת יחד לא ירומם אין ירומם מי שירומם אותו העליון לבדו לשוב אליו תחלה: ח איך אתנך אפרים ביד אמנגד ישראל איך אתנך אפרים ביד אויב. אמנגד ישראל איך אמסר אותך ישראל ביד צורריך. נהפך עלי לבי, אף על פי שבעמתי, נהפך עלי לבי לרחם עליך. יחד נכמרו נחומי, כל מדותי בנחך התחממו ותתעוררו להנחם על הרעה אשר היה ראוי לעשות. ט) כי אל אנכי, המקים דבר הבטחתי לטובה, ואין מדתי להנחם על הטובה. בקרבך קדוש, כבר הבטחתי להשרות שכנתי בקרבך. ולא אבוא בעיר, ולא אבוא בעיר אחת להשרות שכנתי, כי אם בירושלים. י) באריה ישאג, עוד ישאג להם באריה שצאז מן הגליות, וילכו אחרי. ויחרדו בנים מים, ויתנועעו בני ישראל לשוב מן הגליות שבמדינות המערב. א) סכבני ככחש אפרים, הנה מלכות אפרים סכבו אותי באלו הם שבים אלי, אבל נכחשו בי, כי לבם כל עקם. ויהודה עד רך עם אל, אבל מלכות יהודה עדין היא מושלת עם האל, בלומר מכריחה את העם ללכת עם האל בדתו התורה. ועם קדושים נאמן, ועם אלהים קדושים נאמן. ב) רועה רוח ורדף קדים, בלומר, עוסק הוא בדברי הכל. ושמן למצרים יוכל, מובילים שמן למצרים, לשחר אותם שבווא לעזר מן האויב. ג) עם יהודה, כי אחר כך גם יהודה תרעו מעליהם. ולפקד על יעקב, בלומר, על יהודה ועל כל השבטים.

ד) בבטן עקב את אחיו, מכאן מונח חסדי חקב"ה עם יעקב אבינו והאותות שהקרה לו על זרעו אחרי. ומה שהיתה ידו של יעקב אותות בעקב עשו, היה לסימן שיעקב יהיה גביר על עשו. ובאונן שרה את אלהים, ובכחו נעשה שר על המלאך שהיה שרו של עשו, בשהיה

עטרת מרים

שי למורא

עשו הנאבק עמו כי יעקב התגבר עליו: ה' ויִשְׁרָע נַעֲשֶׂה שֶׁר אֶל־מִלְאָךְ וַיִּכָּל נַחֲחוּ, אִי בָכָה הַמִּלְאָךְ וַיִּתְחַנֵּן לוֹ לַחֲצוֹ לָלֶכֶת, וְכֵן אָמַר הִנֵּה בְּבֵית־אֵל יִמְצְאוּנוּ ה' וְשֵׁם יְדִבֵּר עִמָּנוּ וְשֵׁם יִכְרְךָ וְאַחֲרָיָה שֵׁם גַּם אֲנִי וְאוֹדָה לָךְ עַל הַפְּרִיזוֹת וּמוֹדֵעַ אִם כֵּן לֹא תִבְטְחוּ בִּי וְתִלְכוּ לְבָקֶשׁ עֲזָרָה מִמִּצְרַיִם וּמִאֲשׁוּרִי: ו

הלא יהיה ה' הוא אֱלֹהֵי עַל הַצְבָּאוֹת יְהוָה הוּא זָכְרוּ וְשִׁמּוּ הַמִּזְבֵּחַ שְׁהוּא אֶרֶץ הַכֹּל: ז וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךְ בְּעֶזְרְךָ תָּשׁוּב לְמִדְבָּרְךָ, רַק חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר אִם קָד תַּעֲשֶׂה וְקִנְיָה אֶל־אֱלֹהֵיךְ תִּמְיֵד בִּי בְטוֹחַ תִּהְיֶה שְׁמִילָה תִּקְוָתְךָ: ח אֲבָל אַתָּם כְּסוּחֵי כְּנָעַן הִרְפִּיאוּ אֲשֶׁר בִּידֹו מִאוֹזֵי מִרְמָה בִּי לַעֲשֹׂק אֶת הַכְּרִיזִית אֶהָב וְאַתָּה חֲפֵץ בַּחֶסֶד וּבְמִשְׁפָּט: ט וְעוֹד יוֹסֵף פָּשַׁע בִּי, וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֵךְ הַסִּפָּה שֶׁעֲשִׂיתִי הוּא בְּעִבּוֹר בִּי מִצְוַתִּי כֹחַ לֹאֲסוֹף אֲזַן הוֹן הִבֵּא לִי בְּגָלָל בְּלִי־יִעָלֵי לֹא יִמְצְאוּלִי בֹה שׁוֹם עֲזָן אֲשֶׁר־חֲטָא בִּי יִחְשׁוֹב שְׂאֵן הַמִּקְוֶה בְּרוּךְ הוּא מְכִיר בְּמַעֲשָׁיו: י אֲבָל הֲלֹא וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מַעַת הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם וּמִאֲזִי בְּעֶצְמִי מִשְׁפִּיעַ לָךְ מִבְּרָכָה וּמִשְׁנִיחַ בְּמַעֲשֶׁיךָ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִמִּית עַד יְבוֹא זְמַן אֲשֶׁר תִּצָּא מִהַגְּלוּלָה וְאוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלֵים בִּימֵי מוֹעֵד צִאתְךָ מִמִּצְרַיִם: יא וְדִפְרִתִּי עַל עַם־ הַנִּבְיָאִים לְחֻכִּית אֲתֹכֶם וְלַחֲמוּר אֲתֹכֶם לְמוֹטָב וְאַנְכִי חֲזוֹן בְּרִמְיוֹן וּבְמִשְׁלַל הַרְבֵּיתִי דְבָרִי וּבִידֵי הַנִּבְיָאִים אֲדַמָּה לָהֶם דְּבָרִי עַל יְדֵי מִשְׁעִלִים בְּרִי לְשִׁשָּׁם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם: אֲבָל כֹּל זֶה לֹא הוֹעִיל, לְכֹנֵן: יב אִם בָּא אֶל־גִּלְעָד אֲזַן שְׁכַר וְאוֹזֵם אֶךְ־שְׁוֹא לֹא בָּא בְּמִקְרָה, בִּי הָיוּ בְּגִלְגָּל מְקוֹם

הַמְקֻדָּשׁ בְּתַחֲלֵה שְׁוֹרִים אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲלֵל וְגַם מִזְבְּחוֹתָם שֶׁעָשׂוּ לַעֲבוּדַת כּוֹכָבִים הָיוּ מְרִיבוֹת בְּגִלְיִם שֶׁל אֲכֻזָּה עַל תִּלְמִי שְׂדִי: יג וַיִּכְרַח יַעֲקֹב מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֲחֵרֶת שְׁמֹר אֶת הַצֵּאָן וְכֵן זֶה הָיָה מְרִיב עֵינָיו, בִּי בָּא בְּיָדִים רִיקוֹת: יד וּבְנִבְיָא עַל יְדֵי מִשְׁחָה הַעֲלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנִבְיָא לָאֵהָב וְנִבְיָא שֶׁנָּה שְׂחָיו בְּמִדְבָּר:

אֶל־מִלְאָךְ וַיִּכָּל בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בֵּית־ אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יְדִבֵּר עִמָּנוּ: ו וְיִהְיֶה אֱלֹהֵי הַצְבָּאוֹת יְהוָה זָכְרוּ: ז וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךְ תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקִנְיָה אֶל־אֱלֹהֵיךְ תִּמְיֵד: ח כְּנָעַן בִּידֹו מִאוֹזֵי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אֶהָב: ט וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֵךְ עֲשִׂיתִי מִצְוַתִּי אֲזַן לִי בְּלִי־יִעָלֵי לֹא יִמְצְאוּלִי עֲזָן אֲשֶׁר־חֲטָא: י וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מִמִּצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלֵים בִּימֵי מוֹעֵד: יא וְדִפְרִתִּי עַל־הַנִּבְיָאִים וְאַנְכִי חֲזוֹן הַרְבֵּיתִי וּבִידֵי הַנִּבְיָאִים אֲדַמָּה: יב אִם־ גִּלְעָד אֲזַן אֶךְ־שְׁוֹא הָיוּ בְּגִלְגָּל שְׁוֹרִים זָבְחוּ גַם מִזְבְּחוֹתָם בְּגִלְיִם עַל תִּלְמִי שְׂדִי: יג וַיִּכְרַח יַעֲקֹב שְׂדָה אֶרֶם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שְׂמֹר: יד וּבְנִבְיָא הַעֲלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנִבְיָא נִשְׁמֹר:

נאבק עמו והתגבר עליו: ה' ויִשְׁרָע נַעֲשֶׂה שֶׁר אֶל מִלְאָךְ וַיִּכָּל, הוּא שֶׁר עַל הַמִּלְאָךְ וַיִּנְחֹחוּ. בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ, הַמִּלְאָךְ בָּכָה אִי לִפְנֵי וְהִתְחַנֵּן לַעֲקֹב שִׁיתֵּן לוֹ לָלֶכֶת. וְאָמַר הַמִּלְאָךְ "בֵּית אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יְדִבֵּר עִמָּנוּ", הִנֵּה בְּבֵית אֵל יִמְצָא ה' אוֹתָנוּ, וְשֵׁם יְדִבֵּר עִמָּנוּ וְשֵׁם יִכְרְךָ וְאַנְכִי אוֹדָה לָךְ שֵׁם עַל הַפְּרִיזוֹת. ו' ה' זָכְרוּ, כִּפִּי שְׁחִיתִי מִאֲזִי כֵן אֲנִי עֲתִיד; וְאִם הִייתָם חוֹלְכִים עִמִּי בְּתַמִּימוֹת כִּי־עַקֵּב אֲבִיכֶם, הִייתִי נוֹחֵץ עִמָּכֶם כִּפִּי שְׁחִיתִי עִמָּנוּ: ז' וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךְ תָּשׁוּב, בְּהִבְטָחָתִי וּבְמִשְׁעִנָּתִי שְׁהוּא מְבִטִּיתְךָ, אַתָּה יָכוֹל לִסְמֹךְ וְתָשׁוּב אֵלָיו: ח' כְּנָעַן בִּידֹו מִאוֹזֵי מִרְמָה, כְּלוּמָר, אֲבָל אַתָּה כְּסוּחֵי רִמְפִּי אֲשֶׁר בִּידֹו מִאוֹזֵי מִרְמָה וְאוֹהֵב לַעֲשֹׂק אֶת הַכְּרִיזִית. י' עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלֵים בִּימֵי מוֹעֵד, עוֹד יָבוֹא זְמַן אֲשֶׁר תִּצָּא מִהַגְּלוּלָה וְאוֹשִׁיב אוֹתְךָ בְּדֶרֶךְ בְּאַהֲלֵים, כְּמוֹ בִּימֵי הַזְּמַן הַהוּא שֶׁצִּאתְךָ מִמִּצְרַיִם וּבִידֵי הַנִּבְיָאִים אֲדַמָּה, אֲדַמָּה לָהֶם דְּבָרִי עַל יְדֵי מִשְׁעִלִים, בְּרִי לְשִׁשָּׁם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם. יב' אִם גִּלְעָד אֲזַן, אִם גִּלְעָד הַחֵל לַעֲשׂוֹת אֲזַן. שְׁהֵם הַחֵל לַעֲשׂוֹת הִרְעַת תַּחֲלָה, וְהֵם גָּלוּ תַּחֲלָה. אֵךְ שְׁוֹא הָיוּ, רַק דְּבָרִי שְׁוֹא וְהֵלֵךְ הָיוּ מַעֲשִׂיהֶם. בְּגִלְגָּל שְׁוֹרִים זָבְחוּ, לַעֲבוּדָה זָרָה. גַּם מִזְבְּחוֹתָם בְּגִלְיִם, גַּם הַמִּזְבְּחוֹת שֶׁעָשׂוּ לַעֲבוּדָה זָרָה הָיוּ מְרִיבִים וְנִרְאִים בְּגִבְתָּה, כְּמוֹ הַגִּלְיִם שְׁהֵם עַל תִּלְמִי הַשְׂדֵּה. תִּלְמִי שְׂדִי, הַתִּלְמִיִּם שֶׁבְּשָׂדֵה. הֵם הַעֲרֻגוֹת הַנִּעֲשׂוֹת בְּחֻרֵישָׁה. יג' וַיִּכְרַח יַעֲקֹב, כָּאֵדָם שְׁאוֹמֵר נְחוּר עַל הָרָאוֹנוֹת שֶׁדִּבְרָנוּ לְמַעֲלָה. שְׂדָה אֶרֶם, אֶרֶץ אֶרֶם. בְּאִשָּׁה, רַחֵל. וּבְאִשָּׁה, לָאֵהָב. יד' וּבְנִבְיָא, עַל יְדֵי מִשְׁחָה נִבְיָאוּ.

רחל ובאשה אחרת שמר את הצאן וכל זה היה מרוב עיניו, כי בא בידים ריקות: יד ובנביא על ידי משה העלה יהוה את־ישראל ממצרים ובנביא ועל ידי נשומר ארבעים שנה שהיו במדבר:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְנִים, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלַמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
מוצאי שבת קודש, ז' כסלו

אגרות קודש

בי"ה, ז' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח איי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יעקב אליעזר שי

שלום וברכה!

לפלא שמומן כתבו בערב ראש השנה העבר, לא נתקבל ממנו כל מכתבים ובודאי גם בשנה
חדשה זו מתעסק במלאכת שמים חינוך על טהרת הקדש בחוגים שונים. וכבר ידוע מרז"ל (בי"מ פ"ה
ע"א) אשר (גדול המלמד את בנו תורה) גדול המלמד את בן חברו תורה וגדול מכולם המלמד את בן
עם הארץ תורה - עיי"ש -

בודאי למותר לעוררו להכנה בעריכת התועדות מתאימה ביום הבהיר י"ט כסלו הוא יום גאולת
רבנו הזקן וגאולתנו ופדות נפשנו, כלשון נשיאנו הק', והשתתפות גם בגופו בהתועדות זו ובהמשכת
ההתועדות בהחלטות טובות מראש השנה לחסידות זו על כל השנה כולה. וכשפותחים כחודה של מחט
פותח הקב"ה כפתחו של אולם...

בברכה להצלחה בכל הני"ל ובפ"ש כל הדו"ש.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:15	6:20	8:13	8:17	8:49	8:52	9:43	9:46	16:39	16:38	17:07	17:06	16:18	17:17
חיפה (ח)	6:17	6:22	8:14	8:17	8:50	8:53	9:43	9:46	16:38	16:37	17:04	17:02	16:07	17:13
ירושלים (ח)	6:14	6:19	8:12	8:15	8:48	8:51	9:42	9:45	16:42	16:40	17:04	17:03	16:00	17:14
תל אביב (ח)	6:17	6:22	8:14	8:17	8:50	8:53	9:44	9:47	16:39	16:37	17:06	17:05	16:17	17:16
אוסטריה, וינה (ח)	7:13	7:21	8:38	8:42	9:25	9:30	10:11	10:15	16:08	16:04	16:45	16:42	15:47	16:56
אוסטרליה, מלבורן (ק)	5:55	5:53	8:44	8:43	9:29	9:29	10:43	10:43	20:19	20:26	20:50	20:57	20:07	21:10
אוקראינה, אודסה (ח)	7:10	7:17	8:39	8:43	9:24	9:29	10:12	10:16	16:17	16:13	16:53	16:49	15:55	17:03
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:46	6:55	8:12	8:16	8:59	9:04	9:45	9:49	15:43	15:39	16:20	16:17	15:22	16:31
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:59	7:07	8:23	8:28	9:11	9:16	9:57	10:01	15:53	15:48	16:30	16:26	15:31	16:41
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:31	7:40	8:50	8:55	9:39	9:45	10:25	10:29	16:12	16:07	16:51	16:47	15:49	17:01
אוקראינה, קייב (ח)	7:25	7:33	8:43	8:47	9:32	9:38	10:18	10:22	16:03	15:58	16:43	16:38	15:41	16:53
איטליה, מילאנו (ח)	7:33	7:40	9:05	9:09	9:49	9:54	10:37	10:41	16:49	16:45	17:21	17:18	16:28	17:31
אקוואדור, קיטו (ח)	5:57	5:58	8:26	8:28	8:56	8:58	9:59	10:01	18:04	18:06	18:28	18:30	17:48	18:39
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:36	5:34	8:24	8:24	9:06	9:06	10:19	10:20	19:45	19:51	20:15	20:21	19:32	20:33
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:11	6:08	9:00	8:59	9:49	9:49	11:05	11:05	20:53	21:00	21:27	21:35	20:41	21:49
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:59	7:05	8:44	8:48	9:24	9:28	10:15	10:18	16:47	16:44	17:18	17:16	16:27	17:28
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:52	6:58	8:34	8:38	9:15	9:19	10:05	10:09	16:32	16:30	17:04	17:02	16:12	17:14
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:52	6:59	8:35	8:39	9:15	9:20	10:06	10:09	16:33	16:30	17:05	17:02	16:12	17:15
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:33	7:39	9:12	9:16	9:54	9:58	10:43	10:47	17:04	17:01	17:37	17:35	16:44	17:47
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:53	6:58	8:53	8:56	9:28	9:32	10:23	10:26	17:24	17:23	17:50	17:49	17:05	18:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:32	6:37	8:26	8:30	9:03	9:07	9:56	9:59	16:45	16:43	17:14	17:12	16:25	17:23
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:45	6:49	8:50	8:53	9:24	9:27	10:20	10:22	17:30	17:30	17:56	17:56	17:12	18:06
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:49	6:56	8:31	8:34	9:12	9:16	10:02	10:05	16:27	16:24	16:59	16:56	16:06	17:09
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:50	6:56	8:30	8:34	9:11	9:16	10:01	10:05	16:24	16:21	16:56	16:54	16:03	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	5:50	5:50	8:30	8:30	9:02	9:04	10:09	10:11	18:48	18:52	19:13	19:17	18:33	19:27
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:12	8:21	9:28	9:32	10:18	10:24	11:03	11:07	16:45	16:39	17:25	17:20	16:22	17:36
בלגיה, בריסל (ח)	8:11	8:20	9:28	9:32	10:18	10:23	11:03	11:07	16:46	16:41	17:26	17:22	16:24	17:37
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:12	5:11	7:55	7:55	8:30	8:31	9:39	9:40	18:39	18:44	19:01	19:05	18:25	19:16
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:01	5:01	7:44	7:45	8:19	8:20	9:28	9:29	18:21	18:25	18:47	18:52	18:07	19:02
בריטניה, לונדון (ח)	7:31	7:41	8:46	8:51	9:37	9:43	10:22	10:26	16:03	15:58	16:42	16:38	15:44	16:53
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:49	7:59	8:56	9:01	9:50	9:56	10:33	10:37	16:01	15:55	16:44	16:39	15:41	16:55
גרמניה, ברלין (ח)	7:42	7:51	8:53	8:58	9:45	9:51	10:29	10:33	16:05	15:59	16:45	16:40	15:42	16:56
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:51	8:00	9:10	9:15	9:59	10:05	10:45	10:49	16:32	16:27	17:11	17:07	16:10	17:22
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:07	5:07	7:52	7:52	8:29	8:29	9:38	9:39	18:47	18:52	19:07	19:12	18:33	19:23
הודו, מומבאי (ח)	6:50	6:54	9:04	9:06	9:36	9:38	10:33	10:36	17:59	17:59	18:24	18:24	17:41	18:34
הודו, פונה (ח)	6:46	6:49	8:59	9:02	9:31	9:34	10:29	10:32	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	7:00	7:08	8:26	8:31	9:13	9:18	10:00	10:04	16:00	15:56	16:36	16:33	15:38	16:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:57	7:03	8:39	8:43	9:20	9:24	10:10	10:13	16:36	16:33	17:08	17:06	16:16	17:18
יוון, אתונה (ח)	7:14	7:20	9:02	9:05	9:41	9:45	10:32	10:35	17:09	17:06	17:39	17:37	16:49	17:49
מולדובה, קישינב (ח)	7:19	7:27	8:47	8:51	9:33	9:38	10:20	10:24	16:23	16:19	16:59	16:55	16:01	17:09

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"י									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:49	6:52	9:01	9:04	9:33	9:36	10:31	10:33	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	4:42	4:38	7:30	7:27	8:27	8:26	9:45	9:44	19:50	19:58	20:28	20:37	19:39	20:53
נפאל, קטמנדו (ח)	6:31	6:35	8:34	8:37	9:08	9:11	10:03	10:06	17:09	17:08	17:36	17:35	16:50	17:46
סינגפור, סינגפור (ח)	6:49	6:51	9:18	9:19	9:48	9:50	10:50	10:52	18:53	18:54	19:16	19:18	18:36	19:27
פולין, ורשא (ח)	7:10	7:20	8:22	8:27	9:14	9:20	9:58	10:03	15:34	15:29	16:15	16:11	15:11	16:26
פרו, לימה (ח)	5:33	5:34	8:10	8:11	8:42	8:43	9:47	9:49	18:17	18:20	18:41	18:44	18:01	18:54
צרפת, ליוון (ח)	7:51	7:59	9:22	9:26	10:07	10:12	10:55	10:59	17:03	16:59	17:38	17:35	16:41	17:48
צרפת, פריז (ח)	8:12	8:20	9:34	9:39	10:22	10:27	11:08	11:12	17:04	16:59	17:40	17:36	16:42	17:50
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:49	8:12	8:14	8:43	8:45	9:44	9:46	17:39	17:41	18:03	18:05	17:23	18:14
קנדה, טורונטו (ח)	7:22	7:29	8:58	9:02	9:41	9:45	10:30	10:33	16:49	16:46	17:19	17:17	16:28	17:30
קנדה, מונטריאול (ח)	7:04	7:12	8:36	8:40	9:20	9:25	10:08	10:12	16:18	16:15	16:52	16:49	15:57	17:02
קפריסין, לרנקה (ח)	6:27	6:33	8:20	8:24	8:57	9:01	9:50	9:53	16:36	16:34	17:05	17:04	16:17	17:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:42	8:53	9:44	9:49	10:40	10:46	11:22	11:27	16:42	16:36	17:27	17:22	16:19	17:38
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:20	8:31	9:18	9:24	10:16	10:22	10:57	11:02	16:15	16:08	16:57	16:51	15:51	17:09
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:36	7:44	9:04	9:08	9:50	9:55	10:37	10:41	16:38	16:34	17:15	17:11	16:17	17:25
שווייץ, ציריך (ח)	7:41	7:49	9:08	9:13	9:55	10:00	10:42	10:46	16:47	16:43	17:19	17:15	16:26	17:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:21	6:25	8:40	8:42	9:11	9:13	10:10	10:12	17:47	17:48	18:12	18:12	17:30	18:22

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל-פונעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: **chazak@zahav.net.il** - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00453
23/11/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

